MARTINI ANTONII DELRII EX SOCIETATE IESV SYNTAGMATIS TRAGOEDIÆ LATINÆ

Pars ſecunda.

In qua L. Annæi Senecæ Tragoediæ cum Aduerſariis recognitis, &c. vti ſequens pagina indicabit.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Plantiniana,
Apud Viduam, & Ioannem Moretum.
M. D. XCIII.
Cum gratia & priuilegio.

PARTE SECVNDA CONTINENTVR

L. ANNAEI SENECAE TRAGOEDIAE

I. *Medea*
II. *Oedipus.*
III. *Thebais.*
IIII. *Hippolytus*, ſeu *Phædra.*
V. *Hercules Furens.*
VI. *Hercules Oetæus.*
VII. *Thyeſtes.*
VIII. *Troas* ſeu *Hecuba*, ſeu *Troades.*
IX. *Agamemnon.*
Incerti poëtæ, Octauia.

Nunc primùm à Mart. Ant. Delrio caſtigatæ,

& in eas

ADVERSARIA OLIM EDITA, ET FELIC. MEMOR. V. CL. LVDOV. DELRIO dicata; nunc recognita, & in melius mutata, auctaque.

AVXILIARIA CASTIGATIONI CONTEXTVS.

1. MANVSCRIPTVS codex meus, omnium quibus vsus, optimus; cui pauca initio, & fine, foliola deerant.
2. Alius VVinckeliani collegij, Louanij, x. trag. cōtinens.
3. Burdegalensis tertius, quem ab *Eliâ Vineto* mihi concessit vtendum *Martialis Campanus* Medicus: sed iste non tam tragœdias, quàm scedia præstitit.
4. Quartus omnium tragœdiarum integer; quem mihi *Simon Milangius* typographus commodauit, acceptum à Cl. V. *Ioanne Chauuino*, Præside Eguiano.
5. Quinctus m. s. etiam integer collegij Societatis IESV Moguntiaci; sed prorsus recens.
6. Exemplar Lugdunense excusum à Gryphio anno 1536. quod *Ludouicus Carrio* I. C. cum tribus m. s. contulerat.
7. Exemplar Complutense excusum, propriâ *Gundisalui Suarij Oblancæ* manu nonnullis locis castigatum, & notis breuibus hîc illic illustratum; accepi à *Societatis* IESV collegio Legionensi.
8. Editio vetus Herbipolensis, earum quas vidi optima, &, arbitror, emendatissima, fortè & prima; cui non additur annus impressionis, sed in calce hoc epigramma;

Clauditur iste liber Senecæ, repetendus in omne
Æuum, hunc ardenti pectore, Lector, ama.
Presserat Herbipolis Martinus in vrbe decenter
Lipzec. hoc munus, candide Lector, ama.

9. Editio Veneta prima, castigata & commentar. ornata à Bernardino Gellio Marmita, Anni 1492. apud Lasarum Isoardam. hæc in paucis dissentit à m. s. meis, & ab Herbipolensi.
10. Secunda Veneta, anni 1493. apud Matthæum Capcasam Parmensem emendata & illustrata commentar. Danielis Caietani Cremonensis: hæc incepit innouationum nonnullarum sementem iacere.
11. Tertia Veneta, anni 1510. apud Philipp. Pincium: hæc admodum vitiosa, suis erroribus ansam præbuit sequentibus multa commutandi, sed in deterius.
12. Editio Parisiensis, Iudoci Badij Ascensij, cum eiusdem commentar. anni 1515. videtur expressa ex Pincianâ, sed præstat; & præfert emendationem Maserij & aliorum duorum.
13. Basileensis HenricoPetriana, anni 1529. in cuius margine quædam lectiones variæ: hæc prima longissimè à veterib. libb. cœpit recedere, suspicor ex coniecturâ: & hanc secutus in plerisque N. in suis castigationibus.

14. Lipsica seu Lipsiensis Ernesti Voegelini, ex emendatione N. viri aliàs eruditi, sed cuius in hunc auctorem opera parum laudabilis. hanc ad litteram expressit Christoph. Plantinus Antuerpiæ, Anno CIↃ. IↃ. LXXVI. cum meis Aduersariis. nec est quòd quis mihi quidquam illius tribuat. nam quæ in Aduersariis monueram, non sunt in contextum relata: & contextus ille purus putus Saxonicus est.
15. Excerpta ex his decem tragœdiis, collecta ab *Alberto Eib* in *Margarita poëtica*; qui *Pij Secundi* cubicularius fuit; & videtur m.s. tantùm libris vsus, nonnullis etiam, qui nobis perierunt.
16. Denique CL. V. I. *Lipsij Animaduersiones* in has tragœdias: (qui vno ex m.s. sanè præclaro, plura restituit, & felicius, quàm ceteri omnes; & mihi plus adiumenti attulit, cunctis iis quos recensui) editæ Lugduni Batauorum Anno CIↃ. IↃ. LXXXVIII.
17. Vsus sum & Fr. Raphelengij Iunioris Castigationibus.
18. *Thebais*, edita Parisiis, à Frid. Morellio, cum scholiis *Q. Florentis Septimij Christiani*.

Modvs in castigatione adhibitus, vt nullam coniecturam meam in contextum retulerim, contentus in Aduersar. vel Commentario monuisse. quicquid mutatum Lector deprehendet; factum id m.s. vel impressorum codicum auctoritate sciat.

Plurima quoque, quâ ab interpunctis, quâ ab orthographiâ, quâ ab ordine, & personis interloquentibus, sublata vitia; quorum, quòd indubitata videbantur, nulla in commentariis, tædij vitandi causâ, mentio facta.

Planè in corrigendo cautus & subtimidus, quàm more multorum præceps & temerarius, esse malui.

Vale, quisquis hæc legis, & Deum pro me deprecare.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Medea.

TRAGOEDIA I.

PERSONÆ.

Medea.	Creon.	Chorus.
Iason.	Nutrix.	Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

MEDEA.

Dii coniugales, tuq; genialis tori
Lucina custos; quæq;, domitorem freti,
Tiphyn nouam frenare docuisti ratem;
Et tu profundi sæue dominator maris;
Clarumq; Titan diuidens orbi diem;
Tacitisq; præbens conscium sacris iubar
Hecate triformis; quosq; iurauit mihi
Deos Iason, quosq; Medeæ magis
Fas est precari; noctis æternæ chaos,
Auersa superis regna, manesq; impios,
Dominumq; regni tristis, & dominam fide
Meliore raptam; voce non fausta precor:
Adeste, adeste sceleris vltrices deæ,
Crinem solutis squallidæ serpentibus,
Atram cruentis manibus amplexæ facem:
Adeste, thalamis horridæ quondam meis
Quales stetistis: coniugi lethum nouæ,
Lethumq; socero & regiæ stirpi date.
Mihi peius aliquod, quod precer sponso malum
Viuat: per vrbes erret ignotas egens,
Exul, pauens, inuisus, incerti laris:
Me coniugem optet, limen alienum expetat,
Iam notus hospes: quoq; non aliud queam

Peius

ADVERSARIA IN MEDEAM.

Medea. Medeas multi scripserunt. apud Græcos occurrunt Eubulus, Strattis & Cantharus, sed horum Medeæ comœdiæ fuerunt: tragœdias hoc nomine inuenio composuisse, Græcè quidem Euripidem, (cuius tragœdiam noster imitatur, & quam nonnulli Neophoni, seu Neophroni ascribunt) Herillum, Diogenem, Philiscum, & Demologum; Latinè verò Ennium, Attium, Pacuuium, Varronem, & Ouidium; cuius Medeam Tertullianus scribit ex Virgilianis versibus centonis instar consutam fuisse: quod verum sit necne, alij cogitent. equidem ex ea versus iste citatur:

Seruare potui, perdere an possim rogas?

qui non est ex Virgilio, nisi fortassis ex illo; in Ciri:

Vt me si seruare potes, ne perdere malis.

Lucanus quoque fertur Medeam inchoasse.

1 *Dÿ coniugales.* quos noster infrà eodem actu, & Plutarchus in αἰτίοις, & Alexand. Sardius lib. 1. de morib. gent. c. 7. recensent; nempe Iuppiter τέλειος, nuptialis seu patrator; Iuno τελεία, Venus, Diana, Hymenæus, Πειθώ; quam Ennius Suadam, Cicero Leporem, Horatius Suadelam vocauit.

2 *Lucina.* Iuno, Diana; de qua Catullus in sæculari carmine:

Tu Lucina dolentibus
Iuno dicta puerperis.

Terent. in Andria:

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Lucina Græcis εἰλείθυια. Virg. in Ciri:

Per te & sacra precor per flumina Ilithyia.

alij Ἐλεύθυιαν teste Pausaniâ appellant. Athenis inter deas γενετυλλίδας colebatur.

Tiphyn nouam frenare docuisti ratem. tam audaci tralatione vsi sunt Catullus, qui currum pro naui; & Horatius, qui Eurum per Siculas vndas equitare dixit. tale illud ex veteri poëta apud Carisium, libro 4.

Tiphyn aurigam celeris fecêre carinæ.

quod, si vera refert Iul. Pollux, è Græcâ tragœdiâ fuit expressum. *Docuisti.* Mineruam alloquitur.

11 *Dominam.* Proserpinam. Virgilius 6. Æneid.

Hi dominā, Ditis thalamo deducere adorti.

12 *Meliore.* raptam Pluto vxorem duxit, ductam non repudiauit vnquam, vt Iason Medeam.

13 *Vltrices deæ.* Eumenides Atheniensibus dictæ σεμναὶ θεαί, auctoribus Sophocle, Aristophane, Plutarcho, ceteris. Inde factum vt Pœnæ dicantur à Virgilio, in Ciri:

Ergo iam causam mortis me dicere iuncta
Verberibus sæuo cogunt sub iudice Pœna.

20 *Ignotas.* non simpliciter accipiendum, sed pro inimicis. nam quemadmodum notus amicum significat, apud Virgilium; *Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus:* sic hoc loco *ignota* pro hoste sumitur.

28 *Spectat hoc nostri sator Sol generis.* Ennius, in Medea, eam sic loquentem introducit:

Iuppiter, tuq; adeò Sol, qui res omnes inspicis,
Quiq; tuo lumine mare, terram ac cælum contines,
Inspice hoc facinus priusquam fiat, prohibe scelus.

37 *Pronubam thalamo feram, Vt ipsa pinum.* Catullus: —— *manu*
Pineam quate tædam.

quo loco Palladius Fuscus, Anton. Parthenius, Mar. Anton. Muretus, & Philippus Beroaldus in lib. 4. & in lib. 10. Apuleij de asino aureo, ex Festo & Plinio reponunt *Spineam.* alius, in Coniectaneis in Varronis libros de ling. Latina, vnum Varronis & alterum Ouidij locum eodem pacto emendauit. eiusdem opinionis est Alexander Sardius libro 1. de moribus & ritibus gentium cap. 7. Me autem valde mouent omnia Senecæ exemplaria, quæ & hîc & paullo inferiùs semper *pinum* continent. Virgilius etiam, in Ciri, scripsit;

Pronuba nec castos incendet pinus odores.

nec est qui eò loci aliter legerit. quid? quòd in Nonio, vbi Varronis hac de re verba ponuntur, quas vidi membranæ omnes vulgatis libris consentiunt? Et verò ex diuersis arborum generibus hæ faces confici potuerũt. Plinius sanè suis temporibus ex corylo confici consueuisse scribit. Quamobrem, viro optimo & doctissimo, Barnabæ Brissonio, in lib. singular. de ritu nuptiarum, assentior, existimanti tam pinum, quàm spinum albam huic vsui solitam accommodari. Vt ea summorum virorum emendatione scriptoribus illis opus non sit.

49 *Hæc virgo feci.* cùm Absyrtum fratrem meum discerpsi: qua de re lubet ascribere antiqui poëtæ versus; à Cicerone relatos libro 3. de natura Deorum:

Postquam pater appropinquat, iamq; penè vt comprehendatur parat;
Puerum interea obtruncat, membráque articulatim diuidit,
Perq; agros passim dispergit corpus: idq; eâ gratiâ;
Vt dum nati dissipatos artus captaret parens,
Ipsa interim effugeret: illum vt mæror tardaret sequi,
Sibi salutem vt familiari pareret parricidio.

58 *Assint.* hoc ait, quia tunc teste Catull.
—— *Præsentes domos inuisere castas*
Sæpius & sese mortali ostendere cœtu

Peius precari, liberos similes patri,
Similesq; matri. parta iam, parta vltio est.
Peperi. querelas, verbaq; incassum fero.
Non ibo in hostes? manibus excutiam faces,
Cæloq; lucem? spectat hoc nostri sator
Sol generis, & spectatur, & curru insidens
Per solita puri spacia decurrit poli?
Non redit in ortus, & remetitur diem?
Da, da per auras curribus patriis vehi,
Committe habenas genitor, & flagrantibus
Ignifera loris tribue moderari iuga.
Gemino Corinthus litori opponens moras,
Cremata flammis maria committat duo.
Hoc restat vnum: pronubam thalamo feram
Vt ipsa pinum; postq; sacrificas preces,
Cædam dicatis victimas altaribus.
Per viscera ipsa quære supplicio viam,
Si viuis anime; si quid antiqui tibi
Remanet vigoris: pelle femineos metus,
Et inhospitalem Caucasum mente indue.
Quodcunque vidit Phasis aut Pontus nefas,
Videbit Isthmos. effera, ignota, horrida,
Tremenda cælo pariter, ac terris mala.
Mens intus agitat; vulnera, & cædem, & vagum
Funus per artus: leuia memoraui nimis.
Hæc virgo feci: grauior exsurgat dolor.
Maiora iam me scelera post partus decent.
Accingere ira, teq; in exitium para
Furore toto: paria narrentur tua
Repudia thalamis. quo virum linques modo?
Hoc quo secuta es. rumpe iam segnes moras.
Quæ scelere parta est, scelere linquetur domus.

CHORVS.

Asclepiadei, Glyconici, & Hexametri.

Ad regum thalamos numine prospero,
Qui cælum superi, quiq; regunt fretum,
Adsint, cum populis rite fauentibus.
Primus sceptriferis colla tonantibus
Taurus celsa ferat tergore candido.
Lucinam niuei femina corporis
Intentata iugo placet: & asperi
Martis sanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,

Et cornu retinet diuite copiam;
Donetur tenerâ mitior hostiâ.
Et tu, qui facibus legitimis ades,
Noctem discutiens auspice dextera,
Huc incede gradu marcidus ebrio,
Præcingens roseo tempora vinculo.
Et tu, quæ gemini præuia temporis
Tardè stella redis semper amantibus,
Te matres auidæ, te cupiunt nurus,
Quamprimùm radios spargere lucidos.
Vincit virgineus decor
Longè Cecropias nurus;
Et quas Taygeti iugis
Exercet iuuenum modo,

† *Quis iras nimium mitigat ille truces.*
Hunc tu igitur placidam nobis dea candida pacem,
Otiaq; amoto dulcia posce metu.
Otia nam, pacemq; simul, modò faueris, ipse,
Dum renouant reges impia bella, dabit.

67 *Qui facibus legitimis ades.* Hymenææ. de quo Claudianus:

Hunc Musâ genitum legit Cytheræa, ducemq;
Præfecit Thalamis: nullum vinxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tedas.

71 *Quæ.* Hespere, qui diem noctemque annuncias.

72 *Tardè stella redis semper amantibus.* optant enim amantes tuum aduentum noctis nuncium. Vnde Catulliani iuuenes:

Hespere qui cælo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tuâ firmes connubia flammâ.
Quod pepigere viri, pepigerunt antè parentes,
Nec iunxere priùs quàm se tuus extulit ardor.
Quid detur à Diuis felici optatius horâ?

at Virgilianæ virgines inter spem & metum fluctuant, eandemque stellam amant & oderunt, in Ciri:

Postera lux vbi læta diem mortalibus almum,
Egelido veniens mani quatiebat ab Oeta;
Quem pauidæ alternis fugitant optantq; puellæ,
Hesperium vitant, optant ardescere solem.

quare eædem apud Catullum;

Hespere qui cælo fertur crudelior ignis?

77 *Taygeti iugis.* de Spartanis virginibus loquitur, de quibus sunt illa antiqua,

Nihil horum simile apud Lacænas virgines,
Queis magis palæstra Eurota, sol, puluis, labos,
Militia in studio est, quàm fertilitas barbara.

de his etiam integra exstat Propertij eleg. lib. 3. vbi inter cetera legitur:

Et modo Taygeti, crines aspersa pruinis,
Hortatur patrios per iuga longa canes.

qui poëta quod ait paulo antè,

Quòd non infames exercet corpore ludos,

Cælicolæ, nondum spreta pietate solebant. quo tempore Pelei & Thetidis nuptias Dij præsentia sua honorarunt.

Rite fauentibus. rite fauebant, qui bona verba loquebantur, & malis verbis se abstinebant. tale est illud Ouidij;

Et bene te, bene me, patriæ pater optime,
dixi.

63 *Martis sanguineas quæ cohibet manus.* vel de Venere intelligas, de qua sunt illa Petri Bargæi:

Sancta Venus procul hinc, diros procul esse furores
Ipsa iube; in sæuos reijce bella Getas,
Ac iam supplicibus Tuscis da diua perenni
Pace frui. Martem cogere sola potes.
Namq; ille æterno deuictus vulnere amoris
Reijcit in molles se tibi sæpe sinus,
Excipit & recubans suaues ex ore loquelas, †

Muris

Inter luctantes nuda puella viros: hoc intellige quasi Spartæ turpe non fuerit. mos enim & consuetudo turpitudinem excusat. Ouidius in epist. Paridis:

More tuæ gentis nitidâ dum nuda palæstra
Ludis, & es nudis femina mista viris.

Lycurgi hoc institutum fuit, quod cùm in Lycurgi vita Plutarchus conatur excusare, egregiè operam ludit, & tandem vi veritatis compulsus, inquit: ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα παρορμητικὰ πρὸς γάμον, λέγω δὲ τὰς πομπὰς τῶν παρθένων, καὶ τὰς ἀποδύσεις, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν ὄψει τῶν νέων ἀγομένων, οὐ γεωμετρικαῖς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς, ὥς φησὶν ὁ Πλάτων, ἀνάγκαις. prudenter Euripides, in Androm.

——οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις,
σώφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη,
αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους,
γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις,
δρόμους, παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοί,
κοινὰς ἔχουσι——

numquam sanè legem illam Platonis lib. 5. de republ. probare potui, qua feminas nudare corpora præcepit. quamobrem non immeritò grauiter reprehensus fuit à Cyrenensi Theodoreto, in eo opere cui titulum fecit θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων. quid enim si non hæc impudentia est? an quidquam tam pronum ad libidines, quàm operta membrorum nudare? *D. Ambros. lib. 3. de virginibus.* an non mulier vna cum tunica pudorem pudicitiamque exuit? *Herodotus lib. 1. Clemens Alexandrin. in Pædagogo, D. Cyprianus, de habitu virginum.* an non nuditas illa regium Prophetam, virum sanctissimum, in scelus grauissimum impulit? nónne Caracallam nefariis nuptiis se commaculare coegit? nónne nuda Aristoclea visa mox amatorum manibus discerpta interiit, ac propterea Strato se ipsum interemit? *Plutarchus, in narrationibus amatoriis.* Prudenter itaque Ennius: *Flagitij principium est, nudare inter ciues corpora.*

Muris quod caret opidum;
Et quas Aonius latex,
Alpheusq; sacer lauat.
Cedent Æsonio duci,
Si forma velit aspici;
Proles fulminis improbi,
Aptat qui iuga tigribus;
Nec non qui tripodas mouet,
Frater virginis asperæ:
Cedet Castore cum suo
Pollux, cæstibus aptior.
Sic sic cælicolæ, precor,
Vincat femina coniuges,
Vir longè vt superat viros.
Hæc cùm virgineo constitit in choro,
Vnius facies præminet omnibus.
Sic cum sole perit sideribus decor,
Et densi latitant Plëiadum greges;
Cùm Phœbe solitum, lumine non suo,
Orbem circuitis cornibus alligat.
Ostro sic niueus Phœniceo color
Perfusus rubuit: sic nitidum iubar
Pastor, luce nouâ, roscidus aspicit.
Ereptus thalamis Phasidos horridis,
Effrenæ solitus pectora coniugis
Inuitâ trepidus prendere desterâ;
Felix Aoniam prendito virginem.
Nunc primùm soceris sponte volentibus,
Concesso iuuenes ludite iurgio.
Hinc illinc iuuenes mittite carmina.

79 *Muris quod caret opidum.* Sparte.
81 *Alpheusq; sacer.* Sacer, quia fluuij, teste Theocrito, θείων γόνος. & quia, vt ait Pausanias ἠλιακ. α'. Alphei aqua Ioui Olympio grata putabatur; iccircoque Elei hac sacrificiorum cineres abluebant, iisque Iouis Olympij simulacrum illinebant. Sic intelliges illa Moschi:

Ἀλφειὸς μετὰ Πῖσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ,
ἔρχεται εἰς Ἀρέθοισαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ,
ἕδνα φέρων καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα καὶ κόνιν
ἱεράν. hoc est, non puluerem sacrum,

sed cinerem sacrũ. Sic interpretor, licet omnes dissentiant. moueor Pausaniæ verbis: κατ' ἔτος δὲ ἕκαστον φυλάξαντες οἱ μάντεις τὴν ἐνάτην ἐπὶ δέκα τοῦ ἐλαφίου μηνὸς, κομίζουσιν ἐκ τοῦ Πρυτανείου τὴν τέφραν· φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ, κονιῶσιν οὕτω τὸν βωμόν. ὑπὸ δὲ ἄλλου τὴν τέφραν ὕδατος ποιηθῆναι πηλὸν οὐ μήποτε ἐγγένηται. καὶ τούτου εἵνεκα ὁ Ἀλφειὸς νενομίσται τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ποταμῶν μάλιστα εἶναι φίλος. quod autem de Alpheo dixit Moschus, etiam testatur Hugo Falcandus, qui ante trecentos annos vixit, scriptor non malus, cuius de Arethusa fonte » in Sicula Historia verba sunt hæc: Ideóne » solum natale fugiens, & immensa (*sic lege,* » *non, immersa*) maris spacia longis tractibus » subterlabens, in ciuitate Syracusana caput » attollis, proximoq; mari influens, Alpheum, » quem antè fugeras, in maiori portu se tibi » immiscentem offendis?

82 *Cedent Æsonio duci.* ait Iasonem formosiorem esse Phœbo, Baccho, Castore & Polluce, quos antiqui optimâ formâ fuisse memorant. ad hunc locum respexit Claudianus, in epithalam. Honorij A. & Mariæ, his versibus:

Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet, quàm dare Castorem.
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.

eo excellentior Claudianus, quòd non contentus dixisse, hos illi cedere quem laudabat; addit etiam amicis iudicibus illi cessuros; quæ maxima victoria est. tale illud Maronis:

Pan deus Arcadiâ mecum si iudice certet;
Pan deus Arcadiâ dicet se iudice victum.

89 *Pollux, cæstib. aptior.* Homer. Odys. λ.
Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.
Theocritus εἰδυλλ. κγ'.

—— φοβερὸν Πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν,
χεῖρας ἐπιζεύξαντα μέσοις βοέοισιν ἱμᾶσιν.

» Arnobius lib. I. contra gentes: Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus. Ideo non Castor, sed Pollux dicitur ἀμώμητος ab Homero, siue quisquis ille est, in hymnis; κρατερὸς, ab Apollonio libro I. ἀεθλοφόρος, à Theocrito dicto loco, & Stasimo, in versibus infrà adductis.

91 *Vincat femina coniuges* &c. exprimit Catullianum illud in epithalamio;

——non tibi
Herculeia periculum est,
Ne qua femina pulcrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

97 *Lumine non suo.* ad etymum alludit. nam lunam dictam volunt quod luce luceat aliena. qua de re dicetur alibi.

99 *Ostro sic.* tale illud boni poetæ:

Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur; vel mista rubent vbi lilia multâ
Alba rosâ: tales virgo dabat ore colores.

Phœniceo. nonnulli manuscripti *puniceo.* vtrumque

Rara

Rara est in dominos iusta licentia.
Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi,
Multifidam iam tempus erat succendere pinum:
Excute solemnem digitis marcentibus ignem.
Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.
Soluat turba iocos: tacitis eat illa tenebris,
Siqua peregrino nubit fugitiua marito.

ACTVS SECVNDVS.

MEDEA. NVTRIX.

ME. *Occidimus, aures pepulit Hymenæus meas.*
Vix ipsa tantum, vix adhuc, credo malum.
Hæc facere Iason potuit? erepto patre,
Patriâ, atque regno, sedibus solam exteris
Deserere? durus merita contemsit mea,
Qui scelere flammas viderat vinci, & mare?
Adeóne credit omne consumtum nefas?
Incerta, vecors, mente non sanâ feror
Partes in omnes. vnde me vlcisci queam?
Vtinam esset illi frater. est coniux: in hanc
Ferrum exigatur: hæc meis satis est malis.
Si quod Pelasgæ, si quod vrbes barbaræ
Nouere facinus, quod tuæ ignorant manus,
Nunc est parandum. scelera te hortentur tua,
Et cuncta redeant: inclytum regni decus
Raptum, & nefandæ virginis paruus comes
Diuisus ense, funus incertum patri,
Sparsumq; ponto corpus, & Peliæ senis
Decocta aheno membra. funestum impiè
Quàm sæpe fudi sanguinem? at nullum scelus
Irata feci. sæuit infelix amor.
Quid tamen Iason potuit alieni arbitrij
Iurisq; factus? debuit ferro obuium
Offerre pectus. meliùs, ah meliùs dolor
Furiose loquere: si potest, viuat meus,
Vt fuit, Iason: sin minùs, viuat tamen,
Memorq; nostri, muneri parcat meo.
Culpa est Creontis tota; qui sceptro impotens
Coniugia soluit, quiq; genitricem abstrahit
Natis, & arcto pignore astrictam fidem
Dirimit: petatur solus hic: pœnas luat,
Quas debet. alto cinere cumulabo domum.
Videbit atrum verticem flammis agi,
Malea longas nauibus flectens moras.

recipi potest. nam Phœnicius color, puniceus est, vt docent Anton. Thylesius lib. de colorib. cap. 10. Cæsar Scaliger, de subtilitate ad Cardanum, exercitat. 325. num. 13. Claudianus: *Album puniceo pectus discriminat ostro.* de ostro Vitruuius lib. 7. Architect. c. 13.

109 *Rara est in dominos iusta licentia.* raró iure ac legibus permittitur dominis cõuiciari. ad hunc locum attendit Claudianus ita canens:

Permissisq; iocis, turba licentior,
Exsultet tetricis libera legibus.

quamquã Claudius de militibus agat. Spargi autem in sponsum & sponsam quædam conuicia consueuisse, infrà docet, aiens:

Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.

(quo loco conuicium in bonam partem sumitur) Fescennina carmina sunt illa Catulliana: *Diceris malè te à tuis*
Vnguentate glabris marite
Abstinere: sed abstine, &c. nec aliud illustrius inuenire potui exemplũ huiusmodi conuiciorum; idque addi potest illi Senecæ exemplo, quod refert Brisson. de ritu nuptiar. pag. 52.

110 *Thyrsigeri.* Palladius Rutilius, de insitionibus lib. 12.

Robora thyrsigero platani concordia Baccho.

Proles. Hymenæe.

Fescenninus. bene Brissonius d. libro pag. 53. coniecit ad Fescenninos spectare locum hunc Varronis, in Agathone: "Pueri obscœnis verbis nouæ nuptæ aures returant." Hoc malo, quàm, *restaurant*, vel, *riturant.*

121 *Qui scelere flammas viderat vinci & mare.* flammam taurorum sacris magicis, mare lacerato fratre. hæc autem duo nominat, quia ex tribus quæ Græci mala existimãt, duo sunt mare & ignis, tertiũ est mulier.

132 *Incestum.* optimè, meo iudicio, in quibusdam membranis legitur *incertum.*

149 *Malea longas nauibus flectens moras.* Malea promontorium per quinque millia passuum in mare protenditur: vbi quia, propter continuas ventorum procellas, periculi plena est nauigatio, natum est prouerbium, μαλέαδὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε: in cuius explicatione multa à collectore adducuntur. iis addo Ouidij carmen, è libro 2. Amorum eleg. 16.

Nec timeam vestros curua Malea sinus.

adde & ea quæ Plutarchus, in vita Arati, scripsit. Facit itaque moram nauibus Malea, dum præteruehentes tempestatibus & inquiete fluctuum, ac sinuosis longissimisque excurrentium & recedentium litorum spaciis detinet atq. moratur. Simile illud Lucani l. 6. *Et ratibus longæ flexum donare Maleæ,*

154 *Perdunt odia.* in o.v.l. continetur *produnt.* nec arbitror aliter à poëta nostro scriptum fuisse. Sententia scita & perspicua est.

159 *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.* frequens sententia, quam primus vsurpasse fertur Philetas Cous. Ennius annal. lib. 7.

Fortibus est fortuna viris data.

Terentius:

Fortes fortuna adiuuat.

» Sallustius: Fortuna meliores sequitur. Cice-
» ro 2. Tuscul. Fortes enim non modò fortuna
» adiuuat, vt est in veteri prouerbio. Virgilius:

Audentes fortuna iuuat, timidosq; repellit.

Ouid. 10. Metamorph.

Audentes Deus ipse iuuat.

& Fastorum 2.

—— audentes forsq; Deusq; iuuat.

» T. Liuius, lib. 8. Sed euentus docuit fortes
» fortunam iuuare. Cl. Claudianus:

Fors iuuat audentes, Coi sententia vatis.

Viden' vt hæc quasi de manu in manum tradita sint?

160 *Tunc est.* tunc, inquit, conuenit vti virtute; vbi non desperes te aliquid ea consecuturum. alioquin non fortitudo, hoc est virtus; sed desperatio dicenda est. conueniunt hæc Ethicis præceptis.

161 *Nunquam,* &c. Verum hoc est in se: sed falsum, si referas ad id ad quod à Medea profertur.

169 *Sint licet terrâ edita.* negat se cuiusquam arma timere, ne Gigantum quidem, aut aliorum monstrorum terrâ editorum. terræ enim filij semper monstrosi finguntur. Respicit ad terrigenas à Iasone ope suâ debellatos.

176 *Fortuna opes auferre, non animum potest.* non est dubiũ quin hoc ex Attij Telepho sumserit, in quo Telephus inquit;

Nam si à me regnum fortuna atque opes
Eripere quît, at virtutem nequiuit.

NV. *Sile obsecro, questusq; secretò abditos*
Manda dolori. grauia quisquis vulnera
Patiente, & æquo motus animo pertulit;
Referre potuit. ira, quæ tegitur, nocet.
Professa produnt odia vindictæ locum.
ME. *Leuis est dolor, qui capere consilium potest,*
Et clepere sese: magna non latitant mala.
Libet ire contrà. NV. *siste furialem impetum*
Alumna, vix te tacita defendit quies.
ME. *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.*
NV. *Tunc est probanda, si locum virtus habet.*
ME. *Nunquam potest non esse virtuti locus.*
NV. *Spes nulla monstrat rebus afflictis viam.*
ME. *Qui nil potest sperare, desperet nihil.*
NV. *Abiere Colchi, coniugis nulla est fides,*
Nihilq; superest opibus è tantis tibi.
ME. *Medea superest. hîc mare & terras vides,*
Ferrumq;, & ignes, & deos, & fulmina.
NV. *Rex est timendus.* ME. *rex meus fuerat pater.*
NV. *Non metuis arma?* ME. *sint licet terrâ edita.*
NV. *Moriere.* ME. *cupio.* NV. *profuge.* ME. *pœnituit fugæ.*
Medea fugiam? NV. *mater es.* ME. *cui sim, vides.*
NV. *Profugere dubitas?* M. *fugiã: at vlciscar prius.*
NV. *Vindex sequetur.* ME. *forsan inueniã moras.*
NV. *Compesce verba, parce iam demens minis,*
Animosq; minue. tempori aptari decet.
ME. *Fortuna opes auferre, non animum potest.*
Sed cuius ictu regius cardo strepit?
Ipse est Pelasgo tumidus imperio Creo.

CREO. MEDEA.

CR. *Medea, Colchi noxium Æetæ genus,*
Nondum meis exportat è regnis pedem?
Molitur aliquid, nota fraus, nota est manus.
Cui parcet illa? quémve securum sinet?
Abolere properè pessimam ferro luem
Equidem parabam: precibus euicit gener.
Concessa vita est. liberet fines metu,
Abeatq; tuta. fert gradum contrà ferox,
Minaxq; nostros propiùs affatus petit.
Arcete famuli tactu & accessu procul,
Iubete sileat, regium imperium pati
Aliquando discat: vade veloci via,

Mon-

Monstrumq́; sæuum, horribile, iamdudum auehe.
ME. *Quod crimen, aut quæ culpa multatur fuga?*
CR. *Quæ caussa pellat, innocens mulier rogat?*
ME. *Si iudicas, cognosce: si regnas, iube.*
CR. *Æquum atque iniquũ regis imperiũ feras.*
ME. *Iniqua nunquam regna perpetuò manent.*
CR. *I, querere Colchis.* ME. *redeo: qui auexit, ferat.*
CR. *Vox constituto sera decreto venit.*
ME. *Qui statuit aliquid parte inaudita altera,*
Æquum licet statuerit, haud æquus fuit.
CR. *Auditus à te Pelia supplicium tulit.*
Sed fare, causæ detur egregiæ locus.
ME. *Difficile quàm sit animum ab irâ flectere*
Iam concitatum, quamq́; regale hoc putet,
Sceptris superbas quisquis admouit manus,
Quâ cepit ire: regiâ didici meâ.
Quamuis enim sim clade miserandâ obruta,
Expulsa, supplex, sola, deserta, vndique
Afflicta; quondam nobili fulsi patre,
Auoq́; clarum Sole deduxi genus.
Quodcunque placidis flexibus Phasis rigat;
Pontusq́; quicquid Scythicus à tergo videt,
Palustribus quâ maria dulcescunt aquis;
Ar-

191 *Monstrumq́; sæuum.* in solo codice Lipsiano habetur, *Monstrum superbum.*
194 *Si iudicas, cognosce; si regnas, iube.* Si tyrannus es, inauditâ causâ me eiice: si rex iustus es, de causa mea cognosce. aptissimè autem paulo pòst respondet Creo:
Vox constituto sera decreto venit.
indicãs se plenè cognouisse. nam decretũ, vt docet Brisson. de ver. signif. col. 167. nihil est aliud, quã quod causâ cognita pronunciatur.
199 *Qui statuit aliquid,* &c. tyrannicum est, vnâ tantùm parte auditâ iudicare. hoc enim pacto defensio, quæ iuris naturalis est, & nemini debet adimi, (*Sebastian. Vantius de nullitate sentẽtiarum, cap. de nullitat. ex defectu citationis*) tollitur. ideo inauditi damnari non possunt. Apuleius lib. 10. de asino: Nec adinstar barbaricæ feritatis, vel tyrannicæ impotentiæ, damnaretur aliquis inauditus, & in pace placida tam dirum sæculo proderetur exemplum. Tertull. in Apologetico: Respondendi altercandiq́ue potestas patet, quando nec liceat inauditos & indefensos omnino damnari. huc spectat l. 1. C. de condemnan. reis. & quæ Lactan. lib. 5. cap. 1. & Lucianus in Hermotymo. Olim si inauditi condemnati fuerant, necari non poterant: quoniam inauditi pro indẽnatis habebantur, & indemnatos leges decemuirales interfici prohibebant, teste Saluiano Episcopo, de iudicio & prouidentia Dei lib. 8. Lycurgi legum imitatione, quibus idem cautum fuit, teste Valerio Maximo libro septimo, cap. Sapienter dicta, vel facta. Illud omnino constat, nisi audiantur partes, & caussæ agitentur, neminem iustè iudicare posse: sed tamen iudicem rectè facturum si inanes quasdam disputationes causidicorum & pugnas verborum, quæ magis ad obruendam quàm ad inueniendam veritatem proficiunt, amputauerit. qua de re eleganter & copiosè diuus Bernardus lib. 1. de consideratione ad Eugenium. vbi nonnulla habes ad officium aduocatorum spectantia, quemadmodum apud D. Augustinum epist. 50. Quinctilianum lib. 12. instit. orat. cap. 7. & Patritium lib. 3 de instit. reipub.

202 *Caussæ,* &c. in Attij Medea quoque Creo rogabatur causam audire, si quidẽ huc pertinent illa adducta à Grammaticis: *Qui potis est repelli quisquam, vbi nullus est causandi locus?* est enim causari, se defendere, & aliquid causæ prætexere. vt in illo; *Causando nostros in longum ducis amores.*

203 *Difficile quàm sit,* &c. mirè artificiosa oratio, vt & aliæ pleræque istius operis. mea sententia noster Seneca hac in parte Græcos tragœdiographos, qui quidem exstant, longè superauit. & sanè videntur Hispani illius temporis declamandi præcepta egregiè calluisse. testis noster poëta & Lucanus, quorum in scriptis artis illius plurima vestigia deprehendas. testis Seneca senior, cuius Controuersiæ & Declamationes omniũ manibus teruntur. testis Fabius Quinctilianus, cuius non tantùm Institutiones oratoriæ, sed & Declamationes (de illis loquor quas P. Aerodius I.C. recensuit, aliæ enim suppositititiæ sunt, fortassis senioris Quinctiliani) apud eruditos in pretio habentur. testis Gallio, testis Latro. 208 *Deserta.* Attius, Medea; *Exsul inter hostes, exspes, expers, desertus, vagus.* quæ ego verba diras fuisse suspicor quas Medea Iasoni imprecabatur. Vnde suprà dixit:

Mihi peius aliquod quod precer sponso malum,
Exsul, pauens, inuisus, incerti laris,
Viuat, per vrbes erret ignotas egens,
Me coniugem optet, limen alienum expetat.

209 *Nobili fulsi patre.* AEëta. matrem habuit Medea Idyiam. Cicero lib. 3. de natura Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, AEëta patre, matre Idyia procreata est. Idem scribit Hesiodus in Theogonia. Ergo apud Ouid. in epist. Heroid. legi debet: *Non erat AEëtes, ad quem despecta veniret,* *Non Idyia parens, Chalciopeq́; soror.* 210 *Auoq́;.* apud Euripidem ait Medea: πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς τοὐμοῦ.

213 *Palustribus qua maria dulcescunt aquis.* cur mare Ponticum, vt ait Sallustius in lib. historiar. dulcius sit quàm cetera, hanc ipsam rationem præstantes Geographi reddiderunt; quia Mæotidi commiscetur, & irruentium fluentorum multitudine temperatur. Vide Ammianum Marcellin. lib. 22.

Armata peltis quicquid exterret cohors
Inclusa ripis vidua Thermodontiis:
Hoc omne noster genitor imperio regit.
Generosa, felix, decore regali potens
Fulsi. petebant tunc meos thalamos viri,
Qui nunc petuntur. rapida fortuna ac leuis,
Præcepsq́ue regno eripuit, exilio dedit.
Confide regnis: cùm leuis magnas opes "
Huc ferat, & illuc, casus. hoc reges habent "
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies; "
Prodesse miseris, supplices fido lare "
Protegere. solum hoc Colchico regno extuli: "
Decus illud ingens, Græciæ florem inclytum,
Præsidia Achiuæ gentis, & prolem deûm
Seruasse memet. munus est Orpheus meum;
Qui saxa cantu mulcet, & siluas trahit.
Geminumq́ue munus Castor & Pollux, meum est:
Satiq;

215 *Vidua.* quæcumque mulieres nuptiis abstinent, viduæ dici possunt. noster alibi,

Ante morantur virgines viduæ domi.

Iabolenus (quem Plinius lib. 6. epistolar. vt dubiæ mentis notat, qua de re nõnulla Franciscus Sarmientus Episc., & magni nominis I. C. lib. 2. selection. cap. 1. nu. 4.) lib. 2. ex
„ posterioribus Labeonis, Viduam, inquit, non
„ solùm eam quæ aliquando nupta fuisset; sed
„ eam quoque mulierem quæ virum non ha-
„ buisset, appellari ait Labeo. quia vidua sic di-
„ cta est quasi vecors, vesanus, qui sine corde
„ aut sanitate esset, similiter viduã dictam esse
„ sine duitate. l. 242. §. 3. D. de verb. significat.
Ceterùm hic ille est Labeo quem Horatius lib. 1 insanum appellat. vulgo rationem reddunt singularem contumaciam Labeonis erga Augustum. aliam etiam refert Antonius Quesada I. C. Hispanus, mihi amicissimus, & cuius nobilitatem eruditio & virtus nobilitant, lib. 1. diuersar. quæstion. iuris, cap. 17. nu. 17. Ego & aliam causam subesse existimo. Pomponius enim noster l. 2. circa
„ fin. D. de orig. iuris &c. ita scribit: Atteius Ca-
„ pito in iis quæ ei tradita fuerant perseuerabat, Labeo ingenij qualitate & fiducia doctrinę, quia & ceteris operis sa-
„ pientiæ operã dederat, plurima innouare instituit. Hæc Pomponius in Enchiridio. Videmus autẽ vulgò eos, qui à præceptorum traditionibus recedunt, qui illorum traditiones conuellunt, nouas ipsi comminiscuntur, quantumuis iure id faciant, à plerisque contemni, rideri, temerarios demum, impudentes ac stultos nuncupari: quod Labeoni verisimile est contigisse. vt scilicet à vulgo despiceretur & insanus vocaretur, quòd primus maiorum sententias negligeret, plurimaque innouaret. cum vulgo igitur Horatius locutus est. Et vt ita senserit; quis poëtam de viro grauissimo, de I. C. principe tam temere iudicantem ferat? cur ego Horatio, quàm A. Gellio, qui lib 13. de eo præclarè sentit; quàm Octauio Augusto, qui si non sapientem iudicasset, ei consulatum non detulisset, auctore Pomponio in d. l. 2.: quàm Suetonio, qui lib. 2. quiddam hominis constantissimi de illo refert; quàm plerisque, sententias illius summa cum voluptate & admiratione frequenter percurrentibus, fidem adhibeam? Non miror poëtam Lyricum tam contemtim de iustitiæ sacerdote locutum: at hominis eruditi in iure idem asserentis contumaciam quis queat pati? an quia Flaccus Labeonem insanum vocat, omnia Labeonis, quæ in iuris libris occurrunt, scripta reiiciemus? cohibere me non potui quin hæc dicerem. Legi namque non ita pridem P. Vellei Gueuaræ librum, non malum, de doli mali definitione; quo Vlpiani & Labeonis sententiam subuertere conatur, argumentis parum validis: atque inter cetera illud ægrè ferre se profitetur, Labeonem insanum, Vlpianum autem Christianæ religionis hostem de virtutibus aut vitiis disserere. potuit vna eademque operâ Platonis, Ciceronis, Aristotelis, omnium denique ethnicorum morales disputationes reiicere. næ de isthac me hercle argumentatione idem dici posset quod idem Velleius de Labeonis argumento prodidit, initio pag. 91. ieiunam esse & frigidam calumniam, sanctissimæ ciuilis sapientiæ sacerdote indignam. 226 *Græciæ florem.* Theocritus, in Hyla, ait cum Iasone Heroum florem nauigasse. τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος ἡρώων. ——
„ Æschylus, in Persis: τὸ Περσῶν δ' ἄνθος. & in Agamemn. ἄνθος Ἀργείων. sic Liuius lib. 8. prima frons in acie
„ florem iuuenum pubescentium ad militiam habebat. Lucanus: *Tunc flos Hesperiæ, Latij tunc sola iuuentus.*
„ Ausonius, in Centone nuptiali: *Flos veterum virtusq́ue virûm.* Fabius Declamat. 276. qua florem
„ ætatis amisit. Deterior mihi videtur quorundam lib. scrip. lectio; *gloriæ florem.*

227 *Præsidia Achiuæ gentis.* Ennius; *Argo qua vecti Argiui delecti viri.* Catullus:

Cum lecti iuuenes Argiuæ robora pubis. *Prolem Deûm.* Catullus: *Heroës saluete, Deûm genus.*

Manilius lib. 1. Argonautas deos appellauit, de Argo sic scribens: *Seruando dea facta deos.* non igitur tam ridicula est, quàm voluêre Mascrius & alij, eorum sententia, qui apud Valerium Flaccum initio lib. 1. legunt;

Prima deûm magnis canimus freta peruia natis.

229 *Qui saxa cantu, &c.* Apollon. Argonaut α'.

αὐτὰρ τόνγ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα.
φηγοὶ δ' ἀγελάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηϊκίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι.

Mulcet. Virgilius: *Mulcentem tigres & agentem carmine quercus.*

Satiq; Boreæ; quiq; trans Pontum quoque
Summota Lynceus lumine immisso videt;
Omnesq; Minyæ. nam ducum taceo ducem,
Pro quo nihil debetur, hunc nulli imputo:
Vobis reuexi ceteros, vnum mihi.
Incesse nunc, & cuncta flagitia ingere.
Fatebor: obiici crimen hoc solum potest,
Argo reuersa. virgini placeat pudor,
Paterq; placeat: tota cum ducibus ruet
Pelasga tellus: hic tuus primus gener
Tauri ferocis ore flagranti occidet.
Fortuna causam, quâ volet, nostram premat:
Non pœnitet seruasse tot regum decus.
Quodcunque culpâ præmium ex omni tuli;
Hoc est penes te. si placet; damna ream:
Sed redde crimen. sum nocens, fateor, Creo:
Talem sciebas esse, cùm genua attigi,
Fidemq; supplex præsidis dextræ petî:
Terrâ hac miseriis angulum & sedem rogo,
Latebrasq; viles. vrbe si pelli placet,
Detur remotus aliquis in regnis locus.
CR. Non esse me, qui sceptra violenter geram,
Nec qui superbo miseros calcem pede;
Testatus equidem videor haud clarè parum,
Generum exulem legendo, & afflictum, & graui
Terrore pauidum: quippe te pœna expetit
Lethoq; Acastus, regna Thessalica obtinens;
Senio trementem debili, atque æuo grauem,
Patrem peremtum queritur, & cæsi senis
Discissa membra: cùm, dolo captæ tuo,
Piæ sorores impium auderent nefas.
Potest Iason, si tuam causam amoues,
Suam tueri: nullus innocuum cruor
Contaminauit, abfuit ferro manus,
Proculq; vestro purus à cœtu stetit.
Sed tu malorum machinatrix facinorum;
Cui feminea nequitia, ad audendum omnia,
Virile robur, nulla famæ memoria est;
Egredere, purga regna, lethales simul
Tecum aufer herbas, libera ciues metu.
Aliâ sedens tellure sollicita deos.
ME. Profugere cogis, redde fugienti ratem,
Vel redde comitem, fugere cur solam iubes?
Non sola veni: bella si metuis pati,

231 *Satiq; Boreæ.* Zethus & Calais. Apollon. Argonaut. α'.

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήιοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου ——

232 *Lynceus.* fuit hic visus acutissimi. Horatius:

Non possis oculis quantum contendere Lynceus.

Tzetzes Chiliad. 2. histor. 48.

Λυγκεὺς δ' ὀξυωπέστατος πάντων τελῶν ἀνθρώπων.

Subiungit deinde antiqui cuiusdam poëtæ versus: qui poëta licet vulgò scribatur στασῖνος, quia tamen Nicolaus Gerbelius testatur in quibusdam exemplaribus haberi στασιανὸς, mea sententia στάσιμος est; cuius apud Clementem. Alexandr. aliosque scriptores frequens mentio fit. Sed quisquis ille fuit, de Lynceo agit. verba Tzetzæ sunt:

καί γε Στασῖνος σὺν αὐτοῖς οὕτω τὰ ἔπη γράφων,
ἡρωικοῖς ἐν ἔπεσι λέγων· Αἶψα δὲ Λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε, ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς·
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς, διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
Τανταλίδου Πέλοπος. τάχα δ' εἴσιδε κύδιμος ἥρως
δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

247 *Cùm genua attigi.* Medea, apud Euripidem:

ἀλλ' αὐτομαί σε τῆσδε πρὸς γενειάδος,
γονάτων τε τῶν σῶν ——

olim, Plinio teste, lib. 11. cap. 45. supplices genua attingebant, quia illis vitalitas inest.

248 *Præsidis dextræ fidem.* meritò ait præsidis: quia, vt alibi docui, dexteræ fidei pignus sunt. Cicero, in Philippicis: Dextræ, « quæ fidei testes esse solebant. Plinius, vbi su- « prà: Dextra osculis auersa aperitur, in fide « porrigitur. eius rei ratio fortassis fuit, quòd « omnis veterum auctoritas dextræ manus virtute constaret. videor enim mihi hoc nescio vbinam legisse.

259 *Patrem.* Peliam. Ouidius, in Metamorph. latissimè historiam illam ex Polycratis Samii traditione prosequitur.

265 *Prorsusq; vestro.* In o. v. l. habetur *procúlque.*

Vtrumque regno pelle. cur sontes duos
Distinguis? illi Pelia, non nobis iacet.
Fugam, rapinas, adjce desertum patrem,
Lacerúmq; fratrem, quicquid etiamnum nouam
Docet maritus coniugem, non est meum.
Toties nocens sum facta, sed nunquam mihi.
CR. *Iam exisse decuit, quid seris fando moras?*
ME. *Supplex recedens illud extremum precor,*
Ne culpa natos matris insontes trahat.
CR. *Vade, hos paterno, vt genitor, excipiam sinu.*
ME. *Per ego auspicatos regij thalami thoros,*
Per spes futuras, perq; regnorum status,
Fortuna variâ dubia quos agitat vice;
Precor, breuem largire fugienti moram:
Dum extrema gnatis mater infigo oscula
Fortasse moriens. CR. *fraudibus tempus petis.*
ME. *Quæ fraus timeri tempore exiguo potest?*
CR. *Nullum ad nocendũ tempus angustũ est malis.*
ME. *Parúmne miseræ temporis lachrymis negas?*
CR. *Etsi repugnat precibus infelix timor,*
Vnus parando dabitur exilio dies.
ME. *Nimis est; &, ex hoc aliquid abscindas, licet.*
CR. *Et ipsa propera, capite supplicium lues,*
Clarus priusquam Phœbus attollit diem,
Nisi cedis Isthmo. sacra me thalami vocant:
Vocat precari festus Hymenæo dies.

CHORVS.

Anapæstici.

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terrasq; suas post terga videns,
Animam leuibus credidit auris,
Dubioq; secans æquora cursu
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortisq; vias
Nimium gracili limite ducto.
Nondum quisquam sidera norat,
Stellisq;, quibus pingitur æther,
Non erat vsus: nondum Pleiadas,
Hyadas poterant vitare rates,
Non Oleniæ sidera capræ:

Non

276 *Illi Pelia.* hoc vult; nocentem esse, cui scelus prodest, Cassianum iudicium secutus, de quo Cicero pro Sex. Roscio Amerino: » L. Cassius ille, quem populus Romanus ve- » rissimum & sapientissimum iudicem puta- » bat, identidem in causis quærere solebat, cvi » bono fuisset. Sic vita hominum est, vt ad sce- » lus nemo sine spe conetur atq; emolumento » accedere. Ipse Cicero, in Milonania, hoc argumento conatur docere Clodiũ occidendi Milonis animum habuisse. Huc etiam per- » tinet illud Fabij Declamat. 387. Quare ergo » mater sepeliuit? nescio. hoc vnũ dico, non po- » terat agnosci. Festinauit, cui bono. Sic enim illa distinguo. Eò fortè Seneca respexit infra actu 3. cùm ait: —— *cui prodest scelus. Is fecit* ——

298 *Clarus priusquam.* Euripid. in Medea: *εἴ σ' ἡ πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ, καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονὸς, θανῇ.* Ex quo Ennius, in Medea; *Si te secundo lumine hîc offendero.* Apuleius, de asino aureo, seu Metamor. lib. 1. » Et vt illa Medea, vnius dici impetratis à » Creonte induciis, totam domũ eius filiamq; » cum ipso sene flãmis coronalibus deusserat.

301 *Audax.* Horatius, quem hoc choro noster imitatur;

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus &c.

304 *Leuibus.* Ouid. lib. 1. Metamorph. *Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.* *Credidit auris.* propriè dictum, Lucilius Sat. 28. *Vitam ac fortunas quoi crediderim meas?* Virg. 5. Aeneid. *Aeneam quid enim credam fallacibus austris?* Horat. lib. 1. carm. ode 3. —— *tibi creditum Debes Virgilium* ——

306 *Potuit tenui fidere ligno.* Simili modo Iuuen.

I nunc, & ventis animam cõmitte, dolato
Confisus ligno, digitis à morte remotus
Quattuor, aut septẽ, si sit latissima theda.

308 *Nimium gracili limite ducto.* ex Anacharsis sententia, qui, vt scribit Laërtius, *μαθὼν τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς, τοσοῦτον ἔφη τοῦ θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν.* Ouidius, quem citauit Menochius lib. 2. de arbitrar. iudic. centur. 1. casu 61. *Nã prope tã lethũ quàm prope cernit aquã.*

311 *Pleiadas, Hyadas.* hæc est o.v.l. lectio: subuereor tamen, ne alterum ex duobus his ex alterius epitheto in nomen proprium deprauatum sit.

313 *Oleniæ sidera capræ.* Aratus in Phænomenis; *ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.* Ouidius 3. Metamorph. —— *Olenia sidus pluuiale capellæ.* idem sic sæpius vocat Fastor. lib. 2. & 5.

Non qua sequitur, flectitq; senex
Arctica tardus plaustra Bootes.
Nondum Boreas, nondum Zephyrus
Nomen habebant.
Ausus Tiphys pandere vasto
Carbasa ponto, legesq; nouas
Scribere ventis: nunc lina sinu
Tendere toto: nunc prolato
Pede transuersos captare notos:
Nunc antennas medio tutas
Ponere malo: nunc in summo
Religare loco, cùm iam totos
Auidus nimium nauita flatus
Optat, & alto rubicunda tremunt
Suppara velo.
Candida nostri secula patres
Vidêre. procul fraude remotâ,
Sua quisque piger litora tangens,
Patrioq; senex factus in aruo,
Paruo diues, nisi quas tulerat
Natale solum, non norat opes.
Bene dissepti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus,
Iussitq; pati verbera pontum,
Partemq; metus fieri nostri
Mare sepositum. dedit illa graues
Improba pœnas, per tam longos
Ducta timores: cùm duo montes,
Claustra profundi, hinc atque illinc
Subito impulsu, velut ætherio
Gemerent sonitu; spargeret astra
Nubesq; ipsas mare deprensum.
Palluit audax Tiphys, & omnes
Labente manu misit habenas:
Orpheus tacuit torpente lyrâ,
Ipsaq; vocem perdidit Argo.
Quid? cùm Siculi virgo Pelori

Rabi-

314 *Flectitq; senex Arctica tardus plaustra Bootes.* Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoq; minatus
Se velle Arctophylax brachiorum munera, cacus
Icarus ereptam pensauit munere natam.

sic fortè legendũ. Satis autem apparet, Senecam eorũ opinionem sequi, qui putant Booten, esse Icarium Erigones patrẽ. Germanici interpres, Bootes, inquit, qui & Arcturus, fertur esse custos plaustri, eo quòd sequitur plaustrum, hoc est Septentriones. Cicero:

Arctophylax, vulgò qui dicitur esse Bootes,
Quòd quasi temone adiunctam præ se quatit Arcton. Aratus Solensis:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ, τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται Ἄρκτου.

322 *Pede.* parte veli infima, quæ ad nauis latus religatur, (Bayfius de re nauali, mihi pag. 129. cũ seq.) quam nautæ, prout tempestas poscit, aut contrahunt aut laxant. Catull.

—— siue vtrumque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem.

quo ex loco duos hos esse nauticos pedes colligit Turnebus, & Pimpuntius multa ad illud Virgil. lib. 5. Aeneid.

Vna omnes fecêre pedem.

vbi Seruius, Podiam, (lego pedẽ, vel podeon) " hoc est, funem quo tenditur velũ, quod Græci " πόδα vocant, vt est apud Pindarum & Ari- " stophanem. Hæc Seruius. Ego verò etiam " apud Homerum Odyss. ι. & Euripidem, in Taurica Iphigenia, idem inuenio. Plinius quoque scripsit: Iisdem ventis in contrarium " nauigatur, simul prolatis pedibus. Nonius " Marcellus explicans hoc verbum, *Reuocare pedem*, ait; Plautus remos nauium, pedes di- " xit. & in verbo *Remi*, ait; Remi sunt nauales " pedes. Sed Nonius hæc scribens planè aliud " agebat. nam Plautus de his pedibus de quibus hîc agitur, quos Græci etiam ποδεῶνας vocabant, sensit.

328 *Suppara.* Hadrian. Turnebus lib. 21. Aduersar. cap. 4. quid sint suppara docet.

332 *Patrioq; senex factus in aruo.* huc pertinet Horatij Epod. ode 2. & Claudiani epigramma de sene Veronensi,

Felix qui patriis æuum transegit in aruis, Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem. 333 *Paruo diues.* secundùm Philosophos loquitur. Turpilius, in Lindia; *Profectò vt quisque minimo contentus fuit, Ita fortunatam vitam duxit maximè; Vt Philosophi aiunt isti, quiduis sat est.* 336 *Thessala pinus.* Sic Horatius; Pontica pinus. hoc est, nauis ex pinu Ponticâ. 337 *Verbera.* remorum. Vel fortè ad amentiam Xerxis respicit, qui Hellesponto trecenta verbera infligi, & colaphos incuti iussit. vide Herodotum in Polymnia. 346 *Palluit audax Tiphys.* expressit illa Horatij; *—— & scatentem Belluis pontum, mediasq; fraudes Palluit audax.* 349 *Ipsaq; vocem perdidit Argo.* cuius carina vocalis erat, testibus Apollonio, Valerio, Claudiano, Lycophrone in Cassandra, & ibi Izacio.

Rabidos vtero succincta canes,
Omnes pariter soluit hiatus?
Quis non totos horruit artus,
Toties vno latrante malo?
Quid? cùm Ausonium diræ pestes
Voce canorâ mare mulcerent?
Cùm Pieriâ resonans citharâ

Thra-

351 *Succincta canes.* Lucretius:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas. Tibullus:
Scyllaq; virgineam canibus succincta figuram. Virgil. in Ciri:
Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates.

quibus versibus Virgil. poëtico more duarum Scyllarum fabulam confudit.

355 *Diræ pestes.* Sirenes, siue Acheloi & Terpsichores, secundùm Nonnum & Izacium; siue Acheloi & Steropes, iuxta Homeri scholiastem; siue Acheloi & Melpomenes, ex Nicandri 3. mutatorum sententia; siue Acheloi & Calliopes, vt Seruius 5. AEneid. voluit. Quę nomina habuerint, non satis constat. Sunt qui vocitent Aglaopen, Thelxiopeian, Pisinoen: Apollonij verò scholiastes, Thelxinoen, Molpen, Aglaophonen; Chærylus, Thelxiopen, Molpen, Aglaophonem; Dionysius Halicarnasseus, Solinus, & alij plerique, Parthenopen, Ligiam, Leucasiam. quorum vltimorum nominum etymon earum officia exprimit: vnde Alciatus emblema 115.

Aspectu, verbis, animi candore trahuntur
Parthenope, Ligia, Leucosiaq; viri.

Hæ Iunonis instinctu Musas cantu prouocarunt, à quibus victæ, implumes abierunt; earumque plumas Musæ capitibus suis imposuerunt, teste Crobylo lib. 1. ideo indignatæ Sirenes, cantus suos in perniciem hominum cõuerterunt. aliam tamen causam reddit Claudianus lib. 3. de raptu Proserp.

Discedunt aliæ rapidis Acheloides alis
Sublatæ, Siculi latus obsedêre Pelori,
Accensæq; malo, iam non impunè canoras
In pestem vertêre lyras. Vox blanda carinas
Alligat; audito frenantur carmine remi.

eiusdem exstat hoc de Sirenibus epigramma:

Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ,
Scyllæos inter fremitus, auidamq; Charybdim,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris terror quoq; gratus in vndis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentq; sinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter, reditus odiumq; iuuabat,
Nec dolor vllus erat mortem dabat ipsa voluptas.

Hi versus difficiles sunt, & aliter vulgo dispunguntur: eo, vt videtur, ascripsi, nunc explicabo. Cur vocet dulce malum, ex postremo versu apparet. Volucres dicit, quia, Theopompo, Suida, & Izacio auctoribus, præter faciem cetera corporis, auiũ habebant. Ouid. 5. Metam.

—— vobis Acheloides vnde
Pluma pedesq; auium, cùm virginis ora geratis?
An quia cùm legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe;
Protinus, vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesq; deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subitis flauescere pennis.

Musica saxa, cùm ait, ad earum metamorphosim respicit, quam Orpheus, si modò ipse est Argonauticorum auctor, describit. de scopulis istis Virg. lib. 5. Aeneid. ait:

—— scopulos Sirenum aduecta subibat.

Mirum illud quod ex Archippo, lib. 5. de piscibus, Natalis lib. 7. Mythol. cap. 13. refert, Sirenes has non virgines, sed loca marina in angustias quasdam præruptis montibus contracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes, nauigantes illicerent ad videndum: quò cùm appulissent, vndarum impetu delati; cæcis vorticibus hauriebantur. inde natam fabulam. Sed Plutarchus Iunior, Dorion, & Seruius meretrices fuisse scribunt; quæ nauigantes tamdiu retinebant blanditiis suis, donec ad summam egestatem reducerentur; ideoque dictæ sint illis naufragium inferre. Horatius lib. 2. sermonum Sirenes desidiam interpretatur. nam hæc, quia neglectum rei familiaris gignit, inopiam parit. Izacius, ἀλληγορικώτερον, inquit, δὲ σειρῆνες εἰσὶν αἱ ἡδοναί. hanc mythologiam, suppresso Izacij nomine, Natalis quàm elegantissimè dicto loco persequitur.

357 *Cùm Pieria, &c.* hæc explicabunt hi versus Apollonij è lib. 4. Argonaut. —— ἆψα δὲ νῆσον
καλὴν Ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅυς παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
τὰς μὲν ἄρ' εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο Τερψιχόρη Μουσέων μία. καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ' ἰφθίμην ἀδμῆτ' ἔτι πορσαίνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι. τότε δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν
ἄλλο δὲ παρθενικῇς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς,
ἦ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόν. φθινύθουσαι ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον. οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ' Οἰάγροιο πάϊς Θρηΐκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας
κραιπνὸν ἐϋτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ. παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.

idem tradidit Orpheus, in Argonauticis.

Thracius Orpheus, solitam cantu
Retinere rates, penè coëgit
Sirena sequi? quod fuit huius
Precium cursus? aurea pellis,
Maiusq́; mari Medea malum,
Merces primâ digna carinâ.
Nunc iam cessit, Pontus & omnes
Patitur leges: non Palladia
Compacta manu regum referens
Inclyta remos quæritur Argo.
Quælibet altum cymba pererrat,
Terminus omnis motus, & vrbes
Muros terrâ posuere nouos:
Nil, quâ fuerat sede, reliquit
Peruius orbis. Indus gelidum
Potat Araxem: Albim Persæ,
Rhenumq́; bibunt. venient annis
Sæcula seris; quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysq́; nouos
Detegat orbes, nec sit terris
Vltima Thule.

ACTVS TERTIVS.

NVTRIX. MEDEA.

Alumna celerem quò rapis tectis pedem?
Resiste, & iram comprime, ac retine impetum,
Incerta, qualis entheos cursus tulit,
Cùm iam recepto Mænas insanit deo,
Pindi niualis vertice, aut Nysæ iugis:
Talis recursat huc & huc motu effero,
Furoris ore signa lymphati gerens.
Flammata facies spiritum ex alto citat,
Proclamat, ô superi! oculos fletu rigat,
Renidet, omnis specimen affectus capit,
Hæret, minatur, æstuat, queritur, gemit.
Quò pondus istud verget? vbi ponet minas?
Vbi se iste fluctus franget? exundat furor.
Non facilè secum versat, aut medium scelus
Se vincet, iræ nouimus veteres notas.
Magnum aliquid instat, efferū, immane, impium.
Vultum furoris cerno: dij fallant metum.
ME. *Si quæris odio misera quem statuas modum,*
Imitare amorem: regias egón' vt faces

362 *Maiusq́; mari Medea malum.* mare malum est in Græco trimetro:
πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία.
verùm peior mari Medea. ergo maius malum. Vnde Simocatus, in epistolis: ὅδε καὶ Μηδείας καὶ Φαίδρας φοβερώτερα. ideo cùm maximè crudelem, immanem, impiam feminam innuere quis volet, Medeam vocet licebit. Ouidius sanè, in epist. Hypsip.
Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus
Quosq́; veneficiis abstulit illa mihi;
Medea Medea forem, &c.

365 *Palladia.* Argo Mineruæ operâ confectā fuisse primus Simonides scripsit. idem postea Seneca, Claudianus, aliique permulti tradiderunt.

372 *Indusq́;* simili argumento Virgil. vtitur.
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.
Gelidum Potat Araxem. Lucanus;
Non tibi cùm primùm gelidum transibis Araxim.

381 *Iras.* o. v. l. *iram.*

382 *Qualis.* Vsitatissima poëtarum comparatio. possem enim nullo negocio ostendere hac vsos non Aeschylum modò, Nicandrum, Pacuuium, Virgilium ac Propertium; sed etiam Ouid. lib. 9. Metamorph. in epist. Laodamiæ, Silium lib. 4. nostrū actu 2. Herc. OEtæi, Lucan. lib. 1. Statium lib. 5. Theb. Corn. Tacitum lib. 11. audacior Valerius Flaccus (quē Lud. Carrio meus dextrè, vt est felix in restituendo, recēsuit) Medeam ipsi Baccho comparare non dubitauit.

393 *Non facilè secum versat.* in quibusdam m. s. legitur; *Non facilè serum versat:* quorum verborū sententia mihi non placet.

398 *Imitare amorem,* hoc est, odio modum nullū statue. quia amor nullum modum habet. Terent. Eunuchi actu 1. sce. 1. de amore:
——quæ res in se neq; consiliū neq; modū
Habet vllū, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ,
Suspectiones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum pax rursum. incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas
Quàm si des operam vt cum ratione insanias.
Et, qui (quod à Mureto priùs fuit animaduersum) hos versus eleganter expressit, Horatius: *——quæ res*
Nec modum habet neque consilium, ratione modoq́;
Tractari non vult. In amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursū: hæc si quis, tēpestatis propè ritu

Inulta patiar? segnis hic ibit dies?
Tanto petitus ambitu, tanto datus?
Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusq́; certas mundus euoluet vices,
Numerusq́; arenis deerit, & solem dies,
Noctem sequentur astra, dum siccas polus
Versabit arctos, flumina in pontum cadent,
Nunquam meus cessabit in pœnas furor,
Crescetq́; semper: quæ ferarum immanitas,
Quæ Scylla, quæ Charybdis, Ionium mare
Siculumq́; sorbens, quæq́; anhelantem premens
Titana, tantis Ætna feruebit minis?
Non rapidus amnis, non procellosum mare,
Pontusq́; coro sæuus, aut vis ignium
Adiuta flatu possit inhibere impetum,
Irasq́; nostras: sternam & euertam omnia.
Timuit Creontem, ac bella Thessalici ducis:
" *Amor timere neminem verus potest.*
Sed cesserit conuictus, & dederit manus,
Adire certè, & coniugem extremo alloqui
Sermone potuit: hoc quoque extimuit ferox.
Laxare certè tempus immitis fugæ
Genero licebat: liberis vnus dies
Datus duobus. non queror tempus breue:
Multum patebit. faciet, hic faciet dies,
Quod nullus vnquam taceat. inuadam deos,
Et cuncta quatiam. NV. *recipe turbatum malis*
Hera pectus, animum mitiga. ME. *sola est quies,*
Mecum ruinâ cuncta si video obruta.
Mecum omnia abeant: trahere, cùm pereas, licet.
NV. *Quàm multa sint timenda, si perstas, vide.*
" *Nemo potentes aggredi tutus potest.*

IA-

Mobilia & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa; sibi nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoq́;.

Propertius quoque:

Errat vesani finem qui quærit amoris.
Verus amor nullũ nouit habere modũ.

405 *Flumina in pontum cadent*. Sic Virgilius 1. Aeneid.

In freta dum fluuij current ——

408 *Quæ Scylla, quæ Charybdis*. Sic Catullus: *Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis.*

de Sicula Charybdi. Est & alia veteribus incognita in Scrickfinnia, inter Suuentinos promontorium & Caienska Semla. Vide Abrahamum Ortelium, in descriptione gentium Septentrionalium, & Scalig. contra Cardanum.

410 *Titana*. Typhoeum, iuxta Pindarum, Hesiodum, Euphorionem, &, qui eum diligentiss. imitatur, Ouidium, & Valeriũ Flaccum: vel potiùs Enceladum, ex sẽtẽtia Callimachi, Orphei, Smyrnæi, Oppiani, Virgilij, Seueri, Lucani, Claudiani ac Sidonij: dixi potiùs, quia hanc opinionem sequitur Seneca Hercule OEtæo actu 4. his versibus:

Vincet scopulos inde Typhoeus
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret Ætnæos inde caminos,
Scindetq́; latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.

411 *Rapidus amnis*. Lucretius:

Et rapidos tranant amnes.

415 *Thessalici ducis*. Acasti. Suprà habuimus; —— *quippe te pœnæ expetit*
Lethoq́; Acastus ——

416 *Amor timere neminem verus potest.* audaciæ amantium pleni sunt poëtarum libri. Sidonius: *Amor timere nescit.*

Propertius:

Solus amans nouit quando periturus, & à qua
Morte, neque hic Boreæ flabra nec arma timet. Tibullus:

Nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obscura surgere nocte timor.
En ego cùm tenebris tota vager anxius vrbe,
Securum in tenebris me facit esse Venus.
Nec sinit occurrat quisquam qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusq́; sacerq́;,
Qualibet insidias non timuisse decet.

his consentit Propertius lib. 3. eleg. 15.

Nec tamen est quisquam sacros qui lædat amantes,
Scironis media sic licet ire via.
Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeò, vt noceat, barbarus esse volet.
Luna ministrat iter, demonstrant astra salebras,
Ipse amor accensas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morsus auertit hiantes.
Huic generi quouis tempore tuta via est.

Diuino hæc amori accommoda. nihil verius.

428 *Mecum omnia abeant*. potuit vetus illud dictũ imitari, quod ex Dionis lib. 58. Xiphilinus retulit:

ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί.

Libet. membranæ, *licet*. idque, quoad sententiam, deterius non est.

430 *Nemo potentes aggredi tutus potest* nam potentiorum ira grauis est semper, regum præcipuè. Homerus Iliad. α.

κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ.

IASON. MEDEA.

IA. *O dura fata semper, & sortem asperam,*
Cùm sæuit, & cùm parcit, ex æquo malam.
Remedia toties inuenit nobis Deus
Periculis peiora. si vellem fidem
Præstare meritis coniugis; letho fuit
Caput offerendum: si mori nolim; fide
Misero carendum est. non timor vincit virum,
Sed trepida pietas: quippe sequeretur necem
Proles parentum. ô sancta, si cælum incolis,
Iusticia, numen inuoco ac testor tuum;
Nati patrem vicere. quin ipsam quoque;
Etsi ferox est corde, nec patiens iugi;
Consulere natis malle, quàm thalamis, reor.
Constituit animus precibus iratam aggredi.
Atque ecce, viso memet, exsiluit, furit,
Fert odia præ se, totus in vultu est dolor.
ME. *Fugimus Iason, fugimus. hoc non est nouum*
Mutare sedes: causa fugiendi, noua est.
Pro te solebam fugere: discedo, exeo,
Penatibus profugere quam cogis tuis.
Ad quos remittis? Phasin & Colchos petam,
Patriumq; regnum? quæq; fraternus cruor
Perfudit arua? quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti?
Per quas reuexi nobiles regum manus,
Adulterum secuta per Symplegadas?
Paruámne Iolchon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clusi mihi.
Quò me remittis? exsuli exsilium imperas,
Nec das. eatur, regius iussit gener.
Nihil recuso: dira supplicia ingere.
Merui. cruentis pellicem pœnis premat
Regalis ira; vinculis oneret manus,
Clusamq; saxo noctis æternæ obruat.
Minora meritis patiar. ingratum caput!
Reuoluat animus igneos tauri halitus,
Interiq; sæuos gentis indomitæ metus,
Armifero in aruo flammeum Æetæ pecus,
Hostisq; subiti tela: cùm iussu meo
Terrigena miles mutua cæde occidit.
Adice expetita spolia Phryxei arietis,
Somnoq; iussum lumina ignoto dare
Insomne monstrum; traditum fratrem neci;

Et,

vel quia, vt subiungit Homerus, iræ non
" facile obliuiscuntur: vel quia, vt poëta indignus qui cum Chærylo comparetur, dixit,
" regibus longæ sunt manus.

" 437 *Vincit virum.* quidam libri scripti,
" *vicit virum.*

442 *Ferox.* ait Horatius, in epist. ad Pisones, de arte poëtica:

Sit Medea ferox——

" 446 *Totus in vultu est dolor.* Agmemn. actu 2.
" *Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.*

Hercule OEtæo, actu 2.

——in vultus dolor
Processit omnis——

452 *Patriumq; regnum?* apud Euripidem Medea:

νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς
δόμους,
οὓς σοὶ προδοῦσα, καὶ πάτραν, ἀφικόμην·
ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; καλῶς γ' ἂν οὖν
δέξαιντό μ' οἴκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον.

Ennius, in Medea:

Quò nunc me vortam? quod iter incipiam
ingredi?
Domum paternámne, an ad Peliæ filias?

Solent poëtæ miseros sic facere ratiocinantes, vt ostendant nullo loco posse se tutò consistere. exempla sunt illustria in Oratione Gracchi lib. 3. de Orac. in Hercule furente Euripidis, Aiace μαστιγοφόρῳ Sophoclis, Ariadna Catulli, Didone Virgilij, Alcmena Senecæ in Herc OEtæo, aliisque multis.

464 *Saxo noctis æternæ.* hoc est, specu tenebroso.

466 *Igneos tauri halitus.* ex Euripide, apud quem Medea:

ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
ταυτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην,
ζεύγλῃσι, καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην·
δράκοντά θ', ὃς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας,
σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις, ἄϋπνος ὤν,
κτείνασ', ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον.

470 *Terrigena miles.* Ouidius 7. Metamorph.

Terrigenæ pereunt per mutua vulnera
fratres.

& Claudianus sic eosdem vocauit, de bello Getico:

An ego terrigenas potiùs mirabor in ipsis
Procubuisse satis; vita quibus attulit
idem
Principium finemq; dies——

471 *Expetita.* optata. Catullus:

Auratã optantes Colchis auertere pellẽ.

472 *Somnoq; iussum lumina ignoto dare Insomne monstrum.* Libanius Sophista:

καθεύδων ὤφθη δράκων ὄντως πρότερον τοῦ παθὼν. Claudianus:

—— insopitisq́ refusum
Tractibus aurati custodem velleris anguem.

476 *Senis.* Peliæ. nota res ex Polycratis Samij, & Ouidij traditione.

Et, scelere in vno, non semel factum scelus;
Iussasq́ natas, fraude deceptas meâ,
Secare membra non reuicturi senis:
[Alienaq́ sequens regna, deserui mea.] *
Per spes tuorum liberûm, & certum larem,
Per victa monstra, per manus; pro te, quibus
Nunquam peperci; perq́ præteritos metus,
Per cælum, & vndas, coniugij testes mei,
Miserere. redde supplici felix vicem.
Ex opibus illis quas procul raptas Scythæ
Vsque à perustis Indiæ populis petunt,
Referta quasq́ vix domus gazas capit,
(Ornamus auro nemora) nil exul tuli
Nisi fratris artus, hos quoque impendi tibi.
Tibi patria cessit, tibi pater, frater, pudor:
Hac dote nupsi. redde fugienti sua.
IA. *Perimere cùm te vellet infestus Creo,*
Lachrymis meis euictus, exilium dedit.
ME. *Pœnam putabam: munus, vt video, est fuga.*
IA. *Dum licet abire, profuge, teq́ hinc eripe.*
Grauis ira regum est semper. ME. *hoc suades mihi?*
Præstas Creusæ. pellicem inuisam amoues.
IA. *Medea amores obiicis?* ME. *& cædē, & dolos.*
IA. *Obiicere crimen quod potes tandem mihi?*
ME. *Quodcunq́ feci.* IA. *restat hoc vnum insuper,*
Tuis vt etiam sceleribus fiam nocens.
ME. *Tua illa, tua sunt illa. cui prodest scelus,* "
Is fecit. omnes coniugem infamem arguant; "
Solus tuere, solus insontem voca.
Tibi innocens sit, quisquis est pro te nocens.
IA. *Ingrata vita est, cuius acceptæ pudet.*
ME. *Retinenda non est, cuius acceptæ pudet.*
IA. *Quin potiùs irâ concitum pectus doma:*
Placare natis. ME. *abdico, abiuro, abnuo.*
Meis Creusa liberis fratres dabit?
IA. *Regina gnatis exsulum afflictis potens?*
ME. *Non veniat vnquam tam malus miseris dies;*
Qui prole fœdâ misceat prolem inclytam,
Phœbi nepotes Sisyphi nepotibus.
IA. *Quid misera meq́ teq́ in exitium trahis?*
Abscede, quæso. ME. *supplicem audiuit Creo.*
IA. *Quid facere possim, eloquere.* ME. *pro me? vel scelus.*
IA. *Hinc rex, & illinc.* ME. *est & his maior metus Medea.*

494 *Grauis ira regum est semper.* Suprà nu. 430. vbi vide quæ scripsimus, dixit:

Nemo potentes aggredi tutus potest.

& suprà actu 2.

Nec me fugit quàm durus & verè insolens
Ad recta flecti regius nolit tumor.

Pindarus:

—— χόλος
δ' ὖκ ἀλίθιος
γίνεται παίδων Διός.

515 *Loquere.* antiquiss. libri *eloquere.*

516 *Est & his maior metus.* in o. v. l. continetur: *est & hinc maior metus Medea.* dixerat Iason ab vna parte duos reges esse Acastum & Creontem; quorum metu Medeam non ausit retinere: respondet illa, sint illinc Acastus & Creo, hinc ego; plus sola quàm vterque potero.

Medea. nos confligere, certemus, sine:
Sit precium Iason. IA. *cedo defessus malis.*
Et ipsa casus sæpe iam expertos time.
ME. *Fortuna semper omnis intra me stetit.*
IA. *Acastus instat, propior est hostis Creo.*
ME. *Vtrunq; profuge. nolo vt in socerum manus*
Armes: nec vt te cæde cognatâ inquines,
Medea cogit. innocens mecum fuge.
IA. *Et quis resistet, gemina si bella ingruant?*
Creo atque Acastus arma si iungant sua?
ME. *His adiice Colchos, adiice Æetem ducem;*
Scythas Pelasgis iunge; demersos dabo.
IA. *Alta extimesco sceptra.* ME. *ne cupias, vide.*
IA. *Suspecta ne sint, longa colloquia amputa.*
ME. *Nunc summe toto Iuppiter cælo tona,*
Intende dextram, vindices flammas para,
Omnemq; ruptis nubibus mundum quate:
Nec diligenti tela librentur manu;
In me, vel istum. quisquis è nobis cadet,
Nocens peribit: non potest in nos tuum
Errare fulmen. IA. *sana meditari incipe,*
Et placida fare; si quid ex soceri domo
Potest fugam leuare, solamen pete.
ME. *Contemnere animus regias, vt scis, opes*
Potest, soletq;: liberos tantùm fugæ
Habere comites liceat; in quorum sinu
Lachrymas profundam. te noui gnati manent.
IA. *Parêre precibus cupere me fateor tuis,*
Pietas vetat. namq; istud haud possum pati:
Non si ipse memet cogat & rex, & socer.
Hæc causa vitæ est: hoc perusti pectoris
Curis leuamen: spiritu citius queam
Carere, membris, luce. ME. *Sic gnatos amat?*
Bene est, tenetur, vulneri patuit locus.
Suprema certè liceat abeuntem loqui
Mandata, liceat vltimum amplexum dare.
IA. *Gratũ est.* ME. *& illud, voce iam extremâ, peto:*
Ne, si qua noster dubius effudit dolor;
Maneant in animo verba: sed melior tibi
Memoria nostri subeat: hæc iræ data
Oblitterentur. IA. *omnia ex animo expuli,*
Precorq; & ipsa feruidam vt mentem regas,
Placideq; tractes: miserias lenit quies.
ME. *Discessit, itán' est? vadis oblitus mei,*

527 *His adiice.* Sic apud Valerium Flaccum vltimo libro inchoati operis inquit Medea:

An fratris te bella mei, patriaq; triremes
Terrificant, magnóque impar vrgeris ab hoste?
Finge rates alias, & adhuc maiora coire
Agmina, & quæ sequuntur.

538 *Si quid ex soceri domo.* Euripides:

ἀλλ' εἴτι βύλει παισὶν ἢ σαυτῆ φυγῆ
προσωφέλημα χρημάτων ἐμῶν λαβεῖν,
λέγ'· ὡς ἕτοιμος ἀφθόνῳ δοῦναι χερὶ, &c.

550 *Vulneri patuit locus.* à gladiatoribus ducta figura. nam vt hi aliquod membrum detegunt, locum vulneri infligendo prębent, & tum vulneri locus patet.

554 *Ne si qua noster*, &c. Medea apud Euripidem:

——αἰτοῦμαί σε τῶν εἰρημένων
συγγνώμον' εἶναι——

Porrò quemadmodum Medea, vt possit liberos necare, se ad meliorem mentẽ redisse simulat: sic planè Sophocleus Aiax à priore sententia recessisse se fingit, Tecmessæ remouendæ causa, ne se interficere volenti impedimento foret. illaque Sophoclis fictio sic Virgilio placuit, vt in diuinum opus lib. 4. eam transtulerit. ibi namque Dido certa iam mori, & deliberata morte fortior, *consilium vultu tegit, & spem fronte serenat.*

Et

564 *Vix fraudi est locus: Timemur.* difficile est eum fallere, qui falli timet: è contrà facile est illum circumuenire, qui se decipi non posse confidit. planè confidentia insidiis exposita est: metuentē non nisi aperto Marte opprimere queas. ideo in Thyeste dictum:

—— sed quibus captus dolis
Nostros dabit perductus in laqueos pedē?
Inimica credit cuncta.

567 *Quicquid potes Medea, quicquid non potes.* Græca phrasis. Sic etiam Catullus:
Hoc facies siue hoc non pote, siue pote.

572 *A sole.* de ornatu isto ait Euripid.

—— ὅν ποθ' ἥλιος
πατὴρ πατρὸς δίδωσιν ἐκγόνοισιν οἷς.

581 *Quanta cùm coniux viduata tedis.* adulterium virorum mulieres maximè exasperat. Euripides, Medea:

—— γυνὴ γὰρ τἄλλα μὲν φόβου πλέα,
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν,
ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα.

ideo noster Hercule OEtæo:

O quàm cruentus feminas stimulat dolor,
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus!
Scylla & Charybdis Sicula torquens freta
Minùs est timenda. nulla non melior fera est.

Ouidius 2. de arte:

Sed neque fuluus aper media tam sæuus in ira est,
Fulmineo rapidos dum rotat ore canes:
Nec lea cū catulis lactātibus vbera prabet,
Nec breuis ignaro vipera læsa pede:
Femina quàm socij deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasq; ruit, positoq; decore
Fertur vt Aonij cornibus icta Dei.

Et tot meorum facinorum? excidimus tibi?
Nunquam excidemus. hoc age, omnes aduoca
Vires & artes. fructus est scelerum tibi,
Nullum scelus putare. vix fraudi est locus:
Timemur. hac aggredere, quâ nemo potest
Quicquam timere. perge, nunc aude, incipe,
Quicquid potes Medea, quicquid non potes.
Tu fida nutrix, socia mœroris mei,
Variiq; casus, misera consilia adiuua.
Est palla nobis, munus ætheriæ domus,
Decusq; regni, pignus Æetæ datum
A Sole: gemmis est & auro textili
Monile fulgens; quodq; gemmarum nitor
Distinguit aurum, quo solent cingi comæ:
Hæc nostra nati dona nubenti ferant;
Sed antè diris illita ac tincta artibus.
Vocetur Hecate: sacra luctifica appara:
Struantur aræ: flamma iam tectis sonet.

CHORVS.

Sapphici.

" *Nulla vis flammæ, tumidiq; venti*
" *Tanta, nec teli metuenda torti;*
" *Quanta, cùm coniux viduata tedis*
" *Ardet & odit.*

Non vbi hibernos nebulosus imbres
Auster aduexit, properatq; torrens
Ister, & iunctos vetat esse pontes,
Ac vagus errat.

Non

Aurel. Prudentius:

——odit vxor pellicem. Seneca epist. 96.
Sciet in vxorē grauissimū esse iniuriæ genus, pellicem. Meritò: si credimus Menelao Euripidis, in Andromacha. Pindarus εἰδ. ιά. Pyth. dubitat an Clytæmnestram ad occidendum maritum dolor filiæ necatæ, an ira inductæ pellicis excitarit. Subiungit tandem nuptæ odiosiss. esse, Si vir in mala, vt ait ille, sit deditus adultera. Sanè eam ob rem multæ maritos suos occiderunt, vt ex Cicerone 2. offic. Capitolino, Apollonio, Palæphato, Eusebio, Appiano, Iustino patet; Thebe Alexandrum Pheræum, Lucilla Antoninum Verum, Lemniæ viros omnes vna excepta vniuersæ; hæc causa fuit cur Sphinx Cadmo marito bellum mouerit; cur Demetrius Antigoni filius, & Demetrius Nicanor, ab vxoribus fuerint interemti. assentior enim Scaligero lib. 3. artis poët. & Steph. Forcatulo in Cupidine iurisperito cap. 6. in feminis esse extremum summumque affectum zelotypiam scribentibus. Huc spectāt illa Matthæi Mariæ Boiardi:

L'animal che più crudo, e spauenteuole,
Et più ardente, che fuoco che sia,
La moglie che fù vn tempo amoreuole,
Che disprezzata caddè in gelosia,
Non è leon ferito piu spiaceuole,
Ne la serpe calcata è tanto ria,
Quanto la moglie era quella fiata,
Che per altrui se veda abbandonnata.

582 *Ardet.* amat. Virgilius.
Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.
Horat. *Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo*
Anacreonta Teium.
Seneca: *Arsit obscuri dea clara mundi.*

583 *Nebulosus imbres Hauster aduexit.* Phauorinus apud Gelliū lib. 2. cap. 22. Hauster, inquit, Græcè νότος " nominatur: quia est nebulosus atq. humectus. Horat. "
Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu, &c.

584 *Torrens Ister.* sic Virgilius;
—— torrentia flumina——

Non vbi impellit Rhodanus profundum;
Aut vbi, in riuos niuibus solutis,
Sole iam forti, medioq́ue vere,
Tabuit Hæmus.
Cæcus est ignis stimulatus irâ,
Nec regi curat, patitúrve frenos,
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
Obuius enses.
Parcite ô diui, veniam precamur,
Viuat vt tutus mare qui subegit:
Sed furit vinci dominus profundi
Regna secunda.
Ausus æternos agitare currus,
Immemor metæ iuuenis paternæ;
Quos polo sparsit, furiosus ignes
Ipse recepit.
Constitit nulli via nota magno.
Vade, quâ tutum populo priori:
Rumpe nec sancti violente mundi
Fœdera sacra.
Quisquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos; nemoris sacrati
Pelion densâ spoliauit vmbrâ:
Quisquis intrauit scopulos vagantes;
Et, tot emensus pelagi labores,
Barbarâ funem religauit orâ,
Raptor externi rediturus auri;
Exitu diro temerata ponti
Iura piauit.
Exigit pœnas mare prouocatum.
Tiphys in primis domitor profundi,
Liquit indocto regimen magistro
Litore externo, procul à paternis
Occidens regnis; tumuloq́ue vili
Tectus, ignotas iacet inter vmbras.
Aulis amissi memor inde regis
Portubus lentis retinet carinas
Stare querentes.

596 *Qui subegit.* Iasonem intelligit, quemadmodum infrà, cùm ait; *Parcite iusso.*

598 *Regna secunda.* maria dicit regna secunda, quia secunda sorte Neptuno obtigerunt. quemadmodum inferi Plutoni tertia sorte. Vnde Claudianus lib. 1. de raptu, Plutonem sic loquentem inducit;

——grati quòd luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis?

600 *Iuuenis.* Phaethon, Apollinis & Clymenes, vt volunt Ouidius & Lucianus; vel Apollinis & Protes, vt Tzetzes; vel Cephali & Auroræ, vt Hesiodus & Pausanias, filius: cuius mors Apollonij 4. Argonaut. Tzetzæ Chiliad. 4. histor. 137. & Ouidij 2. Metam. notior est, quàm vt debeat inculcari. ea docet adolescentes quomodo rempub. capessere debeant. qui enim sola nobilitate fretus, animi bonis virtutibus scilicet necessariis destitutus, ad regimen ciuitatis accedat, & temere habenas reipub. moderari præsumat, fieri non potest quin statum eius concutiat, concussum labefactet, labefactatum penitus diruat atque subuertat: quare regi suo & domino superiori inconsultæ audaciæ grauissimas tandem pœnas det. hoc Phaethon, qui lucentem significat, Clymenes, (id est, gloriæ cumulatæ, ἀπὸ τοῦ κλύω) seu Protes (hoc est, primariæ feminæ, ἀπὸ τοῦ πρώτου) & Solis filius, paternos ausus agitare currus, & postremo vindice Iouis fulmine ambustus, videtur innuere.

603 *Constitit nulli via nota magno.* ait: via nulli nota ante Argoam nauigationem magno constitit omnibus Argonautis. vel sanè, Nulli vnquam damno fuit, viâ communi & regiâ incessisse.

606 *Fœdera.* suprà hac tragœdia:

Bene dissepti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus.

de his fœderibus est illud Horatij;

Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.

607 *Audacis.* Argus temerariæ. Claudianus, de bello Getico;

Intacti cùm claustra freti, coëuntibus æquor
Armatũ scopulis audax irrũperet Argo.

608 *Sacrati.* Ioui Dodonæo.

612 *Religauit ora.* bene & propriè. Catullus; *Perfidus in Cretam religasset nauita funem.* & Horat. *Siue iactatam religarat vdo Litore nauim.*

614 *Exitu diro.* Iason sanè; de quo hic non tradit, quòd eo viuo hæc agi fingantur; mala morte periit: animi scilicet dolore, iuxta Diodorum Siciliensem, quia cuncti eum, ob ingratitudinem in Medeam, calamitatibus quibus premebatur dignum iudicabant, necem sibi ipsi consciuit. Euripides tamen, in fine Medeæ, innuit illum ruina Argus, sub qua dormiebat, vetustate collabentis oppressum. idq́ue eo loco Scholiastes probat.

618 *Indocto.* Ergyno. Apollon. & Valer. Flacc.

622 *Aulis.* Aulis portus Euboicus, memor regem suum

Ille, vocali genitus Camœna;
Cuius ad chordas modulante plectro
Restitit torrens, siluere venti;
Cui suo cantu volucris relicto,
Adfuit totâ comitante siluâ;
Thracios sparsus iacuit per agros;
Ad caput tractus fluuialis Hebri,
Contigit notam Styga, Tartarumq́,
Non rediturus.
Strauit Alcides Aquilone natos;
Patre Neptuno genitum, necauit,
Sumere innumeras solitum figuras:
Ipse post terræ pelagiq́ pacem,
Post feri Ditis patefacta regna,
Viuus ardenti recubans in OEtâ,
Præbuit sæuis sua membra flammis,
Tabe consumtus gemini cruoris,
Munere nuptæ.
Strauit Ancæum violentus ictu

Seti-

Tiphyn cum Argonautis naui vectum abiisse, neque vnquam repedasse, naues omnes moratur & detinet, vel odio primæ nauis, vel vt de rege suo certior fiat. alludit autem ad moram quam Græci in Aulide traxerunt. Nolo aliorum interpretationes adscribere, quia non placēt: nec Codri quidem, qui serm. 1. de Cantho Eubœæ rege hæc accipit: nec eius qui (in Propertium) hunc cum Propertiano Argynno confudit.

625 *Ille, vocali genitus Camœna.* Orpheus Calliopes & OEagri vel Apollinis filius. prioris sententiæ auctores Apollonius, & Propertius lib. 2. eleg. 3. alterius Chæris, his versibus;

Πίερες αἰνοπαθεῖς συγγνώμην ἀποτίσατε λώβαν
Ὀρφεῖ ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.

632 *Notam.* prius enim illam viderat.

634 *Aquilone natos.* Zethem & Calaim. Propertius lib. 1. eleg. 20.

Hūc duo sectati fratres Aquilonia proles,
Hunc super & Zethes, hunc super & Calais.

635 *Patre Neptuno genitum,* &c. rectè Codrus sermone 1. & lib. 15. fabularum interpretatur, Periclymenum, de quo Nonnus Dionysiac. μγ'. & Ouidius Metamorph. 12. qui ait à Neptuno illum dono accepisse, vt in varias figuras mutaretur; & cùm in aquilę formam versus esset, ab Hercule occisum: quod Nonnus in apis formam verso Periclymeno, Tzetzes Chil. 2. hist. 45. in muscam conuerso contigisse scribit.

Hesiodus (vt quidam volunt) formas, in quas se vertebat, enumerat his versibus, (quos Valent. Rotmarus in Apollon. cap. 7. decur. 7. Euphorioni tribuit)

——Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ'. ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσι φαίνεσκεν
αἰετὸς, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο, θαῦμα ἰδέσθαι,
μύρμηξ, ἄλλοτε δ' αὖτε μελίσσου ἀγλαὰ φῦλα,
ἄλλοτε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ' οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
βουλῇ Ἀθηναίης——

quæ omnia crediderim à morali consideratione non aliena. certè si nomen Periclymenis perpendentes etymon inuestigemus, à περὶ καὶ κλύω formari inueniemus: quod hominem procliuem ad laudandum, & celebratione gloriosâ illustrandum significat. itaque in Periclymene veram parasiti & assentatoris effigiem intuemur. Parasiti enim hominum illi generi qui se primos rerum omnium volunt, nec sunt tamen, vltro semper arrident, atque eorum ingenia, dicta, factaque admirantur; quidquid dicunt, laudant; id rursum si negant, laudant id quoque; negat quis, negant; ait quis, aiunt & illi; postremò imperarunt ipsimet sibi, vt omnia assentari queant, omnes formas induere, & tarandi more, ad quam se rem applicuerint, illius colorem assumere. Faciunt hoc impunè donec ad summum impudentię gradum venerint: tunc intolerabiles facti, ab iis ipsis qui illos promouerunt, de omni dignitatis gradu deiiciuntur. ideo Periclymenem ab Hercule sub muscæ (quod animal impudentiss. est) forma occisum fabulantur. Sic ego hanc fabulam interpretor. aliter Tzetza.

Ceterùm ridiculus est omnium hoc loco scribentium error, qui hæc Senecæ verba de Acheloo acceperunt, cùm is nec ab Hercule occisus, nec Argonautarū vnus, nec Neptuni filius fuerit: nisi Neptunum cum Oceano confundas. Plutarchus enim in libello περὶ ποταμῶν, Acheloum tradit Oceani & Naidis nymphæ filium fuisse; Achæus, Oceani & Terræ; alij aliorū. At, inquies, ne Periclymenus quidem Neptuni filius fuit, sed Nelei, teste Apollonio lib. 1. fateor. nec verò hoc Seneca asserit, sed tantum Neptuno genitum fuisse. quod quin etiam nepoti queat accommodari, quis non videt? Porrò illud, *Patre Neptuno*, pro epithero positū est: quemadmodum apud Lucillium;

Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu' Diuom,
Vt Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars,
Ianu', Quirinu' pater, nomen dicantur ad vnum.

nam Dij omnes patres, Deæ matres vocabantur. vide Brisson. in Formulis pag. 48.

641. *Gemini cruoris.* Hydræ & Nessi.

643 *Aptæum.* lege cum vet. lib. *Ancæum.* tum quia Ancæus inter Argonautas numeratur non tantùm à Valerio & Apollonio, sed & Orpheo, non quidem antiquo illo (cuius opera Onomacrito, Timocli Syracusio, Pergyni Milesio, Zopyro Heracleotæ, Brontino, Herodico Perinthio & Niciæ Eleati attribuuntur.), sed

Setiger: fratres, Meleagre, matris
Impius mactas, morerisq́ dextrâ
Matris iratæ. meruere cuncti,
Raptus at tutas puer inter vndas
Morte quod crimen tener expiauit;
Herculi magno puer irrepertus?
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timendâ.
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq́ Thebis,
Ille qui verè cecinit futura:
Exsul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis

† *Herculi magno puer irrepertus?*
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timenda;
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. Serpens Libycis arenis
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq́ Thebis
Ille qui verè cecinit futura.
Exsul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis
Nauplius, præceps cadit in profundum.
Crimini pœnas patrio pependit,
Fulmine & ponto moriens Oileus.

Valde corrupta habebantur hęc carmina in excusis omnibus. hæc est sententia: Tiphys, Orpheus, Zethes, Calais, Periclymenus, Hercules, Ancæus, Plexippus, Toxeus & Meleager malè mortui sunt. quod quia dici posset ob alia crimina quàm maris violationem illis contigisse: subiungit de Hyla, de quo id suspicari non liceat. apparet enim illum propter nullúm aliud crimen interemtum, quàm quia cum Argonautis vnà nauigarat. cùm igitur Hylas, in cuius ætatem nullum scelus morte dignum cadebat, in tutis vndis Bythini fontis sit interemtus; ite vos, qui fortes haberi vultis, & nauigate contemta periculosa ac dubia nauigantium sorte; quæ Idmonem vatem condidit, h. in causa fuit, vt mortuus conderetur. iccirco etiam Mopsus, dum longiorem vitam sibi spondens in vastis Libyæ arenis serpit, hoc est, gradum fallentibus repit quodammodo, mortuus est, ac Thebis patria sua caruit. Peleus etiam exsulauit. Nauplius verò præceps in mare cecidit. Reliqua suo loco exponentur.

648 *Puer*. Hylas: cuius raptum post Theocrit εἰδυλ 13. & Propertium lib. 1 eleg. 20. sic descripsit Flaminius, vt dici elegantius nihil queat. *Irrepertus*. vidi vnum cod. perantiquum in quo habebatur, *interemtus*. vt scilicet Herculi interemtus fuerit, quamuis illo Nymphæ potirentur.

iuniore Crotoniata; quem familiarem fuisse Pisistrato refert Asclepiades, cui Sudæ lexicon Argonautica, quę habemus, ascribit, quique sibi antiqui illius Orphei nomen assumsit. tum etiam quia Ancæus iste ab apro Calydonio fuit interemtus, teste Ouidio lib. 8. Metam. vnde Gracius in lib. de venatione:

—— *ceciditq́ suis Ancæus in aruis.*

multa in hanc rem tradidit Codrus Vrceus in libro de fabulis, & serm. 1.

644 *Fratres*. Plexippum & Toxea, iuxta Ouidium.

645 *Morerisq́ dextra*, &c. qui sequitur locus difficillimus est, nec eum intellexêre interpretes, nec Iacobus à Cruce, nec Codrus Vrceus. egò, re diligenter examinata, tandem ex vestigiis veterum librorum deprehendi totum locum sic legi & distingui debere:

Matris iratæ. meruere cuncti.
Raptus at tutas puer inter vndas,
Morte quod crimen tener expiauit, †

Nau-

651 *Sorte timenda Idmonem*. ante hanc vocem vltimam subaudienda est vocula, hæc, vel, quæ.

652 *Quamuis bene fata nosset*. ex Apollonio 2. Argonaut. vbi Idmon ait;

αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν συγερῆ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ
τηλόθι πȣ πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείροιο.

Pindari scholiastes scribit tres vates Argonautas fuisse, Idmonem filium Abantis, Mopsum Ampyci, & Amphiaraum Oiclis. Auson.

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt.

Pherecydes & Higynus Idmonem Apollinis & Cyrenes vel Asteries filium, non Abantis fuisse scribũt: quod sequitur Politianus, in Nutricia: —— *plenumq́ parente*
Idmona fulminei prostratum dentibus apri,
Ampycidemq́ pium, Libycis quem fudit arenis
Vipera fatifero fauces accensa veneno.

quo loco quædam huc pertinentia refert post Brassicanum Fr. Sanctius Brocensis.

653 *Serpens*. Bene Cælius lib. 29. antiq. c. 15. aduertit participium esse: quod nobis loci huius intelligentiam aperuit. 654 *Omnibus verax*. non loquitur de Mopso Apollinis & Mantus filio, qui Calchantem superauit: sed de Mopso, quem Apollonij interpres & Izacius Ampyci & Chloridis filium fuisse tradunt, qui vates fuit & Argonautarum vnus. Apollon. 4. Argonaut.

ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδδυκέα δ' ȣ φύγεν αἶσαν
μαντοσιώαις, ȣ γάρ τις ἀποτρεπίη θανάτοιο.

Ouid. Metamorph. 12.

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum.

657 *Thetidis maritus*. Peleus falsò ab Hippodamia accusatus, exsulauit. Pindar. in Nemeis, Horat. in od. & in epist. ad Pison., aliàs etiam ob necem fratris.

658. *Igne fallaci*, &c. Palamedis pater Nauplius à Caphareis saxis, in quæ Græcos fraude sua traxerat, in mare cecidit, & fuit submersus.

Nauplius præceps cadit, in profundum
Crimini pœnas patrio pependit
Fulmine & ponto moriens, Oileus.
Coniugis fatum redimens Pheræi
Vxor impendit animam marito.
Ipse qui prædam spoliumq́ iussit
Aureum primâ reuehi carinâ;
Vstus accenso Pelias aheno,
Arsit angustas vagus inter vndas.
Iam satis diui mare vindicastis,
Parcite iusso.

659 *Nauplius*, &c. vult hoc choro poëta ostendere nemini Argonautarum temeritatem suam impunè cessisse: sed maris ius violatum deos acriter vindicasse. dixerat:

Quisquis intrauit scopulos vagantes,
Et, tot emensus pelagi labores,
Barbara funem religauit ora,
Raptor externi rediturus auri;
Exitu diro temerata ponti
Iura piauit.

cuius rei confirmandæ causa varios Argonautarum interitus memorauit. subiungit deinde de Oileo; qui, quoniam cum ceteris Argiuis delectis viris auratam pellem Colchis auerterat, neque vllo tamen læsus infortunio videbatur: iccirco ingeniosissimè comminiscitur deos non quidē ab ipsomet temeratorum fœderum (de quibus sup. num. 606.) pœnas exegisse; sed ab ipsius filio Aiace Oileo: immisso scilicet huic furioso amore Cassandræ (Maro furias Aiacis Oilei vocat) Priami filiæ: quam cùm in Palladis æde stuprasset, ab hac fulmine traiectus, & à Neptuno ictus saxo, in mari submersus interiit, atque hoc modo patris sui crimen quasi expiauit. Hæc cùm ita sint, satis iam hunc Senecæ locum intelligimus, & vulgatam, quam repræsentaui, lectionem, sinceram esse cognoscimus. apparet & illud, iustiss. nos queri posse de N. qui hoc loco poëtam nostrum multis vocibus sublatis penè confecit. nimis enim temerario castigationis genere, contra o.v.l. qui vulgatis consentiunt, fidem, reposuit; *Igne fallaci nociturus Argis,*
Nauplius præceps cadit, atq; pendit *Crimine pœnas.* *Fulmine & ponto moriens Oileus &c.*
Hæc aliis risum, mihi (qui huic poëtæ bene volo) bilem mouent. etenim si hoc exemplo in bonos scriptores grassari liceat, quid non mutilum, quid non adulterinum breui sumus habituri? minus incommodi maiorum nostrorum simplex ignoratio peperit, quàm nostra temeraria scientia, & insatiabile emendandi cacoëthes, breui, ni Deus talem pestem auertat, videtur paritura. Inuasit ille doctissimos quosque viros morbus, vt malint cum acumine suo ingeniosè delirare, quàm cum recepta lectione & sententia verè sentire. Ego quoque, qui olim in Notis ad Claudianum pag. 39. mendosissimum quendam locum è Fabij declamat. 270. recensui, inde intelligo me temere *confuderat* pro *confundebat*, quod in P. Aerodij editione legitur, reposuisse. cetera quæ recensui, ne nunc quidem displicēt. Quod ad istam temerariam deprauationem attinet, sensum illa ineptissimum, imò planè nullum efficit. & quod ille credit post octauum quemque Sapphicum, vnum Adonium sequi debere, illud verò nihil est omnino. quis ignorat Senecam illud vbique, nullo certo ordine, pro arbitrio factitasse? an non in chor. 2. act. Hippol. semel post Sapphicos quattuor, semel post vndecim Adonium vnum posuit? an non ab eodem OEdipi act. 1. primum post tredecim, mox post vndecim, rursus postremò post tredecim Sapphicos Adonius vnus collocatur? certè in Troade actu 3. primò post Sapphicos vndecim, secundò post nouem, tertiò post quattuordecim, inuenies singulos Adonios. quid mirum si idem versus in hoc choro septies post tres, post octo quinquies, denique post septemdecim Sapphicos semel statuatur? 663 *Vxor.* Alcestis marito propria morte vitam seruauit: Euripid. in Alcest. & Plato 1. Sympos. Apollodor. lib. 1. & Claudian. de laudib. Serenæ. Hinc patet maiorem esse amorem coniugis erga coniugem, quàm parentis erga liberos. Alcestis Peliæ filia sola voluit pro viro suo Admeto, Thessaliæ rege, qui Pheris agebat, mori; cùm tamen ille & patrem & matrem haberet; quos illa caritate sic superauit, vt illos nomine dumtaxat filio coniunctos esse ostenderit. Quod quidem sic hominibus diisque placuit, vt, cùm paucis admodum — *quos æquus amauit* *Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,* dij reuiuiscendi munus concessissent; hanc ab inferis continuò, propter tam bonum facinus, Herculis operā suscitarint; ostendentes quantus esse debeat coniugalis amor, immortaliaque proposita illis præmia, qui eum, vt par est, coluerint. Horum pleraque Platonica sunt. 669 *Parcite iusso.* Iasoni; qui mandato Peliæ nauigationem suscepit: ipsum enim, qui iussit, satis castigastis.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX.

Pauet animus, horret, magna pernicies adest.
Immane quantum augescit, & semet dolor
Accendit ipse, vimq́ præteritam integrat.
Vidi furentem sæpe, & aggressam deos
Cælum trahentem: maius his, maius parat

671 *Immane quantum.* Hellenismus. Horatius ode 27. lib. 1.

Immane quantum discrepat.

671 *Integrat.* antiquæ tragœdiæ verbum. Attius, Antenoridis:

Namq; venio huc vt mea ope opes Troiæ integrem.

Pacuuius, Chryse:

Sed cesso inimicitiam integrare.

Medea

Medea monstrum. namque vt attonito gradu
Euasit, & penetrale funestum attigit,
Totas opes effudit, & quicquid diu
Etiam ipsa timuit, promit, atq; omnem explicat
Turbam malorum: arcana, secreta, abdita,
Et, triste læuâ complicans sacrum manu;
Pestes vocat, quascunque feruentis creat
Arena Libyæ; quasq; perpetuâ niue
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens.
Et omne monstrum. tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hîc sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamq; linguam exsertat, & quærens quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet,
Tumidumq; nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbes. parua sunt, inquit, mala,
Et vile telum est, ima quod tellus creat:
Cælo petam venena. iam nunc tempus est
Aliquid mouere fraude vulgari altius.
Huc ille, vasti more torrentis iacens,
Descendat anguis; cuius immensos duæ
Maior minorq; sentiunt nodos feræ;
Maior Pelasgis, apta Sidoniis minor;
Pressasq; tandem soluat Ophiuchus manus,
Virusq;

† *Squammosos latè torquebat motibus orbes.*
Idem;
Flexibus euersis torquetur corporis orbis.
Ouidius;
Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet —— Idem;
Ipse modò immensum spiris facientibus orbem
Cingitur ——

694 *Huc ille.* totus iste locus pertinet ad versus Arati, initio operis:
τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας, οἵη ποταμοῖο ἀπορρὼξ,
εἵλεῖται, μέγα θαῦμα, δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγὼς
μυρίος· αἱ δ' ἄρα οἱ σπείρης ἑκάτερθε φύονται
Ἄρκτοι ——
quo loco Theon ista sic explicat; παραβάλλει τὸ πολυκαμπὲς τῶν ποταμίων ὑδάτων πρὸς τὸ τοῦ δράκοντος μέγεθος. καὶ ἐν τούτῳ δὲ Ἡσιόδου ζηλωτὴς φαίνεται. ἐκεῖνος γὰρ τὸν ποταμὸν εἴκασε δράκοντι, εἰπὼν,
καί τε διερχόμενος ἠπειγμένος ἐστὶ δράκων ὥς.
οὗτος δὲ τοὐναντίον δράκοντα ποταμὸν ὠνόμασε, μᾶλλον δὲ ἀπείκασε. δράκων δὲ οὗτος, ὃν ἀνεῖλε Κάδμος· καθ' ἑτέρους δὲ ὁ τὰ μῆλα φυλάσσων τῶν Ἑσπερίδων· ὡς δὲ ὁ πολὺς λόγος, ὁ ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθεὶς Πύθων.

697 *Maior Pelasgis aptior.* Aratus:
τὴν μὲν, Κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι·

« Sic Paulus lib. 2. sentent. cap. 15. Mandati «
« Iudicio precij summam poterit integrare. «
« Papinianus l quâuis, D. de tut. & rat. distrah. «
« tutelam pristinam integrare. Idem alibi, in- «
tegrato iure debiti, dixit. Contrarium est de integro, quo vsus fuit Cæcilius comicus;
Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.

680 *Complicans.* de licio loquitur, quod huic rei sagæ adhibebant, vt apud Theocritum & Virgilium, in Pharmaceut.

686 *Sera serpens.* serò propter immensam suam molem adueniens. Varius, apud Macrob. 6. Saturnal.
—— *sera meminit decedere nocti.*
Virgil. —— *nocte natat serus freta* ——
Horatius:
Serus enim Græcis admouit acumina chartis.
Tibullus:
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.
Seneca Agamemn. actu 1.
Sed sera tandem respicit fessos malis
Post fata demum sortis incestæ fides.

687 *Trifidamq;* Ouid. Metamorph. 3.
Martius anguis erat cristis præsignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguæ.

689 *Tumidumq;* veneno. Ouidius:
—— *corpus tumet omne veneno.*

690 *Cogitq; in orbes.* Virgilius, in Culice, de serpente agens hoc aliter expressit; †
τὴν δ' ἑτέρην, Ἑλίκην. Ἑλίκῃ γε μὲν ἄνδρες Ἀχαιοὶ
εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.
Manilius 1. ἀστρονομικῶν:
Minoremq; Helice maior decircinat Arcton:
Septem illam stellæ certantes lumine cingunt,
Qua duce per altum Graiæ dant vela carinæ.
Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,
Tam spacio quàm luce minor: sed iudice vincit
Maiorem Tyrio. Pœnis hæc certior auctor
Non apparentem pelago quærentibus orbem.
Sic legendi sunt hi versus. Festus Auienus autem;
Namq; Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum
Regit ——
Apta Sidoniis minor. Aratus:
μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι,
τῇ καὶ Σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

698 *Pressasq; tandem.* locum istum hæc Arati interpretantur;
σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν ὀφιούχου· ἐκ δ' ἄρ' ἐκείνης
αὐτὸν ἐπιφράσσαιο φαεινόμενον ὀφιοῦχον.
τοῖοί οἱ κεφαλῇ ὑποκείμενοι ἀγλαοὶ ὦμοι
εἴδονται. κεῖνοί γε καὶ ἂν διχόμηνι σελήνῃ
εἰσωποὶ τελέθοιεν· ἀτὰρ χέρες οὐ μάλα ἶσαι·
λεπτὴ γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη

Virusq́ fundat: adsit ad cantus meos
Lacessere ausus gemina Python numina:
Et Hydra, & omnis redeat Herculeâ manu
Succisa serpens, cæde se reparans suâ.
Tu quoque relictis peruigil Colchis ades,
Sopite primùm cantibus serpens meis.
Postquam euocauit omne serpentum genus:
Congerit in vnum frugis infaustæ mala;
Quæcunque generat inuius saxis Eryx;
Quæ fert opertis hieme perpetuâ iugis
Sparsus cruore Caucasus Promethei,
Pharetraq́ pugnax Medus, aut Parthus leuis;
Et quis sagittas diuites Arabes linunt;
Aut quos, sub axe frigido, sucos legunt
Lucis Suëui nobiles Hercyniis.
Quodcunque tellus vere nidifico creat,
Aut rigida cùm iam bruma discußit decus
Nemorum, & niuali cuncta constrinxit gelu;
Quodcunque gramen flore mortifero viret,
Dirúsve tortis sucus in radicibus
Causas nocendi gignit; attrectat manu.
Æmonius illas contulit pestes Athos,
Has Pindus ingens, illa Pangæi iugis
Teneram cruentâ falce deposuit comam:
Has aluit altum gurgitem Tigris premens,
Danubius illas: has per arentes plagas
Tepidis

ἀλλ' ἔμπης κἀκεῖναι ἐπόψιαι, οὐ γὰρ ἐλαφραί.
ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονείαται, ὅς ῥά τε μέσσον
δινεύει ὀφιοῦχον. ὁ δ' ἐμμαθὲς εὖ ἐπαρηρὼς
ποσσὶν ἐπιθλίβει μέγα θηρίον ἀμφοτέροισι
σκορπίον ὀφθαλμῷ τε καὶ ἐν θώρηκι βεβηκὼς
ὀρθός. ἀτάρ οἱ ὄφις γε δύω στρέφεται μετὰ χερσί,
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Ophiuchus. dictus, teste Proclo, quasi ὀφιόεχος, quod serpentem teneat. Græcam vocem Seneca post Germanicum Cæsarem retinuit. Cicero Latinam finxit;

—— anguitenentis
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij.

quis anguitenens iste sit, variè traditur. Bassus & Auienus dicunt esse Aesculapium; Hegesianax Carnabontem, Getarum regem; Polyzelus Rhodius, Phorbantem Triopæ & Hiscilles filium; alij, Herculem; nonnulli, Triopam Thessalum; quidam Promethea; ceteri vel Tantalum, vel Thybrin, vel Thesea, vel Ixionem. hæc Theon, & Higynus libro 2. qui multa.

700 *Numina.* Apollinem & Dianam recèns à Latona editos. de Pythone multa Nicander & Scholiastes eius in Theriacis, & Ouid. Metamorph. 1.

709 *Caucasus Promethei.* Propert. eleg. 12. lib. 1. —— *an qua*
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

in qua elegia Propertij, vbi legitur in o. l. nullo discrepante;

Quid mihi desidiæ non cessas fingere crimen,
Quod faciat nobis conscia Roma moram:

Carrio meus ex coniectura reponit;

Quod faciat nobis Roma in amore moram.

icc ir co, credo, quòd in seq. eleg. legatur:

Certus & in nullo quæris amore moram.

Verùm nolim ego quicquam mutari: neque enim valde vrget hæc ratio. Consciam Romam dicit figuratè, quasi Roma sciret causas tam diuturnæ moræ: quæ sententia mihi satis arridet. Sed ad rem. de herba Promethea Valerius Flaccus lib. 7. ait;

—— Promethea florem de sanguine fibræ
Caucaseum, tonitru nutritaq́ gramina promit;
Quæ sacer ille niues inter tristesq́ pruinas
Durat, editq́ cruor; cùm viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis, rostroq́ irrorat aperto.

idem tradit Apollon. lib. 3. vbi vide Scholiast. & Plutarchum in lib. de fluminib. & Turnebum lib. 2. adu. c. 9. & lib. 18. c. 1. & Cælium Rhodigin. lib. 7. antiq. lection. cap. 21. & Ioan. Hartungum Decuria secunda.

711 *Diuites Arabes.* qui Arabiam felicem incolunt. de quibus Venantius Fortunatianus, in Phœnice cecinit; *Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs.* Tibullus:

Quos tener è terra diuite mittit Arabs.

Sagittas venenis linebant nō Arabes modò, sed & Græci, teste Homero Odyss. α. Itali, teste Virgilio lib. 9. & 10. Parthi, teste Virgil. lib 12. & Ouid. de tristibus, Daci; Dalmatæ, teste Paullo AEgineta lib. 6. cap. 88. Gyrrhæi, auctore Theophrasto lib. 9. plan. hist. AEthiopes, auctore Nicandro in Alexipharm. Scythæ teste Ouid. de Ponto, & Plinio lib. 12. Galli, teste Aristotele lib. de admir. audition. num. 84. denique & omnes Barbari, si credimus Dioscoridi lib. 6.

713 *Sueui.* vel hinc patet Sueuorum fines olim quàm hodie latiores fuisse. siquidem teste Strabone libro 7. (de quo me frater meus Hieronymus admonuit) intra & extra Hercyniam habitabant.

Hercyniis. Græci hanc siluam Orcyniam appellarūt, auctore Cæsare lib. 6. de bello Gallico. optimè descripsit Irenicus lib. 7. Exegesc. c. 16.

714 *Vere nidifico.* vere enim aues nidificant.

722 *Cruenta falce.* Ouidius:

Diraq́ cantata pabula falce metit.

Tepidis Hydaspes gemmifer currens aquis,
Nomenq; terris qui dedit Bætis suis,
Hesperia pulsans maria languenti vado:
Hæc passa ferrum est, dum parat Phœbus diem,
Illius altâ nocte succisus frutex,
At huius vngue secta cantato seges.
Mortifera carpit gramina, ac serpentium
Saniem exprimit, miscetq; & obscœnas aues,
Mœstiq; cor bubonis, & raucæ strigis
Exsecta viuæ viscera: hæc scelerum artifex
Discreta ponit: his rapax vis ignium,
His gelida pigri frigoris glacies inest.
Addit venenis verba, non istis minùs
Metuenda: sonuit ecce vesano gradu,
Canitq; : mundus vocibus primis tremit.

MEDEA.

Tetrametri, trochaici in initio, mox iambici varij & anapæstici.

Vos precor vulgus silentum, vosq; ferales deos,
Et chaos cæcum, atq; opacã Ditis vmbrosi domũ,
Tartari ripis ligatos squallidæ mortis specus, (uos.
Supplicijs animæ remissis currite ad thalamos no-
Rota resistat mẽbra torquens, tãgat Ixion humũ.
Tantalus securus vndas hauriat Pirenidas.
Longè grauior pœna cedat coniugis socero mei,
Lubricus per saxa retro Sisyphum voluat lapis.
Vos quoque, vrnis quas foratis irritus ludit labor,
Danaides, coite, vestras hic dies quærit manus.
Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus: fronte non vnâ minax.
Tibi more gentis vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egiq; ad ima maria, & Oceanus graues
Interiùs vndas æstibus victis dedit:

Valerius:

—— cunctaq; tremunt sub falce catena.

fuisse has aëneas Macrobius 5. Saturn. c. 19. docet, adducto Sophoclis fragmento è tragœdia, quæ ῥιζοτόμοι inscribitur, cuius imitatione ait Virgilium scripsisse;

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

Ouidius Metamorph. 7.

—— plantas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.

ad rem enim diuinam procurandam pleraq; aënea adhibebantur, teste, præter alios, Carminio lib. de Italia secundo his verbis: Priùs « itaque & Thuscos æneo vomere vti, cùm cō- « derentur vrbes, solitos, in traiectitiis eorum « sacris inuenio: & in Sabinis ex ære cultros, « quibus sacerdotes tonderentur. «

725 *Gēmifer.* in cuius alueo magna gemmarum copia reperitur, veluti lychnis, adamas, beryllus, achates, & alij innumerabiles.

727 *Hesperia pulsans maria.* mutuatus hoc est à Lucano lib. 2.

Occasus mea iura timet, Tethymq; fugacem,
Qui ferit Hesperius post omnia flumina Bathis.

Languenti vado. nam dimissus ex Tarraconensi prouinciâ diuisaque Hispania, priusquam in mare labatur, efficit magnum lacum, vnde fit vt minore impetu in Oceanum incidat.

736 *Pigri frigoris.* ab effectu frequenter epitheta ducuntur. Ouidius:

Tristis & ignaui plenissima frigoris ——

Idem:

Frigus iners illic habitant, pallorq;, tremorq;.

Moderatus Columella lib. 10.

Post vbi Riphææ torpentia frigora brumæ.

Martialis:

Concretasq; pigro frigore ridet aquas.

frigore enim pigri, inertes, ignaui, & quodammodo torpentes efficimur. quia frigus vehemens ἀπελαύνει καὶ ἀπολύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, inquit Xenophon ἀναβάσ. δ. itaque interiùs in penitissimis corporis partibus incluso calore, fit vt extremitates, veluti manus ac pedes, pigræ†

† & languidæ reddantur.

746 *Sedeat.* Creontem maneat pœna longè grauior Tantali supplicio.

752 *Tibi more gentis vinculo soluens comam, Secreta nudo nemora lustraui pede.* Solebant magæ nudis pedibus & passo capillo sacra sua peragere. apud Virg. Aeneid. 4. magicis sacris operatura vnum exuta pedem inducitur. apud Valer. Flacc. vates idem facturis

Pari-

—— Vincula soluere monstrat
Prima pedum. —— Horatius scribit se vidisse
Canidiam pedibus nudis, passoq; capillo.

Ouid. lib. 7 Metamorph.

Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

754 *Euocaui nubibus siccis aquas.* de magiæ vi apud Laertium lib. 8. Empedocles ait:

Pariterq́; mundus, lege confusâ ætheris,
Et solem & astra vidit; & vetitum mare
Tetigistis Vrsæ. temporum flexi vices.
Æstiua tellus floruit cantu meo:
Messem coacta vidit hibernam Ceres.
Violenta Phasis vertit in fontem vada;
Et Ister, in tot ora diuisus, truces
Compressit vndas omnibus ripis piger;
Sonuere fluctus, sonuit insanum mare
Tacente vento; nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesq́; nostris cantibus motæ labant.
Adesse sacris tempus est Phœbe tuis.
Tibi hæc cruenta serta texuntur manu,
Nouena quæ serpens ligat;
Tibi hæc Typhoeus, membra qui discors tulit,
Qui regna concussit Iouis.
Vectoris istic perfidi sanguis inest,
Quem Nessus exspirans dedit.
OEtæus isto cinere defecit rogus,
Qui virus Herculeum bibit.
Piæ sororis, impiæ matris facem,
Vltricis Altheæ vides.
Reliquit istas inuio plumas specu
Harpyia, dum Zetum fugit.
His adiice pinnas sauciæ Stymphalidos,
Lernæa passæ spicula.
Sonuistis aræ: tripodas agnosco meos,
Fauente commotos deâ.
Video Triuiæ currus agiles;
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat; sed quos facie
Lurida mœstâ, cùm Thessalicis
Vexata minis, cælum freno
Propiore legit. sic face tristem
Pallida lucem funde per auras,
Horrore nouo terre populos,
Inq́; auxilium Dictynna tuum

Pre-

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καὶ φθινύθουσιν ἄρουραν.
καὶ πάλιν ἢν κ' ἐθέλῃσθα παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις.
θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις· θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τὰ δ' ἐν θέρει ἀήσαντα.
ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

758 *Et solem & astra vidit.* simul nempe vno eodemque tempore. cùm alioqui lucente sole astra non appareant.

763 *In tot ora.* qui plurima, Istro septem ostia assignarunt.

765 *Tumuit.* quanto vehementior, & poëtæ congruentior est, nisi fallor, o.v.l. scriptura, *tonuit*! Porrò Medeam cuncta quæ hîc iactitat, facere potuisse testâtur Apollon. in Argonaut. & Ouid Metamorph. 14. & in epist. Hypsip. à quibus noster ea sumsit.

773 *Discors* cur hoc dixit, malè explicant interpretes dixit. quia Typhoeus, quemadmodum ceteri gigantes, superiore parte hominem, inferiore angues referebat, auctor Izacius.

779 *Piæ sororis. impiæ matris.* Ouidius 8. Metam. hanc fabulam describens, eleganter ista duo coniunxit:

Incipit esse tamē melior germana parente,
Et consanguineas vt sanguine leniat vmbras
Impietate pia est ——

Facem. apud Homerum Meleager Altheæ imprecationibus confixus moritur. Minyadis & OEarum auctores, (siue ille Hesiodus, siue Rhianus, siue alius quispiam) ab Apolline in bello contra Curetes, interfectum tradunt. eius verò opinionis, quam noster, Ouidius in Metam. & Apollod. lib. 1. & plerique tenuerunt, auctor fuit Phrynichus ἐν δράματι Πλευρῶνι, teste Pausania. Quidam stipitem fatalem fuisse aiunt è rogo raptum, cuius interitus secum Meleagri necem trahebat: alij fuisse non è rogo raptum stipitem, sed oleastri ramum scribunt: vide Izacium in Lycophronem, & Antonin. Liberalem in Metamorph.

782 *Dum Zetum fugit.* expulsa è Phinei regia, Apollon. & Valerius.

790 *Cùm Thessalicis vexata minis.* antiqui credebant lunam cælo carminibus magicis deduci, Thessalarum potissimùm, quarum cantus efficacior putabatur, cuius rei passim apud Plutarch. lib. de defect. orac. & Apollon. lib. 3. Argonaut. & alios testimonia occurrunt. quem errorem egregiè refellit vetus poëta, quisquis ille est, his versibus:

Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier pradira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa
Vel rore Stygias ——

Preciosa sonent æra Corinthi.
Tibi sanguineo cespite sacrum
Solenne damus: tibi de medio
Rapta sepulchro fax nocturnos
Sustulit ignes: tibi mota caput
Flexâ voces ceruice dedi:
Tibi funereo de more iacens
Passos vincit vitta capillos:
Tibi iactatur tristis Stygiâ
Ramus ab vndâ: tibi nudato
Pectore Mænas, sacro feriam
Brachia cultro.
Mánet noster sanguis ad aras:
Assuesce manus stringere ferrum
Carosq́; pati posse cruores.
Sacrum laticem percussa dedi.
Quòd si nimium sæpe vocari
Quereris, votis ignosce, precor.
Causa vocandi Persei tuos
Sæpius arcus, vna atque eadem
Semper, Iason. tu nunc vestes
Tingue Creusæ; quas cùm primùm
Sumserit, imas vrat repens
Flamma medullas. ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus;
Quem mihi, cæli qui furta luit
Viscere fœto, dedit, & docuit
Condere vires arte, Prometheus.
Dedit ac, tenui sulphure tectos,
Mulciber ignes: & viuaces
Fulgura flammæ de cognato
Phaëthonte tuli. habeo mediæ
Dona Chimæræ. habeo flammas

Vincibilemq́; petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Qua medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tũ sidere casso,
Pallescit teres vmbra rotæ: dum transeat axem
Aggerei velox tumuli, speculoq́; rosanti
Fraternas reparet per calũ libera flamas.

796 *Preciosa sonent æra Corinthi. Preciosa*, quia æri Corinthio nonnihil erat auri admistum. Muretus lib. 3. variar. lect. cap. 5. & priùs Leonicus lib. 1. var. histor. c. 58. *Sonent.* ne luna carmen magicum exaudiens cælo detrahatur. vide Cęlium lib. 19. cap. 10. *Æra Corinthi.* hoc est, pelues ex hoc ære confectas, nominat autem hoc æs, vel quia sonus eius acutior, vel quia Corinthi hæc agebantur.

797 *Sanguineo cespite.* egesto viuo cespite ex foueâ cauatâ perfusâ hostiæ sanguine, scilicet agnæ nigræ; & in areæ quadratæ figuram conformato, Apollonius lib. 3. de hoc ritu & sequentibus nonnulla tradidit, his versibus;

δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας
ἀκαμάτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα· τῷ δ' ἔνι θῆλυν
ἀρνειὸν σφάζειν καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηΐδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἔπειτα θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι.
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο. μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακή. μή πως τὰ ἕκαστα κολούσας.

Vsto 798 *Tibi de medio Rapta sepulcro.* olim † sepulcris, bustis, vel rogis eruta, ad maleficia deligebantur. Horat. epod. ode 17.

Iubet sepulcris caprificus erutas,
Iubet cupressus funebres.

Lucanus autem hoc ad nauseam vsque plus 40. versibus persequitur, lib. 6.

806 *Sacro feriam Brachia cultro.* & hoc quoque in magicis sacris fiebat, vide Tibullum lib. 1. eleg. 6.

814 *Persei.* Hecate quam Perseida vocat Apollon. vbi suprà, & Ouid. 7. Metam. quia scilicet, teste Hesiodo, & Diodoro, Persei filia fuit. Orpheus tamẽ Tartari & Cereris filiã putauit; Musæus, Iouis & Asteriæ, sed à Perseo nutritam; Pherecydes, Aristei, Bacchylides, Noctis.

818 *Serpens Flamma.* in o. v. l. inuenio *repens.*

826 *Cognato Phaëthonte.* nam ille Solis filius, Medea Solis neptis fuit. in vno cod. antiquo legitur *flammato Phaëthonte*, apto epitheto & Lucretiano.

828 *Mediæ Dona Chimaræ.* hoc est ignem. nam, vt inquiunt Homerus & Hesiodus,

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος ——

de Chimæra & Bellerophonte variæ mythologiæ traduntur, ab Alcymo, Nymphodoro, Agatharchide, Carystio, aliisque. Vide Tzetzem chil. 7. histor. 149. Izacium in Lycophronem, Scholiastes Theogoniæ Hesiodi, Cælium libro 13. antiquarum lectionum cap. 9. Natalem Comitem lib. 9. mytholog. capite tertio & quarto.

Vsto Tauri gutture raptas;
Quas permisto felle Medusæ,
Tacitum iussi seruare malum.
Adde venenis stimulos, Hecate,
Donisq́ meis semina flammæ
Condita serua. fallant visus,
Tactusq́ ferant, meet in pectus
Venasq́ calor: stillent artus,
Ossaq́ fument, vincatq́ suas,
Flagrante comâ, noua nupta faces.
Vota tenentur. ter latratus
Audax Hecate dedit & sacros
Edidit ignes face lucifera.
Peracta vis est omnis. huc gnatos voca,
Preciosa per quos dona nubenti feras.
Ite, ite nati, matris infaustæ genus,
Placate vobis munere & multâ prece
Dominam & nouercã: vadite, & celeres domum
Referte gressus, vltimo amplexu vt fruar.

CHORVS.

Iambici dimetri catalecti.

Quónam cruenta Mænas
Præceps amore sæuo
Rapitur? quod impotenti
Facinus parat furore?
Vultus citatus irâ
Riget, & caput feroci
Quatiens superba motu
Regi minatur vltro.
Quis credat exsulantem?
Flagrant genæ rubentes,
Pallor fugat ruborem.
Nullum vagante formâ
Seruat diu colorem.
Vt tigris orba gnatis,
Cursu furente lustrat
Gangeticum nemus: sic
Huc fert pedes & illuc.
Frenare nescit iras
Medea, non amores.
Nunc ira, amorq́ causam
Iunxere: quid sequetur?
Quando efferet Pelasgis

Nefan-

829 *Tauri.* à Iasone subiugati.

830 *Semina flammæ.* Pindarus dixit *σπέρμα φλογός*, & Virgil. in 6.
—— quærit pars semina flammæ.

840 *Audax Hecate.* de hac Cælius libro 20 antiq. lect. cap. 6. & Natalis Mytholog. lib. 3. cap. 15.

857 *Flagrant genæ rubentes.* hoc ex Apollonio sumtum Daniel monet.

862 *Tigris.* sic Claudianus;
Arduus Hyrcana quatitur sic matre Nyphates,
Cuius Achemenio regi ludibria natos
Auexit tremebundus eques; furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamq́ virentibus iram
Dispergit maculis, nimiumq́ haustura profundo
Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ:
Haud aliter genitrix, &c——
in quibus versibus illud; *totamq́ virentibus iram Dispergit maculis*, Iano Parrhasio dictum videtur imitatione istorum Statij;
Qualis vbi audito venantum vulnere tigris
Horruit in maculas——

865 *Frenare non scit.* à N. hoc loco temere intrusum, *non scit.* nam non tantùm impressi libri ferè omnes, sed cuncta etiam manusc. exemplaria, quibus vsus sum, continent, *frenare nescit.* & Cicero, in perfecto oratore, sua ætate *non scire*, barbarum; *nescire*, dulcius videri cœpisse scribit.

Nefanda Colchis aruis
Gressum; metuq́ soluet
Regnum, simulq́ reges?
Nunc Phœbe mitte currus
Nullo morante loro,
Nox condat alma lucem.
Mergat diem timendum
Dux noctis hesperugo.

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. CHORVS. NVTRIX. MEDEA. IASON.

NVN. Periere cuncta, concidit regni status,
Gnata atque genitor cinere permisto iacent.
CH. Qua fraude capti? NV. qua solent reges capi,
Donis. CHO. in illis esse quis potuit dolus?
NVN. Et ipse miror, vixq́ iam facto malo,
Potuisse fieri credo. CHO. quis cladis modus?
NVN. Auidus per omnem regiæ partem furit,
Vt iussus ignis. iam domus tota occidit,
Vrbi timetur. CHO. vnda flammas opprimat.
NVN. Et hoc in istâ clade mirandum accidit:
Alit vnda flammas; quoq́ prohibetur magis,
Magis ardet ignis, ipsa præsidia occupat.
NVT. Effer citatum sede Pelopeiâ gradum,
Medea præceps quaslibet terras pete.
ME. Egón' vt recedam? si profugissem priùs,
Ad hoc redirem. nuptias specto nouas.
Quid anime cessas? sequere felicem impetum.
Pars vltionis ista, quâ gaudes, quota est?
Amas adhuc furiosa? sic satis est tibi
Cælebs Iason? quære pœnarum genus
Haud vsitatum: iamq́ sic temet para:
Fas omne cedat, abeat expulsus pudor,
Vindicta leuis est, quam ferunt paruæ manus:
Incumbe in iras, teq́ languentem excita,
Penitusq́ veteres pectore ex imo impetus
Violentiùs hauri: quicquid admissum est adhuc,
Pietas vocetur. hoc age, & faxo: sciant,
Quàm leuia fuerint, quamq́ vulgaris notæ,
Quæ commodaui scelera. prælusit dolor
Per ista noster. quid manus poterant rudes
Audere magnum? quid puellaris furor?

877 *Hesperugo.* Lucifer, Eöus Phosphorus, Hesperus, Vesperus, Hesperugo, Vesperugo, vna eademq́; stella est. *Hesperus*, quod Bernardino placuit, versum facit claudicare. Plautus:

Nec iugula, neque Vesperugo, neque Vir-
giliæ occidunt.

Terentius Varro lib. 6. de ling. Latina: Vesperugo, stella quę vespere oritur; à quo etiã Opilius scribit vesperum. Vitruuius Pollio lib. 9. de Architectura, de hoc astro ita scripsit: Cùm Solem sequitur, pòst occasum apparens in cælo, clarissimeque lucens; vesperugo vocatur: aliis autem temporibus, eum ante currens, & oriens ante lucem, lucifer appellatur.

880 *Qua solent reges capi, Donis.* ideo reges δωροφάγους vocat Hesiodus, quòd olim donorum forent appetentissimi, ad quos sine munere non licuit accedere. facilè autem auarus donis, luxuriosus formosa muliere, gumia & nepos propositis epulis, denique vnusquisque eo quo capitur, in insidias pertrahi potest.

889 *Magis ardet.* constabat hoc pharmacum sulphure & asphalto humectiore: vide Cælium lib. 15. cap. 13. Comitem lib. 6. Mythol. cap. 7.

890 *Effer citatum.* Euripides;

ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

898 *Iamq́ sic temet.* plerique v. l. *sicq́ iam temet para.*

906 *Commodaui.* Iasoni, non mihi feci: istud scelus mihi faciendum est.

923 *Liberi quondam mei.* apud quendam Sophistam ait Medea; *ἱκετεύω παῖδες ὑπὸ τὸ ξίφος ἥκετε, ζῶ εἰς ὑμᾶς ὠθεῖ δι' ἐμοῦ.* quæ declamatio istius Sophistæ Latinè exstat composita ab Erasmo, qui non semel Γλαυκὴν, Creontis filiæ nomen proprium, Noctuam reddidit, tam rectè, quàm si quis pro Philippo, vel Demosthene, equorum amatorem vel populi robur interpretaretur. Cùm propria hominum, familiarum, vel locorum nomina quacunque lingua retineri, neque in aliam linguam per interpretationem transfundi debeant, vt post Hermolaum Barbarum in castigationibus Plinianis notauit Iacob. Curtius Brugensis lib. 1. εἰκαστῶν. cap. 28. posse tamen ea nomina pro cuiusque linguæ more inflecti & terminari, omnes viri docti admittunt: adeò vt si ego me Delrium dicam, non malè; si Fluminеum, planè ridiculè facturus videar.

933 *Non sunt mei.* idem Sophista; quem nos alibi, quosdam secuti, malè Libanium nominauimus: *πλὴν τῆς Μήδεια παῖδας τοῦ Ἰάσονος, ἀνδρὸς ἀδίκου, πονηροῦ πατρὸς, ξένου κακοῦ.* Ioannes Stobæus περὶ ὀργῆς λόγ. κ'. fragmentum quoddam Neophronis adducit, quo arbitror Medeæ deliberantis num filios occidat, verba contineri; est autem hoc:

εἶεν. τί δράσεις θυμέ; βούλευσαι καλῶς,
πρὶν ἢ ξαμαρτεῖν, καὶ τὰ προσφιλέστατα
ἔχθιστα θέσθαι. ποῖ ποτ' ἐξῆξαι τάλας;
κάτισχε λῆμα καὶ σθένος θεοστυγές.
καὶ πρὸς τί ταῦτ' ὀδύρομαι, ψυχὴν ἐμὴν
ὁρῶσ' ἔρημον, καὶ παρημελημένην
πρὸς ὧν ἐχρῆν ἥκιστα; μαλθακοὶ δὲ δὴ
τοιαῦτα γιγνόμεσθα πάσχοντες κακά.
οὐ μὴ προδώσῃς θυμὲ σαυτὸν ἐν κακοῖς.
οἴμοι δέδοκται· παῖδες ἐκτὸς ὀμμάτων
ἀπέλθετ'. ἤδη γάρ με φοινία μέγαν
δέδυκε λύσσα θυμόν. ὦ χέρες, χέρες
πρὸς οἷον ἔργον ἐξοπλιζόμεσθα; φεῦ.
τάλαινα τόλμης, ἣ πολὺν πόνον βραχεῖ
διαφθεροῦσα τὸν ἐμὸν ἔρχομαι χρόνῳ.

938 *Vt sæua.* Sic Ouid. lib. 7. Metam.

—— vtq; carina
Quam ventus ventoq; rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit parétque incerta duobus:
Thestias haut aliter dubiis affectibus errat, &c.

Seneca Agamemn. act. 2.

—— fluctibus variis agor,
Vt cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda cui cedat malo.

Rapidi. in q. v. l. *rabidi*, sed non placet.

948 *Euulsi sinu.* omnes schedæ; *auulsi.*

Medea nunc sum. creuit ingenium malis.
Iuuat, iuuat rapuisse fraternum caput,
Artus iuuat secuisse, & arcano patrem
Spoliasse sacro. iuuat in exitium senis
Armasse natas. quære materiam dolor.
Ad omne facinus non rudem dextram afferes.
Quò te igitur ira mittis? aut quæ perfido
Intendis hosti tela? nescio quid ferox
Decreuit animus intus, & nondum sibi
Audet fateri. stulta properaui nimis.
Ex pellice vtinam liberos hostis meus
Aliquos haberet. quicquid ex illo tuum est,
Creusa peperit placuit hoc pœnæ genus,
Meritoq; placuit. vltimum magno scelus
Animo parandum est. liberi quondam mei
Vos, pro paternis sceleribus pœnas date.
Cor pepulit horror, membra torpescunt gelu,
Pectusq; tremuit, ira discessit loco,
Materq; tota coniuge expulsâ redit.
Egón' vt meorum liberûm, ac prolis meæ
Fundam cruorem? melius ah demens furor.
Incognitum istud facinus, ac dirum nefas
A me quoque absit. quod scelus miseri luent?
Scelus est Iason genitor, & maius scelus
Medea mater. occidant: non sunt mei.
Pereant: mei sunt. crimine & culpa carent,
Sunt innocentes, fateor: & frater fuit.
Quid anime titubas? ora quid lacrymæ rigant?
Variamq; nunc huc ira, nunc illuc amor
Diducit? anceps æstus incertam rapit.
Vt sæua rapidi bella cùm venti gerunt,
Vtrinque fluctus maria discordes agunt,
Dubiumq; pelagus feruet: haud aliter meum
Cor fluctuatur: ira pietatem fugat,
Iramq; pietas: cede pietati dolor.
Huc cara proles, vnicum afflictæ domus
Solamen: huc vos ferte, & infusos mihi
Coniungite artus: habeat incolumes pater,
Dum & mater habeat. vrget exilium, ac fuga:
Iam iam meo rapientur auulsi sinu,
Flentes, gementes. osculis pereant patris,
Periere matris. rursus increscit dolor,
Et feruet odium: repetit inuisam manum
Antiqua mentis ira; quâ ducis sequor.

Vtinam superba turba Tantalidos meo
Exisset vtero, bisq; septenos parens
Natos tulissem: sterilis in pœnas fui.
Fratri, patriq;, quod sat est, peperi duos.
Quónam ista tendit turba furiarum impotens?
Quem quærit? aut quò flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat? ingens anguis excusso sonat
Tortus flagello. quem trabe infestâ petit
Megæra? cuius vmbra dispersis venit
Incerta membris? frater est, pœnas petit:
Dabimus. sed omnes fige laminibus faces:
Lania, perure, pectus en furiis patet.
Discedere à me, frater, vltrices deas,
Manesq; ad imos ire securas iube:
Mihi me relinque, & vtere hac frater manu,
Quæ strinxit ensem. victimâ manes tuos
Placemus istâ. quid repens affert sonus?
Parantur arma, meq; in exitium petunt.
Excelsa nostræ tecta conscendam domus
Cæde inchoatâ: perge tu mecum comes,
Tuum quoque ipse corpus hinc mecum auehe.
Nunc hoc age anime. non in occulto tibi est
Perdenda virtus, approba populo manum.
IA. *Quicunque regum es cladibus fidus, dolens,*
Concurre, vt ipsam sceleris auctorem horridi
Capiamus: huc huc fortis armigeri cohors
Conferte tela, vertite ex imo domum.
ME. *Iam iam recepi sceptra, germanum, patrem,*
Spoliumq; Colchi pecudis auratæ tenent,
Rediere regna, rapta virginitas redit.
O placida tandem numina! ô festum diem!
O nuptialem! vade. perfectum est scelus,
Vindicta nondum: perage, dum faciunt manus.
Quid nunc moraris anime? quid dubitas? potens
Iam cecidit ira: pœnitet, facti pudet.
Quid misera feci? misera pœniteat licet,
Feci. voluptas magna me inuisam subit:
Et ecce crescit. deerat hoc vnum mihi
Spectator ipse: nil adhuc factum reor.
Quicquid sine isto fecimus sceleris, perit.
IA. *En ipsa tecti parte præcipiti imminet.*
Huc rapiat ignes aliquis; vt flammis cadat
Suis perusta. ME. *congere extremum tuis*

Sic Catullus.

Qui natam posis complexu auellere matris,
Complexu matris retinentem auellere natam.

955 *Natos.* quot Medea filios habuerit, ex Parmenisci & aliorum sententiis refert scholiastes Eurip. in Medea. hos omnes, vno Thessalo excepto, à Medeâ necatos scribit Diodorus lib. 4. Sed AElianus lib. 1. ποικιλ. ἱστορ. cap vlt refert eos à Corinthiis interemptos fuisse. addit Pausan. in Corinth. lapidibus obrutos propter allata Creusæ munera.

956 *Duos.* consentaneum hoc est Euripidis traditioni Izacius eos Mormorum & Pheretem, Hyginus Macarium & Pheretum appellat; alij aliter.

959 *Cruentas.* tales faces inferorum depinguntur. Ouidius 4. Metamorph.

Nec mora. Tisiphone madefactam sanguine sumit Importuna facem.

Petronius:

Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.

962 *Megæra.* dicta quasi μεγάλη ἔρις: quamuis aliter sentiat Natalis.

970 *Piacamus.* in plerisque v. l. est *placemus.*

992 *Spectator ipse.* membranæ habent *Spectator iste.*

996 *Congere extremum tuis.* his repugnant illa Euripidis, in Medea:

Ἴα. θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες.
Μή. οὐ δῆτ', ἐπεί σφας τῇδ' ἐγὼ θάψω χερὶ
φέρουσ' ἐς Ἥρας τέμενος Ἀκραίας θεοῦ.

Natis Iason funus, ac tumulum strue.
Coniux, socerq́, iusta iam functis habent
A me sepulti: natus hic fatum tulit:
Hic, te vidente, dabitur exitio pari.
IA. *Per numen omne, perq́ communes fugas,*
Torosq́, quos non nostra violauit fides;
Iam parce nato: si quod est crimen, meum est:
Me dede morti, noxium macta caput.
ME. *Hac, quâ recusas, quâ doles, ferrum exigam.*
I nunc superbe, virginum thalamos pete,
Relinque matres. IA. *vnus est pœnæ satis.*
ME. *Si posset vnâ cæde satiari manus,*
Nullam petisset. vt duos perimam tamen,
Nimium est dolori numerus angustus meo.
In matre, si quod pignus etiamnum latet,
Scrutabor ense viscera, & ferro extraham.
IA. *Iam perage cœptũ facinus, haud vltrà precor.*
Moramq́ saltem suppliciis dona meis.
ME. *Perfruere lento scelere, ne propera dolor.*
Meus dies est: tempore accepto vtimur.
IA. *Infesta memet perime.* ME. *misereri iubes.*
Bene est, peractum est, plura non habui dolor
Quæ tibi litarem. lumina huc tumida alleua
Ingrate Iason, coniugem agnoscis tuam?
Sic fugere soleo. patuit in cælum via:
Squammosa gemini colla serpentes iugo
Summissa præbent. recipe iam natos parens.
Ego inter auras aliti curru vehar.
IA. *Per alta vade spacia sublimi ætheris:*
Testare nullos esse, quâ veheris, deos.

1002 *Non nostra.* non fides mea erga te imminuta has nuptias me, sed liberorum amor facere coëgit: in quibusdam autographis legitur, *non vestra.* quod ineptum est, & solœcisat. paullo inferiùs vbi in vulgatis exstat, *vt duos perimam tamen*; antiq. exemp. continent *vt duos perimat tamen.*

1008 *Si posset.* hoc dicit: Si vnius cædes iram meam exsaturare posset, aliquid pietatis adhuc in animo reliquum foret; & si quid in animo pietatis remansisset, nullum è natis interficere sustinuissem. nunc quia omnem animo pietatem expuli, ne duorum quidem cædes animum meum placat. ideo meamet viscera scrutabor ense, vt si qua tui pars corpore meo clausa latitet, illam inde extraham.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ OEdipus.

TRAGOEDIA II.

INTERLOCVTORES.

OEdipus. Iocaſta.
Chorus. Creon.
Tireſias. Manto.
Senex. Phorbas.
Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

Am nocte pulsâ dubius effulſit dies,
Et nube mœſtum ſqualida exoritur iubar,
Lumenq́; flammâ triſte luctiferâ gerens.
Proſpiciet auidâ peſte ſolatas domos,
Stragemq́; quam nox fecit, oſtendet dies.
Quiſquamne regno gaudet? ô fallax bonum,
Quantum malorũ fronte quàm blanda tegis?
Vt alta ventos ſemper excipiunt iuga;
Rupemq́; ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamuis quieti, verberant fluctus maris:
Imperia ſic excelſa fortunæ obiacent.
Quàm bene parentis ſceptra Polybi fugeram,
Curis ſolutus, exſul, intrepidus, vagans!
Cælum deosq́; teſtor, in regnum incidi.
Infanda timeo. ne meâ genitor manu
Perimatur: hoc me Delphicæ laurus monent,
Aliudq́; nobis indicant maius ſcelus.
IOC. *Eſt maius aliud patre mactato nefas?*
OED. *Prô miſera pietas! eloqui fatum pudet.*
Thalamos parentis Phœbus, & diros toros
Gnato minatur, impia inceſtos face.
Hic me paternis expulit regnis timor.
Non ego penates profugus exceſsi meos:
Parum ipſe fidens mihimet; in tuto tua
Natura poſui iura: cùm magna horreas,
Quæ poſſe fieri non putes, metuas tamen.

Cun-

IN OEDIPVM ADVERSARIA.

Inuenio OEdipum tragœdiam compoſuiſſe apud Græcos Aeſchylum, Sophoclem, Euripidem, Lycophronem, Philoclem Athenienſem, Xenoclem (qui ea fabula, teſte Aeliano, vicit Euripidem) & Diogenem Cynicum, iuxta Laërtium. nam Satyrus, in 4. de vitis, illam tragœdiam non à Diogene, ſed à Philiſco Aegynenſi ſcriptam contendit: Suidas verò illam Diogeni Oenomao aſcribit, ſicuti & Helenam, Herculem, Achillem, Thyeſtem, Chryſippũ, Semelen, Medeam, de quibus eadem controuerſia eſt. Aſconius tradit Iulium Cæſarem Latinam quandam tragœdiã Oedipi nomine inſtripſiſſe. Athenæus lib. 6. Eubulum ἐν Οἰδίποδι citat, quæ comœdia fuit. A Nonio Marcello adducitur Terentij Varronis teſtimonium ex Oedipothyeſte; quæ comœdia an tragœdia fuerit, non habeo affirmare. nam tragœdiam ſcio Varronem compoſuiſſe: ſed inſcriptio ſatyram vel hilarotragœdiã ſapere videtur. Porrò hac fabula multa noſter ex Sophoclis Oedipo tyranno accepit, nõnulla etiam fortaſſis ex Silanionis Iocaſta, etenim in ea tragœdia Iocaſtæ mors, quemadmodum & in hac, repræſentabatur, teſte Plutarcho.

4 *Iam cernet.* duo lib. ſcripti, *Perſpiciet.* lego *Proſpiciet.*

12 *Parentis.* ex opinione, non rei veritate loquitur.

36 *Fecimus cælum nocens.* sequitur pestis descriptio, quales habentur apud Sophoclem in Oedipo tyranno, Thucydidem lib. 2. Lucretium lib. 6. Virgilium 3. Georg. Manilium lib. 1 Ouidium 7. Metam. Lucanum lib. 6. Silium li 14. Capitolinum, in M. Antonino philosopho, Herodianum lib. 1. Ammian. Marcellinum lib. 19. denique Homerum Iliad. ά.

37 *Non aura gelido.* Ouidius:
Lethiferis calidi spirarunt æstibus austri.

44 *Obscura cælo* Sophocles:
τάς τε πυρφόρους Ἀρτέμιδος
αἴγλας, ξὺν αἷς Λύκει' ὄρεα
διᾴσσει —

49 *Denegat fructum Ceres.* Sophocles:
— ὅτε γὰρ
ἔκγονα κλυτᾶς χθονὸς
αὔξεται —

50 *Cremat.* cur æstiuo tempore hanc luem viguisse refert? quia, quo siccior est tempestas, eo pestis est perniciosior. Ammianus, „ Nimietatem, inquit, frigoris aut caloris, vel „ humoris vel siccitatis pestilentiam gignere „ Philosophi & illustres medici tradiderunt. „ Vnde accolentes loca palustria vel humecta, „ tusses, oculares casus & similia perferunt: „ contra confines caloribus, tepore febrium „ arescunt. Sed quanto ignis materies ceteris „ efficacior, tantò ad perimendum celerior „ siccitas.

52 *Pars nulla.* in o. v. l. legitur;
Nec vlla pars immunis exitio vacat.

54 *Iuuenesq; senibus.* Lucretius:
Exanimis pueri super exanimata parentum
Corpora nonnunquam posses, retróque videre
Matribus aut patribus natos super edere vitam.

56 *Questu carent.* Sophocles:
— νηλέα δὲ γένεθλα
πρὸς πέδῳ θαναταφόρα
κεῖται ἀνοίκτως —

57 *Quin ista tanti.* v. l. *quin ipsa tanti.*

63 *Suaq; circa funus.* cod. Wiakeiianus; *Duaq; circa funus.*

64 *Flammis corpora alienis.* Thucydides: ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νοσήσαντας οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον· οἱ δὲ καιομένου ἄλλου, ἄνωθεν ἐπιβάλλοντες ὃν φέροιεν, ἀπῇσαν.

Lucretius:
Multaq; vis subita & paupertas horrida suasit.
Namq; suos consanguineos aliena rogorũ
Insuper exstructa ingenti clamore locabant, *Subdebantq; faces* —

Ouidius: — *& iam reuerentia nulla est,*
Deq; rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.

Cuncta expauesco, meq; non credo mihi.
Iamiam aliquid in nos fata moliri parant.
Nam quid rear, quòd ista Cadmeæ lues
Infesta genti, strage tam latè editâ,
Mihi parcit vni? cui reseruamur malo,
Inter ruinas vrbis, & semper nouis
Deflenda lachrymis funera, ac populi struem?
Incolumis ergo, scilicet Phœbi reus,
Sperare poteras sceleribus tantis dari
Regnum salubre? fecimus cælum nocens.
Non aura gelido lenis afflatu fouet
Anhela flammis corda: non Zephyri leues
Spirant, sed ignes auget æstiferi Canis
Titan Leonis terga Nemeæi premens.
Deseruit amnes humor, atque herbas color,
Aretq; Dirce, tenuis Ismenos fluit,
Et tingit inopi nuda vix vndâ vada.
Obscura cælo labitur Phœbi soror,
Tristisq; mundus nubilo pallet nouo,
Nullum serenis noctibus sidus micat;
Sed grauis & ater incubat terris vapor.
Obtexit arces cælitum, ac summas domos
Inferna facies. Denegat fructum Ceres
Adulta, & altis flaua cum spicis cremat,
Arente culmo sterilis emoritur seges.
Pars nulla regni immunis exitio vacat:
Sed omnis ætas pariter, & sexus ruit,
Iuuenesq; senibus iungit, & gnatis patres
Funesta pestis: vna fax thalamos cremat,
Fletuq; acerbo funera, & questu carent.
Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos: quodq; in extremis solet,
Periere lachrymæ. portat hunc æger parens
Supremum ad ignem, mater hunc amens gerit,
Properatq;, vt alium regerat in eundem rogum.
Quin luctu in ipso luctus exoritur nouus,
Suæq; circa funus exsequiæ cadunt.
Tum propria flammis corpora alienis cremant:
Diripitur ignis. nullus est miseris pudor.
Non ossa tumuli sancta discreti tegunt:
Arsisse satis est. pars quota in cineres abit?
Deest terra tumulis: iam rogos siluæ negant:
Non vota, non ars vlla correptos leuant:

Cadunt

Cadunt medentes: morbus auxilium trahit.
Affusus aris supplices tendo manus,
Matura poscens fata: præcurram vt prior
Patriam ruentem: néve post omnes cadam,
Fiamq́ue regni funus extremum mei.
O sæua nimium numina! ô fatum graue!
Negatur vni nempe in hoc populo mihi
Mors tam parata? sperne lethali manu
Contacta regna: linque lachrymas, funera,
Tabifica cæli vitia; quæ tecum inuehis
Infaustus hospes: profuge iamdudum ocyus,
Vel ad parentes. IO. *quid iuuat coniux mala*
Grauare questu? regium hoc ipsum reor,
Aduersa capere: quoq́ue sit dubius magis
Status, & cadentis imperij moles labat;
Hoc stare certo preßiùs fortem gradu.
Haud est virile, terga fortunæ dare.
OE D. *Abest pauoris crimen, ac probrum procul,*
Virtusq́ue nostra nescit ignauos metus.
Si tela contrà stricta, si vis horrida
Mauortis in me rueret; aduersus feros
Audax gigantes obuias ferrem manus.
Nec Sphinga cæcis verba nectentem modis
Fugi: cruentos pestis infandæ tuli
Rictus, & albens oßibus sparsis solum.
Cumq́ue è supernâ rupe, iam prædæ imminens,
Aptaret ales verbera, & caudam mouens
Sæui leonis more, conciperet minas:
Carmen poposci. sonuit horrendum, insuper
Crepuere malæ, saxaq́ue impatiens moræ
Reuulsit vnguis, viscera exspectans mea.
Nodosa sortis verba, & implexos dolos,
Ac triste carmen alitis solui feræ.
IO. *Quid sera mortis vota nunc demens facis?*
Licuit perire. laudis hoc precium tibi
Sceptrum, et peremtæ Sphingis hæc merces datur?
OE D. *Ille ille dirus callidi monstri cinis*
In nos rebellat: illa nunc Thebas lues
Peremta perdit: vna iam superest salus;
Si quam salutis Phœbus ostendit viam.

† Ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τέτραπον, οὗ μία φωνὴ, καὶ τρίπον, ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον· ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐπειγόμενον ποσὶ βαίνῃ,

70 *Cadunt medentes.* Thucydides: ἕτερος ἀφ' ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι. Ouidius:

——inq́ue ipsos sæua medentes
Erumpit clades, obsúntque auctoribus artes.

82 *Regium hoc ipsum reor.* in Herc. Furente dixit:

Animo ruinas quòd capis magno tuas,
Es rege coniux digna——

quod verò nunc ait, aduersis non deprimi, regium esse, non caret ratione. inquit enim Attius, Persidis:

Nulla vmquam humilitas ingenium infirmat bonum.

non minùs prudenter itaque apud eundem poëtam, quàm fortiter à Telepho misero & exsule dicitur:

Nam si à me regnum atque opes fortuna
Auferre quiuit, at virtutem nequiuit.

91 *Gigantes.* Fuerint gigantes necne, disputat Hieronymus Magius in Miscellaneis, & Ioannes Goropius in Originibus. ego propter ea, quæ de Pallantis cadauere Martinus Polonus in chronicis, & de muliere quadam Cælius Rhodiginus lib. 2. antiq. lect. cap. 6. & sacræ litteræ de Goliath, deque aliis alij, veluti Pausan. in Attic. Solinus ca. 5. Plinius lib. 7. cap. 16. & 20. Herodotus libro 1. Saxo Grammaticus in præfatione historiæ Danicæ, & Hector Boëthius Scot. hist. li. 2. prodiderunt, gigantes fuisse crediderim, quod nec theologi, teste Camerte Minorita commentar. in Solinum, pag. 37. negant. & verò sacræ scripturæ conuincunt. Hodie quoque in America Australi homines monstrosę magnitudinis inueniuntur, quos Patagonas, à pedum magnitudine, victores Hispani nominauerũt. vide Abrahamum Ortelium Theatri orbis terrar. tab. 1. & Gomaram hist. Indicæ cap. 91. De his atque immanibus ossis in locis quibusdã inuentis elegantissimè Christophorus Stella Caluetus, homo nobilis & egregiè doctus, mihique peramicus scripsit lib. 1. & 2. Perunæ; quos commentarios iussu Regis nostri breui in lucem editurus est. Quinetiam, quod vulgo notissimũ est, anno ∞ Io. LXXII. erat Rothomagi Pedemontanus quidam, quē ipse vidi, & mecum complures alij, nouem pedes altitudine longè excedens. Falsa sunt igitur quæ Gellius libro 3. cap. 10. ex Varrone, de summo adolescendi humani corporis modo scripsit.

102 *Triste carmen.* scilicet, †

ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

auctor Asclepiades.

Alitis. Sphyngis, de qua consule Natalem Comitem lib. 9. Mytholog. cap. 18.

CHO-

CHORVS.

Sapphici, & Anapæstici, & in fine Iambici.

Occidis Cadmi generosa proles
Vrbe cum totâ, viduas colonis
Respicis terras miseranda Thebe.
Carpitur letho tuus ille, Bacche,
Miles, extremos comes vsque ad Indos,
Ausus Eois equitare campis,
Figere & mundo tua signa primo.
Cinnamis siluas Arabum beatas
Vidit, & versas equitis sagittas
Terga fallacis metuenda Parthi.
Litus intrauit pelagi rubentis.
Promit hic ortus, aperitq́ lucem
Phœbus, & flammâ propiore nudos
Inficit Indos.
Stirpis inuictæ genus interimus:
Labimur sæuo rapiente fato: "
Ducitur semper noua pompa morti: "
Longus ad manes properatur ordo
Agminis mœsti, seriesq́ tristis
Hæret, & turbæ tumulos petenti
Non satis septem patuere portæ:
Stat grauis strages, premiturq́ iuncto
Funere funus.
Prima vis tardas tetigit bidentes,
Laniger pingues malè carpsit herbas.
Colla tacturus steterat sacerdos,
Dum manus certum parat alta vulnus;
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur segnis: patuit sub ictu
Ponderis vasti resoluta ceruix:
Nec cruor ferrum maculauit, atrâ
Turpis è plagâ sanies profusa est.

110 *Cadmi generosa proles.* Sophocles:
ὦ τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφή.

117 *Beatas* de Arabia, quæ εὐδαίμων dicitur, intellige; quemadmodum & illud Horatij: *Icci beatis nunc Arabum gazis.* ,, Solinus pag. 180. Arabiam Græci εὐδαίμονα, nostri beatam nominauerunt. Felicem vulgus vocat: quemadmodum εὐδαιμονίαν vulgus felicitatem, doctiores beatitudinem reddiderunt.

130 *Non satis septem patuere portæ.* Ouidius:
Neque enim capiebant funera portæ.

132 *Funere funus.* Lucretius:
Idq́ vel inprimis cumulabat funere funus. Sophocles:
—— ἄλλον δ᾽ ἂν
ἄλλῳ προσίδοις
ἅπερ εὔπτερον ὄρνιν
κρεῖσσον ἀμαιμακέτου πυρὸς
ὄρμενον ἀκταὶ πρὸς ἑσπέρου
θεοῦ ——

133 *Prima vis tardas.* Homerus, de peste Apollinis ira excitata, Iliad. ά.
οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς.

Ad quem Homeri locum Ammianus libro 19 respicit ita scribens: ,, Affirmant etiam aliqui terrarum halitu densiore crassatum aëra, ,, emittendis corporis spiraminibus resistentem ,, necare nonnullos: qua caussa animalia, præter ,, homines, cetera iugiter prona, Homero ,, auctore, & experimentis deinceps multis, ,, cùm talis inceßerit labes, antè nouimus interire. ,, hæc ille. qui cùm scriberet, *animalia præter* &c. meminerat Ouid. 1. Metamorph. scripsisse:
Pronaq́ cùm spectant animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit, &c.
Idem Ouid. 7. Metamorph.
Strage canum primò, volucrumq́, auiumq́, boumq́,
Inq́ feris subiti deprensa potentia morbi.
idem testantur Heraclides Ponticus, in allegoriis Homericis, Philostratus in Heroicis, & Plutarchus in Sympos. l. 4. Symp. 41. Homeri Scholiastæ d. loco. Claudian. lib 1. in Rufin.

135 *Colla tacturus.* Virgilius:
Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros:
Aut, si quam ferro mactauerat antè sacerdos;
Inde neque impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest consultus reddere vates,
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri,
Summaq́ ieiuna sanie infuscatur arena.
Ouidius:
—— dum vota sacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum,
Haut exspectato ceciderunt vulnere tauri.

137 *Aureo.* inaurato, ex more sacrificantium. Virgilius:
Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.
Tibullus:
Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.

Segnior

Segnior cursu sonipes in ipso
Concidit gyro, dominumq́; prono
Prodidit armo.
Incubant pratis pecudes relictæ:
Taurus armento pereunte marcet:
Deficit pastor, grege diminuto,
Tabidos inter moriens iuuencos.
Non lupos cerui metuunt rapaces:
Cessat irati fremitus leonis:
Nulla villosis feritas in vrsis.
Perbibit pestem latebrosa serpens,
Aret, & sicco moritur veneno.
Non silua suâ decorata comâ,
Fundit opacis montibus vmbras.
Non rura virent vbere glebæ,
Non plena suo vitis Iaccho
Brachia curuat.
Omnia nostrum sensere malum.
Rupere Erebi claustra profundi
Turba sororum face tartareâ,
Phlegethonq́; suâ motam ripâ
Miscuit vndis Styga Sidoniis.
Mors alta auidos oris hiatus
Pandit, & omnes explicat alas:
Quiq́; capaci turbida cymba
Flumina seruat, durus senior,
Nauita Charon, vix assiduo
Brachia conto lassata refert,
Fessus turbam vectare nouam.
Quin Tænarij vincula ferri
Rupisse canem fama, & nostris
Errasse locis, mugisse solum,
Vaga per lucos simulachra virûm
Maiora viris; bis Cadmeum,
Niue discussâ, tremuisse nemus.
Bis turbatam sanguine Dircen,
Nocte silenti Amphionios
Vlulasse canes.

† quibus si addideris, *Perdidit pestẽ latebrosa serpens.* omnia sibi inuicem pulcherrimè cohærebunt.

Latebrosa serpens. sic Maro:
Interit, & curuis frustra defensa latebris
Vipera, & attoniti squamis adstantibus hydri.

160 *Rupere Erebi.* Virgilius:

Ouid. 11. Metamorph.
—— blandis induta cornibus aurum
Conciderant icta niuea ceruice iuuenca.

Iuuenalis:
—— & auratam Iunoni cæde iuuencam.

Tertullianus: Hunc tibi Iuppiter bouẽ cornibus inauratis vouemus esse futurum. In Liuij etiam historia lib. ab v. c. 7. tale quid inuenitur. Plinius lib. 33. Natural hist. ca. 3. Deorum honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quàm vt auratis cornibus hostiæ maiores dumtaxat immolarentur.

142 *Segnior cursu sonipes.* Ouidius:
Acer equus quondam, magnaq́; in puluere fama
Degenerat.

144 *Prodidit armo.* vnus cod. ant. *perdidit.*

145 *Incubant pratis.* Virgilius:
Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis.

147 *Deficit pastor.* Lucretius:
Præterea iam pastor & armentarius omnis
Et robustus item curui moderator aratri
Languebant, penitúsque casis contrusa iacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.

149 *Cerui.* Ouidius:
—— meminit nec fidere cursu
Cerua, nec armẽtis incurrere fortibus vrsi.

latius hunc locum Virgilius tractauit:
Non lupus insidias explorat ouilia circũ,
Nec gregibus nocturnus obambulat, acrior illum
Cura domat: timidi damæ, ceruiq́; fugaces
Nunc interq́; canes, & circum tecta vagantur

151 *Nulla villosis feritas in vrsis.* Ouid.
Villosa catulos summis de montibus vrsa.

152 *Perbibit pestem.* h. serpens imis medullis hausit aëris corrupti contagionẽ. meus lib. m. s. optimus & antiquiss. continet *perbibit.* vnde quis coniiciat legendum *perdidit:* vt significetur serpens sic morbo confecta esse, vt, cùm nemini nocere queat, omne suum virus, quod pestem vocat, amisisse videatur, hoc est (vt ait Seneca epist. 42.) cui non desit, sed torpeat venenum: hanc coniecturam astruunt præcedentia;
Cessat irati fremitus leonis,
Nulla villosis feritas in vrsis.

O dira

—— in lucem Stygiis emissa tenebris
Pallida Tisiphone morbos agit ante metumq́;,
Inq́; dies auidum surgens caput altius effert.

eo respexit Seneca. Porrò, *turba rupere,* sicut, *Pars in frusta secant.*

178 *Nocte silenti.* Petronius, in Satyra; quæ Ioannis

O dira noui facies lethi,
Grauior letho! piger ignauos
Alligat artus languor, & ægro
Rubor in vultu, maculæq; caput
Sparsere leues: tum vapor ipsam
Corporis arcem flammeus vrit,
Multoq; genas sanguine tingit,
Oculiq; rigent, & sacer ignis
Pascitur artus: resonant aures,
Stillatq; niger naris aduncæ
Cruor, & venas rumpit hiantes.
Intima creber viscera quassat
Gemitus stridens. iamq; amplexu
Frigida presso saxa fatigant.
Quos liberior domus elato
Custode sinit; petitis fontes,
Aliturq; sitis latice ingesto.
Prostrata iacet turba per aras,
Oratq; mori. solùm hoc faciles
Tribuere dei. delubra petunt,
Haud vt voto numina placent;
Sed iuuat ipsos satiare deos.
Quisnam ille propero regiam gressu petit?
Adéstne clarus sanguine ac factis Creo?
An æger animus falsa pro veris videt?
Adest petitus omnibus votis Creo.

ACTVS

Sambuci & Pythæi labore ante aliquot annos renata est;

Qualis silente nocte remorum sonus
Longè refertur ——

Scilicet quia nocte cuncta silent, noctisque proprium est silentium. Turpilius, Epiclero:

Quæso adepol quo ante lucem te subitò rapis;
Here, cum vno puero?
Nequeo esse intus Stephanio.
Quid ita? præ vt solent me somno curæ segregant,
Forasq; noctis excitant silentia.

In quibus versibus neque carminis ratio cõstat, neque personarum loquentium nomina suis locis interiiciuntur. denique vocem, *Stephanio*, suspicor non heri loquentis esse, sed à poëta ipso insertam, & prioribus tantùm litteris STE. significatam fuisse.

181 *Piger ignauos.* Lucretius:

Atq; animi prorsum vires totius & omne
Lãguebat corpus lethi iam limine in ipso.

183 *Rubor in vultu.* Ouidius:

Indicium rubor est & ductus anhelitus igni.

184 *Tum vapor ipsam.* Lucretius:

Principiò caput incensum feruore ferebãt.

idem ponit Thucydides.

185 *Corporis arcem.* caput. Claudianus de 4. consulat Honorij A. rationem à Deo immortali in hominis capite tanquam in arce constitutam esse cecinit, his verbis:

—— *hanc alta capitis fundauit in arce*
Mandatricem operum, prospecturámque labori.

186 *Multoq; genas.* Lucretius:

—— *duplices oculos suffusa luce rubentes.*

187 *Oculiq; rigent.* Virgilius:

—— *oculos stupor vrget inertes.*

Sacer ignis. Virgilius:

—— *contactos artus sacer ignis edebat.*

Quo loco malè Seruius putauit sacrum ignem esse; quem Græci ἱερὰν νόσον vocant. cùm ἱερὰ νόσος, teste Hieronymo Mercuriali in variis lection. nihil sit aliud, quàm epilepsia: *ignis* verò *sacer* apud Latinos idem sit, quod apud Arabes *formica*, apud Plinium *zoster* & *circinus*, apud Scribonium *zona*; de quo Plato egit 2. de legibus. Græcis ἕρπης vocatur; cuius quot sint genera, ex Gorræo petas. Porrò sacri ignis, seu herpetis vim optimè declarauit Lucretius lib. 6.

Exurit sacer ignis & vrit corpora serpens
Quamcúmque arripuit partem, repitq; per artus.

188 *Resonant aures.* Lucretius:

Sollicitæ porrò plenæq; sonoribus aures.

189 *Stillatq; niger naris aduncæ Cruor.* Virgilius:

—— *it naribus ater*
Sanguis ——

191 *Intima creber viscera quassat Gemitus stridens.* ait Virgilius:

Tum verò ardentes oculi, atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis, imaq; longo
Ilia singultu tendunt ——

Creber. quia, teste Hippocrate, πνεῦμα πυκνὸν μὲν ἐὸν πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι confirmat hoc Thucydides.

195 *Petitis fontes.* Ouidius:

Fontibus & fluuiis puteisque capacibus hærent,
Nec sitis est exstincta priùs, quàm vita, bibendo.

idem Thucydid. & Procopius lib. 2. de bello Persico.

199 *Delubra petunt.* Sophocles ait infinitos ante aras & delubra se prostrauisse: & Lucretius,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, oneratq; passim
Cuncta cadaueribus cælestum templa manebant
Hospitibus, loca quæ complerant æditue ntes.

Hos Paullus l. 1. de tutel. & Iustinianus, instit. & antiq. inscriptiones, teste Onuphrio lib. 1. reip. Romanæ, æditüos appellant. Varro æditumos dicere maluit. Festus vtrumque agnoscit.

ACTVS SECVNDVS.

OEDIPVS CREO.

Trimetri Iambici, & Tetrametri Trochaici, & quidam Heroici Hexametri.

OED. *Horrore quatior, fata quò vergant timens,*
Trepidumq́; gemino pectus euentu labat.
Vbi læta duris mista in ambiguo iacent,
Incertus animus scire cùm cupiat, timet,
Germane nostræ coniugis, fessus opem
Si quam reportas, voce properata edoce.
CR. *Responsa dubiâ sorte perplexa latent.*
OED. *Dubiam salutem qui dat afflictis, negat.*
CR. *Ambage nexâ Delphico mos est deo*
Arcana tegere. OED. *fare, sit dubium licet,*
Ambigua soli noscere OEdipode datur.
CR. *Cædem expiari regiam exilio deus,*
Et interemtum Laium vlcisci iubet.
Non antè cælo lucidus curret dies,
Haustusq́; tutos ætheris puri dabit.
OED. *Ecquis peremtor inclyti regis fuit?*
Quem memoret, ede, Phœbus, vt pœnas luat.
CR. *Sit precor dixisse tutum: visu & auditu horridum.*
Torpor insedit per artus, frigidus sanguis coit,
Vt sacrata templa Phœbi supplici intraui pede,
Et pias, numen precatus, ritè summisi manus:
Gemina Parnaßi niualis arx trucem sonitũ dedit,
Imminẽs Phœbea laurus tremuit, et mouit domũ:
At repentè sancta fontis lympha Castalij stetit:
Incipit Lethæa vates spargere horrentes comas,
Et pati cõmota Phœbum: contigit nondũ specum;
Emicat vasto fragore maior humano sonus.
Mitia Cadmeis remeabunt sidera Thebis,
Si profugus Dircen Ismenida liqueris hospes,
Regis cæde nocens, Phœbo iã notus & infans.
Nec tibi longa manẽt sceleratæ gaudia cædis:
Tecũ bella geres, gnatis quoq; bella relinques,
Turpis maternos iterum reuolutus in ortus.
OED. *Quod facere monitu cælitum iussus paro,*
Functi cineribus regis hoc decuit dari,
Ne sancta quisquam sceptra violaret dolo.
Regi tuenda maximè regum est salus.

214 *Ambage nexa* plerique libri antiqui, *ambage flexa.* quod mea sententia longè melius est. videtur enim sumtum ex illo Pacuuij, in Peribœa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.

Quamobrem, teste Aristophanis scholiaste, & Seruio 6. Aeneid. Apollo λοξίας passim nominatur ab Euripide, Aeschylo, Pindaro; addo & D. Hieronymo. licet quidam mythologici alias eius nominis causas comminiscantur, ad quas respexisse poëtam non est quod suspicemur. Cleanthes: ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κινεῖται. λοξαὶ γάρ εἰσι καὶ αὗται. Aenopides: ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος. Phornutus & Isacius; παρὰ τὸ λοξῶς ἰέναι καὶ πορεύεσθαι. vel, παρὰ τὸ λοξὴν ἰαν καὶ φωνὴν πέμπειν, λοξὸ χρησμοῦ. Macrobius, quòd transuersos in nos à meridie immittat radios, cùm simus ad ipsum Septentrionales.

217 *Sedem expiari.* Sophocles:

ἄνωγεν ἡμᾶς Φοῖβος ἐμφανῶς ἄναξ,
μίασμα χώρας ὡς τεθραμμένον χθονί, &c.

227 *Gemina Parnaßi niualis arx.* duo sunt Parnassi vertices: in vno Phœbus, in altero Bacchus colitur. Lucan. lib. 4.

—— Parnassus gemino petit æthera colle
Mons Bromio, Phœboq́; sacer: cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

quæ Lucani carmina adiungantur testimoniis Granij Flacci, Cornelij Labeonis, & aliorum apud Macrobium lib. 1. Saturnal. quo loco probat Bacchum & Apollinẽ vnum & eundem esse.

Parnaßi niualis. proprium huius montis epithetum. Sophocles νιφόεντα vocat: & Panyasis,

Παρνησὸν νιφόεντα θοοῖς διὰ ποσσὶ περήσας,
ἵκετο Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἄμβροτον ὕδωρ.

Dionysius Afer ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ.

Παρνησοῦ νιφόεντος ἐπὶ πτυχὶ ——

229 *At repentè.* m. s. pro aduersatiua particula coniunctiuam habent, *ac repentè.*

232 *Maior humano sonus.* Virg. 6. Aeneid.

—— maiorq́; videri,
Nec mortale sonans ——

235 *Phœbo iam notus & infans.* quem Phœbus etiam tunc cùm infans esset, Laium interfecturum præsciebat. acceperat enim Laius ab Apolline oraculum:

μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ,
εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.

Auctores Lucianus & scholiastes Aeschyli.

242 *Regi tuenda est.* Oedipus Sophocleus

Queritur peremptũ nemo, quẽ incolumem timet."

CR. *Curam perempti maior excußit timor.*
OED. *Pium prohibuit vllus officium metus?*
CR. *Prohibent nefandi carminis tristes minæ.*
OED. *Nunc expietur numinum imperio scelus.*
Quisquis deorum regna placatus vides;
Tu tu, penes quem iura præcipitis poli;
Tuq́ ô sereni maximum mundi decus,
Bis sena cursu signa qui vario regis,
Qui tarda celeri sæcula euoluis rotâ;
Sororq́ fratri semper occurrens tuo,
Noctiuaga Phœbe; quiq́ ventorum potens
Æquor per altum cærulos currus agis;
Et qui carentes luce disponis domos;
Adeste. cuius Laius dextra occidit;
Hunc non quieta tecta, non fidi lares,
Non hospitalis exulem tellus ferat;
Thalamis pudendis doleat, & prole impiâ.
Hic & parentem dexterâ perimat suâ,
Faciatq́ (nunquid grauius optari potest?)
Quicquid ego fugi. non erit veniæ locus:
Per regna iuro, quæq́ nunc hospes rego,
Et quæ reliqui, perq́ penetrales deos;
Per te, pater Neptune, qui fluctu breui
Vtrimq́ nostro geminus alludis solo.
Et ipse nostris vocibus testis veni,
Fatidica vatis ora Cirrheæ mouens.
Ita molle senium ducat, & summum diem
Securus alto degat in solio parens,
Solasq́ Merope nouerit Polybi faces:
Vt nulla sontem gratia eripiet mihi.
Sed quo nefandum facinus admissum loco est,
Memorato: aperto Marte, an insidiis iacet?
CR. *Frondifera sanctæ nemora Castaliæ petens,*
Calcauit altis obsitum dumis iter,
Trigemina quâ se spargit in campos via;
Secat vna gratum Phocidos Baccho solum,
Vnde altus arua deserit cælum petens,

Cle-

rationem reddit:

ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανὼν, τάχ' ἂν
κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

243 *Queritur.* duo lib. scripti *quarit.*

254 *Noctiuaga Phœbe.* Statius Papinius;

Lumina noctiuaga tollit Pharos æmula
luna.

Quiq́ ventorum potens. non AEolum, sed Neptunum inuocat.

258 *Hunc non.* has diras fusius Sophocles in OEdipo tyrãno persequitur. Similes Persis Cambyses apud Herodotum in Thalia imprecatur; apud Statium 1. Thebaid. Thebanis OEdipus; aliis apud Maronem Iuno & Dido, Aeneid. 1. & 4. apud Ouid. in Heroid. epist. Hypsipyle; apud Horatium in Epod. puer; apud Catullum Ariadne. exstant etiam diræ Ouidij in Ibin; & Catonis, non Virgilij, in Arium centurionem; & diræ Leonis ac Alexandri Impp. apud Constantin. Harmenopulum in præfat. *προχείρου νόμων.*

266 *Pater Neptune.* Lucilius:

Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu'
Diuum,
Vt Neptunu' pater, &c.

Pater dicitur Neptunus, quia aquam significat, & ex aqua oriri cuncta quidam Philosophi voluerunt: ideo Homerus,

Ὠκεανός θ', ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέ-
τυκται:

& Virgilius noster:

Oceanũmque patrem rerum.

Sic intellige illa Claudiani, in Panegyr. de Theodori consulatu:

Hic confidit aquis, hic procreat omnia
flammis.

Idem tradidit Epiphan. lib. 3. contra hæreses, quod & Cicero 2. Academic. prodidit his verbis; » Princeps Thales, vnus ex septem, cui » sex reliquos consensisse ferunt, ex aqua dixit » constare omnia. Heraclitus omnia ex igne gigni voluit: Anaximenes & Archelaus omnia ex aëre. nulli verò ex Physicis, vsque ad Aristotelis tempora, principium rerum terram dixerunt. Aristot. lib 1. *τῶν μετὰ τὰ φυσ.* post Aristotelem, nonnullos huius sententiæ defensores exstitisse vt putem, facit Lucretius lib. 1. de rer. natura, his versibus.

—— aut humorem quicumq́ putarunt
Fingere res ipsum per se, terrámve creare
Omnia, & in rerũ naturas vertier omnes.

Nisi enim hoc dicamus, aut Aristotelem inscitiæ, aut Lucretium mendacij accusemus oportet.

274 *Nefastum facinus.* sic cod. Lipsiæ impressus. Sed ego cum membranis & Parisiensi exemplari lego *Nefandum facinus* 278 *Trigemina* manusc. quotquot vidi, *tergemina.* atque ita loquuntur Lucretius, Virgilius, Tibullus, Horatius & Seneca Philosophus; quamquã in nonnullis Horatij & Senecæ scriptis codicibus alterum etiã contineatur, quemadmodũ in Sex. Rufi, & P. Victoris libris de regionibus vrbis Romæ, qui in Circi maximi regione portam Trigeminam non Tergeminã statuunt. Verum huius decisio quæstionis à logodædalis petenda

Clementer acto colle, Parnassus biceps:
At vna bimares Sisyphi terras adit,
Olenia in arua: tertius trames cauâ
Conualle serpens, tangit errantes aquas,
Gelidumq; dirimit amnis Elei vadum?
Hic pace fretum, subita prædonum manus
Aggressa ferro facinus occultum tulit.
In tempore ipso, sorte Phœbeiâ excitus,
Tiresia tremulo tardus accelerat gradu,
Comesq; Manto luce viduatum trahens.

OEDIPVS. TIRESIAS. MANTO.

OED. Sacrate diuis, proximum Phœbo caput,
Responsa solue, fare quem pœnæ petant.
TIR. Quod tardo fatū, lingua quod quærit moras,
Haud te quidem magnanime mirari addecet.
Visu carentem magna pars veri latet.
Sed quò vocat me patria, quò Phœbus, sequar,
Fata eruantur: si foret viridis mihi
Calidusq; sanguis, pectore exciperem deum.
Adpellite aris candidum tergo bouem,
Curuoq; nunquam colla depressum iugo.
Tu lucis inopem gnata genitorem regens,
Manifesta sacri signa fatidici refer.
MAN. Opima sanctas victima ante aras stetit.
TIR. In vota superos voce solenni voca,
Arasq; dono thuris Eoi exstrue.
MAN. Iam thura sacris cælitum ingessi focis.
TIR. Quid flāma? largas iámne cōprendit dapes?
MAN. Subitò refulsit lumen, & subitò occidit.
TIR. Vtrúmne clarus ignis, & nitidus stetit,
Rectusq; purum verticem cælo tulit,
Et summam in auras fusus explicuit comam?
An latera circa serpit incertus viæ,
Et fluctuante turbidus fumo labat?
MAN. Non vna facies mobilis flammæ fuit:
Imbrifera qualis implicat varios sibi
Iris colores, parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisve sit dubites color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus, vltimum in tenebras abit.
Sed ecce pugnax ignis in partes duas
Discedit, & se scindit vnius sacri

Dis-

est. Vt vt est, Laium in triuio hoc necatum Sophocles etiam testatur.

281 *Parnassus biceps*. Persius initio operis, quod Martialis Marsi Amazonidi prætulit;

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.

adde quæ suprà posui nu. 227.

282 *Bimares*. Corinthum intellige. Horat. lib. 1. odar.

—— bimarisve Corinthi
Mœnia ——

Ouid. 5. Metamorph.

—— bimari gens orta Corintho.

idem 4. Fastorum:

Adriacumq; patens latè bimaremq; Corinthum.

& in epist. Med. *Ephyren bimarem.*
Sic in illo versu, quē Sudæ lexicō suppeditat:

Λαιοι ἔχω πολιῆτιν ἁλιζώνοι Κορίνθου.

Iulius Pollux Onomast. lib 9 ἀμφιθάλαττος ὡς ἡ Κόρινθος. Errauit ergo Dion. Lambinus, Muretum reprehendens, quòd ἀμφιθάλαττος de Corintho dixisset. ea Lambini opinio exstat in illis clarorum virorum epistolis, quas à Michaële Bruto collectas, Lugdunenses ediderunt, quantum memini lib. 3. epist. 29. Paulin. *Calpen bimarem* vocauit.

286 *Prædonum manus*. Sophocles:

λῃστὰς ἔφασκε συντυχόντας, οὐ μιᾷ
ῥώμῃ κτανεῖν νιν, ἀλλὰ σὺν πλήθει χερῶν.

290 *Luce viduatum*. Tiresiam cæcum fuisse nemo negat, sed in cæcitatis causa tradēda dissentiunt Callimachus in hymno εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, Homeri scholiastes Odyss. κ'. Nonnus Dionys. ε'. Lucian. in Astrolog. Apollodor. lib. 3. Bibliot. Ouid. in Metamorph. vide Politianum in Miscell. ca. 89. & Falckenburgium in Nonnum.

294 *Haud te quidem*. in membranis legitur *haut equidem*. quod non placet.

298 *Excuterem*. in o. v. l. *exciperem*. quod non est cur sequamur, respexit enim Seneca ad illa 6. Aeneid.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magno si pectore possit
Excussisse Deum ——

309 *Et nitidus*. duo m. s. cod. *& viridis.*

312 *Circa serpit*. in o. v. l. est *circumserpit*.

321 *In partes duas*. Lucanus lib. 1.

—— Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq; cacumine surgit
Thebanos imitata rogos ——

Discors fauilla: genitor horresco intuens.
Libata Bacchi dona permutat cruor,
Ambitq́; densus regium fumus caput,
Ipsósq́; circa spißior vultus sedet,
Et nube densâ sordidam lucem abdidit.
Quid sit, parens effare. TIR. *quid fari queam?*
Inter tumultus mentis attonitæ vagos,
Quidnam loquar? sunt dira, sed in alto, mala.
Solet ira certis numinum ostendi notis.
Quid istud est, quod esse prolatum volunt,
Iterumq́; nolunt, & truces iras tegunt?
Pudet deos, nescio quid. huc properè admoue,
Et sparge salsâ colla taurorum molâ.
Placidóne vultu sacra, & admotas manus
Patiuntur? MAN. *altum taurus attollens caput,*
Primos ad ortus positus, expauit diem,
Trepidusq́; vultum obliquat, & radios fugit.
TIR. *Vnóne terram vulnere afflicti petunt?*
MAN. *Iuuenca ferro semet imposito induit,*
Et vulnere vno cecidit: at taurus duos
Perpessus ictus, huc & huc dubius ruit,
Animamq́; fessus vix reluctantem exprimit.
TIR. *Vtrùm citatus vulnere angusto micat,*
An lentus altas irrigat plagas cruor?
MAN. *Huius per ipsam, quâ patet pectus, viam*
Effusus amnis; huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre; sed versus retro
Per ora multus sanguis atque oculos redit.
TIR. *Infausta magnos sacra terrores cient.*
Sed ede certas viscerum nobis notas.
MAN. *Genitor quid hoc est? nō leui motu, vt solent,*
Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouusq́; prosilit venis cruor.
Cor marcet ægrum penitus, ac mersum latet,
Liuentq́; venæ, magna pars fibris abest,
Et felle nigro tabidum spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumque cæsum tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.

328 *Quid fari queam?* malè interpp. *fari*, exponunt, loqui. est enim hîc προφητεύειν. Varro lib. 5. de ling. Latina, ita scripsit; Qui diuina prædiuinādo solent fari, fatidici dicti. Ennius;

Atq; Anchises doctu' Venus quem polcra dearum
Fari donauit, diuinum & pectus habere.

336 *Placidóne vultu.* magnopere veteres referre putabant, num hostiæ popæ reluctarentur, num verò se feriendas quietæ stantes, atque etiam, si dis placet, annuentes, præberent. ex hoc deis gratum sacrificium, ex illo ingratum fore colligebant. Vnde Virgil.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad arā.

Myrtilus lib. 2. Lesbicorum: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβαλεῖν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου, ὡς ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς.

341 *Opposito induit.* m. s. meus, *imposito.* Virg. 3. Georg.

Ac vix suppositi tingūtur sanguine cultri.

Sed hæc contraria sunt? nequaquam. Nam à Cleone 1. Argonaut. si Natali in Mytholog. credimus, proditum fuit, veteres superis sacrificantes, resupinatarū iugulum sursùm conuertisse; cùm inferis faciebant, earūdem collum deorsùm terram versus deprimere solitos. quod & Myrtilus vbi suprà docet his verbis; εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενοι ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνειν τὰς κεφαλάς· οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάζοντες. Rectè ergo Virgilius dixit *suppositi*, cùm loquatur de inferorum sacrificio, quo culter quodammodo victimæ iugulo supponebatur: quare & lib. 6. Aen. id. *Supponunt alij cultros.*—rectè etiam noster dixit *imposito*, cùm agat de superorum sacrificio, quo culter hostiæ collo quasi imponebatur. Vnde apparet verissimam esse optimi mei cod. scripturam.

347 *Viuus per ipsam.* vide num meliùs in vno libro scripto habeatur, *huius per ipsam.* fit enim de tauro & iuuenca sermo; atque de altero eorum sequenti carmine dicitur, *huius exiguo.*

355 *Nouisq́;* quidam libri antiqui habent *nouusq́;*.

360 *En capita paribus.* T. Liuius, Valerius, & Plutarchus affirmant M. Marcello Deorum voluntatem exploranti, eo qui necē præcessit die, primæ hostiæ iecur non apparuisse, secundam iocinoris caput duplex habuisse.

361 *Abscondit.* existimabant iocinoris caput non apparens graue Imperatori aut Reipub. infortunium portendere. Iul. Obsequens in lib. de prodigiis; Q. Metello & T. Didio (*vulgò malè habetur, Tullio Didio*) consulibus, apud ædem Apollinis Xviris immolantibus, caput iocinoris non apparuisse. accidit hoc ipsum Postumio, Catoni, Herennio, & Lucilio Lupo. Arrianus lib. 7. histor. Alex. scribit Pythagoram, antequam

Hostile

Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit; has omnes retro
Prohibens reuerti limes obliquus secat.
Mutatus ordo est, sede nil propriâ iacet,
Sed acta retro cuncta. non animæ capax
In parte dextrâ pulmo sanguineus iacet:
Non læua cordis regio: non molli ambitu
Omenta pingues viscerum obtendunt sinus:
Natura versa est, nulla lex vtero manet.
TIR. *Scrutemur vnde tantus hic extis rigor?*
MAN. *Quod hoc nefas? conceptus innuptæ bouis,*
Nec more solito positus, alieno in loco
Implet parentem, membra cum gemitu mouet,
Tremulo rigore debiles artus micant,
Infecit atras liuidus fibras cruor,
Tentantq; turpes mobilem trunci gradum,
Et inane surgit corpus, ac sacros petit
Cornu ministros, viscera effugiunt manu.
Neque ipsa, quæ te pepulit, armenti grauis
Vox est, nec vsquam territi resonant greges.
Immugit aris ignis, & trepidant foci.
OED. *Quid ista sacri signa terrifici ferant,*
Exprome: voces aure non timida hauriam.
Solent suprema facere securos mala.
TIR. *His inuidebis, quibus opem quæris, malis.*
OED. *Memora, quod vnum scire cælicolæ volunt,*
Contaminarit rege quis cæso manus.
TIR. *Nec alta cæli, pinna quæ leuis secat,*
Nec fibra viuis rapta pectoribus potest
Ciere nomen: alia tentanda est via.
Ipse euocandus noctis æternæ plagis
Emissus Erebo; vt cædis auctorem indicet.
Reseranda tellus, Ditis implacabile
Numen precandum, populus infernæ Stygis
Huc extrahendus. ede, cui mandes sacrum:
Nam te, penes quem summa regnorum est, nefas
Inuisere vmbras. OED. *Te Creo hic poscit labor,*
Ad quem secundum regna respiciunt mea.
TIR. *Dum nos profundæ claustra laxamus Stygis:*
Populare Bacchi laudibus carmen sonet.

CHO-

Alexander obiret, hostiam immolasse, & sine capite iecur inuentum; idemque illi contigisse pro Ephestione & Perdicca sacrificanti; qui omnes statim pòst mortui sunt.

363 *Hostile valido.* summo artificio poëta totam OEdipi & filiorum historiam prodigiis istis texit. Ait:

Iuuenca ferro semet imposito induit
Et vulnere vno cecidit.

nam Iocasta seipsam vno ictu traiecit, & confestim exspirauit. quare Manto subiungit:

Huius per ipsam, qua patet pectus, viam
Effusus amnis: huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre. sed versus retro
Per ora multus sanguis atq; oculos redit.

quia scilicet OEdipus, antè effossis sibi oculis, nō nisi maximis miseriis perfunctus obiit. Quoniam verò Polynices & Eteocles, vter rex foret pugnantes, mutuis vulneribus ceciderunt, addit:

En capita paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumq; cæsum tenuis abscōdit caput
Membrana——

Eteoclem iuuabant sui ciues, Polynici cùm magnis copiis adfuerūt sex fortissimi duces; quorum nulli, excepto Adrasto, contigit in patriam redire, sed ante Thebas omnes occubuerunt. hoc portendunt ista;

Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit: has omnes retro
Prohibens reuerti limes obliquus secat.

" Iam per illud:

——*latebram rebus occultis negans.*

indicat parricidiū & incæstum OEdipi cunctis nota fore. Reliqua porrò significant omnium rerum confusionem & perturbationem Thebis Bœotiis, ac potissimùm OEdipi regiæ imminere.

380 *Viscera effugiunt manu* quidam cod. scripti, *manum.*

382 *Fugiunt.* o.v.l. *resonant.*

386 *Solent suprema facere securos mala.* suprema dicit grauissima vel vltima, vltimaque potiùs. huic sententiæ similis est illa superior: *Fortem vicina facit libertas senem.* quo spectat inprimis quod de Solone ac Pisistrato, Castritio & Considio Sebastianus Corradus obseruauit, in Cōmentariis in Ciceronis Brutum pag. 36. edition. Florentinæ. Porrò hîc in membranis non *suprema*, sed *extrema habetur*, & infra versu 389. *contaminauit*, pro *contaminarit*.

402 *Populare.* sollemne populo nostro è quo Bacchus fuit. populare enim de toto populo dicitur, non de vico vno vel platea, vt quidam somniant. sic popularis actio, popularia iudicia, populária interdicta. vnde apud Comicos frequenter populares vocantur ciues. vt apud Terentium Phorm. actu 1. sce. 1. *Amicus summus meus & popularis Geta.* Nam eo loci Dauus innuit Getam eiusdem

ciuitatis esse cuius ipse sit, hoc est, vt ita dicam, conciuem suum, respiciendo non ad præsens tempus, sed ad præteritum. quamuis enim tunc cùm seruiebant seruitutem, neuter eorum ciuis erat, ante seruitutem tamen eiusdem ciuitatis ciues esse potuerunt. & hoc quidem plus mihi satisfacit, quàm quæ alij de populis Getarum & Dacorum, vel de plateæ vnius incolis seu vicinis cõminiscuntur. Eodem sensu populares dixit Vlpian in l. 1. §. quies, D. de
„ offic. præfect. vrb. Quies quoque popularium & disciplina spectaculorum ad Præfecti vrbi curam pertinere vi-
„ detur. Si plura cupis de popularis significatione, vide Turneb. in aduersar. Cataneum in lib. 1. epist. Plinij epist. 1. Beroaldum in lib. 7. Apulei de asino, Nannium Miscell. lib. 2. & Orotcium ad d. l. 1. num. 3.

CHORVS.

Versus Hexametri, Trochaici, Choriambici, Iambici, Dactylici, Sapphici, Anapæstici, puri & impuri, integri & mutilati, & aliquot syllabis superflui.

Effusam redimite comam nutante corymbo,
Mollia Nisæis armati brachia Thyrsis.
Lucidum cæli decus, huc ades votis,
Quæ tibi nobiles Thebæ Bacche tuæ
Palmis supplicibus ferunt:
Huc aduerte fauens virgineum caput:
Vultu sidereo discute nubila,
Et tristes Erebi minas,
Auidumq́. fatum. te decet vernis comam
Cingi floribus.
Te caput Tyriâ cohibere mitrâ,
Ederáve mollem Bacchiferâ
Religare frontem,
Spargere effusos sine lege crines,
Rursus adducto reuocare nodo:
Qualis, iratam metuens nouercam
Creueras, falsos imitatus artus,
Crine flauenti simulata virgo,
Luteam vestem retinente zona:
Vnde tam molles placuere cultus,
Et sinus laxi, fluidumq́; syrma?
Vidit aurato residere curru,
Veste cùm longa tegeres leones,
Omnis Eoæ plaga vasta terræ,
Qui bibit Gangem, niueumq́; quisquis
Frangit Araxem.
Te senior turpi sequitur Silenus asella,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis,
Condita lasciui deducunt orgia mystæ.

Te

403 *Redimite comam nutante corymbo.* Dionysius Afer;
ὀρνύμεναι τελέθουσι κατὰ νόμον ἱερὰ Βάκχῳ
στεψάμεναι· κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
ἐννύχιαι ——
404 *Thyrsis.* apud Euripidem, in Bacchis, ait Bacchus;
Θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον μέλος.
408 *Virgineum caput.* Ouid. 4. Metam.
—— tibi cùm sine cornibus adstas
Virgineum caput est ——
& alius, nescio qui;
Trahit figuram virginis tener Bacchus.
409 *Vultu sidereo.* formosi, quæque in iis erant speciosiora, sideribus passim comparantur. Seneca:
Hæc illa facies igne sidereo micans.
Item:
Qui modò paterni certus imperij comes
Et certus heres siderum fulsit modo.
& alibi: *—— puer*
Modo sidus orbis ——
Virgilius Aeneid. 8.
Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda, &c.
Ouid. 2. Metam. de cadente Phaetonte;
Fertur, vt interdum de cælo stella sereno.
& alibi;
—— geminum ceu lumina sidus.
Item:
—— oculiq́; tui quibus ignea cedunt
Sidera ——
idem quodam loco Ceycem sidereum vocat, quemadmodum postea Claudianus serenæ vlnas sidereas appellauit.
414 *Ederáve.* teste Homero Bacchus edera coronabatur. Demarchus Dionysiacorum 9.
τὸν μὲν ὑπεκκύψαντα θεηγενέος τοκετοῖο
στέμματι κισσήεντι λεχωΐδες ἔστεφον ὧραι.
Fingitur autem Bacchus coronari, quia vapores è vini potu immoderato nati, capitis dolorem excitant.
421 *Luteam vestẽ.* in mẽbranis continetur:
Lutea vestem retinente zona,
Inde tam molles &c.
425 *Veste cùm longa regeres leones.* nõ displicet, *tegeres leones.* quod inuenitur in scriptis libris. 422 *Vnde tam molles placuere cultus.* Origines lib. 3. contra Celsum, tradit Bacchum muliebri habitu amictum esse, vocatque Mænalam. 429 *-- Senior turpi sequitur Silenus asello.* Ouid. Metamor. 4. *- Bacchæ Satyriq́; sequuntur, Quiq́; senex ferula titubantes ebrius artus Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.*

Te Bassaridum comitata cohors:
Nunc Edoni pede pulsauit
Sola Pangæi; nunc Threicio
Vertice Pindi, nunc Cadmeas
Inter matres impia Mænas
Comes Ogygio vênit Iaccho,
Nebride sacrâ præcincta latus.
Tibi commotæ pectora matres
Fudere comam, thyrsumq́; leuem
Vibrante manu, iam post laceros
Pentheos artus Thyades æstro
Membra remissæ, velut ignotum
Videre nefas.
Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi,
Nereidumq́; choris Cadmeia cingitur Ino.
Ius habet in fluctus magni puer aduena ponti,
Cognatus Bacchi, numen non vile Palæmon.
Te Tyrrhena puer rapuit manus,
Et tumidum Nereus posuit mare,
Cærula cum pratis mutat freta.
Hinc verno Platanus folio viret,
Et Phœbo laurus carum nemus.
Garrula per ramos auis obstrepit,
Viuaces ederas ramus tenet,
Summa ligat vitis carchesia,
Idæus prorâ fremuit leo,
Tigris puppe sedet Gangetica;
Tum pirata freto pauidus natat,
Et noua demersos facies habet:
Brachia prima cadunt prædonibus,
Illisumq́; vtero pectus coit:
Paruula dependet lateri manus,
Et dorso fluctum curuo subit,
Lunatâ scindit caudâ mare,
Et sequitur curuus fugientia carbasa delphin.
Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda,
Aurea torrenti deducens flumina ripâ.
Laxauit victos arcus, Geticasq́; sagittas
Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet,
Regna securigeri Bacchum sensere Lycurgi.

† 470 *Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet.* videtur secutus Dionysium Carthaginiensem, qui ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ. cecinit:

Sileni Mythologiam docet Natalis libro 5. Mytholog. cap. 8. Silenos Nicandri scholiastes in Alexipharm. dici tradit ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν, & eosdem appellari satyros: cui repugnat Nonnus, eos distinguēs his verbis:

καὶ λασίων σατύρων κεντωρέιδος αἰχμῆς
φυέθλης,
σιληνῶν τε φάλαγγα, &c.

432 *Bassaridum.* harum nomina habes apud Nonnum Dionys. ιδ'.

446 *Cadmeia.* Sic Claudianus:

—— Cadmeia ludit
Leucothoë ——

De Ino seu Leucothoë multa Pausanias in Atticis; & Natalis libro 9 Mytholog cap. 4.

454 *Garrula auis.* quidam ait:

Aues canoros garrulæ fundunt sonos,
Et semper auras cantibus mulcent suis.

455 *Viuaces.* quæ iuge virentes, ne hieme quidem decus suum amittunt.

456 *Carchesia.* mali partem summā. Cinna, in Smyrna:

Atque anquina regit stabilem firmißima cursum.
Lucida quà fulgēt summi carchesia mali.

sic hæc carmina, apud Grammaticos diuersis locis sparsa, videntur posse conglutinari. Guilhel. Philander in commen. Vitruuij lib. 10. Mali, inquit, vt id addam ex Macrobij Saturnal. lib. 5 pars inferior, pterna; pars media, trachelō; pars summa carchesion dicitur.

457 *Idæus.* Claudianus:

Verberat Idæos torua cum matre leones.

459 *Dum pirata.* v. l. emendatiùs. *tū pirata.*

461 *Brachia prima.* hoc carminis genere vsus fuit Pomponius Secundus, apud Terentianum his verbis:

Pendeat ex humero dulcis chelys
Et numeros edat varios; quibus
Assonet omne virens latè nemus
Et tortis errans qui flexibus.

463 *Paruula dependet lateri manus.* Ouidius Metamorph. 3. hanc rem fusiùs expressit, hoc modo:

In spacium resilire manus breue vidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.

465 *Lunata scindit cauda mare.* Ouidius,

—— falcata nouißima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Bacchi gesta Natalis lib. 5. Mytholog. cap. 13. morali Philosophiæ non infeliciter accommodauit; naturali, Pierius lib. 27. Hieroglyph.

† τοὺς δ' μέτ' ἀντιλίκωδε, πέρην κελάδοντος Ἀράξου
Μασσαγέται ναίουσι, θοῶν ῥυτῆρες ὀϊστῶν·
ἀνέρες οἷς μήτ' αὐτὸς ἐγὼ, μήθ' ὅστις ἑταῖρος.

Sensere terræ Zedacum feroces,
Et quos vicinus Boreas ferit
Arua mutantes; quasq́; Mæotis
Alluit gentes frigida fluctu;
Quasq́; despectat vertice summo
Sidus Arcadium, geminumq́; plaustrum.
Ille dispersos domuit Gelonos,
Arma detraxit trucibus puellis,
Ore deiecto petiere terram
Thermodontiacæ graues cateruæ,
Positis tandem leuibus sagittis,
Mites factæ. sacer & Cythæron
Sanguine inundauit,
Ophioniaq́; cæde.
Prætides siluas petiere, & agros,
Præsidem Bacchum coluit nouerca.
Naxos Ægeo redimita ponto,
Tradidit thalamis virginem relictam,
Meliore pensans damna marito.
Pumice sicco
Fluxit Nyctileus latex.
Garruli gramen secuere riui,
Combibit dulces humus alta succos,
Niueiq́; lactis candidos fontes
Mistaq́; odoro Lesbya cum thymo.

Duci-

ἐμπελάσαι· μάλα γάρ τε κακοξεινώτεροι ἄλλων.
οὐ γάρ σφιν σῖτος μελίφρονός ἐστιν ἐδωδὴ,
οὐδὲ μὲν οὐδ' οἶνος μεταδήμιος· ἀλλὰ γὰρ ἵππων
αἵματι μίσγοντες λευκὸν γάλα, δαῖτα τίθενται.

Rhemnius Fannius:

Post hos Massagetæ, post flumen Araxis, ad ortum
Hospitibus sæui cunctis belloq́; feroces,
Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt:
Sed lac commistum potant cum sanguine equino.

472 *Zedacum.* in emendationibus Solini cap. 52. nu. 3. monui, hîc legendum esse *Zacarum.* in qua sententia adhuc sum. malè in v. l. continetur *Zadacum.*

486 *Prœtides.* Prœti filiæ cùm se Iunone formosiores esse iactitarent, numinis ira in eum errorem inciderunt, vt sibi ipsis vaccæ viderentur, & aratra metuentes agricolas fugerent, vt docent Seruius in Virgil. eclog. 6. & Luctatius in lib. 3. Thebaid. Papinij: has postmodum Melampus purgauit, & purgamina in Clytorium proiecit, vt tradit Ouid. vlt. Metamorph. Eudoxus ἐν ἕκτῃ γῆς περιόδου apud Stephanum: ἔστι κρήνη τῆς Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι. εἰς ἣν λέγουσι Μελάμποδα, ὅτε τὰς Προιτίδας ἐκάθαιρεν, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα. Scribendum *Prœtides,* non *Prætides,* docet etiam epigramma iuxta Clytorium lapidi incisum, quod tale fuisse refert M. Pollio;

φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον ἔνθα Μελάμπους,
λουσάμενος λύσσης Προιτίδας ἀργαλέης.

489 *Virginem relictam.* Ariadne à Theseo in Naxo deserta, ibidem Baccho nupsit: qua in re tamen non satis Plutarchus in Theseo & Nonnus Dionys. μσ'. conueniunt. ex ea autem fabula vitę vtilia documenta, quamuis à Poëtarum mente prorsus aliena eliciuntur. Cùm Ariadnes opera Theseum ex Dædaleo Labyrintho ereptum legimus: monemur inimicis nostris nō bene velle tantùm, sed etiam prodesse, quamuis enim illi acceptorum beneficiorum immemores, neque habeant neque agant gratias, sed oblata occasione pro beneficio iniuriā referant, pro accepta vita mortem inferre conentur: est tamē Deus Opt. Max. qui nos ex calamitatibus eripiet, cuius auxilio miserias superabimus, à quo larga manu cum fœnore gratia referetur. Quoniā ille, quæ eius est clementia & æquitas, quæcūque in alios beneficia conferimus, tanquam in se collata forent, accepta habebit, & pro iis veræ beatitudinis mercedem nobis persoluet, ac nos florentissima corona munerabitur immortalibus contexta floribus,

Quos neque frigoribus boreas, nec Sirius vret
Æstibus——

hoc illud nimirum est, quod Ariadne Baccho, (qui à soluendis curis Lyæus, à misericordia Eleleus Græcis dicitur) matrimonio iuncta & corona eius in cælum translata significat.

490 *Meliore.* sic Ouidius.

Illa, nec inuideo fruitur meliore marito.

491 *Pumice sicco.* Euripides in Bacchis:

θύρσον δέ τις λαβοῦσ', ἔπαισεν εἰς πέτραν,
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.

idem testatur Nonnus Dionysiac. μή.

492 *Nyctileus latex.* vinum, quia Bacchus ipse Nyctileus vocatur. Ouid. Metam. 4.

——Bacchumq́; vocant, Bromiumq́;, Lyæumq́;,
Ignigenamq́;, satumq́; iterum, solumq́; bimatrem,
Additur his Nyseusq́;, indetonsusq́; Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor vuæ,
Nyctileusq́;, Eleleusq́; parens, & Iacchus & Euan,
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes——

493 *Garruli gramen secuêre riui.* ait hoc versu & duobus sequentibus Bacchum aquam, mel & lac è terra

Ducitur magno noua nupta cælo:
Solenne Phœbus carmen
Edit infusis humero capillis.
Concutit tædas geminus Cupido,
Telum deposuit Iuppiter igneum,
Condidit Baccho veniente fulmen.
Lucida dum current annosi sidera mundi;
Oceanus clausum dum fluctibus ambiet orbem;
Lunaq́ dimissos dum plena recolliget ignes;
Dum matutinos prædicet Lucifer ortus;
Altaq́ cæruleum dum Nerea nesciet arctos;
Candida formosi venerabimur ora Lyæi.

ACTVS TERTIVS.

OEDIPVS. CREO.

OED. *Etsi ipse vultus flebiles præfert notas,*
Exprome cuius capite placemus deos.
CR. *Fari iubes, tacere quæ suadet metus.*
OED. *Si te ruentes non satis Thebæ mouent,*
At sceptra moueant lapsa cognatæ domus.
CR. *Nescisse cupies, nosse quæ nimium expetis.*
OED. *Iners malorum remedium ignorantia est.*
Itan' & salutis publicæ indicium obrues?
CR. *Vbi turpis est medicina, sanari piget.*
OED. *Audita fare, vel malo domitus graui,*
Quid arma possint regis irati scies.
CR. *Odere reges dicta, quæ dici iubent.*
OED. *Mitteris Erebo vile pro cunctis caput,*
Arcana sacri voce ni retegis tuâ.
CR. *Tacere liceat: nulla libertas minor*
A rege petitur. OED. *Sæpe vel linguâ, magis*
Regi atque regno muta libertas obest.
CR. *Vbi non licet tacere, quid cuiquam licet?*
OED. *Imperia soluit, qui tacet, iussus loqui.*
CR. *Coacta verba placidus accipias precor.*
OED. *Vlline pœna vocis expressæ fuit?*
CR. *Est procul ab vrbe lucus, ilicibus niger,*
Dircea circa vallis irriguæ loca.
Cupressus altis exserens siluis caput
Virente semper alligat trunco nemus:
Curuosq́ tendit quercus & putres situ
Annosa ramos: huius abrupit latus
Edax vetustas: illa iam fessâ cadens
Radice, fulta pendet aliena trabe.

elicuisse. de aqua ex Euripide suprà diximus; de melle & lacte idem in Bacchis testatur:

ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

508 *Lyæi.* Bacchi. Ennius, in Athamante:

His erat in ore Bromius, his Bacchus pater,
Illis Lyæus vitis inuentor sacra.
Tum pariter Euan, Euius,
Ignotus iuuenum cœtus alterna vice
Inibat alacris Bacchico insultans modo.

520 *O dere reges dicta, quæ dici iubent.* nihil verius. vbique enim, & maximè in aulis principum, *Obsequium amicos, veritas odium parit*: & vt ait Satyric. *Accusator erit, qui verum dixerit.* Fl. Vopiscus in Aureliano refert Diocletianum dicere solitum, Imperatorem vera nescire. accidit hoc ipsorum Imperatorum vitio, qui magis impuro illo parasitorum grege, quàm viris bonis & prudentibus delectantur. exempla suppeditant, & de hac re multa Volaterranus Philolog. lib. 28. & Hieron. Cagnolus de vita boni principis nu. 96. cum seq. & Vasquius Menchacensis de successione creatione, tomo 3. circa finem.

524 *Sæpe vel lingua.* non assentior reponentibus; *sæpe quam lingua.* nam legendo *vel*, vt in o. vulgatis legitur, eadem erit sententia quam ipsi constituunt, & *lingua* auferendi casu sumetur. præterea in v. l. habetur *vili lingua* & *vili* ad *vel* proximè accedit, à *quam* abest longissimè. demum sic sumitur *vel*, initio Thebaid.

—— *vel sic desere infaustum patrem.*

& in extremo Oedipo;

—— *profuge iamdudum ocyus*
Vel ad parentes ——

T. Liuius lib. 2. ne Romana plebs metu perculsa, receptis in vrbem regibus, vel cum seruitute pacem acciperet. Non dissimulabo in Badiano cod. legi; *Sæpe quam lingua magis*: sed ille codex mendis scatet, vt & antiqua Caietani Veneta editio. & imperiti librarij *quam* reposuerunt, cùm *vel* non intelligerent: aut sanè cùm *vili* mendosum viderent, non aliud illis occurrit quod eius loco statuerent.

535 *Abrupit latus.* membranæ, *abrūpit.*

Amara baccis laurus, & tiliæ leues,
Et Paphia myrtus, & per immensum mare
Motura remos alnus, & Phœbo obuia
Enode zephyris pinus opponens latus.
Medio stat ingens arbor, atque vmbrâ graui
Siluas minores vrget, & magno ambitu
Diffusa ramis vna defendit nemus.
Tristis sub illâ, lucis & Phœbi inscius,
Restagnat humor, frigore æterno rigens.
Limosa pigrum circuit fontem palus.
Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit noctem locus,
Tunc fossa tellus, & super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse funesto integit
Vates amictu corpus, & frontem quatit:
Lugubris imos palla perfundit pedes:
Squallente cultu mœstus ingreditur senex:
Mortifera canam taxus astringit comam,
Nigro bidentes vellere, atque atræ boues
Retro trahuntur, flamma prædatur dapes,
Viuumq́ trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde manes, teq́ qui manes regis,
Et obsidentem claustra letalis lacus:
Carmenq́ magicum voluit, & rapido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leues
Aut cogit vmbras: irrigat sanguis focos:
Solidasq́ pecudes vrit, & multo specum
Saturat cruore: libat & niueum insuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum manu
Læuâ,

538 *Amara baccis laurus.* δαφνίδες, testibus Dioscoride, Matthiolo, & Ruellio, desiccant & excalfaciunt, eoque potentiùs quo sunt amariores. ideo Columella;

Rutaq́ Palladiæ baccæ victura saporem.

tunc enim ruta excellit, cùm amarissima est.

Tiliæ leues. sic Virg. 2. Georg.

—— nec tiliæ leues.

539 *Paphia myrtus.* à Virgilio dicto loco sumtum epithetum.

541 *Enode* sic Ouidius;

Enodisq́ abies ——

Sic Claudianus;

Et magis enodes properat prosternere cedros.

544 *Diffusa ramis.* Cicero, in trium senatorum qui apud illum de studio disserunt eloquentiæ disputationis initio: Nam hæc, inquit, me tua platanus admonuit, quæ non minùs ad opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis, quàm illa, &c.

549 *Præstitit noctem locus.* hoc dicit, quia inferis occidente sole fiebat, vt superis oriente. Callixenus Rhodius: τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις, περὶ τοῦ ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν· τοῖς δ' οὐρανίδαις, ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερούομεν.

550 *Tunc fossa tellus.* de scrobe seu specu loquitur effodi solito. Homer. Odyss. κ'.

βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Apollonius Argonaut. γ'.

πηχυῖον δ' ἄρ' ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
νήησε σχίζας, &c.

Harum meminit Lucianus, in Charonte, & Ouid. 7. Metamorph.

551 *Funesto integit.* inferis sacrificantes nigris vestibus amiciebantur.

556 *Nigro bidentes vellere.* Inferis nigras victimas cædi consueuisse docent præcepta Apollinis apud Eusebium, Euangel. præparat. lib. 4. & Virgilius Aeneid. 6.

557 *Retro trahuntur.* hoc, quemadmodum superiorum pleraque, necnon sequentia ferè omnia, ab Homero Odyss. λ'. mutuatus videtur.

561 *Carmenq́ magicum.* Ouid. 7. Metamorph.

Verba simul fundit ——

563 *Irrigat sanguis focos.* vidi qui legerent; *sanguinẽ libat focis.* eleganter quidem & admodũ accommodatè, sed contra o. v. l. & codicum Parisiis, Venetiis, Lugduni, Compluti, Antuerpiæ, & Basileæ excusorum auctoritatem.

564 *Solidasq́.* nam in hoc sacrificio hostia integra comburebatur. Virg. AEneid. 6.

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Multo specum Saturat cruore.

Ouidius;

——patulas perfudit sanguine fossas.

565 *Libat & niueum insuper Lactis liquorem.* Ouidius ait;

Alteraq́ inuergens tepidi carchesia lactis.

Euripides, in Oreste:

μελίκρασ' ἄφες γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην.

Virgilius AEneid. 3.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

Silius: *Fundunt mella super, Bacchiq́ & lactis honorem.*

566 *Fundit & Bacchum manu.* Ouidius:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi.

Homerus Odyss. λ'.

πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δ' ἡδέϊ οἴνῳ,
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι ——

igitur etiam aqua inuergebatur cum mulso, vino, & lacte. aliquando etiam victimæ exta oleo perfundebantur. Virgilius:

Pingue superq́ oleum fundens fumantibus extis.

Læuâ, canitiq́; rursus, & terram intuens
Grauiore manes voce, & attonita, ciet.
Latrauit Hecates turba, ter valles cauæ
Sonuere mæstum, tota succusso solo
Pulsata tellus. audior, vates ait,
Rata verba fudi. rumpitur cæcum chaos,
Iterq́; populis Ditis ad superos datur.
Subsedit omnis silua, & erexit comam,
Duxere rimas robora, & totum nemus
Concussit horror: terra se retro dedit,
Gemuitq́; penitus: siue tentari abditum
Acheron profundum mente non æquâ tulit:
Siue ipsa tellus, vt daret functis viam,
Compage ruptâ sonuit: aut ira furens
Triceps catenas Cerberus mouit graues.
Subitò dehiscit terra, & immenso sinu
Laxata patuit. ipse pallentes deos
Vidi inter vmbras; ipse torpentes lacus,
Noctemq́; veram: gelidus in venis stetit
Hæsitq́; sanguis: sæua prosiluit cohors,
Et stetit in armis omne vipereum genus
Fratrum, cateruæ dente Dircæo satæ,
Auidumq́; populi Pestis Ogygij malum.
Tum torua Erinnys sonuit, & cæcus furor
Horrorq́; & vnà quicquid æternæ creant
Cælantq́; tenebræ: Luctus auellens comam,
Ægreq́; lapsum sustinens Morbus caput,
Grauis Senectus sibimet. & pendens Metus.
Nos liquit animus. ipsa, quæ ritus senis
Artesq́; norat, stupuit: intrepidus parens,
Audaxq́; damno, conuocat Ditis feri
Exsangue vulgus: ilico vt nebulæ leues
Volitant, & auras libero cælo trahunt.
Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm examen alto nectitur densum globo:
Fluctusq́; non tot frangit Ionium mare,
Nec tanta gelidi Strymonis fugiens minas
Permutat hiemes ales, & cælum secans,
Tepente Nilo pensat Arctoas niues:
Quot ille populos vatis eduxit sonus.
Pauidæ latebras nemoris vmbrosi petunt
Animæ trementes. primus emergit solo,
Dextrâ ferocem cornibus taurum premens

Zetus:

569 *Latrauit Hecates turba.* quando Hecate malis coacta carminibus aduentabat, latratus & vlulatus canum exaudiebantur. noster Thyeste;

Sæpe latratu nemus trino remugit.

& Medea;

Ter latratus Hecate dedit ——

Apollonius:

—— πέριξ δέ μιν ἐστεφανῶντο
σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετ' πτόρθοισι δράκοντες,
στράπτε δ' ἀπείρεσιον δαΐδων σέλας, ἀμφὶ δὲ τήν γε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.

adde quæ dixi in Medea.

Tum valles cauæ. sic in vno cod. impresso habetur; ceteri & lib. scripti habēt, *ter valles cauæ.* quę lectio sincera est. Non obstat quod Ascensius adfert, inferis non imparem, sed parem numerum sacrum esse. noster Poëta namque ea in re non valde religiosus fuit, in Thyeste & Medea, quemadmodum nec Virgilius Georg. 4.

581 *Triceps Cerberus.* Hesiodus Cerbero quinquaginta capita tribuit, Horatius & Izacius centum. Seneca Sophoclem, Apollodorũ, Ciceronem, Tibullũ, & alios sequitur.

593 *Lapsum.* quidam antiqui libri habent *lassum.*

597 *Damno.* orbitate oculorum. timuisset enim & ipse si ea vidisset.

600 *Non tot caducas.* hanc cõparationem multi vsurparunt. Homer. Iliad. β'.

ἔσταν δ' ἐν λειμῶνι Σκαμανδρίῳ ἀνθεμόεντι
μυρίοι ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ.

Virgilius Aeneid. 6.

Quàm multa in siluis auctumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.

Claudian. lib. 2. de raptu:

Conueniunt animæ quantas violentior auster
Decutit arboribus frondes ——

605 *Ales.* grus. Virgilius:

—— *aut ad terram gurgite ab alto*
Quàm multæ glomerantur aues; vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Lucanus lib. 5.

Strymona sic gelidum, brumâ pellente, relinquunt
Poturæ te Nile grues ——

Claudianus, de bello Gildonico:

Pendula ceu paruis moturæ bella colonis,
Ingenti clangore grues æstiua relinquunt
Thracia, cùm tepido permutant Strymona Nilo.

Zetus: manuq́ sustinet læuâ chelym,
Qui saxa dulci traxit Amphion sono.
Interq́ natos Tantalis tandem suos,
Tutò superba fert caput fastu graui,
Et numerat vmbras: peior hac genitrix adest
Furibunda Agaue; tota quam sequitur manus
Partita regem. sequitur & Bacchas, lacer
Pentheus, tenetq́ sæuus etiam nunc minas.
Tandem vocatus sæpe pudibundum extulit
Caput, atque ab omni desidet turbâ procul,
Celatq́ semet. instat, & Stygias preces
Geminat sacerdos, donec in apertum efferat
Vultus opertos Laius. fari horreo,
Stetit per artus sanguine effuso horridus,
Pædore fœdo squallidam obtectus comam,
Et ore rabido fatur: ô Cadmi effera,
Cruore semper læta cognato domus
Vibrate thyrsos: entheâ gnatos manu
Lacerate potiùs. maximum Thebis scelus
Maternus amor est. patria non ira deûm,
Sed scelere raperis. non graui flatu tibi
Luctificus auster, nec parum pluuio æthere
Satiata tellus halitu sicco nocet:
Sed rex cruentus, præmia qui sæuæ necis
Sceptra, & nefandos occupat thalamos patris,
Inuisa proles: sed tamen peior parens,
Quàm gnatus; vtero rursus infausto grauis,
Egit qui in ortus semet, & matri impios
Fœtus regessit: quiq́ (vix mos est feris)
Fratres sibi ipse genuit, implicitum malum,
Magisq́ monstrum Sphinge perplexum sua.
Te te, cruentâ sceptra qui dextrâ geris,
Te pater inultus, vrbe cum totâ, petam,
Et mecum Erinnes pronubas thalami traham,
Traham sonantes verbera, incestam domum
Vertam, & penates impio Marte obteram.
Proinde pulsum finibus regem ocyus
Agite exulem. quacunque funesto gradu
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas, spiritus puros dabit,
Vitalis aura veniet, & siluis decor.
Lethum, luesq́, mors, labor, tabes, dolor,
Comitatus illo dignus, excedent simul.
Et ipse rapidus gressibus sedes volet

611 *Zetus.* locus iste confirmat rationem quam adscripsi Thebaid. nu. 20. ex eoque ibi videatur legendum; *Zethi iuuencus.* quod tamen affirmare non audeo.

613 *Interq́ natos.* vt Homerus & Propertius, duodecim; vt Euripides, Lazus Hermioneus, Apollodorus, Antipater Sidonius, & noster Seneca, quattuordecim; vt Sappho, octodecim; vt Mimnermus, Bacchylides, Pindarus, &c, teste Apollodoro, Hesiodus, viginti; vt idē Hesiodus, sibi contrarius, (nisi si fortè illa non sunt Hesiodi, vt putat Aelianus) nouemdecim; vt Alcman, decem; vt alij, teste Gellio, tradiderunt, tres; vt apud Apollodorum Herodotus, quinque.

614 *Tutò superba.* nequit enim ampliùs illis orbari.

615 *Peior hac.* vnus m. s. *peior at.*

651 *Siluis decor.* folia. Varro Attacinus: *Frigidus & siluis aquilo decussit honorē.*

661 *Tori iugalis.* sententia est: matrem nō duxi, quia Merope, (quam matrem suam esse credebat) adhuc matrimonio iuncta est Polybo (eum patrem suum opinabatur esse) qui quoniam adhuc viuit, patrem non interfeci; ac ne Laium quidem, qui diu mortuus fuit, priusquam Bœotiam vidi. Mentitur ergo Tiresias. at cur mentiatur vir fide dignus? quia, inquit, à Creonte ad id inductus fuit, vt me regno pulso ipse Creo rex fiat.

Effu-

Effugere nostras: sed graues pedibus moras
Addam, & tenebo: reptet incertus viæ,
Baculo senili triste prætentans iter.
Præripite terras: auferam cælum pater.
OED. *Et ossa & artus gelidus inuasit tremor.*
Quicquid timebam facere, fecisse arguor.
Tori iugalis abnuit Merope nefas,
Sociata Polybo. sospes absoluit manus
Polybus meas: vterque defendit parens
Cædem, stuprumq́. quis locus culpæ est super?
Multo antè Thebæ Laium amissum gemunt,
Bœota gressu quàm meo tetigi loca.
Falsúsne senior, an Deus Thebis grauis?
Iamiam tenemus callidi socios doli.
Mentitur ista præferens fraudi deos
Vates, tibiq́ sceptra despondet mea.
CR. *Egon' vt sororem regiâ expelli velim?*
Si me fides sacrata cognati laris
Non contineret in meo certum statu:
Tamen ipsa me Fortuna terreret, nimis
Sollicita semper. liceat hoc tutò tibi
Exuere pondus, ne recedentem opprimat.
Iam te minore tutior pones loco.
OED. *Hortaris etiam, sponte deponam vt mea*
Tam grauia regna? CR. *suadeam hoc illis ego;*
In vtrumque quîs, est liber etiam nunc status:
Tibi iam necesse ferre fortunam tuam.
OED. *Certissima est regnare cupienti via,*
Laudare modica, & ocium ac somnum sequi.
Ab inquieto sæpe simulatur quies.
CR. *Parúmne me tam longa defendit fides?*
OED. *Aditum nocendi perfido præstat fides.*
CR. *Solutus onere regio, regni bonis*
Fruor, domusq́ ciuium cœtu viget,
Nec vlla vicibus surgit alternis dies;
Quâ non propinqui munera ad nostros lares
Sceptri redundent; cultus, opulentæ dapes,
Donata multis gratiâ nostrâ salus,
Quid tam beatæ deesse fortunæ rear?
OED. *Quòd res secundæ non habent vnquam modum.*
CR. *Incognita igitur vt nocens causa cadam?*
OED. *Num ratio vobis reddita est vitæ meæ?*
Num audita causa est nostra Tiresiæ? tamen

Sontes

687 *Solutus*. hoc argumentum, quo Creo conatur Oedipo fidem facere à regnandi cupiditate alienum esse se, abs Sophocle in Oedipo tyranno translatum est. quò pertinent hæc Hystiæi apud Herodotum libro quinto: τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος, ποιέοιμι ταῦτα; τεῦ δὲ ἐνδεὴς ἐών; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιοῦμαι;

Sontes videmur: facitis exemplum, ſequor.
CR. *Quid ſi innocens ſum?* OE D. *dubia pro certis ſolent*
Timere reges. CR. *qui pauet vanos metus,*
Veros fatetur. OE D. *quiſquis in culpa fuit*
Dimiſſus, odit omne quod dubium putat.
CR. *Sic odia fiunt.* OE D. *odia qui nimiū timet,*
Regnare neſcit: regna cuſtodit metus.
CR. *Qui ſceptra duro ſæuus imperio regit,*
Timet timentes, metus in auctorem redit.
OE D. *Seruate ſontem ſaxeo incluſum ſpecu,*
Ipſe ad penates regios referam gradum.

706 *Timet timentes.* Laberius; *Neceſſe eſt multos timeat, quem multi timent.*

CHORVS.

Anapæſtici, Choriambici, Sapphici, Trochaici & Iambici inter ſe mixti & confuſi.

Non tu tantis cauſa periclis,
Non hæc Labdacidas premunt
Fata: ſed veteres Deûm
Iræ ſequuntur. Caſtalium nemus
Vmbram Sidonio præbuit hoſpiti,
Lauitq; Dirce Tyrios colonos:
Vt primùm magni natus Agenoris
Feſſus per orbem furta ſequi Iouis,
Sub noſtræ ramis conſtitit arboris,
Prædonem numerans ſuum,
Monituq; Phœbi iuſſus erranti
Comes iræ vaccæ; quam non flexerat
Vomer, aut tardi iuga curua plauſtri;
Deſeruit fugas, nomenq; genti
Inauſpicatâ de boue tradidit:
Tempore ex illo noua monſtra ſemper
Protulit tellus: aut anguis imis
Vallibus editus, annoſa ſupra
Robora ſibilat, ſupraq; pinus,
Supra Chaonias celſior arbores
Cæruleum erexit caput,
Cùm maiore ſui parte recumberet.
Aut fœta tellus, impio partu
Effudit arma.
Sonuit reflexo claſſicum cornu,
Lituuſq; adunco ſtridulos cantus
Eliſit ære, ante non linguas

715 *Natus Agenoris.* totus iſte chorus ex Ouidij 3. Metam. cōmodè poterit explicari.

716 *Furta ſequi Iouis.* Ouidius: *Orbe pererrato (quis enim deprēdere poſſet Furta Iouis?) profugus. &c.*

718 *Prædonem numerans.* alij libri continent, *prædonem memorans*; alij, *prædones memorās.* quarum lectionum interpretationem pete à Bernardino. mihi placet prima lectio, &, *numerans prædonem*, interpretor interualla locorum, & temporis ſpatia furta Iouis ſequendo emenſa.

719 *Monituq; Phœbi.* Ouidius;
Bos tibi, Phœbus ait, ſolis occurret in aruis,
Nullū paſſa iugū, curuiq; immunis aratri:
Hac duce carpe viam, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa vocato.
Vix bene Caſtalio Cadmus deſcenderat antro,
Incuſtoditam lentè videt ire iuuencam,
Nullum ſeruitij iugum ceruice ferentem.

728 *Supra Chaonias.* Ouidius:
Ac media plus parte leues erectus in auras
Deſpicit omne nemus ——

Alias, & arma vocis ignotæ
Clamore primùm hostico experti,
Agmina campos cognata tenent:
Dignaq́; tacto semine proles
Vno ætatem permensa die,
Post luciferi nata meatus,
Ante Hesperios occidit ortus.
Horret tantis aduena monstris,
Populiq́; timet bella recentis,
Donec cecidit sæua iuuentus,
Genitrixq́; suo reddi gremio
Modò productos vidit alumnos.
Hâc transierit ciuile nefas:
Illa Herculeæ norint Thebæ
Prælia fratrum.
Quid Cadmei fata nepotis,
Cùm viuacis cornua cerui
Fron-

747 *Modò productos.* Ouidius:
—— exspirat modò quas acceperat auras.
Ista Cadmi fabula egregium vitæ specimen præferre videtur. Agenor Græcis virū strenuum significat. ideoque Cadmum huius filiū dicentes, indicarunt fortes fortibus creari, nec imbelles columbas ferocem aquilā progenerare. quippe Cadmus à paternis virtutibus non degenerauit, sed difficillimum virtutis iter ingressus fuit, vt veram gloriā, quæ summo bono cohæret, assequeretur. hæc illa est Europa, cuius inueniendæ causâ pater illum domo ablegauit. foris nimirum peregrinantes, quàm domi desidentes, rerum cognitionem assequimur. Vlysses ille tam sapiens non fuisset, nisi multorum mores hominum nouisset, nisi multas prouincias peragrasset. Summum bonum, quod quærimus, in Dei contemplatione homines sapientissimi posuerunt: ideo Europam Iuppiter fingitur rapuisse. fuit perquam arduum illam inuenire. quod cùm Cadmus præuideret, cogitans antequam quid incipiamus, consultò; & cùm cōsuluerimus, maturè facto opus esse; vtrumque præstitit. nam & Apollinem consuluit; & quæcumque iubebat, fecit diligentissimè. quo docemur omniū virtutum præcepta à diuinis philosophiæ sanctissimæ traditionibus haurire; & quæ nesciuerimus, ex aliis discere non vereri. nescire enim non est inhonestum, sed nolle discere tam turpe est quàm quod turpissimum. Itaq. Cadmum imitabimur, cui responsum fuit, bouem ducem sequeretur. suo me hercle more Delphicus Deus, hoc est, ambiguè & obscurè, respondit. verùm, quia audere cœpi, ne hoc quidem silentio præteribo. credo dicere voluit, Cadmo in suscepto itinere multos labores exantlandos, multa pericula superanda, multa ferenda, multa facienda, sudandum algendumque, priusquam optatam metam contingeret: eam ob rem animum suum continua exercitatione planè subigeret, donec fortitudinem sibi compararet; cuius ope, auxilio facillimum fuit draconem Dirces custodem superare, euulsosq́ ipsius dentes terræ mandare: hoc est, vt interpretor, fortitudini & iustitiæ temperantiam adiungere; sine quibus illa non modò laudabilis non est, sed vitij etiam ac sceleris naturam induit. Vir fortis debet ante omnia prauas animi cupiditates comprimere; quas draconem interpretor: neque hoc tantùm, sed debet etiam ex iustitiæ præceptis vnicuique suum tribuere; dentes scilicet draconis serere, & animalis maximè terrestris portionē non minimam terræ matri ipsius (nam hæc à poëtis monstrorum mater fingitur) restituere, hoc est, fortitudinem temperantia & iustitia condire debet. hæc illum bonis amabilem, malis inuisum reddent. vnde illorum inuidia nascetur, qui nequeunt alienam virtutem ferre. quorum vt insidias effugiat, minas, calumnias, & gladios retundat, vtque ab illis latere tecto discedat, hoc opus, hic labor est. non iustitia, non temperantia, non fortitudo satis illum tueri possint: accedat oportet prudentia; qua duce Cadmus noster hos viperino dente genitos terrigenas sic in semetipsos concitet, vt in suamet viscera ferrum conuertant, secum vt bellum gerant, quæ inuidiæ conditio est. nam, vt ait quidam,

Liuor tabificum malis venenum,
Intactus vorat ossibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem.
Quod quisque furit, inuidet q́; forti
Vt debet, sibi pœna semper ipse est.

nostis cetera. iccirco ex draconis dentibus natos, mutuis mox vulneribus concidisse, commenti poëtæ fuerunt. propter harum verò virtutum concordiam & consensum, qui in eo erat, Cadmum Harmoniam vxorem duxisse, eaque potitum à Ioue in campos Elysios translatum ferunt: quo nihil aliud indicarunt quàm hac virtutum coniunctione veram beatitudinem, in qua est summum illud Philosophorum bonum, comparari.

751 *Cadmei fata nepotis.* Ouid. Metam. 4.
Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Caussa fuit luctus, alienaq́; cornua fronti
Addita, vosq́; canes satiati sanguine herili.
hanc fabulam aliàs explicui ex Placiadis sentētia, quam video priùs Palæphati fuisse.

752 *Viuacis cornua cerui.* Ouidius:
Dat sparso capiti viuacis cornua cerui.
Virgilius:
—— ramosa Micon viuacis cornua cerui.
Ausonius, eidyl. 9.
Ter binos deciesq́; nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum:
Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis secula ceruus.
de ceruorum ætate vide Plinium libro 7. cap. 48. & Solinum cap. 22.

Cerui. ceruinorum cornuum similitudine, iuxta Varronem & Seruium, furcæ, quibus rustici casas suas stabiliunt, cerui vocantur. vnde Virgilius ecloga 2.

Atque humiles habitare casas, & figere ceruos.

hos in castrorum quoque munitionibus adhiberi solitos patet ex Iulij Cæsaris cōmentar. de bello ciuili & Gallico: eosque nobis pictos proposuit Ioannes Iucundus Veronensis. apud Tibullum verò lib. 4. ad Messallam, horum mentionem factam existimo, & legi debere:

Nam te non alius belli tenet aptiùs artes,
Quà deceat tutā castris producere fossam,
Qualiter aduersos hosti defigere ceruos,
Quémve locum ducto melius sit claudere vallo.

760 *In vnda.* Ouidius:

Vt verò vultus & cornua vidit in vnda.

763 *Nimium sæui diua pudoris.* quare vt immitem ac crudelem Dianam elegantissimo carmine Fr. Ducatius I. carminum exagitauit.

772 *Phocea trifidas.* istud Oedipi & Iocastæ colloquium magnâ ex parte à Sophocle in Oedipo tyranno accepit.

776 *Inter iuuenem senemq́.* Ouidius Metamorph. 12.

—— huic ætas inter iuuenemq́ senemq́.

788 *Animam senilem mollis exsoluit sopor.* quia, vt ait Sophocles,

σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

Themistius: καταγωγῇ γὰρ ἔοικεν ὁ γεροντικὸς θάνατος, ἐκβολὴ δὲ καὶ ναυάγιόν ἐστιν ὁ τῶν νέων.

Cato apud Ciceronem, in dialogo de senectute; Quid est autem tam secundùm naturam quàm senibus emori? quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura. Itaque adolescentes mori mihi videntur; vt, cùm aquæ multitudine vis flammæ opprimitur: senes autem; sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis extinguitur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.

Frontem ramis texêre nouis,
Dominumq́ canes egêre suum?
Præceps siluas montesq́ fugit
Citus Actæon, agiliq́ magis
Pede per saltus & saxa vagus
Metuit motas zephyris plumas,
Et quæ posuit retia vitat:
Donec placidi fontis in vnda
Cornua vidit, vultusq́ feros,
Vbi virgineos fouerat artus
Nimium sæui diua pudoris.

ACTVS QVARTVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

OED. *Curas reuoluit animus, & repetit metus,*
Obisse nostro Laium scelere autumant
Superi, inferiq́: sed animus contrà innocens,
Sibiq́ meliùs, quàm deis notus, negat.
Redit memoria tenue per vestigium,
Cecidisse nostri stipitis pulsu obuium,
Datumq́ Diti, cùm prior iuuenem senex
Curru superbus pelleret, Thebis procul;
Phocea trifidas regio quâ scindit vias.
Vnanima coniux explica errorem precor.
Quæ spacia moriens Laius vitæ tulit,
Primóne in æuo viridis, an fracto occidit?
IO. *Inter iuuenem, senemq́: sed propior seni.*
OED. *Frequénsne turba regium cinxit latus?*
IO. *Plures fefellit error ancipitis viæ,*
Paucos fidelis curribus iunxit labor.
OED. *Aliquísne cecidit regio fato comes?*
IO. *Vnum fides virtusq́ consortem addidit.*
OED. *Teneo nocentem: conuenit numerus, locus:*
Sed tempus adde. IO. *decima iam metitur seges.*

SENEX. OEDIPVS.

SE. *Corinthius te populus in regnum vocat*
Patrium, quietem Polybus æternam obtinet.
OED. *Vt vndique in me sæua fortuna irruit.*
Edissere agedum, quo cadat fato parens.
SE. *Animam senilem mollis exsoluit sopor.*
OED. *Genitor sine vllâ cæde defunctus iacet.*
Testor, licet iam tollere ad cælum piè
Puras, nec vlla scelera metuentes, manus.

Sed

Sed pars magis metuenda fatorum manet.
SE. *Omnem paterna regna discutient metum.*
OED. *Repetam paterna regna, sed matrem horreo.*
SE. *Metuis parentem, quæ tuum reditum expetens*
Sollicita pendet? OED. *ipsa me pietas fugat.*
SE. *Viduam relinques?* OED. *tangis en ipsos metus.*
SE. *Effare, mersus quis premat mentem timor.*
Præstare tacitam regibus soleo fidem.
OED. *Connubia matris Delphico admonitu tremo.*
SE. *Timere vana desine, & turpes metus*
Depone, Merope vera non fuerat parens.
OED. *Quod subditiui præmium gnati petiit?*
SE. *Regum superbam liberi astringunt fidem.*
OED. *Secreta thalami, fare, quo excipias modo.*
SE. *Hæ te parenti paruulum tradunt manus.*
OED. *Tu me parenti tradis? at quis me tibi?*
SE. *Pastor niuoso sub Cithæronis iugo.*
OED. *In illa temet nemora quis casus tulit?*
SE. *Illo sequebar monte cornigeros greges.*
OED. *Nunc adice certas corporis nostri notas.*
SE. *Forata ferro gesseras vestigia,*
Tumore nactus nomen, ac vitio pedum.
OED. *Quis fuerit ille, qui meum dono dedit*
Corpus, requiro. SE. *regios pauit greges,*
Minor sub illo turba pastorum fuit.
OED. *Eloquere nomen.* SE. *prima lãguescit senũ* “
Memoria, longo lassa sublabens situ. “
OED. *Potésne facie noscere ac vultu virum?*
SE. *Fortasse noscam: sæpe iam spacio obrutam*
Leuis exoletam memoriam reuocat nota.
OED. *Ad sacra & aras omne compulsum pecus*
Duces sequantur: ite properè, accersite
Famuli, penes quos summa consistit gregum.
SE. *Siue ista ratio, siue fortuna occulit;*
Latére semper patere, quod latuit diu.
Sæpe eruentis veritas patuit malo. “
OED. *Malum timeri maius his aliquod potest?*
SE. *Magnum esse, magnâ mole quod petitur, scias.*
Concurrit illinc publica, hinc regis salus,
Vtrimque patria: contine medias manus.
Vt nil lacessas, ipsa se fata explicant.
Non expedit concutere felicem statum. “
OE. *Tutò mouetur, quicquid extremo in loco est.* “
SE. *Nobilius aliquid genere regali appetis?*

806 *Hæ te parenti.* hæc quoque & sequentia penè omnia qui cum Sophocle, in Oed. tyranno, contulerit, non aliunde sumta deprehendet.

813 *Tumore nactus nomen, ac vitio pedũ.* Euripides in Phœnissis;

δίδωσι βȣκόλοισιν ἐκθεῖναι βρέφος,
σφυρῶν σιδηρᾶ κέντρα διαπείρας μέσον,
ὅθεν νιν Ἑλλὰς ὠνόμαζεν Οἰδίπουν.

siquidem antea Iocastus vocabatur. sic enim legitur in Sudæ lexico.

817 *Prima languescit senum memoria.* Aristoteles, in lib. de memoria, senes negat memoria valere. à T. Liuio lib. 5. inducitur Licinius senectutis incommoda recensens his verbis: Vires corporis affectæ, sensus oculorum atq; aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus. Sed & Seneca pater, à quo fortassis noster hæc desumsit, lib. 1. controuersiarum, ita scripsit: Cùm multa iam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorum aciem retuderit, auriũ sensum hebetauerit, neruorum firmitatem fatigauerit; inter ea quæ retuli, memoria est, res ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam senectus primùm incurrit.

825 *Latére, &c.* contra curiositatem locus hic est, qua de re elegans Plutarchi liber extat.

Ne te parentis pigeat inuenti vide.
OED. *Nec pœnitendi sanguinis quæram fidem.*
Sed nosse certum est. ecce grandæuus senex,
Arbitria sub quo regij fuerant gregis,
Phorbas. refersne nomen, aut vultum senis?
SE. *Arridet animo forma: nec notus satis,*
Nec rursus iste vultus ignotus mihi.
Regnum obtinente Laio, famulus greges
Agitasti opimos, sub Cithæronis plaga.

PHORBAS. SENEX.
OEDIPVS.

PH. *Lætus Cithæron pabulo semper nouo,*
Æstiua nostro prata summittit gregi.
SE. *Noscisne memet?* P. *dubitat anceps memoria.*
OED. *Huic aliquis à te traditur quondam puer?*
Effare. dubitas? cur genas mutat color?
Quid verba quæris? veritas odit moras.
PH. *Obducta longo temporum tractu moues.*
OED. *Fatere, ne te cogat ad verum dolor.*
PH. *Inutile isti munus infantem dedi.*
Non potuit ille luce, non cælo frui.
SE. *Procul sit omen: viuit, & viuat precor.*
OED. *Superesse quare traditum infantem negas?*
PH. *Ferrum per ambos tenue transactum pedes*
Ligabat artus: vulneri innatus tumor,
Puerile fœda corpus vrebat lue.
SE. *Quid quæris vltrà? fata iam accedunt propè.*
OE. *Quis fuerit infans, edoce.* PH. *prohibet fides.*
OE. *Huc aliquis ignem: flāma iam excutiet fidem,*
Per tam cruentas vera quærenti vias.
PH. *Ignosce, quæso, si ferus videor tibi,*
Et impotens: iam parta vindicta in manu est.
OED. *Dic vera; quisnam, quóve generatus patre,*
Quâ matre genitus? PH. *coniuge est genitus tua.*
OED. *Dehisce tellus, tuq́; tenebrarum potens,*
In tartara ima rector vmbrarum rape
Retro reuersas generis ac stirpis vices.
Congerite ciues saxa in incestum caput,
Mactate telis: me petat ferro parens,
Me natus, in me coniuges arment manus,
Fratresq́; & æger populus ereptos rogis
Iaculetur ignes. sæculi crimen vagor,
Odium deorum, iuris exitium sacri.

859 *Lues.* in o. m.s. legitur, *lue.*

871. *Infandum caput.* Tolanus cod. m.s. *incestum caput.*

Qua

Qua luce primum spiritus hausi rudes,
Iam morte dignus. redde nunc animos parens.
Nunc aliquid aude sceleribus dignum tuis.
I, perge, propero regiam cursu pete,
Gratare matri, liberis auctâ domo.

CHORVS.
Choriambici.

Fata si liceat mihi
Fingere arbitrio meo:
Temperem zephyro leui
Vela, ne pressæ graui
Spiritu antennæ tremant:
Lene sed modicum fluens
Aura, nec vergens latus,
Ducat intrepidam ratem:
Tuta me mediâ vehat
Vita, decurrens viâ.
Cnoßium regem timens,
Alta dum demens petit,
Artibus fidens nouis,
Certat & veras aues
Vincere, ac falsis nimis
Imperat pennis puer,
Nomen eripuit freto.
Callidus medium senex
Dædalus librans iter,
Nube sub mediâ stetit,
Alitem exspectans suum:
Qualis accipitris minas
Fugit, & sparsos metu
Colligit fœtus auis:
Donec in ponto manus
Mouit implicitas puer,
Comes audacis viæ.
Quicquid exceßit modum,
Pendet instabili loco.
Sed quid hoc? postis sonat,
Mœstus & famulus manu
Regius, quassat caput.
Ede, quid portes noui.

881 *Liberis aucta domo.* plerique v. l. *liberis auctam domum.* Egnian. vt vulgati.

892 *Cnoßium regem timens.* Prosequitur Dædali & Icari fabulam; quę (iuxta Lucian. in imaginib.) indicat omnibus actionibus mediocritatem adhibendam, ne, dum nimis alta petimus, decidamus; vel dum terrenis cogitationibus inhæremus, nunquam attollamur. illa enim prudentis patris præcepta,

Me pennis sectare datis, ego præuius ibo,
Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.
Nam siue ætherias vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madescet aquis.
Inter vtrumque vola.

hęc, inquam, an non cum Horatianis illis, ad Licinium, planè conueniunt?

Rectiùs viues, Licini, neque altum
Semper vrgendo, neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.

& quæ eadem oda, quæ est 20. lib. 2. carminum, sequuntur.

898 *Nomen eripuit freto.* Varronem sequitur, qui, Solino teste, tradidit Icarium mare ab Icaro nominatum, quod & Ouidio lib. 2. de arte amandi placuit. Sed Androetas Tenedius, in nauigatione Propontidis, ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus vocabatur, appellatum fuisse, scripsit.

911 *Postis sonat.* in omnibus membranis scribitur; *Postes sonant.*

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS.

Prædicta postquam fata, & infandum genus
Deprendit, ac se scelere conuictum OEdipus
Damnauit: ipse regiam infestus petens
Inuisa propero tecta penetrauit gradu.
Qualis per arua Libycus insanit leo,
Fuluam minaci fronte concutiens iubam:
Vultus furore toruus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus, spumat, & voluit minas,
Ac mersus altè magnus exundat dolor.
Secum ipse sæuus grande nescio quid parat,
Suisq; fatis simile. Quid pœnas moror?
Vt hoc scelestum pectus aut ferro petat,
Aut feruido aliquis igne vel saxo domet?
Quæ Tigris, aut quæ sæua visceribus meis
Incurret ales? ipse tu scelerum capax
Sacer Cithæron, vel feras in me tuis
Emitte siluis, mitte vel rabidos canes:
Nunc redde Agauen. anime quid mortem times?
Mors innocentem sola fortunæ eripit.
Hæc fatus, aptat impiam capulo manum,
Ensemq; ducit. itáne tam magnis breues
Pœnas sceleribus soluis? atque vno omnia
Pensabis ictu? moreris? hoc patri sat est.
Quid deinde matri? quid malè in lucem editis
Gnatis? quid ipsi, quæ tuum magna luit
Scelus ruina, flebili patriæ dabis?
Soluenda non est illa, quæ leges ratas
Natura in vno vertit Oedipode, nouos
Commenta partus. supplicis eadem meis
Nouetur. iterum viuere, atque iterum mori
Liceat, renasci semper; vt toties noua
Supplicia pendas. vtere ingenio miser.
Quod sæpe fieri non potest, fiat diu.
Mors eligatur longa: quæratur via,
Qua nec sepultis mistus, & viuis tamen
Exemtus erres. morere, sed citra patrem.
Cunctaris anime? subitus en vultus grauat
Profusus imber, ac rigat fletu genas?
Et flere satis est? hactenus fundent leuem
Oculi liquorem? sedibus pulsi suis
Lachrymas sequantur: hi maritales statim

Fodian-

920 *Fuluam.* fuluus propriè leonum color est. Lucretius;
—— *corpora fulua leonum.*
Virgilius:
—— *fuluiq; insternor pelle leonis.*
Tibullus:
Armenias Tigres, & fuluas ille leænas.

926 *Suisq; fatis simile.* duo libri scripti; *suisq; factis simile.*

953 *Perfusus.* vnus lib. scrip. *profusus.*
956 *Maritales oculi.* sic Apuleius lib. 2. de asino; istos amatores tuos oculos. *Maritales* autem vocat; quia oculis, qui sunt in amore duces, vt scribit Nonnus Dionys. ϛ́. sub finem, & ιέ. & λδ'. & μά. matris amorem hauserat, amatam sibi matrimonio copulauerat. Sic Philostratus oculos amoris δᾳδούχους nominauit his verbis: ὦ καλοὶ δᾳδοῦχοι ἔρωτος, πρῶτοι μὲν ἡμῖν τὸ κάλλος ἐπυρσεύσατε. Euripides, in Hippolyto:
ἔρως ἔρως, ὁ κατ' ὀμμάτων
στάζεις πόθον, εἰσάγων γλυκεῖαν
ψυχᾷ χάριν, &c.
Plato: ἡμεῖς δὲ τοῦτο δείξομεν ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως, ὅτι ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις· μέσον δὲ τὸ πάθος, ἐλπὶς· τρέφει δὲ, μνήμη· τηρεῖ δὲ συνήθεια.
Philæmon:
ὁρῶσι πάντες πρῶτον, εἶτ' ἐθαύμασαν,
εἶτ' ἐπεθεώρησαν, εἶτ' ἐς ἐλπίδα ἐνέπεσαν,
οὕτω γίνεται ἐκ τούτων ἔρως.
Lucianus, in dialogo ἔρωτες, scribit: ἔρως πρῶτον ἔχει βαθμὸν ὄψεως, testatur idem Aristoteles lib 9. Eth. Nicomach. c. 5. Athenæus quoque li. 13. ex Licymnij Chij, & aliorum auctoritate docet amãtes oculos potissimùm inspicere, in oculis itaque debere amoris sedem constitui: Causa fortassis, insita cuique φιλαυτία: in oculis verò aliorum nostram cernimus imaginem. his adde quæ scripsi Herculis Oetæi num. 452.

Fodiantur oculi. dixit, atque irâ furit.
Ardent minaces igne truculento genæ,
Oculiq; vix se sedibus retinent suis.
Violentus, audax, vultus, iratus, ferox.
Tantum cruentus gemuit, & dirùm fremens
Manus in ora torsit: at contrà truces
Oculi steterunt, & suam intenti manum
Vltro insequuntur, vulneri occurrunt suo.
Scrutatur auidus manibus vncis lumina,
Radice ab imâ funditus vulsos simul
Euoluit orbes: hæret in vacuo manus,
Et fixa penitus vnguibus lacerat cauos
Altè recessus luminum, & inanes sinus:
Sæuitq; frustra, plusq; quàm sat est furit.
Tantum est periclum lucis. attollit caput,
Cauisq; lustrans orbibus cæli plagas,
Noctem experitur: quicquid effossis malè
Dependet oculis, rumpit, & victor deos
Conclamat omnes. parcite en patriæ, precor:
Iam iussa feci, debitas pœnas tuli,
Inuenta thalamis digna nox tandem meis.
Rigat ora fœdus imber, & lacerum caput
Largum reuulsis sanguinem venis vomit.

CHORVS.
Anapæstici.

Fatis agimur, cedite fatis.
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati stamina fusi:
Quicquid patimur mortale genus,
Quicquid facimus, venit ex alto:
Seruatq; suæ decreta colus
Lachesis: durâ reuoluta manu,
Omnia certo tramite vadunt:
Primusq; dies dedit extremum.
Non illa Deo vertisse licet,
Quæ nexa suis currunt causis.
It cuique ratus, prece non vllâ
Mobilis, ordo multis ipsum
Timuisse nocet: multi ad fatum
Venêre suum, dum fata timent.
Sonuere fores, atque ipse suum
Duce non vllo molitur iter,
Luminis orbus.

965 *Scrutatur.* Statius, in Thebaide, de OEdipo:

Impia iam merita scrutatus lumina dextra.

967 *Euoluit orbes.* Ouid. 2. Metam.

Vertis ad hunc torui Dea bellica luminis orbes.

Prudentius Cathemerinῶν hymno 9.

Mox apertis hac medela lux reducta est orbibus.

hoc est oculis; qui quodammodò orbe, & quasi circulo circumscribuntur. ideo Græci κύκλους appellant. Sophocles, in Oedipo tyranno:

ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα τῶν αὑτοῦ κύκλων.

980 *Fatis agimur*, &c. Stolidi veteres non poëtæ tantùm (Homerus Iliad. ζ'. Apollon. Argonaut. ά. Euripides in Ione, Aeschylus in Prometheo vincto, Virgilius li. 10) sed etiam teste Cicerone lib. de fato, & lib. 2. de diuinat. ex Philosophis Democritus, Heraclides, Empedocles crediderunt cuncta fato fieri. quò pertinet illud:

Quod fore paratum est, id summum exsuperat Iouem.

idipsum scribunt Herodotus in Clio, Lucianus in Ioue ἐλεγχομένῳ, & Liuius lib. 78. Sed, vt inquit D. Gregorius in Homilia Epiphaniæ, absit à cordibus fidelium, vt fatum „ aliquid esse dicant. Ac in vniuersum de fato, „ an sit, in quo sit, quibus imperet, an ineuitabile sit, disseruit Iacob. Carpentarius commentarij in Alcinoum de doctrina Platonis cap. 19. digressione vndecima.

OEDIPVS. CHORVS. IOCASTA.

OED. *Bene habet, peractum est. iusta persolui patri.*
Iuuant tenebræ. quis Deus tandem mihi
Placatus, atrâ nube perfundit caput?
Quis scelera donat? conscium euasi diem.
Nil parricida dexteræ debes tuæ:
Lux te refugit. vultus OEdipodem hic decet.
CH. *En ecce rapido sæua prosiluit gradu*
Iocasta vecors: qualis attonita & furens
Cadmea mater abstulit gnato caput,
Sensitq́; raptum. dubitat: afflictum alloqui
Cupit, pauetq́;. iam malis cessit pudor.
IO. *Cupiunt, & horrent ora. nam quid te vocem?*
Gnatúmne? dubitas? gnatus es, gnati pudet.
Immitis oro gnate, quò auertis caput,
Vacuosq́; vultus? OED. *quis frui tenebris vetat?*
Quis reddit oculos? matris, en matris sonus.
Perdidimus operam. congredi fas amplius
Haud est. nefandos diuidat vastum mare,
Dirimatq́; tellus abdita: & quisquis sub hoc
In alia versus sidera, ac solem auium
Dependet orbis, alterum ex nobis ferat.
" IO. *Fati ista culpa est, nemo fit fato nocens.*
OED. *Iam parce verbis mater, & parce auribus.*
Per has reliquias corporis trunci precor,
Per inauspicatum sanguinis pignus mei,
Per omne nostri nominis fas & nefas.
IO. *Quid anime torpes? socia cur scelerum dare*
Pœnas recusas, omne confusum perit
Incæsta per te iuris humani decus.
Morere, ac nefastum spiritum ferro exige.
Non si ipse mundum concitans diuûm pater
Corusca sæuâ tela iaculetur manu,
Vnquam rependam sceleribus pœnas pares,
Mater nefanda. mors placet, mortis via
Quæratur: agedum commoda matri manum.
Si parricida es; restat hoc operi vltimum,
Rapiatur ensis. hoc iacet ferro meus
Coniux. quid illum nomine haud vero vocas?
Socer est. vtrúmne pectori infigam meo
Telum, an patenti conditum iugulo imprimam?
Eligere nescis vulnus: hunc dextra, hunc pete
Vterum capacem; qui virum & gnatum tulit.
CH. *Ia-*

998 *Bene habet, peractum est.* Medeæ actu 5.
Bene est, peractum est.
Agamemn. actu 5.
Habet. peractum est.
Herc. Oetæo, actu 4.
Gemit, peractum est.
& actu 5.
Habet, peractum est.

1006 *Cadmea mater.* Agaue.

1017 *Solem auium.* In plerisque manuscr. legitur *solem alium.* sic Virgilius:
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.
Horatius:
—— quid terras alio calentes Sole mutamus?

1028 *Mundum.* mundi appellatione præter totum, singulas etiam partes venire admonui. nunc addo & aliam significationem.
" Sex. Pompeius scribit: Mundus, vt ait Capito
" Atteius in lib. sexto Pontificali, ter in anno
" patere solet, diebus his, postridie Volcanalia
" & A.D. tertiũ NON. Octob. & A.D. Sextum
" Id Nouem. Quiquid ita dicatur, sic refert
" Cato, in commentariis iuris ciuilis. Mundo
" nomen impositum est ab eo mundo qui su-
" pra nos est. Forma enim eius est, vt ex iis qui
" intrauerunt cognoscere potui, adsimilis illi.
" eius inferiorem partem, veluti consecratam
" Diis Manibus, clausam omni tempore, nisi
" iis diebus, qui suprascripti sunt, maiores te-
nuerunt: quos dies etiam religiosos iudica-

CH. *Iacet peremta, vulneri immoritur manus,*
Ferrumq́ secum nimius eiecit cruor.
OED. *Te fatidice, te præsidem veri Deum*
Compello, solum debui fatis patrem:
Bis parricida, plusq́ quàm timui nocens,
Matrem peremi: scelere confecta est meo.
O Phœbe mendax! fata superaui impia.
Pauitante gressu sequere fallaces vias,
Suspensa plantis efferens vestigia,
Cæcam tremente dexterâ noctem rege.
I, gradere præceps, lubricos ponens gradus,
I, profuge, vade: siste, ne in matrem incidas.
Quicunque fessi corpore, & morbo graues
Semianima trahitis corpora: en fugio, exeo,
Releuate colla, mitior cæli status
Post terga sequitur: quisquis exilem iacens
Animam retentat, viuidos haustus leuis
Concipiat. ite, ferte depositis opem:
Mortifera mecum vitia terris extraho.
Violenta fata, & horridus mortis tremor,
Maciesq́ & atra pestis, & rabidus dolor
Mecum, ite mecum. ducibus his vti libet.

uerunt. ea de caussa; quòd quo tempore ea, quæ occulta & abdita religionis Deorū Manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur & patefierent; nihil eo tempore in repub. geri voluerũt. Itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant: non exercitus scribebatur: nō comitia habebantur: non aliud quicquam in repub. nisi quod vltima necessitas admonebat, administrabatur. Integrum locum Festi adscripsi ex verisimili coniectura emendatis quæ corrupta erant, & suppletis iis quæ desiderabantur. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 16 quoddam fragmētum Varronis profert, quod est huiusmodi: Mundus cùm patet, Deorum tristium, atque inferûm quasi ianua patet. Propterea non modò prœlium committi, verùm etiam delectum rei militaris causa habere ac militum (*fortè legend. militatum*) proficisci, nauem soluere, vxorem liberûm quærendorum causa ducere, religiosum est. Ex Plutarcho, in vita Romuli, didici, hunc mundū seu fossam istam, in comitio, in ipso vrbis centro, Etrusco ritu, Romuli tempore factā fuisse: hoc enim Græca Plutarchi verba sonant. Porrò non assentior cuidam amico meo, homini erudito, existimanti de hoc mundo intelligendum ænigma illud Virgilianum;

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo, †
† *Tres pateat cæli spacium non amplius vlnas.* placet enim interpretatio Andreæ Alciati lib. 1. parerg. ca. 18.

1040 *Iacet perempta.* sibi repugnat poëta. nam in Thebaid. Iocastam viuam introducit. 1049 *Cæcam.* vel à Virgilio, vel à Lucretio hoc epithetum accepit: quorum vterque illud nocti tribuit, vtroque tamen aptiùs Seneca fuit vsus. 1050 *I, gradere.* m. s. libri vna voce, *ingredere.* 1051 *I, profuge.* idipsum OEdipus, in Attij Phœnissis, facere iubetur, vt ex fragmento superstite patet, videlicet: *Iussit proficisci exulium quouis gentium, Ne scelere tuo Thebani vastescant agri. Egredere, exi, effer te ex vrbe, elimina.* 1058 *Mortifera mecum,* &c. iccirco cùm amici illum mortuum Thebis sepelire pararent, prohibiti sunt à Thebanis id facere, veritis ne in pristinas calamitates inciderent. Lysimachus Alexandrinus in historia Thebana: Οἰδίπου δὲ τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφοράς· ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἴς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κεὸν, ἔθαψαν αὐτόν. γινομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ κώμῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφήν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν. βουλόμενοι δὲ λάθρᾳ τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νεκρὸν ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον. καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν. ὁ δὲ θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς θεοῦ, διόπερ αὐτοῦ τέθαπται. 1060 *Atra pestis.* —— *atram Immittit passim dumosa per auia pestem.* inquit Silius: cui Carolus Sigonius, in lib. de dialogo, post multa sæcula, aduersus multorum sententiam, in poëtis locum suum præclarè restituit; quemadmodum & Lucano Scaliger pater, Terentio in Comicis Nauagerius, Senecæ in Tragicis Bartholomæus Riccius. *Rabidus dolor.* ait Papinius: *Si damnis rabidum queat exsaturare dolorem.*

Thebais.

TRAGOEDIA III.

MVTILA.

PERSONÆ.

OEdipus. Antigone.
Nuncius. Iocasta.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. ANTIGONE.

ÆCI parentis regimen, ac fessi vnicum
Patris leuamen gnata; quam tanti est mihi
Genuisse vel sic, desere infaustum patrem:
In recta quid deflectis errantem gradum?
Permitte labi. meliùs inueniam viam
Quam quæro solus; quæ me ab hac vita extrahat,
Et hoc nefandi capitis aspectu leuet
Cælum atque terras. quantulum hac egi manu?
Non video noxæ conscium nostræ diem,
Sed videor. hinc iam solue inhærentem manum,
Et patere cæcum, quâ volet, ferri pedem.
Ibo, ibo, quâ prærupta prætendit iuga
Meus Cithæron; quâ peragrati celer
Per saxa montis iacuit Actæon, suis
Noua præda canibus; quâ per obscurum nemus,
Siluamq; opacæ vallis instinctas deo
Egit sorores mater, & gaudens malo
Vibrante thyrso prætulit fixum caput;
Vel quâ cucurrit corpus inuisum trahens
Zethi iuuentus; quâ per horrentes rubos

Tauri

THEBAIS. Thebaidem tragœdiam olim Latinè Attius scripsit. Heroicis versibus Græcè Thebaides scripserunt Antimachus & Menelaus Aegeus; quorum imitatorem fuisse Statium Papinium suspicor: sanè Antimacho nō est dissimilis, vtriusque enim tumor reprehenditur. Ponticus etiam, testibus Ouidio ac Propertio, hoc argumentum tractauit. hac tragœdia noster multa ex Euripidis Phœnissis accepit.

9 *Noxæ.* delicti. quomodo frequenter apud Iurecōsultos (vide l. 131. D. de verb. signific. & ibi Alciat. & Brechæum, & lexicographos in voce *noxa*) & apud Sallustium ac Liuium sumitur. Pro corpore quoque ipso quod nocuit, ex Iustiniani sententia §. 1. instit. de noxal. action. contra Fr. Balduinum sumi posse docet Anton. Contius ad d. §. 1. cui adde, sic apud Comicos scelus pro scelesto poni. Sufficiet vnum Terentij in And. testimonium:

Vbi illic scelus est, qui me, &c.

12 *Prærupta protendit.* o. v. l. habent, *prætendit.*

14 *Actæon.* de Actæone vide Nonnum Dionysiac. 5. Anaximenes lib. 2 de picturis antiquis prodidit Actæonē ab ineunte quidem ætate venationis studiosum fuisse; adolescentem verò, cùm illius studij periculosos euentus perpenderet, multum de studio pristino remisisse, periculorum magnitudine deterritum: vnde ortum rumorem cerui figuram illum induisse. attamē quia naturam expellere nequibat, canes dilexisse ita, vt domi illos ociosos alere non grauaretur: quo pacto cùm facultates omnes dilapidasset, natam fabulam, à canibus suis Actæonem fuisse laceratum auctor Fulgent. 3. Mytholog. Vt vt est, existimo poëtas illo commento nos ab earum rerum studio deducere voluisse, quæ nudam voluptatem sine vtilitate continent. Aliter sentit Natalis lib. 6. Mythol. cap. 24.

18 *Prætulit fixum caput.* Penthei. cuius obitus ab Euripide in Bacchis est petendus. Monet ea fabula rectores ciuitatū non frangere concitati populi impetus, sed sedare; &, quæ longa consuetudine radices egerint vitia, non vno impetu exstirpare, verùm paullatim labefactando tandem illa tollere. si enim multitudinis iratæ rabies spectetur, quauis illa fera truculentior in illos vt plurimum sæuit qui salutaria cōsilia adferunt. Erit ergo prudentis, occasionem exspectare; & non antè iratis se offerre, quàm primi illi furoris impetus, qui ne in ipsorum quidem sunt manu, resederint. Periti sanè medici morbos nonnullos lentis remediis solent persanare. Si hæc Pentheus perpendisset, non eum tam crudeliter laniassent Mænades; quæ finguntur illarum ferarum formas induisse, quarum naturā exprimebant. Indicant præterea ebrios insanis persimiles esse; qui nec amicis, nec fratribus, nec filiis suis parcunt. 20 *Zethi iuuentus.* hoc est, Zethus ipse. Hellenismus, imò & Hebraismus. sic Claudianus, in

Tauri ferocis sanguis ostentat fugas:
Vel quâ alta maria vertice immerso premit,
Inoq́ præceps, quâ scelus fugiens suum,
Nouumq́ faciens, mater insiluit freto
Mersura gnatum, seq́ felices, quibus
Fortuna melior tam bonas matres dedit.
Est alius istis noster in siluis locus,
Qui me reposcit: hunc petam cursu incito,
Non hæsitabit gressus; huc omni duce
Spoliatus ibo. quid moror sedes meas?
Montem Cithæron redde, & hospitium mihi
Illud meum restitue, vt exspirem senex,
Vbi debui infans. recipe supplicium vetus
Semper cruente, sæue, crudelis, ferox,
Cùm occîdis, & cùm parcis: olim iam tuum
Est hoc cadauer: perage mandatum patris,
Iam & matris. animus gestit antiqua exsequi
Supplicia. quid me gnata pestifero tenes
Amore vinctum? quid tenes? genitor vocat.
Sequor, sequor, iam parce: sanguineum gerens
Insigne, regni Laius erepti furit,
Et ecce inanes manibus infestis petit
Foditq́ vultus. gnata genitorem vides?
Ego video. tandem spiritum inimicum exue
Desertor anime; fortis in partem tui,
Omitte pœnas languidas longæ moræ,
Mortemq́ totam admitte. quid segnis traho?
Quid viuo? nullum facere iam possum scelus.
Possum miser. prædico, discede à patre.
Discede virgo. timeo post matrem omnia.
AN. *Vis nulla genitor à tuo nostram manum*
Corpore resoluet, nemo me comitem tui
Eripiet vnquam. Labdaci claram domum,
Opulenta ferro regna germani petant:
Pars magna patris optimo è regno mea est,
Pater ipse: non hunc auferet frater mihi,
Thebana rapto sceptra qui regno tenet:
Non hunc cateruas alter Argolicas agens:
Non si reuulso Iuppiter mundo tonet,
Mediumq́ nostros fulmen in nexus cadat,
Manum hanc remittam: prohibeas genitor licet,
Regam abnuentem, dirigam inuitum gradum.
In plana tendis? vado: prærupta expetis?
Non obsto, sed præcedo: quouis vtere

Rufin. *flammam Chimæra, vim Hydræ, famem Scyllæ* posuit, pro Scylla, Hydra, Chimæra. Sic verò se res habet: Zethus & Amphion agnita matre sua Antiopa; quã Dyrce, Lyci vxor, persequebatur; Dyrcen tauro alligatam, eo concitato, miserabilem in modum discerpserunt. Zethi potiùs quàm Amphionis meminit: quia Amphion, vtpote humanior, à tali crudelitate alienior videtur.

22 *Immerso.* aliàs legitur *immenso.* videtur aliquid deesse.

23. *Scelus fugiens suum.* Ino, nefario scelere, Orchomeniis immissa fame, Nepheles filios interimere tentarat: ideo Athamantem fugiebat.

26 *Tam bonas matres.* meliorem matrem putat eam quæ filium occidit, quàm quæ filio concumbat.

48 *Quid viuo?* sententia est: cur viuo? cùm, ad quod natus sum, ampliùs peccare nõ possim? possum tamen natam meam stuprare. possum ergo scelus facere. discede à me nata dum virgo es, ne te violem. cùm enim nec à matre me abstinuerim, nullam non ausim.

Duce è duobus, omnis eligitur via.
Perire sine me non potes: mecum potes.
Hîc alta rupes arduo surgit iugo,
Spectatq; longè spacia subiecti maris.
Vis hanc petamus? nudus hîc pendet silex,
Hîc scissa tellus faucibus ruptis hiat:
Vis hanc petamus? hîc rapax torrens cadit,
Partesq; lapsi montis exesas rotat;
In hunc ruamus? dum prior, quò vis, eo;
Non deprecor, non hortor. exstingui cupis;
Votumq; genitor maximum mors est tibi?
Si moreris, antecedo: si viuis, sequor:
Sed flecte mentem, pectus antiquum aduoca,
Victasq; magno pectore ærumnas doma.
Resiste, tantis in malis vinci malum est. "
OED. *Vnde in nefandâ specimen egregium domo?*
Vnde ista generi virgo dissimilis suo?
Fortuna credis? aliquis est ex me pius.
Non esset vnquam (fata bene noui mea)
Nisi vt noceret. ipsa se in leges nouas
Natura vertet, regeret in fontem citas
Reuolutus vndas amnis, & noctem afferet
Phœbea lampas, hesperus faciet diem:
Vt ad miserias aliquid accedat meas.
Pij quoque erimus. vnica Oedipo est salus,
Non esse saluum: liceat vlcisci patrem
Adhuc inultum. dextra quid cessas iners
Exigere pœnas? quicquid exactum est adhuc,
Matri dedisti. mitte genitoris manum
Animosa virgo: funus extendis meum,
Longasq; viui ducis exsequias patris.
Aliquando terrâ corpus inuisum tege.
Peccas honestâ mente: pietatem vocas,
Patrem insepultum trahere. qui cogit mori
Nolentem, in æquo est, quiq; properantem impedit. "
Occidere est, vetare cupientem mori.
Nec tamen in æquo est: alterum grauius reor.
Malo imperari, quàm eripi mortem mihi.
Desiste cœpto virgo. ius vitæ ac necis
Meæ penes me est. regna deserui libens,
Regnum mei retineo. si fida es comes,
Ensem parenti trade. sed notum nece
Ensem paterna tradis; an gnati tenent
Cum regno & illum? faciet, vbicunq; est, scelus.

71 **Rapax.** proprium torrentis epithetum. Lucretius & Virgilius fluuios rapaces dixerunt.

" *Torrens.* torrens, inquit Festus, significat fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitatibus exarescit. Græcè, teste I.C. dicitur χείμαῤῥος l. 1. D. de flumin.

74 *Deprecor.* Ouidius:

Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

85 **Regeret in fontem.** sic Ouid. in Trist.

In caput antè suum labentur ab æquore retro
Flumina, conuersis solq; recurret equis, & cet.

87 *Phœbea lampas.* Sol. Virg. 3. AEneid.

Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.

Euripides:

εἴ σ' ἢ πῦσα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

89 *Vnica Oedipo deest salus. Non esse saluum.* sic in o. v. legitur. vulgò excusum est, *vnica Oedipodæ est salus, &c.* simile autem est illi;

Vna salus victis, nullam sperare salutem.

95 *Longasq; viui ducis exequias patris.* penè est simile Ciceronianeo illi, pro Quinctio; " Huic acerbissimum viuo videntique funus ducitur.

99 *In æquo est.* alludit ad dictum Horatij:

Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.

101 *Nec tamen in æquo est.* Ascensius & Daniel existimant Senecam dicere, plus peccare eum qui inuitum occidit, quàm qui nolentem seruat: contrà Bernardinus, hūc quàm illum peccare grauiùs; cuius sententiam sequor. loquitur enim Oedipus, cui mors erat optatissima.

Ibi

Ibi sit: relinquo. gnatus hunc habeat meus;
Sed vterque. flammas potiùs, & vastum aggerem
Compone: in altos ipse me immittam rogos.
Erectam ad ignes funebrem adscendam struem,
Pectusq; soluam durum, & in cineres dabo
Hoc quicquid in me viuit. vbi sæuum est mare?
Duc, vbi sit altis prærutum saxis iugum,
Vbi torta rapidus ducat Ismenos vada:
Duc, vbi feræ sint, vbi fretum, vbi præceps locus,
Si dux es. illuc ire morituro placet,
Vbi sedit altâ rupe semifero dolos
Sphinx ore nectens. dirige huc gressu pedem:
Hîc siste patrem. dira ne sedes vacet,
Monstrum repone maius: hoc saxum insidens
Obscura nostræ verba fortunæ loquar,
Quæ nemo soluat. quisquis Assyrio loca
Possessa regi scindis, & Cadmi nemus
Serpente notum, sacra quo Dirce latet
Supplex ad aras; quisquis Euroten bibis,
Spartamq; fratre nobilem gemino colis;
Quicunque Elim, Parnasson, & Bœotios
Colonus agros vberis tondes soli;
Aduerte mentem: sæua Thebarum lues
Luctifica cæcis verba committens modis,
Quid simile posuit? quid tam inextricabile?
Aui gener, patrisq; riualis sui,
Frater suorum liberûm, & fratrum parens,
Vno auia partu liberos peperit viro,
Ac sibi nepotes. monstra quis tanta explicet?
Ego ipse, victæ spolia quæ Sphingis tuli,
Hærebo, fati tardus interpres mei.
Quid perdis vltrà verba? quid pectus ferum
Mollire tentas precibus? hoc animo sedet,
Effundere hanc cum morte luctantem diu
Animam, & tenebras petere. nam sceleri hæc meo
Parum alta nox est. Tartaro condi iuuat,
Et si quid vltra Tartarum est. tandem libet,
Quod olim oportet. morte prohiberi haud queo.
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & arctis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum, auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus,
Eripere vitam nemo non homini potest:

112 *Adscendam struem.* in vno m. s. inueni, *conscendam.*

116 *Rapidus.* verum fluuij epithetum. Attius in Epigonis;

—— *rapidum flumen Inachi.*

Virgilius, rapidum Oaxem; noster alibi, rapidum Hebrum.

122 *Saxum insidens.* in m. s. continetur, *saxo.*

124 *Assyrio.* Cadmo, Phœnici. Zenodotus Stoicus:

τὶ ἢ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

126 *Sacra.* exsecrabilis.

130 *Tondes.* hanc vocem Latini tralatione ad agros traxerunt, sicut apud Virgilium & Ouidium videre est, Græcos secuti; qui κείρω non hominibus modò aut pecoribus, sed & ciuitatibus, arboribus, fruticibus ac agris accommodarunt. Pindarus etiam longè alia in re: εὐλεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν.

134 *Riualis.* Donatus, in Eunuchum Terentij, & Acron in Artem poët Horatij prodiderunt riuales propriè esse, qui in agris riuum habent communem, & per eundem riuum aquam ducunt. vnde ad amatores eandem procantes translatum vocabulum fuit.

153 *At nemo mortem.* nihil necesse est exempla congerere eorum, qui vel inedia, vel capitis in parietem illisione, vel spiritus retentione, vel simili modo seipsos necarunt. solum adscribam elegans epigramma Martialis de Portia Bruti;

Coniugis audisset fatũ cùm Portia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor;
Nondũ scitis, ait, mortẽ non posse negari?
Credideram satis hoc edocuisse patrem.
Dixit: & ardẽtes auido bibit ore fauillas:
I nunc, & ferrum turba molesta nega.

180 *Quàm præstitisti.* non vult aliud dicere, nisi longè audacius se oculos obtulisse manibus suis excæcandos, quàm manus illos euulserint. dixit idem suprà inquiens:

—— cùm reluctantem manum
Pressêre vultus ——

185 *Habitumq; regni flore pollentem inclyto.* hæc est pura puta v. l. o. lectio. *Regni flore.* Bacides vates:

καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαὸν ἄνθος
ὀλεῖται,
Μεσσήνη δ' αὐτῆς οἰκήσεται ἤματα πάντα.

190 *Non est, vt putas, virtus pater,* &c. legerat poëta doctiss. Aristotelẽ lib. 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 7. scribentem, τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον, δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα, καὶ οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει ἀλλὰ φεύγων κακόν. Nõnulla Iud. Damhauderius V.C. in praxi rerũ criminal. ca 88. nu. 12. quibus addo sequentia. apud Sallust., » in Iugurth. ait Atherbal: Vtinã emori fortu» nis meis honestus exitus esset, ne viuere con» temtus viderer, si defessus malis iniuriæ con» cessissem. nunc quia neque viuere libet, neq; » mori sine dedecore licet, &c. Iul. Cæsar, de » bello Gallico lib. 7. Animi est, inquit, ista » mollities, non virtus, inopiam paulisper ferre » non posse. qui se morti vltro offerant faciliùs » reperiuntur, quàm qui dolorem patienter fe» rant. Q. Curtius de gestis Alexandri lib. 5. » Fortium virorum est magis mortem cõtem» nere, quàm odisse vitam. sæpe tædio laboris » ad vilitatem sui compelluntur ignaui. Diuus Augustinus in lib. de Ciuitate Dei, Catonis Vticensis factum timori, quàm fortitudini ascribit. apud Euripidem Hercules Furens sic ratiocinatur:

ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
μὴ δειλίαν ὄφλω τιν' ἐκλιπὼν φάος.
ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
οὐδ' ἀνδρὸς ἂν δύναιθ' ὑποστῆναι βέλος.
ἐγκαρτερήσω θάνατον ——

Martiali
Rebus in angustis facile est contemnere vitam.
Fortiter ille facit qui miser esse potest.

At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent. "
Nil quæro. dextrâ noster & nudâ solet
Bene animus vti: dextra nunc toto impetu,
Toto dolore, viribus totis veni:
Non destino vnum vulneri nostro locum:
Totus nocens sum: quâ voles, mortem exige.
Effringe corpus, corq; tot scelerum capax
Euelle, totos viscerum nuda sinus:
Fractum incitatis ictibus guttur sonet,
Laceraue fixis vnguibus venæ fluant.
Aut dirige iras, quò soles. hæc vulnera
Rescissa multo sanguine ac tabe irriga:
Hanc extrahe animam, duram, inexpugnabilem.
Et tu parens, vbicunque pœnarum arbiter
Astas mearum (non ego hoc tantum scelus
Vllâ expiari credidi pœna satis
Vnquam; nec istâ morte contentus fui,
Nec me redemi parte; membratim tibi
Volui perire) debitum tandem exige.
Nunc soluo pœnas, tunc tibi inferias dedi.
Ades, atque inertem dexteram introrsus preme.
Magisq; merge. timida tum paruo caput
Libauit haustu, vixq; cupientes sequi
Eduxit oculos. hæret etiam nunc mihi
Ille animus, hæret; cùm recusantem manum
Pressere vultus. audias verum Oedipe:
Minùs eruisti lumina audacter tua,
Quàm præstitisti. nunc manum cerebro indue.
Hac parte mortem perage, qua cœpi mori.
AN. *Pauca, ô parens magnanime, miserẽda precor*
Vt verba gnatæ mente placatâ audias.
Non te vt reducam veteris ad specimen domus,
Habitumq; regni flore pollentis inclyto
Peto, aut vt iras tempore, aut ipsa mora
Fractas, remisso pectore ac placido feras.
Et hoc decebat roboris tanti virum,
Non esse sub dolore, nec victum malis
Dare terga: non est, vt putas, virtus pater "
Timere vitam, sed malis ingentibus "
Obstare, nec se vertere, ac retro dare.
Qui fata proculcauit, ac vitæ bona
Proiecit, atque abscidit, & casus suos
Onerauit: ipsi, ceu video, nullo est opus,
Quare ipse mortem cupiat, aut quare petat.

Vtrum-

Vtrumque timidi est velle: contempsit mori,
Qui non cupiscit: cuius haud vltrà mala
Exire possunt, in loco tuto est situs.
Quis iam deorum (velle fac) quicquam potest
Malis tuis adijcere? iam nec tu potes:
Nisi hoc, vt esse te putes dignum nece.
Non es, nec vlla pectus hoc culpa attigit.
Et hoc magis te genitor insontem voca,
Quòd innocens es, diis quoque inuitis. quid est,
Quod te efferarit? quod nouos suffixerit
Stimulos dolori? quid te ad infernas agit
Sedes? quid ex his pellit? vt careas die?
Cares. vt altis nobilem muris domum,
Patriamq́ fugias? patria tibi viuo perit.
Gnatos fugis, matremq́? ab aspectu omnium
Fortuna te summouit: & quicquid potest
Auferre cuiquam mors, tibi hoc vita abstulit.
Regni tumultus, turba fortunæ prior
Abscessit ante iusta. quem genitor fugis?
OED. *Me fugio, fugio conscium scelerum omnium*
Pectus, manumq́ hanc fugio, & hoc cælũ, & deos:
Et dira fugio scelera, quæ feci nocens.
Ego hoc solum, frugifera quo surgit Ceres,
Premo? has ego auras ore pestifero traho?
Ego laticis haustu satior, aut vllo fruor
Almæ parentis munere? ego castam manum
Nefandus, incestificus, exsecrabilis
Attrecto? ego vllos aure concipio sonos,
Per quos parentis nomen, aut gnati, audiam?
Vtinam quidem rescindere has quirem vias,
Manibusq́ adactis omne, quo voces meant,
Aditusq́ verbis tramite angusto patet,
Eruere possem: gnata, iam sensum tui,
Quæ pars meorum es criminum, infelix pater
Fugissem: inhæret ac recrudescit nefas,
Subinde & aures ingerunt, quicquid mihi
Negastis oculi. cur caput tenebris graue
Non mitto ad vmbras Ditis æternas? quid hîc
Manes meos detineo? quid terram grauo,
Mistusq́ superis erro? quid restat mali?
Regnum, parentes, liberi, virtus quoque,
Et ingenij sollertis eximium decus
Periere: cuncta sors mihi infesta abstulit:
Lachrymæ supererant; has quoque eripui mihi.

Absiste.

" 200 *Quis iam Deorum (velle fac) quidquam*, &c. videtur ad Ouidij imitationem scriptum, apud quem lib. 14. Metamorph.

—— *Agmon*
Feruidus ingenio, tum verò & cladibus asper,
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre viri? dixit. quid habet Cytherea, quod vltrà
(Velle puta) faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in voto: sors autem vbi pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaq́ summa malorum.

205 *Quòd innocens es, Diis inuitis.* nam suprà dixit, non esse nocentem, qui sponte nocens non est.

215 *Abscessit ante iussa.* sic vulgò vt plurimum legitur. in meo m. s. est *à te iussa.* optimè ceteri codices scripti; *abscessit ante iusta.* hoc est, ante exsequias, ante suprema funera, ante obitum: quam scripturam etiam Bernardinus agnoscit. Brissonius de verb. significat. lib. 10. funerum sollemnia scribit à Latinis *iusta* dici, quòd lege duodecim tabularum præscripta essent. scio lege 12. tab. sollemnia funerum fuisse præscripta, eaq́ue eleganter describit Iacobus Rȩuardus ad leg. 12. tab. cap. 15. verũ inde nominis rationem deduci non placet. cur non enim legitima potiùs dicta sunt? ego Iusta vocari crediderim, quia iustum sit & æquum illa mortuis fieri.

222 *Almæ parentis.* Cereris. Virgilius 1. Georg.

Liber & alma Ceres, vestro si munere tellus, &c.

Eumq́ue versum imitatus Octauius Aug. si modò eius sunt carmina quæ vulgò circumferũtur nomine edicti de cõseruat. AEneid.

Liber & alma Ceres succurrite, vester in aruis
Miles erat ——

Apuleius lib. xi. de asino: Sine tu Ceres alma, frugum parens. "

Absiste. nullas animus admittit preces,
Nouamq́; pœnam sceleribus quærit parem.
Et esse par quæ poterit? infanti quoque
Decreta mors est. fata quis tam tristia
Sortitus vnquam? videram nondum diem,
Vterique nondum solueram clusi moras;
Et iam timebar. protinus quosdam editos
Nox occupauit, & nouæ luci abstulit.
Mors me antecessit, aliquis intra viscera
Materna lethum præcoquis fati tulit.
Sed nunquid & peccauit? obstrusum, abditum,
Dubiumq́; an essem, sceleris infandi reum
Deus egit: illo teste damnauit parens,
Calidoq́; teneros transtulit ferro pedes,
Et in alta nemora pabulum misit feris,
Auibusq́; auidis, quas Cithæron noxius
Cruore sæpe regio tinctas alit.
Sed quem deus damnauit, abiecit pater,
Mors quoque refugit: præstiti Delphis fidem.
Genitorem adortus impiâ straui nece.
Hoc alia pietas redimet. occidi patrem,
Sed matrem amaui. proloqui hymenæum pudet,
Tædasq́; nostras. has quoque inuitum pati
Te coge pœnas: facinus ignotum, efferum,
Inusitatum fare, quod populi horreant,
Quod esse factum nulla non ætas neget,
Quod patricidam pudeat. in patrios toros
Tuli paterno sanguine aspersas manus,
Scelerisq́; precium maius accepi scelus:
Leue est paternum facinus, in thalamos meos
Deducta mater, ne parum scelerum foret,
Fœcunda, nullum crimen hoc maius potest
Natura ferre. si quod etiamnum est tamen,
Qui facere possint, dedimus. abieci necis
Precium paternæ sceptrum, & hoc iterum manus
Armauit alias: optimè regni mei
Fatum ipse noui, nemo sine sacro feret
Illud cruore. magna præsagit mala
Paternus animus. iacta iam sunt semina
Cladis futuræ. sperniter pacti fides.
Hic occupato cedere imperio negat:
Ius ille, & icti fœderis testes deos
Inuocat, & Argos exsul, atque vrbes mouet
Graias in arma. non leuis fessis venit

Ruina

248 *Nex occupauit.* non repugnabo, si quis volet ex v. l. reponere *nox.* tum propter sequens *luci*, tum etiam quia Aeschylo in Agamemn. & frequenter Catullo, Virgilio, Horatio & Ouidio, *nox* mortem significat.

250 *Præcocis.* o.v.l. habent, *præcoquis.* Afranius, in Νομῳ:

Adpetis dominatum demens præmaturè præcoquem.

Nouius Comicus:

Huic puellæ præcoquis libido inest.

„ Columella lib. 1. Præcoquem maturitatem
„ trahunt. dicitur ergo etiam *præcoquis.*

251 *Abstrusum* m. s. *obstrusum* quod vocabulum etiam in Claudiani membranis inueni, & in Prudentij m. s. inuenisse se, Victor Giselinus mihi affirmauit.

257 *Attractas.* v. l. *tinctas.* nihil muto.

265 *Inusitatum fare.* Winckeliani collegij m. s. *inusitatum effare.*

274 *Qui facere possunt.* in cod. scriptis, iisque de meliore nota, legitur *possent.* de Eteocle & Polynice loquitur; quos Euripides, Ouidius, Seneca & Papinius Oedipi & Iocastæ filios fuisse scripserunt: sed hoc refellit, in Bœoticis, Pausanias, fretus testimonio auctoris Oedipodiorum carminum, contenditque illos Oedipi ex Euryganea filios fuisse.

277 *Sacro.* nefario, scelesto. sic Virgilius, auri famem sacram, & Catullus, sacrum libellum, dixerunt.

278 *Magna præsagit mala Paternus animus.* parentum præsagia nec vana, nec inania esse solere varij poëtæ docuerunt. exemplo Cereris, Claudianus in lib. de raptu; Thetidis, Papinius in Achilleide; Dædali, Ouid. in Metamorph.

Ruina Thebis: tela, flammæ, vulnera
Instant, & istis si quod est maius malum:
Vt esse genitos nemo non ex me sciat.
AN. *Si nulla genitor causa viuendi tibi est,*
Hæc vna abunde est: vt pater gnatos regas
Grauiter furentes. tu impij belli minas
Auertere vnus, tuq; væcordes potes
Inhibere iuuenes, ciuibus pacem dare,
Patriæ quietem, fœderi læso fidem.
Vitam tibi ipse si negas, multis negas.
OED. *Illis parentis vllus, aut æqui est amor,*
Auidis cruoris, imperij, armorum, doli,
Diris, scelestis; breuiter vt dicam, meis?
Certant in omne facinus, & pensi nihil
Ducunt, vbi illos ira præcipites agat:
Nefasq; nullum, per nefas nati, putant:
Non patris illos tangit afflicti pudor,
Non patria: regno pectus attonitum furit.
Scio quò ferantur, quanta moliri parent:
Ideoq; lethi quæro maturi viam,
Moriq; propero, dum in domo nemo est mea
Nocentior me. gnata quid genubus meis
Fles aduoluta? quid prece indomitum domas?
Vnum hoc habet fortuna, quo possim capi,
Inuictus aliis. sola tu affectus potes
Mollire duros, sola pietatem in domo
Docere nostra. nil graue aut miserum est mihi,
Quod te sciam voluisse. tu tantùm impera.
Hic Oedipus Ægea tranabit freta,
Iubente te; flammasq;, quas Siculo vomit
De monte tellus, igneos voluens globos,
Excipiet ore; seq; serpenti offeret,
Quæ sæua furto nemoris Herculeo furit,
Iubente te præbebit alitibus iecur,
Iubente te vel viuet.

ACTVS SECVNDVS.

NVNCIVS. OEDIPVS. ANTIGONE.

NVN. *Exemplum in ingens, regiâ stirpe edite,*
Thebæ pauentes arma fraterna inuocant,
Rogantq; tectis arceas patrius faces.
Non sunt minæ, iam propius accessit malum.
Nam regna repetens frater, & pactas vices,
In bella cunctos Græciæ populos agit;

Septe-

304 *Leti.* sine aspirationis nota inuenitur Romæ in lapide, in domo Attilij Delphinij;
Heus oculo errante quei aspicis leti domus, &c.

317 *Sæua.* de hoc dracone ait Varro, Meleagris: adde Hydram Lernæã & draconem Hesperidum, quòd bestiæ fuerũt immanes.
Furto nemoris. quia Hercules aurea mala custodiæ eius commissa auertit. Lucretius:
Aureaq; Hesperidum seruans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem ——
Lucanus:
Abstulit arboribus precium, nemoriq; laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
Agrœtas, in Libycis, ait, non poma fuisse, sed oues fului coloris: ortam verò fabulam ex ambigua significatione vocis μῆλα.

324 *Pactas vices.* de quibus L. Attius, in Phœnissis:
Vicißitatemq; imperitandi tradidit:
Ne eorum diuidiæ discordes dissipent,
Disturbent tantas & tam opimas ciuium
Diuitias.

Septena muros castra Thebanos premunt.
Succurre, prohibe pariter & bellum, & nefas.
OED. *Ego ille sum, qui scelera committi vetem?*
Et abstineri sanguine à caro manus
Doceam? magister iuris, & amoris pij
Ego sum? meorum exempla facinorum appetunt.
Me nunc sequuntur, laudo & agnosco libens:
Exhortor, aliquid vt patre hoc dignum gerant.
Agite ô propago clara, generosam indolem
Probate factis, gloriam ac laudes meas
Superate; & aliquid facite, propter quod patrem
Adhuc iuuet vixisse. facietis scio,
Sic estis orti. scelere defungi haud leui,
Haud vsitato, tanta nobilitas potest.
Ferte arma, facibus petite penetrales deos,
Frugemq; flamma metite natalis soli,
Miscete cuncta, rapite in exitium omnia,
Deijcite passim mœnia, in planum date,
Templis deos obruite, maculatos lares
Conflate: ab imo tota concidat domus,
Vrbs concremetur: primus à thalamis meis
Incipiat ignis. AN. *mitte violentum impetum*
Doloris, ac te publica exorent mala,
Auctorq; placidae liberis pacis veni.
OED. *Vides modestae deditum menti senem:*
Placidaeq; amantem pacis ad partes vocas.
Tumet animus irâ, feruet immensum dolor.
Maiusq;, quàm quod casus & iuuenum furor
Conatur, aliquid cupio. non satis est adhuc
Ciuile bellum: frater in fratrem ruat.
Nec hoc sat est. quod debet, vt fiat nefas
De more nostro, quod meos deceat toros;
Date arma patri. nemo me ex his eruat
Siluis: latebo rupis exesae cauo,
Aut saepe densâ corpus abstrusum tegam:
Hinc aucupabor verba rumoris vagi,
Et saeua fratrum bella, quod possum, audiam.

ACTVS TERTIVS.

IOCASTA. NVNCIVS.

IOC. *Felix Agaue, facinus horrendum, manu,*
Qua fecerat, gestauit, & spolium tulit
Cruenta nati Maenas in partes dati.
Fecit scelus: sed misera non vltra suum
Scelus hoc cucurrit. hoc leue est, quòd sum nocens:
Feci

326 *Septena.* vide Aeschylum, in tragœdia, Septem ad Thebas; ex qua nonnulla Seneca in hac tragœdia accepit.

337 *Facietis scio, Sic estis orti.* quia dixit suprà;
Nefasq; nullum per nefas nati putant.

339 *Nobilitas.* in malam & in bonã partem sumi potest: hîc in malam sumitur.

351 *Placidaeq;.* Virgilius, Aeneid. 8.
——*placidâ populos in pace regebat.*

359 *Rupis exesae.* alibi ait:
Num latuit infans rupis exesae specu?

361 *Rumoris vagi.* Ouidius:
——*non ista vagis rumoribus audis.*

363 *Felix Agaue.* hoc loco in multis v. l. alia scena constituitur; alij vulgatis consentiunt.

365 *Cruenta nati Maenas.* Persius:
Et raptum vitulo caput ablatura superbo Bassaris, & lyncem Maenas flexura corymbis.
Agauen, vt noster, Maenadem appellat. vide Apollodor. lib. 3. Bibl.

Feci nocentes. hoc quoque etiamnum leue est:
Peperi nocentes. deerat ærumnis meis,
Vt & hostem amarem. bruma ter posuit niues,
Et tertiâ iam falce decubuit Ceres;
Vt exsul errat gnatus, & patriâ caret,
Profugusq́; regum auxilia Graiorum rogat:
Gener est Adrasti; cuius imperio mare
Quod cingit Isthmon, regitur. hic gentes suas,
Septemq́; secum regna ad auxilium trahit
Generi. quid optem, quídve decernam, haud scio.
Regnum reposcit: causa repetentis bona est;
Mala, sic petentis. vota quæ faciam parens?
Vtrumque natum video. nil possum piè
Pietate saluâ facere: quodcunque alteri
Optabo nato, fiet alterius malo.
Sed vtrumque quamuis diligam affectu pari;
Quò causa melior, sorsq́; deterior trahit,
Inclinat animus, semper infirmo fauens.
Miseros magis fortuna conciliat suis.
NVN. *Regina, dum tu flebiles questus cies,*
Terisq́; tempus, tota nudatis stetit
Acies in armis: æra iam bellum cient,
Aquilaq́; pugnam signifer motâ vocat:
Septena reges bella dispositi parant,
Animo pari Cadmea progenies subit.
Cursu citato miles hinc atq; hinc ruit.
Vide, vt atra nubes puluere abscondat diem,
Fumoq́; similes campus in cælum erigat
Nebulas, equestri fracta quas tellus pede
Submittit: &, si vera metuentes vident,
Infesta fulgent signa: surrectis adest
Frons prima telis, aureâ clarum notâ
Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.
I, redde amorem fratribus, pacem omnibus,
Et impia arma mater opposita impedi.
Perge, i parens, & concita celerem gradum:
Compesce tela, fratribus ferrum excute,
Nudum inter enses pectus infestos tene:
Aut solue bellum mater, aut prima excipe.
IO. *Ibo, ibo, & armis obuium opponam caput,*
Stabo inter arma. petere qui fratrem volet,
Petat ante matrem. tela, qui fuerit pius, "
Rogante ponat matre: qui non est pius, "
Incipiat à me. feruidos iuuenes anus "

370 *Vt & hostem amarem.* vt eum, qui patriæ meæ bellum infert, amare non desisterem.

Bruma ter posuit niues. Et tertia iam falce decubuit Ceres. ita quoque Rhianus annos descripsit:

οὔρε@ ἀργινόεντο ὑπαὶ πτύχας ἐςρατόωντο
χείματά τε ποίας τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας.

hoc est, vt vertit Romulus Amasæus, fidelis & elegans Pausaniæ interpres:

Seruarunt inter candentis deuia montis
Castra bis vndenas herbas, totidémque pruinas.

ita noster alibi;

—— decies niuibus
Canuit Ide, Ide nostris
Nudata rogis, & Sigæis
Trepidus campis decies secuit
Messor aristas.

375 *Cingit Isthmon.* in vno cod. non valde antiquis characteribus descripto, inuenio, *tingit Isthmon.*

390 *Aquilaq́;.* num Græci aquilas inter signa militaria habuerunt, quod poëta hic videtur velle innuere; num verò ex Romanorum more locutus? hoc arbitror.

392 *Cadmea progenies.* Thebani. suprà scripsit in Herc. Fur. actu 2. Cadmea proles. est hoc ab Aeschylo sumtum: qui Thebas καδμεὶδ πόλιν, & Thebanum exercitum, στρατὸν καδμογενῆ vocat.

397 *Si vera metuentes vident.* pauor enim metusque sic augent omnia, vt quæ, etsi non sunt, esse cogitas, aut vt sint veteris, quasi essent re vera, videre te putes.

400 *Vexilla.* Paullus ex Festo, vexillum, " inquit, diminutiuum à velo. videntur autem " vexilla fuisse propriè vela, seu flammulæ illæ, quæ etiamnum hodie equitibus præferuntur. Sanè Vegetius lib. 2. cap. 1. scribit, equitum alas dici vexillationes, ab eo quòd velis, id est, flammulis vtantur. idem penè ad verbum Modestus in lib. de re milit. qua de re consule B. Brissonium de verb. signific. lib. 19. & P. Prateium thesauri Iuris ciuilis & Canonici lib. 20.

Tenebo. nullum teste me fiet nefas:
Aut si quod, & me teste, committi potest;
Non fiet vnum. NVN. signa collatis micant
Vicina signis, clamor hostilis fremit,
Scelus in propinquo est, occupa mater preces.
IOC. Et ecce motos fletibus credas meis,
Sic agmen armis segne compositis venit,
Procedit acies tarda, sed properant duces.
Quis me procellæ turbine insanæ vehens
Volucer per auras ventus ætherias aget?
Quæ Sphinx, vel atra nube subtexens diem
Stymphalis, auidis præpetem pennis feret?
Aut quæ per altas aëris rapiet vias
Harpyia, sæui regis obseruans famem,
Et inter acies proiciet raptam duas?
NVN. Vadit furenti similis, aut etiam furit.
Sagitta qualis Parthicâ velox manu
Excussa fertur; qualis insano ratis
Premente vento rapitur; aut qualis cadit
Delapsa cælo stella; cùm stringens polum
Rectam citatis ignibus rumpit viam:
Attonita cursu fugit, & binas statim
Diduxit acies: victa maternâ prece
Hæsere bella. iamq; in alternam necem
Illinc & hinc miscere cupientes manus
Vibrata tela continent dextrâ suâ:
Paci fauetur, omnium ferrum latet,
Cessatq; telum vibrat in fratrum manu.
Laniata canas mater ostendit comas,
Rogat abnuentes, irrigat fletu genas:
Negare matri, qui diu dubitat, potest.

423 *Præpetem.* Virgilius:
Præpetibus pennis ausus se credere cælo.

428 *Parthicâ.* hoc ait, quia Parthi erant boni sagittarij. Vnde Parthi nomen sortiti fuerint, docet Rodericus Archiepiscopus Toletanus, lib. 1. rerum in Hispan. gestarum cap. 11. de Tanai Scytharum rege sic scribēs: » Reuertens ferè totam Asiam subiugauit, & Formi regi Medorum tunc sibi caro ad persoluendum tributum subditam esse fecit; ex cuius exercitu victore nonnulli, prouincias subditas contuentes in omni fertilitate pollere, deserto suorum agmine, in Asiæ partibus resederunt. Ex quorū genere dicit Pompeius Trogus Parthorum prosapiam descendisse. vnde & lingua Scythica Parthi, id est, fugaces siue exsules, dicuntur: suoq. generi respondentes, inter omnes pænè Asiæ nationes soli sint sagittarij & acerrimi bellatores. De nomine verò Parthorum aliqui etymologiam traxerunt, vt dicerentur Parthi, quasi parentum fugaces, quia à parentibus recesserunt.

ACTVS QVARTVS.

IOCASTA. POLYNICES.

IO. In me arma & ignes vertite, in me omnis ruat
Vnam iuuentus, quæque ab Inachio venit
Animosa muro, quæq; Thebana ferox
Descendit arce: ciuis atque hostis simul,
Hunc petite ventrem, qui dedit fratres viro.
Mea membra sparsim spargite, ac diuellite,
Ego vtrunque peperi: ponitis ferrum ocyus?
Ac dico? & ex æquo mihi dextras datis?
Date, dum piæ sunt: error inuitos adhuc
Fecit nocentes: omne fortunæ fuit

444 *Ab Inachio.* ab Argis.

448 *Passim.* in quatuor v.l. inuenio, *sparsim.* qua voce, si bene memini, L. Sisenna vsus fuit. id retinendum.

Peccantis in vos crimen: hoc primum nefas
Inter scientes geritur. in vestra manu est,
Vtrum velitis. sancta si pietas placet,
Donate matrem pace: si placuit scelus,
Maius paratum est. media se opponit parens:
Proinde bellum tollite, aut belli moram.
Sollicita cui nunc mater alternâ prece
Verba admouebo? misera quem amplectar priùs?
In vtramque partem ducor affectu pari.
Hic abfuit: sed, pacta si fratrum valent,
Nunc alter aberit: ergo iam numquam duos,
Nisi sic, videbo. iunge complexus prior
Tu, tot labores, totq; perpessus mala,
Longo parentem fessus exilio vides,
Accede propiùs: clude vagina impium
Ensem, & trementem, iamq; cupientem excuti
Hastam solo defige. maternum tuo
Coire pectus pectori clypeus vetat:
Hunc quoque repone. vinculo frontem exue,
Tegmenq; capitis triste belligeri leua;
Et ora matri redde. quò vultus refers,
Acieq; pauidâ fratris obseruas manum?
Affusa totum corpus amplexu tegam,
Tuo cruori per meum fiet via.
Quid dubius hæres? an times matris fidem?
PO. *Timeo. nihil iam iura naturæ valent:*
Post ista fratrum exempla, ne matri quidem
Fides habenda est. IO. *redde iam capulo manum,*
Astringe galeam, læua se clypeo ingerat,
Dum frater exarmatur, armatus mane.
Tu pone ferrum, causa qui es ferri prior.
Si pacis odium est, furere si bello placet:
Inducias te mater exiguas rogat,
Ferat vt reuerso post fugam nato oscula,
Vel prima, vel suprema. dum pacem peto,
Audite inermes. ille te, tu illum times:
Ego vtrunq;, sed pro vtroq;. quid strictum abnuis
Recondere ensem? qualibet gaude morâ.
Id gerere bellum cupitis, in quo est optimum
Vinci. vereris fratris infesti dolos?
Quoties necesse est fallere, aut falli à suis;
Potiare potiùs ipse, quàm facias, scelus.
Sed ne verere: mater insidias & hinc,
Et rursus illinc abiget. exoro, an patri

Inui-

456 *Donate matrem pace.* tres lib. scripti habent; *donate matri pacem.* sicque legit Badius, testatus alteram illam lectionem Vallæ placuisse.

464 *Iunge complexus prior.* hoc inde est, quia Euripides, in Phœnissis, eodem modo Polynici priores loquendi partes defert.

469 *Maternum tuo,* &c. Euripides;
ἀμφίβαλλε μαστὸν ὠλέναισι μητρός,
παρηΐδων τ' ὄρεγμα ——

479 *Ne matri quidem.* Polynices apud Euripidem:
πέποιθα μηδὲ μητρὶ, καὶ πέποιθ' ἅμα.

"
" 496 *Patri Inuideo vestro?* si non exorem. iacturâ nec cur autem? efficit ille oculorum iacturâ ne pugnam vestram videret: ego verò hanc intueri cogar.

Inuideo vestro? veni, vt arcerem nefas,
An vt viderem? propiùs hic ferrum abdidit
Reclinis hastæ, & arma defixa incubant.
Ad te preces nunc nate maternas feram,
Sed ante lachrymas. teneo longo tempore
Petita votis ora. te profugum solo
Patrio, penates regis externi tegunt:
Te maria tot diuersa, tot casus vagum
Egere: non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec suâ festas manu
Ornauit ædes, nec suâ lætas faces
Vittâ reuinxit. dona non auro, & graues
Gazas socer, non arua, non vrbes dedit:
Dotale bellum est. hostium es factus gener,
Patriâ remotus, hospes alieni laris,
Externa consecutus, expulsus tuis:
Sine crimine exul. ne quid è fatis tibi
Desset paternis: hoc quoque ex illis habes,
Erraſſe thalamis. nate post multos mihi
Remisse

499 *Reclinis*, ex m.s. lege *reclinis*.

504 *Tot casus*. sic Aeneas:
Per varios casus. per tot discrimina rerũ.

505 *Non te duxit in thalamos parens*. Euripides: ἐγὼ δ' οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματρὶ μακαρίᾳ.

515 *Erraſſe thalamis* quomodo, errasse? quia cùm ciuem, vel saltem non hostem ducere debuisset, externi sanguinis & hostilis vxorem duxit. errauit ergo Polynices thalamis, sicut Oedipus; oraculo vxorem accepit, quemadmodum Oedipus: exulauit quoque sine culpa Thebis, vt Corintho Oedipus. Ex hoc autem loco si quis colligat, Thebanis nõ nisi Thebanas vxores ducere licuisse; fortassis non æquè errauerit atque Sigonius, antiquitatis quàm iuris peritior, qui lib. 1. de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 9. Iustinianum reprehendit, in princip. Instit. de nuptiis, affirmantem iustas nuptias inter se ciues Romanos contrahere; quasi neget idcirco Imp. iustas nuptias esse quas cum Latina Romanus ciuis contraxisset. At scire debuit, etiam Latinos, Romanorũ ciuium numero haberi à Iustiniano. Post Antonini enim constitutionem, omnes qui in orbe Romano sunt, Romani ciues sunt. l. in orbe, D. de statu hominum. Sanè ante Antonini constitutionem cum Latina Romanus matrimonium contrahere non potuit; & quod contraxerant matrimonium, iniustum censebatur, vt docent Caius lib. 1. Institut. tit. 4. & Boëtius lib. 2. in Topic. Ciceronis. Vlpianus etiam (cui omnes omnino Græculos scriptores longo interuallo postponendos, cùm de Romanorum iure agitur, nemo opinor dubitat) regularum tit. 5. ita scribit: „Connubium habent ciues „Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis ita si concessum sit. Subiungit deinde: Ex ciue „Romano & Latina, Latinus nascitur; & ex libero & ancilla, seruus. quoniam cùm his casibus connubia non sint, „partus sequitur matrem. Seneca lib. 4. de benefic. postquam scripsit licere non præstare beneficium promissum, si lex lata erit, quæ id fieri vetet; subiungit exemplum huiusmodi: *Promisi tibi filiam in matrimonium, postea peregrinus apparuisti; non est mihi cum externo connubium. eadem res me defendit, quæ vetat.* Videtis opinor id defendi etiam antiquo iure posse, quod falsò Iustiniano Sigonius tribuit. quod elegantissimè defendit Gabriel Paleottus in lib. de nothis & spuriis cap. 2. nu. 4. cum 2. seqq. præterea videtis Latinum fuisse qui ex Latinâ matre nascebatur: videlicet quia non intercedente coniugio, matris conditionem liberi sequuntur. l. lex naturæ, D. de statu hominum. nisi fortè pater peregrinus, mater Romana sit. tunc enim deterioris parentis conditioni liberi accedent, vt specialiter iubet lex Mensia, teste Vlpiano d. tit. 5. Ceterùm verè Iustinianus noster eas iustas nuptias esse dixit, quas Romanus ciuis cum ciue Romana contraxerat. agens non de vrbis Romæ incolis tantùm, sed de vniuersi orbis Romani ciuibus; qui cum iis qui extra Romanum orbem erant, hoc est, gentilibus seu Barbaris, iustas nuptias contrahere nequibant, Iustiniani temporibus, vt docet Agathias, qui eo imperante floruit, his verbis:

οἱ δὲ καὶ ὀθνείῃ ποτέ σοι νόμος αἶσχος ἀνάψῃ
ὕβριν ἀνιχνεύων σώματος ἀλλοτρίου.

Fuit hoc fortassis, ad imitationem antiqui iuris, à Valentiniano & Valente Impp. primò cautum. quos constat legem tulisse, ne quis Romanorum barbaram cuiuslibet gentis vxorem caperet, neque vlla mulier Romana barbaris nuberet; quod si contra fecissent, capitali sententiæ subiacerent. hanc enim constitutionis illius sententiam fuisse Anianus tradidit. Ipsa constitutio etiamnum hodie exstat lib. 3. C. Theodos. tit. 14. de nupt. gent. his ver„bis descripta: Nulli prouincialium, cuiuscumque ordinis & loci fuerint, cum barbara sit vxore coniugium: nec „vlli gentilium prouincialis femina copuletur. Quòd si quæ inter prouinciales atque gentiles affinitates ex hu„iusmodi nuptiis exstiterint, quod in iis susceptum vel natum detegitur, capitaliter expietur. Demosthenes etiam τῷ Νεαίρ. satis ostendit, Athenienses non nisi inter se iustas nuptias contrahere potuisse; atque, vt scribit Plutarchus, pro nothis habitos qui non ambobus parentibus Atheniensibus nati erant. ab Atheniensibus itaquè Romani hoc institutum acceperunt; Athenienses verò fortè ab Hebræis, qui nec ipsi alienigenis poterant commisceri. Fieri potest, vt etiam apud Thebanos talis aliqua lex fuerit.

Remiſſe ſoles. nate ſollicitæ metus
Et ſpes parentis, cuius aſpectum deos
Semper rogaui: cùm tuus reditus mihi
Tantum eſſet erepturus aduentu tuo,
Quantum daturus. quando pro te deſinam,
Dixi, timere? dixit irridens Deus,
Ipſum timebis. nempe, niſi bellum foret,
Ego te carerem: nempe, ſi tu non fores,
Bello carerem. triſte conſpectus datur
Pretium tui, durumq́; ſed matri placet.
Hinc modò recedant arma, dum nullum nefas
Mars ſæuus audet. hoc quoq; eſt magnum nefas,
Tam propè fuiſſe. ſtupeo, & exſanguis tremo:
Cùm ſtare fratres hinc & hinc video duos
Sceleris ſub ictu. membra quaſſantur metu.
Quàm pænè mater maius aſpexi nefas,
Quàm quod miſer videre non potuit pater!
Licet timore facinoris tanti vacem,
Videamq́; iam nil tale; ſum infelix tamen,
Quòd pænè vidi. Per decem menſûm graues
Vteri

516 *Soles.* dies. Catullus:
Soles occidere & redire poſſunt. &:
Fulsêre quondam candidi tibi ſoles.
Virgil. 3. Aeneid.
Tres adeò incertos cæca caligine ſoles
Erramus.

523 *Nempe, ſi tu.* exſtat in hoc figuræ genere elegans Alcinoi epigramma:
De numero vatum ſi quis ſeponat Homerum,
Proximus à primo tũ Maro primus erit:
At ſi poſt primum Maro ſeponatur Homerum,
Longè erit à primo quiſquis ſecundus erit:

535 *Per decem menſûm.* quamuis partus à ſeptimo ad decimum vſque menſem & vndecimi principium naturaliter edi poſſit ex ſententia Ariſtotelis lib. 7. de natura animal. Hippocratis multis in locis, Plutarchi lib. 5. de plac. Philoſoph. Laërtij in vita Pythagoræ, Cêſorini in lib. de die natali, Paulli lib. 4. recep. ſent. tit. 9. Gellij lib. 3. noctium Atticar. Macrobij in ſomnium Scipionis lib. 1. Auſonij eidyl. 21. & D. Ambroſij in Hexamero: ſcriptores tamen plerique vel augendi laboris gratiâ, vel quia veteres vt nos nono, ſic illi decimo potiſſimùm menſe mulierem parere credebant, hac in re frequentiùs deci-
mum menſem vſurpant. Solomon, in lib. σοφία Σολομῶντος (nam licet Hebræi, & ex eorum ſententia Renatus
Guillonius & And. Tiraquel. in lib. de nobilitate illum librum Philoni Iudæo tribuant: nos tamen ſecuti S.R.E.
traditionem, ex Irenæi, Euſebij, & Hegeſippi auctoritate, Regis ſapientiſſ. eſſe contendimus. vide Couarruuiam
lib. 4. reſolut. cap. 14. & Pamelium in D. Cyprian. lib. de mortalitate, & Xiſtum Senenſ. in Biblioth. ſacra) ait:
ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐγλύφθην σὰρξ δεκαμηνιαίῳ, παγεὶς ἐν αἵματι ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ἡδονῆς ὕπνῳ συνελθούσης.
Menander, Plotio: γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Moſchus: ἐπεὶ δέκα μῆνας ἔκαμνον. Scæuola lib. 6. quæſtionum: Gallus
ſic poſſe inſtitui poſtumos nepotes induxit: Si filius viuo me moriatur, tunc ſi quis mihi ex eo nepos, ſiue quæ ne- „
ptis, in decem menſibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus nata erit, heredes ſunto. l. Gallus in princ. „
D. de lib. & poſtu. Plautus in Ciſtellaria, Amphitryone, Sticho, Aulularia, & Truculento multa exempla ſuppedi- „
tat. Cæcilius: *Inſolétne mulier decumo menſe pareret* *Pol nono quoque, ſeptimo atque octauo.*
Terentius: *—— virgo ex eo* *Compreſſu grauida facta eſt, menſis hic decimus eſt.* Ad quem lo-
cum Aelius Donatus, ſi modò illius & non Aſperi, Cornuti, vel alterius ea ſunt, ita: Præterea quia & hoc potuit di- „
cto ratio conueniret. Virgilius in Pollione: *Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.* Ouidius, in „
epiſt. Canaces: *Iam nouies erat orta ſoror pulcherrima Phœbi,* *Denaq; luciferos Luna mouebat equos:*
Neſcia quæ faceret ſubitos mihi cauſa dolores, *Et rudis ad partus & noua miles eram.*
Vndecimi quoque, à morte mariti, menſis initio natos legitimos eſſe, non autem natos in fine eiuſdem menſis, do-
cuit ex Nouel. 39. noſtræ ætatis I.C. princeps Cuiacius ad dictum locum ſententiar. Pauli, cui addo Iacobũ Me-
nochium de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 1. caſu 89. & Stephanum Forcatulum in Cupidine Iuriſperitor. cap. 21.
num. 5. Ferandum Adduenſem, lib. 1. explicat. cap. 6. Attamen Homerus affecto anno, vt Phauorinus loquebatur,
mulierem parere poſſe cenſuit. Ariſtoteles lib. 7. de hiſtoria animalium prodidit, mulieres etiam vndecimo menſe
partu liberari. Maſſurius apud Plinium lib. 7. cap. 5. auctor eſt, quandam tredecim menſibus vterum tuliſſe. Aui-
cenna refert, lib. 9. de animalib. probatæ fidei auctores tradere, inuentam feminam, quæ decimoquarto demum
menſe, quam conceperat, prolem pepererit. Quid dicendum? ſanè quod ad Plinium, veram lectionem Plinij eſſe
exiſtimo, quam Cuiacius ad d. Nouel. 39. ſcribit ſe in v. l. inueniſſe: Maſſurius auctor eſt, L. Papirium Prætorem, „
cohærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm mulier partum ſe decem menſibus diceret „
tuliſſe. Ariſtotelem autem de vndecimi menſis initio, non fine, ſenſiſſe arbitror. Iam quæ ex Homero & Auicenna
addidimus, parum me mouent. vt enim ſcripſit Theophraſtus: τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παρεκβαίνουσιν οἱ νομοθέται. l. 5. D.
de legib. & S.C. & l. 4. & 9. eodem tit. *Menſûm.* pro menſium τῇ ἐξαιρέσει: idque non ab Ouidio tantùm,
Lactantio, & Honorio Fortunato poëtis, ſed etiam à Paullo I.C. vſurpatur, lib. ſinguiari de cognitionibus: Vbi lex

» duorum mensum fecerit mentionem. l. 101. D. de diuers. reg. iur. antiq. ibi enim multi codices, mensûm, non, mensium, habent.

536 *Labores.* rectè ergo apud Claudianũ lib. 2. de laudibus Stilichonis scriptum fuit:

Et sacri Mariæ partus, Lucina labores
Solatur ——

Vteri labores, perq́; pietate inclytas
Precor sorores, & per irati sibi
Genas parentis; scelere quas nullo nocens,
Erroris à se dira supplicia exigens,
Hausit; nefandas mœnibus patriis faces
Auerte: signa bellici retro agminis
Flecte. vt recedas; magna pars sceleris tamen
Vestri peracta est. vidit hostili grege
Campos repleri patria, fulgentes procul
Armis cateruas; vidit equitatu leui
Cadmea frangi prata, & excelsos rotis
Volitare proceres, igne flagrantes trabes
Fumare, cineri quæ petunt nostras domos:
Fratresq́; (facinus quod nouum & Thebis fuit)
In se ruentes: totus hic exercitus
Et populus omnis, & vtraque hoc vidit soror,
Genitrixq́; vidit: nam pater debet sibi,
Quod ista non spectauit. occurrat tibi
Nunc Oedipus; quo iudice, erroris quoque
Pœnæ petuntur. ne, precor, ferro erue
Patriam, ac penates: néve, quas regere expetis,
Euerte Thebas. quis tenet mentem furor?
Petendo patriam perdis. vt fiat tua,
Vis esse nullam? quin tuæ causæ nocet
Ipsum hoc; quòd armis vertis infestis solum,
Segetesq́; adustas sternis, & totos fugam
Edis per agros. nemo sic vastat sua.
Quæ corripi igne, quæ meti gladio iubes,
Aliena credis? rex sit è vobis vter,
Manente regno quærite. hæc telis petes,
Flammisq́; tecta? poteris has Amphionis
Quassare moles? nulla quas struxit manus,
Stridente tardum machinâ ducens opus.
Sed conuocatus, vocis & citharæ sono,
Per se ipse turres venit in summas lapis.
Hæc saxa franges victor? hinc spolia auferes,
Vinctosq́; duces patris æquales tui?
Matres ab ipso coniugum raptas sinu,
Sæuus catenâ miles impositâ trahet:
Vt adulta virgo, mista captiuo gregi,
Thebana nuribus munus Argolicis eat?
An & ipsa palmas vincta post tergum datas
Mater triumphi præda fraterni vehar?
Potésne ciues latus exitio datos

560 *Quòd armis vertis infestis solum.* placet hæc lectio. o. tamen v. l. habent; *quòd armis nostrum infestas solum.* nonnulli verò vulgati; *quòd armis vris infestis solum.*

566 *Has Amphionis.* Euripides, in Phœnissis;

Ἁρμονίας δέ ποτ' εἰς ὑμεναίους
ἦλθον οὐρανίδαι. φόρμιγγί τε τείχεα Θήβας,
τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος ἀ-
νέστα, &c.

Videre

Videre passim? mœnibus charis potes
Hostem admouere? sanguine & flamma potes
Implere Thebas? tam ferum & durum geris
Sæuumq; in iras pectus, & nondum imperas?
Quid sceptra facient? pone væsanos, precor,
Animi tumores, teq; pietati refer.
PO. Vt profugus errem semper? vt patria arcear,
Opemq; gentis hospes externæ sequar?
Quid paterer aliud, si fefellissem fidem,
Si peierassem? fraudis alienæ dabo
Pœnas? at ille præmium scelerum feret?
Iubes abire. matris imperio obsequor:
Da, quò reuertar. regiâ frater meus
Habitet superbâ: parua me abscondat casa;
Hanc da repulso. liceat exiguo lare
Pensare regnum. coniugi donum datus
Arbitria thalami dura felicis feram,
Humilisq; socerum lixa dominantem sequar?
In seruitutem cadere de regno, graue est.
IO. Si regna quæris, nec potest sceptro manus
Vacare sæuo: multa, quæ possunt peti
In orbe toto, quælibet tellus dabit.
Hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga,
Quâ lata terris spacia frugiferis iacent;
Et quâ trahens opulenta Pactolus vada,
Inundat auro rura; nec lætus minùs
Mæandros aruis flectit errantes aquas,
Rapidusq; campos fertiles Hebrus secat.
Hinc grata Cereri Gargara, & diues solum,
Quod Xanthus ambit niuibus Idæis tumens.
Hinc, qua relinquit nomen Ionij maris,
Fauces Abydi Sestos oppositæ premit.
Aut, quâ latus iam propior Orienti dedit,
Tutamq; crebris portubus Lyciam videt:
Hæc regna ferro quære, in hos populus ferat
Socer arma fortis: has paret sceptro tuo,
Tradatq; gentes. hoc adhuc regnum puta
Tenere patrem. melius exsilium est tibi,
Quàm reditus iste. crimine alieno exsulas,
Tuo redibis. meliùs vsus viribus,
Noua regna nullo scelere maculata appetes.
Quin ipse frater, arma comitatus tua,
Tibi militabit. vade, & id bellum gere,
In quo pater materq; pugnanti tibi

593 *Superbus.* in o. v. l. scriptis & excusis legitur, *superba.*

596 *Arbitria thalami.* qui enim ditiorem vxorem ducit, dominam ducit cui seruiat, teste Aristotele lib. 8. ethic. cap. 10. Vnde Euripides, in Menalippe;

ὅσοι γαμοῦσι δ' ἢ γένει κρείσσους γάμους,
ἢ πολλὰ χρήματ', οὐκ ἐπίστανται γαμεῖν.
τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ' ἐν δώμασι.
δουλοῖ τὸν ἄνδρα, κοὐκ ἔτ' ἔστ' ἐλεύθερος.

Anaxandrides:

ἢν γὰρ πένης ὤν, τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν, ἔχῃ δέσποιναν, οὐ γυναῖκ' ἔτι,
ἧς ἐστὶ δοῦλος καὶ πένης ——

idem sentiunt Plautus in Menæchmis, in Milite glorioso, in Aulularia, & in Asinaria, Aelius Fuscus & Silius Bassus apud Senecam Philosophum lib. 2. controuersiar. vbi fortassis *Silij Bassi*, pro *Salei Bassi*, legitur. Ceterùm quod in præcedenti versu dixit, *coniugi donum datus*; non multum dissidet ab his Menandri;

ὅταν πένης ὤν, καὶ γαμεῖν τις ἑλόμενος,
τὰ μετὰ γυναικὸς ἐπιδέχηται χρήματα,
αὑτὸν δίδωσιν, οὐκ ἐκείνην λαμβάνει.

598 *In seruitutem cadere de regno graue est.* quia, vt ait Xenophon, οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθὰ, οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ τὸν λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.

602 *Nota Baccho Tmolus.* ait Baccho notа, quia Tmolus Lydiæ mons maximam vini copiam gignit, vel quia eum superauit Bacchus. Mutianus ter cõsul, tradit in Tmoli vertice habitantes centum & quinquaginta annos viuere.

604 *Quâ trahens opulenta Pactolus vada.* Oedipi actu 2.

Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda
Aurea torrenti deducens flumina ripa.

Terentius Varro, in lege Mænia,

Non hos Pactolus aureas vndas agens
Eripiet vnquam è miseriis.

608 *Grata Cereri Gargara.* Virgilius 1. Georg.

—— *ipsa suas mirantur Gargara messes.*

omnino vide Macrobium Saturnal. libro 5. cap. 20.

Fauere

Fauere possint. regna cum scelere, omnibus
Sunt exsiliis grauiora. nunc belli mala
Propone, dubias Martis incerti vices.
Licet omne tecum Græciæ robur trahas,
Licet arma longè miles ac latè explicet:
Fortuna belli semper ancipiti in loco est.
Quodcumque Mars decernit: exæquat duos,
Licet impares sint, gladius: & spes, & metus
Sors cæca versat. præmium incertum petis,
Certum scelus. fauisse fac votis deos
Omnes tuis: cessere, & auersi fugam
Petiere ciues, clade funestâ iacens
Obtexit agros miles: exsultes licet,
Victorque fratris spolia deiecti geras;
Frangenda palma est. quale tu id bellum putas,
In quo execrandum victor admittit nefas,
Si gaudet? hunc, quem vincere infelix cupis,
Cùm viceris, lugebis. infaustas age
Dimitte pugnas. libera patriam metu,
Luctu parentes. PO. *sceleris & fraudis suæ*
Pœnas nefandus frater, vt nullas ferat?
IO. *Ne metue, pœnas & quidem soluet graues.*
Regnabit. PO. *hæc est pœna?* IO. *si dubitas, auo*
Patrique crede: Cadmus hoc dicet tibi,
Cadmique proles. sceptra Thebarum fuit
Impune nulli gerere, nec quisquam fide
Rupta tenebat illa: iam numeres licet
Fratrem inter istos. PO. *numero, & est tanti mihi*
Cum regibus iacere. IO. *te turbæ exulum*
Asscribo: regna, dummodo inuisus tuis.
PO. *Regnare non vult, esse qui inuisus timet.*
Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium, atque regnum. regis & magni reor
Odia ista premere. multa dominantem vetat
Amor suorum: plus in iratos licet.
Qui vult amari, languidâ regnet manu.
IO. *Inuisa nunquam imperia retinentur diu.*
PO. *Præcepta meliùs imperij reges dabunt.*
IO. *Exsilia tu dispone.* PO. *pro regno velim*
Patriam, penates, coniugem flammis dare.
Imperia precio quolibet constant bene.

Deest in hac Tragœdia finis.

626 *Dubias Martis incerti vices.* belli exitus incertos esse scripsit Cicero in epistolis ad familiares duobus locis, semel in epist. ad Atticum, Philippica 10. & 13. in orat. pro Milone, & in orat. pro M. Marcello. Thucydides lib. 2. ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων. Liuius lib. 30. Nusquam minùs quàm in bello euentus respondent.

629 *Fortuna belli.* sic passim scriptores loquuntur, idque quia in bellis maximè fortuna dominatur, teste Cicerone pro Marcello. Ennius, in Annal.

Quorum virtuti belli fortuna pepercit.

Sallust. in Catilinar. Optimum ratus in tali re fortunam belli tentare. Idem, in orat. Lepidi; Quos fortuna belli consumserat. Quintus Curtius lib. 5. Experto belli fortunam. Ouid. 7. Metamorph.

—— pendebat adhuc belli fortuna ——

630 *Exæquat duos.* apud Claudianum ait Stilicho;

Qui stetit æquatur campo ——

633 *Fauisse fac.* hæc etiam ab Euripide sumsit, sed meliùs tractauit.

645 *Ne metue, pœnas equidem soluet graues, Regnabit.* PO. *hæc est pœna?* IO. *si dubitas, auo Patrique crede.* sic in o. v. l. legitur. in vulgatis exstant edita hoc modo: *Ne metue, pœnas equidem soluet graues, Regnabit. hæc est pœna. si dubitas, auo Patrique crede.*

664 *Imperia precio quolibet constant bene.* Euripides:

εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

hos versus auctor est Suetonius lib. 1. sic à Cicerone conuersos fuisse:

Si violandum est ius, imperij gratia
Violandum est: aliis in rebus pietatem colas.

quæ cùm Cæsar Iulius continuò haberet in ore, omnia iura diuina & humana, inquit Cicero lib. 1. offic. peruertit, propter eũ quem sibi opinionis errore finxerat principatum. Meritò Ennius scripsit:

Nulla sancta societas, nec fides regni est.

Porrò ab hoc versu cetera desiderantur, vt arbitror, non tam iniuria temporis, quàm quia auctor ea non composuerit: sed vel morte præuentus, vel aliam ob causam extremam huic tragœdiæ manum imponere vel non voluerit, vel non potuerit: certè nõ imposuit.

L. ANN. SENECÆ Hippolytus. TRAGOEDIA IIII.

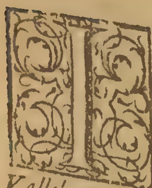
PERSONÆ.

Hippolytus. Chorus.
Phædra. Theseus.
Nuncius. Nutrix.

ACTVS PRIMVS.

HIPPOLYTVS.

Anapæstici.

Ite, umbrosas cingite siluas,
Summaq́ montis iuga Cecropij,
Celeri plantâ lustrate vagi:
Quæ saxa solo Carpenetio
Subiecta iacent; quæq́ Thriasius
Vallibus amnis rapidâ currens
Verberat vndâ: scandite colles
Semper canos niue Riphæâ.
Hac hac alij, quâ nemus altâ
Texitur alno, quâ prata iacent,
Quâ rorifera mulcens aura
Zephyrus vernas euocat herbas.
Vbi per glacies lenis Ilissus;
Vbi Mæander super æquales
Labitur agros piger, & steriles
Amne maligno radit arenas.
Vos, quâ Marathon tramite læuo
Saltus aperit; quâ comitatæ
Gregibus paruis nocturna petunt
Pabula fætæ: vos, quâ tepidis
Subditus austris, frigora mollit
Durus Acarnan. alius rupem
Dulcis Hymetti; paruas alius
Calcet Aphydnas. pars illa diu
Vacat immunis, quâ curuati
Litora

IN HIPPOLYTVM ADVERSARIA.

HIPPOLYTVS, *sic tragœdias inscripserunt, Euripides, cuius exstat; & Lycophron, cuius interiit. Sopatri Hippolytum citat Athenæus. Hippolyti historiæ planè similem Comminij cuiusdã refert Plutarchus in Parallelis, ex Dosithei Italica historia.*

4 *Solo.* deserto. Solinus Polyhist. cap. 41. Quod à Tigrane Armenio subactum & diu solum. ceterùm ista Hippolyti verba προσοδιακῷ carmini sunt simillima: quale fuit venatorium poëma, quod Eriphanis poëtria Menalcæ amore capta fertur composuisse: cuius historiam Elearchus descripsit.

8 *Niue Riphæa.* Lucanus;

Riphæas huc solue niues ——

12 *Zephyrus vernas.* Claudianus, de Zephyro;

—— *pater ô gratissime veris, &c.*

ac paullo pòst;

—— *ille nouo madidantes nectare pennas*
Concutit, & glebas fœcundo rore maritat;
Quaq́ volat vernus sequitur color, omnis in herbas
Turget humus, medioq́ patent conuexa sereno,
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
Imbuit, & dulci violas ferrugine pingit.

Porrò in antiq. Parisiensi, sequens versus; *vbi per glacies lenis Ilissus.* quem agnoscunt quidam v. l. non habetur.

15 *Piger.* propter crebros flexus & reflexus. Seneca:

Qualis incertâ vagus Mæander vndâ ludit, & cedit sibi.

Ouidius autem;

Non secus ac liquidis Phrygius Mæander in vndis
Ludit, & ambiguo lapsu refluitque, fluitq́.

16 *Maligno.* cur maligno? an quia non satis terras, quas solùm radit, vndis suis irrigat & fecundat; sed tantùm leuiter aspergit, nunquam eodẽ loco stabilis permanens? an maligno, hoc est, doloso, seu tortuoso? sanè Anna Alexiad. lib. 4. σκολιώτατον ποταμῶν ἁπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενον vocat.

22 *Durus Acarnan.* noster durum, Statius asperum, non alia opinor de causa, quàm quia Acarnanes strennui bellatores fuerunt. vnde Pindarus:

Ἀχάρναι δὲ παλαίφατον εὐάνορες. †

† 23 *Dulcis Hymetti.* dulcis propter mellis copiam. Iuuenalis; —— *dulciq́ senex vicinus Hymetto.*

25 *Qua curuati litora Ponti Sunion vrget.* Pomponius Mela lib. 2. Aegæum statim pelagus vastè longum &c.

Litora ponti Sunion vrget.
Si quem tangit gloria siluæ,
Vocat hunc Philipus: hîc versatur
Metus agricolis, vulnere multo
Iam notus aper. at vos laxas
Canibus tacitis mittite habenas:
Teneant acres lora Molossos,
Et pugnaces tendant Cressæ
Fortia trito vincula collo.
At Spartanos (genus est audax
Auidumq́; feræ) nodo cautus
Propiore liga: veniet tempus,
Cùm latratu caua saxa sonent:
Nunc demißi nare sagaci
Captent auras, lustraq́; presso
Quærant rostro; dum lux dubia est,
Dum signa pedum roscida tellus
Impressa tenet: alius raras
Ceruice graui portare plagas,
Alius teretes properet laqueos:
Picta rubenti linea pennâ
Vano cludat terrore feras.
Tibi libretur mißile telum:
Tu graue, dextrâ læuâq́; simul,
Robur lato dirige ferro:
Tu præcipites clamore feras
Subsessor ages: tu iam victor
Curuo solues viscera cultro.
Ades en comiti diua virago;
Cuius regno pars terrarum
Secreta vacat: cuius certis
Petitur telis fera, quæ gelidum
Potat Araxen, & quæ stanti
Ludit in Istro: tua Getulos
Dextra leones, tua Cretæas
Sequitur ceruas: nunc veloces
Figis damas leuiore manu.
Tibi dant variæ pectora tigres,
Tibi villosi terga bisontes,
Latisq́; feri cornibus vri.
Quicquid solis pascitur aruis;
Siue illud inops nouit Garamas,
Siue illud Arabs diuite silua,
Siue ferocis iuga Pyrenes,

Siue

Geruatium vide l. 2. elect. cap. 2.

» litus impellit, hinc ad promontorium, quod » Sunion vocatur, magno ambitu molliq; cir- » cumagit.

28 *Philipis.* autographa *Philippis.*

32 *Acres.* Virgilius Georg. 3.

Veloces Spartæ catulos, acremq́; molossum.

33 *Cressæ* m.s. *Cretes.* sed & Claudianus:

Hirsutæq́; fremant Cressæ ——

35 *At Spartanos.* Laconici canes etiam ab Eustathio Odyss. ρ'. Aristæneto in epistolis, Xenophonte, Oppiano & Nemesiano in Cynegeticis, Virgilio 3 Georg. demum Sophocle, Nonno & Claudiano cõmendantur.

36 *Nodo.* olim venaticæ canes non funibus modò, vt hîc, sed & catenis retinebãtur. Ennius hoc docet;

Sicuti si quando vinclo venatica aëno
Apta solet cani', fortè feram si ex nare sagaci
Sẽsit, voce sua nictatq́; vlulatq́; ibi acutè.

vbi pro *apta*, fortè reponendum, *capta.*

46 *Picta rubenti linea pennâ.* hoc genus retis, formido dicitur; quod erat cõparatum, vt id effugere cupientes feræ in veros casses inciderent: eius confectionem docet Gracius in lib. de Venatione. Virgil. 3. Georg.

—— *nec caßibus vllis*
Puniceæue agitant pauidos formidine pennæ.

idem Aeneid. 12.

—— *puniceæ septum formidine pennæ.*

Ouidius Metamorph. 15.

Nec formidatis ceruos includite pennis.

& Fastorum 5.

—— *pauidos formidine ceruos*
Terret ——

48 *Libretur.* quidam v.l. *vibretur.*

57 *Gelidum potat Araxem.* Lucanus;

Non tibi cùm primùm gelidum transibis Araxem.

65 *Latisq́; feri cornibus vri.* vros fingit κερυμιτώπους, vt loquitur Hesiodus: quod Plautus patales reddidit.

Siue Hyrcani celant saltus,
Vacuisq́; vagus Sarmata campis;
Arcus metuit Diana tuos.
Tua si gratus numina cultor
Tulit in saltus, retia vinctas
Tenuere feras, nulli laqueum
Rupere pedes: fertur plaustro
Præda gementi: tum rostra canes
Sanguine multo rubicunda gerunt;
Repetitq́; casas rustica longo
Turba triumpho. en Diua faue,
Signum arguti misere canes,
Vocor in siluas: hac hac pergam,
Quà via longum compensat iter.

71 *Vagus.* carens certis sedibus. Papinius;
Qua modò Marcomanos post horrida bella vagosq́;
Sauromatas.
& alio loco;
—— mutatoresq́; domorum
Sauromatæ ——
Sauromatæ & Sarmatæ iidem sunt.
75 *Tenuere.* quia sicut aues glutino, sic feræ retibus tenentur. ideo Varro, in Parmenone, retia viscum appellat:
Lepusculi timentis hoc quadrangulum
Dedit Diana rete nexile, arcyas,
Viscum fugarum lineamq́; compedem.
77 *Gementi.* Virgilius;
Nec cessant plaustris vectare gementibus ornos.
quidam m. s. *trementi.*
Rostra. impropriè, pro rictibus.

PHÆDRA. NVTRIX.

PH. *O magna vasti Creta dominatrix freti;*
Cuius per omne litus innumeræ rates
Tenuere pontum, quicquid Assyriâ tenus
Tellure Nereus peruium rostris secat;
Cur me in penates obsidem inuisos datam,
Hostiq́; nuptam degere ætatem in malis,
Lachrymisq́; cogis? profugus en coniux abest,
Præstatq́; nuptæ, quam solet, Theseus fidem.
Fortis per altas inuij retro locus
Vadit tenebras miles audacis proci,
Solio vt reuulsam regis inferni abstrahat,
Pergit furoris socius: haud illum timor
Pudorq́; tenuit: stupra & illicitos toros
Acheronte in imo quærit Hippolyti pater.
Sed maior alius incubat mœsta dolor:
Non me quies nocturna, non altus sopor
Soluêre curis: alitur, & crescit malum,
Et ardet intus, qualis Æthnæo vapor
Exundat antro: Palladis telæ vacant,
Et inter ipsas pensa labuntur manus.
Non colere donis templa votiuis libet,
Non inter aras Atthidum mistam choris,
Iactare tacitis conscias sacris faces;
Nec adire castis precibus aut ritu pio
Adiudicatam præsidem terræ deam.
Iuuat excitatas consequi cursu feras,
Et rigida molli gæsa iaculari manu.
Quò tendis anime? quid furens saltus amas?

84 *O magna vasti Creta dominatrix freti.* hunc locum in Solini emendationibus exposui. nunc addo Thucydidis ista è lib. 1. Μίνως γὰρ παλαιότατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο, καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε, &c.
91 *Quam solet.* quam præstitit Ariadnæ, Helenæ, Hippolytæ, Melibœæ, aliisque non paucis, Catullo, in carmine de nuptiis Pelei & Thetidis, Atheneo li. 13. Ouidio in Epist. Helenæ, & Plutarcho in Theseo, auctoribus.
92 *Inuij retro.* alibi ait;
Acheron inuius Renauigari.
93 *Audacis proci.* Pyrithoi Proserpinam Ditis thalamo deducere adorti.
97 *Hippolyti.* hic primo vocabatur Demophon, teste Plutarcho in Theseo; teste verò Pausania, Tyndarides: quomodo illũ vocauit Plinius lib. 29. hist. natural cap. 1. postea dictus Virbius.
102 *Palladis telæ.* Pallas arti textoriæ & lanificæ præficitur ab Ouidio, Aristide, & Claudiano, cuius quidem lib. 2. in Eutrop. sunt hæc;
Tu potes alterius studiis hærere Mineruæ,
Et telas non tela pati ——
alterius, dicit ex eorum sententia, qui Mineruam lanificiorum præsidem, à bellica Minerua seiungebant.
109 *Iuuat.* apud Ouidium in Heroid. epist. ait Phædra;
Iam quoque, vix credas, ignotas mittor in artes,
Est mihi per sæuas impetus ire feras.
In nemus ire libet, pressisq́; in retia ceruis
Hortari celeres per iuga longa canes.

Fatale

114 *Genitrix tui me, &c.* Euripides, Hippolyto;

Φαι. ὦ τλῆμον, οἷον μῆτερ ἠράσθης ἔρον;
Τρο. ὃν ἔσχε ταύρου, τέκνον, ἢ τί φῂς τόδε;

Pasiphaes amor à Marone in Sileno, describitur: fabulam verò ἀλληγορικῶς exposuit Natalis lib. 6. Mytholog. c. 5.

116 *Toruus.* proprium tauri epithetum. nam à tauro fit toruus, & à ferocia taurorum toruitas dicta est, teste Sex. Pompeio.

127 *Iungitur semper nefas.* ideo Euripides in Hippol. ait;

πλουτήσεταί τι καινὸν δόμους.

128 *Clara.* o. v. l. *cara*, sed alterum malo.

131 *In primo obstitit.* amandi peritissimi Nasonis præceptum est amori venienti occurrere, ne serò medicina paretur,

Cùm mala per longas inualuere moras.

135 *Verè insolens.* duo m. s. cod *veri.* iidem paucis versibus interpositis *aggrauas*, pro *grauas.*

Fatale miseræ matris agnosco malum:
Peccare noster nouit in siluis amor.
Genitrix tui me miseret: infando malo
Correpta, pecoris efferi sæuum ducem
Audax amasti. toruus, impatiens iugi,
Adulter ille, ductor indomiti gregis:
Sed amabat aliquid: quis meas miseræ Deus,
Aut quis iuuare Dædalus flammas queat?
Non, si ille remeet arte Mopsopiâ potens;
Qui nostra cæcâ monstra conclusit domo;
Promittat vllam casibus nostris opem.
Stirpem perosa Solis inuisi Venus,
Per nos catenas vindicat Martis sui,
Suasq; probris omne Phœbeum genus
Onerat nefandis: nulla Minois leui
Defuncta amore est. iungitur semper nefas.
NVT. *Thesea coniux, clara progenies Iouis,*
Nefanda casto pectore exturba ocyus,
Extingue flammas, néve te diræ spei
Præbe obsequentem. quisquis in primo obstitit, “
Repulitq; amorem, tutus ac victor fuit: “
Qui blandiendo dulce nutriuit malum; “
Serò recusat ferre, quod subiit, iugum. “
Nec me fugit, quàm durus, & veri insolens,
Ad recta flecti regius nolit tumor.
Quemcunque dederit exitum casus, feram:
Fortem facit vicina libertas senem. “
[Obstare primum est velle, nec labi via: “
Pudor est secundus, nosse peccandi modum.] “
Quò misera pergis? quid domum infamẽ grauas,
Superasq; matrem? maius est monstro nefas:
Nam monstra fato, moribus scelera imputes. “
Si, quòd maritus supera non cernit loca,
Tutum esse facinus credis, & vacuum metu;
Erras. teneri crede Lethæo abditum
Thesea profundo, ferre perpetuam Stygem.
Quid ille? lato maria qui regno premit,
Populisq; reddit iura centenis pater,
Latêre tantum facinus occultum sinet?
Sagax parentum est cura. credamus tamen “
Astu doloq; tegere nos tantum nefas.
Quid ille, rebus lumen infundens suum
Matris parens? quid ille, qui mundum quatit,
Vibrans coruscâ fulmen Æthnæum manu

Sator

Sator deorum? credis hoc posse effici,
Inter videntes omnia vt lateas auos?
Sed, vt secundus numinum abscondat fauor
Coitus nefandos, vtq; contingat stupro
Negata magnis sceleribus semper fides:
Quid pœna præsens, conscius mentis pauor,
Animusq; culpâ plenus, & semet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.
Compesce amoris impij flammas precor,
Nefasq; ; quod non vlla tellus barbara
Commisit vnquam, non vagus campis Geta,
Non inhospitalis Taurus, aut sparsus Scythes.
Expelle facinus mente castificâ horridum,
Memorq; matris, metue concubitus nouos.
Miscere thalamos patris & gnati apparas,
Vteroq; prolem capere confusam impio?
Perge, & nefandis verte naturam ignibus.
Cur monstra cessant? aula cur fratris vacat?
Prodigia toties orbis insueta audiet,
Natura toties legibus cedet suis;
Quoties amabit Cressa. PH. *quæ memoras scio*
Vera esse nutrix: sed furor cogit sequi
Peiora: vadit animus in præceps sciens,
Remeatq;, frustra sana consilia appetens:
Sic cùm grauatam nauita aduersâ ratem
Propellit vndâ; cedit in vanum labor,
Et victa prono puppis aufertur vado.
Quod ratio poscit, vincit ac regnat furor,
Potensq; totâ mente dominatur Deus.

161 *Quid pœna præsens, conscius mentis pauor.* hæc plurium v. lib. scriptura mihi placet. huc spectant ista Iuuenalis Sat. 13.

Exemplo quodcunq; malo committitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio,
« *quòd se*
Iudice nemo nocens absoluitur: improba quamuis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam.

« Et eadem Satyra;

—— cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum: &c.

multa huc pertinentia Cicero Orat. in Pisonem, & in paradoxis, quæ apud illum legi malo. In quibusdã lib. *conscia noctis pauor.* 163 *Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.* ascribam Senecæ Philosophi verba, è quibus hæc sententia desumta videtur, & quorum collatione faciliùs intelligetur locus est epist. 98. Tuta scelera esse, secura non pos- « sunt. quare? quia prima illa & maxima pec- « cantium est pœna, peccasse. Nec vllum sce- « lus (licet illud fortuna exornet muneribus « suis, licet tueatur ac vindicet) impunitum est, « « quia sceleris in scelere supplicium est. Sed « « nihilominus & hæc & illa (secundæ pœna) « premunt ac sequuntur, timere semper & ex- « pauescere & securitati diffidere. Illic dissen- « tiamus cum Epicuro, vbi dicit nihil iustum « esse naturâ, & crimina vitanda esse, quia me- « tus vitari non possit. hîc consentiamus, mala « facinora conscientiâ flagellari, & plurimum « « illi tormentorũ esse, eo quòd perpetuò illam « sollicitudo vrget ac verberat, quod sponsori- « bus securitatis suæ non potest credere. Hoc « enim ipsum argumentum Epicuri est, natu- «
» râ nos à scelere abhorrere, quòd nulli non etiam inter
» tuta timor est. Multos fortuna liberat pœnâ, metu ne-
» minem. quare? quia infixa nobis eius rei auersatio est,
» quam natura damnauit. Ideo nunquam fides latendi
» fit etiam latentibus, quia coarguit illos conscientia, &
» ipsos sibi ostendit. Proprium autem est nocentium tre-
» pidare. Malè de nobis actum erat, quòd multa scelera
» legem & iudicem effugiunt & scripta supplicia, nisi illa
» naturalia & grauia de præsentibus soluerent, & in lo-
» cum patientiæ timor cederet. hæc Seneca. nonnulla quoque hac de re Cicero lib. 1. de legib. scripsit.

172 *Ignibus.* Horatius lib. 1. carmin. ode 27.

—— Venus
Non erubescendis adurit ignibus.

sed sanè poëtis familiare vsque adeò est ignem pro amore & venerea libidine ponere, vt putidum sit exemplis id confirmare. Sacræ etiam litteræ eodem quandoque modo ignem accipiunt. legitur Iobi 31. Ignis vsque ad perditionem omnia deuorans, & omnia eradicans genimina. & illud Psalmo 57. Supercidit ignis, & non viderunt Solem. Sic enim ignem D. Augustinus eo loco interpretatur.

177 *Sed furor cogit sequi Peiora.* Euripides.

τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ'.

apud Ouidium Medea inquit:

—— scio meliora, proboq;
Deteriora sequor ——

Petrarcha;

Cerco del viuir mio nouo consiglio
Et veggio il meglio, & al pigliar m'appiglio.

180 *Sic cùm grauatam.* Virgil. 1. Georg.

Non aliter quàm qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.

Hic

Hic volucer omni regnat in terrâ potens,
Ipsumq́; flammis torret indomitus Iouem:
Gradiuus istas belliger sensit faces,
Opifex trisulci fulminis sensit deus;
Et, qui furentes semper Æthnæis iugis
Versat caminos, igne tam paruo calet:
Ipsumq́; Phœbum, tela qui neruo regit,
Figit sagittâ certior missâ puer;
Volitatq́; cælo pariter, & terris grauis.
NVT. *Deum esse Amorem, turpi seruitio fauens*
Finxit libido; quoq́; liberior foret,
Titulum furori numinis falsi addidit.
Natum per omnes, scilicet, terras vagum
Erycina mittit: ille per cælum volans,
Proterua tenerâ tela molitur manu,
Regnumq́; tantum minimus in superos habet.
Vana ista demens animus asciuit sibi,
Venerisq́; numen finxit, atque arcus dei.
Quisquis secundis rebus exsultat nimis,
Fluitq́; luxu, semper insolita appetens;
Hunc illa magnæ dira fortunæ comes
Subit libido: non placent suetæ dapes,
Non tecta sani moris, aut vilis cibus.
Cur in penates rariùs tenues subit
Hæc delicatas eligens pestis domos?
Cur sancta paruis habitat in tectis Venus,
Mediumq́; sanos vulgus affectus tenet,
Et se coërcent modica? contrà diuites,
Regnoq́; fulti, plura quàm fas est, petunt?
Quod non potest, vult posse, qui nimium potest.
Quid deceat alto præditam solio vides:
Metue ac verere sceptra remeantis viri.
PH. *Amoris in me maximum regnum fero,*
Reditusq́; nullos metuo. non vnquam ampliùs
Conuexa tetigit supera; qui mersus semel
Adiit

185 *Regnat.* Euripides Amorem deorum omniũ supremum esse cecinit, his versibus:

ἔρωτα δ' ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν,
καὶ τῶν ἁπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον,
ἢ σκαιός ἐστιν ἢ καλῶν ἄπειρος
οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν.

& Ouidius, de amore:

Regnat, & in superos ius habet ille deos.

187 *Gradiuus istas belliger:* non sine causa addit *belliger* quia Romani Martem sæuientem, & bellum ac cędes spirantem, Gradiuum; eundem verò tranquillum ac pacificum, Quirinum appellabant, vt præter ceteros docet Siluester Aldobrandinus in commentar. lib. 1. Institutionum Iustiniani Imperatoris pag. 16. Vnde verò Gradiuus dicatur, docet Festus; & Iulianus Aurel. lib. 1. de cognom deorum cap. 6 & Lilius Syntag. 10.

191 *Ipsumq́;*. v. l. *læsumq́;*

192 *Figit sagittâ certior missâ puer.* apud Ouid. Phœbus sic queritur:

Certa quidem nostra est, nostra est tamen vna sagitta
Certior, in vacuo quæ pectore vulnera fecit.

huc ergo respicit Seneca. Qui Cupidini sagittas tribuit, quia formosi eminus feriunt. Xenophon ἀπομνημ. α΄, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

201 *Vana ista demens animus.* Archias poëta, quem Cicero defendit;

οὐχ ὁ ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστοι,
ψυχαῖς ἀνθρώπων ἔσθ' ὁ ἔρως πρόφασις.

satis confirmans ea, quæ noster poëta hoc loco sapientissimè scribit. huc refer illud diuini poëtæ;

— an sua cuiq; deus fit dira cupido.

Michaël Marullus, de amore:

Qui cælo dignati? homines. quæ causa coëgit?
Mitior auctore est credita culpa deo.

205 *Huncilla* ex ciborum copia & varietate nasci amorem testatur Phocylid.

οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·
ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμέτρους ἕλκει ἔρωτας.

D. Hieronymus, ad Furiam de viduitate
» seruandâ: Adolescentia, feruente cibis corpore, de castitate secura est? neque verò hæc dicens condemno cibos,
» quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione: sed iuuenibus ac puellis incensiua assero voluptatum. Non
» Aethnæi ignes, non Vulcania tellus, non Vesuuius & Olympus tantis ardoribus æstuant, vt iuueniles medullæ vi-
» no plenę & dapibus inflammatæ. In quibus verbis vox *Olympus* superuacua aut mendosa est, aut notandũ Olympo idem quod Aethnæ olim accidisse. quod de Olympo ad mare rubrum sito traditur. Omnino consulenda censeo vetera exemplaria, quæ vulgatis semper sunt fideliora. Gratianus etiam distinctione 44 cap. 1. ita scripsit, si
» memini: Ventris namque ingluuies ad luxuriam prouocat facilè, & omne bonum opus dissoluit.

208 *Cur in penates rariùs tenues subit?* an quia, teste Apuleio lib 5. asini, sobrietas Veneris est inimica? Sine Cerere & Baccho, ait ille, friget Venus. Athenæus lib. 6. ex Euripide, ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ. Idem lib. 1. ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις. ἐν γὰρ τοῖς κακῶς πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς.

Adijt silentem nocte perpetuâ domum.
NVT. *Ne crede, Ditis cluserit regnum licet,*
Canisq́; dirus Stygius obseruet fores:
Solus negatas inuenit Theseus vias.
PH. *Veniam ille amori forsitan nostro dabit.*
NVT. *Immitis etiam coniugi castæ fuit,*
Experta sæuam est barbara Antiope manum.
Sed posse flecti coniugem iratum puta:
Quis huius animum flectet intractabilem?
Exosus omne feminæ nomen fugit,
Immitis annos cælibi vitæ dicat,
Connubia vitat. genus Amazonium scias.
PH. *Hunc in niuosi collis hærentem iugis,*
Et aspera agili saxa calcantem pede,
Sequi per alta nemora, per montes placet.
Resistet ille, seq́; mulcendum dabit.
NVT. *Castosq́; ritus Venere non castâ exuet.*
Tibi ponet odium; cuius odio forsitan
Persequitur omnes. PH. *precib. haud vinci potest?*
NV. *Ferus est.* PH. *amore didicimus vinci feros.*
NV. *Fugiet.* PH. *per ipsa maria, si fugiat, sequar.*
NV. *Patris memẽto.* PH. *meminimus matris simul.*
NV. *Genus omne profugit.* PH. *pellicis careo metu.*
NV. *Aderit maritus.* PH. *nempe Pirithoi comes.*
NV. *Aderitq́; genitor.* PH. *mitis Ariadnæ pater.*
NV. *Per has senectæ splendidas supplex comas,*
Fessumq́; curis pectus, & cara vbera
Precor; furorem siste, téque ipsam adiuua.
Pars sanitatis, velle sanari, fuit.
PH. *Non omnis animo cessit ingenuo pudor.*
Paremus altrix. qui regi non vult amor
Vincatur. haud te fama maculari sinam.
Hæc sola ratio est, vnicum effugium mali:
Virum sequamur: morte præuertam nefas.
NV. *Moderare alumna mentis effrenæ impetus,*
Animos coërce: dignam ob hoc vitâ reor,
Quòd esse temet autumas dignam nece.
PH. *Decreta mors est, quæritur fati genus:*
Laqueóne vitam finiam, an ferro incubem,
An missa præceps arce Palladiâ cadam?
Prô castitatis vindicem armemus manum.
NV. *Sic te senectus nostra præcipiti sinet*
Perire letho? siste furibundum impetum.
Haud facilè quisquam ad vitam reuocari potest.

PH. *Pro-*

226 *Antiopè.* idem Ouidius & Higynus tradunt. Sed Pausanias: Ἀθηναῖοι δὲ φασὶν ἐπεί τε ἦλθον Ἀμάζονες Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι. Ceterùm Clydimus historiæ scriptor credidit Amazona, quæ fuit Thesei vxor, Hippolytam vocatam fuisse; sed Plutarchus id referens, in Theseo, perpetuò Antiopen vocat.

241 *Patris memento.* qui Scyllam permare crinibus tractam malè multauit. Virgilius in Ciri. alij aliter, ego sic intelligo.

245 *Splendidas.* capilli cani splendorem argenti æmulantur. Vnde Martialis:
Et facies multo splendeat alba pilo.

252 *Hæc sola ratio est.* Crates primum amoris remedium aiebat esse famem, secundum tempus, tertium restim. Laërt. in eius vita. Eam verò sententiã sic Crates expressit:
ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
ἐὰν μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
θεραπεία σοὶ τὸ λοιπὸν ἠρτήσθω βρόχος.

259 *Arce Palladia.* Athenis enim Pallas in arce colebatur, quia arcibus præsidere putabant. Catullus:
Diua quibus retinens in summis vrbibus arces.
quo loco vide Muretum.

273 *Diua non miti generata ponto.* Musæus:

ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης.

Ouidius:

> *—— quia mater amorum*
> *Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.*

idem affirmant præter Solinum in Ponticis, Virgilius, Tibullus, Ausonius, aliique. cur verò è mari nata fingatur, ex Porphyrij & Iubæ auctoritate scribit Placiades Mytholog. lib. 2. Vide Eusebium lib. 3. Præparat. Euangel. cap. 3. Clementem Aegyptiũ lib. 1. Pædag. Aristotelem lib. 2. Rhet. ad Theodect. & Heraclidem Ponticum, in allegoriis Homericis.

274 *Quam vocat matrẽ geminus Cupido.* alter vulgaris, diuinus alter, de quibus Plato in Symposio, & latiùs egit Lucianus in dialogo ἔρωτες: vel ἔρως καὶ ἀντέρως, de quibus Cælius Chalcagninus singularem libellum composuit, & quorum meminerunt Cælius Rhodigin. lib. 16. antiq. lect. & lib. 25 ac Augustinus Nyphus, de amore cap. 19. 60. & 98. eodem sensu noster ait Oedipi actu 3.

> *Concinit thedas geminus Cupido.*

Horatius etiam Venerem sæuam Cupidinum matrem vocauit, lib. 4. od. 1. & lib. 1. ode 19. quo loco Lambinus inquit: Multos esse vnius Veneris Cupidines, à nemine, quod sciam, traditur. ego verò à multis hoc traditum esse scio. Orpheus:

> *ὑμνέομεν σεμνὴν πολυώνυμον ἀφρογενείης,*
> *καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήιον, ἧς ἄπο παντες*
> *ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν ἔρωτες.*

Ouidius lib. 1. Fastor.

> *Alma faue dixi geminorum mater amorum.* & 3. Amor.
> *Quære nouum vatem tenerorum mater amorum.*

apud Stobæum Orphei exstat hymnus in Venerem, vbi inter cetera nominatur μῆτερ ἐρώτων. Non ignoro Claudianum scribere;

> *Mille pharetrati ludũt in margine fratres*
> *Ore pares, auo similes, gens mollis amorũ:*
> *Hos nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum*
> *Edidit. ——*

Sed, vt existimo, Claudianus Philostratum, alij alios sequi maluerunt.

276 *Iste lasciuus puer.* pueri figura Cupido fingitur. Moschus de amore fugitiuo: Ἐστὶ δ᾽ ὁ παῖς. Marull.

> *Quis puer hic? Veneris plena quæ causa pharetra?*
> *Non benè prouisus certa quòd arma mouet.*
> *Cur sine veste deus? simplex puer odit opertum.*
> *Vnde puer? pueros quòd facit esse senes.*

PH. *Prohibere ratio nulla periturum potest,*
Vbi quis mori constituit, & debet mori.
NVT. *Solamen annis vnicum fessis, hera.*
Si tam proteruus incubat menti furor,
Contemne famam: fama vix vero fauet,
Peius merenti melior, & peior bono.
Tentemus animum tristem & intractabilem:
Meus iste labor est, aggredi iuuenem ferum,
Mentemq́ue sæuam flectere immitis viri.

CHORVS.

Sapphici & Anapæstici.

Diua non miti generata ponto;
Quam vocat matrem geminus Cupido.
Impotens flammis simul & sagittis
Iste lasciuus puer, & renidens,
Tela quàm certo moderatur arcu!
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuè populante venas:
Non habet latam data plaga frontem;
Sed vorat tectas penitus medullas.
Nulla pax isti puero: per orbem
Spargit effusas agilis sagittas,
Quæq́ue nascentem videt ora solem,
Quæq́ue ad Hesperias iacet ora metas,
Si qua feruenti subiecta Cancro est,
Si qua Parrhasiæ glacialis Vrsæ
Semper errantes patitur colonos,
Nouit hos æstus. iuuenum feroces
Concitat flammas, senibusq́ue fessis
Rursus exstinctos reuocat calores:
Virginum ignoto ferit igne pectus,
Et iubet cælo superos relicto
Vultibus falsis habitare terras.
Thessali Phœbus pecoris magister
Egit armentum, positoq́ue plectro
Impari tauros calamo vocauit.
Induit formas quoties minores,

Porrò locus hic in scriptis cod. plerisque sic legitur:

> *Impotens flammis simul & sagittis*
> *Iste lasciuus puer & renidens*
> *Tela quàm certo moderatur arcu!*
> *Labitur totas furor in medullas,*
> *Igne furtiuè populante venas.*

& paulo pòst iidem continent;

> *Quæq́ue nascentem videt ora Solem,*
> *Quæq́ue ad Hesperias iacet ora metas.*

Ipse

Ipse qui cælum nebulasq́; ducit?
Candidas ales modò mouit alas,
Dulcior vocem moriente cygno:
Fronte nunc toruâ petulans iuuencus
Virginum strauit sua terga ludo,
Perq́; fraternos noua regna fluctus,
Vngulâ lentos imitante remos,
Pectore aduersò domuit profundum,
Pro suâ vector timidus rapinâ.
Arsit obscuri dea clara mundi
Nocte desertâ, nitidosq́; fratri
Tradidit currus aliter regendos.
Ille nocturnas agitare bigas
Discit, & gyro breuiore flecti.
Nec suum tempus tenuere noctes,
Et dies tardo remeauit ortu,
Dum tremunt axes grauiore curru.
Natus Alcmenâ posuit pharetram,
Et minax vasti spolium leonis,
Passus aptari digitis smaragdos,
Et dari legem rudibus capillis:
Crura distincto religauit auro,
Luteo plantas cohibente socco:
Et manu, clauam modò qua gerebat,
Fila deduxit properante fuso.
Vidit Perses, ditisq́; ferax
Lydia regni, deiecta feri
Terga leonis, humerisq́; quibus
Sederat alti regia cæli,
Tenuem Tyrio stamine pallam.
Sacer est ignis (credite læsis)
Nimiumq́; potens; quâ terra salo
Cingitur alto; quaq́; æthereo
Candida mundo sidera currunt.
Hæc regna tenet puer immitis,
Spicula cuius sentit in imis
Cærulus vndis grex Nereidum,
Flammamq́; nequit releuare mari.
Ignes sentit genus aligerum.
Venere instinctus suscipit audax
Grege pro toto bella iuuencus.
Si coniugio timuere suo,
Poscunt timidi prælia cerui,
Et mugitu dant concepti

299 *Nebulasq́; ducit.* plurimæ membranæ; *fecit*, pro *ducit.*

301 *Dulcior vocem moriente cygno.* Callimachus, Aeschylus, Theocritus, Aristophanes, Antipater, Euripides, Plato, Aristoteles, Aegyptij sacerdotes, Philostratus, Oppianus, Tzetzes, Lucretius, Ouidius, Seneca, Martialis, nec non Cicero Tuscul. quæst. 5. Wottonus lib. 7. cap. 148. & Hieron. Cardanus de subtilit. libro 10. testantur cygnos cum cãtu & voluptate mori. Athenæus verò, Aelianus, Plinius, & ex recentioribus Iul. Scaliger exercitat. ad Cardanum libro 15. nec non Brodeus comment. in Epigr. Græca, & Pierius lib. 23. Hieroglyph. totum illud fabulosum esse contendunt. quorũ sententiam, quia veritati consentaneã cõperio, lubẽs amplector.

Cygno. sic Ouidius, in epist.

Sic vbi fata vocãt vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

& Fastorum 2.

Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.

304 *Perq́; fraternos.* per mare Neptuni, qui apud Homerum Iliad. ό. ait:

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥείη,
Ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων·
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ παλλομένων.

Næuius, in carmine belli Punici;

Summi deum regis fratrem Neptunum, regnatorem marûm.

Mala regna. hoc malim propter maris naturam, quàm *noua regna*, quod in Winckeliano cod. habetur.

308. *Arsit obscuri dea clara mundi.* Luna, testibus Theocrito εἰδ. 3. & 21. Catullo, & Ouidio, Endymionem, Calyces & Aetlij, seu Iouis F. amauit, eique in montibus Asclenis concubuit, vt scribunt Rhianus & Nicander historicus. fictionis causam habes apud Plinium, in naturali historia.

Obscuri dea clara mundi. plerique eandẽ Lunam, Dianam, ac Proserpinã esse contendũt.

325 *Deiecta.* in meo m. s. est *reiecta.*

337 *Ignes sentit genus aligerum.* Virgil. 3. Georg.

Omne adeò genus in terris hominumq́; ferarumq́;,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq́; volucres,
In furias, Veneremq́; ruunt. amor omnibus idem.

338 *Venere instincti, quàm magna.* tres lib.

Signa furoris: tunc virgatas
India tigres decolor horret.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto est spumeus ore.
Pœni quatiunt colla leones,
Cùm mouit amor: tum silua gemit
Murmure sæuo. amat insani
Bellua ponti, Lucæq́ boues.
Vendicat omnes natura sibi.
Nihil immune est, odiumq́ perit,
Cùm iussit amor; veteres cedunt
Ignibus iræ. quid plura canam?
Vincit sæuas cura nouercas.

vet. habẽt. *Venere instinctus suscipit audax, Grege pro toto, bella iuuẽcus.* de quibus bellis consule Virgil. Georg. 3. ac eius imitatorem Oppianum 2. Cyneget.

346 *Spumeus.* apri à Lucretio Spumigeri, à Virgilio spumantes dicuntur.

350 *Lucæq́ boues.* suaues sunt hoc loco interpretes nostri, reponentes, *Luciq́ boues*; & ne patellę dignum desit operculum, idipsum interpretantes, boues luci, id est, in silua incædua versari solitos. At Ennius inquit;

Priùs pariet locusta Lucam bouem.

& Lucretius lib. 5.

Inde boues Lucas turrito corpore tetros
Anguimanos belli docuerũt volnera Pœni
Sufferre ——

Plinius Hist. natural. lib. 8. Elephantos Italia primùm vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit. Latiùs etiam hac de re πολυγραφώτατος ille Varro lib. 6. de lingua Latina; Luca bos, inquit, elephas: cur ita sit dicta, duobus modis inuenio scriptum. nam in C. Aelij commentario erat, à Libycis Lucas; & in Virginij comment. ab Lucanis Lucas, ab eo quòd nostri maximam quadrupedem, quam ipsi haberent, vocarent bouem, & cùm in Lucanis, Pyrrhi bello, primùm vidissent apud hosteis elephantos, identidem quadrupedes cornutas (nam quos dentes multi dicunt, sunt cornua) Lucam bouem appellasse. Si à Libya dictæ sunt Lucæ; pantheræ & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ: si ab Lucanis dictæ; vrsi cur potiùs Lucani, quàm Luci dicti? Quare ego arbitror potiùs Lucas ab luce: quòd longè relucebant propter inauratos regios clypeos; quibus eorum tum ornatæ erant turres. Hæc ille: cuius verba facilè apparet non esse mendosa; & Vertranium Maurum; qui pro, *Vrsi cur potiùs Lucani, quàm Luci dicti*, legendum coniicit, *v.c.p. L. quàm lupi d.* Varronis verba, satis per se dilucida & aperta, non satis assecutum fuisse. 355 *Sæuas cura nouercas.* nouercæ funestæ nominantur infrà actu 5. sæuæ à Seneca Octauiæ actu 1. Virg. 2 Georg. Ouidio 2 tristium, Valerio Flacco Argon. 5. & Papinio 2. siluar. terribiles ab Ouidio 1. Metam. iniustæ à Virgilio in eclogis; diræ ab Ouidio in epist. & Claudiano 3. de raptu. Seneca Hercule Fur. actu. 1. —— *facere si quicquam apparo Dignum nouerca* —— & Hercule Fur. actu 5. —— *ô nouercales manus!* Agamemn. actu 2. —— *quod nouercales manus Ausa* —— Afranius, Diuortio: *Mulier, nouercæ nomen huic adde impium.* Cestius Pius, apud Senecam controuers. lib. 4. Sed adhuc, inquit, crudelis & pertinax nouerca, post omnia deuicta nihilominus sæuit. Euripides, Ione: φθονεῖν γὰρ φασὶ μητρυιὰς τέκνοις. & Alceste; ἐχθρὰ γὰρ ἡ ἐπιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. nec non: προγόνοις δ' ἅμ' ἔστι δυσμενὴς ἀεί ποτε. harum perfidia & erga priuignos odium patet etiam ex quodam Diocletiani & Maximiani rescripto l. 1. C. quib. causis cess. long. temp. præscr. atque ea caussa est cur Caius noster l. 4 D. de inof. testam. scripserit: Non est consentiendum parentibus, qui iniuriam aduersus liberos suos testamento inducũt: quod plerumque faciunt, malignè contra sanguinem suum inferentes iudicium, nouercalibus delinimentis instigationibusque corrupti. Quæ verba libri Etrusci, quos sequitur Iacob. Labittus Indicis pag. 47. col. 4. & Cuiacius lib. 2. obseruat. cap. 21. præferunt esse desumta ex Caij lib. singulari ad legem Gliciam, non, vt voluit Haloander, Leuticam: in ceteris codicibus tribuuntur Maximo ad legem Falcidiam: quod placuit Eguinario Baroni, in commentario legis illius, quia, inquit, Maximum ad legem hanc scripsisse constat. vnde constet, ille non expressit. constat ex l. 125. D. de leg. 1. in Π. Florentinis inscriptione. Nonnulla de nouercarum sæuitia & iniquitate habes apud Siluest. Aldobrandin. §. socrum quoque. Instit. de nupt.

ACTVS SECVNDVS.

PHAEDRA. NVTRIX.

Altrix profare, quid feras? quónam in loco est?
NVT. *Spes nulla tantum posse leniri malum,*
Finisq́ flammis nullus insanis erit.
Torretur æstu tacito, & inclusus quoque,
Quamuis tegatur, proditur vultu furor.
Erumpit oculis ignis, & lapsæ genæ

360 *Quamuis tegatur.* cùm cæteræ affectiones animi vultu indicentur, tum potiss. amor. Seneca Agamemn. actu 5. & Hercul. Oetæo actu 2.

Vultusq́ ipsi scelera truculenti ferunt. &:
Vultus loquitur quodcumque negas.

Ouid. 2. Metamorph.

Heu quàm difficile est crimen non prodere vultu!

& idem in epist Paridis:

—— *quis namque absconderet ignem,*
Lumine qui semper proditur ipse suo?

Lucem recusant. nil idem dubiæ placet,
Artusq; variè iactat incertus dolor.
Nunc vt soluto labitur moriens gradu,
Et vix labante sustinet collo caput,
Nunc se quieti reddit, & somni immemor
Noctem querelis ducit: attolli iubet,
Iterumq; poni corpus, & solui comas,
Rursusq; fingi. semper impatiens sui
Mutatur habitus. nulla iam Cereris subit
Cura, aut salutis. vadit incerto pede,
Iam viribus defecta: non idem vigor,
Non ora tingens nitida purpureus rubor:
Populatur artus cura: iam gressus tremunt,
Tenerq; nitidi corporis cecidit decor.
Et, qui ferebant signa Phœbeæ facis
Oculi, nihil gentile, nec patrium micant.
Lachrymæ cadunt per ora, & assiduo genæ
Rore irrigantur: qualiter Tauri iugis

Maximianus, in querela senectutis;
Certè difficile est abscōdere pectoris ignes,
Panditur & clauso sæpius ore furor.
Furorem posuit pro amore, quod Plato lib. 3. de repub. & Cicero 4. Tuscul. confirmant, & Virgil. 4. Aeneid.
Seu quicumque furor, ——
hoc est, interprete Pomponio Sabino, amor. rationem Seruius reddit, quia amor omnis plenus furoris est. Vnde & Tragicus;
τὸ μαίνεσθαι δ' ἄρ' ἦν ἀνθρώποις ἔρως.
Notum est illud Prodici:
ἔρωτα διπλασιασθέντα μανίαν γίνεσθαι.
Dixi autem Maximianus, cum auctoribus Sophologij, & Poeticæ Margaritæ; non cum vulgo, Cornelius Gallus. ex tribus enim codicibus manuscr. comperi hunc Maximianum, qui temporibus Boëthij vixit, versuum illorum non valde lepidorum auctorem esse. Vnus codex penes me est dono Lud. Carrionis I. C. alter penes Victorem Giselinū Medicum: tertius fuit Fr. Martinij Gandensis, amici mei intimi; in quo adolescente omnia bona erant, quę laudabilia dicit magnus Aristoteles. Sciunt hoc quotquot illo familiariter vsi fuerunt: ceteris fidem fecissent in om- *Tepi-*
nia Philosophi Senecæ opera doctissimæ annotationes; quarum specimē pulcherrimum vidi, & Pet. Suffridus, in annot. Offic. Ciceronis, meminit. Sed illum nobis in ipso iuuētę flore, nō sine mœrore omniū, mors eripuit. Ferenda quidem mors, quòd omnes ea lege viuimus, vt moriamur: lugenda tamen, quòd pauci ita viuimus, vt nostra cōmoda publicæ vtilitati postponamus. de Martinio sanè merito mihi videor cecinisse:
Ferte pios manibus iuuenes ac spargite flores.
Flos iuuenum meritam marcuit ante diem.
Quid nocuit iuueni? virtus, sapientia, mores:
Hæc fecêre senem crederet vt Lachesis.
Sed hæc amici bene meriti memoriæ data: nūc ad rem. illud quod suprà dixit Seneca: *torretur æstu tacito*, fortassis ex illo Virgilij 4. Aeneid. sumtum fuit:
Interea tacitum viuit sub pectore vulnus,
Vritur infelix Dido.
362 *Nil idem dubiæ placet.* propria amantium perturbatio sumta ex illo Euripidis, in Hippolyto;
Ταχὺ γὰρ σφάλ. &c.
» Plautus: Ita me amor lapsum animi ludificat, fugat,
» agit, appetit, raptat, retinet, iactat, largitur, quod dat non
» dat, maritimis moribus mecum experitur. & Ouidius de Myrrha, lib. 10. Metamorph.
Noctis erat medium, curasq; & corpora somnus
Soluerat, at virgo Cynereia peruigil igne
Carpitur indomito, furiosaq; vota retractat,
Et modò desperat, modò vult tentare, pudetq;
Et cupit & quid agat non inuenit, vtq; securi
Saucia trabs ingens, vbi plaga nouissima restat,
Quò cadat in dubio est, omniq; à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis atque illuc, momentaq; sumit vtroque,
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet, &c. Marullus:
Iactor, dispereo, crucior, trahor huc miser atq; huc,
Ipse ego nec quis sim nescio, nec vbi sim.
363 *Dolor.* sic amor ab Ouidio etiam epist. 13. vocatur; *Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte venis.*
366 *Nec.* meus cod. script. habet *non.*
Somni immemor. Ouid. epist. 11.
Nec somni faciles & nox erat annua nobis.
370 *Nulla iam Cereris.* solent amantes cibos aspernari. Virgilius, in Ciri,
Nam qua re causa nec dulcis pocula Bacchi,
Nec grauidos Cereris dicam contingere fœtus?
Ouidius illud & duo sequentia expressit epist. 11.
Fugerat ore color, maciesq; adduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.
372 *Viribus defæta.* optimè in veter. libris continetur, *viribus defecta.* Sic Ouidius lib. 5. Metam.
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
& Metamorph. 9.
—— quæ vires defecto reddat amori.
Sic Martialis;
Dulcia defectâ moderatur carmina linguâ
Cantator cygnus funeris ipse sui.
373 *Purpureus rubor.* Sic Papinius Thebaid. 2.
Candida purpureum fusa super ora ruborem.
Rubor. Virgilius, si modò ipse auctor, de Scylla:
Nullus in ore rubor. vbi enim rubor, obstat amori. quia rubor pudoris indicium est: pallor ex Ouidij & Propertij sententia amantes decet. de genarum significatione vide Sex. Pompeium.

380. *Perfuſæ niues.* Sic Ouidius lib. 1. amor. eleg. 8.

Suſpenſæq; diu lacrymæ fluxêre per ora,
Qualiter abiectâ de niue manat aqua,

383 *Solitos amictus mente non ſanâ abnuit.* de Scylla Valerius, in Ciri;

Non ſtorace Idæo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus Sicyonia ſeruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

386 *Seres.* noſter, Hercule Oetæo:

Quæ Phœbeis ſubditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

de ſerico multa Tiraquellus in legibus connub. Quo verò tempore texendi ſerici artificium Occidenti innotuerit, docet ex Othone Phriſingenſi Briſſonius, de verb. ſignificat. lib. 17.

389 *Diducat.* o. v. l. *deducat,* rectè: deducat autem pondere ſuo.

490 *Aſſyrio.* odores Aſſyrij fuerunt in magno pretio apud veteres. vnde Catullus;

Fragrantem Aſſyrio venit odore domum.

Tibullus:

Nō ſoror, Aſſyrios cineri quæ dedat odores.

Senecam de amomo loqui exiſtimo.

394 *Haſtile Theſſalicum.* Euripides, Θέσσαλον ὄρπηκα.

397 *Atticum pulſans ſolum.* Lyſias orator prodidit Amazonas primas mortalium equo vſas fuiſſe, & gratiâ roboris periclitādi, cùm alia percurriſſe loca, tum Atticā etiam; in qua ægre tandem vinci potuerint. Hellanicus Lesbius ſcripſit illas, vt in Atticam peruenirent, Thracium Boſporum gelu conſtrictum (qua de re vide Plutarchum, in Theſeo) equis plauſtriſque traieciſſe: quo tēpore Antiope capta, poſtea Theſeo Hippolytum peperit, auctore, poſt Heraclidem Ponticum, Iſacio in Lycophronem.

399 *Lunatâ peltâ.* Virgilius;

Ducit Amazonidū lunatis agmina peltis.

404 *Regina nemorum.* viri amantes, ſolem, feminæ lunam precabantur. teſtes Seneca hoc loco, Euripides in Hippolyto, & Theocritus εἰδυλ. β'. cuius Scholiaſtes huius conſuetudinis varias rationes reddit, multa etiam Cælius lib. 5. c. 6.

Quæ montes colis. Horatius;

Montium cuſtos, nemorumq; virgo.

410 *Hecate triformis.* Vide ſup. Med. verſ. 7. in Comment.

414 *Inuerte mentem.* o. v. l. *innecte.* eodem verò verſu ex iiſdē duo deteriores; *aduerſus.*

417 Lunæ cornua tribuuntur etiā ab Ouidio, Horatio, Lucano, Statio, Solino & Martiano Capella: quorum teſtimonia proferre nihil eſt neceſſe. iccirco pictores, ſculptores &

Tepido madeſcunt imbre perfuſæ niues.
Sed en pateſcunt regiæ faſtigia.
Reclinis ipſa ſedis auratæ toro,
Solitos amictus mente non ſanâ abnuit.
PH. *Remouete famulæ purpurâ atq; auro illitas*
Veſtes, procul ſit muricis Tyrij rubor,
Quæ fila ramis vltimis Seres legunt.
Breuis expeditos zona conſtringat ſinus,
Ceruix monili vacua: nec niueus lapis
Deducat aures, Indici donum maris.
Odore crinis ſparſus Aſſyrio vacet.
Sic temere iactæ colla perfundant comæ,
Humeroſq; ſummos: curſibus motæ citis
Ventos ſequantur. læua ſe pharetræ dabit,
Haſtile vibret dextra Theſſalicum manus.
Talis ſeueri mater Hippolyti fuit.
Qualis relictis frigidi ponti plagis,
Egit cateruas, Atticum pulſans ſolum
Aut Tanais, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emiſitq; lunatâ latus
Protecta peltâ: talis in ſiluas ferar.
NVT. *Sepone queſtus. non leuat miſeros dolor,*
Regina. ſæuis ecquis eſt flammis modus?
Agreſte placa virginis numen deæ.
Regina nemorum, ſola quæ montes colis,
Et vna ſolis montibus coleris dea,
Conuerte triſtes ominum in melius minas.
O magna ſiluas inter & lucos dea,
Clarumq; cæli ſidus, & noctis decus;
Cuius relucet mundus alterna face,
Hecate triformis: en ades cœptis fauens,
Animum rigentem triſtis Hippolyti doma:
Amare diſcat, mutuos ignes ferat,
Det faciles aures, mitiga pectus ferum,
Innecte mentem: toruus, auerſus, ferox,
In iura Veneris redeat, huc vires tuas
Intende. ſic te lucidi vultus ferant,
Et nube ruptâ cornibus puris eas.
Sic te regentem frena nocturni ætheris
Detrahere nunquam Theſſali cantus queant,
Nulluſq; de te gloriam paſtor ferat.
Ades inuocata. Iam fauet votis dea.
Ipſum intueor ſolenne venerantem ſacrum,
Nullo latus comitante. quid dubitas? dedit

Tempus locumq́; casus. vtendum artibus.
Trepidamus? haud est facile mandatum scelus
Audere: verùm iusta, qui reges timet,
Deponat, omne pellat ex animo decus.
Malus est minister regij imperij pudor.

HIPPOLYTVS. NVTRIX.

HIP. *Quid huc seniles fessa moliris gradus*
O fida nutrix, turbidam frontem gerens,
Et mœsta vultus? sospes est certè parens,
Sospesq́; Phædra, stirpis & geminæ iugum.
NVT. *Metus remitte. prospero regnum in statu est,*
Domusq́; florens sorte felici viget.
Sed tu beatis mitior rebus veni:
Namque anxiam me cura sollicitat tui,
Quòd te ipse pœnis grauibus infestus grauas.
Quem fata cogunt, hic quidem viuat miser:
At si quis vltro se malis offert volens,
Seq́; ipse torquet; perdere est dignus bona,
Quis nescit vti. potiùs annorum memor,
Mentem relaxa, noctibus festis facem
Attolle, curas Bacchus exoneret graues.
Ætate fruere, mobili cursu fugit.
Nunc facile pectus, grata nunc iuueni Venus,
Exsultet animus. cur toro viduo iaces?
Tristem iuuentam solue. nunc luxus rape,
Effunde habenas. optimos vitæ dies
Effluere prohibe propria descripsit Deus
Officia, & æuum per suos ducit gradus.
Lætitia iuuenem, frons decet tristis senem.
Quid te coërces, & necas rectam indolem?
Seges illa magnum fenus agricolæ dabit,
Quæcunque lætis tenera luxuriat satis;
Arborq́; celso vertice euincet nemus,
Quam non maligna cædit aut resecat manus.
Ingenia meliùs recta se in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit.
Truculentus, & siluester, & vitæ inscius,
Tristem iuuentam, Venere desertâ, colis.
Hoc esse munus credis indictum viris,
Vt dura tolerent, cursibus domitent equos,
Et Marte sæua bella sanguineo gerant?
Prouidit ille maximus mundi parens,
Cùm tam rapaces cerneret fati minas,

ceteri formarum exprimendarum artifices, Dianæ seu Lunæ duo semper veluti paruula cornua affingunt. cuius moris etiam Claudianus de raptu Proserp. lib 2 meminit;

Hic Hyperionio solem de semine nasci
Fecerat & pariter Lunam, sed dispare forma,
Aurora noctisq́; duces. cunabula Tethys
Præbet, et infantes gremio solatur anhelos,
Cæruleusq́; sinus roseis radiatur alumnis:
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauē nec pubescētibus altè
Cristatum radiis. primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignē:
Luna parte soror vitrei libamina potat
Vberis & paruo signantur tempora cornu.

In his doctis. versibus exponendis Parrhasius & Cælius valde laborarunt, nec tamen omnia sunt assecuti: ego fortassis aliquando latiùs id exsequar.

432 *Stirpis & geminæ iugum.* vtriusque matrimonij liberi, ego, Demophoon & Antigonus: quos duos posteriores Phædra Theseo peperit. Plutarch. in Thes.

437 *Grauas.* pro eo in q. v l. est *domas.* & sequenti proximè versu habetur; *Quem fata cogunt, ille est cum venia miser.*

444 *Mobili cursu fugit.* ætatem iccirco Ouidius volatilem dixit. meritò. ætatis enim cursus idem qui temporis. at tempus non est omnino, vel vix & obscurè est. quia alia eius pars præterit & non est, alia instat & nōdum est: & quod constat ex partibus quæ nō sunt, vix videtur esse posse, auctore Aristot. lib. 4. Physic. vnde Lucretius:

Tempus itē per se non est. sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in æuo,
Tum quæ res instet, quid porrò deinde sequatur.
Nec per se quemquam tempus sentire fatendum est,
Semotum ab rerum motu placidaq́; quiete.

447 *Iuuentam* Virgil. lib. 4 Aeneid.
Soláne perpetua mœrens carpêre iuuenta.

448 *Optimos vitæ dies* vt enim matutinum tempus diei pars potior: sic iuuentus vitæ pars melior existimanda est.

450 *Ducit.* m. l. *duxit*, quemadmodum *descripsit.*

455 *Euincit.* v. l. in futuro.

464 *Prouidit, &c.* hunc versum citat Raphaël Cumanus ad l. 1. nu. 4. D. solut. matrimonio. sed mendosè.

Vt damna semper sobole repararet nouâ.
Excedat, agedum, rebus humanis Venus,
Quæ supplet ac restituit exhaustum genus,
Orbis iacebit squallido turpis situ,
Vacuum sine vllis classibus stabit mare,
Alesq; cælo deerit, & siluis fera,
Solis & aër peruius ventis erit.
Quàm varia lethi genera mortalem trahunt, "
Carpuntq; turbam; pontus, & ferrum, & doli. "
Sed fata credas deesse? sic atram Styga
Iam petimus vltro. cælibem vitam probet
Sterilis iuuentus: hoc erit, quicquid vides,
Vnius æui turba, & in semet ruet.
Proinde vitæ sequere naturam ducem,
Vrbem frequenta, ciuium cœtus cole.
HIP. *Non alia magis est libera, & vitio carens,*
Ritusq; meliùs vita quæ priscos colat;
Quàm quæ, relictis mœnibus, siluas amat.
Non illum auaræ mentis inflammat furor,
Qui se dicauit montium insontem iugis;
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non pestilens inuidia, non fragilis fauor:
Non ille regno seruit, aut regno imminens
Vanos honores sequitur, aut fluxas opes,
Spei metusq; liber. haud illum niger
Edaxq; liuor dente degeneri petit:
Nec scelera populos inter atque vrbes sita
Nouit, nec omnes conscius strepitus pauet:
Haud verba fingit: mille non quærit tegi
Diues columnis, nec trabes multo insolens
Suffigit auro. non cruor largus pias
Inundat aras, fruge nec sparsi sacrâ
Centena niuei colla submittunt boues:
Sed rure vacuo potitur, & aperto æthere
Innocuus errat: callidas tantùm feris
Struxisse fraudes nouit, & fessus graui
Labore, niueo corpus Ilisso fouet.
Nunc ille ripam celeris Alphei legit:
Nunc nemoris alti densa metitur loca,
Vbi Lerna puro gelida perlucet vado,
Sedemq; mutat. hîc aues querulæ fremunt,
Ramiq; ventis lenè percussi tremunt,
Veteresq; fagi. iuuat hîc aut amnis vagi
Pressisse ripas, cespite aut nudo leues
Duxisse

502 *Ilisso.* sic in o. v. l. legitur, & est Ilissus Platoni, Ptolemæo, Eustathio, Melæ, Plinio & Papinio notus:

506. *Sedemq;.* m. s. *sedesq;.*
Aues querulæ. Claudianus;
Et murmur querula blandius alite.
508 *Iuuit aut amnis, &c.* Horatius;
—— *nunc leui membra sub arbuto*
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Duxisse somnos: siue fons largus citas
Defundit vndas, siue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo sonus.
Excussa siluis poma compescunt famem,
Et fraga paruis vulsa dumetis cibos
Faciles ministrant. regios luxus procul
Est impetus fugisse: solicito bibant
Auro superbi. quàm iuuat nudâ manu
Captasse fontem? certior somnus premit,
Secura duro membra versantem toro.
Non in recessu furta, & obscuro improbus
Quærit cubili, seq; multiplici timens
Domo recondit: æthera ac lucem petit,
Et teste cælo viuit. hoc equidem reor
Vixisse ritu prima quos, mistos deis,
Profudit ætas: nullus his auri fuit
Cæcus cupido, nullus in campo sacer
Diuisit agros, arbiter populis lapis.
Nondum secabant credulæ pontum rates:
Sua quisque norat maria. non vasto aggere
Crebraq; turre cinxerant vrbes latus:
Non arma sæuâ miles aptabat manu,
Nec torta clusas fregerat saxo graui
Balista portas: iussa nec dominum pati
Iuncto ferebat terra seruitium boue.
Sed arua per se fœta, poscentes nihil
Pauêre gentes: silua natiuas opes,
Et opaca dederant antra natiuas domos.
Rupêre fœdus, impius lucri furor,
Et ira præceps, quæq; succensas agit
Libi-

516 *Est impetus fugisse.* hanc phrasim apud Nasonem lib. 2. 5. 6. 8. & 9. Metamor. & passim in epist. & alibi, plus decies obseruaui.

Sollicito bibant. m. s. *bibunt.* Sollicitum verò aurum accipe, quemadmodum apud Tibullum;

Somnus sollicitas deficit ante fores.

" 518 *Celer somnus.* aliquot membranæ;
" *certior somnus.*

526 *Cæcus cupido.* cæcum vocat, quia qui eo exagitãtur, cęci fiant; neq. quid pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid perniciosum videre possunt. quamobrem amorem cæcum pingi voluerunt Aristoteles lib. 7. Ethicor. ad Nicomachum cap. 9. (si modò ipse, & non Nicomachus, quod Ciceroni in lib. de finibus placuit, operis illius auctor est) & Oribasius Euporist. lib. 1. c. 22. quòd scilicet coitus prudentiæ & ingenij animique robori plurimum obsit: omnis autem à Venere abstinentia animi vires maximè corroboret, teste Simplicio in Enchir. Epicteti cap. 43. Non ignoro fuisse nonnullos qui aliam rationem istius fictionis tradiderint, eosque magni nominis viros Aristotelem probl. 4. cap. 2. & 3. & ibi Pet. Aponensem, & c. 32. Galenũ lib. 4. κτ̀ τόπους cap. 8. Aetium Tetrabib. 2. serm. 3. cap. 40. qui omnes putarunt amorem cæcum dici, quia immodica libido oculis plurimum noceat. Sed & Stephanus Forcatulus, in Cupidine iurisperito, & alij nonnulli rectè hanc fictionem excogitatam fuisse negarunt; amorem oculatum pingi debere cẽsentes. verùm his omissis ad alia pergamus.

Nullus in campo sacer. Iuuenalis;

Aut sacrum effodit medio de limite saxũ.

Sed quare sacrum? an quia Numa Terminũ pro Deo coli, eiq; hostias inanimas cædi voluit, atque illi templum constituit, vt Plutarchus in Numa & in Romaicis, Ouid. 2. Fa-
storum docent? postmodum tamen etiam agnam illi immolari consueuisse videtur colligi ex illo Horatij;
Et agna festis cæsa Terminalibus. Prudentius quoque (ni fallor) in libris contra Symmachum auctor est extis
» gallinæ Termino fieri solitum. Porrò ea sacra sub die fiebant. nam vt Paulus festi abbreuiator scribit; Terminus
» quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quòd nefas esse putarent Terminum intra tectum consi-
» stere. idem Paullus; Termino, inquit, sacrificabant, quòd in eius tutela fines agrorum esse putabant. denique Nu-
» ma Pompilius statuit eum qui Terminum exarasset, & ipsum, & boues sacros esse. Vnde apparet rectius hanc Nu-
mæ legem conceptam fuisse à Lud. Charonda in lib. Veterum leg. Rom. quàm à Ioanne Oroscio in l. 5. num. 29.
D. de Iustit. & iure. quam legem falsò Balduinus, in commentario περὶ γεωργικῶν Iustiniani, statim in principio,
duodecim tabulis tribuit. 527 *Diuisit agros arbiter populis lapis.* Tibullus: — *non fixus in agris*
Qui regeret certis finibus arua lapis. potuit etiam noster hoc ab Ouidio lib. 3. amor. eleg. 7. aut lib. 2. Fastor.
desumere. De finib. & terminis fratres Aruales cognouisse docet Cuiacius lib. 11. obseruat. cap. 5.
528 *Nondum secabant.* Tibullus lib. 1. *Nondum cæruleas pinus contemserat vndas,* *Effusum*
ventis præbuerat q; sinum. 530 *Vrbes lacus.* hoc est, fossæ perpetuam habentes aquam, l. vni. D. vt in
flum. publ. l. vn. in fin. D. de ripa munien. meus codex scriptus & alter collegij Winckeliani habent, *vrbes latas,*
quod non recipio. natum ex; *latus.*
534 *Iuncto ferebat terra.* & hoc quoque Tibullus lib. 1. eleg. 3. tradidit, ad cuius imitationem hæc fortassis scripta sint, vel sanè ad Hesiodi.

Libido mentes: venit imperij sitis
Cruenta, factus præda maiori minor:
Pro iure vires esse. tum primùm manu
Bellare nuda, saxaq́ & ramos rudes
Vertêre in arma. non erat gracili leuis
Armata ferro cornus, aut longo latus
Mucrone cingens ensis, aut cristæ caput
Galeæ comantes: tela faciebat dolor.
Inuenit artes bellicus Mauors nouas,
Et mille formas mortis. hinc terras cruor
Infecit omnes fusus, & rubuit mare.
Tum scelera, demto fine, per cunctas domos
Iere: nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dexterâ nati parens
Cecidit, maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntq́ fœtus impiæ matres suos.
Taceo nouercas: mitius nil est feris.
Sed dux malorum femina, & scelerum artifex
Obsedit animos; cuius incestæ stupris
Fumant tot vrbes, bella tot gentes gerunt,
Euersa

541 *Præda maiori minor.* Varro Margopoli, seu περὶ ἀρχῆς:

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, vrget: pisces vt sæpe minutos
Magnu' comest: vt aues enecat accipiter.

542 *Pro iure vires esse.* ex quorundam sententia fortior imbecilliori debet imperare, auctore Platone in Gorgia. vnde Thucydides lib. I. οὐδ' αὖ πρῶτοι τοῦ τοιούτου ὑπάρξαντες, ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος, τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι.

546 *Cristæ caput galeæ comantes.* sic Claudianus: *Exercentur equis, & colla comantia pectunt.*

549 *Et mille formas mortis.* Tibullus:

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper,
Nunc mare, nunc lethi mille repentè viæ.

557 *Dux malorum femina.* mala muliere nihil neque peius neque grauius. Orpheus:

ὡς οὐ κύντερον ἦν καὶ ῥίγιον ἄλλο γυναικός.

Homerus:

οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Menander:

θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν γυνή.

bonam mulierem inuentu esse difficilem dixit Diphilus:

γυναῖκα ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον.

cui consentit Euripides in Iphigenia Aulidensi. nam cùm Clytæmnestram bonam coniugem esse dixisset; mox subiungit,

σπάνιον δὲ θήρευμ' ἀνδρὶ τοιαύτην λαβεῖν
δάμαρτα, φλαύραν δ' οὐ σπάνις γυναῖκ' ἔχειν.

Pacuuius:

Haud facul femina inuenietur bona.

Lucilius:

Haud facul est homini inuentu femina bona.

quare Terentio omnes vno ludo ad maliciam doctæ videntur, imitato illud Menandri:

γυνὴ γυναικὸς πάποτ' οὐδὲν διαφέρει.

Euripides:

ὁρᾶτε, ἄπιστον ὡς γυναικεῖον γένος.

Sed hi omnes, quemadmodum & Anaxilas, Xenarchus, Eubulus, Philotærus, Amphis, Alexis, Antiphanes, Carcinus, Aristophon apud Athenæum lib. 13. cap. 3. & Rodomontes apud Ariostum cantu 27. circa finē, & Menchacensis de successionum creatione par. I. lib. 2. §. 12. nu. 34 non satis attenderunt, vt virorum sic mulierum quasdam malas, quasdam bonas esse, iuxta Hesiodum;

οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

Simonides Amorgynus:

γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ ληΐζεται
ἐσθλῆς ἄμεινον, οὐδὲ ῥίγιον κακῆς.

Theognis:

οὐδὲν κῦφον ἀγαθῆς γλυκύτερόν ἐστι γυναικός.

Euripides vi veritatis coactus cecinit; οὐδὲ ὄλβος, οὐδὲ πυκνὸν οὐδὲν τοσοῦτον εἶχεν ἡδονάς, ὥσπερ ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς. etenim inter multa commoda, quæ à Fr. Barbaro in lib. de re vxoria cap. I. enumerantur, domus erit optimè constituta, vniuersaque familia commodissimè regetur. Metrodorus:

— ἔχεις γάμον; οἶκος ἄριστος
ἔσσεται. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.

quæ Possidonius sic in contrarium torquebat:

— ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερος. Posteriorem sententiā astruunt Menandri versus apud Lucianum, in dialogo qui inscribitur ἔρωτες. Metellus Numidicus in oratione de ducendis vxoribus apud Aulum Gellium ait: Si sine « vxore possemus, Quirites, esse; omnes ea molestia care- « remus: sed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis « satis commodè, nec sine illis vllo modo viui possit; saluti « perpetuæ potius, quàm breui voluptati consulendum. « Videtur autem Metellus Susarionem imitatus, qui apud Sudam ita scribit:

κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται
οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.

atque ea fuit causa cur Secundus Philosophus, teste Maximo Martyre & Philosopho locorū comm. cap. 39. nec non Menander & Philæmon mulierem vocent ἀναγκαῖον κακόν. ceterùm quod antiquè & populariter mares mali & feminæ bonæ dici consueuerant, vt Plautus, Catullus, & Cicero testantur, hoc κατ' εἰρωνείαν dictum videtur. Sed hæc parum ad rem, ad voluptatem & vtilitatem magnum momentum habent. ac, teste Agathone apud Athenæum, πάρεργα nonnunquam veluti

Euersa ab imo regna tot populos premunt.
Sileantur aliæ: sola coniux Ægei
Medea, reddit feminas dirum genus.
NVT. Cur omnium fit culpa, paucarum scelus?
HIP. Detestor omnes, horreo, fugio, exsecror.
Sit ratio, sit natura, sit dirus furor:
Odisse placuit. ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet vada
Incerta Syrtis: antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,
Et ora damis blanda præbebunt lupi;
Quàm victus animum feminæ mitem geram.
NVT. Sæpe obstinatis induit frenos amor,
Et odia mutat. regna materna aspice:
Illæ ferocis sentiunt Veneris iugum.
Testaris istud vnicus genitus puer.
HIP. Solamen vnum matris amissæ fero:
Odisse quòd iam feminas omnes licet.
NVT. Vt dura cautes vndique intractabilis,
Resistit vndis, & lacessentes aquas
Longè remittit: verba sic spernit mea.
Sed Phædra præceps graditur, impatiens moræ.
Quò se dabit fortuna? quò verget furor?
Terrâ repentè corpus exanimum cadit,
Et ora morti similis obduxit color.
Attolle vultus, dimoue vocis moras,
Tuus en alumna temet Hippolytus tenet.

PHAEDRA. HIPPOLYTVS.
NVTRIX.

PH. Quis me dolori reddit, atque æstus graues
Reponit animo? quàm bene excideram mihi?
Cur dulce munus redditæ lucis fugis?
Aude anime, tenta, perage mandatum tuum,
Intrepida constent verbâ. qui timidè rogat,
Docet negare. magna pars sceleris mei
Olim peracta est: serus est nobis pudor.
Amauimus nefanda. si cœpta exsequor,
Forsan iugali crimen abscondam face.
Honesta quædam scelera successus facit.
Age, incipe anime. Commodes paulum, precor,
Secretus aures: si quis est, abeat comes.
HIP. En locus ab omni liber arbitrio vacat.
PH. Sed ora cœptis transitum verbis negant,

ἔργα expedienda sunt. *Scelerum artifex* Euripides, in Medea:

γυναῖκες εἰς μὲν ἔσθλ' ἀμηχανώταται,
κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.

& ἐν τῷ Ὀρέστῃ:

δειναὶ γὰρ αἱ γυναῖκες εὑρίσκειν τέχνας.

Scholiastes Euripidis, in Hippolyto: ὥσπερ γὰρ τὸ νῦν ἔχειν δέδοται τοῖς ἀνδράσιν, οὕτως τὸ πανουργεῖν καὶ μηχανὰς ἐξευρίσκειν ταῖς γυναιξί. Nicostratus, apud Stobæum: ὡς εἰσὶ πάντων τέχνας τε ἐξευρεῖν καὶ πλέξαι σοφώταται. P. Syrus:

Malo in consilio feminæ superant viros.

quo sensu accipe illud L. Attij, in Aegistho:

Meliùs quàm viri callent mulieres.

560 *Et versa.* legó ex plerisque v. l. *euersa.* Egnian. *Et versa.*

561 *Sola coniux Ægei.* cùm Iason Creontis filiam in vxorem accepisset; Medea pharmacis Creontem & Glaucam, gladio liberos suos Mormorum ac Pheretem occidit: quare Athenas fugit, vbi Aegeo nupta, illi Medum peperit: tandem Theseo insidiari deprehensa, ab Aegeo vnà cum filio expellitur. auctor Pherecydes.

563 *Cur omnium fit culpa, paucarũ scelus?* Huc spectant ista Euripidis, in Menalippa:

ἀλγηστόν ἐστι θῆλυ μισηθὲν γένος.
αἱ γὰρ σφαλεῖσαι ταῖσιν οὐκ ἐσφαλμέναις
αἶσχος γυναιξὶ, καὶ κεκοίνωνται ψόγον
ταῖς οὐ κακαῖσιν αἱ κακαί.

idem, in Ione:

τὰ γὰρ γυναικῶν δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας,
κἀν ταῖς κακαῖσιν ἁγαθαὶ μεμιγμέναι
μισούμεθ', οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.

Vnde fortassis desumta sunt hæc Terentij, in Hecyra:

Ædepol næ nos mulieres sumus iniquè omnes inuisæ viris
Propter paucas, quæ omnes faciunt vt digna videantur malo.

Ouidius lib. 3. de arte:

Parcite paucarum diffundere crimen in omnes,
Spectetur meritis quæque puella suis.

566 *Odisse placuit.* similiter Eurip. Hippolytus; μισῶν δ' οὔποτ' ἐμπλήσομαι γυναῖκας.

578 *Vt dura cautes.* Euripides, in Medea;

—— ὡς δὲ πέτρος, ἢ θαλάσσιος
κλύδων ἀκούει

Virgilius;

Nec magis incepto vultũ sermone mouetur,
Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

Ouid 2. Metam.

Quæ pater haut aliter quàm cautes murmura Ponti
Excepit —— Seneca, Agamemnone:
Nil ille motus, ardua vt cautes ——

595 *Forsan iugali.* quia nupta sum, facilè

Vis magna vocem emittit, at maior tenet.
Vos testor omnes cælites: hoc, quod volo,
Me nolle.
HIP. *Animúsne cupiens aliquid effari, nequit?*
PH. *Curæ leues loquuntur, ingentes stupent.*
HIP. *Committe curas auribus mater meis.*
PH. *Matris superbum est nomen, & nimiũ potens:*
Nostros humilius nomen affectus decet.
Me vel sororem, Hippolyte, vel famulam voca,
Famulamq́ potiùs: omne seruitium feram.
Non me; per altas ire, si iubeas, niues;
Pigeat gelatis ingredi Pindi iugis.
Non, si per ignes ire, & infesta agmina;
Cuncter paratis ensibus pectus dare.
Mandata recipe sceptra: me famulam accipe.
Te imperia regere, me decet iussa exsequi.
Muliebre non est regna tutari vrbium.
Tu, qui iuuentæ flore primæuo viges,
Ciues paterno fortis imperio rege:
Sinu receptam, supplicem, ac seruam tege.
Miserere viduæ. HIP. *summus hoc omen Deus*
Auertat, aderit sospes actutum parens.
PH. *Regni tenacis dominus, & tacitæ Stygis,*
Nullam relictos fecit ad superos viam.
Thalami remittet ille raptorem sui?
Nisi fortè amori placidus & Pluto sedet.
HIP. *Illum quidem æqui cælites reducem dabunt.*
Sed, dum tenebit vota in incerto Deus;
Pietate caros debitâ fratres colam,
Et te tuebor: esse ne viduam putes;
Ac tibi parentis ipse supplebo locum.
PH. *O spes amantum credula, ô fallax amor,*
Satis-

hoc velamine incæstum tegam. si vterum ferre cœpero, ex Theseo grauidam suspicabuntur: si liberiùs quicquam cum Hippolyto egero; Thesei amori hoc me omnes tribuere iudicabunt. omnino nullus suspicabitur nouercam priuigni amore furere.

608 *Me vel sororem.* sororis & fratris nomina fuisse amatoria Iustus Lipsius meus libro 3. variar. lection. cap. 1. post Danielem Caietanum obseruauit, & probauit testimonio Martialis, cuius versus ad istius loci imitationem compositi. addas præter hunc Senecæ locum; qui mirificè ad id, quo de agitur, facit; illa Palladæ,

ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ αὐθὺς ἔγραψεν,
ἢν δ' ἂν μὴ λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.

Sed quare amantes ita se mutuò compellabant? an vt indicarent amoris sui magnitudinem, qui ne fraterno quidem cederet? Aliter Ouidius sororis voce vtitur, sororia oscula pro castis ponens, Metamorph. 4.

Poscenti Nymphæ, sine fine, sororia saltem
Oscula ——

& idem lib. 9.

—— *& quæ, si fortè notasti,*
Oscula sentiri non esse sororia possint.

609 *Famulamq́ potiùs.* simili in re similiter Tibullus:

Siue sibi coniux, siue futura soror.
Sed potiùs coniux ——

616 *Regna tutari patris.* in meo cod. scripto habetur, *regna tutari vrbium.*

617 *Iuuentæ flore.* Claudianus lib. 1. in Rufin. —— *frustraq́ iuuentæ*

Consumis florem patriis inglorius aruis.

h. e. iuuentę partem optimã. quod enim optimum purissimumque in vnaquaque re est, id veteres florem appellasse, ex multis scriptoribus obseruarunt alij, quorum testimoniis nostri poëtæ locos aliquos, cum eo quem aliàs citaui Bacidis versu, necnon sequentia
» coniunge. T. Liuius, lib. ab V. C. 8. Florem
» ætatis eius, fructum aduentitium crediti ratus. Q. Curtius, lib. 5. In flore ætatis & rerum. Porcius Latro, in Decla-
» matione in Catilinam: Flos pueritiæ venustissimus ad intuentium iucunditatem, cui non libidini paruit flagitiosæ
» iuuentutis? Apuleius, lib. 10. de asino, Aetatis tuæ flore. Lucret. lib. 1. —— *quibus possint æui contingere florem.*
Si Aeschyli codex foret ad manum, ex Pers. & Agamemn. duo testimonia ascriberem. Pacuuius, in Peribœa:

Postquam est oneratus frugum & floris Liberi. è quo fortè Plautinum illud, Flos Liberi: item & id, Flos veteris vini. Lucretius etiam lib. 3. dixit, Flos Bacchi. hoc loquendi genus etiam Galli mutuati sunt.

619 *Seruam rege.* ex v. l. repono, *tege.* 630 *Supplebo locum.* de pietate sentiebat Hippolytus: nouerca dubium sermonem aliter accipiebat. quod satis ostendit sequens, *Satísne dixit?* quo tamen loco in o. v. *dixi,* continetur. hoc sensu: quæ dixi sufficiúntne ad Hippolytum in amorem mei pelliciendum, detegendumq́ue ardorem illum penitum, qui me planè consumit? sed placet vulgata lectio. 631 *Spes amantum credula.* Spes amantum, vt ait, credula est valde, nec eorum tantùm, sed omnium hominum. quare non sine ratione de spe Dardanus cecinit:

Tu quæ sustentas tereti vestigia ligno,
Es-'ne Dea: an nostro sanguine creta? Dea.
Vnde sata? ex cæca rerum caligine. & ecqua
Admouit nutrix vbera? credulitas.
Et quinam à tergo plaudunt tibi? gaudia. dic quis
Pallidulo semper te præit ore? timor.

Satiſne dixit? precibus admotis agam.
Miſerere, tacitæ mentis exaudi preces.
Libet loqui, pigetq́;. HIP. *quódnã iſtud malum eſt?*
PH. *Quod in nouercam cadere vix credas, malum.*
HIP. *Ambigua voce verba perplexè iacis,*
Effare apertè. PH. *pectus inſanum vapor*
Amorq́; torret, intimas ſæuus vorat
Penitus medullas, atque per venas meat
Viſceribus ignis merſus, & venis latens;
Vt agilis altas flamma percurrit trabes.
HIP. *Amore nempe Theſei caſto furis?*
PH. *Hippolyte, ſic eſt: Theſei vultus amo*
Illos priores; quos tulit quondam puer:
Cùm prima puras barba ſignaret genas,
Monſtriq́; cæcam Cnoſſij vidit domum,
Et longa curuâ fila collegit viâ.
Quis tum ille fulſit? preſſerant vittæ comam,
Et ora flauus tenera pingebat rubor.
Inerant lacertis mollibus fortes tori,
Tuæúe Phœbes vultus, aut Phœbi mei,
Tusq́; potiùs. talis, en talis fuit
Cùm placuit hoſti. ſic tulit celſum caput.
In te magis refulget incomtus decor,
Et genitor in te totus, & toruæ tamen
Pars aliqua matris, miſcet ex æquo decus:
In ore Graio Scythicus apparet rigor.
Si cum parente Creticum intraſſes fretum,
Tibi fila potiùs noſtra neuiſſet ſoror.
Te te ſoror, quacunque ſiderei poli
In parte fulges, inuoco ad cauſam parem:
Domus ſorores vna corripuit duas:
Te genitor, at me natus. en ſupplex iacet
Allapſa genubus regiæ proles domus,
Reſperſa nullâ labe, & intacta, innocens,
Tibi mutor vni. certa deſcendi ad preces.
Finem hic dolori faciet, aut vitæ, dies.
Miſerere amantis. HIP. *magne regnator deûm*
Tam lentus audis ſcelera? tam lentus vides?
Ecquando ſæua fulmen emittes manu,
Si nunc ſerenum eſt? omnis impulſus ruat
Æther, & atris nubibus condat diem,
Ac verſa retro ſidera obliquos agant
Retorta curſus: tuq́; ſidereum caput
Radiate Titan; tu nefas ſtirpis tuæ.

Suſpicis intento cur cælum lumine? tandem
Hinc dabitur votis meta ſuprema meis.
Fare age, quæ vultus deturpat cauſa ſerenos?
Excrucior quotiens irrita vota cadunt.
Cur baculo innixa es? dũ paſcit opinio mẽtẽ
Cæca meam, irrepſit curua ſenecta mihi.
Cur titubas pedibꝰ? rerũ eſt ſpes lubrica: ſæpe
Quod puto complecti, labitur è manibus.

Vulgò dicitur viridis color, ſpei ſimulacrum eſſe. quamobrem? an quia in herbis, plantis, arboribuſq́; color iſte, incipientibus naſci foliis ſpẽ facit frugũ, fructuumq́; naſciturorũ?

635 *Vix credas.* monſtri enim ſimillimum eſt, vt non dicam nouerca priuignũ non oderit, ſed etiã ardentiſſimè amet. Vnde Quinctilianus Declamat. 327. Nouum & inauditum antea crimẽ, Nouerca nimirum dicitur amare priuignos. apud Laberium Bello Histrion. Domina priuignũ ſuũ amat efflictim.

461 *Vt agilis altas flamma percurrit trabes.* Ouidius eadem in re alia comparatione æquè apta vtitur, 1. Metamorph.

Vtq́; leues ſtipulæ demtis adolentur ariſtis,
Vt facibus ſepes ardent; quas fortè viator
Vel nimis admouit, vel iã ſub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit, ſic pectore toto
Vritur.

643 *Theſei vultus amo.* ſic apud Apuleium libro 10. aſini, nouerca priuignum, quem amabat, alloquitur: Nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorſus ſeruabis vxorem. illius enim recognoſcens imaginem, mutua facie te meritò diligo.

645 *Cùm prima, &c.* Pacuuius:

Primùm opacat flore lanugo genas.

Lucilius Satyr. 8.

Vnde parectato chlamydes & barbula prima. Virgilius:

—— *prima genas veſtibat flore iuuenta.*

Ouidius:

Quid mirum ſi me primæ lanuginis ætas
Abſtulit.

vide quàm diuerſimodè idem protulerint.

Puras. quemadmodum pura lanx, cælatæ Ciceroni 6. Verrina, & argentum purũ, cælato: Plinio lib. 3. epiſt. & purus locus, inædificato: l. 6. D. de rei vindicat. puræ chartæ, inſcriptis. l. 32. §. quod tamen. D. de leg. 3. ſic genæ puræ barbatis opponuntur.

649 *Pingebat.* ſic m. ſ. lib. vulgò legitur, *tingebat.*

652 *Tusq́;.* ad Hippolytum refer.

664 *Allapſa genubus.* Phædra apud Ouid. in epiſt. Heroid.

Victa precor, genibusq́; tuis regalia tendo
Bracchia: quid deceat non videt omnis amans.

666 *Mitor.* lego *mutor.* mei m. ſ. lib. auctoritatem ſecutus.

Speculare; lucem merge, & in tenebras fuge.
Cur dextrâ diuûm rector atque hominum vacat
Tua? nec trisulcâ mundus ardescit face?
In me tona, me fige, me velox cremet
Transactus ignis. sum nocens, merui mori:
Placui nouercæ. dignus an stupris ego?
Scelerique tanto visus ego solus tibi
Materia facilis? hoc meus meruit rigor?
O scelere vincens omne femineum genus!
O maius ausa matre monstriferâ malum,
Genitrice peior! illa se tantùm stupro
Contaminauit; & tamen tacitum diu
Crimen biformi partus exhibuit notâ;
Scelusque matris arguit, vultu truci,
Ambiguus infans: ille te venter tulit.
O ter quaterque prospero fato dati,
Quos hausit, & peremit, & letho dedit
Odium, dolusque! genitor inuideo tibi.
Colchide nouercâ maius hoc, maius malum est.
PH. *Et ipsa nostræ fata cognosco domus,*
Fugienda petimus, sed mei non sum potens.
Te vel per ignes, per mare insanum sequar,
Rupesque, & amnes, vnda quos torrens rapit.
Quacunque gressus tuleris, hac amens ferar:
Iterum superbe genubus aduoluor tuis.
HIP. *Procul impudicos corpore à casto amoue*
Tactus. quid hoc est? etiam in amplexus ruit?
Stringatur ensis, merita supplicia exigat.
En impudicum crine contorto caput
Læuâ reflexi. iustior nunquam focis
Datus tuis est sanguis, arcitenens dea.
PH. *Hippolyte, nunc me compotem voti facis,*
Sanas furentem. maius hoc voto meo est;
Saluo vt pudore manibus immoriar tuis.
HIP. *Abscede, viue, nequid exores. & hic*
Contactus ensis deserat castum latus.
Quis eluet me Tanais? aut quæ barbaris
Mæotis vndis Pontico incumbens mari?
Non ipse toto magnus Oceano pater
Tantum expiarit sceleris. ô siluæ! ô feræ!
NV. *Deprensa culpa est. anime quid segnis stupes?*
Regeramus ipsæ crimen, atque vltro impiam
Venerem arguamus. scelere velandum est scelus.
Tutißimum est inferre, cùm timeas, gradum.

688 *Biformis.* meus vet lib. *biformi.* melius omnino.

691. *O terque quaterque prospero fato dati.* Homerus Odyss. ε.

τρισμάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις ——

Oraculum Clarium, apud Pausaniam:

τρισμάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται.

Virgilius 1. Aeneid.

—— *ô terque quaterque beati*

propter numeri septenarij perfectionem.

694 *Colchide.* Medea, quæ nouerca fuit tua, longè peior hæc mea nouerca. illa te occidere tentauit, hæc me ad incestum inuitat.

697 *Te vel per ignes, per mare insanum sequar, Rupesque* Horatius:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

In Euangelio; *Circuitis mare & aridam.*

699 *Amens ferar.* sic quidam m. s. alij *agar*, nonnulli *sequar*.

714 *Non ipse toto.* Catullus:

Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Non genitor vndarũ abluat Oceanus.

Seneca, in Hercule Furente actu 5.

Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica:
Violentus vnda Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagusve Ibera turbidus gaza fluens
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Maotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus ——

Ausæ priores simus, an passæ nefas,
Secreta cùm sit culpa, quis testis sciet?
Adeste Athenæ, fida famulorum manus
Fer opem. nefandi raptor Hippolytus stupri
Instat, premitq́; mortis intentans metum;
Ferro pudicam terret. en præceps abit,
Ensemq́; trepidâ liquit attonitus fugâ.
Pignus tenemus sceleris. hanc mæstam priùs
Recreate. crinis tractus, & laceræ comæ,
Vt sunt remaneant: facinoris tanti notas
Referte in vrbem. recipe iam sensus hera.
Quid te ipsa lacerans omnium aspectum fugis?
Mens impudicam facere, non casus; solet.

CHORVS.

Sapphici & Choriambici, insertis duobus Adoniis, & tribus Dactylicis.

Fugit insanæ similis procellæ,
Ocyor nubes glomerante Coro,
Ocyor cursum rapiente flammâ;
Stella cùm ventis agitata longos
Porrigit ignes.
Conferat tecum decus omne priscum
Fama miratrix senioris æui:
Pulchrior tanto tua forma lucet,
Clarior quanto micat orbe pleno;
Cùm suos ignes coëunte cornu
Iunxit, & curru properante pernox
Exserit vultus rubicunda Phœbe,
Nec tenent stellæ faciem minores.
Qualis est, primas referens tenebras
Nuncius noctis, modò lotus vndis
Hesperus; pulsis iterum tenebris
Lucifer idem.
Et tu thyrsigerâ Liber ab Indiâ,
Intonsâ iuuenis perpetuùm comâ,
Tigres pampineâ cuspide territans,
Ac mitrâ cohibens cornigerum caput,
Non vinces rigidas Hippolyti comas.
Ne vultus nimium suspicias tuos,
[Omnes per populos fabula distulit,]
Phædræ quem Bromio prætulerit soror,
Anceps forma bonum mortalibus,

737 *Corripit.* o.v.l. *porrigit.* hoc est, quosdam ex se radios quasi emittit.

741 *Clarior quanto.* eadem similitudine vtitur Horatius:

—— micat inter omnes
Iulium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

742 *Suos ignes.* sui vox proprietatem & dominium quoddam in re significat. at lunam dictam volunt, quòd luce luceat aliena. qua in sententia apud Plutarchum, in lib. contra Colotē epicureū, est Parmenides hoc versu:

Νυκτὶ φάος περὶ γαῖαν ἀλώμενον, ἀλλότριον φῶς.

vnde ait Catullus, in seculār. carmine;

—— notho est dicta lumine luna.

" Errauítne ergo Seneca? nequaquam. quia Epicuro, vt in eius vita scribit Laërtius, placuit fieri posse, vt Luna, & à seipsa, & à Sole lumen habeat. Chaldæi verò lunam proprij & perpetui luminis compotē esse voluerunt, si Apuleio in lib. de Deo Socratis credimus.

747 *Modò lotus vndis Hesperus.* antiqui credebant humore siderum splendorem accendi. ex qua etiam opinione noster Apollo cecinit:

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda
Extulit os sacrum ——

Eum noster potiùs hôc loco imitatus fuit, quàm Homerum Iliad. χ'.

751 *Intonsâ iuuenis.* Tibullus:

Solis æterna est Baccho Phœboq́; iuuenta.
Nā decet intonsus crinis vtrumq; Deū.

753 *Cornigerum caput.* Euripides Bacchū vocat θεὸν ταυρόκερων, Orpheus δίκερων, Sophocles βούκερων. Propertius lib. 3.

Quod superest vitæ per te & tua cornua viuam,
Virtutisq́; tuæ Bacche poëta ferar.

Consule Athenæum lib. 11. δεπανοσοφ. Eustathium Iliad. θ'. & Nicandri in Alexipharmac. Scholiasten.

758 *Anceps forma bonum.* hoc & sequentem cum floribus comparationē multi poëtæ vsurparunt. Seneca Herc. Oetæi actu 2.

Vt alta siluas forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inuestit tepor;
At cùm solutos expulit Boreas notos,
Et sæua totas bruma discussit comas,
Deforme foliis aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter
Deperdit aliquid semper & fulget minus.

Theocritus, ἐν ἐραστῇ:

καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει,
καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ·
λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ·

Instruitur omnis arte feminea dolus.
Sed iste quisnam est regium in vultu decus
Gerens, & alto vertice attollens caput?
Vt ora iuueni paria Perithoo gerit,
Ni languido candore pallerent genæ,
Staretq; recta squallor incultus coma.
En ipse Theseus redditus terris adest.

825 *Fraude.* quidam, *arte*, reposuit. Scio à Martiale artem femineam pro fraude poni: tamen mihi religio est, ab omnium omnino librorum scriptura tam temere resilire.

829 *Candore pallerent.* quidam lib. scripti; *pallore canderent.*

ACTVS TERTIVS.

THESEVS. NVTRIX.

TH. *Tandem profugi noctis æternæ plagam,*
Fastoq; manes carcere vmbrantem polum.
Vt vix cupitum sufferunt oculi diem?
Iam quarta Eleusis dona Triptolemi secat,
Paremq; toties Libra composuit diem;
Ambiguus vt me sortis ignotæ labor
Detinuit inter mortis & vitæ mala.
Pars vna vitæ mansit exstincto mihi.
Sensus malorum finis Alcides fuit;
Qui cùm reuulsum Tartaro extraheret canem,
Me quoque supernas pariter ad sedes tulit.
Sed fessa virtus robore antiquo caret,
Trepidantq; gressus: heu labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera,
Pariterq; mortem fugere, & Alcidem sequi!
Quis fremitus aures flebilis pepulit meas?
Expromat aliquis. luctus, & lachrymæ, & dolor,
Et limine in ipso mœsta lamentatio,
Hospitia digna prorsus inferno hospite.
NVT. *Tenet obstinatum Phædra consilium necis,*
Fletusq; nostros spernit, ac morti imminet.
TH. *Quæ causa lethi? reduce cur moritur viro?*
NVT. *Hæc ipsa lethum causa maturum attulit.*
TH. *Perplexa magnum verba nescio quid tegunt,*
Effare apertè, quis grauet mentem dolor.
NVT. *Haud pandit vlli, mœsta secretum occulit,*
Statuitq; secum ferre, quo moritur, malum,
Iam perge quæso, perge, properato est opus.
TH. *Reserate clausos regij postes laris.*

835. *Iam quarta.* ait Theseus se quattuor annis apud inferos fuisse.
836 *Libra composuit.* Manilius:
—— *æquantem tempora libram.*
qua de re diximus in Notis ad Claudianum pag. 22. quo loco σταθμίζειν καὶ ζυγοστατεῖν scribendum.
840 *Mersus malorum.* o. ferè v. l. *sensus malorum.* hac sententia, malorum sensum Alcides mihi ademit, hoc est, malis me liberauit. vulgati, *Mersus.* & sic Moguntin.
849 *Vasta.* o. v. l. continent; *mœsta.*
859 *Iam perge.* hic versus in membranis etiamnum Nutrici, sequens verò Theseo tribuitur.
860 *Postis lares.* lege cum m. f. omnibus; *postes laris.*

THESEVS. PHAEDRA.

TH. *O socia thalami, siccine aduentum viri,*
Et expetiti coniugis vultum excipis?

Quin

Quin ense viduas dexteram, atque animum mihi
Restituis, & te quicquid è vita fugat
Expromis? PH. *heu per tui sceptrum imperi,*
Magnanime Theseu, perq́ natorum indolem,
Tuosq́ reditus, perq́ iam cineres meos;
Permitte mortem. TH. *causa quæ cogit mori?*
PH. *Si causa lethi dicitur, fructus perit.*
TH. *Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.*
Aures pudicas coniugis solas times?
Effare, fido pectore arcana occulam.
PH. *Alium silere quod voles, primus sile.*
TH. *Lethi facultas nulla continget tibi.*
PH. *Mori volenti, deesse nunquam mors potest.*
TH. *Quod sit luendum morte delictum, indica.*
PH. *Quod viuo.* TH. *lachrymæ nónne te nostræ mouent?*
PH. *Mors optima est perire, dum lachrymant sui.*
TH. *Silere pergit: verbere ac vinclis anus*
Altrixq́ prodet, quicquid hæc fari abnuit.
Vincite ferro, verberum vis extrahat
Secreta mentis. PH. *ipsa iam fabor, mane.*
TH. *Quidnam ora mæsta auertis, & lachrymas genis*
Subitò coortas, veste prætentâ obtegis?
PH. *Te te creator cælitum, testem inuoco,*
Et te coruscum lucis ætheræ iubar,
Ex cuius ortu nostra dependet domus:
Tentata precibus restiti, ferro ac minis
Non cessit animus, vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noster cruor.
TH. *Quis, ede, nostri decoris euersor fuit?*
PH. *Quē rere minimè.* TH. *quis sit, audire expeto.*
PH. *Hic dicet ensis, quem tumultu territus*
Liquit stuprator, ciuium accursum timens.
TH. *Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum intuor?*
Regale paruis asperum signis ebur
Capulo refulget, gentis Atthææ decus.
Sed ipse quónam euasit? PH. *hi trepidum fugâ*
Videre famuli concitum celeri pede.

THESEVS.

Prò sancta pietas, prò gubernator poli,
Et qui secundum in fluctibus regnum tenes;
Vnde ista venit generis infandi lues?
Hunc Graia tellus aluit, an Taurus Scythes,
Colchúsve Phasis? redit ad auctores genus,

‘‘ 873 *Alium silere quod voles, primus sile.* Seneca Philosoph. in lib. de moribus: Quod tacitum esse velis, nemini dixeris. Si enim tibi non imperasti, quomodo ab alio silentium speras? ‘‘

875 *Mori volenti deesse nunquam mors potest.* Thebaid. actu 1.

——*morte prohiberi haut queo.*
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & artis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest,
At nemo mortem; mille ad hanc aditus patent.

Stirpemq́ primam degener sanguis refert.
Est prorsus iste gentis armigeræ furor,
Odisse Veneris fœdera, & castum diu
Vulgare populis corpus. ô tetrum genus,
Nullaq́ victum lege melioris soli!
Feræ quoque ipsæ Veneris euitant nefas,
Generisq́ leges inscius seruat pudor.
Vbi vultus ille, & ficta maiestas viri,
Atq́ habitus horrens, prisca & antiqua appetens,
Morumq́ senium triste, & aspectu graue?
O vita fallax, abditos sensus geris,
Animisq́ pulchram turpibus faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantq́ molles dura. siluarum incola
Ille efferatus, castus, intactus, rudis,
Mihi te reseruas? à meo primùm toro
Et scelere tanto placuit ordiri virum?
Iam iam superno numini grates ago,
Quòd icta nostra cecidit Antiope manu:
Quòd non ad antra Stygia descendens, tibi
Matrem reliqui. profugus ignotas procul
Percurre gentes: te licet terra vltimo
Summota mundo dirimat Oceani plagis,
Orbemq́ nostris pedibus obuersum colas;
Licet in recessu penitus extremo abditus
Horrifera celsi regna transieris poli,
Hiemesq́ supra positus, & canas niues,
Gelidi frementes liqueris Boreæ minas
Post te; furentes sceleribus pœnas dabis.
Profugum per omnes pertinax latebras premam:
Longinqua, clusa, obstrusa, diuersa, inuia
Emetiemur: nullus obstabit locus.
Huc vota mittam, tela quò mitti haud queunt.
Scis, vnde redeam. genitor æquoreus dedit,
Vt vota prono trina concipiam Deo,
Et inuocatâ munus hoc sanxit Styge.
En perage donum triste regnator freti,
Non cernat vltra lucidum Hippolytus diem,
Adeatq́ manes iuuenis irato patre.
Fer abominandam nunc opem nato parens.
Nunquam supremum numinis munus tui
Consumeremus, magna ni premerent mala.
Inter profunda Tartara, & Ditem horridum,

906 *Armigeræ.* v. l. *armiferæ.* scilicet Amazonum; quas Diodorus Siculus, quòd vtraque mamma; Eustathius, quòd altera tantùm careant, appellatas putat.

910 *Feræ quoque*, &c. Aristoteles, Plinius, & Oppianus exempla suppeditant. ideo Iustinianus eum, qui hac copula se fœdat, ait Nouel. 12. πράττειν ἀσεβῆ τε καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιθυμεῖν, ὁποῖα πολλὰ ἐκ τῶν ἀλόγων ἀπεζεύγνυται ζώων.

914 *Morumq́ senium triste.* senes graues sunt vt plurimum & tetrici. hinc morum seniũ pro tristitia & grauitate ponitur: & quia hoc hominum genus cunctis molestum est, senium pro molestia accipitur. Titinnius:

Quot pestes, senia, & iurgia sesemet diebus emigrarunt.

sic legitur apud Nonium: sed pro *sesemet*, velim reponi, *septem*, vel, *hiscemet*, vel, *sese meis ædibus*, vt alij.

922 *Ordiri virum?* Claudianus:

Ordiriq́ virum non luxuriante iuuenta.

926 *Matrem reliqui.* non magis enim illi, quàm nouercæ pepercisses.

929 *Orbemq́ nostris.* hîc de loco in quo degunt Antipodes, non de ipsis Antipodibus agitur.

936 *Abstrusa.* Winckelian. cod. *obstrusa.*

942 *En perage.* sic apud Euripid. Hippol. actu 4. Theseus Neptunum precatur:

ἀλλ' ὦ πάτερ Πόσειδον, &c.

943 *Lucidum diem.* alibi ait;

Hesperia Tethys lucidum attollit diem.

946 *Supremum.* tertium. Cicero de offic. lib. 1. ait; Nam si, vt in fabulis est, Neptunus, quod Theseo promiserat, non fecisset; Theseus Hippolyto filio non esset orbatus. ex tribus enim optatis, vt dicitur, hoc erat vltimũ, quod de Hippolyti interitu iratus optauit: quo impetrato, in maximos luctus incidit.

Et imminentes regis inferni minas;
Voto peperci. redde nunc pactam fidem
Genitor. moraris? cur adhuc vndæ silent?
Nunc atra ventis nubila impellentibus
Subtexe noctem, sidera & cælum eripe:
Effunde pontum, vulgus æquoreum cie,
Fluctusq́; tumidos ipso ab Oceano voca.

CHORVS.

Dimetri, Anapæstici, Monometer vnus.

O magna parens natura deûm,
Tuq́; igniferi rector Olympi;
Qui sparsa citò sidera mundo,
Cursusq́; vagos rapis astrorum,
Celeriq́; polos cardine versas;
Cur tibi tanta est cura perennes
Agitare vias ætheris alti?
Vt nunc canæ frigora brumæ
Nudent siluas; nunc arbustis
Redeant vmbræ; nunc æstiui
Colla Leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq́; suas
Temperet annus? sed cur idem,
Qui tanta regis; sub quo vasti
Pondera mundi librata suos
Ducunt orbes; hominum nimium
Securus ades, non sollicitus
Prodesse bonis, nocuisse malis?
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitq́; manu
Munera cæcâ, peiora fouens.
Vincit sanctos dira libido,
Fraus sublimi regnat in aulâ:
Tradere turpi fasces populus
Gaudet, eosdem colit atque odit.
Tristis virtus peruersa tulit
Præmia recti: castos sequitur
Mala paupertas, vitioq́; potens
Regnat adulter: ô vanè pudor,
Falsumq́; decus!
Sed quid citato nuncius portat gradu,
Restatq́; mæstus lugubrem vultum gerens?

972 *Non sollicitus Prodesse bonis, nocuisse malis?* vetus querela. quam prosequũtur Euripides Hecub. actu 3 Claudianus in Rufin. lib. 2. & omnium elegantissimè Propheta regius Ps. 73. Quàm bonus Israel Deus, &c.

987 *Restatq́;* auctiores sunt hoc loco plerique v.l. vno versu:
Rigatq́; mœstis lugubrem vultum genis,
Restatq́; mœstus lugubrem vultum gerẽs,
& mihi sanè secundus iste, qui in excusis, minùs placet.

ACTVS

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. THESEVS.

NVN. *O Sors acerba & dura famulatus grauis,*
Cur me ad nefandos nuncium casus vocas?
TH. *Ne metue clades fortiter fari asperas,*
Non imparatum pectus ærumnis gero.
NVN. *Vocem dolori lingua luctifica negat.*
TH. *Proloquere, quæ sors aggrauet quassam domũ.*
NVN. *Hippolytus (heu me!) flebili letho occubat.*
TH. *Gnatum parens obiisse iam pridem scio,*
Nunc raptor obiit: mortis effare ordinem.
NVN. *Vt profugus vrbem liquit infesto gradu,*
Celerem citatis passibus currum explicans,
Celsos sonipedes ocyus subigit iugo,
Et ora frenis domita substrictis ligat.
Tum multa secũm effatus, & patrium solum
Abominatus, sæpe genitorem ciet,
Acerq́; habenis lora permissis quatit:
Cùm subitò vastum tumuit ex alto mare,
Creuitq́; in astra: nullus inspirat salo
Ventus, quieti nulla pars cæli strepit,
Placidumq́; pelagus propria tempestas agit.
Non tantus auster Sicula disturbat freta,
Nec tam furenti pontus exsurgit sinu
Regnante coro, saxa cum fluctu tremunt,
Et cana summum spuma Leucatem ferit.
Consurgit ingens pontus in vastum aggerem,
Tumidumq́; monstro pelagus in terram ruit.
Nec ista ratibus tanta construitur lues,
Terris minatur. fluctus haud cursu leui
Prouoluitur: nescio quid onerato sinu
Grauis vnda portat. quæ nouum tellus caput
Ostendet astris? Cyclas exoritur noua?
Latuere nube numen Epidauri Dei,
Et scelere petræ nobiles Scironides,
Et quæ duobus terra comprimitur fretis.
Hæc dum stupentes querimur, en totum mare
Immugit: omnes vndique scopuli astrepunt:
Summum cacumen rorat expulso salo,
Spumat vomitq́; vicibus alternis aquas:
Qualis per alta vehitur Oceani freta,
Fluctus refundens, ore Physeter capax.
Inhorruit concussus vndarum globus,

991 *Gero.* m. s. *fero.* & sequenti versu *luctifera.*

994 *Hippolytus.* paucis verbis, quæ postea latiùs est declaraturus, comprehendit. vt Euripides:
Ἱππόλυτος οὐκ ἔτ' ἔστιν, ὡς εἰπεῖν ἔπος.

998 *Cursum.* tres lib. antiq. *currum.*

1001 *Multa secum effatus.* Euripides in Hippolyto:
Ζεῦ, μηκέτ' εἴην, εἰ κακὸς πέφυκ' ἀνήρ·
αἴσθοιτο δ' ἡμᾶς ὡς ἀτιμάζει, πάτηρ,
ἤτοι θανόντας ἢ φάος δεδορκότας.

1004 *Vastum tonuit ex alto mare.* hæc est membranarum lectio.

1013 *Terras:* sic antiq. libri, non *terram.*

1019 *Latuêre nube.* Euripidem imitatur. ille cùm ingentem ortu monstri fluctum sublatum fuisse dixisset:
— ὡς ἀφῃρέθη
Σκείρωνος ἀκτὰς ὄμμα τοὐμὸν εἰσορᾶν.
ἔκρυπτε δ' Ἰσθμὸν, καὶ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

Soluitq́;

Soluitq́; sese, & litori inuexit malum
Maius timore. pontus in terras ruit,
Suumq́; monstrum sequitur: hos quassat tremor.
TH. *Quis habitus ille corporis vasti fuit?*
NVN. *Cærulea taurus colla sublimis gerens,*
Erexit altam fronte viridanti iubam.
Stant hispidæ aures, cornibus varius color;
Et quem feri dominator habuisset gregis,
Et quem sub vndis natus. hinc flammam vomit,
Oculi hinc relucent: cærulâ insignis notâ
Opima ceruix, arduos tollit toros;
Naresq́; hiulcis haustibus patulæ fremunt:
Musco tenaci pectus ac palear viret,
Longum rubenti spargitur fuco latus.
Tum, pone tergus, vltima in monstrum coit
Facies, & ingens bellua immensam trahit
Squammosa partem: talis extremo mari
Pistrix citatas sorbet aut reddit rates.
Tremuere terræ, fugit attonitum pecus
Passim per agros, nec suos pastor sequi
Meminit iuuencos: omnis è saltu fera
Discessit, omnis frigido exsanguis metu
Venator horret. solus immunis metu
Hippolytus artis continet frenis equos,
Pauidosq́; notæ vocis hortatu ciet.
Est alta ad Argos collibus ruptus via,
Vicina tangens spacia suppositi maris:
Hîc se illa moles acuit, atque iras parat.
Vt cepit animos, seq́; prætentans satis
Prælusit iræ; præpeti cursu euolat
Summam citato vix gradu tangens humum,
Et torua currus ante trepidantes stetit.
Contrà feroci gnatus insurgens minax
Vultu, nec ora mutat, & magnum intonat.
Haud frangit animum vanus hic terror meum,
Nam mihi paternus vincere est tauros labor.
Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum; iamq́; deerrantes viâ,
Quacunque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt, seq́; per scopulos agunt.
At ille, qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus,
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat. ora nunc pressis trahit

Con-

1054 *Est alta.* omnes membr. *est arta.*

1058 *Prælusit iræ.* In Herc. Fur. *prælusit Hydra.* In Troa. *præludens tuis iam Troia fatis.*

1060 *Toruusq́;.* suprà præcessit, *moles.* ideo lego ex membranis, *& torua*; vel ex coniectura, *taurusq́;.*

1064 *Paternus vincere est tauros labor.* nam Theseus Maratonium taurum & Cnossium Minotaurum interfecerat.

1069 *At ille qualis.* ait Euripides in Hippolyto:

καὶ δεσπότης μὲν ἱππικοῖς ἐν ἤθεσι
πολὺς ξυνοικῶν, ἥρπασ' ἡνίας χεροῖν.
ἕλκει δὲ, κώπην ὥστε ναυβάτης ἀνὴρ,
ἱμᾶσιν εἰς τοὔπισθεν ἀρτήσας δέμας.

Sanè totum hunc de morte Hippolyti locum ab Euripide accepit.

Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet. sequitur aßiduus comes,
Nunc aequa carpens spacia, nunc contrà obuius
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltrà fugere. nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus.
Tum verò pauidâ sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seq; luctantur iugo
Eripere, rectiq; in pedes iactant onus.

1082 *In lora praeceps fusus.* Badiana editio & Egnian. m.s. continet; *praeceps in ora gnatus implicuit.* m.s. autem reliqui; *In ora praeceps gnatus implicuit.* &c. quos secutus sum. Lipsiensis edit. *In lora praeceps fusus.*

In ora praeceps gnatus implicuit cadens
Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hoc magis nodos ligat.
Sensere pecudes facinus, &, curru leui
Dominante nullo, quâ timor iußit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus,
Soliq; falsò creditum indignans diem,
Phaëthonta currus deuio excußit polo.
Latè cruentat arua, & illisum caput
Scopulis resultat: auferunt dumi comas,
Et ora durus pulchra populatur lapis,
Peritq; multo vulnere, infelix decor.
Moribunda celeres membra peruoluunt rotae,
Tandemq; raptum truncus ambustâ sude,
Medium per inguen stipite eiecto tenet,
Paulumq; domino currus affixo stetit:
Haesere biiuges vulnere, & pariter moram
Dominumq; rumpunt. inde semianimem secant
Virgulta, acutis asperi vepres rubis,
Omnisq; truncus corporis partem tulit.

1102 *Errant.* meus lib. script. habet *errat.*

Errant per agros, funebris famuli manus,
Per illa, quà distractus Hippolytus, loca,
Longum cruentâ tramitem signat notâ,
Maestaq; domini membra vestigant canes.
Necdum dolentum sedulus potuit labor
Explere corpus. hoccine est formae decus?
Qui modò paterni clarus imperij comes,
Et certus heres, siderum fulsit modo:
Paßim ad supremos ille colligitur rogos,
Et funeri confertur. TH. *ô nimium potens,*

1112 *Quanto parentes,* &c. Aeschylus: τὸ συγγενές τοι δεινὸν, ἥ θ' ὁμιλία. Idem in tragoed. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις simile quiddam scripsit, quod nunc non occurrit.

"*Quanto parentes sanguinis vinclo tenes*
"*Natura; quàm te colimus inuiti quoque!*
Occidere volui noxium, amißum fleo.
NV. *Haud flere quisquam honestè, quod voluit, potest.*

TH. *Equi-*

TH. *Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,*
Si abominanda casus optata efficit.
NVN. *Et si odia seruas, cur madent fletu genæ?*
TH. *Quod interemi, non quod amisi, fleo.*

CHORVS.

Anapæstici Tetrametri, Choriambicus Tetrameter vnus, Trimetri duo, Dimeter vnus, Sapphici quinque.

Quanti casus humana rotant, "
Minùs in paruis fortuna furit, "
Leuiusq; ferit leuiora Deus. "
Seruat placidos obscura quies, "
Præbet somnos casa securos. "
Admota ætheriis culmina sedibus
Euros excipiunt, excipiunt Notos,
Insani Boreæ minas,
Imbriferumq; Corum.
Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus: tremuit telo
Iouis altisoni Caucasus ingens,
Phrygiumq; nemus matris Cybeles.
Metuens cælo Iuppiter alto
Vicina petit. non capit vnquam
Magnos motus humilis tecti
Plebeia domus:
Circa regna tonat.
Volat ambiguis
Mobilis alis hora, nec vlli
Præstat velox fortuna fidem.
Qui clara videt sidera mundi,
Nitidumq; diem, morte relictâ,
Luget mœstos tristis reditus,
Ipsoq; magis flebile Auerno
Sedis patriæ videt hospitium.
Pallas Atthææ veneranda genti,
Quòd tuus cælum, superosq; Theseus
Spectat, & fugit Stygias paludes,
Casta, nil debes patruo rapaci:
Constat inferno numerus tyranno.
Quæ vox ab altis flebilis tectis sonat,
Strictoq; vecors Phædra quid ferro parat?

ACTVS

1139 *Nec vlli Præstat velox fortuna fidē:* Ennius, annal. 7.

——multa dies in bello conficit vnus:
Et rursus multæ fortunæ fortè recumbunt:
Hautquaquam quemquam semper fortuna secuta est.

Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς:

" *Fortuna nulli currum missum à carcere intimo*
" *Labi inoffensum per æquor ad candidum calcem sinit.*

" prior à me, posterior versus ab aliis emendatus. Firminian. Simphosius:

" *O fortuna potens, quàm variabilis,*
" *Tantum iuris, atrox, quæ tibi vindicas,*
" *Euertisq; bonos, eligis improbos,*
" *Nec seruare potes muneribus fidem.*
" *Fortuna immeritos auget honoribus,*
Fortuna innocuos cladibus afficit;
Iustos illa viros pauperie grauat,
Indignos eadem diuitiis beat;
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens:
Quod dignis adimit, transit ad impios;
Nec discrimen habet, rectáve iudicat,
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica;
Nec quos clarificat, perpetuò fouet;
Nec quos deseruit, perpetuò premit.

Hæc Simphosius. in cuius versu tertio meliùs quadraret, *erigis*. dixit enim *euertisq;*, quod huic opponitur.

1149 *Casta.* Diana, virgo, intacta. *Patruo.* Plutoni.

1150 *Constat.* quia Thesei loco illi cessit Hippolytus.

ACTVS QVINTVS.

THESEVS. PHÆDRA.

TH. *Quis te dolore percitam instigat furor?*
Quid ensis iste, quidve vociferatio,
Planctusq́; supra corpus inuisum volunt?
PH. *Me me profundi sæue dominator freti*
Inuade, & in me monstra cærulei maris
Emitte; quicquid intimo Tethys sinu
Extrema gestat; quicquid Oceanus vagis
Complexus vndis vltimo fluctu tegit.
O dire Theseu semper! ô nunquam tuis
Tutò reuerse! gnatus & genitor nece
Reditus tuos luêre. peruertis domum
Amore semper coniugum, aut odio nocens.
Hippolyte tales intuor vultus tuos?
Talesq́; feci? membra quis sæuus Scinis,
Aut quis Procrustes sparsit? aut quis Cresßius
Dædalea vasto claustra mugitu replens,
Taurus biformis, ore cornigero ferox
Diuulsit? heu me! quò tuus fugit decor,
Oculiq́; nostrum sidus? exanimus iaces?
Ades parumper, verbaq́; exaudi mea.
Nil turpe loquimur. hac manu pœnas tibi
Soluam, & nefando pectori ferrum inseram,
Animaq́; Phædram pariter ac scelere exuam:
Et te per vndas, perq́; Tartareos lacus,
Per Styga, per amnes igneos amens sequar.
Placemus vmbras. capitis exuuias cape,
Laceræq́; frontis accipe abscissam comam.
Non licuit animos iungere: at certè licet
Iunxisse fata. morere, si casta es, viro;
Si incesta, amori. coniugis thalamos petam
Tanto impiatos facinore? hoc deerat nefas,
Vt vindicati sancta fruereris toro.
O mors amoris vna solamen mali,
O mors pudoris maximum læsi decus.
Confugimus ad te, pande placatos sinus.
Audite Athenæ, tuq́; funestâ pater
Peior nouercâ: falsa memoraui, & nefas,
Quod ipsa demens pectore insano hauseram,
Mentita finxi: falsa punisti pater,
Iuuenisq́; castus crimine incestæ iacet,
Pudicus, insons. recipe iam mores tuos,

Mucro-

1160 *Gnatus & genitor.* Hippolytus filius tuus, nunc: genitor Aegeus, tunc cùm ex Creta rediisti. quod elegantiss. & suauiss. carmine de Nupt. Pelei & Thetidis Catullus prosequitur.

1162 *Amore.* mei.
Odio. Antiopæ vel Ariadnes.

1166 *Dædalea.* Horatius:
—— ceratis ope Dædalea
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.

1177 *Abscissam comam.* moris erat ad sepulcrum cæsa coma mortuos quodammodo munerari. testes Homerus Odyss. δ'. & Euripides in Iphigenia Taurica, & in Oreste, apud quem etiam Electræ exclamatio diuersimode accipitur à Ioanne Casa, & P. Victorio epist. 1 & 2. lib. 1. epist. clarorũ virorum, dico excusarum Lugduni à Gryphij heredibus. ego Casam sequor.

1183 *Sedamen.* in o. v. l. legitur *solamen*, & versus hic proximè præcedenti præponitur.

1189 *Falsa punisti.* m. s. habent *vana punisti.*

Mucrone pectus impium iusto patet,
Cruorq́ sancto soluat inferias viro,
Quid facere rapto debeas gnato parens
Disce ex nouercâ, condere Acherontis plagis.

THESEVS. CHORVS.

Trochaici tetrametri, & Iambici senarij.

TH. *Pallidi fauces Auerni, vosq́ Tænarei specus,*
Vnda miseris grata Lethes, vosq́ torpentes lacus,
Impiũ rapite, atq́ mersum premite perpetuis malis.
Nunc adeste sæua ponti monstra, nunc vastũ mare,
Vltimo quodcunq́ Proteus æquoris abscondit sinu,
Meq́ ouantẽ scelere tanto, rapite in altos gurgites.
Tuq́ semper genitor iræ facilis assensor meæ,
Morte dignum facinus ausus; qui nouâ natũ nece
Segregem sparsi per agros; quiq́ dum falsum nefas
Exequor, vindex scelestus incidi in verum scelus,
Sidera, & manes, & vndas scelere compleui meo.
Ampliùs sors nulla restat: regna me norunt tria.
In hoc redimus, patuit ad cælum via,
Bina vt viderem funera, & geminam necem?
Cælebs & orbus, funebres vnâ face
Vt concremarem prolis ac thalami rogos?
Donator atræ lucis Alcide tuum
Diti remitte munus; ereptos mihi
Restitue manes. impius frustra inuoco
Mortem relictam. crudus, & lethi artifex,
Exitia machinatus insolita, effera,
Nunc tibi met ipse iusta supplicia irroga.
Pinus coacto vertice attingens humum
Cælo remissa findat in geminas trabes,
Mittarq́ præceps saxa per Scironia.
Grauiora vidi, quæ pati clusos iubet
Phlegethon, nocentes igneo cingens vado.
Quæ pœna maneat memet, & sedes, scio.
Vmbræ nocentes cedite, & ceruicibus
His his repositum degrauet fessas manus
Saxum, senis perennis Æolij labor:
Me ludat amnis ora vicina alluens:
Vultur relicto transuolet Tityo ferus,
Meumq́ pœnæ semper accrescat iecur.
Et tu mei requiesce Pirithoi pater:
Hæc incitatis membra turbinibus ferat
Nunquam resistens orbe reuoluto rota.

1197 *Miseris grata.* quia illius potu malorum obliuio inducitur.

1204 *Segregem.* hac voce Seneca Philosophus vtitur, item Asconius, Prudentius, Sidonius, alij.

1205 *Verum nefas.* egregiè o. v. l. *scelus.* præter Mogunt. qui, *nefas.*

1218 *Pinus coacto.* ad supplicium alludit, quo, quem ipse sustulit Sinis, homines enecabat. qua de re diximus ad Claudianum libro 2. in Rufinum.

1223 *Quæ pœna.* vide Virgilium Aeneid. lib. 6.

1226 *Senis.* Sisyphi.
1227 *Ora.* Tantali.

1230 *Pater.* Ixion.

Dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
Recipe: hæc ad vmbras iustior nobis via est.
Gnatum sequor: ne metue, qui manes regis,
Casti venimus. recipe me æternâ domo
Non exiturum. Non mouent diuos preces:
At si rogarem scelera, quàm proni forent.
CHO *Theseu querelis tempus æternum manet:*
Nunc iusta gnato solue, & absconde ocyus
Dispersa fœdè membra laniatu effero.
TH. *Huc huc reliquias vehite cari corporis,*
Pondusq; & artus temere congestos date.
Hippolytus hic est? facinus agnosco meum.
Ego te peremi. neu nocens tantùm semel,
Solúsve fierem; facinus ausurus parens,
Patrem aduocaui. munere en patrio fruor. «
O triste fractis orbitas annis malum!
Complectere artus, quodq; de gnato est super,
Miserande mæsto pectore incumbens foue.
Disiecta genitor membra laceri corporis
In ordinem dispone, & errantes loco
Restitue partes. fortis hîc dextræ locus,
Hîc læua frenis docta moderandis manus
Ponenda: læui lateris agnosco notas.
Quàm magna lachrymis pars adhuc nostris abest!
Durate trepidæ lugubri officio manus,
Fletusq; largos sistite arentes genæ,
Dum membra gnato genitor annumerat suo,
Corpusq; fingit. hoc quidem est formâ carens,
Et turpe, multo & vulnere ambesum vndique:
Quæ pars tui sit dubito, sed pars est tui:
Hîc hîc repone, non suo, at vacuo loco.
Hæc illa facies igne sidereo nitens,
Inimica flectens lumina? hic cecidit decor.
O dira fata numinum! ô sæuus furor!
Sic ad parentem gnatus ex voto redit?
En hæc suprema dona genitoris cape,
Sæpe efferendus. interim hæc ignes ferant.
Patefacite acerbâ cæde funestam domum.
Mopsopia claris tota lamentis sonet.
Vos apparate regij flammam rogi:
At vos per agros corporis partes vagas
Anquirite. istam terra defossam premat,
Grauisq; tellus impio capiti incubet.

1246 *Facinus.* membranæ, *crimen.*

1255 *Notas.* sic quidam m. s. alij, *nodos.* ceteri, *modos.*

1261 *Ambesum.* dubito num meliùs antiq. cod. *abruptum*, habeant.

1268 *Vota.* nonnulli v. l. *dona.*

1275 *Grauisq; tellus.* extrema Troade Polyxena cadit, vt Achilli grauem factura terram. ideo dictum hoc est, quia qui defunctis bene cupiebant, terram illis leuem dicebant. idque est quod in innumerabilibus sepulcrorum monumentis scriptum extat; S.T.T.L. sit tibi terra leuis. Romæ, in domo Cæsia:

Sit tibi terra leuis mulier dignißima vita.

ibidem, in ædibus Attilij Delphinij;

Rogo vt discedens terram mihi dicas leuẽ.

Euripides, in Alcesti.

—— κοῦφα σοὶ
χθὼν ἐπάνω πέσοι γύναι. ——

Tibullus lib. 2. eleg 4.

Et bene, discedens dicet, placideq; quiescas,
Terraq; secura sit super ossa leuis.

Ouidius:

Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Pedo Albinouanus:

Nũc ego quid poßũ? tellus leuis ossa teneto,
Pendula librato pondus & ipsa tuum.

Seneca, Troad. actu 3.

Patria tellus Hectorem leuiter premat.

huc etiam respicit Iuuenalis:

Dij maiorum vmbris tenuem & sine puluere terram.

& Martialis lib. 5.

Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra grauis fueris, non fuit illa mihi.

Et Bartolomæus Naharrus Lamentation 3.

Y mandares,
Quando mi huessa topares
Hecha de tristes agueros,
Si por encima passares,
Y de mi te recordares,
Haz tus pies algo ligeros.

Cui verò male volebant, illi tumulum grauem & onerosum imprecabantur, quò scilicet vmbra hoc onere depressa, e sepulcro nequiret ad locum destinatum euolare. vnde Propertius:

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo,
Vrgeat hunc supra vis caprifice tua.

Idem:

Si fallo, cinis, heu, sit mihi vterq; grauis.

L. ANN.

Hercules furens.

TRAGOEDIA V.

PERSONÆ.

Iuno. Megara.
Amphitryon. Lycus.
Hercules. Theseus.

ACTVS PRIMVS.

IVNO.

Trimetri Iambici.

OROR *Tonantis (hoc enim solum mihi*
Nomen relictum est) semper alienum Iouem,
Ac templa summi vidua deserui ætheris,
Locumq́; cælo pulsa, pellicibus dedi.
Tellus colenda est. pellices cælum tenent.
Hinc arctos, altâ parte glacialis poli
Sublime classes sidus Argolicas agit:
Hinc; quâ tepente vere laxatur dies;
Tyriæ per vndas vector Europæ nitet:

Illinc

HERCVLES FVRENS. hoc modo Euripides tragœdiam quandam inscripsit; quam sibi hac fabula noster proposuit imitandam.

1 *Soror tonantis*. fortè ad Ouidiani lib. 3. Metamorph. versus imitationem dictum:

—— si sum regina Iouisq́;
Et soror & coniux: certè soror ——

equidem quàm studiosè Nasonem noster expresserit, efficiam vt successu operis appareat. Vxorem Iouis, veteres Iunonem esse finxerunt, quia aër, quem Orpheus, in hymnis, Iunonem esse dixit, ab igne, hoc est, Ioue calefactus, cuncta gignit. Soror dicitur, vt intelligamus omnia elementa simul eodem patre esse genita, deo immortali videlicet, qui omne tempus in se continet. ideo illi Saturnum, Iouis & Iunonis patrem, pro tempore posuerunt.

6 *Hinc Arctos*. Hesiodus & eum secuti plerique omnes, hanc asserunt Callisto, filiam Lycaonis, fuisse; sed Arietes Tegeates historicus, eius ex Ceteo neptem, nomine Megistho, contendit. Hæc Callistus fabula virgines monet summam in pudore custodiendo curam adhibere; ne, dum culpa sua virgineum florem amittunt, à cunctis ludibrio habitæ, in proximorum etiam odiũ incurrant. nam cùm venatione fessam, somno indulgere, & mox à Ioue tradunt deceptam comprimi: nihil aliud volunt innuere, quàm virgines esse nonnullas, quæ initiò quidem diligenter ab amatorum insidiis sibi cauent, assiduò honestis occupationibus vacantes; mox tamen ocio delinitæ (nam somnus ille ocium est) in amoris retia incidunt; & iuuenum delenimentis captæ, libidini eorum obsequuntur. Callisto à Iunone, comperto scelere, in vrsam mutatã, & ab Arcade, quẽ ex furtiuo illo coitu conceperat, ad necẽ petitam fuisse poëtæ tradunt, indicantes eos, qui corporis voluptati se dedunt, brutorum induere habitum, & ne ab iis ipsis quidem esse securos, quorum in beneuolentia maximam fiduciam ponunt. Siue, quòd per scelus nati à nullo, quantumuis nefario, facinore sese abstineant. Postremò, Ioue miserante, in cælum translata Lycaonis filia, diuinam misericordiam ac pœnitentiæ fructum denotat.   7 *Agit*. in vno cod. antiq. *vehit* legitur.   9 *Tyriæ*. Tyriam vocat Europam; quemadmodum eius fratrem Cadmum, vetus quidam poëta Tyrium vocauit.   *Vector Europæ*. Taurum, inquit Calpurnius Bassus in comment. Phænom. Cæsaris Germanici, quidam inter astra putant positum propter Iouem, quòd in bouem fabulosè sit conuersus. Nigidij summæ auctoritatis grammatici alia fuit sententia, ea quoque à Basso refertur, cuius verba, quia vulgò non satis emendata exstant, adscribam vt legi puto debere. igitur scribit ille: « Nigidius hunc ait Iouem à Neptuno fratre per gratiam abduxisse, qui in figura tauri sensum humanum habe- « ret: quem Iupiter Sydonem misit, vt Europam, Agenoris filiam, ad se portaret: isque per pelagus Sydonem venit, « ibique Europam inter æquales suas ludentem in templo Aesculapij conspexit, eamque repentino raptu collecta- « tam, suo tergo deuexit ad Iouem, in insulam Cretam. ob hanc itaque causam Iupiter taurum sideribus dignatus « est immortali memoria inferre. Hæc Euripidi, teste Higyno, congruunt. Eratosthenes autem hunc eum esse « putat, qui Pasiphaën iniit. de hoc tauro citantur à Probo & Pomponio Sabino, in 1. Georg. Virgilij, illa Getulici, in epigram. vereor vt mendosa, nam Pomponius ita citat:

Non aries illum verno feret aëre cornu,
Gnosia nec gemini præcidunt cornua tantùm.

Probus verò ita:

Non aries illum verno feret aëre cornu,
Gnosia nec geminos præcidunt cornua taurum.

Illinc timendum ratibus ac ponto gregem
Paßim vagantes exerunt Atlantides,
Ferro minax hinc terret Orion deos,
Suasq́; Perseus aureus stellas habet.
Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant,
Quibusq́; natis mobilis tellus stetit.
Nec ipse tantùm Bacchus, aut Bacchi parens,
Adiere superos: néqua pars probro vacet,
Mundus puellæ serta Cnoßiacæ gerit.
Sed vetera querimur. vna me dira ac fera
Thebana, nuribus sparsa tellus impiis,

Quoties

10 *Illinc timendum.* siue sic, siue, quod est in quibusdam membranis, legas, *tremēdum*, aut, *verendum*, minimum refert. Atlantides Iuno oderat, quia earum tres, Maia, Electra, Taygete, Ioui morigeræ fuerant. Timendas nauigantibus dicit, quia à nautis, ob futuram, quam denunciant, tempestatem timentur, auct. Germanico in Phænom. Hesiod.

εἰ δέ σε ναυτιλίης δυσπεμφέλου ἵμερος αἱρῇ,
Εὖτ᾽ ἂν Πληϊάδες σθένος ὄμβριμον Ὠρίω-
νος
Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον,
Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται,
Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.

11 *Atlantides.* Sic quas Ouidius Pleiades vocat, Virgilius in Georg. nuncupauit:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur.

12 *Exterret Orion deos.* exterret, quia stricto gladio videtur taurum petere. Statius, in siluis:
—— *quanto mucrone minatur* *Noctibus hybernis, & sidera terret Orion.* Sed cur hoc loco Iuno Orionem nominat, quem non ex pellice, sed ex bubula pelle Iupiter cum Neptuno & Mercurio, secundùm Euphorionem & Ouidium, vel Apolline, vt scribit Isacius in Lycophronem, susceperat? dolebátne mulier zelotypa decessisse sibi, quicquid corio bubulo obtigerat? quomodo, & cur Orion occisus fuerit, varia à variis scripta sunt: quibus tamen omnibus facile fuerit sensum moralem attribuere. Vide Apollodorum 1. Biblioth. Nicand. in Theriacis. Ouidium 5. Fastor. Higyn. lib. Astron. 2. Si enim interiit quia Dianam attentare præsumserit, ex Nicandri, Euphorionis, & Horatij sententia; significarunt poëtæ, deum omne stuprum, præsertim violentum, grauissimis pœnis persequi consueuisse. Sin Corino Delio, scribenti, illum propter iactantiam à Scorpio, Dianæ iussu, occisum, assentiamur; ab omni arrogantia monemur esse alieni, vtpote cuius vindicem Nemesim veteres esse voluerunt, teste Theæteto. At si à Diana adamatum ob formam dicas, & fraude Apollinis ab eadem ignorante interemtum; sit illud ipsum exemplo, ne quis potentiorem ducere, néve cum nobiliore vel ditiore audeat congredi: quoniam huiusmodi amores & nuptias infelix vt plurimum exitus consequatur. quod in Antonij Bolognij, & ducis Melfitanæ connubio patuit. Bandellus in tragœdiis Italicis, Bellesorestus Gallicarum tragœdiar. to. 2. trag. 1.

13 *Perseus.* de Perseo, legendus Ouid. in Metamorph. cuius natiuitas docuit auro cuncta esse peruia; de Medusa victoria, virum bonum meretricum insidias, deo duce, effugere; in stellam mutatio, eorum qui miseros iuuerint, vt Perseus Andromedam, & luxuriæ stimulum retuderint, nomen immortale fore. *Aureus.* pulcher. Sic apud nescio quem; μοῦσά μοι ἔννεπε ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης. & Mimnermum: ὡς ἔδει μοι πέμπειν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης. atque Virgilium: —— *at non Venus aurea contra* *Pauca refert* ——

14 *Clara.* ideo hæc stella ab Horatio lib. 1. Carm. alba dicitur. *Tyndaridæ.* Sic ab Homero in hymnis Dioscuri appellantur: quia Castor à Tyndaro fuit genitus: quamuis Polluci Iouem patrem vetustas assignarit. Natalis libro 8. Mytholog. cap. 9. eadem hoc alterna vita frui finxit, vt hominibus fraternam caritatem ac beneuolentiam commendaret. hoc enim volunt, cùm aiunt Castorem alterna morte redemtum. Obiiciunt hoc loco Senecæ nonnulli, Castores seu Tyndaridas tunc temporis nondum mortuos, proinde neque adhuc in cælum translatos fuisse. Sed multa apud poëtas talia inueniri discant. tale est apud Sophoclem, in Electra, nunciari Clytæmnestræ Orestem in Pythiis obiisse, cùm tamen Pythia annis post Orestem penè sexcentis, Triptolemi temporibus, cœperint, vt notant scholasticæ. tale apud Virgil. illud, —— *portusq́; require Velinos,* 6. Aeneid. cùm illo tēpore Velium non foret. Sanè hoc loco, quia Iuno loquitur, nihil mirum est, eam futura tanquam præsentia fari. deam enim credebat antiquitas. porrò hæc figura vocatur anachorismus.

15 *Quibusq́; natis mobilis tellus stetit.* explicatur locus iste à Strabone, lib. 10. vbi de Delo agit his verbis: μυθεύεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ Λητὼ τὰς ὠδῖνας ἀποθέσθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. ἦν γὰρ τὸ πάροιθεν. ὦ φορητά, φησὶν ὁ Πίνδαρος, Κύμασί τε, παντοδαπῶν ἀνέμων ῥιπαῖσιν, Ἀλλὰ καὶ ὁ ζῆνος ὁπότ᾽ ὀδύνεσσι θύοις ἀγχιτόκοις ἐπέβαινεν, Δὴ τότε τέσσαρες ὀρθαὶ πρέμνων ἀπώρουσαν χθονίων. Ἂν δ᾽ ἐπικράνοις σχέθον πέτραν ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες. Ἔνθα τεκοῖς εὐδαίμον᾽ ἐπόψατο γένναν.

16 *Bacchus, aut Bacchi parens.* consule Ouid. 3. Metamorph. Semelen in cælum translatam memini me apud Philostratum in imagin. & Nonnum lib. 7. Dionys. legere. Semele fulmine cremata fingitur, vt nihil nisi æquum & bonum à deo petere doceamur. Bacchum Iupiter ex igne eripuit, & femori suo assuit, quia parentum noxa filiis obesse non debet. Orpheus in hymn. in Dionysum Bacchum non Semeles, sed Proserpinæ filium facit, indicans ebrietatem ex cacodæmonum regno erupisse.

18 *Mundus.* mundum pro cælo & hîc, & sæpicule poni aliàs, docui in notis ad Claudianum. addo sumi nonnunquam pro inferorum sedibus. Seneca volens innuere apud inferos perpetuas esse tenebras, ait infrà actu 3. *Immotus aër hæret & nigro sedet* *Nox atra mundo* —— Item Hippol. actu 2. *Arsit obscuri dea clara mundi.* *Puella serta Cnoßiaca.* coronam Ariadnæ

Quoties nouercam fecit? ascendat licet,
Meumq; victrix teneat Alcmene locum,
Pariterq; natus astra promissa occupet;
In cuius ortu mundus impendit diem,
Tardusq; Eoo Phœbus effulsit mari,
Retinere mersum iussus Oceano iubar.
Non sic abibunt odia. viuaces aget
Violentus iras animus, & sæuus dolor
Æterna bella, pace sublatâ, geret.
Quæ bella? quicquid horridum tellus creat
Inimica; quicquid pontus, aut aër tulit
Terribile, dirum, pestilens, atrox, ferum,
Fractum atq; domitũ est. superat, & crescit malis,
Iraq; nostrâ fruitur. in laudes suas
Mea vertit odia. dum nimis sæua impero;
Patrem probauit inde, quâ lucem premit,
Aperitq; Tethys; quâ, ferens Titan diem,
Binos propinqua tingit Æthiopas face.
Indomita virtus colitur, & toto Deus
Narratur orbe. monstra iam desunt mihi:
Minorq; labor est Herculi iussa exsequi,
Quàm mihi, iubere: lætus imperia excipit.
Quæ fera tyranni iussa violento queant
Nocere iuueni? nempe pro telis gerit,
Quæ timuit, & quæ fudit: armatus venit
Leone & hydra. nec satis terræ patent.
Effregit ecce limen inferni Iouis,
Et opima victi regis ad superos refert.
Parum est reuerti. fœdus vmbrarum perit.
Vidi ipsa, vidi nocte discussâ inferûm,
Et Dite domito, spolia iactantem patri
Fraterna. cur non vinctum & oppressum trahit
Ipsum cathenis, paria sortitum Ioui,

Ereboq;

Virgil. 1. Georg.
Cnossiaq; ardentis decedat stella coronæ.
Cæsar Germanicus, in Phænom. ex Arato:
Clara Ariadneæ propiùs stăt signa coronæ,
Hunc illi Bacchus thalami memor addit honorem.
Horatius lib. 2. Carminum:
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem ——

21 *Quotiens.* bis. semel ibi nato Baccho, & iterum Alcmena pariente Herculem.

22 *Viuaces aget violentus iras animus.* Iuno enim susceptas inimicitias pertinaciter retinebat. ideo Virgilius lib. 1. Aeneid.
—— *memorem Iunonis ob iram.*
lib. 5. Aeneid.
Iunonis grauis ira & inexsaturabile pect⁹,
Quã nec lõga dies, pietas nec mitigat vlla,
Nec Iouis imperio fatísue infracta quiescit.
Hæc dea Baccho & Herculi grauis semper & infesta fuit. de iis ait Sidonius Antipater:
ἥρη δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός.
cæterùm malè hoc loco libri antiq. vel *minaces aget*, vel *viuacesq;*, habent.

37 *Quá, ferens Titan diem Binos propinqua tingit Æthiopas face.* hoc est, ab ortu ad occasum. nam ait Homerus Odyss. ά.
Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν,
οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.
Sic enim posteriorem versum legit Aristarchus, licet eundem Crates aliter castigauerit. Strabo libro 1. Apuleius lib. 1. de asino aureo: Indi, vel Aethiopes vtrique.

39 *Toto deus narratur orbe.* ex veterum more; qui à quibus insignia beneficia acceperant, aras illis consecrabant, & diuinos honores decernebant. Hercules per totum orbem latrociniis à se & sceleribus repurgatum, veluti θεὸς ἀλεξίκακος colebatur. hoc Iuno queritur.

45 *Armatus venit leone & hydra.* Herculem finxerunt, vt est apud Hyginum in fabulis, Nemeæi leonis pellem pro armis habuisse, sagittis verò vsum tinctis felle & sanguine hydræ Lernææ. quo indicant bonum Imperatorem, cuius exemplum nobis Herculem proponunt, ad reportandas de hostibus victorias, calliditatem simul & fortitudinem coniungere debere. etenim his virtutibus ducibus, comiteq; fortuna, quiuis exercitus vinci, omnia possint opida expugnari, nullæ non prouinciæ queant subiugari. Notius est Lysandri Lacedæmonij dictum, quàm vt hoc loco debeat commemorari.

47 *Inferni Iouis.* Homerus Iliad. ί. de Plutone, ζεύς τε καταχθόνιος —— eundem Statius, profundum Iouem; noster, dirum Iouem; Virgilius, Stygium Iouem vocauit. Sic Proserpina Virgilio & Claudiano, inferna & profunda Iuno dicitur. Stoici, teste Seruio, vnum Deum pro variis actibus & potestate varia nomina habere censebant. ideo vnum eundemque modò Iouem, modò Neptunum, modò Plutonem vocatum; & vnam eandemque Iunonem, modò sic, modò Amphitriten, modò Proserpinam dici. Sanè quia in cælo, terris, & mari Iuppiter imperare credebatur, Troiani, auctore Agatharchide in Asiaticis, tres oculos illi affinxerunt.

49 *Fœdus vmbrarum perit.* lex inferorum violata. extat antiqui scriptoris incerti huiusmodi epigramma:
Iuppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
Regna paterna tenent tres tria, quisque suum.
huic sortitioni addita fuisse quædam fœdera, verisimile est. videlicet, vt neque vita functi cælum infestarent, ne-

que viui ad orcum penetrarent, neque quispiam nauigaret. confirmat eam coniecturam Seneca cùm hoc loco, tùm alibi sæpe. item Claudianus lib. 1. de raptu Proserp.

Ne pete firmatas pacis dissoluere leges
Quas dedimus, neuitq; colus. ne fœdera fratrum
Ciuili conuerte tuba. cur impia tollis
Signa? quid incestis aperis Titanib⁹ auras?

ibi enim Lachesis Plutonem alloquitur. & paulo pòst ipse Pluto ait:

Atlantis Tegeææ nepos commune profundis
Et superis numē, qui fas per limē vtrumq;
Solus habes, geminoq; facis commercia mundo.

huc spectant quæ infrà dicemus.

54 *Ereboq;* non sequor m. s. in quo legitur; *Cerberoq;*. nam Cerberum ceperat. est autem Erebus profunditas inferorum. Seruius & Sabinus in 4. Aeneid. hîc pars, pro toto inferno.

59 *Atrum.* Hercules ab inferis inuitum & reluctantem Cerberum extraxit: quē quidam rectiss. auaritiam interpretantur, thesauros in tenebris occultatos diligenter asseruantem, nec in lucem patientem erui: quę si à viro honoris cupido debelletur, & ex animi recessu, in quo se abdiderat, eiiciatur, atq; opes illæ vsibus hominum accommodentur, ad illustrandum nomen, & acquirendam illustrem gloriam maximū proculdubio momentum adferent. quia, licet in diuitiis vera gloria non sit collocanda, ad gloriam tamen adipiscendam vtilissimas illas esse qui neget, plerisque quidem sanus non esse & ad Anticyras relegandus videtur.

72 *Mediusq; collo.* ad hunc locum Claudianus respexit in præfat. lib. 2. de raptu Proserp. inquiens:

—— te maximus Atlas
Horruit, imposito cùm premerēre polo.
Firmior Herculeā mūdus ceruice pepēdit.

Et Sydonius:

Cùm Lybica se rupe gigas subduceret, & cùm
Tutior Herculeo sedisset machina dorso.

quare fortassis hoc loco legendum sit; *meliusq; collo*: sed nihil muto.

74 *Quærit.* in nonnullis autographis, *quæret*, continetur: sed prius malo.

Ereboq; capto potitur, & retegit Styga?
Patefacta ab imis manibus retro via est,
Et sacra diræ mortis in aperto iacent.
At ille, rupto carcere vmbrarum, ferox
De me triumphat, & superbificâ manu
Atrum per vrbes ducit Argolicas canem.
Viso labantem Cerbero vidi diem,
Pauidumq; solem: me quoque inuasit tremor;
Et terna monstri colla deuicti intuens,
Timui imperasse. leuia sed nimium queror.
Cælo timendum est, regna ne summa occupet,
Qui vicit ima. sceptra præripiet patri:
Nec in astra lentâ veniet, vt Bacchus, viâ:
Iter ruinâ quæret, & vacuo volet
Regnare mundo. robore expenso tumet,
Et, posse cælum viribus vinci suis,
Didicit ferendo: subdidit mundo caput:
Nec flexit humeros molis immensæ labor,
Mediusq; collo sedit Herculeo polus,
Immota ceruix sidera & cælum tulit,
Et me prementem. quærit ad superos viam.
Perge ira, perge, & magna meditantem opprime,
Congredere, manibus ipsa iam lacera tuis.
Quid tanta mandas odia? discedant feræ:
Ipse imperando fessus Eurystheus vacet.
Titanas ausos rumpere imperium Iouis
Emitte, Siculi verticis laxa specum.
Tellus gigante Doris excusso tremens
Supposita monstri colla terrifici leuet,
Sublimis altas luna concipiat feras.
Sed vicit ista. quæris Alcidæ parem?
Nemo est, nisi ipse: bella iam secum gerat.
Adsint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ,
Viperea sæuæ verbera incutiant manus.
I nunc superbe, cælitum sedes pete:

Huma-

78. *Imperando fessus.* sic inuenies apud Ouidium 9. Metamorph. de Hercule. *—— defessa iubendo Sæua Iouis coniux, ego sum indefessus agendo.* 81 *Tellus Doris.* Sicilia, in quam Græci frequentes colonias miserunt: quamobrem Græcis Siculi sunt annumerati, & omissa patria Græcam linguam addidicerunt, Diodor. lib. 5. & partim Dorica, partim Ionica, illa tamen maximè dialecto sunt vsi, vt patet ex Siculorum poëtarum eidyliis: nil mirum, cùm teste Thucydide lib. 6. & Pausan. lib. 1. Eliacor. magnam Siciliæ partem ex Peloponneso Dores incoluerint. qua de re nonnulla etiam M. Tullius in accusationibus in Verrem.
83 *Alias.* Ioan. Picus Mirandulæ comes, in opere contra Astrologos, tradit quosdam existimasse, omnia, quæ apud nos sunt, in orbe lunæ inueniri. 86 *Tartari.* qui *bis patet in præceps tantùm, tenditq; sub vmbras. Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum.* Virgilius 6. Aeneidos.

Humana temne: iam Styga & manes ferox
Fugisse credis? hîc tibi ostendam inferos.
Reuocabo, in altâ conditam caligine
Vltra nocentum exilia, discordem deam,
Quam munit ingens montis oppositi specus,
Educam, & imo Ditis è regno extraham,
Quicquid relictum est. veniat inuisum scelus,
Suumq; lambens sanguinem impietas ferox,
Errorq;, & in se semper armatus furor.
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.
Incipite famulæ Ditis, ardentem incitæ
Concutite pinum, & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat, atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripiat trabem
Hoc agite. pœnas petite violatæ Stygis.
Concutite pectus. acrior mentem excoquat,
Quàm qui caminis ignis Ætnæis furit.
Vt possit animo captus Alcides agi,
Magno furore percitus; nobis priùs
Insaniendum est. Iuno cur nondum furit?
Me, me sorores, mente deiectam meâ,
Versate primam: facere si quicquam apparo
Dignum nouerca: iam odia mutentur mea.
Natos reuersus videat incolumes, precor,
Manuq; fortis redeat. inueni diem,
Inuisa quo nos Herculis virtus iuuet.
Me pariter & se vincat, & cupiat mori
Ab inferis reuersus. hoc prosit mihi,
Ioue esse genitum. stabo, & vt certo exeant
Emissa neruo tela, librabo manum:
Regam furentis arma: pugnanti Herculi
Tandem fauebo. scelere perfecto, licet
Admittat illas genitor in cælum manus.
Mouenda iam sunt bella. clarescit dies,
Ortuq; Titan lucidus croceo subit.

93 *Discordem deam.* Megæram.
99 *In se semper armatus furor.* infrà act. 5.

—— quodq; habet proprium furor,
In se ipse sæuit ——

102 *Agmen horrendum anguibus.* agmen sororum, Tisiphonen & Alecto: vide Medeæ versu 14.

104 *Trabem.* trabs, pro face, ἐμφατικῶς. sic Maro trabale telum; Horatius, clauos trabales; Papinius, hastam trabalem; Claudianus, trabale sceptrum; Silius, trabem pro hasta, posuerunt.

106 *Mentem excoquat.* ita Prudentius:

At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Cordis venena, & liuidum
Cor efferata exusserant.

Virgilius etiam:

Feminea ardentem curæq; iræq; coquebat.

Ennius; *—— curamq; leuasso*
Quæ nunc te coquit & versat sub pectore fixa.

107 *Quàm qui caminis ignis Ætnæis.* noster Hippolyto:

Et ardet intus qualis Ætnæo vapor
Exundat antro ——

Catullus:

Cùm tantum arderem quantum Tinacria rupes.

Ouidius, in epist. Sapphus:

Me calor Ætnæo non minor igne tenet:

item 13. Metamorph.

Vror enim, læsusq; exæstuat acrior ignis,
Cumq; suis videor translatam viribus Ætnam
Pectore ferre meo ——

Noster Thyeste:

Ignis Ætnæis resonans caminis.

Hippolyto:

Et qui furentes semper Ætnæis iugis
Versat caminos ——

Hercule Oetæo:

Feret Ætnæos inde caminos

Lucanus lib. 1. vocat, *ora*, noster caminos, cauernas illas, per quas ignis erumpit, secutus Virgilium lib. 3. Aeneid.

Fama est Enceladi semustũ fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Aetnam
Impositã ruptis flammã exspirare caminis.

CHO-

hoc est, vt ait Sabinus, cauernis. de his Aetnæ incendiis, (citante eodẽ Pomponio Sabino) ita scribit Trogus lib. 4. Sicilia terra est cauernosa & fistulosa, quo fit vt ventorum flatibus pateat, vnde ignis concipitur. intrinsecus sulphur habetur, & bitumen; vbi cùm ventus per spiramenta cauernarum incubuit, diu luctatus, ignem concipit. sic Aetnæ durat incendium. de quo exstat poëma Cornelij Seueri. 108 *Animo captus.* o.v.l. *animum captus,* habent. 110 *Furit.* in vno m.s. l. *furis*, legitur. 119 *Stabo.* ad finem vsque manebo & durabo. Statius, extrema Achilleide: *Stare iubet contrà, tumidosq; repellere fluctus; Quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset. Stabam equidem, nec me referebat concitus amnis.*

Q

CHORVS.

Anapæstici.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen.
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsæ
Lucem verso temone vocant.
Iam cæruleis euectus equis
Titan, summum prospicit Oetam,
Iam Cadmæis inclyta bacchis
Aspersa die dumeta rubent,
Phœbiq; fugit reditura soror.
Labor exoritur durus, & omnes
Agitat curas, aperitq; domos
Pastor, gelidâ cana pruinâ,
Grege immisso, pabula carpit.
Ludit prato liber aperto
Nondum ruptâ fronte iuuencus,
Vacuæ reparant vbera matres,
Errat cursu leuis incerto
Molli petulans hœdus in herba.
Pendet summo stridula ramo,
Pennasq; nouo tradere soli
Gestit, querulos inter nidos,
Thracia pellex, turbaq; circum
Confusa sonat, murmure misto
Testata diem. carbasa ventis
Credit, dubius nauita vitæ,
Laxos aurâ complente sinus.
Hic exesis pendens scopulis,
Aut deceptos instruit hamos;
Aut suspensus spectat pressâ
Præmia dextrâ: sentit tremulum
Linea piscem. hæc, innocuæ
Quibus est vitæ tranquilla quies,
Et læta suo paruoq; domus,
Spes & in agris.
Turbine magno spes sollicitæ
Vrbibus errant, trepidiq; metus.
Ille superbos aditus regum,
Durasq; fores, expers somni

127 *Cogit nitidum.* Ouid. 2. Metam.
—— *diffugiunt stellæ quarum agmina cogit*
Lucifer —— id est, Phosphoros.
Martialis:
Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?

128 *Celsi poli.* poli Arctici; qui nobis semper sublimis: sed Antarcticum, sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi. Virgil. 1. Georg.

132 *Summum prospicit Oetam.* cùm sol à montis cacumine occidit aut oritur, præ se fert nobis speciem cacumen tangentis. ideo ait præstantissimus Poëta:
Iamq; iugis summæ surgebat Lucifer Idæ.
&:
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus Oetam.

144 *Petulans hœdus.* proprium hœdi epithetum, qui naturâ petulans & lasciuus est admodum. Virgil. 2. Georg.
—— *hœdiq; petulci*
Floribus insultent.

154 *Deceptos.* à piscibus, qui vel eos contemserunt, vel potius, erepta callidè esca, illæsi effugerunt.

157 *Innocuæ.* non, quæ non nocet; sed cui „ ab aliis non nocetur. Seruius 2. Aeneid. In„nocuus, inquit, cui non nocetur: innoxius, „ qui non nocet. Sed hæc plerumque poëtæ „ confundunt.

161 *Spes sollicitæ.* bene, sollicitæ. nam qui sperat, inter gaudium & timorem versatur. speramus non bona solùm, vt Grammatici quidam somniant, sed & mala. Virg. 10.
Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur,
Et socij amissi petierunt æthera pennis,
Fluminibusq; vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia) & scopulos lacrimosis vocibus implent.
Hæc adeò ex illo mihi iã speranda fuerũt
Tempore, cùm, &c.
Et quia vt bona, sic mala speramus, ideo sperare pro timere, & spes pro lætitia ponitur. Virgil. 1. Aeneid.
At sperate deos memores fandi atque nefandi.
Idem 4. Aeneid.
Hunc ego si potui tantum sperare dolorẽ.

Colit: hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congesto pauper in auro est.
Illum populi fauor attonitum,
Fluctuq́; magis mobile vulgus,
Aurâ tumidum tollit inani.
Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat. nouit paucos
Secura quies; qui, velocis
Memores æui, tempora nunquam
Reditura tenent. dum fata sinunt,
Viuite læti. properat cursu
Vita citato, volucriq́; die
Rota præcipitis voluitur anni.

Dura

169 *Fluctuq́; magis mobile vulgus.* vulgi inconstantia fluminum fluctibus, & maris procellis solet comparari. Herodotus, in Thalia: ὁμίλου γὰρ ἀχρηΐου οὐδέν ἐστι ἀξυνετώτερον, οὐδὲ ὑβριστικώτερον. καὶ τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἄνδρας, ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν πεσεῖν, ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιέει, γινώσκων ποιέει· τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν ἔνι. κῶς γὰρ ἂν γινώσκοι ὃς οὔτ᾽ ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν, οὐδ᾽ οἰκήιον; ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ ἴκελος; Polyb. lib. 11. τοῦτο δέ ἐστι, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαράλογιστος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαίνει περί τε τοὺς ὄχλους καὶ τὴν θάλατταν. καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐστὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις καὶ στάσιμος, ὅταν δ᾽ εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κυκῶντες αὐτὴν ἄνεμοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται πρὸς τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχῃ προστάτας καὶ συμβούλους. Cicero in ea quæ est pro Muræna: Quòd enim fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantos æstus habet, & quantas perturbationes ratio comitiorum? Titus Liuius lib. 27. Polybij locum suprà citatum expressit, his verbis: Sed multitudo omnis, sicut natura maris, per se immobilis est: vt venti & auræ cient, ita aut tranquillum aut procellæ in vobis sunt. *Mobile.* Sic Horat. 1. carm. od. 1. *Hunc si mobilium turba Quiritium.* Sic Prudent. περὶ στεφ. hymno 10. *Tu ventilator vrbis & vulgi leuis Procella mentes inquietas mobiles.* Statius 2. Thebaid. *—— non mobile vulgus.* 176 *Dum fata sinunt.* Varro περὶ φιλονεικίας idem monet: Properate viuere pueræ, quas sinit ætatula ludere. Tibullus, à quo noster hæc verba accepit:

At tu dum primi floret tibi temporis ætas, Vtere. non tardo labitur illa pede. Interea dum fata sinunt.

179 *Rota præcipitis voluitur anni.* ad hanc annorum & temporis circumuolutionem haut dubiè purissimus poëta Tibullus respexit iis versibus, qui, quod summorum virorum pace dixerim, nulla de causa illis negocium exhibuerunt, adeò vt de ipsorum integritate planè dubitarint viri alioquin sagacissimi: at nobis inprimis elegantes & admodum faciles videntur. ait Tibullus lib. 1. eleg. 4. *—— transiet ætas Quàm citò non segnis stat remeatq́; dies.* nihil aliud volens innuere, quàm ætatem nostram transire tam citò, quàm dies, qui nunc *stat*, hoc est, præsens consistere & conquiescere à reuolutione illa videtur, mox idem *non segnis* (hoc est, non segniter) *remeat*, anno scilicet reuoluto. nam poëtæ annum rotæ cuiusdam instar volui fingebant, vt hoc loco Seneca. Aegyptij serpenti caudam voranti assimilant. Claudianus lib. 2. de laudibus Stilichonis:

Est ignota procul, nostraq́; imperuia menti,
Vix adeunda deis, annorum squalida mater.
Immensi spelunca æui; quæ tempora vasto
Suppeditat reuocatq́; sinu. complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuumq́; viret squammis, caudamq́; reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.

Papinius: *In terga reuoluitur annus.* Virgilius: *—— atque in se sua per vestigia voluitur annus.* vnde & dictum censet Macrobius.

Hæc poëtarum de rota & serpente fictio, planè rationi naturæ cõuenit, illique circulorum circuitioni, ex qua dierum noctiumq́ varietas & mensis annique mensura procedit; de qua, post Platonem, Cicero in Timæo. Voluit autem Seneca humanæ vitæ breuitatem ostendere, quam vltra centesimum annum extendi Caius & Iustinianus negarunt, l. an vsusfructus, D de vsufruct. l. municipiis, D. de vsu & vsuf. leg. l. fin. C. de sacrosanct. eccles. qua de re post Alexand. & Aretinum eleganter Oroscius ad l. si quis ex argentariis, col. 741. nu. 50. D. de eden. & Crinitus de honest. discipl. lib. 7. c. 9. & Ioan. Corrasius lib. 5. miscellan. cap 18. & Iacobus Curtius εἰκαστῶν ad fratrem lib. 1. cap. 36. Sanè complures centesimum ætatis annum excessisse, ex Plinio, Valerio Maximo, & aliis ab illis relatis, constat, quibus ego addo Lucianum in Macrobiis; Phlegontem in lib. περὶ θαυμασίων, & Censorin. de die Natali. Seres quoque ducentesimum ætatis annum superare, Strabo lib. 15. Hyperboreos millesimum Onesicritus, Simonides, & alij produnt; quod fabulosum videtur. Herodotus, in Thalia, Aethiopes, quos μακροβίους vocant, centum & viginti annis viuere solere scripsit: eorundem vitam Solinus meæ editionis cap. 33. dimidio esse protensiorem nostrâ tradidit. vt omnino videatur is humanæ vitæ terminum octoginta annos constituisse, quod nec ratione, nec auctoritate nititur. Cautiùs Mela lib. 3. eorum vitam dimidio ferè longiorem nostrâ tradit. quod ipsum de incolis oppidi Acrothonis, siti in cacumine montis Athus, idem Pomponius, Solinus, & Plinius lib. 7. natural. hist. cap. 2. testantur, eiusque rei naturalem rationem licet videre apud Aristotelem problem. 7. section. 14. Quæ autem

ex Trebellio Pollione, & Dioſcoride retulit Corraſius loco ſuprà citato, ad verbum ferè ex Cælio Rhodigino, lib. 19. antiq. lection. cap. 21. vel Petro Crinito vbi ſuprà cap. 10. deſumſit. idem Cælius ſeq. cap. docet, quomodo intelligenda ſint, quæ Homerus & alij de Neſtoris ætate fabulantur. Ex Cenſorino, Iulio Materno, aliiſque, conſtat, annos climactericos homini periculoſiſſimos eſſe, qui ſeptenariis & nouenariis numeris conficiuntur, eorumque quamlibet conduplicationem valde cauendam humano generi; maximè autem ex Platonis & Firmici ſententiâ annum ſexageſimum tertium, quia tunc vterque numerus concurrit; eoque anno Ariſtotelem & Ciceronem mortuos accepimus; & exſtat Auguſti epiſtola hunc annum gaudentis ſe exceſſiſſe. Beatam virginem Deiparam diutiſſime vixiſſe quidam tradiderunt. Volaterranus tamen lib. 31. Philologiæ ita ſcribit: Diua genitrix, quáquam extra ſortem eſt humanam, ac ſpeciali Dei prouidentiæ reſeruata, annum ipſum vndequinquageſimum non exceſſiſſe, apud receptum auctorem inueni ex Helizabethæ virginis ſanctæ de Sconnagiâ commentario, quæ anno 1160. emicuit. Hæc in diuinâ contemplatione eam annum poſt filium & quicquid eſt vltrà vſque ad eius aſſumtionem vixiſſe clarè aſpexit, quod mihi veriſimile fit. Neque enim aſſentior his qui multis dicunt eam ſuperſtitem annis, cùm, Dionyſio teſte, omnes Apoſtoli in eius funere conuenerint: ipſi verò palàm eſt quòd non tot annis, quot vulgò dicunt illam ſuperſtitem fuiſſe, ſimul fuere. hæc Volaterranus. Sed Nicephorus lib. 2. Eccleſ. hiſt. cap. 21. probat eam LIX annos vixiſſe. Iam quod ex Gaguino de Ioanne de Stampis Corraſius vbi ſuprà ſcripſit, multo elegantiùs ab Paullo Aemilio proditum fuit, cuius lib. 5. de rebus Francorum verba ſunt hæc: Sub idem tempus obiit Ioannes de Stampis, quem per errorem à Temporibus multi vocitant, ob diuturnam vitam. Plus trecentis ſexaginta annis vixiſſe eum faciunt: ſub Carolo meruiſſe, Ludouico Craſſi filio deceſſiſſe: cùm interea nulla in tot motibus mentio eius facta fuerit: nec latere ignorarív e potuiſſet virtus, quæ ſpecimen ſui iam inde à clariſſimi Imperatoris ætate præbuiſſet. Libentius crediderim eum militaſſe ſub Carolo ſimplicis nepote: quem regnum paternum auitumque petentem, & in Carolum Magnum originem ſuam referentem, Capetus regni æmulus cepit, ſpeque rerum potiendarum exuit: nec trecentorum ſexaginta, ſed centum circiter & ſexaginta annorum vitam ei contigiſſe: id quod etiam conſeneſcente mundo magnum & memorabile ſit. Ex quibus Aemilij verbis etiá apparet, Corraſij codices mendoſè CCLX. continere. Cardanus lib. 12. de Subtilitate ſcribit quendam Turcam CCC. annis vixiſſe. Dauide teſte humanæ vitæ terminus eſt ſeptuageſimus, vel vt ſummum octogeſimus ætatis annus. Pſal. 89. eamque iam tum ordinariam vitæ periodum fuiſſe docet Thoſtatus ad 3. Reg. 1. q. 1. Hodie ſanè plures videmus quinquageſimum ætatis annum non attingere, quàm ſuperare. Et quamquam ego nouerim Louanij & in Hiſpania nonnullos quos fama ferebat centeſimum ætatis annum exceſſiſſe, non temere tamen ſoleo fidé adhibere; non ignarus eos qui nonaginta annis ſunt ſeniores, vt plurimum propriæ ætatis non meminiſſe, vel eam in maius efferre conſueuiſſe. Planè Caius I.C. & Iuſtinian. Imp. cùm ſui temporis rationẽ habuerint, & ad id, quod non οὐκ παραλόγου, ſed ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidit, reſpexerint, reprehendi non poſſe, quotidiana experiẽtia docet: adeò, vt meritò cum egregio poëta dicamus: *Vita ſumma breuis ſpes nos vetat inchoare longas.* & ab Hippocrate: βραχὺς μὲν ὁ βίος.

180 *Sorores.* Parcæ, quibus varia nomina tribuuntur, vt ex Pauſania conſtat in Att. in Corinth. & in Achaic. quæ quid ſignificent, auctor lib. de mundo ad Alexand. docet his verbis: τρεῖς αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου, τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, λάχεσις. εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς, κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα.

195 *Me mea*, &c. mihi hæc opinio nõ probatur; & qui ſic exiſtimant, non modeſti, ſed puſillanimes iudicandi videntur. nam periculorum magnitudine à verâ gloriâ & virtute capeſſenda deterreri, hominis eſt non virtute præditi, aut ſapientis, ſed illius qui priuatam quietẽ bono publico præferat, & cùm verâ gloriâ non excitetur, qua optimus quiſque maximè ducitur, humanum nihil, aut potiùs homine dignum habere ſit iudicandus. Sola diuinæ laudis & gloriæ cupiditas mortales ad præclara quæque facinora impellit. quem enim illa ad rectè faciendũ non

Duræ peragunt penſa Sorores,
Nec ſua retro fila reuoluunt.
At gens hominum fertur rapidis
Obuia fatis, incerta ſui.
Stygias vltro quærimus vndas.
Nimium, Alcide, pectore forti
Properas mæſtos viſere manes.
Certo veniunt ordine Parcæ.
Nulli iuſſo ceſſare licet,
Nulli ſcriptum proferre diem.
Recipit populos vrna citatos.
Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per vrbes
Garrula laudet, cæloq́ parem
Tollat, & aſtris: alius curru
Sublimis eat: me mea tellus
Lare ſecreto tutoq́ tegat.
Venit ad pigros cana ſenectus:
Humiliq́ loco, ſed certa, ſedes

Sor-

Sordida paruæ fortuna domus:
Altè virtus animosa cadit.
Sed mœsta venit crine soluto
Megara, paruum comitata gregem,
Tardusq; senio graditur Alcidæ parens.

ACTVS SECVNDVS.

MEGARA.

O magne Olympi rector, & mundi arbiter,
Iam statue tandem grauibus ærumnis modum,
Finemq; cladi. nulla lux vnquam mihi
Secura fulsit. finis alterius mali,
Gradus est futuri: protinus reduci nouus
Paratur hostis: antequam lætam domum
Contingat, aliud iussus ad bellum meat:
Nec vlla requies, tempus aut vllum datur,
Nisi dum iubetur: sequitur apprimè statim
Infesta Iuno. nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monstra superauit priùs,
Quàm nosse posset. gemina cristati caput
Angues ferebant ora; quos contra obuius
Reptauit infans, igneos serpentium
Oculos, remisso pectore ac placido intuens,
Arctos serenis vultibus nodos tulit,
Et tumida tenerâ guttura elidens manu,
Prælusit Hydræ. Mænali pernix fera,
Multo decôrum præferens auro caput,
Deprensa cursu est. maximus Nemeæ timor
Gemuit lacertis pressus Herculeis leo.
Quid stabula memorem dira Bistonij gregis,
Suisq; regem pabulum armentis datum?
Solitumq; densis hispidum Erymanthi iugis
Arcadia quatere nemora Mænalium suem?
Taurumq; centum non leuem populis metum?
Inter remotos gentis Hesperiæ greges

Pastor

" potest inducere, cum nec metus indignatio- " nis diuinæ quidem à fœdissimis factis diu poterit auocare: & cuius animus nihil præsentit in posterum, verùm quibus regionibus vitæ spacium circumscriptum est, eisdē omnes cogitationes terminat suas; ille nullis laboribus se franget, neque vllis curis aut vigiliis pro repub. se offeret: sed qui ab adolescentia sibi persuasit, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi Dei honorem, & bonum resp. & in iis consequendis, omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque exilij parui esse ducenda; ille, me hercle, pro salute patriæ, pro commodis ac emolumentis regis sui, in plurimas & maximas dimicationes, in profligatorum hominū quotidianos impetus inijcere se non dubitabit.

203 *Tardusq; senio.* senectus enim tardos homines reddit. vnde Virg. 2. Aeneidos:

—— quorum Iphitus æuo
Iam grauior ——

& 9. eiusdem operis:

—— tarda senectus.

215 *Gemina.* per angues hos à Iunone Herculi Decimestri obiectos, & ab eo strangulatos, monemur ab ineunte ætate ferendis laboribus, superandisque ęrumnis nos assuefacere, si cupimus eximiam constantiæ & fortitudinis laudem adipisci.

221 *Mænali pernix fera.* quartus Herculis labor fuit, æripidem ceruam cursu consequi, eiq; aurea cornua detrahere. Q. Smyrnæus:

χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.

auctor incertus:

Æripidis quarto tulit aurea cornua ceruæ.

cùm hanc fabulam poëtæ sunt commenti, voluerunt innuere, viro qui superbiam subiugarit, iracundiam represserit, reliquos animi prauos motus sustulerit ad vnum omnes, hoc est, leonem, aprum, & hydram resecatis cunctis capitibus interemerit, ad immortalem gloriam comparandam, quam indicant aurea cornua, inprimis necessarium esse æripedem ceruam consequi, eamque non antè dimittere, quàm, quod petit, fuerit assecutus: videlicet eousque animum suum in humilitate, patientiâ, ceteris virtutibus subigere, donec hac assiduitate bene viuendi habitus cōparetur; qui eum nūquam sinat ab æquo bonoque deflectere. quod qui fecerit, debitâ claris hominibus gloriâ ne post mortem quidem carebit: sed nomen ipsius, omni auri splendore clarius, in omni memoria elucescet. 222 *Multo decorum præferens auro caput.* Euripides: τάν τε χρυσοκάρανον δόρκαν ποικιλόνωτον συλήτειραν ἀγρωστᾶν κτείνας θηροφόνον θεάν. Pindarus Olymp. ᾠδῇ γ'. vocat χρυσόκερων ἔλαφον. 225 *Quid stabula.* semel dixisse sufficiet, monstra ab Hercule domita, Busirim, Antęum, Diomedem, alios tyrannos occisos, corruptos animi affectus compressos significare. 226 *Suisq; regem.* Hercules eo supplicio Diomedem Thracem interfecit, quo ille viatores è medio sustulerat; quod iustitiæ exemplum in Sinni necando Theseus æmulatus fuit. vide quæ dixi in Notis ad Claudianum lib. 2. in Rufinum. placuit ergo heroibus istis talionis pœna, quæ & decemuiris, & Mosi, & Rhadaman-

Pastor triformis litoris Tartesiy
Peremptus: acta est præda ab occasu vltimo:
Notum Cithæron pauit Oceano pecus.
Penetrare iussus solis æstiui plagas,
Et adusta medius regna quæ torret dies;
Vtrinque montes soluit abrupto obice,
Etiam ruenti fecit Oceano viam.
Posthæc, adortus nemoris opulenti domos,
Aurifera vigilis spolia serpentis tulit.
Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?
Solitasq; pinnis condere obductis diem,
Petiit ab ipsis nubibus Stymphalidas?
Non vicit illum cælibis semper tori
Regina gentis vidua Thermodontiæ.
Nec ad omne clarum facinus audaces manus
Stabili fugauit turpis Augiæ labor.
Quid ista prosunt? orbe defenso caret.
Sensere terræ pacis auctorem suæ
Abesse terris. prosperum ac felix scelus,
Virtus vocatur. sontibus parent boni.
Ius est in armis. opprimit leges timor.
Ante ora vidi nostra, truculentâ manu,
Gnatos paterni cadere regni vindices,
Ipsamq; Cadmi nobilis stirpem vltimam
Occidere. vidi regium capitis decus
Cum capite raptum. quis satis Thebas fleat?
Ferax deorum terra, quem dominum tremit?
E cuius aruis, eq; fœcundo sinu
Stricto iuuentus orta cum ferro stetit:
Cuiúsque muros natus Amphion Ioue
Struxit, canoro saxa modulatu trahens.
In cuius vrbem non semel diuûm parens
Cælo relicto vênit. hæc; quæ cælites
Recepit, & quæ fecit, & (fas sit loqui)

tho visa est æquissima. Lex Mosaica, & lex XII. tabularum de talione notissimæ sunt: Rhadamanthi legem hanc fuisse;

εἴ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη ἰθεῖα γένοιτο.

refert Aristot. 5. ethicorum.

231 *Triformis.* Aeschylus & Euripides Geryonem vocant τρισώματον. Lucret. lib. 5.

Quidve tripectora tergemini vis Geryonaï.

240 *Numerosum* hæc vox Plinio iuniori, Claudiano, Iustiniano, & aliis nota est. vide notas meas in Claudian. de bello Gildon. Euripides:

τάν τε μυριόκρανον πολύφονον κύνα
λέρνας ὕδραν ἐξεπύρωσε.

Veram huius fabulæ allegoriam non à Palæphato, sed ab Albrico Philosopho, in lib. de Deor. imagin. petere oportet.

243 *Stymphalidas.* hæ aues fuerunt, humanis carnibus vesci solitæ; quas Hercules, vt Seneca hoc loco innuit, sagittis interemit; vt verò Charon Lampsacenus & Seleucus in Miscellaneis tradiderunt, ærei crotali à Pallade accepti tinnitu fugauit, quod ipsum etiã Nõnus in Dionysiac. prodidit. Sed ista quid sibi volunt? nónne scortillorum illecebras effugere, earumque insidias posse nos detegere, si æneum crepitaculum à Minerua sumamus; hoc est, si sanctorum Patrum & Philosophorum libros nocturna diurnaque manu versantes, inde hausta continentiæ præcepta illis opponamus? nam illorum voce, quę veluti tubę sonitus in aures penetrat, teste D. Basilio in princ. orat. de ieiunio, protinus communes illæ pestes adolescentiæ diffugient. Nec immeritò humanis carnibus vesci sunt dictæ; quoniam meretrices mortalium sanguinem medullitus hirudinum instar exsugunt; mortales ipsos, veluti Lamiæ voracissimæ, penitus exedunt atque consumunt.

261 *Natus Amphion Ioue.* Secundùm Homerum Odys. λ'. & Heraclid. Ponticum apud Plut. lib. de Musicâ. Sed Diophanes lib. 1. hist. Ponticæ, & Zezes chil. 1. hist. 13. Theoboontis filium scribunt fuisse. Horat. ad Pisones:

Dictus & Amphion, Thebanæ cõditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blãda
Ducere quò vellet.

quia scilicet dicendo homines passim ferarum more sine tectis viuentes in vnum locum coëgit, eisque persuasit Thebas communem habitationem condere: quo impetrato, mox, ad maiorem securitatem incolentium, eas muro circumdedit, posteris testatum relinquens, ad subitos hostium incursus repellendos, & nocturna latrocinia prohibenda, resistendumque hostibus potentioribus, ciuitatibus mœnia magnopere conducere. Qua ratione perpensâ, num Lycurgus errauerit; qui Spartam muris cingi vetuit, quòd robur vrbium nõ muros, sed ciues esse iudicaret, politicæ disciplinæ periti viderint. Ego quidem consilium Amphionis tutius & securius, legem Lycurgi priscæ simplicitati conuenire existimo, & assentior Platoni lib. 6. de legib. & Aristoteli lib. 7. Polit. cap. 11.

265 *Quæ fecit.* in Deorum numerum retulit. ad hunc penè modum Claudian. *Mærent indigetes, & si quos*
Roma recepit
Vel dedit ipsa Deos ——
& Seneca Philosoph. in ludo de morte Claudij: Quam ipse Deam esse iussit.

For-

Fortasse faciet; sordido premitur iugo.
Cadmea proles, atque Ophionius cinis,
Quò recidistis? tremitis ignauum exulem,
Suis carentem finibus nostris grauem?
Qui scelera terrâ, quiq; persequitur mari,
Ac sæua iustâ sceptra confregit manu;
Nunc seruit absens, fertq; quæ fieri vetat:
Tenetq; Thebas exsul Herculeas Lycus.
Sed non tenebit. aderit, & pœnas petet,
Subitusq; ad astra emerget. inueniet viam,
Aut faciet. adsis sospes, & remees tuis,
Tandemq; venias victor ad victam domum.
Emerge coniux, atque dispulsas manu
Abrumpe tenebras: nulla si vetito via,
Iterq; clausum est; orbe diducto redi.
Et quicquid atrâ nocte possessum latet,
Emitte tecum: dirutis qualis iugis,
Præceps citato flumini quærens iter,
Quondam dedisti; scissa cùm vasto impetu
Patuere Tempe, pectore impulsus tuo
Huc mons, & illuc cecidit, & rupto aggere
Nouâ cucurrit Thessalus torrens via.
Talis parentes, liberos, patriam petens
Erumpe, rerum terminos tecum efferens,
Et quicquid auida tot per annorum gradus
Abscondit ætas, redde: & oblitos sui
Lucisq; pauidos, ante te populos age.
Indigna te sunt spolia, si tantum refers,
Quantum imperatũ est. magna, sed nimiũ loquor,
Ignara nostræ sortis. vnde illum mihi,
Quo te, tuamq; dexteram amplectar, diem,
Reditusq; lentos, nec mei memores querar?
Tibi, ô deorum ductor, indomiti ferent
Centena tauri colla: tibi frugum potens
Secreta reddam sacra: tibi multâ fide
Longas Eleusi tacita iactabo faces.
Tum restitutas fratribus rebor meis
Animas, & ipsum, regna moderantem sua,
Florere patrem. Si qua te maior tenet
Clausum potestas, sequimur. aut omnes tuo
Defende reditu sospes, aut omnes trahe.
Trahes, nec vllus eriget fractos Deus.

266 *Faciet.* propter Herculem hoc dicit, quem indigetem fore sperabat.
267 *Ophionius cinis.* Sic Claud. lib. 2. in Eutrop.

Mygdonij cineres, & si quid restat Eoi
Quod pereat regni.——

282 *Diruptis.* o. v. l. *dirutis*, habent, &, pro *dedisti*, quidam continent, *fecisti.* quod verò hîc Seneca, Catullum & Diodorum secutus, Herculi tribuit; hoc Herodotus in Polyhymnia, & Claudian. lib. 2. de raptu, Neptuno asscripserunt.

289 *Afferens.* mihi, *efferens*, quæ est duorum m. s. lectio, non displicet.

299 *Centena tauri.* non fuit ergo nefas Ioui taurum immolare, vt putat Natalis r. Mytholog. quem in errorem induxit Seruius lib. 3. & 9. Aen. Seruio Donatus repugnat; cuius auctoritate iste Senecæ locus defenditur.
Frugum parens. Ceres. Lucretius lib. 5.

Namq; Ceres fertur fruges, Liberq; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

porrò pro *parens*, m. s. *potens* habent.
300 *Secreta reddam sacra.* de sacris Cereris loquitur. vide Hippolyt. vers. 106.
Secreta. quia fas non fuit illa non initiatis reuelare. Brisson. consule initio Formular.
307 *Deus.* in quibusdam autographis legitur *dies.*

AMPHI-

AMPHITRYO, MEGARA.

AM. *O socia nostri sanguinis, castâ fide*
Seruans torum, natosq; magnanimi Herculis,
Meliora mente concipe, atq; animum excita.
Aderit profectò, qualis ex omni solet
Labore, maior. ME. *quod nimis miseri volunt,*
Hoc facilè credũt. AM. *imò quod metuunt nimis,*
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
Prona est timori semper in peius fides.
ME. *Demersus ac defossus, & toto insuper*
Oppressus orbe, quam viam ad superos habet?
AM. *Quam tunc habebat; cùm per arentẽ plagam,*
Et fluctuantes, more turbati maris,
Abiit arenas, bisq; discedens fretum,
Et bis recurrens; cumq; desertâ rate
Deprensus hæsit Syrtium breuibus vadis,
Et puppe fixâ, maria superauit pedes.
ME. *Iniqua rarò maximis virtutibus*
Fortuna parcit: nemo se tutò diu
Periculis offerre tam crebris potest.
Quem sæpe transit casus, aliquando inuenit.
Sed ecce sæuus, ac minas vultu gerens,
Et qualis animo est, talis incessu venit,
Aliena dextrâ sceptra concutiens Lycus,
Vrbis regens opulenta Thebanæ loca;
Et omne, quicquid vberi cingit solo
Obliqua Phocis, quicquid Ismenus rigat,
Quicquid Cithæron vertice excelso videt,
Et bina findens Isthmos exilis freta.

LYCVS, MEGARA, AMPHITRYO.

LY. *Non vetera patriæ iura possideo domus,*
Ignauus heres: nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclytum titulis genus;
Sed clara virtus. qui genus iactat suum,
Aliena laudat. Rapta sed trepidâ manu
Sceptra obtinentur: omnis in ferro est salus.
Quod ciuibus tenere te inuitis scias,
Strictus tuetur ensis. alieno in loco
Haud stabile regnum est. vna sed nostras potest
Fundare vires, iuncta regali face,
Thalamisq;, Megara. ducet è genere inclyto
Nouitas colorem nostra. non equidem reor
Fore vt recuset, ac meos spernat toros.

313 *Facilè credunt.* Menander:
δύσπιστον ἀτυχῶν ἐστιν ἄνθρωπος φύσει.

323 *Pedes.* Natalis Mytholog. lib. 7. c. 1. fabulatur aureum poculum ab Apolline Herculem dono accepisse, atque eo Oceanum tranasse: Elisius Calentius, ætate sua poëta non omnino malus, lib. 1. eleg. aëneam ollam fuisse docet:

Siue quòd is ventis, ollaq; inuectus aëna
Per mare, ad extremos Hesperiæ populos.

omnino verisimiliùs est Senecæ nostri mendacium.

335 *Findens.* sunt v. l. in quibus *scindens* legitur.

336 *Non vetera.* contrarium tamen tradit Euripides, in Hercule μαινομένῳ, his versibus:

γέρων γὰρ δή τις ἐστὶ Καδμείων λόγος,
ὡς τὴν πάρος δίρκης δυνάστωρ λύκος,
τὴν ἑπτάπυργον τήνδε δεσπόζων πόλιν,
τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς
ἀμφίον' ἠδὲ ζῆθον, ἐκγόνω διός.
οὗ ταὐτὸν ὄνομα παῖς πατρὸς κεκλημένος,
καδμεῖος οὐκ ὢν, ἀλλ' ἀπ' εὐβοίας μολὼν,
κτείνει κρέοντα, καὶ κτανὼν ἄρχει χθονὸς,
στάσει νοσοῦσαν τήνδ' ἐπεισπεσὼν πόλιν.

Iulius Hyginus in fabulis, non quidem, vt arbitror, antiquus ille qui Augusti tempore vixit, & de Virgilio teste Gellio lib. 16. & de vrbibus Italiæ auctore Seruio 7. Aeneidos, scripsit, sed alius recentior; „Lycum, inquit, „Neptuni filium, quòd Megaram, Creontis „filiam, vxorem eius, & filios Theremachum „& Ophitem occidere voluit, interfecit. Nũc ergo intelligimus vera esse quæ de Lyci genere Seneca prodidit. antiqui enim eorum principũ, qui incerto & obscuro genere nati erant, originem ad deos referre consueuerũt, vt de Hercule, Romulo & Remo, aliisque multis constat. Præterea immanes & crudeles homines, Neptuni filios dicebant: quod de Polyphemo, Amyco, & multis notissimum est. de quo nos alio loco agemus.

Quòd

Quòd si impotenti pertinax animo abnuet:
Stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
Inuidia fastum ac sermo popularis premet:
Ars prima regni est, posse te inuidiam pati.
Tentemus igitur: fors dedit nobis locum.
Namque ipsa, tristis vestis obtentu caput
Velata, iuxta præsides adstat deos,
Laterique adhæret verus Alcidæ sator.
ME. *Quídnam iste nostri generis exitium ac lues,*
Noui parat? quid tentat? LY. *O clarum trahens*
A stirpe nomen regiâ, facilis mea
Parumper aure verba patienti excipe.
Si æterna semper odia mortales agant,
Nec cœptus vnquam cedat ex animis furor;
Sed arma felix teneat, infelix paret;
Nihil relinquent bella: tum vastis ager
Squallebit aruis, subditâ tectis face
Altus sepultas obruet gentes cinis.
Pacem reduci velle, victori expedit,
Victo necesse est. particeps regni veni,
Sociemus animos, pignus hoc fidei cape,
Continge dextram: quid truci vultu siles?
ME. *Egon' vt parentis sanguine aspersam manum,*
Fratrumque geminâ cæde contingam? priùs
Exstinguet ortus, referet occasus, diem:
Pax antè fida niuibus & flammis erit:
Et Scylla Siculum iunget Ausonio latus:
Priusque, multo, vicibus alternis fugax
Euripus, vndâ stabit Euboicâ piger.
Patrem abstulisti, regna, germanos, larem,
Patriam: quid vltrà est? vna res superest mihi,
Fratre ac parente carior, regno ac lare,
Odium tui: quod esse cum populo mihi
Commune doleo. pars quota ex isto mea est?
Dominare tumidus, spiritus altos gere:
Sequitur superbos victor à tergo deus.

[illegible] *Ac sermo.* scribendum videtur ex [illegible] *sermo.* membranis, [illegible] hæc & similia 372 *Priùs extinguet,* [illegible] ἀδυνάτα adagium sapiunt. Sic Thy[illegible]

—— atherias priùs
Perfundet Arctos pontus; & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit
Nox atra terris; antè cum flammis aqua,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusque iungent——

Hippolyto:

—— ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet freta
Incerta Syrtis, antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,
Et ora damis blanda præbebunt lupi.

Troade:

Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusque certas mundus euoluet vices,
Numerusque harenis deerit; & solem dies,
Noctem sequentur astra; dum siccas polus
Versabit Arctos, flumina in pontũ cadẽt.

Octauia:

Iungentur antè sæua sideribus freta,
Et ignis vnda, tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscida nocti dies.

Hercule Oetæo:

—— antè ab occasu dies
Nascetur Indis; antè glacialem polum,
Scythásve tepidâ Phœbus afficiet rotâ.

eadem tragœdia actu 4.

Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda;
Antè discedet glacialis vrsa
Sidus, & ponto vetito fruetur.

Sunt hæc tragœdiæ, & tragici versus maiestate digna: sed illa Virg. in ecl. 1.

Antè leues ergo pascẽtur in æquore cerui,
Et freta destituent nudos in litore pisces,
Antè, pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;

bucolici carminis humilitati longè aptiora & accommodatiora sunt.

376 *Scylla.* cuius formam habes apud Homerum in Odyss. μ'. & Izaciũ in Lycophronem. mater ipsius iuxta Acusilaum & Apollonium lib. 4. fuit Hecate; quæ etiam fuit Chariclidæ, in catena, opinio; iuxta Stesichorum, Lamia; Homerus, Plinius, Solinus tradiderunt Cratæim fluuium fuisse, quemadmodum contra Camertem tradidi in emendationibus in Solinum. verùm, vt quæ de Scylla traduntur institutioni vitæ applicemus, Scylla virgo videtur; quæ, quàm diu mentem, cogitationesque à Venereis libidinibus abstinuerit, quàm diu corpus suum illibatum ab omni spurcitie seruauerit, forma egregia censebitur, omnium rapiet oculos atque mentes: sed simulac animo titillationes carnis susceperit, simul ac intactum priùs virginitatis florem corpore amittet; ab ipsa voluptate (*hæc Circe est*) cuius illecebris se dedit, in immanium monstrorum speciem immutatur. neque immutatur illa modò, verùm ceteros quoque in hoc mundi freto periculosissimo nauigantes (tanta est feminarum huiusmodi malitia, tanta rabies) absorbere, atque in eandem secum calamitatem pertrahere conatur. 384 *Sequitur superbos vltor à tergo Deus.* de Nemesi loquitur:

Thebana noui regna. quid matres loquar
Passas & ausas scelera? quid geminum nefas,
Mistumq; nomen coniugis, nati, patris?
Quid bina fratrum castra, quid totidem rogos?
Riget superba Tantalis luctu parens,
Mæstusq; Phrygio manat in Sipylo lapis.
Quin ipse, toruum subrigens cristâ caput,
Illyrica Cadmus regna permensus fugâ,
Longas reliquit corporis tracti notas.
Hæc te manent exempla. dominare vt lubet,
Dum solita regni fata te nostri vocent.
LY. *Agedum efferatas rabida voces amoue,*
Et disce regum imperia ab Alcide pati.
Ego rapta quamuis sceptra victrici geram
Dextrâ, geramq; cuncta sine legum metu,
Quas arma vincunt; pauca pro causa loquar
Nostra: cruento cecidit in bello pater,
Cecidere fratres: arma non seruant modum:
Nec temperari facilè, nec reprimi potest
Stricti ensis ira: bella delectat cruor.
Sed ille regno pro suo: nos improbâ
Cupidine acti. quæritur belli exitus,
Non causa: sed nunc pereat omnis memoria.
Cùm victor arma posuit, & victum decet
Deponere odia. non, vt inflexo genu
Regnantem adores, petimus: hoc ipsum placet,
Animo ruinas quòd capis magno tuas.
Es rege coniunx digna; sociemus toros.
ME. *Gelidus per artus vadit exsangues tremor.*
Quod facinus aures pepulit? haud equidē horrui,
Cùm pace ruptâ bellicos muros fragor
Circumsonaret. pertuli intrepidè omnia:
Thalamos tremisco. capta nunc videor mihi.

Græcorum enim imitatione & Virgilij; ac Calui, deum pro dea posuit. vt copiosè docet Pius Bononiensis in annotament. cap. 70.

386 *Geminum nefas.* necem patris, & matris nuptias. vide Oedipum.

388 *Bina fratrum castra.* consule nostri Thebaidem.

Totidem rogos. lege Statij Thebaid. lib. penult. & vlt.

389 *Riget superba Tantalis.* consule Apollod. lib. 1. & 3. Bibliothecæ. Zezem chil. 5. hist. 141. Ouidium Metamorph. lib. 6. Niobe est exemplo, superbiā Deo maximè odiosam esse, &, vt suprà dixit, superbos à tergo Deum sequi vltorē. nisi enim superbia fuisset elata, seq; Diis æquasset, in miserias illas grauissimas non incidisset; quibus æquales eos manent, qui idem peccati genus non student euitare. Verùm cùm homines simus, sitque errare, labi, decipi humanum; si ob delicta nostra in diuinam iram contingat incurrere, in saxū mutemur oportet. id fiet, æterno cum silentio, sine querelis & murmurationibus meritas ęrumnas perferendo. quia tamen idipsum non sufficit, & ad Dei misericordiam obtinendam, contritione cordis & pœnitentia opus est: saxū illud perpetuò guttis quasi lacrymis quibusdā madet. In Siphyli vertice saxea effigies statuitur, quia pœnitentiæ peragendæ accōmodatissima sit solitudo, montium præsertim; qui propter asperos & difficiles accessus, non nisi rarissimè ab hominibus adeuntur.

392 *Illyrica Cadmus.* Cadmus & Harmonia relictis Thebis Illyricum petierunt, atq; cùm ibi diu iuxta Drilon & Naitona fluuios vixissent, tandem in angues mutati sunt. auctores sunt Metrodorus, in lib. de consuetudine, Nicander in Theriacis, & Dionysius Carthaginensis in libro de situ orbis, Apollodor. lib. 3. Biblioth. Statius lib. 2. Thebaid.

395 *Dum solita.* vt enim in fine Thebaid. dicit: —— *Sceptra Thebarum fuit*
Impune nulli gerere ——

397 *Ab Alcide.* Ex Alcide. Virg. Aen. 12.
Disce puer virtutē ex me, verumq; laborē,
Fortunam ex aliis ——

399 *Sine legum metu.* nam lege solutus sum. hoc iuri congruit. eò enim traditur, principem legibus solutum esse. l. ex imperfecto. C. de testam. quamquam rationi consentaneum sit, vt existimet se lege teneri, & iuxta legum præcepta viuere. d. l. ex imperfecto, & l. digna vox. C. de legib. nam custos non violator legum princeps esse debet. ideo Pittacus præcepit; *Pareto legi, quisquis legem sanxeris.* etenim diuina & naturali lege vt priuati, sic reges & principes astringuntur. Abbas in c. proposuit, de concess. præbend. & in c. sunt quidam, 25. q. 1. Anton. de Butrio, & Felinus in c. 1. de constit. nam ratio quæ ex diuino fonte promanauit, etiam Imperatore & quouis Rege superior est. Ioan. Andreæ in c. significasti, de for. compet. Baldus in l. Aemilius, D. de minor. & in l. 2. C. de seru. & aqu. hæc autem ratio, vt diuinæ & naturali legi pareamus, iubet.

400 *Arma vincunt.* notum est illud, Inter arma leges silent. notum & illud Marianum, se inter armorum strepitum iuris ciuilis verba exaudire non potuisse.

410 *Adores.* honores. Græcis enim mos non fuit, quemadmodum Persis & Assyriis, reges suos adorare.

413 *Tremor.* in vno codice peruetusto *timet* inuenitur.

Gra-

Grauent catenæ corpus, & longâ fame
Mors protrahatur lenta: non vincet fidem
Vis vlla nostram: moriar Alcide tua.
LY. *Animósne mersus inferis coniunx facit?*
ME. *Inferna tetigit, posset vt supera assequi.*
LY. *Telluris illum pondus immensæ premit.*
ME. *Nullo premetur onere, qui cælum tulit.*
LY. *Cogêre.* ME. *cogi qui potest, nescit mori.* ‹‹
LY. *Effare, thalamis quod nouis potiùs parem*
Regale munus. ME. *aut tuam mortem, aut meam.*
LY. *Moriere demens.* ME. *coniugi occurram meo.*
LY. *Sceptróne nostro potior est famulus tibi?*
ME. *Quot iste famulus tradidit reges neci?*
LY. *Cur ergo regi seruit, & patitur iugum?*
ME. *Imperia dura tolle: quid virtus erit?* ‹‹
LY. *Obici feris monstrisq; virtutem putas?*
ME. *Virtutis est domare, quæ cuncti pauent.* ‹‹
LY. *Tenebræ loquentem magna tartareæ premunt.*
ME. *Non est ad astra mollis è terris via.* ‹‹
LY. *Quo patre genitus, cælitum penetret domos?*
AM. *Miseranda coniunx Herculis magni sile,*
Partes meæ hæ sunt, reddere Alcidæ patrem,
Genusq; verum. post tot ingentis viri
Memoranda facta, postq; pacatum manu
Quodcumq; Titan ortus & labens videt,
Post monstra tot perdomita, post Phlegram impio
Sparsam cruore, postq; defensos deos;
Nondum liquet de patre? mentimur Iouem?
Iunonis odio crede. LY. *quid violas Iouem?*
Mortale cælo non potest iungi genus.
AM. *Communis ista pluribus causa est deis.*
LY. *Famulíne fuerant antè, quàm fierent dei?*
AM. *Pastor Pheræos Delius pauit greges.*
LY. *Sed non per omnes exsul errauit plagas.*
AM. *Quem profuga terræ mater erranti dedit.*
LY. *Non monstra, sæuas Phœbus aut timuit feras.*
AM. *Primus sagittas imbuit Phœbi Draco.*
Quàm grauia paruus tulerit, ignoras mala?
E matris vtero fulmine eiectus puer,
Mox fulminanti proximus patri stetit.
Quid? qui gubernat astra, qui nubes quatit,
Non latuit infans rupis exesæ specu?
Sollicita tanti precia natales habent,
Semperq; magno constitit, nasci Deum.

LY. *Quem-*

420. *Nostram.* sic o.v.l. vulgò legitur *nostra.* non æquè eleganter.

422. *Supera.* cælum, non terram intellige.

429 *Sceptroq;.* ex m.s. *Sceptróne*, reponendum est.

443 *Phlegram.* multi enim scribunt Herculis potissimùm operâ à Ioue gigantes victos fuisse.

446 *Iunonis odio crede.* quorsum enim tam pertinaci odio illum persequeretur, nisi non à me, sed à Ioue genitus esset?

448 *Communis.* non diis modò, sed & deabus, quæ & ipsæ hominum amplexus expertæ sunt, vide Hesiod. in Theog. & Clementem Alexandr. ἐν προτρεπτικῷ.

449 *Famulíne fuerant.* deos nonnullos hominibus seruiuisse seruitutem tradit Panyasis, in Heraclea:

τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
τλῆ δὲ Ποσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος
Ἀπόλλων,
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ θητευσέμεν εἰς ἐνιαυτὸν,
τλῆ δ' ὀβριμόθυμος Ἄρης ὑπὸ πατρὸς ἀνάγκης.

450 *Greges.* ouium Admeti regis, iuxta Amphrysum fluuium, & Pheras Thessaliæ vrbem, teste Orpheo, Rhiano, Pindaro, & Tibullo. Sed Callimachus, in hymno de lauacro Palladis, ait eum armenta equarum custodiisse; Homerus in Hymno in Mercurium, & Nonnus in Dionysiac. boum, quod Horat. lib. 1. carm. sequitur:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

454 *Draco.* Python ab Apolline cæsus, teste Dionys. ἐν τῆς γῆς περιηγ. iuxta Cephissum Vide Ouid. 1. Metamorph. Claudian. in præfat. lib. 1. in Rufin Nicand. in Theriacis.

456 *Fulmine eiectus puer.* Bacchus, testib. Orpheo, Meleagro, Eurip., Ouidio, ceteris.

459 *Latuit infans* latuit Iuppiter,
Ne Saturnus eum malis mãdaret adeptus,
inquit Lucretius.

Specu antro Dictæo. Apollon. 1. Argonaut. Virgilius 4 Georg.

LY. *Quemcunq; miserum videris, hominẽ scias.*
AM. *Quemcunque fortem videris, miserũ neges.*
LY. *Fortem vocemus; cuius ex humeris, leo*
Donum puellæ factus, & claua excidit,
Fulsitq; pictum veste Sidoniâ latus?
Fortem vocemus; cuius horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani mouit sonum,
Mitrâ ferocem barbarâ frontem premens?
AM. *Non erubescit Bacchus effusos tener*
Sparsisse crines, nec manu molli leuem
Vibrasse thyrsum, cum parum forti gradu
Auro decorum syrma barbaricum trahit.
Post multa virtus opera laxari solet.
LY. *Hoc Euryti fatetur euersi domus,*
Pecorumq; ritu virginum oppressi greges.
Hoc nulla Iuno, nullus Eurystheus iubet.
Ipsius hæc sunt opera. AM. *non nosti omnia.*
Ipsius opus est, cestibus fractus suis.
Eryx, & Eryci iunctus Antæus Libys;
Et qui, hospitali cæde manantes, foci
Bibêre iustum sanguinem Busiridis.
Ipsius opus est, vulneri & ferro obuius
Mortem coactus, ante Geryones, pati,
Nec vnus vnâ Geryon victus manu.
Eris inter istos; qui tamen nullo stupro
Læsere thalamos. LY. *quod Ioui, hoc regi licet:*
Ioui dedisti coniugem, regi dabis.
Et, te magistro, non nouum hoc discet nurus,
Etiam viro probante, meliorem sequi.
Sin copulari pertinax tædis negat;
Vel ex coactâ, nobilem partum feram.
ME. *Vmbræ Creontis, & penates Labdaci,*
Et nuptiales impij Oedipodæ faces,
Nunc solita nostro fata coniugio date.
Nunc nunc cruentæ regis Ægypti nurus
Adeste, multo sanguine infectæ manus:
Deest vna numero Danais. explebo nefas.
LY. Con

464 *Fortem.* Nunc Herculi Omphales, reginæ Lydorum, seruitutem Lycus exprobrat: quæ seruitus facit ne quid humanum à nobis alienum putemus. Si enim ille Hercules, summa fortitudine, summa prudentia, summa iustitia, vno dicã verbo, virtute summa prędītus, tam grauiter in saxum impegit: num est quod arbitremur, omni nos semper parte beatos fore, & nullo vnquam tempore vitiis, quæ hominum fert natura, deditos, auriculas asini, vt ait Persius, habituros?

476 *Hoc Euryti.* vide Sophoclis Trachinias, & Senecæ Herculem Oetæum.

481 *Eryx & Eryci.* de Eryce ait Virgilius in carmine ad villam Scironis;

Victor adest magni magnum decus ecce triumphi,
Victor qua terræ, quaq; patent maria.
Horrida barbaricæ portãs insignia pugnæ,
Magnus vt Æneides, vtq; superbus Eryx.

Sed in vltimo versu, malim reponi,

Magnus vt Alcides, vtq; superbus Eryx.

nam horum pugnæ, eius quem laudat pugnã conferre vult Maro; si modò ipse carminis illius auctor est. quod quia mẽdis scatet, quędam ἐν τῷ παρέργῳ indicabimus, secuti Fabricianam editionem, qua vtimur. post versum, *Mantua quod fuerat, quodq; Cremona priùs*, ponendus asteriscus & defectus nota, sic; *Mantua quod fuerat, quodq; Cremona priùs.* * *Pauca mihi, niueo sed nõ incognita Phœbo, &c.* quia hinc poëta aliam rem tractare incipit, & non ampliùs agit de villa Scironis, sed de alicuius laudibus. intercidit autem laudati viri nomen, & carminis inscriptio. Qui deinde versus sequitur,

Alter non famam dixerit esse prior,

mihi omnino suspectus est, & videtur planè hulcus aliquód Chironeum tegere; non tamen habeo quomodo emendem, veterũ lib. ope destitutus. Iam vbi legitur, *Quæ volucrem cursu vicerat Hippomanem*, cùm de Atalanta loquatur, legendum, *Hippomenen.* Sequitur;

Non defensa diu multum certamine equorum,
Optabãt grauidæ quod sibi quęq; manus.

posterior versus planè vitiosus est: & ego hîc olim gerras meras. rectè Plantini editio;

Optabant Graiæ quã sibi quæq; manus.

Quæ sequuntur, indubitata sunt;

Sæpe animam generi pro qua pater impius hausit; pro, *hausi.* item; *Cuius & ob raptum, &c.* non; *huius.* nec non: *Præmia Messallis maxima Poplicolis.* Vbi verò legitur: *Sternere vel dura posse super silice.* rectiùs, flagitante sententia, legas *stertere*, pro *sternere.*

499 *Deest vna numero Danais.* Euripides, in Hercule furente: τῶν ἄρ' ἐχείνη Δαναΐδων μ' ἐξ μίαν. Danai filię quinquaginta fuerunt, quarum quadraginta nouem, Aegypti filiis, maritis suis, occisis, eorum capita in Lerna defoderunt, teste Herodoro in Argonauticis: vna Hypermnestra Lynceo marito suo pepercit. Ouid. in epist. Hypermn. ea itaque excepta damnatæ apud inferos reliquæ omnes, aquam vase perforato hauriunt: meritò. quæ enim, præceptis Dei neglectis, iniqua præcipientibus parentibus obtemperant, digni sunt æterno cruciatu. quo;

niam quamuis multum iis debeamus, quorum operâ nati & educati sumus: tamen iste obligationis nexus, cum eo qui nos Deo Opt Max. deuincit, comparari nec potest, nec debet. iccirco si tam occæcati fuerimus, vt diuina monita paternis iussionibus postponere non dubitemus, æterni cruciatus nos manent. ea propter videlicet Belides perpetuò vas pertusum conantur aquâ implere: quod quia nunquam efficere poterunt, numquam etiam laborem hunc omittent.

LY. *Coniugia quoniam peruicax nostra abnuis,*
Regemq́; terres; sceptra quid poßint, scies.
Complectere aras. nullus eripiet deus
Te mihi: nec, orbe si remolito queat
Ad supera victor numina Alcides vehi.
Congerite siluas: templa supplicibus suis
Iniecta flagrent: coniugem, & totum gregem
Consumat vnus igne subiecto rogus.
AM. *Hoc munus à te genitor Alcide peto,*
Rogare quod me deceat, vt primus cadam.
LY. *Qui morte cunctos luere supplicium iubet,*
Nescit tyrannus esse. diuersa irroga:
Miserum veta perire, felicem iube.
Ego, dum cremandis trabibus accrescit rogus,
Sacro regentem maria votiuo rogem.
AM. *Prò numinum vis summa, prò cælestium*
Rector parensq́; cuius excußis tremunt
Humana telis; impiam regis feri
Compesce dextram. quid deos frustra precor?
Vbicunque es, audi nate. cur subitò labant
Agitata motu templa? cur mugit solum?
Infernus imo sonuit è fundo fragor.
Audimur. en en sonitus Herculei gradus.

CHORVS.

Choriambici Tetrametri Asclepiadei.

O fortuna viris inuida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmia diuidis!
Eurystheus facili regnet in otio:
Alcmenâ genitus, bella per omnia,
Monstris exagitet cæliferam manum:
Serpentis resecet colla ferocia:
Deceptis referat mâla sororibus;
Cùm somno dederit peruigiles genas,
Pomis diuitibus præpositus, draco.
Intrauit Scythiæ multiuagas domos,
Et gentes patriis sedibus hospitas,
Calcauitq́; freti terga rigentia,
Et mutis tacitum litoribus mare.

500 *Peruicax.* sic quidam, alij v. l. *pertinax.* inter quæ quantum intersit, patet ex Attij, in Myrmidonibus, loco;

Tu pertinaciam hanc esse Archiloche prædicas,
Ego peruicaciã esse aio, & hac me vti volo.
Nam peruicacem dicis me esse & vincere:
Perfacilè patior. pertinacem nihil moror.
Hæc fortes sequitur, illã indocti possident:
Tu addis quod vitio est, demis quod laudi datur.

quos versus si quis mendosos contenderet, fortassis non toto cælo erraret. illud sanè ex iis constat: peruicaciam laudabilem, pertinaciam vitiosam esse. Tacitus lib. de moribus Germanorum: Ea est in re prauâ peruicacia: ipsi fidem vocant. quasi dicat, ea est in malo constantiæ virtus.

503 *Remolito.* non desunt m. s. qui contineant, *reuoluto.*

505 *Congerite siluas.* ex Euripide:

τέμνειν ἄνωχθ' ἐλθόντας ὑλουργοὺς δρυὸς
κορμούς. ἐπειδὰν δ' εἰσκομισθῶσιν πόλει,
βωμῶν πέριξ νήσαντες ἀμφήρη ξύλα,
ἐμπίπρατ' αὐτῶν καὶ πυροῦτε σώματα
πάντων.

quem morem fugandi ab aris supplices, solemnẽ fuisse ex Euripidis scholiaste didici.

512 *Miserum veta perire.* Euripides:

ταχὺς γὰρ ᾅδης ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ.

Plautus in Rudente:

Neq; est melius morte in malis rebus miseris.

Sallust. in Catilin. In luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse. Ad quam sententiam haud dubiè M. Tullius 4. inuect. in Catilinam respexit, ita scribens: Alter intelligit mortem à diis immortalibus nón esse supplicij causa constitutam: sed aut necessitatem naturæ, aut laborum ac miseriarum quietem esse, &c. Quinctilianus autem declamat. 11. Mortem, inquit, quisquis damnatis præstat, indulget. quod ipsum non fugiebat Tiberium Imp. de quo Tranquillus lib. 3. in hunc modum: Mori volenti, vis adhibita viuẽdi. nam mortem adeò leue supplicium putabat; vt, cùm audisset vnum ex reis, Carnulium nomine, anticipasse eam, exclamarit, Carnulius me euasit: & in recognoscẽdis custodiis, precanti cuidam pœnæ maturitatem, respondit, Nondum tecum in gratiam redij.

532 *Scythiæ multiuagas domos.* Scythæ domos portatiles plaustris circumferunt,

Illic dura carent æquora fluctibus,
Et, quâ plena rates carbasa tenderant,
Intonsis teritur semita Sarmatis:
Stat pontus vicibus mobilis annuis,
Nauem nunc facilis, nunc equitem pati.
Illic, quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia baltheo,
Detraxit spolium nobile corpori,
Et peltam, & niuei vincula pectoris,
Victorem posito suspiciens genu.
Qua spe præcipites actus ad inferos,
Audax ire vias irremeabiles,
Vidisti Siculæ regna Proserpinæ?
Illic nulla noto, nulla fauonio
Consurgunt tumidis fluctibus æquora:
Non illic geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis sidera nauibus.
Stat nigro pelagus gurgite languidum;
Et, cùm mors auidis pallida dentibus
Gentes innumeras manibus intulit,
Vno tot populi remige transeunt.
Euincas vtinam iura feræ Stygis,
Parcarumq; colos irreuocabiles.
Hîc, qui rex populis pluribus imperat,
Bello cùm peteres Nestoream Pylon,
Tecum conseruit pestiferas manus,
Telum tergemina cuspide præferens:
Effugit tenui vulnere saucius,
Et mortis dominus pertimuit mori.
Fatum rumpe manu: tristibus inferis
Prospectus pateat lucis, & inuius
Limes det faciles ad superos vias.
Immites potuit flectere cantibus
Vmbrarum dominos, & prece supplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.
Quæ siluas, & aues, saxaq; traxerat
Ars; quæ præbuerat fluminibus moras;
Ad cuius sonitum constiterant feræ;
Mulcet non solitis vocibus inferos,
Et surdis resonat clariùs in locis.
Deflent Eurydicen Threiciæ nurus:
Deflent & lachrymis difficiles dei?
Et, qui fronte nimis crimina tetricâ
Quærunt, ac veteres excutiunt reos;

τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἔωσι, ἱπποτοξόται, ζῶντές τε μὴ ἀπ' ἀρότρου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τέ σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων, ait Herodotus ἐν μελπομ.

537 *Qua plena rates.* Virgilius;
Qua ratis egit iter iuncto boue plaustra trahuntur. Idem:
Quas modò plaustra premunt vndas, ratis antè secabat.

540 *Nunc equidem pati.* Virgilius:
Vnda rotam patitur, celerem nunc passa carinam.

547 *Audax.* Virgilius 9. Aeneid.
Audacem ad Turnum ——
quo loco ait Seruius, Audacem significare fortem sine felicitate: meliùs ibidē Tib. Donatus, Audacem, inquit, inconsultum & temerarium accipiendum est. quæ Donati expositio isto Senecæ loco astruitur, vt & sequentibus testimoniis. Catullus, in carmine de nupt. Pelei & Thetidis:
Ausi sunt vada salsa citis percurrere remis.
Horatius lib. 1 carm.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus, &c.
Claudianus, de bello Getico:
Intacti cùm claustra freti, coëuntib' æquor
Armatum scopulis, audax irrūperet Argo.
Aliud quoque testimonium suppeditat Valerius Flaccus 3. operis sui carmine; vt de hac significatione non sit ambigendum.

549 *Fauonio.* apud Gellium lib. 2. cap. 22. Phauorinus inquit: Item alter Fauonius, qui Græcè vocatur ζέφυρος. quæ opinio verissima est, secundum Plinium & Fr. Floridum 2. lib. succisiuarum lection. cap. 5. Vegetius tamen lib. 4. de re militari, & Strabo, vt notat Turnebus in Aduersariis, crediderunt Fauoniū & Zephyrum duos esse ventos diuersos: quam sententiam erroneam etiam Garcias Lassus Hispanorum poëtarum princeps sequi videtur, his verbis:
Quando Fauonio y Zephyro soplando
Al campo tornan su beldad primera.

551 *Tyndaridæ genus.* pro, *genus*, plerique cod. vet. *sidus* habent. malè meo iudicio.

552 *Succurrunt.* Homerus in hymn. Euripides in Oreste, Horat. lib. 1. carm.

558 *Irreuocabiles.* non sequor vet. lib. in quibus legitur; *nonreuocabiles.*

563 *Tenui vulnere.* Homerus Iliad. δ'.
τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστὸν,
εὖτέ μιν αὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

570 *Eurydicen.* citante Athenæo, Herme-

Flen

Flentes Eurydicen iuridici sedent.
Tandem mortis, ait, vincimur, arbiter:
Euade ad superos, lege tamen datâ:
Tu post terga tui perge viri comes,
Tu non antè tuam respice coniugem;
Quàm cùm clara deos obtulerit dies,
Spartaniq; aderit ianua Tænari.
Odit verus amor, nec patitur, moras.
Munus dum properat cernere, perdidit.
Quæ vinci potuit regia cantibus;
Hæc vinci poterit regia viribus.

ACTVS TERTIVS.

HERCVLES.

O lucis alme rector, & cæli decus;
Qui alterna curru spacia flammifero ambiens,
Illustre lætis exseris terris caput;
Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
Videre vultus. iussus in lucem extuli
Secreta mundi. tuq; cælestûm arbiter
Parensq;, visus fulmine opposito tege.
Et tu, secundo maria qui sceptro regis,
Imas pete vndas. quisquis ex alto aspicit
Terrena, facie pollui metuens nouâ;
Aciem reflectat, oraq; in cælum erigat,
Portenta fugiens. hoc nefas cernant duo,
Qui aduexit, & quæ iussit. In pœnas meas
Atque in labores non satis terræ patent,
Iunonis odio. vidi inaccessa omnibus,
Ignota Phœbo; quæq; deterior polus
Obscura diro spacia concessit Ioui:
Et, si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare potui. noctis æternæ chaos,
Et nocte quiddam grauius, & tristes deos,
Et fata vici. morte contemtâ redi.
Quid restat aliud? vidi, & ostendi inferos.
Da, si quid vltrà est. tam diu pateris manus
Cessare nostras Iuno? quid vinci iubes?
Sed templa quare miles infestus tenet,
Limenq; sacrum terror armorum obsidet?

AMPHI-

sianax poëta, in eleg. εἰς ὄρφεα, Ἀγριόπην appellat, quemadmodum & Mimnermus. Vide Athen. lib. 13. cap. 25.

571 *Quæ siluas, &c.* Euripides, Bacchis:

—— ἔνθά ποτ' Ὀρ-
φεὺς κιθαρίζων
συνάγε δένδρεα μού-
σαις, συνάγε θῆρας ἀγρώτας.

Orpheus suppositius quasi de ipso in Argonaut. canit:

ἔστη δ' ἄκρα κάρηνα καὶ ἄγκεα δενδρήεντα
Πηλίου, ὑψηλάς τε μετὰ δρύας ἤλυθεν ἠχώ.
καί ῥ' αἱ μὲν πρόρριζοι ἐπ' αὔλιον ἐθρώσκοντο,
πέτραι τ' ἐσμαράγησαν· θῆρες δ' ἀΐοντες ἀοιδῆς,
σπήλυγγος προπάροιθεν ἀλυσκάζοντες ἔμιμνον·
οἰωνοί τ' ἐκύκλωσαν βοαύλια Κενταύροιο,
ταρσοῖς κεκμηῶσιν, ἑῆς δ' ἐλάθοντο καλιῆς.

Cassius Parmensis, in Orpheo:

Conuulsosq; suis scopulos radicibus egit.

Ouidius lib. 3. de arte amandi:

Saxa ferasq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus,
Tartareosq; lacus, tergeminumq; canē.

581 *Tandem mortis, ait, vincimur arbiter.* Seuerinus Boëtius lib. 3. de consolat. Philosoph. hoc mutuatur, inquiens:

Tandem vincimur, arbiter
Vmbrarum miserans ait,
Donamus comitem viro
Emtam carmine coniugem.

Fabula hæc Orphei etiam à Platone lib. 1. Sympos. Virg. 4. Georg. & Ouid. 4. Metam. commemoratur. Mortis autem vitæque arbitrum Plutonem statuit Lachesis Claudiani de raptu Proserp. lib. 1.

—— ô maximè noctis
Arbiter, vmbrarumq; potens; cui nostra laborant
Stamina, qui finem cunctis & semina prabes,
Nascendiq; vices alterna morte rependis,
Qui vitam letumq; regis ——

Porrò quia, auctore Horatio in arte poëtica ad Pisones,

Siluestres homines sacer, interpresq; Deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidósque leones.

623 *Agnosco toros.* fuit Hercules valde torosus: quod fortitudinis indicium Physiognomici putant. noster Hippolyto:

Æquas Herculeos iam iuuenis toros.

Valerius Flaccus:

Conspicuusq́; toris Tirynthius ——

Plerique qui Herculei corporis habitum nobis descripserunt, fuisse memorant, nigrum, gracilem, & pusillum potiùs, quàm procerum. qua in re tamen dissentiunt à ceteris Heraclides Ponticus & Herodorus, ei pedis vnius & quattuor cubitorum longitudinem tribuentes. Seneca etiam, in Oetæo, Gigantem appellat. In eo consentiunt omnes, fuisse corpore inprimis vegeto, neruis & ossibus firmiter compacto; valetudine autem tam bona, vt ea semper optima ad annum ætatis vsque quinquagesimum sit vsus. Ion Chius, & Apollodorus habuisse tres ordines dẽtium prodidit, & igneum splendorem ex oculis emicuisse. Dicæarchus tribuit aduncum nasum, oculos rauistellos, capillos longos, & iuxta Hieronymum Philosophum, hirsutos, atque setarum modo erectos.

631 *Vidit.* o.v.l. *videt.* & sanè nescio quo pacto hoc rei indignitatem vehementiùs exprimit.

643 *Lentum.* hoc est, tardum. apud Afranium, Plautum, Ouidium, & alibi sæpe apud Senecam. Cicero lib. 5. de Repub. vt vulgò
» apud Nonium legitur, ita scripsit: Marcellus
» vt taceret pugnax, Maximus vt consideratus,
» & lentus. Sed omnino Cicero scripsit: Mar-
» cellus vt acer & pugnax, &c.

648 *Canis.* Canem etiam Sophocles in Thrachin. Cerberum vocauit, & Tibullus:

Nec canis anguineâ redimitus terga catenâ,
Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.

653 *Peruince.* molem & grauitatem rei denotat. Catullus.

Vna salus hæc est, hoc est tibi peruincendũ.

655 *Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.* Euripides:

ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

quem versum Macrobius lib. 7. Saturnal. latè explicat. Xenophon id sciebat, dum ἀναβάσ. δ. scripsit: καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων μνημονεύοντες πόνων. & Virgilius:

—— *forsan & hæc olim meminisse iuuabit,*
Per varios casus, &c.

» Cicero, ad famil. lib. 5. Habet præteriti do-
» loris secura recordatio delectationẽ. & lib. 2.
» de finibus bon. & malor. Iucunda est malorũ
» præteritorum memoria. Huc spectat illud eiusdem Xenophontis, Historici, Oratoris, Philosophi, & Imperatoris optimi, lib. 7.

AMPHITRYO. HERCVLES. THESEVS.

AM. *Vtrúmne visus vota decipiunt meos?*
An ille domitor orbis, & Graiûm decus,
Tristi silentem nubilo liquit domum?
Estne iste natus? membra lætitiâ stupent.
O nate, certa & sera Thebarum salus;
Verúmne cerno corpus? an fallor tuâ
Deceptus vmbrâ? túne es? agnosco toros,
Humerosq́; & alto nobilem trunco manum.
HER. *Vnde iste, genitor, squallor, & lugubribus*
Amicta coniunx? vnde tam fœdo obsiti
Pœdore nati? quæ domum clades grauat?
AM. *Socer est peremtus, regna possidet Lycus:*
Natos, parentem, coniugem letho petit.
HER. *Ingrata tellus, nemo ad Herculeæ domus*
Auxilia vênit? videt hoc tantum nefas
Defensus orbis? cur diem questu tero?
Mactetur hostis. TH. *hanc ferat virtus notam,*
Fiatq́; summus hostis Alcidæ Lycus,
Ad hauriendum sanguinem inimicum feror.
HER. *Theseu resiste: ne qua vis subita ingruat.*
Me bella poscunt. differ amplexus parens,
Coniunxq́; differ. nunciet Diti Lycus
Me iam redisse. TH. *flebilem ex oculis fuga*
Regina vultum, tuq́; nato sospite
Lacrymas cadentes reprime. si noui Herculem:
Lycus Creonti debitas pœnas dabit.
Lentum est; dabit: dat; hoc quoq́; est lentum: dedit.
AM. *Votum secundet, qui potest, nostrum deus,*
Rebusq́; lassis adsit. ô magni comes
Magnanime nati, pande virtutum ordinem:
Quàm longa mœstos ducat ad manes via,
Vt vincla tulerit dura tartareus canis.
THE. *Memorare cogis acta, securæ quoque*
Horrenda menti. vix adhuc certa est fides
Vitalis auræ. torpet acies luminum,
Hebetesq́; visus vix diem insuetum ferunt.
AM. *Peruince, Theseu, quicquid alto pectore*
Remanet pauoris: néve te fructu optimo
“ *Frauda laborum. quod fuit durum pati,*
“ *Meminisse dulce est. fare casus horridos.*
TH. *Fas omne mundi, teq́; dominantem precor*

Regno

ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι (οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς) ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινός, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθείη ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι.

662 *Tænarus.* etiamsi nonnulli è spelæo Heracleæ vicino Cerberum extractum memorent, inter quos Xenophon ἀναβάσ. ζ΄. Euripides tamen ἐν τῷ μαινομένῳ à Senecæ partibus stat. non desunt qui hæc omnia fabulosa credentes, hunc fuisse quendam immanem serpentem stabulantem in specu Tænario arbitrētur, eumque ab Hercule superatum. Pausanias, in Laconicis: Ἑκαταῖος μὲν γὰρ ὁ Μιλήσιος λόγον εὗρεν εἰκότα, ὄφιν φήσας ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν. κληθῆναι δὲ ᾅδου κύνα· ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ. καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ' Εὐρυσθέα. Ὅμηρος δὲ, πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα, ὅντινα Ἡρακλῆς ἦγεν,

Regno capaci; teq́, quam totâ irrita
Quæsiuit Ætnâ mater; vt iura abdita,
Et operta terris, liceat impunè eloqui.
Spartana tellus nobile attollit iugum,
Densis vbi æquor Tænarus siluis premit:
Hic ora soluit Ditis inuicti domus,
Hiatq́ rupes alta, & immenso specu
Ingens vorago faucibus vastis patet,
Latumq́ pandit omnibus populis iter,
Non cæca tenebris incipit primò via:
Tenuis relictæ lucis à tergo nitor,
Fulgorq́ dubius solis afflicti cadit,
Et ludit aciem. tale non dubiè solet
Præbere lumen primus, aut serus dies.
Hinc ampla vacuis spacia laxantur locis;
In quæ omne mersum pereat humanum genus.
Nec ire labor est. ipsa deducit via:
Vt sæpe puppes æstus inuitas rapit,
Sic pronus aër vrget, atque auidum chaos,
Gradumq́ retrò flectere haud vnquam sinunt
Vmbræ tenaces. Intus immenso sinu
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitq́ curas: néve remeandi ampliùs
Pateat facultas, flexibus multis grauem
Inuoluit amnem: qualis incertâ vagus
Mæander vndâ ludit, & cedit sibi,
Instatq́ dubius, litus an fontem petat.
Palus inertis fœda Cocyti iacet,
Hîc vultur, illic luctifer bubo gemit,
Omenq́ triste resonat infaustæ strigis.
Horrent opacâ fronde nigrantes comæ,
Taxo imminente; quam tenet segnis Sopor,
Famesq́ mœsta tabido rictu iacens:
Pudorq́ serus conscios vultus tegit:
Metus, Pauorq́, Funus, & frendens Dolor,
Aterq́ Luctus sequitur, & Morbus tremens,
Et cincta ferro Bella: in extremo abdita
Iners Senectus adiuuat baculo gradum.

οὔτε ὄνομα ἔθετο οὐδὲν, οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος, ὥσπερ ἐπὶ τῇ χιμαίρᾳ. οἱ δὲ ὕστερον Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα εἰκάζοντες, τρεῖς κεφαλάς φασιν ἔχειν αὐτόν. οὐδέν τι μᾶλλον Ὅμηρον κύνα τῷ ἀνθρώπῳ σύντροφον εἰρηκότος, ἢ εἰ δράκοντα ὄντα ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα. Plutarchus, in Theseo, perhibet fuisse canem Aïdonei regis Molossorum.

663 *Ditis inuisi.* alias; *inuicti*: quod tres lib. scripti continent.

672 *Ampla vacuis spacia laxantur locis.* ad ingens illud inane inferorum alludit, quemadmodum & Claudianus sub finem lib. 1. de raptu Proserpinæ:

—— spaciisq́ Erebi nigrantibus errant.

Sic enim legendum, non *pratisq́*, & quondam in notis meis docui, & nunc hoc Senecę loco planè inducor, vt credam. Sequuntur Seneca & Claudianus eorum Philosophorum sententiam, qui existimabant ἐντὸς τοῦ κόσμου οὐδὲν εἶναι κενόν, ἐκτὸς δὲ ἄπειρον: quæ fuit opinio Stoicorum. Alij fatentur tantum inanis extra mundum esse, quantum cælo, quod natura igneum sit, ad respirandum sufficit. Empedocles, Aristoteles & Plato nullū omnino inane admiserunt. Leucippus, Democritus, Metrodorus & Epicurus, Lucret. aiebant, rerum naturam inani & corporibus per inane illud vagantibus constare. Claudianus & noster hoc inane, de quo agitur, spacia vocant, Epicurum secuti; qui suum τὸ κενὸν, semper nuncupabat χώραν vel διάστημα. Vnde Lucretius:

Tum verò locus ac spacium, quod inane
vocamus. Vtrumque Seneca expressit.

674 *Nec ire labor.* Virgilius 6. Aeneid.

—— facilis descensus Auerni:
Sed reuocare gradum, superasq́ euadere
ad auras,
Hoc opus, hic labor est ——

677 *Gradūq́ retrò flectere.* Anacreon Teius:

ἀΐδεω γάρ ἐστι δεινὸς
μυχός, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν
κάθοδος· καὶ γὰρ ἑτοῖμον
καταβάντι μὴ ἀναβῆναι.

679 *Lethe.* ex Virgil. 6. Aeneid.

685 *Palus inertis fœda Cocyti iacet.* Cocytus tum demū est iners, cùm in Acherusiæ stagno Pyriphlegethonti fit obuius. Plato, in Phædone. 689 *Taxo.* Ouid. 4. Metam.

Est via declinis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silētia sedes.

Quam tenet segnis sopor. Virgilius:

In medio ramos, annosaq; brachia pandit
Vlmus opaca, ingens; quam sedem somnia vulgò
Vana tenere ferunt.——

illa quoque, quæ mox latè noster prosequitur, omnia ad Virgilij imitationem dicta sunt. ait Maro:

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci
Luctus & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesq; habitant morbi, tristisq; senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas:
Terribiles visu formæ, letumq; laborq;,
Tum consanguineus leti sopor, & malæ mentis
Gaudia, mortiferumq; aduerso in limine bellum.

707 *Populos leues.* Manes. alibi, leues deos vocat.

712 *Tacente.* quia, vt ait Simonides,

σιγὰ δ' ἐν νεκύεσσι.

Vnde Orcus, silentum domus; inferi, silentes dij, inferorum cœnæ, silicernium vocantur.

713 *At hic.* vnus m. s. optimus continet; *ast hinc.* de altero latice.

714 *Acheron.* non qui in agro Bruttiorum est, apud quem Alexander Molossus fuit interfectus. *Strabo, Liuiusq;.* sed alter Epiri, ex Acherusia palude pone Pandosiā ortus, multis in se receptis fluminibus, magno impetu in Maryandinorum regionē influens. *Apollon. 2 Argonaut.* hunc enim inferorum fluuium esse antiqui fabulantur, quemadmodum ex Aretadis Cnidij lib 2. rerum Macedonic. & Nymphodori Samij lib. 1. Heracl. doctissimus Apollonij Scholiastes commemorat, libro 2. Argonaut. quo loco poëta dicit, Acherontem sub terra multis volui vorticibus, tandemque se summa vi è maximo specu effundere. item;

ἔνθα δὲ καὶ προχοαὶ ποταμοῦ ἀχέροντος ἔασιν.

Meritò ergo Seneca:

Ast hinc tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron.

Et Silius Italicus:

—— hic Acheron sanie crassoq; veneno
Æstuat, & gelidam eructans cum murmure harenam,
Descendit nigra lētus per stagna palude.

721 *Dira maiestas deo.* Plutonis forma etiam à Claudiano describitur lib. 1. de raptu Proserp.

Ipse rudi fultus solio, nigraq; verendus

AM. *Estne aliqua tellus Cereris aut Bacchi ferax?*
TH. *Non prata viridi læta facie germinant,*
Nec adulta leni fluctuat zephyro seges:
Non vlla ramos silua pomiferos habet:
Sterilis profundi vastitas squallet soli,
Et fœda tellus torpet æterno situ,
Rerumq; mœstus finis, & mundi vltima:
Immotus aër hæret, & pigro sedet
Nox atra mundo: cuncta mœrore horrida,
Ipsaq; morte peior est mortis locus.
AM. *Quid ille? opaca qui regit sceptro loca,*
Qua sede positus temperat populos leues?
TH. *Est in recessu Tartari obscuro locus,*
Quem grauibus vmbris spissa caligo alligat.
A fonte discors manat hinc imo latex:
Alter, quieto similis; hunc iurant dei,
Tacente sacram deuehens fluuio Styga:
Ast hinc tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron, inuius
Renauigari. cingitur duplici vado,
Aduersa Ditis regia, atque ingens domus
Vmbrante luco tegitur. hic vasto specu
Pendent tyranni limina: hoc vmbris iter:
Hæc porta regni. campus hanc circa iacet,
In quo superbo digerit vultu sedens
Animas recentes. dira maiestas deo:
Frons torua, fratrum quæ tamen specimen gerat,
Gentisq; tantæ: vultus est illi Iouis,
Sed Fulminantis. magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cuius aspectus timet,
Quicquid timetur. AM. *veráne est fama, inferis*
Tam sera reddi iura, & oblitos sui
Sceleris, nocentes debitas pœnas dare?
Quis iste veri rector, atque æqui arbiter?
TH. *Non vnus altâ sede Quæsitor sedens*
Iudicia trepidis sera sortitur reis.
Auditur illo Gnossius Minos foro,
Rhadamanthus illo, Thetidis hoc audit socer.
" *Quod quisque fecit, patitur: auctorem scelus*
" *Repetit, suoq; premitur exemplo nocens.*
Vidi cruentos carcere includi duces,
" *Et impotentis terga plebeiâ manu*
" *Scindi tyranni. quisquis est placidè potens,*
Dominusq; vitæ, seruat innocuas manus,

Et

Et incruentum mitis imperium regit,
Animoque parcit: longa permensus diu
Felicis æui spacia, vel cælum petit,
Vel læta felix nemoris Elysii loca.
Iudex futurus, sanguine humano abstine,
Quicunque regnas. scelera taxantur modo
Maiore nostra. AM. *certus inclusos tenet*
Locus nocentes; vtque fert fama, impios
Supplicia vinclis sæua perpetuis domant?
TH. *Rapitur volucri tortus Ixion rotâ.*
Ceruice saxum grande Sisyphia sedet.
In amne medio faucibus siccis senex
Sectatur vndas: abluit mentum latex,
Fidemque, cùm iam sæpe decepto dedit;
Perit vnda: in ore poma destituunt famem.
Præbet volucri Tityus æternas dapes:
Vrnasque frustra Danaides plenas ferunt.
Errant furentes impiæ Cadmeides;
Terretque mensas auida Phineas auis.
AM. *Nunc ede nati nobilem pugnam mei,*
Patrui volentis munus, an spolium refert?
TH. *Ferale tardis imminet saxum vadis,*
Stupente vbi vndâ segne torpescit fretum:
Hunc seruat amnem, cultu & aspectu horridus,
Pauidosque manes squallidus gestat senex:

Impexa

Maiestate sedet: squallent immania fœdo
Sceptra situ: sublime caput mœstissima nubes
Asperat, & diræ riget inclementia formæ.
Sed Senecam non adæquauit.

732 *Minos.* poëtæ tres inferorum iudices constituerunt, sicut & Plato in Gorgia. idem tamen Plato in Apolog. Socratis, & Cicero 1. Tuscul. Minoi, Rhadamantho, & Aeaco, quartum adiungunt Triptolemum.

733 *Socer.* Aeacus.

734 *Auctorem scelus repetit.* hoc est, exẽplo suo nocens plectitur, ex lege Rhadamanthi, quam suprà actu 1. nu. 226. posui, quam etiam Hesiodus laudauit. alio sensu dicitur in Thyeste:

Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.

quia scilicet, vt apud Sallustium in historiarum fragm. Philippus ait: Praua incepta cõsultoribus sunt noxæ. Malum, inquit ille, consilium consultori pessimum.

749 *Ixion.* Plutarchus, in vita Agidis & Cleom. Ixionem hominis ambitiosi typum esse scribit. rectè. Ixion enim ad gloriam, quã sibi opinionis errore finxerat, consequendam opes necessarias esse iudicans, socerum Deioneum interfecit: ne pecuniæ, quas illi promiserat, sibi decederent. nam qui gloriã falsam petunt, facultates vndique quo iure quáque iniuria congerere cupiunt; nõ quo iis rectè fruantur, sed vt easdem postea queant cuiuis immoderatè largiri: eaque prodiga numorum effusione veram se laudem consecutos existimant, &, pro rei veritate, fictum eius simulacrum amplectuntur. ambitione tamen occæcati idipsum non intelligunt: verùm se solos prudentes, solos beatos existimant; amicisque suis & fautoribus ob intolerabilem fastum atque iactantiam graues facti, in cunctorum odium incurrunt. Igitur consumtis opibus redacti ad egestatem, nullius adiuti auxilio, sed omnium inimicitiis oppressi, fieri non potest, quin hominum calamitosissimi exsistãt, & perpetua præteritæ felicitatis recordatione non minùs torqueantur quàm Ixion, cuius membra celeri rotâ versantur.

750 *Sisyphia.* Sisyphum cùm poëtæ nobis proponunt, propter vulgata Iouis consilia, vel raptum (vt Pausan. scribit in Corinth.) apud inferos saxum ingens ad verticem montis impellentem, quod saxum semper relabitur; monent ne regum arcana temere effutientes, eorum in nos iram prouocemus. quia regum ira grauis est semper. nam quos reges odêre, miserrimos faciunt, & paupertatem cogunt perferre, quando minimum; quod (vtar verbis Lucretij)

—— *est aduerso nixantem trudere monte*
Saxum: quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

751 *Senex.* Tantalus, de quo quæ poëtæ tradiderunt, alio loco explicabimus.

755 *Tityus* hunc immani hominem corpore, ex Apollonij sententia, Latonæ, vel, vt Euphorion credit, Dianæ vim parantem, ab Apolline necatum, assiduè à vulture laniari prodiderunt. cuius amantes exemplo à raptu deterrentur.

—— *per tota nouem cui iugera corpus*
Porrigitur, rostroque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.

Virgil. Aeneid. 6. Dicitur ab Apolline interfectus, quia nullius tantum robur, nullius tanta vis aut fortitudo; qui, si viribus ad humanæ societatis perniciem abutatur, non facillimè à quocumque, Dei ope, vinci & necari queat.

757 *Cadmeides.* Agaue, Ino, Autonoë, ceteræ quæ Pentheum lacerauerunt.

758 *Phineas.* quod viuo Phineo accidit; vt, vel ob occæcatos filios suos, vel ob vulgata Deorum consilia, ab Harpyiis infestaretur; id mortuo tribuit. hæc etiam ad morum disciplinã pertinent. nam quòd deorum consilia diuulgarit, indicat auaritiæ deditos, lucri causa, omnia arcana detegere. eodem tendunt, à quibus dicitur filios occæcasse: quòd auari nemini parcunt, ne filiis quidem; sed cunctos circumuenire desiderant, vt quæstum faciant. in quam rem vnam cùm incumbant toto animo, victui suo necessaria detrahunt,

neque audent bonis partis frui. hos cæcos esse, & quid decet non videre, quis neget? alimenta sibi subtrahi patiuntur ab auaritia; quæ cùm rapere aliena gestiat, cùm famem sitimque cogat pati, cùm in arcam, quasi in ventrem insatiabilem, omnia congerat; an non vncas manus, an non ora pallida, an non fœdissimam ventris proluuiem habere, an non vera Harpyia, qua tristius haut vllum monstrum, nec sæuior vlla pestis, esse videatur? huic virgineus vultus attribuitur, quia mulieres quàm viri ad rem ferme sunt attentiores. Harpyias à Phinei mensa Zethes & Calais abegerunt. qui quid significant? ambitionem. etenim si sordidi animum gloriæ cupiditas occupet: confestim multo sudore & diuturno tempore corrasas opes profundet, nec vllum expensarum finem faciet. stulti enim dum vnum vitium fugiunt, facilè in contrarium incidunt. Quid Terentiano Demea parciùs? quid eodem mox largiùs? ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax, de repente alius factus, sic mutatur, vt prodigũ quàm liberalem potiùs cognoscas. *Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo, Si id fit dando atque obsequendo, non posterioreis feram. Deerit: id mea minimè refert, qui sum natu maxumus.* apud eundem Comicum talem se ostendit Menedemus, vt ab amico Sene meritò audiat;

Vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis: Aut largitate nimia, aut parsimonia.

Et ne his quidem verbis deterretur, quin dicat; *—faciat quod lubet; Sumat. consumat, perdat, decretum est pati.* Adeò faciliùs ex vno extremo in alterum incurras, quàm in medio, vbi virtus sita est, queas consistere. Alati dicuntur & Boreæ filij Zethes ac Calais, credo quia gloria, venti instar, per totum orbem volitat: huius vt vmbram ambitio assequatur, leuissima sit oportet, atque adeò alis indiget. Aliter fabulam exposuit Petrus Angelius Bargæus, ad improbos & iniquos iudices eam referens lib. 1. carminum. vide Medea. 782.

765 *Impexa pendet barba.* Virg. 6. Aen.

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squallore Charon; cui plurima mento
Canicies inculta iacet: stãt lumina flãma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

766 *Concauæ squallent genæ.* hac sententia nihil facilius, nihili dilucidius. obscurior est o. v. l. lectio; *concauæ lucent genæ.* sed melius (fateor) si dicas macie eò genas redactas, vt videantur pellucidæ, quod hieme apibus accidit, vel sanè, quod potiùs est, ad illud Virgilij respexerit;

— stant lumina flamma —

Et Ouid 11. Metam.

— rubra suffusus lumina flamma.

vt iracundiam illius hæc notent.

770 *Charon.* Petronius Arbiter, in satyris, inferorum portitorem vocat Proteum:

— vix nauita Proteus
Sufficiet simulacra virum traducere cymba:
Classe opus est, túque ingenti satiare ruina
Pallida Tisiphone, concisáque vulnera mande.
Per Stygios manes laceratus ducitur orbis.

Verùm omnes poëtæ Arbitro repugnant.

775 *Succumbit vni.* ex illo diuini vatis carmine;

— Simul accipit alueo
Ingentem Æneam, gemuit sub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.

777 *Centauri.* hos etiam cum Hydra Virgil. 6. Aeneid. in foribus inferorum statuit.

Impexa pendet barba, deformem sinum
Nodus coërcet, concauæ lucent genæ,
Regit ipse conto portitor longo ratem.
Hic onere vacuam littori puppim applicans,
Repetebat vmbras. poscit Alcides viam,
Cedente turbâ. dirus exclamat Charon,
Quò pergis audax? siste properantem gradum.
Non passus vllas natus Alcmenâ moras,
Ipso coactum nauitam conto domat,
Scanditq; puppem. cymba populorum capax,
Succumbit vni, sedit: & grauior ratis,
Vtrimque Lethen latere titubante bibit.
Tunc vasta trepidant monstra, Centauri truces
Lapithæq;, multo in bella succensi mero.
Stygiæ paludis vltimos quærens sinus
Fœcunda mergit capita Lernæus labor.
Post hæc auari Ditis apparet domus:
Hîc sæuus vmbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono,
Regnum tuetur: sordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent iubæ,
Longusq; tortâ sibilat caudâ draco.
Par ira formæ. sensit vt motus pedum,
Attollit hirtas angue vibrato comas,
Missumq; captat aure subiectâ sonum,
Sentire & vmbras solitus. vt propior stetit
Ioue natus, antro sedit incertus canis,
Et vterque timuit. ecce latratu graui
Loca muta terret: sibilat totos minax
Serpens per armos: vocis horrendæ fragor

Per ora missus terna, felices quoque
Exterret vmbras. soluit à læua feros
Tunc ipse rictus, & Cleoneum caput
Opponit, ac se tegmine ingenti clepit:
Victrice magnum dexterâ robur gerens,
Huc nunc & illuc verbere assiduo rotat,
Ingeminat ictus. domitus infregit minas,
Et cuncta lassus capita summisit canis,
Antroq; toto cessit. extimuit sedens
Vterque solio dominus, & duci iubet:
Me quoque petenti munus Alcidæ dedit.
Tunc grauia monstri colla permulcens manu
Adamante texto vincit: oblitus sui
Custos opaci peruigil regni canis,
Componit aures timidus, & patiens trahi,
Herumq; fassus, ore summisso obsequens,
Vtrumque caudâ pulsat anguiferâ latus.
Postquam est ad oras Tænari ventum, & nitor
Percussit oculos lucis ignotæ, bonos
Resumit animos victus, & vastas furens
Quassat catenas: penè victorem abstulit,
Pronumq; retro vexit, & mouit gradu.
Tunc & meas respexit Alcides manus:
Geminis vterque viribus tractum canem,
Irâ furentem, & bella tentantem irrita,
Intulimus orbi. vidit vt clarum æthera,
Et pura nitidi spacia conspexit poli:
Oborta nox est, lumina in terram dedit,
Compressit oculos, & diem inuisum expulit,
Aciemq; retro flexit, atque omni petIt
Ceruice terram: tum sub Herculea caput
Abscondit vmbra. Densa sed leto venit
Clamore turba, frontibus laurum gerens,
Magniq; meritas Herculis laudes canit.

783 *Terna.* quidam v. l. *trina.*

785 *Viperis horrent iubæ.* Sumtum à Virgilio, eodem libro;

Cui vates horrere videns iam colla colubris.

793 *Loca muta.* κατὰ συνεκδοχὴν, vt & Catullus,

Si quidquam mutis gratum acceptumq; sepulcris.

798 *Tegmine ingenti clepit.* qui se tegit, ex alterius aspectu se subducit: qui verò quid alteri clepit, id, ne videat, tegit. quare clepit, positum est pro subducit, tegit, abscondit: quemadmodum & furandi verbum in Agamemnone;

Germane vultus veste furabor tuos.

804 *Vterque solio dominus.* Sic vulgati libri, hoc est, Pluto & Proserpina. m. s. verò habent, *vtrumque*, hoc est, Cerberum & Herculem: malo, *Vterque*, propter præcedens *extimuit.*

815 *Vectorem.* o. v. l. victorem.

CHORVS.

Sapphici & choriambici trimetri.

Natus Euristheus properante partu,
Iusserat mundi penetrare fundum:
Deerat hoc solum numero laborum,
Tertiæ regem spoliare sortis.
Ausus est cæcos aditus inire,
Ducit ad manes via quâ remotos
Tristis, & siluâ metuenda nigrâ,

819 *Properante partu.* Septimo mense, vt Herculi imperaret. vide Homerum Iliad. τ.

843 *Libra.* hæc noctes diebus æquat. hoc est, cùm sol est in libra, æquales noctibus sunt dies. Q. Cicero, Virgilius, Manilius, & Claudianus.

852 *Comis nondum positis ephebi.* impuberibus, vt dinosci possent, cùm alia, tum illud dabatur, vt comam alerent. Iacobus Ræuardus, elegans iuris interpres, lib. 4. variorũ, cap. 10. quam anno demum quartodecimo (quãdo eos puberes esse incipere definitum est, §. 1. instit. quib. mod. tutel. fin.) decurtare & numinis alicuius aræ consecrare solebant; idque non concubini tantùm, vt Lambinus in Horatium existimat; sed omnes omnino pueri. nam vt dignoscerentur puberes ab impuberibus, id fuit factitatum, & hic est habitus ille ex quo Iureconsultorum nõnulli pubertatem corporis æstimari volebant, iuxta Ræuardum dicto cap. 10. qui etiam, si Dis placet, Iustiniani sententiam §. 1. quib. mod. tutela finiatur, ausus fuit reprehendere. at ego Iustinianum temere reprehendi non dubito. etenim idipsum testatur Quinctilianus declamat. 279. de impubere marito agens, his verbis: Quo enim tandem modo defenderetur filius tuus, si quis exstitisset, qui diceret, Occidisti hominem nondum maritus. nec enim vis ista, nominis huiusce appellatione prima consistit: nec satis est maritum tãtùm osculo putari. Postea nudari filium, atque in conspectu iudicum constitui coëgisset: atque interrogaret an ille maritus esset, qui fieri pater non posset.

858 *Sensit.* nonnulli manusc. libri continent, *sentit.*

860 *Tenebræq; turpes.* vetus poëta, nescio qui, apud Ciceronem:

Adsum atque aduenio Acheronte vix, via alta atque ardua,
Per speluncas saxis structas asperis, pendentibus,
Maximis; vbi rigida constat crassa caligo inferûm.

Ennius Andromacha;

Acherusia templa alta Orci pallida.
Leti obnubila, obsita tenebris loca.

Catullus:

Qui nunc it per iter tenebricosum. Idem:
At vobis malè sit malæ tenebræ
Orci ——

866 *Properare.* differentiam inter properare & festinare, citante Gellio lib. 16. ca. 14. Cato, in orat. de suis virtutibus, tradidit his verbis: Aliud est properare, aliud festinare. qui vnum maturè transigit, properat: qui multa incipit, neque perficit, is festinat. Virgilius Aeneid. 9.

——*pulcram properet per vulnera mortem.*

Sed frequens, magnâ comitante turbâ.
Quantus incedit populus per vrbes
Ad noui ludos auidus theatri:
Qualis Eleum coit ad Tonantem,
Quincta cùm sacrum reuocauit æstas:
Quanta; cùm longæ redit hora noctis,
Crescere & somnos cupiens quietos
Libra, Phœbeos tenet æqua currus;
Turba secretam Cererem frequentat,
Et citi tectis properant relictis,
Attici noctem celebrare mystæ:
Tanta per campos agitur silentes
Turba: pars, tardâ gradiens senectâ,
Tristis, & longâ satiata vitâ:
Pars adhuc currit melioris æui,
Virgines nondum thalamis iugatæ,
Et comis nondum positis ephebi,
Matris & nomen modò doctus infans:
His datum solis, minùs vt timerent,
Igne prælato releuare noctem:
Cæteri vadunt per opaca tristes.
Qualis est nobis animus remotâ
Luce, cùm mœstus sibi quisque sentit
Obrutum totâ caput esse terrâ?
Stat chaos densum, tenebræq; turpes,
Et color noctis malus, ac silentis
Ocium mundi, vacuæq; nubes.
Sera nos illò referat senectus.
Nemo ad id serò venit, vnde nunquam,
Cùm semel venit, potuit reuerti.
Quid iuuat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes, facietq; inerti
Vela Cocyto. tibi crescit omne,
Et quod occasus videt, & quod ortus;
Parce venturis, tibi mors paramur:
Sis licet segnis, properamus ipsi.
Prima, quæ vitam dedit, hora carpsit.
Thebis læta dies adest:
Aras tangite supplices,
Pingues cædite victimas.
Permistæ maribus nurus
Solennes agitent choros.
Cessent deposito iugo

Armi

Arui fertilis incolæ,
Pax est Herculeâ manu
Auroram inter, & Hesperum;
Et, quâ sol medium tenens
Vmbras corporibus negat.
Quodcunque alluitur solum
Longo Tethyos ambitu
Alcidæ domuit labor.
Transuectus vada Tartari,
Pacatus redit inferis.
Iam nullus superest timor,
Nil vltra iacet inferos.
Stantes sacrificus comas
Dilecta tege populo.

ACTVS QVARTVS.

HERCVLES. THESEVS.
AMPHITRYO. MEGARA.

HER. *Vltrice dextrâ fusus aduerso Lycus*
Terram petiuit ore: tum quisquis comes
Fuerat tyranni, iacuit & pœna comes.
Nunc sacra Patri victor, & superis feram,
Cæsisq́ meritas victimis aras colam.
Te te laborum socia & adiutrix precor
Belligera Pallas; cuius in læua ciet
Ægis feroces ore saxifico minas.
Adsit Lycurgi domitor, & rubri maris

Tectam

Seneca infrà actu 5.

—— si quod etiamnum est scelus
Latura, terra properet ——

quo loco Seneca hac voce admodum propriè ex Catonis sententia vsus fuit.

867 *Omnis hæc, &c.* notissima verissimaq́; est Homerici versus sententia, neminè Parcam effugere posse; sed nos nostraque morti debere omnia. nam, vt ait Stesichorus,

πάμπαν δ᾽ ἄμωμος οὔτις, οὔτ᾽ ἀκήλεος.

Phanocles ἐν ἔρωσιν, vt in Clemente Alexandr. Florentiæ excuso legitur:

ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἦμιν ἄλυκτον οὐδέπως ἐστὶν
ἐκφυγεῖν, ὁπόσοι χθὸν ἐπιφερβόμεθα.

Sed Paulus Leopardus lib. 4. emendat. cap. 4. prius carmen sic emendat:

ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἦμιν ἄλυκτον οὐδέ πως ἐστίν.

873 *Carpsit.* vitæ spacium minuit. Catull.

Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas.

Virgilius;

Soláne perpetua mœrens carpêre iuuenta?

883 *Quâ sol medium tenens Vmbras corporibus negat.* Ego arbitror Senecam per Syenem, quæ intelligitur, meridiem significare. de Syene Macrobius, in somnium Scipionis, lib. 1. Ciuitas Syene, quæ prouinciæ " Thebaidos, post Superiorum montium de- " serta, principium sub ipso æstiuo tropico cō- " stituta est: & eo die quo sol certam partem " ingreditur Cancri, hora diei sexta, quoniam " tunc sol super ipsum inuenitur verticem ci- " uitatis, nulla potest illic in terram de quoli- " bet corpore vmbra iactari. Lucanus lib. 2. "

—— vmbras nusquam flectente Syene.

893 *Dilecta tege populo.* Olympionicus in lib. de plantis scribit, Herculem, inuenta in ripa Acherontis alba populo, inde sibi coronam contexuisse. hinc venit in consuetudinem, vt hæc arbor Herculi sacra putaretur. In membranis pro *dilecta*, habetur *delecta*. quo confirmatur Aldi Paulli F. Manutij opinio, in lib. de orthograph. pag. 283. contra Festi auctoritatem, & Dionys. Lambini sententiam. Porrò quod in præcedenti versu habetur; *stantes sacrificus comas*, intellige, *stantes*, præ timore & horrore. alludit ad Virgilianum illud; *—— steteruntq́; comæ, vox faucibus hæsit.* vel, *stantes*, hoc est, horridas, inpexas (vt vocat Herc. Oetæo vers. 587.) rigentes & horrentes, vt ibid. vers. 789.

895 *Terram petiuit ore.* olim viri fortes cadentes terram mordebant, ne quis gemitus, anteacta vita indignus, à circumstantibus exciperetur. Claudianus, de bello Getico; *—— Italamq́; momordit harenam.* Pleni sunt Heroicorum poëtarum libri huiusmodi testimoniis. Aquilonares verò pugiles etiam ridentes vulnera excepisse & occubuisse memorant. de Agnero quodam Ingelli filio, à Biarcone ingenti vulnere peremto, Saxo Grammaticus histor. Danicæ lib. 2. ita scribit: Sunt qui asserant morientem Agnerum, soluto in risum ore, per " summam doloris dissimulationem, spiritum reddidisse. & paulo pòst ipsum Biarconem introducit, pugnam illam " & Agneri constantiam prædicantem his versibus: *—— vt Agner*

Ingelli natum fudi, retuliq́; trophæum.
Elisum morsu gladium, maiora daturus
Cui contrà læuam lateris cum parte sinistri
Incidit in medias ferrum penetrabile costas.
Semiuigil subsedit enim, cubitoq́; reclinis
*Spreuit, & Elysium gaudens * successit in orbem.*
Supremam celare necem, summumq́; dolorem
Ille meo capiti inpactum perfregit Hothingum
Vulnera si meliùs ferri viguisset acumen.
Dissecui, dextrumq́; pedem, labensq́; sub artus
Hercule nemo illo visus mihi fortior vnquam.
Ridendo excepit lethum, mortemq́; cachinno
Magna viri virtus, quæ risu calluit vno
Corporis ac mentis læto compescere vultu.

*mallem secessit, vel decessit.

902 *Adsit.* legitur in antiquo codice *assis.* aduocat Palladem, Liberum, Phœbum, Perseum, Pollucem, ceterosque non ex nouerca fratres; vt excludat Martem; (sine operâ viri, floris cuiusdam contactu à Iunone edituin,

teste Ouidio.) Vulcanum, & (siquidem, vt alias l.45. in prin. D. de leg. 1. l.62. & l.81. D. de leg. 2. Sic hoc loco etiam masculinum genus femininum complectitur) Heben; quæ illi postea nupsit.

910 *Exsudet vapor* in o. v. l. inuenio *exundet*. 912 *Fronde gentili*. Theseus rex fuit Athenarum. olea autem primo Athenis Neptuno & Pallade, de condenda & nominanda vrbe contendentibus, exstitit. ideo ait; fronde gentili.

915 *Zethi*. vulgò legitur; *Ceti*. in membranis quotquot vidi, scriptum est; *Tethi*: quare emendandum opinor *Zethi*. Zethus enim & Amphion in Cythæronis cauernis enutriti fuere, vbi illos Antiopa pepererat. Trucẽ appellat, quia natura immanis, agrestis, ab omni humanitate & Musis maximè alienus fuit, vt docet Dion Chrysostomus in sermone περὶ χήματος; & Propertius,

Et durum Zethum, & lacrimis Amphiona mollem

Experta est stabulis mater abacta suis.

Palephanis tamen etiam Zetum Musices peritum scribit. Si quis contendat, *Ceti*, retinendum, & cum Badio & Bernardino interpretetur draconem Dirces custodem, exspecto me doceat alibi Cetum pro dracone poni. quod vereor vt probare possit.

Dirces aquas. Dirce quia Antiopam, Amphionis & Zethi matrem, persequebatur; ab iis crudeliter necata, vt declarat Nicocrates in Cypriis, postea in fontem conuersa fuit, Euripid. in Bacchis. hic nimirum malos manet exitus, vt, cùm diu bonos vexauerint, meritas tandem pœnas bonis dent.

916 *Aduenæ*. Cadmi; cui Tyrus patria. vnde Tyrius dicitur à Cinna, in propompt. Pollionis:

Nec tam donorũ ingentes mirabere aceruos
Innumerabilibus congestos vndiq; saclis,
Iam inde à Belidis, nataliq; vrbis ab anno
Cecropis, atq; alta Tyrij ab origine Cadmi.

918 *Expia*. quia diis nefas fuit pollutis cæde manibus sacrificare, patet id ex Homero Iliad ζ' & Virgilio 2. Aeneid. Anticlides etiã lib. 74. redituum scripsit: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὅπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον ἀνθρώπων, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀεννάῳ τὰς χεῖρας ἀπονίπτειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν.

920 *Gratior nullus liquor* &c. hunc locum citare voluit Ioan. Neuizanus lib. 1. siluæ nuptial. num. 71. hanc sententiam, in Didone tragœdia Italica, mutuatus est Ludouicus Dulcis: —— *perche nissun liquore*

E à Dio piu grato, ò vittima piu cara,
Che quella d'vn tiran crudele & empio.

Tectam virenti cuspidem thyrso gerens;
Geminumq; numen Phœbus, & Phœbi soror,
Soror sagittis aptior, Phœbus lyræ;
Fraterq; quisquis incolit cælum meus,
Non ex nouerca frater. huc appellite
Greges opimos. quicquid Indorum seges,
Arabesq; odoris quicquid arboribus legunt,
Conferte in aras: pinguis exundet vapor:
Populea nostras arbor exornet comas:
Te ramus oleæ fronde gentili tegat
Theseu: Tonantem nostra adorabit manus.
TH. *Dÿ conditores vrbis, & siluestria*
Trucis antra Zethi, nobiles Dirces aquas,
Laremq; regis qui aduenæ Tyrium colis;
Date thura flammis. AM. *nate, manantes priùs*
Manus cruentâ cæde & hostili, expia.
HER. *Vtinam cruorem capitis inuisi deis*
Libare possem. gratior nullus liquor
Tinxisset aras: victima haud vlla amplior
Potest, magisq; opima mactari Ioui,
Quàm rex iniquus. AM. *finiat genitor tuos*
Opta labores, detur aliquando ocium
Quiesq; fessis. HER. *ipse concipiam preces*
Ioue, meq; dignas. stet suo cælum loco,
Tellusq; & æther. astra inoffensos agant
Æterna cursus: alta pax gentes alat,
Ferrum omne teneat ruris innocui labor,
Ensesq; lateant. nulla tempestas fretum
Violenta turbet: nullus irato Ioue
Exsiliat ignis: nullus hiberna niue
Nutritus agros amnis euersos trahat.
Venena cessent: nulla nociturо grauis
Suco tumescat herba. non sæui ac truces
Regnent tyranni. Si quod etiamnum est scelus
Latura tellus; properet, &, si quod parat
Monstrum; meum sit. Sed quid hoc? medium diem
Cinxêre tenebræ: Phœbus obscuro meat
Sine nube vultu. quid diem retro fugat,
Agitq; in ortus? vnde nox atrum caput
Ignota profert? vnde tot stellæ polum
Implent diurna? primus en noster labor
Cæli refulget parte non minimâ Leo,
Iraq; totus feruet, & morsus parat.
Iam rapiet aliquod sidus, ingenti minax

Stat

Stat ore, & ignes efflat, & rutilat, iubam
Ceruice iactans. quicquid auctumnus grauis,
Hiemsq́ue gelido frigida spacio refert,
Vno impetu transiliet, & verni petet
Frangétque Tauri colla. AM. *quod subitum hoc malum est?*
Quò nate vultus huc & huc acres refers,
Acieq́ue falsum turbidâ cælum vides?
HER. *Perdomita tellus, tumida cesserunt freta:*
Inferna nostros regna sensêre impetus:
Immune cælum, est dignus Alcidæ labor.
In alta mundi spacia sublimis ferar:
Petatur æther. astra promittit pater.
Quid si negaret? non capit terra Herculem,
Tandemq́ue superis reddit. en vltro vocat
Omnis deorum cœtus, & laxat fores,
Vnâ vetante. recipis & reseras polum:
An contumacis ianuam mundi traho?
Dubitatur etiam? vincla Saturno exuam,
Contraq́ue patris impij regnum impotens
Auum resoluam. bella Titanes parent
Me duce furentes. saxa cum siluis traham,
Rapiamq́ue dextrâ plena Centauris iuga.
Iam monte gemino limitem ad superos agam.
Videat sub Ossa Pelion Chiron suum:
In cælum Olympus tertio positus gradu
Perueniet, aut mittetur. AM. *infandos procul*
Auerte sensus: pectoris sani parum,
Magni tamen, compesce dementem impetum.
HER. *Quid hoc? gigantes arma pestiferi mouent,*
Profugit & vmbras Tityus, ac lacerum gerens
Et inane pectus, quàm propè à cælo stetit?
Labat Cithæron, alta Pallene tremit,
Marcentq́ue Tempe. rapuit hic Pindi iuga,
Hic rapuit OEten, sæuit horrendum Mimas.
Flammifera Erinnys verbere excusso sonat,
Rogisq́ue adustas propiùs ac propiùs sudes
In ora tendit. sæua Tisiphone, caput
Serpentibus vallata, post raptum canem,
Portam vacantem clausit oppositâ face.
Sed ecce proles regis inimici latet,
Lyci nefandum semen: inuiso patri
Hæc dextra iam vos reddet: excutiat leues
Neruus sagittas. tela sic mitti decet

Diuus Thomas etiam de Aquino alicubi affirmat eum, qui Tyrannum interficiat, rem Deo gratam facere; quæ sententia vt periculosa, si absolutè de quouis Tyranno, & à quouis, quouis etiam modo accipiatur, à Felino in c. cùm nobis, ex. de præscript. & Fr. Augustin. de Ancona de potest. ecclesiast. art. 3. q. 54. versic. omnia autem, & communiter reiicitur ab omnibus, teste Cæsare de Perinis, in addition. constit. Neapolitan. in tit. de homicid. & damnis clandestin. constit. incip. Si damna clandestina. & contra Thomę sententiam conclusum fuisse in Concil. Constantiensi, referunt Brixiensis in repertorio suo, in verbo, tyrannus: & Curtius in tractat. feud. relati à Bartholomæo Romuleio in l. filiusfamilias, §. Diui. num. 64. D. de leg. 1. Planè tyrannum, qui principatum occupauit, si tyrannis aliter tolli non possit, interficere, cuilibet licitum est. *ita Paris de Puteo in tract. Syndic. Cataldin. de Boncompagnis cons. 55. tomo 1. consil. crimin. Babtis. Zileti. & sic intelligendus D. Thom.* Sed illum qui iure successionis electionísve princeps est, quamuis tyrannus fiat, priuato non licet occidere. ita *Alph. à Castro lib. contra hæres. vers. tyrannus, & Dominicus à Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 3.* nisi vno casu, quo etiam Imperatorem & Pontificem occidere fas esse voluerunt Cardinalis & Capicius, teste Carrerio in pract. crimin. mihi, fol. 144. col. 4. scilicet ad corporis sui defensionem. arg. l. 3. D. de iust. & iur. qua de re Duennas reg. 191, Anton. Gomez de delict. cap. 3. & Iul. Clarus in pract. crimin. de homic. quos referunt Fran. Viuius lib. 2. commun. opin. voce, tyrannus; & Eman Zoares à Ribeira, in thesau. recept. sentent.

943 *Primus en.* Q. Smyrnæus,

πρῶτα μὲν, ὃν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.

967 *Saxa cum siluis traham.* Sic legitur in autographis: vulgati libri habent; *feram.*

988 *Excutiat. excutiet*, habetur in vet. cod.

989 *Tela sic mitti decet Herculea.* puero, quem petebat, interemto hoc ait. quia, vt Sophocles, in Philoctete, prodidit, ea conditio telorum Herculis fuit, vt à scopo proposito nunquam aberrarent, & semper id figerent, quod petebatur. de his noster in Oetæo Hercule actu 5.

—— has enim nunquam irritas
Mittes in hostem; siue de media voles
Auferre volucres nube, descendent aues,
Et certam prædam tela de cælo ferent,
Nec fallet vnquã dexterã hic arcus tuã,
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis: ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela.

993 *Medio spiculum collo fugit.* hoc est, per medium collum transiuit. Fugisse autem dicit, vt sagittæ emissæ velocitatem indicet.

996 *Cyclopea.* videndus super hac re Arsenius interpres Euripidis, vt aliàs monui.

1005 *Misit: ast.* tam ridicula est Danielis Cayetani lectio, *missitat*; vt, quam referre nõ piguit, pudeat confutare.

1010 *Feret.* auferet. Virgilius;

Hos ego versiculos feci, tulit alter honorẽ.

1012 *Infenso.* o.v.l. *infesto.*

1015 *Vultus tuos.* hoc inter aureæ ætatis felicitates Hesiodus ἐν ἔργ. numerat. Horat.

Laudantur simili prole puerperæ.

Tunc enim omnis adulterij suspicio abest. Spynthyos illud περὶ γυναικὸς σωφροσύνης apud Stobæum, dignum est quod adscribatur: κάλλιστος ὁ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρας πράττειν δ' οὖν εἶδος τὸ διὰ τῶν αὐτᾶς τέκνων ἐπιμαρτύρασθαι τὰν σωφροσύναν τὰν ποτὶ τὸν ἄνδρα, αἴκα τὸν τύπον τᾶς ὁμοιότητος ἐπιφέρωντι τῶ κατασπείραντος αὐτὼς πατρός. esse hoc certissimum maternæ pudicitiæ testimonium Martialis docet;

Est tibi quæ patrij signatur imagine vultus,
Testis maternæ nata pudicitiæ.

Hunc Martialis locum mihi suppeditauit Ioan. Corras. lib. 2. Miscellan. cap. 22. quo loco contra But. & aliorum sententiam multa de hac similitudine disserit. quibus addo quod à Sorano Ephesio Isagog. Medices capite 17. proditur, fœtum hanc similitudinem septimo mense induere.

1017 *Renuo nouercam.* sic quidam antiq. codices, sed in pluribus continetur *teneo*: & quamquam neutra lectio displicet, posterior tamen quo ad sententiã valde elegantior est.

1021 *Igneo vultu patris.* iratorum oculi ardere videntur. Homerus Iliad α.

πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι
ἐΐκτην.

" M. Tullius: Nam cùm spumas ageret in ore, " arderent oculi. Idem: Inflammatus scelere ac " furore, in forum venit: ardebant oculi, toto " ex ore crudelitas eminebat. Virgilius:

His agitur furiis, totoq́; ardentis in ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

Et sic fortè intelligendum quod Ion Chion, vt suprà dictum est, prodidit, Herculem ex oculis quendam igneum splendorem emisisse. Vide suprà actu 3. nu 624.

1027 *Pectus in tela indue.* Theb. actu 1.

— *nunc manum cerebro indue.*

Herculea. AM. *quò se cæcus inuergit furor?*
Vastum coactus flexit arcum cornibus,
Pharetramq́; soluit, stridet emissa impetu
Arundo, medio spiculum collo fugit
Vulnere relicto. HER. *ceteram prolem eruam,*
Omnesq́; latebras. quid moror? maius mihi
Bellum Mycenis restat: vt Cyclopea
Euersa manibus saxa nostris concidant.
Huc eat & illuc aula, disiecto obice,
Rumpatq́; postes, columen impulsum labet:
Procumbat omnis regia. hic video abditum
Gnatum scelesti patris. AM. *en blandas manus*
Ad genua tendens voce miseranda rogat.
Scelus nefandum, triste, & aspectu horridum!
Dextrâ precantem rapuit, & circa furens
Bis ter rotatum misit: ast illi caput
Sonat, cerebro terra dispersо madet.
At misera paruum protegens natum sinu
Megara, furenti similis, è latebris fugit.
HER. *Licet Tonantis profuga condaris sinu,*
Petet vndecumque temet hæc dextra, & feret.
AM. *Quò misera pergis? quam fugam aut latebras petis?*
Nullus salutis Hercule infenso est locus:
Amplectere ipsum potiùs, & blanda prece
Lenire tenta. ME. *parce iam coniunx precor,*
Agnosce Megaram. natus hic vultus tuos,
Habitusq́; reddit: cernis, vt tendat manus?
HER. *Teneo nouercam. sequere, da pœnas mihi,*
Iugoq́; pressum libera turpi Iouem.
Sed ante matrẽ paruulum hoc monstrum auferam.
ME. *Quò tendis amens? sanguinem fundes tuum?*
AM. *Pauefactus infans igneo vultu patris*
Perit ante vulnus, spiritum rapuit pauor.
In coniugem nunc claua libratur grauis;
Perfregit ossa: corpori trunco caput
Abest, nec vsquam est. cernere hoc audes, nimis
Viuax senectus? si piget luctus, habes
Mortem paratam. pectus in tela indue:
Vel stipitem istum, cæde monstrorum illitum,
Conuerte: falsum, ac nomini turpem tuo
Remoue parentem, ne tuæ laudi obstrepat.
TH. *Quò te ipse genitor obuium morti ingeris?*
Quò pergis amens? profuge, & obtectus late,

Vnumq; manibus aufer Herculeis scelus.
HER. *Bene habet. pudendi regis excisa est domus.*
Tibi hunc dicatum maximi coniunx Iouis
Gregem cecîdi. vota persolui libens
Te digna: & Argos victimas alias dabit.
AM. *Nondum litasti nate, consumma sacrum.*
Stat ecce ad aras hostia, exspectat manum
Ceruice pronâ. præbeo, occurro, insequor,
Macta. quid hoc est? errat acies luminum,
Visusq; mœror hebetat? an video Herculis
Manus trementes? vultus in somnum cadit,
Et fessa ceruix capite summisso labat,
Flexo genu, iam totus ad terram ruit:
Vt cæsa siluis ornus, aut portus mari
Datura moles. viuis? an letho dedit
Idem, tuos qui misit ad mortem, furor?
Sopor est, reciprocos spiritus motus agit.
Detur quieti tempus: vt somno grauis
Vis victa morbi pectus oppressum leuet.
Remouete famuli tela, ne repetat furens.

CHORVS.

Anapæstici, & duo Adonij.

Lugeat æther, magnusq; parens
Ætheris alti, tellusq; ferax,
Et vaga ponti mobilis vnda;
Tuq; ante omnes; qui per terras,
Tractusq; maris fundis radios,
Noctemq; fugas ore decoro,
Feruide Titan: obitus pariter
Tecum Alcides vidit, & ortus,
Nouitq; tuas vtrasque domos.
Soluite tantis animum monstris,
Soluite superi: rectam in melius

Flecti-

1044 *Fessa.* qui somno opprimebantur, fessos dicebant. Maro:

——quale sopor fessis in gramine.

Idem:

——placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras.

1046 *Vt cæsa siluis ornus.* Virg. 2. Aeneid.

Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
Cùm ferro accisam, crebrisq; bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa vsq; minatur,
Et tremefacta comã cõcusso vertice nutat,
Vulnerib. donec paulatim euicta, supremũ
Congemuit, traxitq; iugis auulsa ruinam.

Simili comparatione tribus locis Iliad. δ'. ε'. & π'. vsus fuit Homerus: item Lucanus li. 1. Pharsal. & Statius libro 9. Thebaid.

Aut portus mari datura moles.

Sic Virgilius 9. Aeneid.

——collapsa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingens:
Qualis in Euboico Baiarũ litore quondã
Saxea pila cadit; magnis quã molib. ante
Constructam iaciunt põto; sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; vndis illisa recũbit.

Hunc Virgilij locum Silius lib. 4. fuit imitatus, vt mihi quidem semper visum fuit, satis inuitâ Mineruâ:

Procumbit latâ porrectus in arma ruinâ,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis:
Haud aliter structo Tyrrhena ad litora saxo
Pugnatura fretis subter cæcisq; procellis
Pila immane sonãs impingitur ardua põto:
Immugit Nereus, diuisaq; cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montẽ.

1052 *Ne.* hanc vocem, cùm prohibet, sine diphthongo scribit Aldus in Orthogr. cùm affirmat, diphthongum addit: cui ne assentiar, faciunt ea quæ Leonhardus Malaspina, in emendation. epistol. Ciceronis ad Atticũ, & postea Dion. Lambinus, in emendation. in Orat. Ciceronis pro Fonteio & in 2. Catilin. scripserunt: quorum sententiam sequi non dubito.

1053 *Parens ætheris.* hoc est, Iupiter, interpretes inquiunt. Sed quomodo Iupiter ætheris parens? nam Iupiter Saturni filius est, Saturnus Cæli; qui, teste Cicerone lib. 3. de natura deor., ipse Aetheris filius fuit. ego arbitror ætheris vocabulum pro cælo poni: vt apud Pacuuium, *Hoc quod memoro, nostri cælum, Graij perhibent æthera.* Orpheus enim, in hymnis, nihil aliud cælum esse credidit quàm æthera. Non verò hîc æther ponitur pro Ioue. Itaque huius ætheris seu cæli patrem intellige non tam Iouem Saturni filium, & Aetheris, vt dixi, pronepotem; quàm illum Deum optimum & maximum, cæli & terræ creatorem; quem antiquorũ multi esse sciebant quidem; sed quis ille foret, ignorantiæ tenebris occæcati non assequebantur. Ideo Seneca noster, quem ignorabat, non nominat, descripsisse contentus, ne in nomine erraret. eadem opinor causa est, cur Virgilius Georg. 2. æthera potiùs quàm Iouem dixerit: *Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes Magnus alit magno commistus corpore fetus.* ideo etiam antiqui cælum exprimere volentes, hoc appellarunt: vnde, *Lucessit hoc. iam cesso pultare ostium*; apud Comicum, in Heautont.

1064 *Tuq; ô domitor Somne malorum.* sic o. v. l. quidam excusi habent; *laborum*: quam lectionem Cicero astruit, inquiens, li. 2. de diuinat. Perfugium videtur omnium laborum & solicitudinum esse somnus. Homerus, Odyss. 20.

> νύκτας δ' ὕπνος ἔχησιν, ὁ γάρ τ' ἐπέλησεν ἅπαντας
> ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν.

Ouidius 2. Metamorph.

> *Somne quies rerum, placidissime somne Deorum,*
> *Pax animi; quem cura fugit, qui corpora duris*
> *Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori.*

Iccirco somnus vati ter maximo γλυκύς; Theocrito, νήδυμος; Apollinari γλυκίων μέλιτος; Theognidi λυσίκακος; Pindaro, σύγκοιτος γλυκύς; Catullo, dulcis; Virgilio, dulcis, iucundus & mollis; Furio annal. 1. mitis; Papinio, diuûm mitissimus; Ennio, li. 12. annal. mollissimus; Laberio, in aquis caldis, optimus; Varroni Attacino, placidus dicitur. Euripides:

> ὕπνε γλυκυτάτων φερομένῳ χαράν.

Item: ἥσυχον ὕπνε χαράν. & alibi: ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσων.

Seneca, Agamemnone: *curarum Somne domitor.*

1067 *Genus Astrææ.* summo consensu traditur Somnus Noctis & Erebi filius esse. cur Seneca hoc loco Astrææ genus nominauit? an quòd, qui iusti sunt, somno vt plurimũ quieto fruãtur; qui verò animũ sceleribus inquinarunt, nunquam quiescere aut somnum capere queant? an verò, quia, cùm iustitia viget, tutò liceat omnibus, absque latronum metu, somno indulgere?

1068 *Frater duræ languide mortis.* Orpheus, in hymnis, sic somnum affatur:

> καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων.
> αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε.

Homerus Iliad ξ'.

> ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο.

Hesiodus, in Theogon.

> ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσί, κασίγνητον θανάτοιο.

D. Basilius in περὶ νηστείας orat.

> μέθη γὰρ ὕπνον μὲν ἐπάγει, ἀδελφὸν θανάτου.

Petrarcha sonet. 191.

> *Il sonno è veramente qual huom dice,*
> *Parente di la morte* ——

Leontinus Gorgias morti vicinus sensim in somnum delabebatur; rogantibusque amicis quid ageret, respondit, teste Stobæo: ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τ' ἀδελφῷ.

1076 *Cogis longam discere mortem.* quoniam illi es simillimus. huc spectat Orphei

Flectite mentem. tuq; ô domitor
Somne malorum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucer, matris genus Astrææ,
Frater duræ languide mortis,
Veris miscens falsa, futuri
Certus, & idem pessimus auctor;
Pater ô rerum, portus vitæ,
Lucis requies, noctisq; comes;
Qui par regi, famuloq; venis;
Placidus fessum lenisq; foues;
Pauidum lethi, genus humanum
Cogis longam discere mortem:
Preme deuictum torpore graui,
Sopor indomitos alliget artus;
Nec torua priùs pectora linquat,
Quàm mens repetat pristina cursum.
En fusus humi sæua feroci
Corde volutat somnia: nondum est
Tanti pestis superata mali:
Clauaq; graui lassum solitus
Mandare caput; quærit vacuâ
Pondera dextrâ, motu iactans
Brachia vano. nec adhuc omnes
Expulit æstus: sed, vt ingenti
Vexata noto seruat longos
Vnda tumultus, &, iam vento
Cessante, tumet. pelle insanos
Fluctus animi, redeat pietas
Virtusq; viro: vel sit potiùs
Mens vesano concita motu:
Error cæcus, quà cœpit, eat.
Solus te iam præstare potest
Furor insontem. proxima puris
Sors est manibus nescire nefas.
Nunc Herculeis percussa sonent
Pectora palmis, mundum solitos
Ferre lacertos verbera pulsent
Victrice manu: gemitus vastos
Audiat æther, audiat atri
Regina poli; vastisq; ferox
Qui colla gerit vincta catenis,
Imo latitans Cerberus antro.
Resonet mœsto clamore chaos,

Latiq;

Latiq; patens vnda profundi,
Et, qui meliùs tua tela tamen
Senserat, æther.
Pectora tantis obsessa malis
Non sunt ictu ferienda leui:
Vno planctu tria regna sonent.
Et tu collo decus, ac telum
Suspensa diu, fortis arundo,
Pharetræq; leues; date sæua fero
Verbera tergo: cedant humeros
Robora fortes, stipesq; potens
Duris oneret pectora nodis.
Plangant tantos arma dolores.
Non vos patriæ laudis comites,
Vlti sæuos vulnere reges:
Non Argiuâ membra palæstrâ,
Flectere docti, fortes cæstu,
Fortesq; manu; iam tamen ausi
Telum Scythici leue coryti
Missum certâ librare manu,
Tutosq; fuga figere ceruos,
Nondumq; feræ terga iubatæ.
Ite ad Stygios vmbræ portus,
Ite innocuæ; quas in primo
Limine vitæ scelus oppreßit,
Patriusq; furor: ite infaustum
Genus, ô pueri noti, per iter
Triste laboris: ite, iratos
Visite reges.

ACTVS QVINCTVS.

HERCVLES. AMPHITRYO. THESEVS.

HER. *Quis hic locus? quæ regio? quæ mũdi plaga?*
Vbi sum? sub ortu solis, an sub cardine
Glacialis vrsæ? nunquid Hesperij maris
Extrema tellus hunc dat Oceano modum?
Quas trahimus auras? quod solum fesso subest?
Certè redimus. vnde prostratâ domo
Video cruenta corpora? an nondum exuit

Simu-

testimonium suprà positum. Xenophon in orat. Cyri morientis ad filios: ἐννοήσατε δὲ ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου. Cicero, 1. Tusc. Mors somno similis. " item; Somnus est imago mortis. Sic Ouid. "
Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? Sic Silius:
Nox similes morti dederat placidissima somnos.

1096 *Solus te iam præstare potest Furor insontem.* qui nescit se peccare, in peccatum non consentit, & in maleficiis consensus potissimùm ac voluntas spectatur. l. Diuus Hadrianus, D. ad leg. Cornel. de sicar. l. 1. C. eodem tit. l. quod reip. D. de iniur. adeò vt qui iniuriæ causa ianuam effregit; licet inde per alios res amotæ sint; furti non teneatur. l. qui iniuriæ, in princip. D. de furt. propterea cùm furiosus, quamdiu furore vrgetur, nihil velle, sed dormire & quiescere censeatur. l. si ei qui, §. furiosus. D. de iu. codicil. furor delicta eius excusat. l. D. Marcus. D. de offic. præsid. l. pœna, D. de leg. Pompeia. de parricid. l. infans, D. ad leg. Cornel. de sicar.

1106 *Cerberus.* ab Eurystheo dimissus, & à Plutone antiquæ custodiæ iterũ præpositus.

1109 *Meliùs tua tela.* s. pulsis Stymphalidibus.

1110 *Æther.* cælum, vt suprà.

1116 *Date sæua fero.* in duobus cod. scriptis legitur, *date fera fero;* quod ipsum quoque recipi potest.

1124 *Flectere docti.* sic in quibusdã memb. legitur: in aliis, *flectere forti fortes cæstu.* in nõnullis etiã; *flectere fortes forti cæstu.* placet;
Non Argiuâ membra palæstrâ
Flectere docti, fortes cæstu
Fortesq; manu.
Sic Horatius 3. carmin.
—— ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho, &c.

1126 *Coryti.* o. v. l. *corichi.* & quod apud Virgilium 10. Aeneid. legitur,
Corytiq; leues humeris,
hoc in vulgatis lib. Nonij Marcelli habetur, *Coriciq;*, in m. s. verò eiusdem codicibus; *coriciq;*. in Seruij quoque membranis nõ vno modo vox ista scribitur. quare, dum certiùs quid comperero, hîc & apud Virgilium, Statium 9. Thebaid. & vbique scribam *corytus.* quia Græcè apud Homerum Odyss. φ'. scribitur γωρυτὸς. Qui *corythus* malunt, errant. est enim hoc oppidum Tusciæ, cuius etiam Maro meminit 9. Aeneid.

1136 *Visite.* vnum cod. vidi, in quo continebatur, *visere:* sed erat ille codex ante centum dumtaxat annos non nimis emendatè scriptus. REGES] Plutonem & Proserpinam.

1140 *Modum.* finem, terminum. ita apud Horatium, modus agri non ita magnus, dicitur.

1145 *Feralis.* mortuorum. nam quæcumque ad mortuos vel manes spectabant, vocabantur ferália: quia veteribus mors, dicebatur *Fera*, vt notat Beroald. in Apuleium. vnde ferales cyparissi apud Ouidium: feralia officia, apud Apuleium lib. 1. de asino aureo: epulum ferale Plinio: ligna feralia, apud Minucium in Octauio: reliquiæ ferales, apud Tacitum lib. 2. vrna feralis, apud eundem lib. 3. pestis feralis l. 6. C. de malef. hoc est, mors. Vide Iac. Ræuardum lib. 5. varior. c. 3. Beroald. in Apuleium, & Turneb. lib. 14. aduersar. cap. 22.

1159 *Nati.* Pindarus octo fuisse scribit: Izacius quatuor, Onitem, Therimachum, Democoontem, & Creontidem: Apollodorus Therimachum, Creontiadem, Lamium, & Deicontem: Euripides & Philostratus tres: Higynus duos, Theremachum & Ophyten.

1163 *Actæa.* sic legitur in o.v.l. nō *Actea. Actæa*, hoc est, παραθαλασσίδια. vt Fuluius Vrsinus exponit illud poëtæ; —— *Actæo Aracyntho.* ducta voce ab actis, quæ litus significant Ciceroni, Aemilio Probo, Seruio, Prudentio, Ausonio, Paullino, Theocrito εἰδυλ. 23. vide Stephan. in ἀκτὴ, & Cuiacium lib. 8. obseru. cap. 1. Sic Virgilius Aeneid. 5.

At propè in sola secretæ Troades actæ.

Sic Turpilius comicus, in Demetrio:

In acta cooperta age inoreis ostreas.

acta cooperta, litus fluctibus aut alga, aut alia quapiam re tectam interpretās. Possis etiam hoc loco, cum Marmita, legere *Atthæa.* Atthis est Attica regio; hinc Atthæus; quod mihi non placet, propter insolētem deriuationē. Sanè Maro ab ea voce deduxit Atthias, 4. Georg. Seneca etiam Hippolyt. actu 1. dixit Atthidum. icc irco retineo *Actæa*, quod est explicandum vt suprà explicui; vel, vt dicamus, *Actæa*, hoc est, Attica, quemadmodum Daniel accipit illud nostri poëtę Hipp. act. 3.

—— *gentis Actææ decus.*

Ab Acte fit Actæus: & quæ regio postea ab Atthide, Granai regis filia, dicta fuit Attica, ea priùs Acte vocabatur. ita Pausan. in Attic. & Plinius lib. 4. cap. 7 vel ab Acteo rege, iuxta Stephanum de vrbibus, vel quia litoralis est maxima ex parte. Solet huc referri versus Ouidij lib. 3. Metamorph.

Separat Ionios Actæis Phocis ab aruis.

Verùm arbitratur Fr. Sanctius, vir eruditissimus, in schol. in siluas Politiani, versum illum emendandum hoc modo:

Separat Ionios Oetæis Phocis ab aruis.

Sed profectò etiam Tyri episcopus, qui ferè ante quadringentos annos vixit, lib. 4. belli sacri capite decimo citat, quemadmodum vulgò legitur: verior tamen est fortassis Sanctij emendatio.

Simulachra mens inferna? post reditus quoque
Oberrat oculos turba feralis meos?
Pudet fateri, paueo: nescio quod mihi,
Nescio quod animus grande præsagit malum.
Vbi est parens? vbi illa natorum grege
Animosa coniux? cur latus læuum vacat
Spolio leonis? quónam abiit tegmen meum?
Idemq; somno mollis Herculeo torus?
Vbi tela? vbi arcus? arma quis viuo mihi
Detrahere potuit? spolia quis tanta abstulit?
Ipsumq; quis non Herculis somnum horruit?
Libet meum videre victorem, libet:
Exsurge victor; quem nouum cælo pater
Genuit relicto: cuius incestu stetit
Nox longior, quàm nostra. quod cerno nefas?
Nati cruentâ cæde confecti iacent,
Peremta coniux. quis Lycus regnum obtinet?
Quis tanta Thebis scelera moliri ausus est,
Hercule reuerso? quisquis Ismeni loca;
Actæa quisquis arua; qui gemino mari
Pulsata Pelopis regna Dardanij colis,
Succurre; sæuæ cladis auctorem indica.
Ruat ira in omnes. hostis est, quisquis mihi
Non monstrat hostem. victor Alcidæ lates?
Procede: seu tu vindicas currus truces
Thracis cruenti; seu tu Geryonis pecus,
Libyæve dominos; nulla pugnandi mora est.
En nudus asto. vel meis armis licet
Petas inermem. cur meos Theseus fugit
Paterq; vultus? ora cur condunt sua?
Differte fletus. quis meos dederit neci
Omnes simul, profare. quid, genitor, siles?
At tu ede Theseu, sed tuâ Theseu fide.
Vterq; tacitus ora pudibunda obtegit,
Furtimq; lachrymas fundit. in tantis malis,
Quid est pudendum? nunquid Argiuæ potens
Dominator vrbis? nunquid infestum Lyci
Pereuntis agmen clade nos tantâ obruit?
Per te meorum facinorum laudem precor
Genitor, tuiq; nominis semper mihi
Numen secundum; fare quis fudit domum?
Cui præda iacui? AM. *tacita sic abeant mala.*
HE. *Vt inultus ego sim?* AM. *sæpe vindicta obfuit.*
HE. *Quisquámne segnis tanta tolerauit mala?*

AM. *Ma-*

AM. *Maiora quisquis timuit.* HER. *his etiam pater*
Quidquam timeri maius aut grauius potest?
AM. *Cladis tuæ pars ista, quam nosti, quota est?*
HER. *Miserere genitor, supplices tendo manus.*
Quid hoc? manus refugit. hîc errat scelus.
Vnde hic cruor? quid illa puerili madens
Arundo letho, tincta Lernæa nece?
Iam tela video nostra: non quæro manum.
Quæ potuit arcum flectere? aut quæ dextera
Sinuare neruum vix recedentem mihi?
Ad vos reuertor: genitor, hoc nostrum est scelus?
Tacuere. nostrum est. AM. *luctus est istic tuus,*
Crimen nouercæ: casus hic culpâ caret.
HER. *Nunc parte ab omni genitor iratus tona:*
Oblite nostri, vindica serâ manu
Saltem nepotes: stelliger mundus sonet,
Flammasq́; & hic & ille iaculetur polus.
Rupes ligatum Caspiæ corpus trahant,
Atque ales auida. cur Promethei vacant
Scopuli? paretur vertice immenso feras
Volucresq́; pascens Caucasi abruptum latus,
Nudumq́; siluis. illa, quæ pontum Scythen
Symplegas arctat, hinc & hinc victas manus
Distendat alto: cumq́; reuocatâ vice
In se coibunt, saxaq́; in cælum expriment,
Actis vtrinque rupibus, medium mare;
Ego inquieta montium iaceam mora.
Quin structum aceruans nemore congesto aggerē,
Cruore corpus impio sparsum cremem?
Sic sic agendum est, inferis reddam Herculem.
AM. *Nondum tumultu pectus attonitum caret,*
Mutauit iras: quodq́; habet proprium furor,
In se ipse sæuit. HER. *dira furiarum loca,*
Et inferorum carcer, & sonti plaga
Decreta turbæ, & si quod exilium latet
Vlterius Erebo, Cerbero ignotum, & mihi;
Huc me abde tellus: Tartari ad finem vltimum
Mansurus ibo. pectus ô nimium ferum!
Quis vos per omnem liberi sparsos domum
Deflere dignè poterit? hic durus malis

1176 *Tuâ Theseu fide.* id est, bona. Ouidius, in Tristibus:

O mihi Theseâ pectora iuncta fide.

contrà sumitur in Hippolyto, pro mala:

Præstatq́; nuptæ quam solet Theseus fidē.

vtrumque rectè. nam fidus amicis, vxoribus infidus fuit.

1184 *Secundum.* à Ioue.

1185 *Tacita sic abeant mala.* Euripides: in Hercule μαινομένῳ, dixit:

τοσοῦτο ἔσθι τῶν κακῶν· τὰ δ' ἄλλ' ἔα.

1199 *Tacuere. nostrum est.* dici vulgò solet, qui tacet, eum consentire. ideo Sophocles in Trachiniis,

τί σῖγ' ἀφέρπεις; οὐ κάτοισθ' ὁθ' οὕνεκα
ξυνηγορεῖς σιγῶσα τῷ κατηγόρῳ;

Euripides, Oreste:

φησὶ σιωπῶν· ἀρκέσω δ' ἐγὼ λέγων.

apud eundem Theseus Hippolytum hoc modo coarguit:

εἰς τοὺς ἀφώνους μάρτυρας φεύγεις, σαφῶς
τόδ' ἔργον οὐ λέγον σε μηνύει κακόν.

Sic intelligendum illud Marij apud Sallustium de bello Iugurthino: "Cùm omnibus "locis me vosq; maledictis lacerent, non pla- "cuit reticere, ne quis modestiam in conscien- "tiam duceret. D. Gregorius magnus hom. 18. "Vnum negauit, aliud tacendo consensit. In "Catilin. ait Cicero: Quid exspectas loquen- "tium auctoritatem, quorum voluntatem ta- "citorum perspicis? Quæ omnia, quia in caussis præiudicium afferentibus dicuntur, iuris nostri dispositioni conueniunt. eo namque cautum est, vt nonnunquam qui contrariæ voluntatis testationem, cùm possit, continuò non interposuit, tacendo consentire videatur. l. si filiusfamilias, D. de senatuscons. Macedonian. dixi *nonnunquam*, quia licet multi semper id & promiscuè in omni contractu putent obtinere: assentior tamen tradentibus hoc in mutuo tãtùm eo casu procedere. quia contractus ille ex patris tãtùm scientiâ, etiãsi expressè non consenserit, defenditur; iuxta I. C. traditionem in l. si tamen, D. de S. C. Macedon. quo loco disertè traditur solã patris scientiam sufficere. in aliis contractibus non idem iuris est. in iis enim consensu obligationes fiunt. l. cõsensu, D. de action. & oblig. qui verò tacet, non vtique consentit. dicta l. qui tacet. Bar in l. quæ dotis, D. solu. matrimon. Decius, Cagnolus, & alij ad d. l. qui tacet: cuius regulæ potissimas exceptiones enumerat Siluest. Aldobrandinus §. sed & si pater, inst. quib. modis ius pat. potest solu.

1200 *Casus hic culpâ caret.* & quia culpa caret, ideo de hoc casu non teneris. l. 26. §. non omnia, D. mandati. l. 24. § hæc stipulatio. D. de damno infecto. Fortuiti enim casus nullo humano consilio possunt præuideri l. 2. §. 3. eo, D. de admin. rerum ad ciuit. pertinen. Meritò autem distinxit casum à culpa seu peccato: inter quæ quid intersit, docet Aristot. lib. 5. eth. ad Nicom. c. 8.

1218 *Caret.* v. l. *carens.*

1236 *Errori.* meritò errorem à scelere distinguit. aliud est enim culpa, aliud erratum. Cicero pro Ligario, statim in principio, Cùm „ à te non solùm liberationem culpæ, sed errati „ veniã impetrassent. Seneca in Herc. Oetæo:

Haut est nocens, quicunque non sponte est nocens.

Thucydides lib. 3. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν. ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον. Vide quæ dixi suprà nu. 1096. Sed qui errat, non est spontè nocens. errantis enim nulla voluntas est. l. 20. D. de aqu. & aqu. plu. arc. neque consentiunt qui errant. l. 15. D. de iurisdict. omn. iud. l. 2. D. de iud. ideo erranti ignoscendum est. Quò spectat illud Ouidij:

—— quod enim scelus error habebat?

1238 *Nunc Hercule opus est.* eâ opus est animi constantiâ & fortitudine, quâ hactenus vsus fuisti. Sic Euripidis Amphitryo, in μαινομένῳ Hercule:

ἄγαν γ' ὁ κλεινὸς Ἡρακλῆς, ποῦ κεῖνος ὤν;

noster infrà; *Herculem irasci veta.*

hoc est, teipsum vince, & iram tuã compesce: quę victoria est longè pulcherrima. P. Syrus:

Iracundiam qui vincit, hostem vincit maximum.

Idem: *Bis vincit, qui se vincit.*

1240 *Impio aspectu fugem.* similiter in Agamemn. actu 1.

Fugio Thyestes inferos, superos fugo.

1242 *Reddi. redde*, est in membranis.

1245 *Generis sacra.* gentilitia sacra intelligit: quorum mentio apud Liuium lib. 5. quæ gentilibus erant communia. Gentiles verò dicuntur, qui ex eodem genere orti sunt, vt Sex. Pompeius scribit. & qui simili nomine appellantur, vt ait Cincius, gentiles mihi sunt. Quo sensu, secundùm quosdam, Cicero Seruium Tullium regem gentilem suum appellauit, cùm interim ab eo genus nõ traheret. vide Paul. Manutium ad 1. epist. famil. Ciceron.

1246 *Vtrumque.* patris & altoris.

1253 *Monstra.* quidam manusc. continent, *Aut terram.*

1257 *Cur animam.* Euripides:

τί δῆτα φείδομαι ψυχῆς ἐμῆς;

1261 *Morte sanandũ est scelus.* tradit Phalaris (si ipse auctor) in epist. ad Alcibonum, neminem animi morbo, qualis est insania, aliter quàm morte mederi posse.

1262 TH. *Perimes parentem?* HER. *facere ne possim, occidam. Genitore coram.* TH. *cernere hunc docui nefas.* AM. *Memoranda potiùs.* ita hæc leguntur in Lipsicâ editione, sanè ineptissimè. nos aliter cum quibusdã m. s. & (nisi fallor) optimè, legimus hoc modo:

Lachrymare vultus nescit. huc ensem date,
Date huc sagittas, stipitem huc vastum date.
Tibi tela frangam nostra, tibi nostros puer
Rumpemus arcus, ac tuis stipes grauis
Ardebit vmbris, ipsa Lernæis frequens
Pharetra telis in tuos ibit rogos.
Dent arma pœnas. vos quoque infaustas meis
Cremabo telis, ô nouercales manus.
TH. *Quis nomen vnquam sceleris errori dedit?*
HER. *Sæpe error ingens sceleris obtinuit locum.*
TH. *Nunc Hercule opus est. perfer hanc molẽ mali.*
HER. *Non sic furori cessit extinctus pudor,*
Populos vt omnes impio aspectu fugem.
Arma, arma, Theseu, flagito properè mihi
Subtracta reddi. sana si mens est mihi,
Referte manibus tela: si remanet furor,
Pater recede. mortis inueniam viam.
AM. *Per sancta generis sacra, per ius nominis*
Vtrunque nostri; siue me altorem vocas,
Seu tu parentem; perq; venerandos piis
Canos; senectæ parce desertæ precor,
Annisq; fessis. vnicum lapsæ domus
Firmamen, vnum lumen afflicto malis
Temet reserua. nullus ex te contigit
Fructus laborum. semper aut dubium mare,
Aut monstra timui. quisquis in toto furit
Rex sæuus orbe, manibus aut aris nocens,
A me timetur. semper absentis pater
Fructum tui, tactumq;, & aspectum peto.
HER. *Cur animam in ista luce detineam amplius,*
Morerq;, nihil est. cuncta iam amisi bona;
Mentem, arma, famam, coniugem, natos, manus,
Etiam furorem. nemo polluto queat
Animo mederi: morte sanandum est scelus.
TH. *Perimes parentẽ?* HE. *facere ne possim, occidã.*
TH. *Genitore corã.* HE. *cernere hunc docui nefas.*
AM. *Memoranda potiùs omnibus facta intuens,*
Vnius à te criminis veniam pete.
HER. *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*
Laudanda feci iussus. hoc vnum, meum est.
Succurre genitor, siue te pietas mouet,
Seu triste fatum, siue violatæ decus
Virtutis; effer arma, vincatur meâ
Fortuna dextrâ. TH. *sunt quidem patriæ preces*

Satis

Satis efficaces, sed tamen nostro quoque
Moueare fletu. surge, & aduersa impetu
Perfringe solito: nunc tuum nulli imparem
Animum malo resume: nunc magnâ tibi
Virtute agendum est: Herculem irasci veta.
HER. *Si viuo, feci scelera: si morior, tuli.*
Purgare terras propero: iamdudum mihi
Monstrum impium, sæuumq́, & immite, ac ferum
Oberrat: agedum dextra, conare aggredi
Ingens opus, labore bisseno amplius.
Ignaue cessas? fortis in pueros modò,
Pauidamq́ matrem? arma nisi dentur mihi:
Aut omne Pindi Thracis exscindam nemus,
Bacchiq́ lucos, & Cithæronis iuga
Mecum cremabo; tota, cum domibus suis
Dominisq́, tecta; cum deis, templa omnibus
Thebana, supra corpus excipiam meum,
Atque vrbe versâ condar: &, si fortibus
Leue pondus humeris mœnia immissa incident,
Septemq́ opertus non satis portis premar:
Onus omne media parte qua mundus sedet,
Dirimitq́ superos, in meum vertam caput.
Redde arma. AM. *vox est digna genitore Herculis.*
Hoc en peremtus spiculo cecidit puer:
Hoc Iuno telum manibus emisit tuis:
Hoc nunc ego vtar. THE. *ecce quàm miserum metu*
Cor palpitat, corpusq́ sollicitum ferit.
Aptata arundo est: ecce iam facies scelus
Volens sciensq́: pande, quid fieri iubes?
HER. *Nihil rogamus, noster in tuto est dolor.*
AM. *Natum potes seruare tu solus mihi*
Theseu, ipse necdum maximum euasi metum.
Miserum haud potes me facere, felicem potes.
Sic statue, quicquid statuis, vt causam tuam,
Famamq́ in arcto stare & ancipiti scias.
Aut viuis, aut occidis. hanc animam leuem,
Fessamq́ senio, nec minùs quassam malis
In ore primo teneo. tam tardè patri
Vitam dat aliquis? non feram vlteriùs moram,
Lethale ferrum pectori impressum induam,
Hîc hic iacebit Herculis sani scelus.
HER. *Iam parce genitor, parce, iam reuoca manũ:*
Succumbe virtus, perfer imperium patris.
Eat ad labores hic quoque Herculeos labor.

Viua-

1277 *Si viuo, feci.* quia viuendo videbor ea, quæ furore cogente feci, scelera rata habere & confirmare.

Si morior, tuli. tunc apparebit me in scelera illa non consensisse, propter quæ à me ipso pœnas exegerim.

Tuli. hoc est, à furore illata pertuli.

1290 *Incident.* quidam v. l. habent, *excident.* fortè elegantiùs.

1296 *Hoc Iuno telum manibus emisit tuis.* homicidæ solebant excusationis loco adferre telum non à se emissum, sed vel effugisse manus, vel ab alio emissum fuisse. posterioris exemplum hic apud Senecam, prioris habes apud Euripidem, in Oreste:

—— παρηΐδων τ' ἐξ ἐμῶν
ἐκρεμνᾶσθ', ὥστε χέρας ἐμὰς λιπεῖν βέλος.

1307 *Aut occidis.* si non viuis, me occidis, causam mortis præbendo.

1309 *In ore primo teneo.* ita apud Laërtium & Gellium. Plato; de Agathone

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Lucilius Satyr. 20. vt ego apud Nonium lego, in Priores;

Eduxiq́ ollis animam in primoribu' labris.

& sequenti fragmento reponendum; *animã in labris primoribus vix pertuli.* Seneca epist. 30. Senilis anima in primis labris esset. & incertus poëta apud Gellium & Macrob.

Anima tunc agra & saucia
Cucurrit ad labias mihi
Orisq́ rictu peruium
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus
Vbi transiret nititur.

Viuamus. artus alleua afflictos solo
Theseu parentis. dextra contactus pios
Scelerata refugit. AM. *hanc manum amplector libens;*
Hac nixus ibo; pectori hanc ego admouens
Pellam dolores. HER. *quem locũ profugus petam?*
Vbi me recondam? quáve tellure obruam?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persicâ
Violentus vndâ Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsve Iberâ turbidus gaza fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare;
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus. in quas impius
Terras recedes? ortum, an occasum petes?
Vbique notus, perdidi exilio locum.
Me refugit orbis, astra transuersos agunt
Obliqua cursus, ipse Titan Cerberum
Meliore vultu vidit. ô fidum caput
Theseu; latebram quære longinquam, abditam.
Quicunque semper sceleris alieni arbiter
Amas nocentes, gratiam meritis refer,
Vicemq; nostris. redde me infernis precor
Vmbris reductum, meq; subiectum tuis.
Restitue vinclis. ille me abscondet locus,
Sed & ille nouit. THE. *nostra te tellus manet:*
Illic solutam cæde Gradiuus manum
Restituit armis. illa te, Alcide, vocat,
Facere innocentes terra quæ superos solet.

1318 *Hanc manum.* Herculis.

1327 *Tota Tethys.* Catullus, in Gellium:
Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Non genitor Nympharũ abluat Oceanus.

1336 *Amas nocentes.* hoc dicit, quia Theseus amauerat Pirithoum, atque eum iuuerat in rapienda Proserpina; nunc se liberos necantem, & summum furentem furorem non deseruerat.

1339 *Restitue vinclis.* redde me catenis quibus te apud inferos vinctum exemi.

1342 *Illa te, &c.* Euripides in Herc.fur.
Θήβας μὲν οὖν ἔκλειπε, τοῦ νόμου χάριν·
ἕπου δ' ἅμ' ἡμῖν πρὸς πόλισμα Παλλάδος.
ἐκεῖ χέρας σὰς ἁγνίσας μιάσματος, &c.

1343 *Quæ superos.* Mars enim in Areopago, de Halirrothij Neptuni F. cæde causam dixit, & absolutus fuit omnium deorum sententiis. quia vim vi repulisset. quod vtique gentium iure permittitur. l. 1. §. vim vi, D. de vi & vi arma. l. sed & partus. §. quæri poterit, D. quod met. cau. &c. l. vt vim, D. de iust. & iur. l. scientiam, §. qui eum, D. ad leg. Aquil. l. 3. D. vnde vi, & de vi arma.

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Hercules OEtæus.

TRAGOEDIA VI.

PERSONÆ.

Hercules.	Chorus mulierum.
Iole.	Nutrix.
Hyllus.	Alcmena.
Philoctetes.	Deianira.

ACTVS PRIMVS.

HERCVLES.

SAtor *deorum; cuius excussum manu*
Vtræq; Phœbi sentiunt fulmen domus;
Secure regna: protuli pacem tibi,
Quacunque Nereus porrigi terras vetat.
Non est tonandum. perfidi reges iacent,
Sæui tyranni: fregimus, quicquid fuit
Tibi fulminandum. sed mihi cælum parens
Adhuc negatur. parui certè, Ioue
Vbique dignus: teq; testata est meum
Patrem nouerca. quid tamen nectis moras?
Nunquid timemur? nunquid impositum sibi
Non poterit Atlas ferre cum cælo Herculem?
Quid astra genitor, quid negas? mors me tibi
Certè remisit. omne concessit malum,
Quod terra genuit, pontus, aër, inferi.
Nullus per vrbes errat Arcadias leo,
Stymphalis icta est, Mænali nulla est fera.
Sparsit peremtus aureum serpens nemus,
Et Hydra vires posuit, & notos Hebro
Cruore pingues hospitum fudi greges,
Hostisq; traxi spolia Thermodontiæ.
Vidi regentem fata, nec tantùm redij;
Sed trepidus atrum Cerberum vidit dies,
Et ille solem. nullus Antæus Libys
Animam resumit. cecidit ante aras suas
Busiris. vnâ est Geryon sparsus manu,
Taurusq; populis horridus centum pauor.

Quod-

IN HERCVLEM OETAEVM ADVERSARIA.

Hercules OEtæus. licet noster hac tragœdia eam Sophoclis, quæ τραχίνιαι inscribitur, imitatus fuerit: inscriptionem tamen ab Euripide maluit accipere. quia illa Sophoclea reprehensione non vacat, si Scaligero patri lib. 3. de arte poët. cap. 97. credimus. Porrò ex hac Senecæ tragœdia Martiranus Coriolanus multa in tragœdiam suam, Christum transtulit.

2 *Vtraque Phœbi sentiunt fulmen domus.* id est, oriens & occidēs. Sic Ouid. 1. Metam.
Litera voce replet sub vtroque iacentia Phœbo.

& in epistolis:
Implesti meritis solis vtramque domum.

16 *Leo.* hic fuit primus labor Herculis. Hilasius:
Oppressit Nemea primùm virtute leonem.

17 *Stymphalis.* quinctus labor. Euphorbus:
Deiecit horrisono quincto Stymphalidas arcu.

Mænali. Eustenius:
Tertius, enectus sus est Erymanthius ingens.

18 *Serpens.* custos Hesperidum. Vitalis:
Postremò Hesperidum victor tulit aurea mala.

Fuit ergo hic labor duodecimus.

19 *Hydra.* Secundus labor. Maximian.
Exstincta est anguis qua pullulat hydra secundo.

20 *Fudi.* quotquot vidi antiq. cod. non *fudi*, habent, sed *fregi.*

Greges. Diomedis equos. Vomanus:
Tū Diomedis equos nono, cū rege peremit.

21 *Hostisq; traxi spolia Thermodontiæ.* Hippolytes Amazonum reginæ. Pompeian.
Abstulit Hippolytæ sexto sua cingula victæ.

23 *Cerberum.* Asmenus:
Vndecimo extractus vidit noua Cerberus astra.

Atrum Cerberum. sic alibi dixit:
Atrum per vrbes traxit Argolicas canē.

24 *Antæus.* cur Antæus iste terræ filius sit dictus, à Procopio, lib. 4. de bello Vandalico, traditum memini: scilicet, quia Tingitani, quorum Rex Antæus, se veros Africæ indigenas gloriabantur.

26 *Geryon.* Palladius:
Geryonē decimo triplici cum corpore vicit.

27 *Taurusq;.* Iulianus:
Octauo domuit magno luctamine taurum.

Populis horridus centum pauor. iratus Neptunus taurum Cretensibus immiserat: quia Minos, eius beneficio latè mari imperans, nihilo quàm ceteris diis maiorem sibi honorem habuisset. eum taurum ab Hercule in Creta occisum Claudianus testatur: alij in Peloponneso necatum volunt. fortè quia, vt constat, è Creta in Peloponnesum traiecit. Pausanias, in Atticis: καὶ τοῦτον οἱ Κρῆτες τὸν ταῦρον ἐς γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνα φασὶν, ὅτι θαλάσσης ἄρχων Μίνως τῆς Ἑλληνικῆς, οὐδένα Ποσειδῶνα ἦγεν ἄλλου θεοῦ μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν ταῦρον τοῦτον φασὶν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἆθλον. non est igitur facilè iudicare, de Creta an Peloponneso loquatur Seneca: cùm vtraque centum vrbes habuerit.

46 *Terra defecit gradum.* hæc omnium omnino librorum lectio est: quidam tamen

οὔτε μουσῶν οὔτε χαρίτων ἐπιδεὴς ἀνὴρ

ex coniectura reposuit; *terra deseruit gradū.* quia dehiscens tellus viam Herculi ad inferos, & ab inferis rursus ad superos præbuit. Sed huic emendationi non prius assentiendum, quàm libri alicuius scripti auctoritate, aut firmioribus rationum momentis astruatur. fortè legendum; *terra defecit gradu.* Sic deficere facultatibus, conditione, & similia apud probos scriptores inuenias: & eadē erit sententia, quæ futura esset, si, *deseruit gradum*, legeremus.

51 *Prosequor? persequor,* est in nonnullis autographis.

56 *Quanta nunc fregi mala.* hoc mihi est suspectum an scripsit Seneca? *quanta confregi mala.*

69 *Annum fugata tradit Astrea leo.* fugatæ ab hominum impietate & iniustitia, vt aliàs dixi. Obseruabis quàm peritè hęc signa à poëta suo quæque ordine collocentur. ante virginem leo, ante leonē cancer de quibus, & ceteris Zodiaci signis Q. Cicero ita scripsit:

Flumina verna cient obscuro lumine pisces:
Curriculumq́; aries *æquat noctisq́; diisq́;*
Cornua quē comunt. florū prænuncia tauri:
Aridaq́; æstatis gemini *primordia pandūt:*
Longaq́; iā minuit præclarus lumina cācer:
Languificusq́; leo *proflat ferus ore calores:*
Post modicum quatiens virgo *fugat orta vaporem:*
Auctumni reserat portas, æquatq́; diurna
Tempora nocturnis, dispenso sidere, libra:
Et fœtos ramos denudat flamma nepai:
Pigra sagittipotens *iaculatur frigora terris:*
Bruma gelu glaciās iuba respirat capriconi:
Quam sequitur nebulas rorans liquor altus aquarij;
Tanta super circaq́; vigēt vbi flumina, &c.

Quodcunque tellus genuit infestum, occidit,
Meaq́; fusum est dexterâ. iratis deis
Non licuit esse. si negat mundus feras,
Animum nouerca: redde nunc gnato patrem,
Vel astra forti. nec peto, vt monstres iter:
Permitte tantùm, genitor, inueniam viam.
Vel si times, ne terra concipiat feras:
Properet malum quodcunq́;, dum terra Herculem
Habet, videtq́;. nam quis inuideat mala?
Aut quis per vrbes rursus Argolicas erit
Iunonis odio dignus? in tutum meas
Laudes recepi. nulla me tellus silet.
Me sensit Vrsæ frigidum Scythicæ genus,
Indusq́; Phœbo subditus, Cancro Libys.
Te clare Titan testor, occurri tibi
Quacunque fulges: nec meos lux prosequi
Potuit triumphos: solis excessi vices,
Infraq́; nostras substitit metas dies.
Natura cessit. terra defecit gradum.
Laxata per me nox, & extremum chaos
In me cucurrit: inde ad hunc orbem redij,
Vnde retro nemo. tulimus Oceani minas:
Nec vlla valuit quatere tempestas ratem,
Quacunq́; pressi. pars quota est, quam prosequor?
Iam vacuus æther non potest odio tuæ
Sufficere nuptæ: quasq́; deuincam feras
Tellus timet concipere, nec monstra inuenit.
Feræ negantur: Hercules monstri loco
Iam cœpit esse. quanta nunc fregi mala,
Quot scelera nudus? quicquid immane obstitit,
Solæ manus strauere: nec iuuenis feras
Timui, nec infans: quicquid est iussum, leue est.
Nec vlla nobis segnis illuxit dies.
O quanta fudi monstra, quæ nullus mihi
Rex imperauit! institit virtus mihi,
Iunone peior. sed quid impauidum genus
Fecisse prodest? non habent pacem dei.
Purgata tellus omnis, in cælo videt
Quodcunque timuit. transtulit Iuno feras.
Ambit peremtus Cancer ardentem plagam,
Libyæq́; sidus fertur, & messes alit.
Annum fugatæ tradit Astreæ Leo:
At ille iactans feruidam cælo iubam
Austrum madentem siccat, & nimbos trahit.

Inua-

Inuasit omnis ecce iam cælum fera,
Meq; antecessit. victor è terris meos
Specto labores, astra portentis priùs
Ferisq; Iuno tribuit: vt cælum mihi
Faciat timendum. sparserit mundum licet;
Cælumq; terris peius ac peius Styge
Irata faciat; dabitur Alcidæ locus.
Si post feras, post bella, post Stygium canem
Nondum astra merui; Siculus Hesperium latus
Tangat Pelorus, vna iam tellus erit,
Illinc fugabo maria: si iungi iubes;
Committat vndas Isthmos, & iuncto salo
Nouâ ferantur Atticæ puppes viâ:
Mutetur orbis: vallibus currat nouis
Ister, nouasq; Tanais accipiat vias.
Da da tuendos Iuppiter saltem deos.
Illâ licebit fulmen à parte auferas,
Ego quam tuebor. siuè glacialem polum,
Seu me tueri feruidam partem iubes;
Hac esse superos parte securos puta.
Cirrhæa Pæan templa, & ætheriam domum
Serpente cæso meruit: at quoties iacet
Python in Hydra? Bacchus & Perseus deis
Iam se intulere: sed quota est mundi plaga
Oriens subactus? aut quota est Gorgon fera?
Quis astra gnatus laudibus meruit suis
Ex te, & nouerca? quem tuli, mundum peto.
Sed tu comes laboris Herculei Lycha
Præfer triumphos, Euryti victos lares,
Stratumq; regnum. vos pecus rapite ocyus,
Quâ templa tollens ara Cænæi Iouis
Austro timendum spectat Euboicum mare.

CHORVS. IOLE.

Choriambici & Anapæstici.

Par ille est superis, cui pariter dies
Et fortuna fuit: mortis habet vices,
Lentè cùm trahitur vita gementibus,
Quisquis sub pedibus fata rapacia,
Et puppem posuit luminis vltimi,
Non captiua dabit brachia vinculis,
Nec pompæ veniet nobile ferculum:
Nunquam est ille miser, cui facile est mori.
Illum si medio decipiat ratis

80 *Siculus.* loci istius hæc esse debet sententia. Si post tot exanclatos labores nondum merui vt in cælum transferar, maius opus aggrediar. Siciliam Italiæ, fugato quod interiacet freto, cõiungam: quemadmodum olim coniuncta fuit, cùm vna continens erat. ita tamen si hoc tibi, genitor, videbitur. Si verò non terras coniungi, sed maria confundi & commisceri iubes, Isthmum Corinthiũ perfodiam. quare versus hos sic olim recensebã:

Si post feras, post bella, post Stygium canẽ
Nondũ astra merui. Siculus Hesperiũ lat^9
Tangat Pelorus; vt vnà cùm tellus erat;
Illinc fugabo maria. Si iungi iubes;
Committat vndas, &c.

Dixit; *vt vna cùm tellus erat.* Sallust. in histor. citante Isidoro lib. 14. etymolog. cap. 7. Italiæ olim, inquit, Siciliam coniunctã fuisse; &, cùm esset vna tellus, medium spacium aut per humilitatem abruptum est aquis, aut per angustiam scissum, & inde Rhegium nominatum, quia Græcè abruptum hoc nomine nuncupatur. idem Strabo li. 4. & magnus Cassiodorus lib. 12. variar. Virgil. Aen. 3. Lucan. lib. 1. docuerunt. Seneca videtur à Sallustio hoc sumsisse. Dixit; *si iungi.* non quidem Siciliam cum Italia; sed maria, quæ dixerat sese fugaturum. dixerat autem se fugaturum mare quod inter Siciliam & Italiam iacet: nunc verò se dicit Aegeum & Ionium, perfosso Isthmo, qui illa dispescit, confusurum.

102 *Cænæi Iouis.* Sophocles in Trachiniis:

ἀκτή τις ἐς' Εὐβοιὶς, ἔνθ' ὁρίζεται
βωμὸς, τελεῖ τ' ἔγκαρπα Κηναίῳ Διΐ.

Aeschylus ἐν τῷ Ποντίῳ γλαύκῳ,

Εὐβοΐδα καμπτὴν ἀμφὶ Κηναίου Διὸς
ἀκτὴν
κατ' αὐτὸν τύμβον ἀθλίου Λίχα.

Igitur scribe; *Cenæi Iouis.* cum Strabone & Ptolomæo. nam Stephanus hic mendosus videtur.

103 *Astro.* Arturo, qui Euboico mari dominatur; de quo Virgilius Aeneid. 2.

——scit triste Mineruæ
Sidus & Euboicæ cautes, vltorq; Caphareus.

110 *Nobile ferculũ.* non ducetur in triumpho. ferculum, inquit Placiades, est missus carnium. Sed hoc loco ponitur pro instrumento, quo spolia suspendebantur, vt Liuius vsurpauit lib. 1. his verbis: Inde exercitu victore reducto, ipse cùm factis vir magnificus, tum factorum ostentator haut minor, spolia, ducis hostium cæsi suspensa, fabricato ad id aptè ferculo, gerens in Capitolium, &c. Nec enim audiendus est Nicol. Perrottus, in verbo Feretrius Iuppiter, qui apud Liuium non *ferculo*, sed *feretro* legendum existimat, & errat Oliuerius Arziganensis, in commen-

tariis in Valerium Maximum, in hanc sententiam inclinans. Asconius Pedianus, Ferculis, inquit, signa ante triumphantem vehi per pompam solebant.

114 *Mare diuidunt.* venti victores, Eurus & Africus.

125 *Gelidus Dolops.* Nam Dolopes ad Pindum in extrema Phthia habitant.

134 *Ieiuna soli iugera Thessali* vnus m.s. liber habet: *ieiuna Pholi*, &c. vt de Pholoe monte locutus fuerit.

142 *Quæ cautes Scythiæ.*

—— duris genuit te Caucasus horrens
Cautibus —— ait Virgilius.

Idem:

—— duris in cautibus illum
Ismarus aut Rhodope aut extremi Garamantes:

Quis genuit lapis? Aeschylus, in Prometheo vincto:

σιδηρόφρων κἀκ πέτρης εἰργασμένος.

idem loquendi genus Homer. vsurpat Il. π'.

144 *Te fera Caspia.* tigris. Virgilius:

—— Hyrcanæq; admorunt vbera tigres.

Ouid. 7. Metamorph.

—— tum me de tigride natam.

145 *Virgata.* maculis dispersa. sic alibi:
Virgatas India tigres ——

151 *Sensit.* m.s. *sentit.* rectè. vt sequentibus conueniat.

156 *Poterunt.* lege ex v.l. *poterant.*

167 *Tumidus Gyges.* in omnibus apographis legitur *Gygas.* vnde possit videri legendum *Gyas*, sicut apud Horatium Muretus & Lambinus reposuerũt ex Apollodori bibliotheca. retineo tamen *Gyges*, quam vocẽ Hesiodus, Apollonij Scholiastes, Higynus Capitolinus, & Priscianus agnoscunt. Ouidius quoque cecinit:

Centimanum Gygen, semibouemq; virum.

Idem 2. Amorum:

Ausus eram memini cælestia dicere bella,
Centimanũq; Gygen, & satis oris erat.

Fastor lib. 5.

Quid grauiùs victore Gyge captiua tulissem?

vnde apparet inane esse quod Dion. Lambino ad od. 17 lib. 2. carm. Horatij scrupulum iniecit. patet namque idem quod in aliis nominibus propriis vsuuenire solet, in hoc nomine quoque verisimiliter cõtingere; vt *Gyges* priorem syllabam modò corripiat, modò producat. Quare non video cur in Horatij odis tantopere *Gyas* pro *Gyges* iuuet reponere. potuit faciliùs vnius Apollodori liber vitiari; quàm omnia Hesiodi, Apollonij Scholiastæ, Ouidij, Higyni Capitolini, & Prisciani exemplaria. Præterea carminis conditio

Ponto, cùm borean expulit africus,
Aut eurus zephyrum, cùm mare diuidunt,
Non puppis laceræ fragmina colligit,
Vt litus medio sperit in æquore.
Vitam qui poterit reddere protinus,
Solus naufragium non poterit pati.
Nos turpis macies, & lachrymæ tenent,
Et crinis patrio puluere sordidus.
Nos non flamma rapax, non fragor obruit.
“ *Felices sequeris mors, miseros fugis.*
Stamus. nec patriæ mœnibus (heu) locus
Et siluis dabitur, lapsaq; sordidæ
Fient templa casæ: iam gelidus Dolops
Hâc ducet pecudes; quâ tepet obrutus
Stratæ qui superest Oechaliæ cinis:
Illo Thessalicus pastor in opido
Indoctâ referens carmina fistulâ,
“ *Cantu nostra canet tempora flebili.*
“ *Et dum pauca Deus sæcula contrahit,*
Quæretur patriæ quis fuerit locus.
Felix, incolui non steriles locos,
Nec ieiuna soli iugera Thessali:
Ad Trachyna vocor, saxa rigentia,
Et dumeta iugis horrida torridis,
Vix gratum pecori montiuago nemus.
At si quas melior sors famulas vocat;
Illas, aut volucer transferet Inachus,
Aut Dircea colent mœnia; quâ fluit
Ismenus tenui flumine languidus:
Hic mater tumidi nupserat Herculis.
Quæ cautes Scythiæ, quis genuit lapis?
Num Titana ferunt? te Rhodope tulit,
Te præruptus Athos, te fera Caspia,
Quæ virgata tibi præbuit vbera.
Falsa est de geminis fabula noctibus,
Æther cùm tenuit sidera longiùs,
Commisitq; vices Lucifer Hespero,
Et soles vetuit Delia tardior.
Nullis vulneribus peruia membra sunt:
Ferrum sentit hebes, lentior est chalybs,
In nudo gladius corpore frangitur,
Et saxum resilit, fataq; negligit,
Et mortem indomito corpore prouocat.
Non illum poterant figere cuspides,

Non

Non arcus Scythicâ tensus arundine,
Non quæ tela gerit Sarmata frigidus,
Aut; qui soliferæ suppositus plagæ
Vicino Nabathæ vulnera dirigit;
Parthus Cnoßiacis certior ictibus.
Muros OEchaliæ corpore propulit.
Nil obstare valet: vincere quod parat,
Iam victum est. quota pars vulnere concidit?
Pro fato potuit vultus iniquior,
Et vidisse sat est Herculeas minas.
Qui vastus Briareus, qui tumidus Gyges
Supra Thessalicos constitit aggeres,
Vt cælo insereret vipereas manus;
Hoc vultu riguit. commoda cladibus
Magnis magna patent. nil superest mali,
Iratum misere vidimus Herculem.
IOL. *At ego infelix non templa suis*
Collapsa deis, sparsósve focos,
Natis mistos arsisse patres,
Hominiq; deos, templa sepulchris:
Nullum querimur commune malum.
Aliò nostras fortuna vocat
Lachrymas: alias flere ruinas
Mea fata iubent. quæ prima querar?
Quæ summa gemam? pariter cuncta
Deflere iuuat: nec plura dedit
Pectora tellus. vt digna sonent
Verbera planctu: me vel Sipyli
Flebile saxum figite superi,
Vel in Eridani ponite ripis;
Vbi mæsta sonat Phaëtontiadum
Turba sororum: me vel Siculis
Addite saxis; vbi fata gemit
Thessala Siren: vel in Edonas
Tollite siluas: qualis natum
Daulias ales solet Ismariâ
Flere sub vmbrâ, formam lachrymis
Aptate meis, resonetq; malis
Aspera Trachyn. Cyprias lachrymas
Myrrha tuetur: raptum coniux
Ceyca gemit: sibi Tantalis est
Facta superstes: fugit vultus
Philomela suos, natumq; sonat
Flebilis Itym: cur mea nondum

non minùs vnum quàm alterum recipit. Quinetiam nec ipsi dissimulant in multis autographis *Gyges* cõtineri. Sanè quod nonnulla exemplaria *Gygas* habeant, quid ad rẽ? cur *Gygas* potiùs ex *Gyas* sit deprauatum, quàm ex *Gyges*? imò istuc magis crediderim. facit hic Senecæ locus, in quo eadem ratione pro *Gyges* scriptũ fuit mendosè *gygas*.

173 *Templa suis Collapsa Deis.* item; *templa sepulcris.* hæc duo ex cũctis miseriis quæ in vrbium expugnationibus perferũtur, miserrima veteres existimarunt. vnde eleganter Cornificius lib. 4. ad Heren. O feros animos! ô crudeles cogitationes! ô derelictos ab humanitate homines! qui agere ausi sunt, aut qui cogitare potuerunt, quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris, deiectis mœnibus ouantes irruerent in ciuitatẽ, quomodo Deorum templis spoliatis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in seruitutem, virginibus, matribusfamilias, ingenuis pueris sub hostilem libidinẽ subiectis, vrbs acerbissimo concidat incendio conflagrata.

184 *Sipyli.* me adinstar Niobes in saxum Dij mutent, & in Sipylo statuant. caue scribas *Sypilus*. Aeschylus ἐν τῇ Νιόβῃ,

Σίπυλον Ἰδαίαν ἀνὰ χθόνα.

id confirmant Strabo lib. 1. Pausanias in Atticis, Stephanus de vrbibus, & Plutarchus in lib. de fluuiis. quod autem in quibusdam libris legitur *Sisiphi*, non placet. quia Sisiphi lapis non est flebilis: infrà autem dicitur,

Flebile saxum.

Niobes autem statua:

Liquitur, & lachrymis etiamnunc marmora manant.

vt testantur Ouidius, Pausanias, & Q. Smyrnæus lib. 1.

190 *Thessala Siren.* Thessalam dicit. vel quia Sirenes Acheloi filiæ sunt, Nonnus in Dionysiacis; vel quia opera earum veneficiis erant non absimilia; Thessali autem veneficiis quondam nobilissimi exstiterunt, vt docent Aristoph. in Nubibus, & ibi Scholiastes; Plinius lib. 30. Apuleius de asino aureo lib. 1. & 2. vnde venefici Thessali sunt appellati, Horat. lib. 1. odar. Plautus in Amphitruone.

192 *Daulias.* C. Albinouanus, in eleg. de morte Neronis ad Liuiam:

Talis in vmbrosis mitis nunc deniq; siluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

199 *Philomela.* non est hic mulieris nomen proprium, nam omnes consentiunt, Procnen non Philomelam Ityli matrẽ fuisse: sed est nomen auis, quam lusciniam vocamus; in quam Procnen fuisse conuersam plerique scriptores tenuerunt, vt à Iacobo Crucio, in annotation. Virgilianis; Pierio lib. 22.

Hieroglyphic. Petro Victorio, in comment. Rhetoric. Aristotelis; & Fuluio Vrsino, in collationibus Virgilianis, fuit obseruatum: ego tamen plures (ni fallor) scriptorum locos subieci, quam illi collegerũt. Hom. Odyss. τ'.

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηὶς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Virgilius:

Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit,
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Tzetzes Chiliad. 7. histor. 142.

—— οἱ δὲ θεοὶ ἐκείνας
εἰς ὄρνις μεταβάλλουσι Πρόκνην εἰς ἀηδόνα,
τὴν Φιλομήλαν ἤμειψαν πάλιν εἰς χελιδόνα.

Aristophanis Scholiastes: Πρόκνη εἰς ἀηδόνα, ἡ δὲ Φιλομήλα εἰς χελιδόνα μεταβληθεῖσα. quibus consentit Gabrias in fabulis, dicens Ityn filiũ Lusciniæ, & Probus ac Seruius ad 15. carmen lib. 4. Georg. & noster poëta his verbis: *—— qualis natum*

Daulias ales solet Ismaria
Flere sub vmbra;

quæ, vt dixi, imitatione Albinouani sunt scripta.

200 *Flebilis Itym.* Horatius lib. 4. carm.

Nidum ponit Itym flebiliter gemens
Infelix auis.

206 *Turba loquetur.* egregiè duo lib. vet. *Fama loquetur.* Catullus:

—— nam te omnia sæcla
Noscent, & qui sis fama loquetur anus.

„ *Vidi, vidi.* Higynus, siue Hyginus, siue
„ Hygenus, in fabulis, Hercules, inquit, cùm
„ Iolem Euryti filiam in coniugium petiisset,
„ illeque eum repudiasset, Oechaliam expu-
„ gnauit: qui, vt à virgine rogaretur, (*sic emen-*
„ *do*) parentes eius coram ea interficere velle
„ cœpit; illa animo pertinacior, parentes suos
ante se necari est perpessa.

213 *Vestite.* barbatæ. nã barba vestis dicitur. inde, teste Seruio, inberbes dicuntur inuestes.

219 *Sæpe dolor.* in multis v. l. continetur; *sæue dolor.* in aliis; *sæpè.* hoc est, quoties iussa perferre cogar.

220 *Formaq́ mortem paritura mihi.* Deïaneira apud Sophoclem, in Trachiniis, ait venustam formam Iolæ exitio fuisse:

—— στρέψασ' ὅτι.
τὸ κάλλος αὐτῆς τὸν βίον διώλεσεν.

Plutarch. in Parallelis, ex Nicia Mallote, re-

Capiunt volucres brachia plumas?
Felix, felix; cùm silua domus
Nostra feretur, patrioq́ sedens
Ales in agro referam querulo
Murmure questus; volucremq́ Iolem
Fama loquetur. vidi vidi
Miseranda mei fata parentis;
Cùm lethifero stipite pulsus,
Totâ iacuit sparsus in aulâ.
Prô si tumulum fata dedissent,
Quotiens genitor quærendus eras?
Potuine tuam spectare necem,
Nondum teneras vestite genas,
Nec dum fortis sanguine Thoxeu?
Quid vestra querar fata parentes?
Quos in tutum mors æqua tulit.
Mea me lachrymas fortuna rogat:
Iam iam dominæ captiua, colos,
Fusosq́ legam: prô, sæpe decor,
Formaq́ mortem paritura mihi.
Tibi cuncta domus concidit vni:
Dum me genitor negat Alcidæ,
Atque Herculeus socer esse timet.
Sed iam dominæ tecta petantur.
CH. *Quid regna tui clara parentis,*
Proauosq́ tuos respicis amens?
Fugiat vultus fortuna prior.
Patiens quisquis nouit famulum,
Regemq́ pati; vultusq́ suos
Variare potest; vires pepulit
Pondusq́ mali: casus animo
Qui tulit æquo.

ACTVS SECVNDVS.

NVTRIX. DEIANIRA.

NV. *O quàm cruentus feminas stimulat dolor,*
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus.
Scylla & Charybdis Siculâ contorquens freta
Minus est timenda: nulla non melior fera est.
Namq́ vt reluxit pellicis captæ decus,
Et fulsit Iole, qualis innubis dies,
Purúmue claris noctibus sidus micat:
Stetit furenti similis, ac toruum intuens

Herculea coniux: fœta vt Armeniâ iacens
Sub rupe tigris, hoste conspecto exilit:
Aut iussa thyrsum quatere, conceptum ferens
Mænas Lyæum, dubia quò gressus agat,
Hæsit parumper: tum per Herculeos lares
Lymphata rapitur, tota vix satis est domus:
Incurrit, errat, sistit, in vultus dolor
Processit omnis: pectori pæne intimo
Nihil est relictum: fletus insequitur genas:
Nec vnus habitus durat, aut vno furit
Contenta vultu: nunc inardescunt genæ,
Pallor ruborem pellit, & formas dolor
Errat per omnes: queritur, implorat, gemit.
Sonuere postes: ecce præcipiti gradu
Secreta mentis ore confuso exerit.
DE. *Quamcunq; partem sedis ætheriæ premis*
Coniux Tonantis, mitte in Alcidem feram
Quæ mihi satis sit. si qua fœcundum caput
Palude totâ vastior serpens mouet,
Ignara vinci: si quid excessit feras
Immane, dirum, horribile; quo viso Hercules
Auertat oculos, hoc specu immenso exeat:
Vel si feræ negantur, hanc animam precor
Conuerte in aliquod, quodlibet possum malum
Hac mente fieri: commoda effigiem mihi
Parem dolori: non capit pectus minas.
Quid excutis telluris extremæ sinus,
Orbemq; versas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in isto pectore inuenias feras,
Quas timeat. odiis accipe hoc telum tuis:
Ego sum nouerca. perdere Alcidem potes.
Profer manus quocumque. quid cessas Dea?
Vtere furente. quod iubes, fiat nefas?
Reperi. quid hæres? ipsa iam cesses licet,
Hæc ira satis est. NVT. *pectoris sani parum*
Alumna questus comprime, & flammas doma,
Frena dolorem, coniugem ostende Herculis.
DE. *Iole meis captiua germanos dabit*
Natis, Iouisq; fiet ex famulâ nurus?
Non flamma cursus pariter, & torrens feret,
Et vrsa pontum sicca cæruleum bibet?
Non ibo inulta: gesseris cælum licet,
Totusq; pacem debeat mundus tibi.
Est aliquid Hydrâ peius iratæ dolor

tulit, Iolem, cùm Hercules Oechaliam oppugnaret, se de muro præcipitem dedisse; casu autem vento vestem sinuante, nihil mali perpessam fuisse.

258 *Innubis.* ἀνέφελος Aristoteli, innubilus Lucretio.

246 *Lymphata* Pacuuius,

—*tanquam lymphata & Bacchi sacris commota.*

254 *Sonuêre postes.* Attius, Iliona:

Ibo ad eam, vt sciscam quid volunt, valuæ sonunt.

Idem, Neoptolemo:

Atque adeo valuas sonere sensi regias.

Pacuuius, in Duloreste:

Quódnam autem hoc soniti est quod stridunt fores?

Gracchus, in Atalanta:

O *grata cardo regium egressum indicans.*

Cæcilius, Calchis:

Nam quidnam fores fecêre soniti?

quæ omnia cùm in Græcia agantur, nõ mirum si ex more Græcorum, quem Plutarchus in Poplicola cõmemorat, dicta fuerint. Plutarchi verba sunt: τῶν δ' ἄλλων τότε θυρῶν εἴσω τῆς οἰκίας εἰς τὸ κλείσιον ἀνοιγομένων, ἐκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν ἐκτὸς ἀπάγεσθαι τὸ αὔλειον· ὡς δὴ κατὰ τὸ συγχώρημα τῆς τιμῆς ἀεὶ τοῦ δημοσίου προσεπιλαμβανομένου. τὰς δ' Ἑλληνικὰς πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες· ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς αὑτῶν θύρας ἔσωθεν οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἴσθησις ἔξω γένοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι, καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. Subiungit deinde Plutarchus soli L. Valerio, Poplicolæ fratri, hoc fuisse tributũ: quod etiam Dionys. voluit li. 5. sed repugnat Plinio lib. 36. cap. 18. ita scribenti: Sicut in P. Valerio Poplicola (*malè in meo Plinio legitur;* L, *pro* P. vel M. vt Plutarch. & Dionys. vocant.) qui primus consul fuit cum L. Bruto, post tot merita; & fratre eius, qui bis in eodem magistratu Sabinos deuicerat, adiici decreto, vt domus eorum fores extra aperirentur, & ianua in publicum reiiceretur.

262 *Specu immenso.* o. v. l. repræsentant. *sinu immenso*, & ita Daniel Cayetanus legebat.

269 *Inuenias.* posset etiam legi *inuenies*, vt est in autographis.

278 *Germanos.* impropriè positum pro consanguineis fratribus.

284 *Potiùs?* ego; *est aliquid hydrâ peius.* quæ est vulgata lectio, & o v. l. consentanea, retineo: alij *potiùs*, pro *peius*; reposuerunt: solummodo quia Iouianus Pontanus ita hunc versum citauerat. Verùm potuit Iouianus memoria labi.

Nuptæ. quis ignis tantus in cælum furit
Ardentis Ætnæ? quicquid est victum tibi,
Hic vincet animus. capta præripiet toros?
Adhuc timebam monstra, iam nullum est malum.
Cessere pestes: in locum venit feræ
Inuisa pellex. summe prô rector deûm,
Et clare Titan! Herculis tantum fui
Coniux timentis. vota quæ superis tuli,
Cessere captæ: pellici felix fui:
Illi meas audistis ô superi preces:
Incolumis illi remeat. ô nûllâ dolor
Contente pœna, quære supplicia horrida,
Incogitata, infanda: Iunonem doce,
Quid odia valeant: nescit irasci satis.
Pro me gerebas bella, propter me vagas
Achelous vndas sanguine infecit suo;
Cùm lenta serpens fieret; in taurum trucem
Nunc flecteret, serpente depositâ, minas,
Et mille in hoste vinceres vno feras.
Iam displicemus? capta prælata est mihi?
Non præferetur. qui dies thalami vltimus
Nostri est futurus, hic erit vitæ tuæ.
Quid hoc? recedit animus, & ponit minas.
Iam cessit ira. quid miser langues dolor?
Perdis furorem? coniugis sanctæ fidem
Mihi reddis iterum? quid vetas flammas ali?
Quid frangis ignes? hunc mihi serua impetum.
Pares eramus. non erit votis opus.
Aderit nouerca, quæ manus nostras regat,
Nec inuocata. NV. *quod paras demens scelus?*
Perimes maritum? cuius extremus dies
Primusq́; laudes nouit, & cælotenus
Erecta terras fama suppositas habet?
Rogos in istos terra consurget parens;
Domusq́; soceri prima; & Ætolûm genus
Sternetur omne: saxa iamdudum & faces
In te ferentur: vindicem tellus suum
Defendet omnis. vna quot pœnas dabis?
Effugere terras crede, & humanum genus
Te posse: fulmen genitor Alcidæ gerit.
Iam iam minaces ire per cælum faces
Specta, & tonantem fulmine excusso diem.
Mortem quoque ipsam, quam putas tutam, time.
Dominatur illic patruus Alcidæ tui.

Quo-

301 *Cùm lenta serpens.* Sophocles, in Trachiniis, Acheloum triplicem formam induisse scribit:

μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούκρανος ——

Taurum trucem. Ab Ouidio acceptum, qui eadem de re 9. Metam.

——*restabat tertia tauri*
Forma trucis ——

314 *Nec.* vt Græci οὐδὲ, pro οὐκ; sic nos sæpe *nec*, pro *non*.

Quocunque pergis misera, cognatos deos
Illic videbis. DE. *maximum fieri scelus*
Et ipsa fateor; sed dolor fieri iubet.
NVT. *Moriere.* DE. *moriar Herculis nempe inclyti*
Coniux: nec vllus nocte discußâ dies
Viduam vocabit: nec meos pellex toros
Captiua capiet: antè ab occasu dies
Nascetur Indis: antè glacialem polum,
Scythásve tepida Phœbus afficiet rota;
Quàm me relictam Thessalæ aspiciant nurus.
Meo iugales sanguine exstinguam faces.
Aut pereat, aut me perimat. elisis feris
Et coniugem addat. inter Herculeos licet
Me quoque labores numeret: Alcidæ toros
Moritura certè corpore amplectar meo.
Ire, ire ad vmbras Herculi iunctam licet,
Sed non inultam. si quid è nostro Hercule
Concepit Iole, manibus euellam meis
Antè; & per ipsas pellicem inuadam faces.
Me nuptiali victimam feriat die
Infestus: Iolem dum suprà exanimem ruam.
Felix iacet, quicunque, quos odit, premit.
NVT. *Quid ipsa flammas pascis? & vastum foues*
Vltrò dolorem misera? quid cassûm times?
Dilexit Iolem; nempe dum starent lares,
Regisq; natam peteret. in famulæ locum
Regina cecidit; perdidit vires amor,
Multumq; ab illo traxit infelix status.
Illicita amantur, excidit quicquid licet.
DE. *Fortuna amorem peior inflammat magis,*
Amat vel ipsum; quòd caret patrio lare,
Quòd nudus auro crinis & gemma iacet:
Ipsas misericors forsan ærumnas amat.
NVT. *Hoc vsitatum est Herculi, captas amat.*
Dilecta Priami nempe Dardanij soror
Concessa famulo est. adice, quot nuptas priùs,
Quot virgines dilexit. errauit vagus.
Arcadia nempe virgo, Palladios choros
Dum nectit, Auge, vim stupri passa excidit,
Nullamq; amoris retinet Herculei notam.
Referam quid alias? méne Thespiades vocant?
Breuiq; in illas arsit Alcides face.
Hospes Tymoli Lydiam fouit nurum,
Et, amore captus, ad leues sedit colos:

334 *Viduam notabit.* o.v.l. *viduã vocabit.*

344. *Herculis nuptam.* o.l.v.& plerique excusi habent; *Herculi iunctam libet.*

350 *Felix iacet quicumque quos odit premit.* suprà dixit:

Mors misera non est cõmori quocum velis.

357 *Illicita amantur, excidit quidquid licet.* hoc non ignorans Nonnus Dionys. λσʹ. fugiente puella amorem duplicari scripsit. Ouidius:

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.

Petronius Arbiter:

Nolo, quod cupio, statim tenere,
Nec victoria mi placet parata.

Ausonius:

Hanc volo, quæ non vult; illam, quæ vult, ego nolo.
Vincere vult animos, non satiare Venus.
Oblatas sperno illecebras.

huc spectat illud Turpilij, in Demiurgo:

Ego ædepol docta dico; quæ mulier volet sibi
Suum amicum esse indulgentem & diutinum.
“ *Modicè atq; parcè eius seruiat cupidini.*

Phylarchus histor. lib. 19. fabulam quandam recenset; quæ poëtæ nostri sententiam valdê confirmat. ait olim Iunonem Ioui iratam in Eubœam secessisse; quam cùm placare Iuppiter conaretur, ad Cytheronem Platæensiũ regem, hominem vaferrimum, consilij capiendi caussa, accessit: à quo edoctus, ligneum simulacrum affabrè dedolauit ad muliebrem “ effigiem, idque plaustro impositum vestibus ornatissimis induit, rumoremque sparsit se Platæam, Asopi filiam, vxorem ducturum. quo nuncio accepto, Iuno, quæ nullis precibus placari potuerat, vltrò Iouem accedit, procatur, amplexatur; ipsi simulacro, pellicẽ vltura, manus iniicit: vt verò se ludum fieri sensit, nullâ morâ interpositâ, cum Ioue in gratiam redit, eique confestim morigera fit. Huc etiam spectat callidum Aesopi fabulatoris, qui Crœsi tempore floruit, de reducenda Xanthi philosophi vxore, quæ diuerterat, commentum, à Maximo Planude, in Aesopi vita, relatum.

373 *Vnum feroci stamen intorquens manu.* Ascensius interpretatur, texendo iniiciens singula fila; quod est ridiculum. meliùs Guil. Canterus in lib. nouarum lection. reponit:

Vdum feroci stamen, &c.

quamuis in o.v.l. legatur; *vtrumq; forti stamen, &c.*

377 *Leuis caluit face.* amori facem & ignes antiqui tribuerunt. Zenodotus:

τίς γλύψας τὸν ἔρωτα παρὰ κρήνῃσιν ἔθηκεν
οἰόμενος παύσειν τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι;

Antipater Sidonius:

μὴ κλαίων τὸν ἔρωτα δόκει, Τηλέμβροτε, πείσειν,
μηδ᾽ ὀλίγῳ παύσειν ὕδατι πῦρ ἄπνεές.
χρυσὸς ἔρωτος ἀεὶ παιώνιος. ἐσβέσθη δ᾽
οὐδὲ τότ᾽ ἐν πολλῷ κρυπτόμενος πελάγει.

Ascribam & Porcij Lucini elegans epigramma, solùm vt appareat vnde fuerit desumtum: parum enim pertinet ad id de quo agitur. ait Lucinus:

Custodes ouiũ, teneræq́; propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo est.
Si digito attigero; incendam siluam simul omnem,
Omne pecus. flamma est omnia quæ video.

hæc suspicor accepta ex isto incerti poëtæ tetrasticho:

αὐτὸ τὸ πῦρ καύσειν διζήμενος οὗτος ὁ νύκτωρ
τὸν καλὸν ἱμείρων λύχνον ἀναφλογίσαι·
δεῦρ᾽, ἀπ᾽ ἐμῆς ψυχῆς ἅψον σέλας, ἔνδοθι γάρ μου
καιόμενον πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

huc spectat & illud:

Quid faculam præfers, Phileros, qua nil opu' nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.

& reliqua quæ refert Gellius lib. 19. cap. 9. Ceterùm cur amor igneus, amãtes vero igne dicantur ardere, Paullus Silentiarius docet, his verbis:

—— ἀρτιτύπου γὰρ
εὐθὺς ἀποστράπτει κρύφιος ἔρως κραδίης.
εἰ τέρψις ὀλισθήεσσαν ἔχει φύσιν. ἢν δέ τις οἴστρου
ἄκρον ἕλῃ, φλογέου δύεται αὐτὸς ὅλος.
ἐλπίδι μὴ θέλξῃς φρένα μαχλάδι. γυιοβόρον γὰρ
πῦρ ὑπερεπτίζει θυμὸν ἐφελκομένη.

385 *Sic nostra longum.* quæ sequuntur, dicta sunt propterea quæ apud Sophoclem in Thrachiniis Deianeira sic ait:

ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω,
τὴν δὲ φθίνουσαν. ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ
ὀφθαλμὸς ἄνθος, τῶν δ᾽ ὑπεκτρέπει πόδα.

399 *Quo nimis quisquis deos Orabat vllos.* non mirum si interpretibus hic locus magna crux fuit. est enim mendosus. legendum opinor: *quod nimis, quisquis deos Orabat vllos.* hac sententia: quæcumque deos vllos orabat, nimis orabat vt Herculis coniux fieret. & ne quis miretur me ita interpretari: singillatim vnumquodque persequar. Pro *quo* reposui *quod*. hoc est, thalamos nostros, Herculis con-

Vdum feroci stamen intorquens manu.
Nempe illa ceruix spolia deposuit feræ,
Crinemq́; mitrâ preßit, & famulus stetit
Hirtam Sabæâ marcidus myrrhâ comam:
Vbique caluit, sed leui caluit face.
Hærere amantes post vagos ignes solent.
Famulámne, & hostis præferet gnatam tibi?
DE. *Vt alta siluas forma vernantes alit,*
Quas nemore nudo primus inuestit tepor:
Aut cùm solutos expulit boreas notos,
Et sæua totas bruma decußit comas,
Deforme solis aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus,
Malisq́; minus est. quicquid in nobis fuit
Olim petitum, cecidit, & partu labat,
Materq́; multum rapuit ex illo mihi,
Ætas citato senior & rapuit gradu.
Vides vt altum famula non perdat decus?
Cessere vultus penitus, & pædor sedet,
Tamen per ipsas fulget ærumnas decor,
Nihilq́; ab illa casus & fatum graue,
Nisi regna traxit. hinc meum pectus timor
Altrix laceßit, hinc rapit somnos pauor.
Præclara notis gentibus coniux eram,
Thalamosq́; nostros inuido fato nurus
**Optabat omnis. quo nimis quisquis deos*
Orabat vllos: auribus Argolicis fui
Mensura voti. quem Ioui socerum parem
Altrix habebo? quis sub hoc mundo mihi
Dabitur maritus? ipse qui Alcidæ imperat,
Facibus suis me iungat Erystheus licet;
Minus est. toros meruisse regnantis, leue est.
Altè illa cecidit, quæ viro caret Hercule.
NVT. *Conciliat animos coniugum partus ferè.* “
DE. *Sic ipse forsan diuidet partus toros.*
NV. *Famula illa trahitur interim donum tibi.*
DE. *Hic quem per vrbes ire præclarum vides,*
Et viua tergo spolia gestantem feræ, “
Qui regna miseris donat; & celsis rapit,
Vastâ grauatus horridam clauâ manum;
Cuius triumphos vltimi Seres canunt,
Et quisquis alius orbe concepto iacet;
Leuis est, nec illum gloriæ stimulat decor,

Erras

Errat per orbem, non vt æquetur Ioui,
Nec vt per vrbes magnus Argolicas eat.
Quod amet requirit: virginum thalamos petit.
Si qua est negata, rapitur: in populos furit.
Nuptas ruinis quærit, & vitium impotens,
Virtus vocatur. cecidit OEchalia inclita,
Vnusq; Titan vidit, atque vnus dies,
Stantem & cadentem: causa bellandi, est amor.
Toties timebit, Herculi gnatam parens
Quoties negabit. hostis est, quoties socer
Fieri recusat: si gener non est, furit.
Post hæc quid istas innocens seruo manus?
Donec furentem simulet, ac sæuâ manu
Intendat arcus, meq; natumq; opprimat?
Sic coniuges expellit Alcides suas,
Hæc sunt repudia. nec potest fieri nocens:
Terris videri sceleribus causam suis
Fecit nouercam. quid stupes segnis furor?
Scelus occupandum est: perge, dum feruet manus.
NV. *Perimes maritum?* DE. *pellicis certè meæ.*
NV. *At Ioue creatũ.* DE. *nempe & Alcmenâ satum.*
NV. *Ferróne?* D. *ferro.* N. *si nequis?* D. *perimã dolo.*
NV. *Quis iste furor est?* D. *quẽ meus coniux docet.*
NV. *Quẽ nec nouerca perimit, hunc perimes virũ?*
D. *Cælestis ira quos premit, miseros facit,*
Humana nullos. NV. *parce miseranda, & time.*
D. *Contemsit omnes ille, qui mortem priùs.*
Libet ire in enses. NV. *maior admisso tuus*
Alumna dolor est. culpa par odium exigat.
Cur sæua modicis statuis? vt passa es, dole.
D. *Leue esse credis pellicis nuptæ malum?*
Quicquid dolorem pascit, id nimium puta.
NV. *Amórne clari fugit Alcidæ tibi?*
D. *Non fugit, altrix: remanet, & penitus sedet*
Fixus medullis, crede: sed magnus dolor,
Iratus amor est. NV. *artibus magicis ferè*

Con-

iugium. dixit *nimis.* hoc est, valdè, & subauditur, orabat. *Quisquis* positũ pro quęcunq;. Nonius in voce, quisquis. Cæcilius:

Quæso igitur, quisquis es mea mulier.

Pacuuuius:

Quisquis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine.

Liuius Andronicus:

Mulier quisquis es, te volumus.

Ennius:

Et quis illic est, quæ lugubri accincta est stola?

hæc illis addi possunt, quæ à Cæpola, Alciato, Caleagnino, & Brechæo scripta sunt ad l. 1. D. de verbor. significat.

426 *Furit.* in membranis est *ferit.*

442 *Humana nullos.* Dij, quos oderunt, illos miseros faciunt; homines eos quos odêre, interimunt. hoc dicit.

445 *Exigat.* in v. l. est *exigit.*

452 *Artibus magicis.* Lucanus:

—— *quos non concordia mixti*
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.

Ideo ait Virgilius:

Coniugis vt magicis sanos auertere sensus
Experiar sacris ——

profectò magicas artes rebus amatoriis sceleratos mortales adhibere, præter antiquos Theocr. & Virg. in Pharmaceut. Virgilius 4. Aeneid. Ouid. de arte amandi, & de remedio amoris, Apuleium in lib. de asino aureo, Aristot. lib. 2. de histor. Animal. cap. 14. & lib. 6. cap. 22. Plutarch. in præcept. connubialib. & Lucianum in vita Demonactis, etiam complures Neoterici, veluti Marsilius Ficinus libro 13. de theol. Platonis, Iacob. Sprenger, mallei malefic. par. 1. quæst. 7. Albert. in rubric. C. de hæret. col. 3. Matthæus Afflictus in constitut. Neapolitan. & Tiraquel. in leg. connub. prodiderunt. Quamquam ea omnia inprimis noxia esse sæpè compertum sit. nam & Lucretium, & Antiochum, & Caligulam philtris in furorem versos constat ex Suetonio, Eusebio, & Iosepho; & Lucullum, aliosque interemtos legimus apud Cornelium Nepotem, Plutarchum, Albertum Magnum & alios. Vide Antonium Guibertum Costanum lib. 1. quæst. iur. cap. 16. Propterea tamen, inquiunt nonnulli, amor Platoni δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς dicitur. quod ego potiùs cum Ludou. Regio, in comment. Gallicis ad Sympos. Platonis, factum existimem, quia amantium oculi nescio quid maleficum & incantatorium in se habere videantur. ecce, vidisti mulierem, bona visa est, placuit. hæc affectio, quam videndo hausisti, ab oculis ad cor transmittitur. eam vocamus amorem; qui in corde sedem figit, &, vt inquietus est, sanguinem cordi circumfusum agitat: agitatus sanguis subtilissimos quosdam calidissimosque vapores per vniuersum corpus diffundit: hi, cum in omnia membra faculas quasdam seu scintillas diuidant, potissimam tamen partem ad oculos mittunt. vapores enim leues admodum, altiora petunt, & qua ingressi sunt, exitum quærunt. oculi itaque his faculis pleni, in aciem oculorum amicæ intenti, igniculos seu radios suos in radios oculorum amicæ immittunt, & eos contagione sua inficiunt: deinde

non secus in amasiæ cor illabuntur, atque solis radij vitreas fenestras penetrant. inde confestim vt cor occuparunt, ἀντέρως nascitur. Nec est quod id mirum videatur. si etenim

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi,
Multaq́ corporibus transitione nocent:

& si qui in lipporum oculos visu incidunt, lippitudine tanguntur: cur non amantiũ oculi, subtilissimo purissimi & acerrimi sanguinis vapore venenato imbuti, inuicem mixtis radiis, contagionem suam communicabunt, & ita veneno ad cor trasmisso, facient vt vterque mutuo amore incipiat deflagrare? an nescimus amorem ἔρωτα dici, non quidem, vt in Phædro Plato dixit, ἀπὸ τῆς ῥώμης: sed, vt idem in Cratylo docuit, ἀπὸ τοῦ εἰσρεῖν: vel, ex sententia Plotini lib. 3. de amore, ἀπὸ τῆς ὁράσεως? iccirco Propertius:

Cynthia prima suis miserũ me cepit ocellis
Contactum nullis ante cupidinibus.

Idem:

Crescit enim assiduè spectando cura puellæ,
Ipse alimenta sibi maxima præbet amor.

& poëtarum princeps Aeneid. 4.

Carpit enim vires paulatim vritq́ vidẽdo
Femina: Musæus:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ.
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν· ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

adde quæ dicam infrà actu 5. Oedipi, num. 956.

455 *Missumq́ fulmen stare*. apud Claudian. lib. 1. in Rufin. iactitat Megæra:

Ire vagas quercus & flamina stare coëgi.

quo loco in m. s. libro legitur *flumina*. sed suspicor ex hoc Senecæ versu legendum *fulmina*, in proximo enim carmine habetur;

Versaq́ non prono curuaui flumina lapsu.

Qua de re Apollonius Medeæ potentiam memorans lib. 3. τῇ σι καὶ ἀκαμάτοιο πυρὸς μειλίσσεται ἀτμή,
καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας.

Ouidius de eadem Medea, in epist. Hypsipyles:

*Illa refrenat aquas, obliquaq́ * flumina sistit.*

*malim, *fulmina*; quæ propriè obliqua.

Concussi fretum cessante vento. Lucanus lib. 7.

—— Ventis cessantibus æquor
Intumuit; rursus vetitum sentire procellas,
Conticuit turbante Noto.

457 *Sicca tellus fontibus patuit nouis.* Petronius Arbiter de venefica quadam,

—— florida tellus
Cùm volo, siccatis arescit languida succis;
Cùm volo fundat aquas, scopulus atq́ arida saxa
Niligenas iaculantur aquas.

458 *Habuêre motum saxa.* Ouidius dicto loco:

Illa etiam siluas, viuaq́ saxa mouet.

Idem de Circe lib. 14. Metamorph.

Exsiluêre loco, dictu mirabile, siluæ,
Ingemuitq́ solum, vicinaq́ palluit arbor,

Coniugia nuptæ precibus admistis ligant.
Vernare iussi frigore in medio nemus,
Missumq́ fulmen stare, concussi fretum
Cessante vento; turbidum explicui mare;
Et sicca tellus fontibus patuit nouis:
Habuere motum saxa, discussi fores:
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis:
Mare, terra, cælum, & tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq́ leges ad meos cantus tenent.
Flectemus illum, carmina inuenient iter.
D. *Quas Pontus herbas generat, aut quas Thessali[a]*
Sub rupe Pindus, aut vbi inueniam malum,
Cui cedat ille? carmine in terras mago
Descendat astris luna desertis licet,
Et bruma messes videat, & cantu fugax
Stet deprehensum fulmen, & versa vice
Medius coactis fugerit stellis dies:

Non

Sparsaq́ sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos.

Lucanus, de Erisichtho venefica:

—— submisso vertice montes
Explicuêre iugum ——

460 *Manes loquuntur.* Empedocles, de seipso:

ἄξεις δ' ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Tibullus:

Hæc cantu finditq́ solum, manesq́ sepulcris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo:
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas laste referre pedem.

Ouidius, de Circe:

—— & tenues animæ volitare videntur.

Sonuit infernus canis. Ouidius:

Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes ——

461 *Mare, terra, cælum, & tartarus seruit mihi.* Similia sagæ cuidam Apuleius lib. 1. & 2. de asino aureo tribuit.

463 *Nihilq́ leges ad meos cantus tenent.* Lucanus:

Cessauêre vices rerum, dilataq́ longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther.

Apollonius:

ἀστέρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους.

465 *Quas pontus herbas generat.* Virg. eclog. 9.

Has herbas atque hæc ponto mihi lecta venena
Ipse dedit Mæris, nascuntur plurima ponto.

Thessala sub rupe. Thessalia fœta est venenis. Vnde Lucanus:

Thessala quin etiam tellus herbasq́ nocentes
Rupibus ingenuit, sensuraq́ saxa canentes

Non flectet vnum. NVT. *vicit & superos amor.*
DE. *Vincetur vni forsan, & spolium dabit,*
Amorq́ summus fiet Alcidæ labor.
Sed te per omne cælitum numen precor,
Per hunc timorem; quicquid arcani apparo,
Penitus recondas, & fide tacitâ premas.
NVT. *Quid istud est, quod esse secretum iubes?*
DE. *Non tela sunt, non arma, non ignis minæ.*
NVT. *Præstare fateor posse me tacitam fidem,*
Si scelere careat, interim scelus est fides.
DE. *Circunspice, agedum, ne quis arcana occupet,*
Partemq́ in omnem vultus inquirens eat.
NVT. *En locus ab omni tutus arbitro vacat.*
DE. *Est in remoto regiæ sedis loco*
Arcana tacitus nostra defendens specus:
Non ille primos accipit soles locus,
Non ille seros, cùm ferens Titan diem,
Lassam rubenti mergit Oceano rotam.
Illic amoris pignus Herculei latet.
Altrix fatebor, Nessus est auctor mali;
Quem grauida nubes Thessalo genuit duci,
Quâ celsus astris inserit Pindus caput,
Vltraq́ nubes Othrys eductus riget.
Namq́ vt subactus Herculis clauâ horridi
Achelous, omnes facilis in species dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris,
Vnoq́ turpis subdidit cornu caput:
Me coniugem dum victor Alcides habet,
Repetebat Argos: fortè per campos vagus
Euenus altum gurgitem in pontum ferens,
Iam penè summis turbidus ripis erat:
Transire Nessus verticem solitus vagum,
Precium poposcit: meq́ iam dorso ferens,
Quâ iungit hominem spina deficiens equo,

Arcanũ ferale magos: ibi plurima surgũt
Vim factura deis: & terris hospita Colchis
Legit in Æmoniis, quas non aduexerat herbas.

472 *Vicit & superos amor.* suprà dixit:
Maximum numen Venus
Sophocles, in Trachiniis:
μέγα τι σθένος ἁ
Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί·
καὶ τὰ μὲν θεῶν,
παρέβαν· καὶ ὅπως
Κρονίδαν ἀπάτασεν, οὐ λέγω·
οὐδὲ τὸν ἔννυχον Ἅιδαν
ἢ Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας.
Idem, in Oedipo tyranno:
—— ἄμαχος γὰρ ἐμ-
παίζει θεὸς ἀφροδίτα. Caluus:
Potentemq́ Deum Venerem.

485 *Loco.* vidi duos v. l. in quibus scriptum erat *luco.*

497 *Patuit.* siue sic, siue cùm m. s. legas *paruit*, eadem erit sentẽtia. nam paruit, hoc est, apparuit, comparuit. vide Antonium Augustinum, Tarraconensis Hispaniæ decus clariss. in annotat. ad Festum, & adde l. 5. D. de rei vindicat. l. 179. D. de verb. significat. & § sic itaque. Instit. de action. quo loco ex veteribus libris, paret, legi debere docent Cuiacius, Hotomanus, Contius, & Russardus. Theoph. φαίνεται reddidit.

501 *Euenus altum gurgitem in pontum ferens.* Sophocles Euenum βαθύρρουν ποταμὸν appellat.

502 *Iam penè summis turbidus ripis erat.* Ouid. 9. Metamorph.
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad vndas,
Vberior solito, nimbis hiemalibus auctus,
Verticibusq́ frequens erat atque impernuius amnis.

Vibius Sequester, in libro de fluminibus: Esper, inquit, qua Nessus Centaurus Deianeiram Herculis traiecit. quę verba mendo non vacant, & pro *Esper* legendum *Euenus.* Subiungit enim idem Sequester; Euenus Calydoniæ, vbi Hercules sagittis Nessum Centaurum interfecit. Quis verò Deianiræ pater fuerit, non possum definire. Seneca & plerique, Oeneum; Didymus in Odyss. Homeri, Luctatius in Papinium, & Hygenus in fabulis, Dexamenum appellant. iidem tradunt Eurytionem Centaurum ab Hercule occisum, quia Deianeiram Eurytioni à Dexameno metu coacto despõsam, coram ipso liberiùs contrectasset. vnde declaratur Ouidij, in Ibin, locus: *Aut duo diuersis sub eodem vindice casi Temporibus, Nessus, Dexameniq́ gener.* hoc & Leopardus obseruauit. 503 *Transire Nessus verticem solitus.* Ouidius: *Nessus adest membrisq́ valens, scitusq́ vadorum.* 504 *Precium poposcit.* Sophocles, de Nesso: ὃς τὸν βαθύρρουν ποταμὸν Εὔηνον βροτοὺς μισθοῦ 'πόρευε χερσίν. Strabo lib. 10. καὶ ὁ νέσσος ἐνταῦθα λέγεται πορθμεὺς ἀποδεδειγμένος ὑφ' Ἡρακλέους ἀποθανεῖν, ἐπειδὴ πορθμεύων τὴν Δηϊάνειραν ἐπεχείρει βιάσασθαι. 505 *Equo.* Centauri semiuiri & semiequi fuisse finguntur. dico finguntur; quia, vt ait Lucret. lib. 5.
—— *neque Centauri fuerant, neque tempore in vllo Esse queunt duplici natura & corpore bino, Ex alienigenis membris compacta potestas.* Sic Hippocentaurus inueniri posse negatur in princ. inst. de inutil. stipulation. nega. id etiam Cicero 1. Tuscul. quæstion. & lib. 2. de nat. Deor. & Galenus lib. 3. de vsu partium.

Fran-

& dubitat Xenophon lib. 4. κυρζυπαιδ. & Celſus l. ſi ita ſtipulatus, 97. D. de verbor. obligat. Sed in contrarium eſt auctoritas diui Hieronymi, in vita Paulli heremitæ, & Plinij lib. 7. omnino vide Ioan. Corraſium lib. 5. miſcellan. cap. 2. & Couarruuiam lib. 4. reſolut. cap. 1. Cęterum fictionis cauſam huiuſmodi memorant, fuiſſe Centauros Pelei Theſſaliæ mõtis accolas, à quibus primò fuerit monſtrata ratio ex equis dimicandi. Ferunt autem accidiſſe vt dum fortè iuxta Peneum amnem aquarentur, quorum equi potantes habebant immerſa fluctibus ora, eam procul ſpectātibus ſpeciem præbuiſſe, quam in biformibus Centauris poſtea credula fabuloſaque expreſſit vetuſtas. hæc nonnulli. Ego verò fictionis cauſam arbitror fuiſſe non aliam, quàm quod homines fuerint ſceleſtiſſimi, & in omne malum facinus procliues. quod cùm totius gẽtis nomẽ, tum etiã ſingulorũ ferè nomina teſtantur. nam quia omnes aduenas iniuriis pungebant & laceſſebant, ἀπὸ τοῦ κεντάω, Centauri ſunt dicti. Harpaſus, ab ἁρπάζω, raptorem ſignificat: Arius, ab ἄρης, pugnacem: Aphidas contemtorem, ab ἀφειδέω: Antimachus hoſtem, ab ἀντὶ ἐ μάχομαι: Asbolus, à fuligine, hoc eſt, ἀσβόλη, tenebris gaudentem; vel, ſi mauis, atrum & nigrum: Bromus rixoſum, à rixantium ſtrepitu, ἀπὸ τοῦ βρόμου: Bianor violentum, à vi, quam βίαν dicunt: Cæneus amatorem nouitatis, à καινίζω: Craneus durum, à κρανεία: Dryalus furem, ἀπὸ τοῦ δρύειν: Gripheus, à γρῖφος, deceptorem. Poſſet hoc ipſum in ceteris ferè omnium Centaurorum nominibus oſtendi; potiſſimùm in Aſtylo, Amyco, Abryto, Breto, Croneo, Cyllaro, Dyneo, Dorpo, Demoloonte, Elope, Emmachio, Ripheo, Thaumaſe, Thereo, Teleboa, Thurio, Sylantho, Latreo, Lyco, Pholo, Petræo, Pyreto, Orneo, Nycto, Mermero, Mymante, & aliis: verũ his mythologia noſtra ſatis cõfirmatur.

506 *Fluminis tumidi.* in autographis *turbidi* habetur.

512 *Prohibetur vndis.* ſcilicet Hercules. ſunt autem hæc verba Neſſi.

519 *Iam quærens diem.* iam moriens (Sophocles ait ἐκθνήσκων) ſumtum à Virgilio lib. 4. Aeneid. de Didone moriente:

Quæſiuit cælo lucem.

525 *Mycale.* Ouidius Metamorph. 12.

—— *Orco*
Mater erat Mycale, quã deduxiſſe canẽdo,
Sæpe reluctantis conſtabat cornua lunæ.

hinc itaque locus iſte deſumtus fuit.

531 *Conſpiciat.* o. v. l. *aſpiciat.*

543 *Timende matri.* cùm ne ab ipſa quidem te abſtineas. hoc enim Venus apud Lucianũ

Frangebat ipſas fluminis tumidi minas.
Iam totus vndis Neſſus exterat ferox,
Medioq́ adhuc errabat Alcides vado,
Vaſto rapacem verticem ſcindens gradu.
Aſt ille vt eſſe vidit Alcidem procul,
Tu præda nobis, inquit, & coniux eris.
Prohibetur vndis, meq́ complexam ferens
Greſſum citabat. non tenent vndæ Herculem:
Inſide vector, inquit, immiſti licet
Ganges & Iſter vallibus iunctis eant;
Vincemus ambos, conſequar telo fugam.
Præceſſit arcus verba: tum longum ferens
Harundo vulnus, tenuit hærentem fugam,
Mortemq́ fixit. ille, iam quærens diem,
Tabem fluentis vulneris dextrâ excipit,
Traditq́ nobis vngulâ inſertam ſuâ,
Quam fortè ſæuâ ſciderat auulſam manu.
Tum verba moriens addit: hoc, inquit, magæ
Dixere amorem poſſe defigi malo.
Hoc docta Mycale Theſſalas monuit nurus,
Vnam inter omnes luna quam ſequitur magam,
Aſtris relictis. illitas veſtes dabis
Hac, inquit, ipsâ tabe, ſi pellex tuos
Inuiſa thalamos tulerit, & coniux leuis
Aliam parenti dederit altiſono nurum.
Hoc nulla lux aſpiciat, hoc tenebræ tegant
Tantum remotæ. ſic potens vires ſuas
Sanguis tenebit. verba deprehendit quies,
Mortemq́ laſſis intulit membris ſopor.
Tu, quam meis admittit arcanis fides,
Perge, vt nitentes virus in veſtes ſatum,
Mentem per artus adeat, & tactus ſinus
Intret medullas. NVT. *ocyus iuſſa exſequar*
Alumna: precibus tu Deum inuictum aduoca,
Qui certa tenerâ tela dimittit manu.
DE. *Te te precor, quem mundus & ſuperi timent,*
Et æquor, & qui fulmen Ætnæum quatit,
Timende matri teliger ſæuæ puer;
Intende certâ ſpiculum velox manu,
Non è ſagittis leuibus, è neruo precor
Grauiore profer; quod tuæ nondum manus
Miſère in aliquem. non leui telo eſt opus,
Vt amare poſſit Hercules: rigidas manus
Intende, & arcum cornibus iunctis para.

Nunc

Nunc nunc sagittam prome, qua quondã horridus
Iouem petisti; fulmine abiecto deus,
Cùm fronte subitâ tumuit, & rapidum mare
Taurus puellæ vector Aßyriæ scidit.
Immitte amorem, vincat exempla omnia:
Amare discat coniuges. si quas decor
Immisit Ioles pectori Herculeo faces;
Exstingue totas: perbibat flammas mei.
Tu fulminantem sæpe domuisti Iouem,
Tu furua nigri sceptra gestantem poli,
Turbæ ducem maioris, & dominum Stygis.
Tu, qui nouercâ es grauior iratâ deus,
Cape hunc triumphum. solus euince Herculem.
NVT. *Prolata vis est, quæq; Palladiâ colu*
Laßauit omnem texta famularem manum:
Nunc congregetur virus, vt vestis bibat
Herculea pestem: precibus augebo malum.
In tempore ipso gnauus occurrit Lichas:
Celanda vis est, illa ne pateant malâ.
D. *O, quod superbæ non habent vnquam domus,*
Fidele semper regibus nomen, Licha,
Cape hos amictus; nostra quos neuit manus:
Dum vagus in orbem fertur, & victus mero
Tenet feroci Lydiam gremio nurum.
Nunc poscit Iolem: sed iecur fors horridum
Flectam emerendo. merita vincunt & malos.
Non antè vestes induat coniux, iube;
Quàm thure flammas spargat, & poscat deos,
Canâ rigentem populo vinctus comam.
Ipsa ad penates regios gressus feram,
Precibusq; Amoris horridi matrem colam.
Vos, quas paternis extuli comites focis,
Calydoniæ, deflete lugendas vices.

CHORVS.

Anapæstici.

Flemus casus O Enei tuos,
Comitum primos turba per annos,
Flemus dubios miseranda toros:
Nos Acheloi tecum solitæ
Pulsare vadum; cùm iam tumidas
Vere peracto poneret vndas,
Gracilisq; vado serperet æquo,
Nec præcipitem volueret amnem

queritur. *Teliger.* Cupido Luciano τοξότης, Orpheo τοξάλκης, Leonidi τοξοβόλος dicitur: eius tela nõ vniusmodi esse Ouidius, Aeneas Siluius, & Michaël Marullus scripserunt, quædam esse aurea, quæ amorem concilient; quædam plumbea, quæ amorem ex animo eiiciant.

565 *Congregetur.* in membranis quibusdã *aggregetur.* alij, *congeratur.* mihi placebat; ingeretur.

569 *O, quod superbæ non habent vnquam domus,*
Fidele semper regibus nomen, Lyca. Seneca, in Agamemn.
Tu quicumque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset;
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Attius:
Multi iniqui atque infideles regno, pauci boni sunt.
quid mirum? siquidem, vt ait Aeschyl.
ἔνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι
νόσημα, τοῖς φίλοισι μὴ πεποιθέναι.

571 *Nostra quos neuit manus.* apud Sophoclem est:
—— πέπλον
δώρημ' ἐκείνῳ τ' ἀνδρὶ τῆς ἐμῆς χερός.

574 *Iecur.* in quo amoris sedes statuitur: iuxta illud,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.
ideo Horatius:
Non ancilla tuũ iecur vlceret vlla, puéruę.

578 *Cana.* alba.

Flauus rapido fonte Lycormas:
Nos Palladias ire per aras,
Et virgineos celebrare choros;
Nos Cadmeis orgia ferre
Tecum solitæ condita cistis,
Cùm iam pulso sidere brumæ
Tertia soles euocat æstas,
Et spiciferæ concessa deæ
Attica mystas claudit Eleusis:
Nunc quoque fatum quodcunque times,
Fidas comites accipe fatis.
Nam rara fides, vbi iam melior
Fortuna ruit.
Tu quicunque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tuâ vulgus in aulâ
Centum pariter limina pulset;
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Tenet auratum limen Erinnys,
Et cùm magnæ patuere fores,
Intrant fraudes, cautiq́ doli,
Ferrumq́ latens: cumq́ in populos
Prodire parant, comes inuidia est.
Noctem quoties summouet Eos,
Regem toties credite nasci.
Pauci reges, non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aulæ.
Cupit hic regi proximus ipsi,
Clarus claras ire per vrbes:
Vrit miserum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem:
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Istri, nec tota sitim
Lydia vincit; nec, quæ, zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum;
Nec si totus seruiat Hebrus,
Ruraq́ diues cingat Hydaspes,
Intraq́ suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Auidis auidis natura parum est.
Colit hic reges, regumq́ lares,
Non, vt presso vomere semper
Nunquam cesset curuus arator,

591 *Flauus.* Ouidius 1. Metamorph.
—— flauus Lycormas.
Valerius Flaccus:
—— flaui tristis quem nata Lycorma.

Lycormas. Euenus. Strabo lib. 7 ὁ Εὔηνος, ὁ Λυκόρμας πρότερον καλούμενος. Archelaus lib. 1. de fluminibus: Λυκόρμας τῆς Αἰτωλίας ποταμὸς, μετωνομάσθη δ' Εὔηνος. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ βοτάνη ζάρισσα προσαγορευομένη, λόγχῃ παρόμοιος, ποιοῦσα πρὸς ἀμβλυωπίας ἄριστα. fluuius iste priùs Lycormas, postea Euenus dictus fuit. quia Euenus Idam, Marpessæ filiæ suæ raptorem, insecutus, cùm ad eum fluuium peruenisset, videretque omnem vlteriùs insequendi occasionẽ sibi eripi, amens sese in Lycormam præcipitauit, vt est apud Apollodor. lib. 1. biblioth. & Plutarchũ in Parallelis, ex Dositheo, nec non in libello περὶ ποταμῶν, qui vnus nobis hodie superest ex multis qui de fluminibus olim Græcè scripserunt, veluti Chrysermus, Archelaus, Timagoras, Asclepiades, alijq́ue.

598 *Spiciferæ.* Cereri. Manilius:
Spiciferæ est virgo Cereris

602 *Nam rara fides vbi iam melior Fortuna ruit.* Pindarus in Nem. ἐιδ. ι.
οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
φωτί· παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
καμάτου μεταλαμβάνειν.
huc pertinet illud Petronij:
Nomen amicitiæ si quatenus expedit hæret,
Calculus in tabula mobile ducit opus.
Cùm fortuna manet, vultũ seruatis amici;
Cùm cecidit, turpi vertitis ora fuga.

622 *Nec tamen omnis, &c.* ostendit auaritiam insatiabilem esse. Lucanus lib. 7.
Sed non impleuit cupientes omnia mentes,
Quicquid fodit Hiber, quicquid Tagus extulit auri,
Quodq́ legit diues summis Arimaspus arenis.
Eandem sententiam habes apud Horatium lib 3. od. 24. Boëtium lib. 2. de consolat. philosoph. met. 2. & lib. 3. met. 3. & Claudianum lib. 1. in Rufin.

Vel

Vel mille secent arua coloni:
Solas optat, quas donet, opes.
Colit hic reges, calcet vt omnes,
Perdatq́; aliquos, nullumq́; leuet:
Tantùm vt noceat, cupit esse potens.
Quota pars moritur tempore fati?
Quos felices Cynthia vidit,
Vidit miseros abitura dies.
Rarum est, felix, idemq́; senex.
Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impauidos ducere somnos:
Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesq́; trahit purpura noctes.
O si pateant pectora ditum,
Quantos intus sublimis agit
Fortuna metus. Bruttia coro
Pulsante fretum mitior vnda est.
Pectora pauper secura gerit:
Tenet è patulâ pocula fago;
Sed non trepidâ tenet ipsa manu:
Carpit faciles vilesq́; cibos,
Sed non strictos respicit enses:
Aurea miscet pocula sanguis.
Coniux modico nupta marito,
Non disposito clara monîli,
Gestat pelagi dona rubentis,
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoâ lectus in vnda:
Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores:
Nec Mæoniâ distinguit acu,
Quæ Phœbeis subditus euris,
Legit Eois Ser arboribus:
Quælibet herbæ tinxere colos,
Quas indoctæ neuere manus.
Sed non dubios fouet illa toros.
Sequitur dira lampade Erinnys
Quorum populi coluere diem.
Nec sibi felix pauper habetur,
Nisi felices cecidisse videt.
Quisquis medium defugit iter,
Stabili nunquam tramite curret.
Dum petit vnum præbere diem,
Patriosq́; puer concitat axes,

640 *Quota pars moritur tempore fati.* Indicat paucos tyrannos non violenta morte mori. Iuuenalis ait:

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

643 *Rarum est, felix, idemq́; senex.* talem Bathonis sententiam alibi posui.

653 *Patula pocula fago.* ita Virgilius:

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

661 *Detrahit aures* pondere & magnitudine sua deprimit ac deducit. de ornamentis loquitur muliebribus, quæ inaures vocat Vlpianus l.26.D. de auro & arg. leg. de quibus ait Seneca, quid refert quãtum habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures, quàm laxã sellam. quibus addes & illud D. Ambrosij libro 1. de Abraham; quod huc pertinet: Inaures habebat, quæ non grauarent aurem, sed demulcerent: virias, quæ manum non materiali auro onerarent, sed spirituali actu leuarent. quem locum, à, nunquam satis laudato viro, Iacobo Cuiacio accepi. adde quę ex Iuliano & aliis refert Iacobus Ræuardus lib. 1. variorum, cap. 4.

664 *Repetita bibit lana rubores.* de dibapha purpura loquitur, de qua Lazarus Baysius ad legem vestis, D. de auro & arg. leg. cap. 3. Horat. lib. 2. carmin.

——te bis Afro
Murice tinctæ vestiunt lanæ.

Item in Epod.

Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.

666 *Phœbeis.* Orientalibus.

667 *Ser.* ait *arboribus.* quia apud Seres, vt refert Ammianus lib. 23. siluæ sunt sublucidæ, à quibus arborum fœtus, aquarũ crebris asperginibus, velut quædã vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam quandam subtilitatem tenerrimam, pectunt, nentesque subtemina, conficiunt sericum. Idem referunt Plinius & Solinus, ille lib. 6. nat. histor. cap. 27. hic cap. 51.

672 *Quorum populi coluere diem.* principum & regũ, quorum olim natales dies colebantur, nunc etiã publica lætitia celebrãtur.

678 *Puer.* Phaëthon.

Nec per solitum percurrit iter,
Sed Phœbeis ignota secat
Sidera flammis, errante rotâ;
Secum pariter perdidit orbem.
Medium cæli dum sulcat iter;
Tenuit Latias Dædalus oras,
Nulliq́; dedit nomina ponto.
Sed dum volucres vincere veras
Icarus audet, patriasq́; puer
Despicit alas, Phœboq́; volat
Proximus ipsi, dedit ignoto
Nomina ponto.
Malè pensantur magna ruinis.
Felix alius, magnusq́; volet:
Me nulla vocet turba potentem.
Stringat tenuis litora puppis,
Nec magna meos aura phaselos
Iubeat medium scindere pontum.
Transit tutos fortuna sinus;
Medioq́; rates quærit in alto,
Quarum feriunt suppara nubes.
Sed quid pauido territa vultu,
Qualis Baccho saucia Thyas,
Fertur rapido regina gradu?
Quæ te rursus fortuna rotat,
Miseranda? refer. licet ipsa neges:
Vultus loquitur, quodcunque negas.

687 *Patriasq́; puer Despicit alas.* humilem Dædali volatum contemnit.

698 *Medioq́; rates quærit in alto.* naues quæ secundis ventis, & plenis velis nauigāt, fortuna quærit, vt demergat: quæ verò remis circa litus propelluntur, & metu tempestatis se non audent alto credere, illas præterit. vnde Clitomachus:

τοῖς εὐπαθοῦσιν ἀντιπνέουσ' ἡ τύχη
πάντα συγχεῖ.

ACTVS TERTIVS.

DEIANIRA. CHORVS.

DE. *Vagus per artus errat excussos tremor,*
Erectus horret crinis, impulsis adhuc
Stat terror animis, & cor attonitum salit,
Pauidumq́; trepidis palpitat venis iecur.
Vt fractus austro pontus etiamnum tumet,
Quamuis quiescat languidis ventis dies.
Ita mens adhuc vexatur excusso metu.
Semel profectò premere felices Deus
Cum cœpit, vrget. hos habent magna exitus.
CH. *Quis tam impotens, ô misera, te casus rotat?*
DE. *Vt missa palla est, tabe Nesseâ illita,*
Thalamisq́; mœrens intuli gressum meis,
Nescio quid animus timuit, & fraudem astruit.
Libet

707 *Erectus horret crinis.* contingit hoc territis. Virgilius:

—*steteruntq́; comæ*—

Ouidius 3. Metamorph.

—*gelidoq́; comæ terrore rigebant.*

713 *Semel profectò premere felices Deus Cùm cœpit, vrget.* Idem scripsit Philœtas, qui corporis exiguitatem, eruditionis magnitudine pensauit:

οὐδ' ἀπὸ μοίρας τέλος τι κακῶν φέρει· ἀλλὰ
φέρουσιν
ἔμπεδα καὶ τοῖσιν ἄλλα προσαυξάνεται.

718 *Fraudem struit.* sic m. s. & Lipsiæ impressi: sed Parisiens. Lugdunens. Veneti quidam, aliique, *astruit*, magis perspicuè. & sic legit Bernard. Gellius.

Libet experiri: solibus virus ferum,
Flammisq́; Nessus sanguinem ostendi arcuit.
Hic ipse fraudes esse præmonuit Deus.
Et fortè nullâ nube respersus iubar
Laxabat ardens feruidum Titan diem.
Vix ora solui patitur etiam nunc timor,
Medios in ignes solis, & claram facem
Quo tincta fuerat palla, vestisq́; illita.
Abiectus horret sanguis, & Phœbi comâ
Tepefactus ardet: vix queo monstrum eloqui,
Niues vt eurus soluit, aut tepidus notus,
Quas vere primo lubricus perdit Mimas:
Vtq́; euolutos frangit Ionio salo
Opposita fluctus Leucas, & lassus tumor
In litore ipso spumat; aut cælestibus
Aspersa tepidis thura laxantur focis:
Sic languet omne virus, & perdit comam.
Dumq́; ipsa miror, causa mirandi perit.
Quin ipsa tellus spumeos motus agit,
Et quicquid illâ tabe contactum est, labat.
[Tumensq́. tacita sequitur, & quassat caput.]
Natum pauentem cerno, & ardenti pede
Gressus ferentem, prome quid portes noui.

HYLLVS. DEIANIRA. NVTRIX.

HYL. *I, profuge, quære si quid vlteriùs patet*
Terris, freto, sideribus, Oceano, inferis,
Vltra labores mater Alcidæ fuge.
DE. *Nescio quod animus grande præsagit malum.*
HYL. *Regia triumphi templa Iunonis pete:*
Hæc tibi patent. delubra præclusa omnia.
DE. *Effare, qui me casus insontem premat.*
HYL. *Decus illud orbis, atque præsidium vnicum,*
Quem fata terris in locum dederant Iouis,
O mater, obiit. membra, & Herculeos toros
Vrit lues Nessea. qui domuit feras;
Ille ille victor, vincitur, mæret, dolet.
Quid quæris vltrà? DE. *miserias properant suas* “
Audire miseri. fare, quo posita in statu
Iam nostra domus est. ô lares, miseri lares!
Nunc vidua, nunc expulsa, nunc feror obruta.
HYL. *Non sola mæres, Hercules toto iacet*
Mundo gemendus. fata ne mater tua

727 *Abiectus horret sanguis.* in quibusdam v.l. continetur; *Abiectum horret virus, & Phœbi coma Tepescens ardet.* Porrò quia totus iste locus facilè nequit intelligi, nisi ex Sophocle, vnde desumitur, ipsius verba subijciam:

ὃ γὰρ τὸν ἐνδυτῆρα πέπλον ἀρτίως
ἔχριον, ἀργῆτ' οἰὸς εὐείρου πόκῳ,
τοῦτ' ἠφάνισται, διάβορον πρὸς οὐδενὸς
τῶν ἔνδον, ἀλλ' ἐδεστὸν ἐξ αὑτοῦ φθίνει,
καὶ ψῆ κατ' ἄκρας σπιλάδος.

& paullo postea:

τὸ γὰρ κάταγμα τυγχάνω ῥίψασά πως
τῆς οἰός, ᾧ προὔχριον, εἰς μέσην φλόγα
ἀκτῖν' ἐς ἡλιῶτιν. ὡς δ' ἐθάλπετο,
ῥεῖ πᾶν ἄδηλον, καὶ κατέψηκται χθονί.
μορφῇ μάλιστ' εἰκαστὸν, ὥστε πρίονος
ἐκπρώματ' ἂν βλέψειας ἐν τομῇ ξύλου.
τοιόνδε κεῖται προπετές. ἐκ δὲ γῆς ὅθεν
προὔκειτ', ἀναζέουσι θρομβώδεις ἀφροὶ,
γλαυκῆς ὀπώρας ὥστε πίονος ποτοῦ
χυθέντος εἰς γῆν Βακχίας ἀπ' ἀμπέλου.

732 *Leucas.* pro Leucate. Leucadia est regio, (Nerite Plinio) Leucas eius regionis vrbs Straboni: Leucates verò in eadem promontorium; Virgilio lib. 3. Aeneid. sed hæc sæpe confunduntur.

Laxus. quidam manusc. *lapsus*, alij *lassus.* vtrumque recipi potest.

749 *Decus illud orbis, atq; præsidium vnicum.* Sic ista coniunxit etiam Horatius:

O & præsidium & dulce decus meum.

750 *Vrit lues Nessea: qui domuit feras.* σ.v.l. *Vrit lues nescio qua: qui domuit feras.* quo ad sententiam, præclarè. quia Hyllus adhuc nesciebat quæ lues Herculem vreret. quoad legem versus, malè.

752 *Miserias properant suas Audire miseri.* videtur Aeschylum imitatus, qui, in Prometheo vincto, scripserat:

—— τοῖς νοσοῦσί τι γλυκὺ
τὸ λοιπὸν ἄλγος προὐξεπίστασθαι τορῶς.

Priuata credas: iam genus totum obstrepit.
Hunc eiulatu, quem gemis, cuncti gemunt.
Commune terris omnibus pateris malum.
Luctum occupasti prima: non sola Herculem
Miseranda mœres. DE. *quàm propè à letho tamen,*
Ede, ede, quæso, taceat Alcides meus.
HYL. *Mors refugit illum, victa quæ in regno suo*
Semel est, nec audent fata tam vastum nefas
Admittere. ipsa forsitan trepida colos
Clotho manu proiecit, & fatum Herculis
Timet peragere: prò diem, infandum diem!
Hócne ille summo magnus Alcides eat
Ad fata, & vmbras, atque peiorem polum?
DE. *Præcedere tu illum dicis? an possum prior*
Mortem occupare? fare, si nondum occidit.
HYL. *Euboica tellus vertice immenso tumens*
Pulsatur omni parte: Phryxeum mare
Scindit Caphareus, seruit hoc austro latus:
At quâ niuosi patitur aquilonis minas,
Euripus vndas flectit instabilis vagas,
Septemq; cursus flectit, & totidem refert,
Dum lassum Titan mergat Oceano iubar.
Hîc rupe celsâ, nulla quam nubes ferit,
Annosa fulgent templa Cænei Iouis.
Vt stetit ad aras omne votiuum pecus,
Totumq; tauris gemuit armentis nemus:
Spolium Leonis sordidum tabo exuit,
Posuitq; clauæ pondus, & pharetrâ graues
Laxauit humeros: veste tunc fulgens tuâ,
Canâ reuinctus populo horrentem comam
Succendit aras: accipe has, inquit, focis
Non falsæ messes genitor, & largo sacer
Splendescat ignis thure, quod Phœbum colens,
Diues Sabæus colligit truncis Arabs.
Pacata tellus, inquit, & cælum, & freta,
Feris subactis omnibus victor redi.
Depone fulmen. gemitus in medias preces
Stupente & ipso, cecidit. hic cælum horrido
Clamore complet: qualis impressâ fugax
Taurus bipenni, vulnus & telum ferens,
Delubra vasto trepida mugitu replet.
Aut quale mundo fulmen emissum tonat:
Sic ille gemitus sidera & pontum ferit,
Et vasta Chalcis sonuit, & voces Cyclas

Exce-

769 *Magnus Alcides.* Seneca, Medeæ act. 3. *Herculi magno puer irrepertus.* Crispinus, in Heraclea:

Diuinis virtutibus antistans Alcides.

Sic enim in Fulgentij Placiadis libello de expositione sermonum antiquorum, in verbo *Antistare*, legitur: vbi interpretatur eam vocem, præcellere. Symmachus, in epist. *Qui Romanis rebus antistat*: quorum locorum auctoritate videtur illorum sententia confirmari, qui apud Catullum legunt;

Veranni omnibus è meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis.

assentior tamen legentibus *Antistes.*

774 *Pulsatur omni parte.* Sophocles, in Trachiniis:

ἀκτή τις ἀμφίκλυστος Εὐβοίας ἄκρον
Κήναιόν ἐστιν.

vide Strab. lib. 10. & Lilium Syntagm. 2.

776 *Niuosi.* Plinius, nam memini, alicubi niualem vocat.

778 *Septemq;* iuxta Pomponium Melam lib. 4.

779 *Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.* hæc est o. v. l. lectio, & sic ante Ascensium legebatur: primus ille reposuit, *Dum lassa Titan mergat Oceano iuga.* quod (ni fallor) etiam Aegidio Maserio, in Argonaut. Valerij, placuit. scilicet ne versus χακόμετρος.

780 *Hic rupe celsa.* non immeritò tēplum Cænei Iouis in rupe celsa fuit situm. nam Ioui in montibus sacra fiebant. Vnde ait poëta nescio qui;

καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἰκμαίοιο
ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν ——

Herodotus, in Clio: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν. Melanthes in lib de sacrificiis: πᾶν δὲ ὄρος, τοῦ Διὸς ὄρος ὀνομάζεται, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι.

785 *Pharetra graues. graui,* est in v l.

788 *Aspice has inquit.* vetus hæc est lect.

795 *Hic cælum horrido Clamore complet.* Ouid. 9. Metamorph. tantùm dixerat:

Impleuitq; suis nemorosam vocibus Oethē:

at quanto noster grauior?

796 *Qualis impressa fugax.* hanc similitudinem ab Ouidio commodato accipit. ait enim Ouidius dicto loco;

Haud aliter graditur, quàm si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factiq; refugerit auctor.

Excepit omnis. hinc petræ Capharides,
Hinc omne voces reddit Herculeas nemus.
Flentem videmus, vulgus antiquam putat
Rabiem rediſſe: tunc fugam famuli petunt.
At ille vultus igneâ torquens face,
Vnum inter omnes quærit & ſequitur Licham.
Complexus aras ille tremebundâ manu
Mortem metu conſumſit, & parum ſui
Pœnæ reliquit: dumq́; tremebundum manu
Tenuit cadauer; hac manu, inquit, hac ferar
O fata! victus? Herculem perimit Lichas.
Ecce alia clades: Hercules perimit Licham.
Fata inquinantur. fiet hic ſummus labor.
In aſtra miſſus fertur, & nubes vago
Spargit cruore: talis in cælum exilit
Harundo, Geticâ iuſſa dimitti manu,
Aut quam Cydon excuſſit: inferiùs tamen
Et tela fugient. truncus in pontum cadit,
In ſaxa ceruix: funus ambobus iacet.
Reſiſtite, inquit, non furor mentem abſtulit.
Furore grauiùs iſtud atque irâ, malum eſt.
In me iuuat ſæuire. vix peſtem indicat,
Et ſæuit, artus ipſe dilacerat ſuos,
Et membra vaſtâ carpit auellens manu:
Exuere amictus quærit: hoc ſolum Herculem
Non poſſe vidit: trahere conatus tamen,
Et membra traxit: corporis palla horridi
Pars eſt, & ipſa veſtis immiſcet cutem.
Nec cauſa diræ cladis in medio patet:
Sed cauſa tamen eſt, vixq́; ſufficiens malo.
Nunc ore terram languidus prono ferit,
Nunc poſcit vndas; vnda non vincit malum;
Et nota quærit litora, & pontum occupat.
Famularis illum retinet errantem manus,
O ſortem acerbam, fuimus Alcidæ pares.
Nunc puppis illum litore Euboico refert,
Auſterq́; lenis pondus Herculeum rapit.
DE. *Deſtituit animus membra, nox oculos premit:*
Quid anime ceſſas? quid ſtupes factum ſcelus?
Gnatum repoſcit Iuppiter, Iuno æmulum,
Reddendus orbi eſt: quod poteſt reddi, exhibe.
Eat per artus enſis exactus meos.
Sic ſic agendum eſt? tam leues pœnas manus
Tantis repoſcit? tolle fulminibus ſocer

827 *Trahere conatus tamen.* Ouidius lib. 9. Metamorph.
Qua trahitur trahit illa cutem, (fœdumq́ relatu)
Aut hæret mẽbris fruſtrà tentata reuelli,
Aut laceros artus & grandia detegit oſſa.

832 *Nunc ore terram.* Sophoc. in Trachin.
—— πολλὰ μὲν τάλας χθονὶ
ῥίπτων ἑαυτὸν ——

833 *Vnda non vincit malum.* Hyginus, in Parerg. Herculis, de hac re ait: cùm ſe in flumen conieciſſet vt ardorem exſtingueret, maior flamma exibat.

839 *Nox oculos premit.* Virgilius:
Olli dura quies oculos & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.
Horatius lib. 1. carm.
Iam te premet nox, fabulæq́; manes.

Nurum

Nurum scelestam: nec leuì telo manus
Armetur: istud fulmen exsiliat polo,
Quo, ni fuisset genitus Alcides tibi,
Hydram cremasses: pestem vt insolitam feri,
Et vt nouercâ peius iratâ malum:
Emitte telum; quale in errantem priùs
Phaëthonta missum est. perdidi crepto Hercule
Et ipsa populos. quid rogas telum deos?
Iam parce socero. coniugem Alcidæ, necem
Optare pudeat: hæc erit voto manus.
A me petatur. occupa ferrum ocyùs.
Cur? deme ferrum. quicquid in mortem trahit,
Telum est abundè. rupe ab ætheriâ ferar.
Hæc, hæc renatum prima quæ poscit diem,
OEta eligatur: corpus hinc mitti placet.
Abrupta cautes scindat, & partem mei
Ferat omne saxum, pendeant laceræ manus,
Totumq́; rubeat asperi montis latus.
Leuis vna mors est: leuis, at extendi potest.
Eligere nescis anime cui telo incubes.
Vtinam esset, vtinam fixus in thalamis meis
Herculeus ensis: huic decet ferro immori.
Vna perire dextera nobis sat est?
Coite gentes, saxa & incensas faces
Iaculetur orbis, nulla nunc cesset manus:
Corripite tela, vindicem vestrum abstuli.
Impunè sæui sceptra iam reges gerent,
Impunè iam nascetur indomitum malum.
Reddentur aræ cernere assuetæ hostiam
Similem colenti. sceleribus feci viam.
Ego vos tyrannis, regibus, monstris, feris,
Sæuisq́; rapto vindice, opposui deis.
Cessas Tonantis socia? non spargis facem
Imitata fratrem, & mittis ereptam Ioui,
Meq́; ipsa perdis? laus tibi erepta inclita est,
Ingens triumphus: æmuli Iuno tui
Mortẽ occupaui. NV. *quid domũ impulsam trahis?*
Erroris istuc omne quodcunque est nefas.
Haud est nocens, quicunq; non sponte est nocẽs.
DE. *Quicunque facto ignoscit, & parcit sibi,*
Errare meruit, morte damnari placet.
NVT. *Nocens videri qui petit, mortem cupit.*
DE. *Mors innocentes sola deceptos facit.*
NVT. *Titana fugies?* DE. *ipse me Titan fugit.*

846 *Nec leui telo.* fulminum alia grauiora, leuiora alia. illius generis est, quo Phaëthon & Gygantes interemti leguntur: istius, quo Semele combusta fuit. Ouid. 3. Metam.

Nec quo centimanũ deiecerat igne Typhoea
Nũc armatur eo, nimiũ feritatis in illo est:
Est aliud leuius fulmẽ, cui dextra Cyclopũ
Sæuitiæ flãmæq́; minus, minus addidit iræ:
Tela secunda vocant superi.

huc respexit Seneca tum hic, tum in Thyeste, ita scribens:

Manuq́; nõ qua tecta & immeritas domos
Telo petis minore: sed qua montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gygantes, hæc arma expedi.

vbi Tergemina moles dicitur, Olympus, Ossa, & Pelius.

851 *Emitte telum.* fulmen vocat telũ Græcorum imitatione. sic Herodotus: βέλος ἐνέσκηψε θεός. Sophocles:

—— ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ ——

inuenias simile quid apud Virgil. 9. Aeneid.

857 *Quicquid in mortem trahit telum est abundè.* etiam quoad verbi significationem. in scheda quadam fragmentorum Iurisconsultorum scriptum habetur: „ Teli appellatione non tantùm ferrum continetur; „ sed omne quod nocendi causa portatur. Sic „ Caius lib. 1. ad leg. 12. tab. Teli, inquit, ap„ pellatione & ferrum, & fustis, & lapis, & de„ nique omne quod nocendi causa habetur, si„ gnificatur. l. 233. §. fin. D. de verbor. signif. „ Attius, in Chrysippo: Neque quisquam à te„ lis vacuus, sed vti cuique obuiam fuerat, fer„ rum alius, alius saxum raudémve. Virgilius lib. 7. Aeneid.

—— *quod cuique repertum*
Rimanti telum ira facit.

Telorum genera prosequuntur Leo Imp. in lib. τῶν τακτικῶν, Alexander ab Alexand. li. 6. genial. dierum. cap. 2. Lazius commentar. Reip. Rom. lib. 4. Vegetius, Valturius, & ceteri militaris rei scriptores: & Crinitus de honest. discipl. lib. 13. c. 6. & lib. 19. c. 2.

867 *Herculeus ensis.* sumtum à Virgilio, qui ab Aenea in Elisæ thalamis ensem relictum fingit, quo Dido seipsam interemit. vnde Ouidius:

Præbuit Æneas & causam mortis & ensem,
Ipsa sua Dido concidit vsa manu.

875 *Similem colenti.* propter Busirim hoc dicit. 883 *Facem.* numerus pro numero *faces.* 884 *Haud est nocens, quicunque haud sponte est nocens.* omne enim, vt inquiunt Theologi, delictum voluntarium est. vnde & Sophocles:

—— ἀμφὶ τοῖς σφαλεῖσι μὴ 'ξ ἑκουσίας,
ὀργὴ πέπειρα ——

NV. *Vitā relinques misera?* DE. *vt Alcidē sequar.*
NV. *Superest, & auras ille cælestes trahit.*
DE. *Vinci Hercules cùm potuit, hinc cœpit mori.*
NV. *Natum relinques, fataq́ abrumpes tua?*
DE. *Quæcunque natum sepelit, hæc vixit diu.*
NV. *Virum sequeris?* DE. *prægredi castæ solent.*
NV. *Si te ipsa damnas, sceleris te misera arguis.*
DE. *Nemo nocens sibi ipse pœnas irrogat.*
NV. *Multis remissa est vita, quorum error nocens,*
Non dextra fuerat. fata quis damnat sua?
DE. *Quicunque fata iniqua sortitus fugit.*
NV. *Hic ipse Megaram nempe confixam suis*
Strauit sagittis, atque natorum indoles
Lernea flectens tela furibundâ manu
Ter parricida factus, ignouit tamen
Sibi: nam furoris fonte Cyniphio scelus
Sub axe Libyco tersit, & dextram abluit.
Quò misera pergis? quid tuas damnas manus?
DE. *Damnat meas deuictus Alcides manus:*
Fraudem placet punire. NV. *si noui Herculem,*
Aderit cruenti forsitan victor mali,
Dolorq́ fractus cedet Alcidæ tuo.
DE. *Exedit artus virus, vt fama est, Hydræ:*
Immensa pestis coniugis membra abstulit.
NV. *Serpentis illud virus enectæ autumas*
Haud posse vinci, qui malum & viuum tulit?
Elisit Hydram, dente cùm infixo stetit
Media palude victor, effuso obrutus
Artus veneno. sanguis hunc Nessi opprimet,
Qui vicit ipsas horridi Nessi manus?
DE. *Frustrà tenetur ille, qui statuit mori.*
Proinde lucem fugere decretum est mihi.
Vixit satis, quicunque cum Alcide occidit.
NV. *Per has aniles ecce te supplex comas,*
Atque vbera ista pænè materna obsecro,
Depone tumidas pectoris læsi minas,
Mortisq́ diræ expelle decretum horridum.
DE. *Quicunque misero fortè dissuadet mori,*
Crudelis ille est. NV. *interim pœna est mori.*
DE. *Sed sæpe donum.* NV. *in pluribus veniæ fuit.*
Defende saltem dexteram infelix tuam:
Fraudisq́ facinus esse, non nuptæ sciat.
DE. *Defendar illic, inferi soluent ream.*
A me ipsâ damnor: purget has Pluto manus.

890 *At Alcidem sequar.* ita vulgò legitur: o.v.l. habent *vt a.s.*

894 *Quæcunque natum sepelit.* vt ego, quæ eo ipso quod Herculem occidi, filium quoque meum interemi. ille enim paterno præsidio orbatus, viuere non poterit. locus est difficilis, & mihi de mendo suspectus.

899 *Facta quis damnat sua?* malo cum membranis legere *fata*, quam *facta*. tribuit enim Herculis necem fatali necessitati; quæ quia (sic illi opinabantur) euitari non potuerit; immeritò sibi imputet Deianeira se fatis viam aperuisse. eò spectat quod inf. dicitur:

Ignosce fatis, error à culpa vacat.

quod satis probat proximè sequẽs versiculus;

Quicumque fata iniqua sortitus fugit.

902 *Natorum indolem.* natos suos ex Megara. Hellenismus est.

905 *Fonte Cyniphio.* Euripides, in μαινομένῳ, & Seneca in furente Hercule, indicant hanc cædem non fonte Cyniphio, qui iuxta Iouis Ammonis est; sed Athenis Herculem expiasse.

922 *Vixit satis.* Ego hunc versum adhuc Deianiræ; sequẽtem demum nutrici tribuo: sic,

Vixit satis, &c.

NVT. *Per has aniles, &c.*

928 *Interim pœna est mori.* fortè legendũ: *Interim pœna est mora.* sic Ouidius cecinit:

Morsq́ minùs pœna quàm mora mortis habet.

qua de re scripsi Troad. actu 4. num. 996.

Stabo

Stabo ante ripas immemor Lethe tuas,
Et vmbra tristis coniugem excipiam meum.
Sed tu, nigrantis regna qui torques poli,
Para laborem. scelera quæ quisque ausus est:
Hic vicit error. Iuno non ausa Herculem est
Eripere terris. horridam pœnam para.
Sisiphia ceruix cesset, & nostros lapis
Impellat humeros. me vagus fugiat latex,
Meamq; fallax vnda decipiat sitim.
Merui manus præbere turbinibus tuis,
Quæcunque regem Thessalum torques rota.
Effodiat auidus hinc & hinc vultur fibras.
Vacet vna Danais: has ego explebo vices.
Laxate manes. recipe me comitem tui
Phasiaca coniux, peior hæc, peior tuo
Vtroque dextra est scelere; seu mater nocens,
Seu dira soror es: adde me comitem tuis
Threicia coniux sceleribus: gnatam tuam
Althæa mater recipe: nunc veram tuam
Agnosce prolem. quid tamen tantum manus
Vestræ abstulerunt? claudite Elysium mihi,
Quæcunque fidæ coniuges nemoris sacri
Lucos tenetis: si qua respersit manus
Viri cruore, nec memor castæ facis
Stricto cruenta Belias ferro stetit;
In me suas cognoscat & laudet manus:
In hanc abire coniugum turbam libet.
Sed & illa fugiet turba tam diras manus.
Inuicte coniux, innocens animus mihi,
Scelesta manus est: prò nimis mens credula!
Prò Nesse fallax! namque semiferi dolis
Auferre cupiens pellici, eripui mihi.
Recede Titan; tuq;, quæ blandâ tenes
In luce miseros, vita caritura Hercule.
Lux vilis ista est. exigam pœnas tibi,
Reddamq; vitam. fatáne extendam mea?
Mortemq; coniux in tuas seruem manus?
Virtúsne superest aliqua? armata & manus
Intendere arcum tela missurum valet?
An arma cessant, teq; languenti manu
Non audit arcus? si potest telum dare
Animosa coniux, dexteram expecto tuam.
Mors differatur: frange vt insontem Licham,
Alias in vrbes sparge, & ignotum tibi

940 *Sisyphia ceruix cesset.* Sic Propert. *Sisyphe mole vaces.*

950 *Seu dira soror es.* Medeam alloquitur. ideo malè, qui *es* in *est* mutarunt.

951 *Threicia coniux.* Procne.

952 *Nunc veram tuam agnosce prolem.* Similiter Deianira apud Nasonem;

Tu quoq; cognosces ni me Meleagre sororē. vtpote quæ studuerim tibi scelere similis esse. Meleager auunculos; Althæa, filium; Deianeira, maritum, & proinde, vt dixi superiùs, filium sustulit.

969 *Fatáne extendam mea?* hoc versu plerique m. s. *extendo*, sequenti verò *seruo* habent. item paulo pòst; *timuit manus*, pro *tremuit*. postremo, *dextera parcunt tua*, non verò, *parcant*.

Emitte

Emitte in orbem. perde vt Arcadiæ nefas,
Et quicquid aliud restitit, ab illis tamen
Coniux redisti. HYL. *parce iam mater precor,*
Ignosce fatis, error à culpâ vacat.
DE. *Si vera pietas, Hylle, quærenda est tibi,*
Iam perime matrem. pauida quid tremuit manus?
Quid ora flectis? hoc erit pietas scelus.
Ignaue dubitas? Herculem eripui tibi.
Hæc, hæc peremit dextra; cui debes patri
Auum Tonantem: maius eripui decus,
Quàm in luce tribui. si tibi ignotum est nefas,
A matre disce. seu tibi iugulo placet
Mersisse ferrum, siue maternum libet
Inuadere vterum; mater intrepidum tibi
Præbebit animum. non erit totum scelus
A te peractum. dexterâ sternar tuâ,
Sed mente nostrâ. gnatus Alcidæ times?
Ita nulla peragas iussa: nec peragens mala
Erres per orbem. si qua nascetur fera,
Referas parentem. dexteram intrepidam para.
Patet ecce plenum pectus ærumnis: feri.
Scelus remitto. dexteræ parcunt tuæ
Eumenides ipsæ. verberum crepuit sonus.
Quænam ista torquens angue vipereo comam
Temporibus atras squallidis pinnas quatit?
Quid me flagrante dira persequeris face.
Megæra? pœnas poscit Alcides? dabo.
Iámne inferorum, diua, sedêre arbitri?
Sed ecce diras carceris video fores.
Quis iste saxum immane detritis gerit
Iam senior humeris? ecce iam vectus lapis
Quærit relabi. membra quis præbet rotæ?
Hîc ecce pallens dira Tisiphone stetit,
Causam poposcit: parce verberibus precor,
Megæra, parce, sustine Stygias faces.
Scelus est amoris. sed quid hoc? tellus labat,
Et aula tectis crepuit. excessit minax
Vnde iste cœtus? totus in vultus meos
Decurrit orbis, hinc & hinc populi premunt,
Totusq; poscit vindicem mundus suum.
Iam parcite vrbes. quò fugam præceps agam?
Mors sola portus. dabitur ærumnis locus.
Testor nitentis flammeam Phœbi rotam,
Superosq; testor, Herculem terris adhuc

1005 ***Iámne inferorum diua sedêre arbitri.*** Iudex sententiam sedens ferebat, siue pro tribunali, siue de plano sella extra ordinem posita iudicabat. quod apud inferos etiam à trucibus illis quæsitoribus obseruari Seneca indicat, imitatus Propertium, cuius sunt hæc:

Aut si quis posita iudex sedet Æacus vrna,
In mea sortita iudicet ossa pila.
Assideant fratres iuxta Minoida sellam,
Eumenidum intento turba seuera foro.

1012 ***Sustine.*** contine paulisper. Ouid.

Sæpè Iouem vidi, cùm iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato, sustinuisse manũ.

1016 ***Fremunt.*** o.v.l. habent ***premunt.*** nec malè.

1032 *Calliopæ genus.* Phanoclem, Apollonium, Asclepiadem, & Virgilium sequitur, qui Orpheum Calliopæ filium faciunt.

1033 *Æternum fieri nihil.* Anicius Boëtius lib. 2. de consolat. philosoph.

Constat, æterna positumq; lege est
Vt constet genitum nihil.

1034 *Illius stetit ad modos.* idem Boëtius lib. 3. eiusdem operis:

Quondam funera coniugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis,
Siluas currere mobiles,
Amnes stare coëgerat.

1039 *Geten, Hebrum.* Claudianus in præfat. lib. 2. de raptu Proserp.

Vix auditus erat, vēti sternūtur & vndæ,
Pigrior astrictis torpuit Hebrus aquis.

1047 *Centauris obitum ferens.* tres lib. scripti, & Badiana editio habent; *Centauros obiter ferens.* vtriusque lectionis perspicua est sententia. 1048 *Et iuxta Rhodope stetit, Laxata niue cantibus.* Claudianus:

Porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
Excussit gelidas pronior Ossa niues

1050 *Quercum fugiens suam.* quibusdam arboribus pagani vnam singulis Dryadem præesse credebant, quarum mors ab arboris eius fato dependeret, vt testis est Ouidius in Metamorph. non vno loco.

1055 *Marmaricus.* sic,

Et sua Marmaricos cogit iuga ferre leones,

inquit Nemesianus, in eclogis; qui non vixit sub Augusto, vt stultè Diomedes Guidalottus, in comment. in Nemesian. & Calpurnium, existimauit, sed diu postea, vt rectè Crinitus tradidit.

1056 *Damæ trepidant lupos.* Claudianus:

Securum blandi leporem fouêre Molossi,
Vicinumq; latus præbuit agna lupo,
Concordes varia ludūt cū tigride damæ.

Primum Claudiani carmen Boëtius, his verbis, expressit,

Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.

1059 *Per Tænarias fores.* Moschus Siculus, in eclogis:

—— εἰ δυνάμην δὲ,
ὡς Ὀρφεὺς καταβὰς ποτὶ τάρταρον, ὥς ποκ' Ὀδυσσεύς,
ὡς πάρος Ἀλκείδας, κἠγὼ τάχ' ἂν ἐς δόμον ἦλθον
Πλουτέος ——

Virgilius:

Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manesq; adiit regēq; tinendum.

Ouid. 12. Metamorph.

Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta.

Moritura linquo. HYL. *fugit attonita, hei mihi,*
Peracta iam pars matris est: statuit mori.
Nunc nostra superest, mortis auferre impetum.
O misera pietas? si mori matrem vetas;
Patri es scelestus: si mori pateris tamen;
In matre peccas. surgit hinc illinc nefas.
Inhibenda tamen est: pergam, & eripiam scelus.

CHORVS.

Choriambici.

Verum est, quod cecinit sacer
Thressæ sub Rhodopes iugis,
Tangens Threiciam chelym,
Orpheus, Calliopæ genus;
Æternum fieri nihil.
Illius stetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblitusq; sequi fugas
Amisit liquor impetum:
Et, dum fluminibus mora est,
Defecisse putant Geten
Hebrum Bistones vltimi.
Aduexit volucres nemus,
Et siluâ residens venit;
Aut, si quâ aëra peruolat,
Auditis vaga cantibus
Ales deficiens cadit.
Abrupit scopulos Athos,
Centauris obitum ferens,
Et iuxtà Rhodope stetit
Laxatâ niue cantibus.
Et quercum fugiens suam,
Ad vatem properat Dryas.
Ad cantus veniunt suos
Ipsæ cum latebris feræ.
Iuxtaq; impauidum pecus
Sedit Marmaricus leo:
Nec damæ trepidant lupos:
Et serpens latebras fugit,
Tunc oblita veneni.
Quin per Tænarias fores,
Manes commonitos adit:
Mœrentem feriens chelym,
Cantu tartara flebili

Et

Et tristes Erebi deos
Mouit, nec timuit Stygis
Iuratos superis lacus.
Hæsit non stabilis rota
Victo languida turbine.
Increuit Tityi iecur,
Dum cantus volucres tenet.
Audito quoque nauita
Inferni ratis æquoris
Nullo remigio venit.
Tunc primùm Phrygius senex
Vndis stantibus immemor
Excußit rabidam sitim,
Nec pomis adhibet manus.
Sed cùm linqueret inferos
Orpheus carmina fundens;
Et vinci lapis improbus,
Et vatem potuit sequi.
Consumtas iterum deæ
Supplent Eurydices colos.
Sed dum respicit immemor,
Nec credens sibi redditam
Orpheus Eurydicen sequi;
Cantus præmia perdidit:
Quæ nata est iterum perit.
Tunc solamina cantibus
Quærens, flebilibus modis,
Hæc Orpheus cecinit Getis.
Leges in superos datas,
Et qui tempora digerens,
Quattuor præcipitis Deus
Anni disposuit vices,
Nulli non auidas * *polo*
Parcas stamina nectere.
Quod natum est, poterit mori.
Vati credere Thracio
Deuictus iubet Hercules.
Iam iam legibus obrutis
Mundo cùm veniet dies;
Australis polus obruet

Cassius Parmensis, in Orpheo:
Ausus & ire viam mortalibus incõcessam
Pœnarũ oblitos demulsit carmine manes.

1066 *Hæsit non stabilis rota Victo languida turbine.* Virgilius:
Atque Ixionei vento rota constitit orbis.
Ouidius:
—— stupuitq; Ixionis orbis.
Boëtius Seuerinus:
Non Ixioneum caput
Velox præcipitat rota.

1069 *Dum cantus volucres tenet.* Ouid.
Nec carpsêre iecur volucres.
Boëtius:
Vultur, dum satur est modis,
Non carpsit Tityi iecur.

1070 *Nauita.* Charon, qui Sanctij mei, hominis doctissimi, iudicio est à χάρωπος dictus. Natalis à χαίρω deducit. Ego Aegyptium nomen esse censeo. nam Aegyptij portitorem sic appellant, vt docet Caietanus, & alij quidam. Vnde videntur Græcis dicta χαρώνεια, quasi Charontis ostia & portus, quę Romani Deorum Manium seu inferorum ostia appellabant.

1073 *Phrygius senex.* Tantalus. Ouid.
—— nec Tantalus vndam
Captauit refugam ——
Boëtius:
Et longa site perditus
Spernit flumina Tantalus.

1087 *Quæ nata est.* o.v.l. habent; *quæ data est.* non placet.

1097 *Quod natum est, poterit mori.* Seneca senior, in epistolis, ait: Cui nasci contigit, restat mori. Item: Lex vetus est, quæ iubet nasci & mori.

1098 *Vati credere Thracio.* hoc epithetum Orpheo Phanocles, Ouidius, Virgilius & Claudianus tribuunt. De Orpheo ἀλληγορικῶς ista Festus Auienus:
Threicius quõdã vates fide creditur canora
leg. *colo.* *Mouisse sensus acrium ferarum,*
Atque amnes tenuisse vagos ——
Et surda cantu concitasse saxa:
Suauisonosq; modos testudinis arbores secutæ
Vmbram feruntur præbuisse vati.
Sed placidis hominum dictis fera corda mitigauit,
Doctaq; vitam voce temperauit,
Iustitiã docuit, cætu quoq; cõgregauit vno,
Moresq; agrestes expoliuit Orpheus.
hunc Orphea Aristoteles & Cicero fuisse negant. At Arnobius etiã scripsisse testatur li. 5. contra gentes ita scribens: Libros sumant Threicij vatis, quos esse memorant antiquitatis diuinæ, hic Arnobij locus me admonet alterius apud eundẽ loci, qui hunc, aliquot lineis interpositis, pręcedit: quem adscribam, vt emendari debet. est autem huiusmodi: Sitienti ardori oggerit potionem cinnum, cycconem quem nuncupat Græcia.

Quic-

pro *cynum* reposui *cinnũ*. cinnus apud veteres, teste Nonio, potionis genus est ex multis liquoribus confectum. de cyceone Clemens Alexandrinus ἐν τῷ προτρεπτικῷ inquit: ξενίσασα ἡ Βαυβὼ τὴν Δηὼ ὀρέγει κυκεῶνα αὐτῇ. 1103 *Libyam*. Africam, quam sic antiqui vocabant. sic accipe Pompeiorum epitaphia quæ sequuntur:

Magne premis Libyam, fortes tua pignora nati
Europam atque Asiam, nomina quanta iacent? Item:
Membra pater Libyco posuit malè tecta sepulcro, &c. Item:
Diuersis iuuenes Asia atque Europa sepulcris
Distinet, infida Magne iaces Libya.

Varro Attacinus de Pompeio Magno, Catone Vticensi, & quodam Licino:

Litore diuerso Libyæ, clarissima quondam
Nomina, vix vllo condita sunt tumulo
Magnus, & humano maior Cato, qui procul à te
Aspicit, heu, cineres Roma iacere suos.
Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo. credimus esse Deos?

1107 *Siccus boreas*. sic Lucanus:

Pigro bruma gelu siccisque aquilonibus hærens.

boreas enim idem qui aquilo.
1131 *Atra nube*. in v. l. *nube atra* legitur.
1136 *Partem in omnem*. cùm in omnibus m. s. & in plerisq; impressis lib. legatur; *Nunc parte in omni Iuppiter specta poli*. sunt qui reponant; *Nunc partem in omnem Iuppiter specta poli*. idq; aiunt se facere propter versiculum hunc; *Nunc parte ab omni genitor iratus tona* qui tamẽ faceret vt ego mallem legere, *Nunc parte ab omni Iuppiter specta poli*. 1137 *Gigas*. Gigantomachiam alibi perduellium conatibus accommodaui. posset etiam plebeiorum cõtra optimates bellis applicari. Iouis enim filij à Pindaro diuites ac nobiles dicuntur; & Deorum plerique Iouis filij fuerunt, & Iuppiter Diuûm pater à bono poëta vocatur. Terræ filij homines viles & ignobiles appellantur à Cicerone. Minucius quoque, in Octauio, ait: Ignobiles & ignotos; terræ filios nuncupamus. Porró gigantes dicti videntur παρὰ τὸ ἐκ γῆς ἰέναι, quòd è terra exiuerint. 1138 *Othrys*. non sic Othrym dixit, quasi putet sub eo Enceladum oppressum iacere: sed exempli causa, quia præcedenti carmine dixerat,

Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga.

1140 *Patri*. Saturno hoc Ioui apud Claudian. lib. 1 de raptu Proserp. Pluto minatur:

——patefacta ciebo
Tartara, Saturni veteres laxabo catenas.

Quicquid per Libyam iacet,
Et sparsus Garamas tenet:
Arctous polus obruet,
Quicquid subiacet axibus,
Et siccus boreas ferit:
Amissum trepidus polo
Titan excutiet diem.
Cæli regia concidet,
Certos atque obitus trahet,
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, & chaos.
Et mors fata nouissima
In se constituet sibi.
Quis mundum capiet locus?
Discedet via tartari,
Stratis vt pateat polis?
An quod diuidit æthera
A terris spacium, sat est,
Et mundi nimium malis?
Quis tantum capiet nefas
Fati? quis superis locus?
Pontum, sidera, tartara,
Regna vnus capiet tria.
Sed quis non modicus fragor
Aures attonitas mouet?
Est, est Herculeus sonus.

ACTVS QVARTVS.

Trimetri & Anapæstici.

HERCVLES. CHORVS.

HER. *Conuerte Titan clare anhelantes equos,*
Emitte noctem, pereat hic mundo dies,
Quo moriar: atra nube inhorrescat polus.
Obstet nouercæ. nunc pater cæcum chaos
Reddi decebat: hinc & hinc compagibus
Ruptis vterque debuit frangi polus.
Quid parcis astris? Herculem amittis pater.
Nunc parte in omni Iuppiter specta poli:
Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga,
Et fiat Othrys pondus Encelado leue.
Laxabit atri carceris iam iam fores
Pluton superbus, vincula excutiet patri,
Cælumq; reddet. ille, qui, pro fulmine

Tuisq;

Tuisq́ue facibus, natus in terris eram,
Ad Styga reuertor. surget Enceladus ferox,
Mittetq́ue, quo nunc premitur, in superos onus.
Regnum omne genitor ætheris dubium tibi
Mors nostra faciet. antequam spolium tui
Cælum omne fiat; conde me totâ pater
Mundi ruinâ: frange, quem perdis polum.
CH. *Non vana times nate Tonantis,*
Iam Thessalica Pelion Ossa
Premet, & Pindo congestus Athos
Nemus ætherius inseret astris.
Vincet scopulos inde Typhoeus,
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret Ætnæos inde caminos,
Scindetq́ue latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.
Iam te cæli signa sequentur.
HER. *Ego, qui relictâ morte, contemta Styge,*
Per media Lethes stadia cum spolio redi,
Cùm penè trepidis excidit Titan equis:
Ego, quem deorum regna senserunt tria,
Morior: nec vllus per meum stridet latus
Transmissus ensis. haud meæ telum necis
Saxum est, nec instar montis abrupti latus,
Aut totus Othrys. non truci vultu Gigas,
Pindo cadauer obruit toto meum.
Sine hoste vincor: quodq́ue me torquet magis,
(O mi-

1155 *Inarimen.* post Virgilium omnes Latini poëtæ hoc vsurparũt. Virgilius à multis reprehẽsus fuit. & quę Nicolaus Erythręus in indice Virgiliano adfert, talia sunt, ipsa vt magis defensoribus indigeant, quàm Maronem defendant. quid, quęso, simile habet Inalpinus cum Inarimis? hoc proprium, illud appellatiuum est. quæ terrarum portio Inalpes, aut Inalpinia dicitur? at duo hæc vt sint similia, illud necesse fuerit.

1160 *Per media Lethes stadia.* sic in o.v.l. legitur, nec sensus ratio, nec carminis natura repugnat, quin hoc amplectamur. scansio erit ista;

– ∪ ∪ Per mediu - a Le - ∪∪ thes stadiu - a
cum ∪ ∪ - spolio ∪ - redij.

nam *redij* contrahetur, quemadmodum in hoc versu;

Et fata vici morte contemta redij.

Iam Lethes stadia dixit, sicut Claudianus Erebi spacia,

—— qui pascua mandunt
Cocyti, spaciisq́ue Erebi nigrantibus errant.

alludens ad immensum illud inane in quo inferos statuebant.

1165 *Nec vllus per meum stridit latus.* querela hæc Herculis magna ex parte à Sophocle in Trachiniis desumta fuit. ait ille:

κοὐ ταῦτα λόγχη πεδιὰς, οὔθ' ὁ γηγενὴς
στρατὸς γιγάντων, οὔτε θήρειος βία,
οὔθ' Ἑλλὰς, οὔτ' ἄγλωσσος, οὔθ' ὅσην ἐγὼ
γαῖαν καθαίρων ἱκόμην, ἔδρασέ πω.
γυνὴ δὲ, θῆλυς οὖσα, κοὐκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.

quæ carmina sic Cicero 2. Tusculan. vel potiùs Attius reddidit:

Hos non hostilis dextra, non terra edita
Moles Gigantũ, non biformato impetu *

* *Centaurus ictus corpori inflixit meo,*
Non Graia vis, non barbara vlla immanitas,
Non sæua terris gens relegata vltimis,
Quas peragrans vndiq́ue omnem hinc feritatẽ expuli:
Sed feminea vir, feminea interimor manu.

Nihil autem obstat quo minùs eadem opera ex eodem etiam libro reliquos etiam versus adscribam, Sophocleis quibus respondent, appositis, quo faciliùs vnusquisque possit illos cum Græcis conferre; vt meo labore, quãtum in me quidem, aliorum labori consulatur. Cicero ait:

O multa dictu grauia, perpessu aspera,
Quæ corpore exantlaui, atque animo pertuli.

Sophocles:

ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ, κοὐ λόγῳ κακὰ,
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ.

Cicero:

Nec mihi Iunonis terror implacabilis,
Nec tantum inuexit tristis Eurystheus mali,
Quantum vna vecors Oenei partu edita.
Hæc me irretiuit veste furiali inscium,
Quæ lateri adhærens morsu lacerat viscera,
Vrgensq́ue grauiter pulmonum haurit spiritus,
Iam decolorem sanguinem omnem exsorbuit,
Sic corpus clade horribili absumtum extabuit,
Ipse illigatus peste interimor textili.

Sophocles:

κοὔπω τοιοῦτ' οὔτ' ἄκοιτις ἡ Διὸς
προὔθηκεν, οὔθ' ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοὶ,
οἷον τόδ' ἡ δολῶπις Οἰνέως κόρη
καθῆψεν ὤμοις τοῖς ἐμοῖς Ἐριννύων
ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
πλευραῖσι γὰρ προσμαχθὲν, ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας, πλεύμονός τ' ἀρτηρίας
ῥοφεῖ ξυνοικοῦν, ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη, καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν, ἀφράστῳ τῇδε χειρωθεὶς πέδῃ.

bona sunt hæc: sed aut fallor, aut longè τραγικώτερα ista Senecæ:

Eheu quis intus scorpio, quis feruida
Plaga reuersus cancer infixus meas

Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit; ardet felle siccato iecur,
Totumq; lentus sanguinem auexit vapor.
Primum cutem consumsit: hinc aditus (nefas)
In membra fecit: abstulit costis iecur:
Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas, ossibus vacuis sedet:
Nec ossa durant ipsa; sed compagibus
Discussa ruptis mole collapsa fluunt.
Defecit ingens corpus & pesti satis
Herculea non sunt membra.

Cicero:

O nate, verè hoc nomen vsurpa patri,
Ne me occidentem matris superet caritas.
Huc arripe ad me manibus abstractam piis,
Iam cernam men' an illam potiorem putes.
Perge, aude nate, illacruma patris pestibus,
Miserere, gentes nostras flebunt miserias.

Sophocles:

ὦ παῖ, γνήσιός μοι παῖς ἐτήτυμος γεγώς,
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν
εἰς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς εἰδῶ σάφα
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον, ἢ κείνης ὁρῶν
λωβητὸν εἶδος ἐν δίκῃ κακούμενον.
ἴθ' ὦ τέκνον, τόλμησον, οἴκτειρόν τέ με
πολλοῖσιν οἰκτρόν.

quod vltimum interpretatus Cicero,

— gentes nostras flebunt miserias.

longiusculè à Græco recessit: verum noluit verbum verbo reddere, quod nec fidus interpres curat, vt ex sequentibus etiam patet.

Cicero:

Heu virginalem me ore ploratum edere,
Quem vidit nemo, vlli ingemiscentem malo!
Sic feminata virtus afflicta occidit?
Accede nate, assiste, miserandum aspice
Euisceratum corpus lacerati patris.
Videte cuncti —

at Sophocles:

— ὅστις ὥστε παρθένος
βέβρυχα κλαίων, καὶ τόδ' οὐδ' ἂν εἷς ποτε
τόνδ' ἄνδρα φαίη πρόσθ' ἰδεῖν δεδρακότα,
ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν ἑσπόμην κακοῖς.
νῦν δ' ἐκ τοιούτου θῆλυς εὕρημαι τάλας.
καί μοι προσελθὼν στῆθι πλησίον πατρός·
σκέψαι δ' ὁποίας ταῦτα συμφορᾶς ὕπο
πέπονθα· δείξω γὰρ τάδ' ἐκ καλυμμάτων·
ἰδού, θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας·
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω.

horum versuum priorem partem Seneca imitatur:

Vnde iste fletus? vnde in has lacrymæ genas?
Inuictus olim vultus, & nunquam malis
Lacrymas suis præbere consuetus (pudor)
Iam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.

ideo apud eundem Hercules furore solutus dixerat:

— hic durus malis
Lacrymare vultus nescit —

quamuis apud Euripidem ἐν τῷ μαινομένῳ inquiat: innumeris laboribus perfunctus, neque vllum mali genus fugi. — οὔτ' ἀπ' ὀμμάτων
ἔσταξα πηγάς. οὐδ' ἂν ᾠόμην ποτὲ
εἰς τοῦθ' ἱκέσθαι, δάκρυ' ἀπ' ὀμμάτων βαλεῖν.

Cicero:

— tuq; cælestûm pater
Iace obsecro in me vim coruscam fulminis.

Sophocles:

ἔνσεισον ὦναξ, ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ.

Seneca:

Vnicum fulmen peto, &c.

hanc enim partem noster poëta latiùs quàm Sophocles, Cicero, vt & Sophocles fusiùs Cicerone, tractauit.

Nunc nunc dolorum anxiferi torquent vertices.
Nunc serpit ardor. ô ante victrices manus!
O pectora! ô terga! ô lacertorum tori!

Sophocles:

ἔθαλψεν ἄτης σπασμὸς ἀρτίως. ὅδ' αὖ
διῆξε πλευρῶν —

Idem paullo postea:

— θάλπει γὰρ αὖ πάλιν.
ἦλθεν. ἐξώρμηκεν. ὦ χέρες, χέρες!
ὦ νῶτα, καὶ στέρν', ὦ φίλοι βραχίονες.

Cicero:

Vestróne pressu quondam Nemeæus leo
Frendens efflauit grauiter extremum halitum?
Hæc dextra Lernam tetra mactata excetra
Placauit?

Sophocles:

ὑμεῖς ἐκεῖνοι δὴ καθέσταθ', οἵ ποτε
Νεμέας ἔνοικον βουκόλων ἀλάστορα
λέοντ', ἄπλατον θρέμμα, κἀπροσήγορον
βίᾳ κατειργάσασθε, Λερναίαν θ' ὕδραν.

quæ quadamtenus Seneca expressit:

His ego lacertis spolia Nemeæi mali
Elisa pressi?

postremo quæ Sophocles protulerat in hunc modum:

διφυῆ τ' ἄμικτον ἱπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν, ὑβριστήν, ἄνομον, ὑπέροχον βίαν,
Ἐρυμάνθιόν τε θῆρα, τόν θ' ὑπὸ χθονὸς
Ἅιδου τρίκρανον σκύλακ', ἀπρόσμαχον τέρας,
δεινῆς Ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων
δράκοντα μήλων φύλακ' ἐπ' ἐσχάτοις τόποις·
ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην,
κοὐδεὶς τροπαῖ' ἔστησε τῶν ἐμῶν χερῶν.

illa Cicero sic expressit:

— hæc bicorporem afflixit manum:
Erymanthiam hæc vastificam abiecit belluam:
Hæc à Tartareâ tenebricâ abstractum plagâ
Tricipitem eduxit Hydra generatum canem:
Hæc interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu obseruantē arborem.
Multa alia victrix nostra lustrauit manus,
Nec quisquam è nostris spolia cepit laudibus.

(O misera virtus!) summus Alcidæ dies
Nullum malum prosternit. impendo, hei mihi,
In nulla vitam facta. prò mundi arbiter,
Superiq́ quondam dexteræ testes meæ!
Prò cuncta tellus! Herculis vestri placet
Mortem perire? dirus ô nobis pudor!
O turpe fatum! femina Herculeæ necis
Auctor feretur, auctor Alcides quibus?
Inuicta si me cadere femineâ manu
Voluere fata; perq́ tam turpes colos
Mea mors cucurrit; cadere potuissem hei mihi,
Iunonis odio. feminæ caderem minis,
Sed cælum habentis. Si nimis superis fuit:
Scythico sub axe genita domuisset meas
Vires Amazon. feminæ cuius manu
Iunonis hostis vincor? hinc grauior tui
Nouerca pudor est: quid diem hunc letum vocas?
Quid tale tellus genuit iratæ tibi?
Mortalis odia femina excessit tua.
Adhuc ferebas esse te Alcidæ imparem:
Victa es duobus. pudeat irarum deos,
Vtinam meo cruore satiasset suos
Nemeæa rictus pestis: aut centum anguibus
Vallatus Hydram tabe pauissem meâ.
Vtinam fuissem præda, Centauris datus:
Aut inter vmbras vinctus, æterno miser
Saxo sederem, spolia cùm traxi vltima
Fato stupente. tunc ab infernâ Styge
Lucem recepi, Ditis euici moras.
Vbique me mors fugit: vt letho inclito
Fortis carerem. prò feræ victæ! ô feræ!
Non me triformis sole conspecto canis
Ad Styga reduxit: non sub Hesperio polo
Ibera vicit turba pastoris feri,
Non gemina serpens: perdidi mortem, hei mihi,
Toties honestam. titulus extremus quis est?
CH. Viden' vt laudis conscia virtus
Non Lethæos horreat amnes?
Pudet auctoris, non morte dolet.
Cupit extremum finire diem
Vastâ pressus mole gigantum,
Et montiferum Titana pati,
Rabidæq́ necem debere feræ.
Si tuæ causa est miseranda necis:

" 1169 *O misera virtus.* de hoc Herculis dicto sunt hæc Dionis historici lib. 47. ἀπογνοὺς μὲν τὴν σωτηρίαν, ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν, ἐς τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς κατέφυγε, καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ τὸ Ἡράκλειον, ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ᾽ ἦσθα ἄλλως, ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ᾽ ἄρ᾽ ἐδούλευες τύχῃ.

1181 *Sed nimis superis fuit.* sic priùs legebatur: nos edi curauimus; *Si nimis superis fuit: Scythico, &c.* o. scilicet v. l. lectionē amplexi: neque de ea dubitandum quidquam putamus; cuius valde commodior est sententia. defendi tamen potest vulgata lectio.

1187 *Femina excessit tua.* in v. l. legitur *exstinxit*: sed non ausim receptam lectionem reiicere. nam Mogunt. etiam *excessit*.

1194 *Victus.* omnes membranæ *vinctus* habent; præter Mogunt. qui, *victus*.

1210 *Monstriferum.* in antiq. codicibus continetur *montiferum.* nec malè. potest videri dictum, quia gigantes fulmine icti, iis montibus oppressi iacent, quibus sibi viam in cęlum struxerant. q. m. f. *mortifferum.* non probo.

Quòd nulla fera est, nullusq́; gigas:
Iam quis dignus necis Herculeæ
Superest auctor, nisi dextra tui?
HER. *Eheu quis intus scorpius, quis feruidâ*
Plagâ reuersus cancer infixus meas
Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit; ardet felle siccato iecur;
Totumq́; lentus sanguinem auexit vapor.
Primam cutem consumsit: hinc aditus nefas
In membra fecit, abstulit costis latus.
Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas, oßibus vacuis sedet:
Nec ossa durant ipsa; sed compagibus
Discußâ ruptis mole collapsâ fluunt:
Defecit ingens corpus, & pesti satis
Herculea non sunt mẽbra. prò quantũ est malum,
Quod esse vastum fateor! ô dirum nefas!
En cernite vrbes, cernite ex illo Hercule
Quid iam supersit. Herculem agnoscis pater?
His ego lacertis spolia Nemeæi mali
Elisa preßi? tensus hac arcus manu.
Astris ab ipsis detulit Stymphalidas?
His ego citatam greßibus vici feram,
Radiante clarum fronte gestantem caput?
His fracta Calpe manibus elisit fretum?
His tot feræ, tot scelera, tot reges iacent?
His mundus humeris sedit? hæc moles mei est?
Hæc illa ceruix? has ego opposui manus
Cælo ruenti? cuius ô custos manu
Trahetur vltra Stygius? vbi vires priùs
In me? sepultæ. quid patrem appello Iouem?
Quid per Tonantem vendico cælum mihi?
Iam iam meus credetur Amphitryo pater.
Quæcunque pestis viscere in nostro lates,
Procede, quid me vulnere occulto petis?
Quis te sub axe frigido pontus Scythes,
Quæ pigra Tethys genuit, aut Maurum premens
Ibera Calpe litus? ô dirum malum!
Vtrúmne serpens, squallidum cristâ caput
Vibrans, an aliquod es mihi ignotum malum?
Nunquid cruore es genita Lernææ feræ?
An te reliquit Stygius in terris canis?
Omne es malum, nullumq́;. quis vultus tibi est?
Con-

1232 *Agnoscis.* antea erat *agnoscas.* ego secutus v.l. *agnoscis* reposui.
1233 *His ego lacertis.* sic Ouid. 9. Metam. *His elisa iacet moles Nemeæa lacertis.*
1235 *Stymphalidas.* hoc quoque Ouidius posuerat.
1240 *His mundus humeris sedit.* Ouid. *Hac cælum ceruice tuli.*
1256 *Omne es malum, nullumq́;.* omne, quia quoduis malum te exsuperare sentio: nullum, quia quid sis ignoro.

Concede saltem scire, quo percam malo.
Quæcunque pestis, sæua quæcunque es fera;
Palàm timeres. quis tibi in medias locum
Fecit medullas? ecce, direptâ cute
Viscera manus detexit: vlterior tamen
Inuenta latebra est. ô malum simile Herculi!
Vnde iste fletus? vnde in has lachrymæ genas?
Inuictus olim vultus & nunquam malis
Lachrymas suis præbere consuetus (pudor!)
Iam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.
Tibi illa virtus; quæ tot elisit mala,
Tibi cessit vni. prima, & ante omnes mihi
Fletum abstulisti. durior saxo horrido,
Et chalybe vultus, & vaga Symplegade
Rictus meos infregit, & lachrymam extulit.
Flentem, gementem, summe prô rector poli,
Me terra vidit: quodq; me torquet magis,
Nouerca vidit. vrit ecce iterum fibras,
Incaluit ardor: vnde nunc fulmen mihi?
CHO. *Quid non possit superare dolor?*
Quondam Getico durior Hæmo,
Nec Parrhasio lentior axe,
Sæuo cessit membra dolori,
Fessumq; mouens per colla caput
Latus alterno pondere flectit.
Fletum luctus sæpe resoluit.
Sic Arctoas laxare niues,
Quamuis tepido sidere Titan,
Non tamen audet: vicitq; faces
Solis adusti glaciale iubar.

HERCVLES. ALCMENA.

HER. *Conuerte vultus ad meas clades pater.*
Nunquam ad tuas confugit Alcides manus:
Non, cùm per artus Hydra fœcundum meos
Caput implicaret. inter infernos lacus
Possessus atrâ nocte cum fato steti,
Nec inuocaui: tot feras vici horridas,
Reges, tyrannos: non tamen vultus meos
In astra torsi. semper hæc nobis manus
Votum spopondit: nulla propter me sacro
Micuere cælo fulmina: hic aliquid dies
Optare iussit: primus audierit preces,

1264 *Inuictus olim vultus, & nunquam malis Lachrymas suis præbere cõsuetus, (pudor) Iam flere didicit.* hanc lectionem in omnibus schedis inueni: nisi quòd pro *suis*, malè quædam *suas* continebant.

1270 *Durior saxo horrido Et chalybe vultus.* monent nonnulli hanc comparationem sumtam ex Ouidio lib. 14. Metamor. de Anaxarete:

Sæuior illa freto surgente cadentib. austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ensis,
Et saxo quod adhuc viuũ radice tenetur.

Sic Moschus ἐν τῇ Μεγάρᾳ de Hercule:

πέτρης ὅγ' ἔχων νόον ἠὲ σιδήρου
καρτερὸν ἐν στήθεσσι ——

Ennius, Andromacha, vt lego;

Sed quasi ferrum aut lapis dura est.

1283 *Fletum virtus sæpe resoluit.* o. v. l. pro *virtus*, habent *luctus*.

1298 *Audierit.* m. [illegible] nil muto.

Idemq́ summus. vnicum fulmen peto.
Giganta, crede. non minùs cælum mihi
Asserere potui: dum patrem verum puto,
Cælo peperci. siue crudelis pater,
Siue es misericors; commoda gnato manum.
Propera ante mortem, & occupa hanc laudem tibi.
Vel, si piget, manusq́ detrectat nefas,
Emitte Siculo vertice ardentes, pater,
Titanas in me; qui manu Pindum ferant,
Aut te, Ossa; qui me monte proiecto opprimant.
Abrumpe & Erebi claustra. me stricto petat
Bellona ferro. mitte Gradiuum trucem,
Armetur in me dirus, & frater quidem,
Sed ex nouercâ. tu quoque Alcidæ soror
Tamtum ex parente, cuspidem in fratrem tuum
Iaculare Pallas. supplices tendo manus
Ad te nouerca; sparge tu saltem, precor,
Telum: perire feminæ possum manu.
Iam fracta, iam satiata, quid pascis minas?
Quid quæris vltrà? supplicem Alciden vides.
Et nulla tellus, nulla me vidit fera
Te deprecantem: nunc mihi iratâ quidem
Opus est nouercâ, nunc tuus cessat dolor?
Nunc odia ponis? parcis, vbi votum est mori?
O terræ & vrbes? non facem quisquam Herculi,
Non arma tradet? tela subtrahitis mihi?
Ita nulla sæuas terra concipiat feras
Post me sepultum: nec meas vnquam manus
Imploret orbis: si qua nascetur fera,
Nascatur alius: vndique infelix caput
Mactate saxis: vincite ærumnas meas.
Ingrate cessas orbis? excidimus tibi?
Adhuc malis ferisq́ suppositus fores,
Ni me tulisses: vindicem vestrum malis
Excipite populi: tempus hoc vobis datur,
Pensate merita. mors erit precium omnium.
AL. *Quas misera terras mater Alcidæ petam?*
Vbi natus, vbinam est? certa si visus notat,
Reclinis ecce corde anhelanti æstuat,
Gemit, peractum est. membra complecti vltima
O nate liceat: spiritus fugiens meo
Legatur ore: brachia in amplexus cape.
Vbi membra sunt? vbi illa, quæ mundum tulit,
Stelligera ceruix? quis tibi exiguam tui

Par-

1314 *Pallas.* apud Sophoclem quoque in Trachiniis, Hercules Palladis opē implorat.

1328 *Nascatur alius.* mihi similis: qui illas interimat.

1330 *Ingrate cessas orbis?* sic Sophocles in eadem tragœdia:

——πόθεν ἐς' ὦ
πάντων Ἑλλάνων
ἀδικώτατοι ἀνέρες, οὓς δὴ
πολλὰ μὲν ἐν πόντῳ,
κατά τε δρία πάντα καθαίρων,
ὠλεκόμαν ὁ τάλας. & quæ sequuntur.

Partem reliquit? HER. *Herculem spectas quidem*
Mater, sed vmbræ simile nescio quid mei
Agnosce mater: ora quid flectis retro,
Vultumq́; mœrens? Herculem dici tuum
Partum erubescis? AL. *quis feram mūdus nouam,*
Quæ terra genuit? quódve tam dirum nefas
De te triumphat? victor Herculis quis est?
HER. *Nuptæ iacentem cernis Alciden dolis.*
AL. *Quis tantus est, qui vincat Alciden dolus?*
HER. *Quicunque mater feminæ iratæ sat est.*
AL. *At vnde in artus pestis, aut ossa incidit?*
HER. *Aditum venenis palla femineis dedit.*
AL. *Vbínam ipsa palla est? membra nudata intuor.*
H. *Consumpta mecū est.* A. *tantáne inuēta est lues?*
HER. *Errare mediis credo visceribus meis,*
O mater, Hydram; & mille cum lerna feras.
Quæ tanta nubes flamma Sicanias bibit?
Quæ Lemnos ardens? quæ plaga inferni poli,
Vetans flagranti currere in zona diem?
In ipsa me iactate, prò comites, freta,
Mediosq́; in amnes: qui sat est Ister mihi?
Non ipse terris maior Oceanus meos
Franget vapores: omnis in nostris malis
Deficiet humor, omnis arescet latex.
Quid rector Erebi me remittebas Ioui?
Decuit tenere. redde me tenebris tuis:
Talem subactis Herculem ostende inferis:
Nil inde ducam. quid? times iterum Herculem?
Inuade mors non trepida. iam possum mori.
AL. *Compesce lachrymas saltē, & ærumnas doma,*
Malisq́; tantis Herculem indomitum refer,
Mortemq́; vince, quod soles, vince inferos.
HER. *Si me catenis horridus vinctum suis*
Præberet auidæ Caucasus volucri dapem,
Scythiâ gemente, flebilis gemitus mihi
Non exstitisset. si vagæ Symplegades
Vtraque premerent rupe; redeuntis minas
Ferrem ruinæ. Pindus incumbat mihi
Atque Hæmus, & qui Thracios fluctus Athos
Frangit, Tonantis fulmen excipiens Iouis:
Non ipse si in me, mater, hic mundus ruat,
Superq́; nostros flagret incensus rogos
Phœbeus axis; degener mentem Herculis
Clamor domaret. mille decurrant feræ,

1358 *Errare.* N. ex vno m. s. hunc versum transposuit: cui, quia quotquot vidi v. l. vulgatis cōsentientes repugnant, nōassentior.

1367 *Rector Erebi.* Sophocleus etiā Hercules Plutonem inuocat.

1377 *Scythia gementem.* quid si legas *gemente*? planè in sequenti versu elegantiùs legeretur *excidisset.* sed non quiá elegantiùs statim reponendum: quia aliter cuncti libri. nec malè.

Pariterq; lacerent, hinc feris clangoribus
Aetheria me Stymphalis, hinc taurus minax
Ceruice totâ pulset, & quicquid furit:
Solum quoque ingens surgat, hinc illinc fremens,
Artusq; nostros durus imminuat dolor;
Sparsus silebo. non feræ excutient mihi,
Non arma gemitus: nil, quod impelli potest.
AL. *Non virus artus nate femineum coquit,*
Sed dura series operis, & longus tibi
Fauet cruentis forsitan morbis dolor.
HER. *Vbi mors? vbi illa? testis est aliquis mali?*
Intendat arcus, nuda sufficiet manus:
In orbe mecum veniat, huc aliquis mihi
Procedat, agedum huc. AL. *hei mihi sensus quoque*
Excußit ille, nimius impulsus dolor.
Remouete quæso tela, & infestas precor
Rapite hinc sagittas. igne suffusæ genæ
Scelus minantur. quâ fugâ latebras petam?
Dolor iste furor est: Herculem solus domat.
Cur deinde latebras aut fugam vecors petam?
Obire forti meruit Alcmene manu:
Vel scelere pereat: antequàm lethum mihi
Ignauus aliquis mandet, ac turpis manus
De me triumphet ecce lassatus malis
Sopore fessas alligat venas dolor,
Grauiq; anhelum pectus impulsu quatit.
Fauete superi: si mihi gnatum inclitum
Miseræ negatis; vindicem saltem, precor,
Seruate terris. abeat excussus dolor,
Corpusq; vires reparet Herculeum suas.

1407 *Meruit.* pro *meruit* in antiquis impressis, qui recentioribus plerumque sunt fideliores, & in libris scriptis legitur, *meminit.*

HYLLVS. ALCMENA.
HERCVLES.

HYL. *Prò lux acerba! prò capax scelerum! dolor!*
Nurus Tonantis occidit, natus iacet,
Nepos supersum: scelere materno hic perit,
Fraude illa capta est. quis per annorum vices,
Totoq; in æuo poterit ærumnas senex
Referre tantas? vnus eripiet dies
Parentem vtrunque. cætera vt sileam mala,
Parcamq; fatis; Herculem amitto patrem.
AL. *Compesce voces inclitum Alcidæ genus,*
Miseræq; fato similis Alcmenæ nepos:
Longus dolorem forsitan vincet sopor.

1422 *Eripiet.* in Sophoclis Trachiniis, non quidem hoc ipse Hyllus queritur, sed nutrix introducitur inquiens;

κλαίων ὅθ' οὕνεκ' ἐκ δυοῖν ἔσοιθ' ἅμα
πατρός τ' ἐκείνης τ' ὠρφανισμένος βίου.

1425 *Compesce vocem.* est hoc quoque è Sophocle:

σίγα τέκνον ——
&,
—— ἀλλ' ἴσχε δακὼν
στόμα σόν ——

Sed

Sed ecce lassam deserit mentem quies,
Redditq́; morbo corpus, & luctus mihi.
HER. *Quid hoc? rigenti cernitur Trachyn iugo?*
At inter astra positus euasi genus
Mortale? tandem quis mihi cælum parat?
Te te pater iam video, placatam quoque
Specto nouercam. qui sonus nostras ferit
Cælestis aures? Iuno me generum vocat.
Video nitentem regiam clari ætheris,
Phœbiq́; tritam flammeâ zonam rotâ:
Cubile video Noctis, hinc tenebras vocat.
Quid hoc? quis axem cludit, & ab ipsis pater
Deducor astris? ora Phœbeus modò
Afflabat axis. tam propè à cælo fui.
Trachyna video: quis mihi terras dedit?
Modò nempe me infra steterat, ac totus mihi
Suppositus orbis. tam benè exciderat dolor.
Cogis fateri: parce, & hanc vocem occupa.
Hæc, Hylle, dona matris, hoc munus parat.
Vtinam liceret stipite ingesto impiam
Effringere animam; quale Amazonium malum
Circa niualis Caucasi domui latus.
O clara Megara, túne, cùm furerem, mihi
Coniux fuisti? stipitem atque arcus date:
Dextra inquinetur, laudibus maculã imprimam.
Summus legatur femina Herculeus labor.
HYL. *Compesce diras genitor irarum minas.*
Habet, peractum est: quas petis pœnas, dedit:
Suâ peremta dexterâ mater iacet.
HER. *Cæci dolores, manibus irati Herculis*
Occidere meruit: perdidit comitem Lychas.
Sæuire in ipsum corpus exanime impetus
Atque ira cogit. cur minis nostris caret?
Ipsum cadauer pabulum accipiant feræ.
HYL. *Plus misera læso doluit: huic aliquid quoque*
Detrahere velles. occidit dextrâ suâ,
Tuo dolore. plura, quàm poscis, tulit.
Sed non cruentæ sceleribus nuptæ iaces,
Nec fraude matris: Nessus hos struxit dolos;
Ictus sagittis qui tuis vitam expulit.
Cruore tincta est palla semiferi, pater,
Nessusq́; nunc has exigit pœnas sibi.
HE. *Habet, peractum est: fata se nostra explicant.*
Lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi

Fati-

1435 *Generum.* Heben mihi despondet.

1456 *Sua perempta dextera mater iacet.* Sophocles:

Υλ. αὐτὴ πρὸς αὐτῆς, οὐδενὸς πρὸς ἐκτόπου.
Ἡρ. οἴμοι. πρὶν ὡς χρῆν σφ' ἐξ ἐμῆς θανεῖν
χερός;

1458 *Perdidit comitem Lychas.* me scilicet. fortassis tamen rectiùs legeretur; *Perdidit comitem Lycham.* hoc est, causa fuit cur ego comitem meum Lycham occiderim.

1470 *Habet, peractum est.* idem ante aliquot versus posuit. Quod verò sequitur;

—— fata se nostra explicant,
Lux ista summa est ——

hoc in nullis v. l. inuenitur. Porrò decorũ hoc loco noster in Herculis persona diligentiùs seruauit, quàm Sophocles; qui Herculem, vt intellexit mortem sibi instare, viro forti non satis dignas voces tribuit:

Ἰοὺ ἰοὺ δύστηνος. οἴχομαι τάλας.
ὄλωλ', ὄλωλα. φέγγος οὐκέτ' ἐστί μοι.
οἴμοι.

quis quæso virorum? eia mitto virorum, quæ quæso muliercula tam flebiliter eiularet?

Fatidica quondam dederat, & Parnaßio
Cirrhea quatiens templa mugitu nemus.
Dextra peremti victor Alcide viri
Olim iacebis: hic tibi emenso freta,
Terrasque & vmbras, finis extremus datur.
Nil querimur vltra. decuit hunc finem dari,
Ne quis superstes Herculis victor foret.
Nunc mors legatur, clara, memoranda, inclita,
Me digna prorsus. nobilem hunc faciam diem.
Cædatur omnis silua, & OEteum nemus
Suscipiat ignis: Herculem accipiat rogus.
Sed ante mortem tu, genus Pæantium,
Hoc triste nobis iuuenis officium appara,
Herculea totum flamma succendat diem.
Ad te preces nunc Hylle supremas fero:
Est clara, captas inter inclytum genus
Regnumq; referens, Euryto virgo edita,
Iole: tuis hanc facibus & flammis para.
Victor cruentus abstuli patrio à lare,
Nihilq; miseræ præter Alciden dedi;
Et ipse rapitur: penset ærumnas suas,
Iouis nepotem foueat, & natum Herculis.
Tibi illa pariat quicquid ex nobis habet.
Tuq; ipsa planctus pone funebres, precor,
O clara genitrix. viuet Alcides tuus.
Virtute nostrâ pellicem feci tuam
Credi nouercam. siue nascente Hercule
Nox illa certa est; siue mortalis meus
Pater est, licet sit falsa progenies mihi;
Materna culpa cesset, & crimen Iouis.
Merui parentem: contuli cælo decus.
Natura me concepit in laudes Iouis.
Quin ipse quanquam Iuppiter credi meus
Pater esse gaudet: parce iam lacrymis parens,
Superba matres inter Argolicas eris.
Quid tale Iuno peperit, ætherium gerens
Sceptrum, & Tonanti nupta? mortali tamen
Cælum tenens inuidit, Alciden suum
Dici esse voluit. Perage nunc Titan vices
Solus relictus: ille qui vester comes
Vbique fueram, tartara & manes peto.
Hanc tamen ad imos perferam laudem inclitam:
Quòd nulla pestis vicit Alciden palàm,
Omnemq; pestem vicit Alcides palàm.

CHO-

1474 *Dextra perempti. &c.* Sophocles:
ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι,
πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
ἀλλ' ὅστις ᾅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.

1475 *Olim.* hæc vox, vt Nonius & Seruius scribunt, etiam futurum tempus significat. Sic hic capitur, & apud Virgilium;

Hunc tu olim cælo spoliis Orientis onustum
Accipies secura.

Lucilius, si quidem emendentur versus ex coniectura nostra, Sat. lib. 19.

Sic tu illos fructus quæras aduersa hieme olim,
Quîs vti possis & delectare domi te.

posterior versus apud Nonium habetur ita scriptus;

Quis vti possis hæc delectare domi ve.

planè mendosè. Romæ in quodam marmore Transtiberinæ regionis sculptum est:

Quisquis es, aut olim nostra de stirpe futurus,
Sis memor antiqui nominis & tituli.

1483 *Genus Pæantium.* Philoctetа.

1487 *Est clara captas inter, inclytum genus Regnumq; referens.* ex hac antiqua lectione nihil mutari velim. sensus enim est luce meridiana clarior. Præterea hæc à Sophocle accepit.

1492 *Et iste rapitur.* o. v. l. continent *ipse.*

CHORVS.

Sapphici.

O decus mundi, radiate Titan;
Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturnæ leuat ora bigæ;
Dic sub aurora positis Sabæis,
Dic sub occasu positis Iberis,
Quiq́ue feruentem patiuntur axem,
Quiq́ue sub plaustro patiuntur vrsæ;
Dic, ad æternos properare manes
Herculem, & regnum canis inquieti,
Vnde non vnquam remeauit vllus.
Sume, quos nubes radios sequantur.
Pallidus mœstas speculare terras,
Et caput turpes nebulæ pererrent.
Quando, prò Titan, vbi, quóve summe
Herculem in terris alium sequeris?
Quas manus orbis miser inuocabis,
Si qua sub terra numerosa pestis
Sparget intentam rabiem draconis;
Arcadum si quis, populi vetusti,
Fecerit siluas aper inquietas;
Thraciæ si quis Rhodopes alumnus
Durior terris Helices niuosæ
Sparget humano stabulum cruore?
Quis dabit pacem populo timenti;
Si quid irati superi per vrbes
Iusserint nasci? iacet omnibus par,
Quem parem tellus genuit Tonanti.
Planctus immensas resonet per vrbes,
Et, comas nullo cohibente nodo,
Femina exsertos feriat lacertos;
Solaq́ue obductis foribus deorum,
Templa securæ pateant nouercæ.
Vadis ad Lethen, Stygiumq́ue litus,
Vnde te nullæ referent carinæ.
Vadis ad manes miserandus, vnde
Morte deuictâ tuleras triumphum.
Vmbra nudatis venies lacertis,
Languido vultu, trepidoq́ue collo.
Teq́ue non solum feret illa puppis,
Non tamen viles eris inter vmbras,
Æacumq́ue inter, geminosq́ue Cretas,

1516 *Radiate Titan.* Sol radiis coronate. Attius, in Phœnissis, citante Prisciano, in libello de versibus comicis:

Sol, qui micantẽ candido curru atq́ue equis
Flammã citatus feruido ardore explicas,
Quàm natum aduerso augurio atque inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Lucretius:

Matutina rubent radiati lumina solis.

Idem;

—— dum veniat radiatum insigne diei.

Ouidius:

—— quid nunc Hyperione nate,
Forma colorq́ue tibi, radiataq́ue lumina prosunt?

1518 *Lassa nocturnæ leuat ora bigæ.* Caius Cæsar lib. 1. de analogia; non posse dici Latinè quadrigam credidit, vnde nec biga dicendum videretur. Cæsaris verba sunt hæc: Num tu harum rerum natura accidere arbitraris, quod vnam terram & plures terras, & vrbẽ & vrbes, & imperium & imperia dicamus; neque quadrigam in vnam nominis figuram redigere, neque arenas in multitudinis appellationem conuertere possimus. Varro etiam libro 9. de ling. Latina in eam sententiam pronior videtur, vt non satis aptè in vnius numero bigam vel quadrigam dicamus. Sed neutra Cæsaris opinio posteritati placuit, vt ex subiectis testimoniis apparet. Ipse Varro, in Exdemetrico, non quadrigas, sed, si vera referunt antiqui Grammatici, quadrigam dixit. & Papinius:

Roscifera gelidum tenuauit aëra biga.

& Vlpianus quadrigæ, inquit, vsufructu legato. Virgilius;

—— quàm multæ Zephyro turbãtur arenæ.

Ouidius:

Ille potest vacuo furari litore arenas.

Catullus:

Laserpiti feris iacet arenis.

Seneca: *—— serpens Libycis arenis*
Concidit Mopsus ——

1525 *Vnde non vmquam remeauit vllus.* Philetas: —— ἀτραπὸν εἰς ἀΐδαο ἤνυσα τὴν οὔπω τις ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης. Seneca Hippolyti actu 1.

—— non vmquam amplius
Conuexa tetigit supera, qui mersus semel
Adiit silentem nocte perpetua domum.

Seneca senior, in ludo de morte Claudij: Cyllenius illum obtorto collo trahit è cælo ad inferos, vnde negant redire quemquam. quæ postrema verba Catulli sunt.

1557 *Fata discernens.* melius v. l. *facta*, continent.

Facta discernens. fieri tyranni
Parcite ô dites, inhibete dextras.
Laudis est, purum tenuisse ferrum:
Dumq; regnabas, minimum cruentis
In tuas vrbes licuisse fatis.
Sed locum virtus habet inter astra:
Sedis Arctoæ spacium tenebis?
An grauis Titan vbi promit æstus,
An sub occasu tepido nitebis;
Vnde commisso resonare Ponto
Audies Calpen? loca quæ sereni
Deprimes cæli? quis erit recepto
Tutus Alcidæ locus inter astra?
Horrido tantum procul à Leone
Det pater sedes, calidoq; Cancro,
Ne tuo vultu tremefacta leges
Astra conturbent, trepidetq; Titan.

1576 *Tepenti.* Maximianus:
Veris honos tepidi flores, vere omnia rident.

Vere dum flores venient tepenti;
Et comam siluis hiemes recident;
Vel comam siluis reuocabit æstas;
Pomaq; autumno fugiente cedent;
Nulla te terris rapiet vetustas.
Tu comes Phœbo, comes ibis astris.
Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda:
Antè discedet glacialis vrsæ

1583 *Vetito fruetur.* Idem tradit antiquus ille poëta, qui Cretica conscripsit:
Teq; Lycaoniæ mutata semine nympha,
Quam gelido raptam de vertice Nonacrinæ,
Oceano prohibet semper se tinguere Tethys:
Ausa suæ quia sis quondam subcumbere alumnæ.
apud Higyn. leguntur mendosi.
vides igitur causam cur vrsa se mari abluere nequeat.

Sidus, & ponto vetito fruetur;
Quàm tuas laudes populi quiescant.
Te pater rerum miseri precamur,
Nulla nascatur fera, nulla pestis,
Non duces sæuos miseranda tellus
Habeat, nec vlla dominetur aula;
Cui potest solum decus esse regni,
Semper impensum tenuisse ferrum.
Si quid in terris iterum timetur,
Vindicem terræ petimus relictæ.
Heu quid hoc? mundus sonat. ecce mæret,
Mæret Alcide pater? an deorum
Clamor, an vox est timidæ nouercæ?
Hercule an viso fugit astra Iuno?
Lassus an pondus titubauit Atlas?
An magis diri tremuere manes
Herculem, an visum canis inferorum
Fugit abruptis trepidus catenis?

Falli-

Fallimur. læto venit ecce vultu,
Quem tulit Pæas, humerisq́; tela
Gestat, & notas populis pharetras,
Herculis hæres.

ACTVS QVINTVS.

NVTRIX. PHILOCTETES.

NV. *Effare casus iuuenis Herculeos precor,*
Vultuq́; quonam tulerit Alcides necem.
PH. *Quo nemo vitam.* NV. *lætus adeóne vltimos*
Inuasit ignes? PH. *esse iam flammas nihil*
Ostendit ille, qui sub occasu Hercules
Virtute vinci docuit indomita omnia.
NV. *Inter vapores quis fuit forti locus?*
PH. *Quod vnum in orbe venerat nondū malum,*
Et flamma victa est: hæc quoque accessit feris:
Inter labores ignis Herculeos abit.
NV. *Edissere agedum, flamma quo victa est modo?*
PH. *Vt omnis OEten mæsta corripuit manus:*
Hinc fagus vmbras perdit, & tota iacet
Succisa trunco, flexit hinc pinum ferox
Astris minantem, & nube de mediâ vocat.
Ruitura cautes mouit, & siluam trahit
Secum minorem. Chaonis quondam loquax
Stat vasta latè quercus, & Phœbum vetat,
Vltraq́; totos porrigit ramos nemus:
Gemit illa multo vulnere impresso minax,
Frangitq́; cuneos: resilit excussus chalybs,
Vulnusq́; ferrum patitur, & truncum fugit:
Commota tandem est: tunc cadens lentâ morâ
Duxit ruinam. protinus radios locus
Admisit omnes. sedibus pulsæ suis
Volucres pererrant nemore succiso diem,
Quæruntq́; lassis garrulæ pinnis nemus.
Iamq́; omnis arbor sonuit, & sacræ quoque
Sensêre quercus horridam ferro manum,
Nulliq́; priscum profuit ligno nemus.
Aggeritur omnis silua, & alternæ trabes
In astra tollunt Herculi angustum rogum.
Rapit alta flammas pinus, & robur tenax,
Et breuior ilex: silua contexit pyram,
Populea silua frondis Herculeæ nemus.
At ille; vt ingens, nemore sub Nasamonio,
Æger recliui pectore admugit leo;

1617 *Fagus vmbras perdit.* fagus, cùm sit vt plurimum patulis diffusa ramis, multam vmbram facit: iisque abscissis, vmbram perdit. Theocr.

—— σκιερὸν δ' ὑπὸ φαγόν.

1621 *Chaonis quondā loquax.* de hac quercu ait Sophocles:

—— καὶ πολυγλώσσου δρυός.

Sophocli consentiunt Lycophron in Cassandra, Apollonius in Argonauticis, Higynus lib. 2 astronom. & Claudianus in panegyr. de 6. consulat. Honorij.

1622 *Stat lata vasti quercus.* Ouidius 7. Metamorph.

Stabat in his ingens annosa robore quercus
Vna nemus.

1623 *Vltraq́; totos porrigit ramos nemus.* Ouidius;

—— *cetera tamtum*
Silua sub hac omnis, quamtum fuit herba sub illa.

1624 *Gemit illa* Ouidius:

—— *gemitumq́; dedit decidua quercus.*

16:8 *Duxit ruinam.* Ouidius:

—— *labefactaq́; tandem*
Ictibus innumeris, adductaq́; funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere siluam.

1636 *Herculi augustum rogum.* legendum sine dubio cum v. l. est *angustum.* ait enim inferius:

—— *latuit in spolio rogus.*

Fertur. quis illum credat ad flammas rapi?
Vultus petentis astra, non ignes erant.
Vt pressit OEten, ac suis oculis rogum
Lustrauit; omnes fregit impositus trabes.
Arcumq; poscit: accipe hæc, inquit, sate
Pæante dona, munus Alcidæ cape.
Has Hydra sensit, his iacent Stymphalides,
Et quicquid aliud eminus vici malum.
Victure felix. has enim numquam irritas
Mittes in hostes: siue de media voles
Auferre volucres nube; descendent aues,
Et certa prædam tela de cælo ferent:
Nec fallet vnquam dexteram hic arcus tuam.
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis, ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela. tu tantum, precor,
Accommoda ignes, & facem extremam mihi.
Hic nodus, inquit, nulla quem capiet manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculem
Tantum sequetur. hoc quoque acciperes, ait,
Si ferre posses: adiuuet domini rogum.
Tum rigida secum spolia Nemeæi mali
Arsura poscit. latuit in spolio rogus.
Ingemuit omnis turba, nec lachrymas dolor
Cuiquam remisit. mater in luctum furens
Diduxit auidum pectus, atque vterotenus
Exserta, vastos vbera in planctus ferit:
Superosq; & ipsum vocibus pulsans Iouem,
Impleuit omnem voce feminea locum.
Deforme lethum mater Herculeum facis,
Compesce lachrymas, inquit; introrsus dolor
Femineus abeat: Iuno cur lætum diem
Te flente ducat? pellicis gaudet suæ
Spectare lachrymas. comprime infirmum iecur
Mater: ne fas est vbera atque vterum tibi
Laniare, qui me genuit. & dirum fremens,
Qualis per vrbes duxit Argolicas canem
Cum victor Erebi Dite contemto redit
Tremente fato; talis incubuit rogo.
Quis sic triumphans lætus in curru stetit
Victor? quis illo gentibus vultu dedit
Leges tyrannus? quanta pax obitus tulit?
Hæsere lachrymæ, cecidit expulsus dolor
Nobis quoque ipsis: nemo morituro ingemit.

Iam

1659 *Hic nodus* Senecæ repugnat Pisander; qui clauam Herculis æream fuisse refert; at Seneca ligneã. Nodum enim hic, clauam interpretor nodosam: vnde dictum, nodosæ robora clauæ. Scio quæ de nodo Herculeo prodita sunt à Plinio lib. 26 cap. 6. Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 19. & Festo, in voce, cingulum: sed hunc locum ad ea accommodare, hominis foret aliud agentis.

1660 *Hoc telum.* Nodus hic.

1664 *Spolio.* pelle leonis Nemeæi, qua Hercules indutus fingitur. quia prisci homines pellibus corpora contegebant. qui quia, nondum reperto telorum vsu, lignis vim hostium retundebant, ideo Herculi clauam veteres attribuerunt. Diodor. Siculus lib. 1.

1670 *Voce feminea.* clamore, qui femineus dicitur Philostrato in Heroicis, Virgilio 2. Aeneid. Ouidio 12. Metamorph. & Silio libro 15. Sicut & vlulatus feminei, Virg. 4. & 9. Aeneid. Valerius Flaccus 4. Argonaut. Silius lib. 13. eiulatus muliebres Tacitus lib. 15. & querelas muliebres Claudianus de victoria Stilicho. cont Alari. dixerunt. D. Cyrillus ait: *φιλόδακρύ πως ἀεὶ τὸ θῆλυ γένος.* quo spectat illud:

Vt fleant oculos erudiere suos.

est enim de mulieribus dictum. vetus poëta;

Fletus mulicbri ingenio est additus.

1672 *Dolor femineus.* ab Archilocho sumtum, qui ait:

τλῆτε, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

1675 *Comprime.* m. s. habent *contine.* *Infirmum* tenerum.

Iecur. iecur nominat, quia in eo amoris & beneuolentiæ sedes statuitur, vt diximus.

Iam flere pudor est: ipsa, quam sexus iubet
Mœrere, siccis hæsit Alcmene genis,
Stetitq; nato pœnè iam similis parens.
NVT. *Nullásne in astra misit ad superos preces*
Arsurus? aut in vota respexit Iouem?
PH. *Iacuit sui securus, & cælum intuens*
Quæsiuit oculis; arce an ex aliquâ pater
Despiceret illum. tum manus tendens ait;
Quacunque parte prospicis natum pater,
Iste est pater; quem nocte commissâ dies
Quæsinit vnus. si meas laudes canit
Vtrumque Phœbi litus, & Scythiæ genus,
Et omnis ardens ora quam torret dies:
Si pace tellus plena, si nullæ gemunt
Vrbes, nec aras impias quisquam inquinat;
Si scelera desunt; spiritum admitti hunc precor
In astra. nec me mortis infernæ locus,
Nec mœsta nigri regna conterrent Iouis:
Sedire ad illos vmbra, quos vici, deos,
Pater, erubesco. nube discussâ diem
Pande, vt deorum vultus ardentem Herculem
Spectet. licet tu sidera & mundum neges,
Vltrò pater cogêre. si voces dolor
Abstulerit vllas; pande tum Stygios lacus,
Et redde fatis. approba gnatum prius.
Vt dignus astris videar, hic faciet dies.
Leue est quod actum est. Herculem genitor prius
Inuenit, an damnauit? hoc postquam addidit;
Nouerca cernat, quo feram flammas modo;
Flammas poposcit. hoc age Alcidæ comes,
Non segnis, inquit, corripe O Etæam facem.
Quid dextra tremuit? num manus pauida impiũ
Scelus refugit? redde iam pharetras mihi
Ignaue, iners. inermis est nostros manus
Quæ tendat arcus. quis sedet pallor genis?
Animo faces inuade, quo Alciden vides
Vultu iacêre. respice arsurum miser.
Rogat ecce me iam genitor, & pandit polos.
Venio pater. vultuq; non idem fuit.
Tremente pinum dexterâ ardentem impuli:
Refûgit ignis, & reluctantur faces,
Et membra vitant: sed recedentem Hercules
Insequitur ignẽ: Caucasum, aut Pindũ, aut Atho
Ardere credas: nullus erupit sonus,

Tantum ingemiscit ignis ad durum iecur.
Typhon in illo positus immanis rogo
Gemuisset ipse; quiq; conuulsam solo
Imposuit humeris Ossan Enceladus ferox.
At ille medias inter exsurgens faces
Semustus ac laniatus, intrepidus, rubens;
Nunc, ô parens Herculea, sic stare ad rogum
Te mater, inquit, sic decet fieri Herculem.
Inter vapores positus, & flammæ minas
Immotus, inconcussus, in neutrum latus
Correpta flectens membra adhortatur, monet,
Gerit aliquid ardens: omnibus fortem addidit
Animum ministris. vrere ardentem putes.
Stupet omne vulgus, vix habent flammæ fidem!
Tam placida frons est, tanta maiestas viro.
Nec properat vri: cumq; iam forti datum
Letho satis pensauit, igniferas trabes
Hinc inde traxit, minima quas flamma occupat,
Totasq; in ignem vertit, &, quâ plurimus
Exundat ignis; recipit intrepidus: ferox.
Nunc ora flammis implet: ast illi graues
Luxêre barbæ: cumq; iam vultum minax
Appeteret ignis, lambêrent flammæ caput;
Non pressit oculos. sed quid hoc? mœstam intuor
Sinu gerentem reliquias magni Herculis,
Crinemq; iactans squallidum Alcmene gemit.

ALCMENA. PHILOCTETES.

AL. *Timete superi fata, tam paruus cinis*
Herculeus est, huc ille decreuit gigas.
O quanta Titan in nihil moles abit!
Anilis, heu me, cepit Alciden sinus.
Hic tumulus illi est: ecce vix totam Hercules
Compleuit vrnam: quàm leue est pondus mihi,
Cui totus æther, pondus incubuit leue.
Ad Tartara olim regnaq;, ô gnate, vltima
Rediturus ibas: quando ab inferna Styge
Remeabis iterum? non vti spolium trahas,
Rursumq; Theseus debeat lucem tibi:
Sed quando solus? ignis impositus tuas
Compescet vmbras? teq; tartareus canis
Inhibere poterit, quando Tænareas fores
Pulsabis? ab quas mater ad fauces agar?
Quà mors aditur? vadis ad manes iter
Habiturus vnum. quid diem questu tero?

1760 *Vix totam Hercules Compleuit vrnam.* imitatur Ouidianum illud 12. Metamorph.

—— de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruum quod non bene compleat vrnam.

1771 *Iter Habiturus vnum.* Telephus Aeschyli apud Clementem Alexandrinum vnam ad inferos viam esse contendit: Aristophanes autem, in Ranis, aliud agens quàm Aeschylus, lepidè plures enumerat.

Quid

Quid misera duras vita? quid lucem hanc tenes?
Quem parere rursus Herculem possum Ioui?
Quis me parentem gnatus Alcmenam suam
Tantus vocabit? ô nimis felix, nimis
Thebane coniux! Tartari intrasti loca
Florente gnato; teq́ venientem inferi
Timuere forsan; quod pater tantum Herculis
Vel falsus aderas. quas petam terras anus,
Inuisa sæuis regibus? si quis tamen
Rex est relictus sæuus. hei miseræ mihi?
Quicunque cæsos ingemunt gnati patres,
A me petent supplicia: me cuncti obruent.
Si quis minor Busiris, aut si quis minor
Antæus, vrbes perfidæ terrent plagæ:
Ego præda ducar. si quis Ismarios greges
Thracis cruenti vindicat: carpent greges
Mea membra diri. forsitan pœnas petet
Irata Iuno. totus vretur dolor:
Secura victo tandem ab Alcide vacat:
Pellex supersum, supplicia de quâ exigat.
Ne párere possem, fecit hic gnatus mihi
Vterum timendum. quæ petam Alcmene loca?
Quis me locus, quæ regio, quæ mundi plaga
Defendet? aut quas mater in latebras agar?
Vbique certè nota. si patriam petam,
Laresq́ miseros; Argos Eurystheus tenet.
Orbata Thebas, regnum & Ismenum petam,
Thalamosq́ nostros, in quibus quondam Iouem
Dilecta vidi? prò nimis felix, nimis,
Si fulminantem & ipsa sensissem Iouem.
Vtinam meis visceribus Alcides foret
Exsectus infans. nunc datum est miseræ, datum,
Videre gnatum laude certantem Ioui:
Et hoc daretur scire, quod fatum mihi
Eripere posset. quis memor viuet tui
O gnate populus? omne iam ingratum est genus.
Petam Cleonas? Arcadum an populos petam?
Meritisq́ terram nobilem quæram tuis?
Hîc dira serpens cecidit, hîc ales fera,
Hîc rex cruentus, hîc tua fractus manu;
Qui te sepulto possidet cælum Leo.
Si grata terra est, populus Alcmenam tuam
Defendat omnis. Thracias gentes petam,
Hebriq́ populos? hæc quoque est meritis tuis

De-

1808 *Omne iam ingratum est genus.* in v. l. apertè scriptum exstat non *iam*, sed *nam*.
1810 *Terram nobilem.* D. Hieronymus, in prologo Machabæorum, bis hoc epithetum terræ tribuit.

Defensa tellus. stabula cum regno iacent:
Hic pax cruento rege prostrato data est.
Vbi enim negata est? quod tibi infelix anus
Quæram sepulchrum? de tuis totus rogis
Contendat orbis. reliquias magni Herculis
Quis populus, aut quæ templa, quæ gentes colent?
Quis iam petet, quis poscet Alcmenes onus?
Quæ tibi sepulchra gnate, quis tumulus sat est?
Hic totus orbis. fama erit tumulus tibi.
Quid anime trepidas? Herculis cineres tene,
Complectere ossa, reliquiæ auxilium dabunt,
Erunt satis præsidia, terrebunt tuæ
Reges vel umbræ. PH. *debitos gnato quidem*
Compesce fletus mater Alcmene incliti.
Non est gemendus, nec graui vrgendus nece,
Virtute quisquis abstulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fleri vetat;
Fortes vetat mærere, degeneres iubet.
AL. *Sedabo questus? vindicem amisi parens*
Terræ atque pelagi, quaque purpureus dies
Vtrunque clarâ spectat Oceanum rotâ.
Quot misera in vno condidi gnato parens?
Regno carebam, regna sed poteram dare.
Vna inter omnes terra quas matres gerit,
Votis peperci. nil ego à superis peti,
Incolume gnato: quid dare Herculeus mihi
Non poterat ardor? quis deus quicquam mihi
Negare poterat? vota in hac fuerant manu:
Quicquid negaret Iuppiter, daret Hercules.
Quid tale genitrix vlla mortalis tulit?
Defleuit aliqua mater, & toto stetit
Succisa fætu, bisque septenos greges
Deplanxit vna: gregibus æquari meus
Quot ille poterat? matribus miseris adhuc
Exemplar ingens deerat; Alcmene dabit.
Cessate matres, pertinax si quas dolor
Adhuc iubet lugere; quas luctus grauis
In saxa vertit; cedite his cunctæ malis.
Agedum. senile pectus ô miseræ manus
Pulsate. & vna funeri tanto sat est
Grandæua anus, defecta, quod totus breui
Iam quæret orbis? expedi in planctus tamen,
Defessa quamquam brachia: vt inuidiam deis
Lugendo facias, aduoca in planctum genas.

ALC.

1829 *Debitos gnato quidem.* prius editum fuit *indebitos*; id alij mutarunt, & reposuerũt *debitos*, quod o.v.l. confirmant: sed quæ sequuntur, prima facie videntur pristinam lectionem magis astruere.

1833 *Æterna virtus Herculem fleri vetat.* Solon mortem suam fleri ab amicis voluit: contra Ennius,

Nemo me lacrumeis decoret; nec funera fletu
Facsit. cur? volito viuu' per ora virom.

Puppius amicos in morte sua fleturos confidebat. eius enim tale fragmentũ circũfertur:

Flebunt amici & bene noti morte in mea,
Nam populus etiam viuo me lacrumatus est.

Sed ad rem rectè Seneca Hercules enim famam incomparabili fortitudine perennem sibi compararat. Eorum verò mortem immodicè flere oportet qui nihil in vita egerũt quo posteris bene vixisse se testentur. Non possum Charondæ Catanæi legem probare, qua indistinctè vllum omnino lugeri vetuit. est hoc hominis prorsus inhumani. eleganter & recte Euphorion:

καὶ τέκνα μέτρια μέν τις ἐπὶ φθιμένῳ ἀκάχοιτο,
μέτρια καὶ κλαύσειεν· ἐπεὶ καὶ πάμπαν ἀδάκρυν
μοῖραι ἐπημήναντο.

1836 *Purpureus dies.* Ouid. 3. Fastor.

Purpureum rapido qui vehit axe diem.

ALCMENA.

Anapæstici.

Flete Alcmenen, magniq; Iouis
Plangite gnatum; cui concepto
Lux vna perit, noctesq; duas
Contulit Eos: ipsa quiddam
Plus luce perit. totæ pariter
Plangite gentes; quarum sæuos
Ille tyrannos iußit Stygias
Penetrare domos, populisq; madens
Ponere ferrum: fletum meritis
Reddite tantis. totus, totus
Personet orbis: fleat Alciden
Cærula Crete; magno tellus
Clara Tonante. centum populi
Brachia pulsent: nunc Curetes,
Nunc Corybantes arma Idæa
Quassate manu: armis illum
Lugere decet: nunc, nunc funus
Plangite verum: iacet Alcides
Non minor ipso, Creta, tonante.
Flete Herculeos Arcades obitus,
Nondum Phœbo nascente genus.
Et iuga Spartes Nemeaq; sonent,
Feriatq; graues Mænala planctus:
Poscite magno Alciden gemitu:
Stratus vestris setiger oris,
Alesq; sequi iussa sagittas,
Totum pinnis velata diem.
Flete Argolici, flete Cleonæ:
Hîc terrentem mœnia quondam
Vestra leonem fregit nostri
Dextera nati. date Sitoniæ
Verbera matres, gelidusq; sonet
Planctibus Hebrus, flete Alciden;
Quod non stabulis vescitur infans,
Nec vestra greges viscera carpunt.
Fleat Antæo libera tellus,
Et rapta fero plaga Geryone.
Mecum miseræ plangite gentes:
Audiat ictus vtraq; Tethys.
Vos quoque mundi turba citati,
Flete Herculeos numina casus.

1874 *Nunc Curetes, Nunc Corybantes.* Ex veteribus Euphorion, Eratosthenes, Orpheus & Callisthenes; ex neotericis Scaliger in libro de arte poetica, & Dion. Lambinus in lib. 2. Lucretij, Curetes & Corybantes eosdem esse scripserunt: sed Semus Delius, Archemachus Euboicus & Echemenes diuersos esse crediderunt: quos Seneca hic sequitur; & Ouidius scribens,
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.

1894 *Vescitur.* non alitur esca futurus equis illaudati Diomedis.

Vestrum Alcides ceruice meus
Mundum, superi, cælumq; tulit:
Cùm stelligeri vector olympi,
Pondere liber spirauit Atlas.
Vbi nunc nostræ Iuppiter arces?
Vbi promißi regia mundi?
Nempe Alcides mortalis obit,
Nempe sepultus. quoties telis
Facibusq; tuis ille pepercit?
Quoties ignis spargendus erat?
In me saltem iaculare facem,
Semelemq; puta.
Iámne Elysias ô gnate domus,
Iam litus habes; ad quod populos
Natura vocat? an post raptum
Styx atra canem præclusit iter,
Teq; in primo limine Ditis
Monstra morantur? quis nunc vmbras
Gnate tumultus, manesq; tenet?
Fugit abductâ nauita cymbâ,
Et Centauris Thessala motis
Ferit attonitos vngula manes?
Anguesq; suos Hydra sub vndis
Territa mersit? teq; labores
O gnate timent?
Fallor, fallor, vesana parens,
Nec te manes, vmbræq; timent.
Non Argolico rapta leoni
Fuluâ pellis contecta iubâ
Læuos operit dura lacertos,
Vallantq; feri tempora dentes:
Donum pharetræ cessere tuæ,
Telaq; mittet iam dextra minor:
Vadis inermis gnate per vmbras;
Ad quas semper mansurus eris.

HERCVLES. ALCMENA.

Iambici & dactylici.

Quid me tenentem regna siderei poli,
Cæloq; tandem redditum planctu iubes
Sentire fatum? parce. nam virtus mihi
In astra, & ipsos fecit ad superos iter.
AL. *Vnde sonus trepidas aures ferit?*
Vnde meas inhibet lachrymas fragor?

Agnosco

1906 *Vbi nunc nostra.* a. v. l. *vestra.*

1915 *Ad quod populos Natura vocat?* AEschylus:
τοῦ ἀποθανεῖν ὁμοίως ἐπικεκλωσμένου πᾶσιν. Iuncus: ἀνθρώποις δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἡμέροις τε καὶ ἀγρίοις, ἐξιέναι τοῦ βίου πᾶσα ἀνάγκη. Vide Stobæum serm. 118.

1919 *Monstra morantur.* æquè bene in antiq. lib. continetur *fata morantur.*

1928 *Nec te manes.* v. l. *non te manes.*

1937 *Quid me.* prodit Hercules ex loco extraordinario, qui erat sublimis sine machina, & ex quo numina in theatrum introducebantur, Iul. Scaliger in Historico.

Agnosco agnosco, victum est chaos.
A Styge, gnate, redis iterum mihi:
Fractaq; non semel est mors horrida:
Vicisti rursus noctis loca,
Puppis & infernæ vada tristia.
Peruius est Acheron iam languidus,
Et remeare licet soli tibi,
Nec te fata tenent post funera.
An tibi præclusit Pluton iter,
Et pauidus regni metuit sibi?
Certè ego te vidi flagrantibus
Impositum siluis: cùm pluribus
In cælum furerent flammæ minis.
Arsisti certè. verùm vltima
Non tenuere tuas vmbras loca.
Quid timuere tui manes precor?
Vmbra quoque est Diti nimis horrida?
HER. *Non me rigentis stagna Cocyti tenent,*
Non puppis vmbras furua transuexit meas.
Iam parce mater questibus. manes semel
Vmbrasq; vidi: quicquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis iniectus tulit:
Paterna cælo pars data est, flammis tua.
Proinde planctus pone; quos gnato paras,
Genitrix in ortu luctus in turpes eat.
Virtus in astra tendit, in mortem timor.
Præsens ab astris mater Alcides cano:
Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit,
Curru superbum vecta transcendes caput.
Me iam decet subire cælestem plagam.
Inferna vinco rursus Alcides loca.
AL. *Mane parumper. cessit, ex oculis abit,*
In astra fertur. fallor, an vultus putat
Vidisse gnatum? misera mens est credula.
Es numen, & te mundus æternus tenet.
Credo triumphis. regna Thebarum petam,
Nouumq; templis additum numen canam.

CHORVS.

Anapæstici.

Nunquam Stygias fertur ad vmbras
Inclita virtus. viuite fortes,
Nec letheos sæua per amnes
Vos fata trahent: sed, cùm summas

1965 *Paterna cælo pars.* apud Ouidium 9. Metamorph. ait Iuppiter:

Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanũ parte potentem
Sẽtiet: æternũ est à me quod traxit, & expers
Atq; immune necis, nulla domabile flamma;
Idq; ego defunctum terra cælestibus oris
Excipiam.

1966 *Proinde planctus pone, quos gnato pater, Genitrix inerti: luctus in turpes eat?* Sic isti versus in Fabriciana editione leguntur, omnino deteriùs quàm in ceteris: qui habent, *Proinde planctus pone, quos gnato paras Genitrix in ortu, luctus in turpes eat.* quam sanè lectionem retinebo, donec certi aliquid de hoc loco constituero. nunc valde ambigo, non tam propter eam quam modò retuli varietatem: quam quia in nulla membranarum quibus vsus sum, duo hæc carmina habentur. Si in vno aliquo codice desiderarentur, minus mirarer: sed in nullo exstare eum mihi scrupulum iniicit, vt ampliem, & hoc tempore mihi non liquere pronunciem.

1968 *Virtus in astra tendit.* Euripides, Heraclidis:

ἀλλ᾽ ἀρετὰ βαίνει διὰ μόχθων.

1970 *Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit.* vide Euripidem dicto loco; à quo Strabo li. 8. dissentit. Euripides scribit Eurystheũ non in pugna ab Iolao interemtum, sed in pugna captum, viuum Alcmenæ traditum fuisse. Strabo autem lib. 8. Εὐρυσθεὺς μὲν οὖν
“ στρατεύσας εἰς Μαραθῶνα ἐπὶ τοὺς Ἡρακλέους παῖδας καὶ Ἰόλαον, βοηθησάντων Ἀθηναίων, ἱστορεῖται πεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα Γαργηττοῖ ταφῆναι, τὴν δὲ κεφαλὴν χωρὶς ἐν τῇ Κορίνθῳ, ἀποκόψαντος αὐτὴν Ἰολάου περὶ τὴν κρήνην τὴν Ἀκαρίαν, ὑπὸ ἁμαξιτόν. Pausanias in Atticis simpliciter ab Iolao cæsum testatur, non addens in pugna an à pugna idipsum contigerit.

1976 *Misera mens est credula.* sic in ple-
“ risque v. l. & in antiquis editionibus legitur. Lipsiensis cod. habet, *misera mens incredula est.* quæ lectio inelegans non est, & confirmatur toto cap. 1. lib. 2. miscellan. Nannij. Ego pristinam lectionem seruaui, cùm propter librorum antiquitus scriptorum & excusorum multorum consensum, quem nemo sanus vnquam contemsit: tum quia Seneca noster in Hercule furente scripserat,

—— *quod nimis*
“ *Miseri volunt, hoc facilè credunt.*
“ nec ad rem pertinet, quod ibi subiungitur:

—— *imò quod metuunt nimis,*
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
Prona est timori semper in peius fides.

Exiget horas consumta dies,
Iter ad superos gloria pandet.
Sed tu domitor magne ferarum,
Orbisq́; simul pacator ades:
Nunc quoq; nostras respice terras:
Et si qua nouo bellua vultu
Quatiet populos terrore graui;
Tu fulminibus frange trisulcis,
Fortius ipso genitore tuo
Fulmina mittens.

1993 *Mittens.* sic legitur in o. v. l. ideo miror Ascens. qui maluit; *mittes.*

IN THYESTEM ADVERSARIA.

THYESTES] hoc nomine tragœdias scripserunt Græci Euripides, Agathon, Nicomachus Atheniensis, Theognides, Cleophon, Carcinus, quem citat Aristoteles, Diogenes, siue Philiscus AEginensis (neq; enim constat vtri è duobus tribuenda sit.) & Apollodorus Tharsensis, teste Suidæ lexico. Chæremon, auctore Athenæo, Thyestem comœdiam composuit. Latinorum, qui *Thyestem* tragœdiam ediderint Ennium inuenio, &, citante Cornelio Tacito, Maternum, L. Varium, seu, vt volunt Helenius & Porphyrion, potius Cassium Parmensem. Non dubito quin idem argumentum persecuti fuerint alij in Atreo, & Pelopidis, vt Attius, Aemilius Scaurus, & ceteri. Italicè tragœdiam Thyestem non ineleganter Lud. Dulcis cōposuit. Porrò malè Ioan. le Cirier lib. 1. de iure primogeni. q. 7. hanc tragœdiam Senecæ vocat, *Tantalum.*

2 *Auido fugaces ore captantem cibos?* hæc de Tantali supplicio, Alcmanis, Euripidis, Alcæi, Pindari, Archilochi, Latinorum verò ferè omnium est opinio.

3 *Quis malè deorum.* poetis familiare fuit Diis suis tam mala quàm bona omnia accepta ferre. Archilochus:

Τοῖς θεοῖς τίθει πάντα. Virgilius:

——quis te Palinure Deorum
Eripuit nobis? Idem:
Quis Deus Italiā, quæ vos demētia adegit?

Ouidius:

——quis Deus hunc formosis, inquit iniquus,
Perdere vult?—— Seneca infrà actu 3.
Otium è tanto subitum tumultu
Quis Deus fecit? Euripides:
ἢ θεὸς, ἢ βροτὸς, ἢ
τι τῶν ἀδικήτων
πόρον ἄπορον ἐξανύσας.

L. ANN. SENECÆ Thyestes.

TRAGOEDIA VII.

PERSONÆ.

Tantalus.	Atreus.
Thyestes	Nuncius.
Megæra.	Seruus.
Plisthenes.	Chorus.

ACTVS PRIMVS.

TANTALVS. MEGAERA.

VIS *me furor nunc sede ab infausta extrahit,*
Auido fugaces ore captantem cibos?
Quis malè deorum Tantalo viuas domos
Ostendit iterum? peius inuentum est siti
Arente in vndis aliquid, & peius fame
Hiante semper? Sisyphi nunquid lapis
Gestandus humeris lubricus nostris venit?
Aut membra celeri differens cursu rota?
Aut pœna Tityi semper accrescens iecur
Visceribus atras pascit effossis aues?
Et nocte reparans, quicquid amisit die,
Plenum recenti pabulum monstro iacet?
In quod malum transcribor? ô quisquis noua
Supplicia functis durus vmbrarum arbiter
Disponis; adde si quid ad pœnas potes,
Quod ipse custos carceris diri horreat,

Quod

Quod mæstus Acheron paueat; ad cuius metum
Nos quoque tremamus: quære. iam nostra subit
E stirpe turba, quæ suum vincat genus,
Ac me innocentem faciat, & inausa audeat.
Regione quidquid impiâ cessat loci,
Complebo: nunquam stante Pelopeiâ domo,
Minos vacabit. ME. *perge detestabilis*
Vmbra, & penates impios furiis age.
Certetur omni scelere, & alternâ vice
Stringantur enses, nec sit irarum modus,
Pudórve: mentes cæcus instiget furor,
Rabies parentum duret, & longum nefas
Eat in nepotes: nec vacet cuiquam vetus
Odisse crimen, semper oriatur nouum,
Nec vnum in vno: dumq́ punitur, scelus
Crescat. superbis fratribus regna excidant,
Repetantq́ profugos: dubia violentæ domus
Fortuna reges inter incertos labet:
Miser ex potente fiat, ex misero potens,
Fluctuq́ regnum casus aßiduo ferat.
Ob scelera pulsi; cùm dabit patriam deus,
In scelera redeant: sintq́ tam inuisi omnibus,
Quàm sibi. nihil sit ira quod vetitum putet.
Fratrem expauescat frater, & natum parens,
Natusq́ patrem. liberi pereant malè,
Peius tamen nascantur. immineat viro
Infesta coniunx. bella trans pontum vehant:
Effusus omnes irriget terras cruor,
Supraq́ magnos gentium exsultet duces
Libido victrix. impiâ stuprum in domo
Leuißimum sit: fratris & fas, & fides,
Iusq́ omne pereat. non sit à vestris malis
Immune cælum: cùm micant stellæ polo,
Flammæq́ seruant debitum mundo decus;
Nox atra fiat, excidat cælo dies.
Misce penates: odia, cædes, funera
Accerse, & imple scelere Tantaleam domum.
Ornetur altum columen, & lauro fores
Lætæ virescant, dignus aduentu tuo
Splendescat ignis. Thracium fiat nefas
Maiore numero: dextra cur patrui vacat?
Nondum Thyestes liberos deflet suos?
Ecquando tollet ignibus iam subditus
Spumante aheno membra? per partes eant

His adde quæ supposititius Donatus scribit ad illa Eunuchi Terentiani actu 5.

—— *quid si hoc quisquam voluit deus?*

10 *Pascit effossis aues.* ita o.v.l. *aues*, autem dicit secutus Homerũ Odyss.λ'. Lucretium lib 3. & Tibullum lib. 1. Virgilius 6. Aeneid. vnicum vulturem agnoscit.

22 *Pelopeia domo.* nullum scelus fuit, quo se Pelopidæ abstinuerint. nam parentes liberos, liberi parentes, vxor maritum, maritus vxorem, frater fratrem, affines affinitate iunctos occiderunt; pater liberos comedit; demũ affinem patruelis, glorem leuir, filiam pater stuprauit. meritò igitur eorum familia conuiciis omnium proscissa fuit adeo, vt *Pelopeia domus*, pro sæua & impia, adagij loco etiã hodie vsurpetur. Xenarcho dicitur ἄστυτος οἶκος, Euripidi δυστυχῶν δόμος, Horatio *sæua Pelopis domus.* huc refero illud L. Attij, in armorum iudicio:

Ocule, noxitudo obliteretur Pelopidarum,
ac per nos sanctescat genus.

Seneca, infrà actu 4.

—— *ô domus Pelopi quoque*
Et Tantalo pudenda ——

& in Agamemnone:

Reuoluit animus virginis thalamos mea,
Quos ille dignos Pelopeia fecit domo.

& in Troade ironicè ait Pyrrhus:

Atrei & Thyestæ nobilem noui domum

Auorum memoria Pelopeiæ familiæ similis fuit domus illa Buffali ciuis Romani, de qua Raph. Volaterranus, in Geograph.

26 *Nec sit.* duo m.s. *ne sit.*

31 *Dumq́ punitur, scelus Crescat.* Thyestes cùm Aerope vxore Atrei adulterium commiserat, hoc scelus vt puniret Atreus, illi liberos epulandos proposuit: Thyestes autem, vt Atreum vlcisceretur, filiam suam Pelopeiam compressit.

56 *Thracium fiat nefas.* Terei, Martis & nymphæ Bystonidis filij calamitas notissima est, ex Ouidio Metam. 6. qui, quod vxori, sororem adduceret oranti, consensit; docet virum prudentem nõ semper vxoris precibus, potissimùm si non vacent periculo, debere. proueniunt hinc sæpenumero multa & magna mala. Tereus cùm Philomenam adduceret, in amoris retia incidit, illamq́ue cœpit amare, vitanda fuerat occasio, neque ad eum ignem, quo incaluit postea plus satis, accedendum. Viris enim coniugatis minimè tutum est, formas aliarum mulierum spectare: cùm amor oculis hauriatur. debuerat itaque Tereus periculo se non offerre; aut, quia se obtulit, sapientis fuisset, oculos continere: quod, quia ne ipsum quidem præstitit, Philomenam ardere cœpit, amatam deinde, vi-

A Pausania in Attic. *Terei historia sic narratur, vt, præter Metamorphoses istas, omnia verè videãtur accidisse.*

tiauit. hæc amoris, an furoris sunt opera? opinor vtriusque. nam tanta est horum cognatio & affinitas; vt amantes furere dicantur, & in omne scelus, tanquam furiosi, ruant: sic, vt patratum facinus semper gradus sit futuri. Hircus iste Mendesius Philomenam amat; amatam stuprat; stupratę linguam ex intimis faucibus euellit; ipsam verò in solitario nemore cum feris victuram includit, videlicet, ne crimen suum diuulgetur. ea nempe sceleratorum est conditio, nunquam vt eorū animus conquiescat, semper vt timeant cunctis nota fore quæ deliquerunt. ideo, vt fit, scelus scelere conantur obruere, quemadmodū Phędræ nutrix in Hippolyto nostri poëtæ: sed laterem lauant. siquidem nihil est tam occultum, vt non in lucem prodeat aliquando: nec valet humana calliditas abscondere, quod diuina prudentia vult manifestare. Equidē hoc Tyranni factum tam atrox & truculentum non diu latuit: sed Progne de tota re facta certior, ad vltionem accingitur nouam, inauditam, & quæ posteris narrari quàm persuaderi facilius queat. tanta nimirum mulieris læsæ est iracundia, vt, dum quem vult vlciscatur, susque deque ferat, qua ratione id faciat; sibíque interdum nocere non vereatur, dummodo hostem lædat. vt de Medea taceā, testis Progne, testis Philomena; quarum vna proprium filium, altera sororis filium trucidauit; nec hoc tantùm, sed & patri epulādum proposuit. Postea sceleris conscientia, & pœnarū metu exagitatę, fuga sibi consuluerunt: quas quia Tereus, re cōperta, fuit insecutus, propter fugientium & insequentis velocitatem, omnes in aues mutati finguntur. Docet hoc facinorosis nihil tutum esse, eosque sese inuicem persequi solere. Vide Attiū *in Tereo*.

92 *Taxata pœnâ lingua*. nam Tantalus iuxta nonnullos apud inferos cruciatur:

ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὢν
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

ait Euripides in Oreste: cui consentit Cornelius Gallus, his versibus:

οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν
πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος,
νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
κρᾶσις ἀεὶ χείλους ἐστὶ ταπεινοτέρη.
πῖνε, λέγει, τὸ τορούμενα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς·
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Monet nos Tantalus linguam compescere, & principum arcana non reuelare. In libello illo non inutili, qui de Moribus, vulgò quidē Censorij Catonis titulo; in membranis verò, Ouidij (cùm sit cuiusdam Dionysij Ca-

Discerpta, patrios polluat sanguis focos,
Epulæ instruantur. non noui sceleris tibi
Conuiua venies, liberum dedimus diem,
Tuamq́; ad istas soluimus mensas famem.
Ieiunia exple. mistus in Bacchum cruor
Spectante te potetur. inueni dapes,
Quas ipse fugeres. siste, quò præceps ruis?
TAN. *Ad stagna, & amnes, & recedentes aquas,*
Labrisq́; ab ipsis arboris plenæ fugas,
Abire in atrum carceris liceat mei
Cubile: liceat, si parum videor miser,
Mutare ripas: alueo medius tuo
Phlegethon relinquar, igneo cinctus freto.
Quicunque pœnas lege fatorum datas
Pati iuberis; quisquis exeso iaces
Pauidus sub antro; quiq́; venturi times
Montis ruinam; quisquis auidorum feros
Rictus leonum, & dira furiarum agmina
Implicitus horres; quisquis immissas faces
Semiustus abigis; Tantali vocem excipe
Properantis ad vos: credite experto mihi,
Amate pœnas. quando continget mihi,
Effugere superos? ME. *antè perturba domum,*
Inferq́; tecum prælia, & ferri malum
Regibus amorem. concute insano ferum
Pectus tumultu. TAN. *me pati pœnas decet,*
Non esse pœnam. mittor, vt dirus vapor
Tellure ruptâ, vel grauem populis luem
Sparsura pestis. ducam in horrendum nefas
Auus nepotes? magne diuorum parens,
Nosterq́;, quamuis pudeat, ingenti licet
Taxata pœna lingua crucietur, loquar:
Nec hoc tacebo. moneo, ne sacra manus
Violata cæde, néve furiali malo
Aspergat aras. stabo, & arcebo scelus.
Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues? quid famem fixam intimis
Agitas medullis? flagrat incensum siti
Cor, & perustis flamma visceribus micat.
Sequor. ME. *furorem diuide in totam domum.*
Sic sic ferantur, & suum infensi inuicem
Sitiant cruorem. sensit introitus tuos
Domus, & nefando tota contactu horruit.
Actum est abundè. gradere ad inferos specus,
Amnemq́;

Amnemq́ notum. iam tuum mestæ pedem
Terræ grauantur. cernis vt fontes liquor
Introrsus actus linquat? vt ripæ vacent,
Ventusq́ raras igneus nubes ferat?
Pallescit omnis arbor, ac nudus stetit
Fugiente pomo ramus: & qui fluctibus
Illinc propinquis Isthmos atque illinc fremit,
Vicina gracili diuidens terrâ vada,
Longè remotos latus exaudit sonos.
Iam Lerna retrocessit, & Phoronides
Latuere venæ: nec suas profert sacras
Alpheus vndas, & Cithæronis iuga
Stant parte nullâ cana depositâ niue,
Timentq́ veterem nobiles Argi sitim:
En ipse Titan dubitat, an iubeat sequi,
Cogatq́ habenis ire periturum diem.

CHORVS.
Choriambici Tetrametri.

Argos de Superis si quis Achaicum,
Piseasq́ domos turribus inclitas:
Isthmi si quis amat regna Corinthij,
Et portus geminos, & mare dissidens:
Si quis Taygeti conspicuas niues;
Quas, cùm Sarmaticus tempore frigido
In summis boreas composuit iugis,
Æstas veliferis soluit Etesiis:
Quem tangit gelido flumine lucidus
Alpheus, stadio notus Olympico;
Aduertat placidum numen, & arceat
Alternæ scelerum ne redeant vices,
Neu succedat auo deterior nepos,
Et maior placeat culpa minoribus.
Tandem lassa feros exuat impetus
Sicci progenies impia Tantali:
Peccatum satis est: fas valuit nihil,
Aut commune nefas. proditus occidit
Deceptor dominæ Myrtilus, & fide

Vectus

tonis, teste Vineto in Auson.) circumfertur, scriptum est:

Virtutē primā puta esse cōpescere linguā.
Proximus ille deo, qui scit ratione tacere.

96 *Tortos angues.* Varro Attacinus:

Cuius vt adspexit torto caput angue reuinctum. Virgilius:

——tortosq́ Ixionis angues.

Ouidius quarto Metamorph.

——tortoq́ incingitur angue.

Seneca in Medea actu 5.

—— anguis excusso sonat.
Tortus flagello ---

104 *Ad inferos.* quidam libri scripti habent; *ad intimos.*

110 *Pomo.* pomi significatio valde generalis est, complectitur enim malum & nucem. Sic Paullus I.C vt pomum, inquit, decerpere liceat. l. vt pomum, & ibi Ioannes Pyrandus, D. de seruitut. nux est omne pomum, quod foris duro tegitur, & intus habet quod esui est: malum verò, quod intus durū includit, foris autem habet quod esui est. Macrob. lib. 3. Saturnal. ex Cloatij Verrij lib. 4. à Græcis tractorum, seu ordinatorum Græcorum.

Qui fluctibus. Ionio & Hellesponto. apud Senecam philosophum lib. 2. epist. veteris cuiusdam poetæ de Isthmo carmina hæc habētur: *Impero Argis, regna mihi liquit Pelops,*

Qua pontus Helles & qua ab Ionio mari
Vrgetur Isthmos ——

quæ verba sunt fortassis ex Attij Atreo.

115 *Profert sacras Alpheus vndas.* noster Medeæ actu 1. *Et quas Aonius latex*

Alpheusq́ sacer lauat.

vide quæ ibi scripsimus.

118 *Veterem.* ineptè Ascensius *situm* legit: ineptiùs Marmita *sitim*, ad siccitatem quæ fuit tempore Phaethontis, refert. Rectè Aegyd. Maserius, in comment. Valerij Flacci, & Cælius Rhodiginus scribunt loqui Senecam de siti quæ ante Danai tempora fuit: cùm, nondum inuentis puteis, Argos in loco arido situm, aquarum penuria laborabat; quam Danaus teste Plinio natur. hist. lib. 7. sustulit inuentis puteis. vnde Hesiodus teste Eustathio Iliad. δ'.

Ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δάναος ποίησεν ἔνυδρον.

122 *Turribus.* in quibusdam membranis inuenio *curribus.* nō omnino absurdè. potest enim intelligi de Oenomai, Pelopis, ac aliorum procorum curribus.

128 *Veliferis Etesiis.* his enim flantibus mare nauigationi accommodatissimum existit. 133 *Neu succedat auo,* &c. fortè respicit ad illud Horatij lib. 3. od. 6. *—— ætas tulit Nos nequiores, mox daturos Progeniem vitiosiorem.* 139 *Fide Vectus, quam tulerat.* quemadmodum Myrtylus Oenomai axem, ab Hippodamia persuasus, prodidit: sic ab Hippodamia falsò accusatus, ex Geræsto à Pelope præcipitatus, interiit. vide Isacium in Lycophronem, quæ, quia historia est, non fabula; etsi fabulosa quædam admiscentur; nō est quod anxiè de eius interpretatione laboremus. Illud tantùm, proditores vt plurimum illis, quibus proditione sua pro-

Vectus quâ tulerat, nobile reddidit
Mutato pelagus nomine. notior
Nulla est Ioniis fabula nauibus.
Exceptus gladio paruulus impio
Dum currit patrium natus ad osculum,
Immatura focis victima concidit.
Diuisusq́; tuâ est Tantale dexterâ,
Mensas vt strueres hospitibus deis.
Hos æterna fames prosequitur cibos,
Hos æterna sitis: nec dapibus feris
Decerni potuit pœna decentior.
Stat lusus vacuo gutture Tantalus,
Impendet capiti plurima noxio
Phineis auibus præda fugacior.
Hinc illinc grauidis frondibus incubat,
Incuruata suis fœtibus, ac tremens
Alludit patulis arbor hiatibus.
Nec quamuis auidus, nec patiens moræ,
Deceptus toties tangere negligit,
Obliquatq́; oculos, oraq́; comprimit,
Inclusisq́; famem dentibus alligat:
Sed tunc diuitias omne nemus suas
Demittit propiùs, pomaq́; desuper
Insultant foliis mitia languidis,
Accenduntq́; famem; quæ iubet irritas
Exercere manus: has vbi protulit,
Et falli libuit; totus in arduum
Autumnus rapitur, siluaq́; mobilis.
Instat deinde sitis non leuior fame;
Qua cùm percaluit sanguis, & igneis
Exarsit facibus: stat miser obuios
Fluctus ore petens; quos profugus latex
Auertit, sterili deficiens vado,
Conantemq́; sequi deserit: hic bibit
Altum de rapido gurgite puluerem.

fuerunt, iustas tandem pœnas dare. sicuti hoc loco Myrtilus, si communem traditionem sequimur. nã Istrus, in Atticis, scripsit Myrtilum singulari certamine pro Hippodamia cum Pelope decertantem cecidisse.

140 *Nobile reddidit*, &c. Pausanias tamen, in Arcadicis, Myrtoum mare non à Myrtilo, sed à Myrto puella appellatum fuisse affirmat.

143 *Exceptus gladio*, &c. Tantalus (iuxta Ioannem Diaconum & Didymum Od. λ'. & Nonnum Dionysiac. α'; Iouis ac Plutus nymphæ filius, vel secundùm Eusebium libro 2. Euangelicæ præparationis, Iouis & Plotæ) filium suum Diis epulandum apposuit; quem cibum reliquis auersantibus, sola Ceres humerum edit, cuius loco eburneum Dij substituerunt. eam ob rem Tantalus

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.

Hac fabula consilium fuit antiquis sordidos homines exprimere: & quod voluerunt optimè sunt assecuti. Tantali parentes sunt, Iuppiter & Pluto (nam Eusebij codicem mendosum puto, Diaconi, Didymi, Nonni, & Tzetzis chiliad. 5. histor. 10. libros sequor) nympha. ex felicitate enim & diuitiis plerunque nascitur auaritia: quæ auari animum totum sibi sic vindicat, eo etiam vt tempore quo preces concipit, hoc est, Deum excipit conuiuio, non sinat illum alia esculenta proponere, quàm filium proprium; impuras videlicet de coaceruanda pecunia sollicitudines & cogitationes; quas Claudianus 1. in Rufin. auaritiæ filias nuncupat:

Fœdaq́; auaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Quia verò huiusmodi cogitationes apprime turpes, tetræ & nefandæ sunt, atque veteres quæ abominabantur vt mala, nigra vocabãt, (vnde Pythagoras inquiebat μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, vetans, teste Plutarcho περὶ παίδων ἀγωγῆς, συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις, διὰ κακοήθειαν. & Horatius;

Hic niger est, hunc tu Romane caueto.)

meritò illas Pelopem, hoc est, nigrum facie, nominarunt. Deinde quia tales cogitationes terram sapiunt, neque diuinum aliquid habent, Iuppiter illas respuit; Ceres, terram denotans, naturæ suæ conuenientibus vescitur, earumque partem absumit, eamq́; partem in qua totius corporis potissimum robur consistit. Postmodum, illo absumto, eburneum Dij substituunt: quod qui sic terrenis cogitationibus intendat, qui sic gazis inhiet, vt post nummos pietatem ac virtutem statuat; versa illi in naturam peccandi consuetudine, animus eius instar eboris indurescat, atque monitores, sicut ebur malleos, aspernetur. Quamobrem insatiabili opum comparandarum cupiditate vexatus, partis diuitiis auarus frui non audebit; eique tam deerit quod habet, quàm quod non habet. auaritia illa furiarum est maxima, quæ, teste poëta, Tantalo *Accubat, & manibus prohibet contingére mensas.* Est eadem saxum illud quod, ex quorundam sententia (Homeri Odyss. λ'. Pindari Olymp. 1. Eurip. in Oreste, & Seruij in 6. Aeneid.) eius capiti impendet. etenim perpetuò auari paupertatem metuunt, hanc sibi nunquam non existimant imminere; huius effugiendæ gratia patiuntur miserias ipsa paupertate

ACTVS

ACTVS SECVNDVS.

ATREVS. SERVVS.

AT. Ignaue, iners, eneruis, & (quod maximum
Probrum tyranno rebus in summis reor)
Inulte; post tot scelera, post fratris dolos,
Fasq; omne ruptum, questibus vanis agis
Iras: at Argos fremere iam totum tuis
Debebat armis, omnes & geminum mare
Innare classes: iam tuis flammis agros
Lucere, & vrbes decuit, ac strictum vndique
Micare ferrum. tota sub nostro sonet
Argolica tellus equite. non siluæ tegant
Hostem, nec altis montium structæ iugis
Arces. relictis bellicum totus canat
Populus Mycenis. quisquis inuisum caput
Tegit ac tuetur, clade funestâ occidat.
Hæc ipsa pollens incliti Pelopis domus
Ruat, vel in me, dummodo in fratrem ruat.
Age anime, fac quod nulla posteritas probet;
Sed nulla taceat. aliquod audendum est nefas
Atrox, cruentum, tale; quod frater meus
Suum esse malit. scelera non vlcisceris,
Nisi vincis. & quid esse tam sæuum potest,
Quod superet illum? nunquid abiectus iacet?
Nunquid secundis patitur in rebus modum,
Fessus quietem? noui ego ingenium viri
Indocile; flecti non potest, frangi potest.
Proin, antequam se firmet, aut vires paret;
Petatur vltrò; ne quiescentem petat.
Aut perdet, aut peribit. in medio est scelus
Positum occupanti. SER. *fama te populi nihil*
Aduersa terret? AT. *maximũ hoc regni bonum est,*
Quòd facta domini cogitur populus sui,
Quàm ferre, tam laudare. SER. *quos cogit metus*
Laudare, eosdem reddit inimicos metus.
At qui fauoris gloriam veri petit,
Animo magis, quàm voce, laudari volet.
ATR. *Laus vera, & humili sæpe contingit viro;*
Non nisi potenti falsa. quod nolunt, velint.
SER. *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.*
ATR. *Vbicunq; tantũ honesta dominanti licent,*
Pre-

triplo grauiores. 167 *Autumnus.* hoc est, omnia poma. posuit autem Autumnum pro pomis, quia hac anni parte pomorum prouentus maximus est. vnde Horatius,

—simul
Pomifer autumnus fruges effuderit. &:
Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit —

162 *Mitibus pomis.* hoc est, maturis. sic noster suprà, *— pomaq; desuper*
Insultant foliis mitia languidis.
& Virgilius:
—sunt nobis mitia poma.

188 *Tegit.* hoc formam æquitatis habet. nam Marcianus scripsit perinde puniendos receptatores, ac ipsos facinorosos. l. 1. D. de receptator. quod congruit l. 13. D. de offic. præsid. & variis Imperatorum rescriptis l. 1. & 2. C. Iustin. de iis qui latro. vel aliorũ crim. reos occultau. l. 1. & 2. C. Theodos. tit. 29. l. 9.

203 *Fama te.* aptissimum argumentum deducendi aliquem à peccati cogitatione. nam, vt ait Cicero, nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus magnopere moueat.

205 *Domini.* tyrannicè loquitur. nam domini vocabulũ ad seruos habet relationem. vnde Augustum, Tiberium, & Alexandrum Romanorum Imperatores hoc nomen repudiasse legimus, apud Dionem lib. 55. Tertullianum in Apologetico, & alios, vide Anton. Guibertum Costanũ Polyhistoris c. 16. antiqui etiam omnem dominis inuidiã, omnem seruis contumeliam detrahentes, dominum, patremfamilias; seruos, familiares nuncuparunt: auctores Seneca lib. 6. epist. & ex eo ferè ad verbum Macrob. lib. 1. Saturnal.

207 *Eosdem reddit inimicos metus.* apud Macrob. lib. 1. Saturnal. cap. 11. Prætextatus in hunc modum disserit: "Deinde qui colitur, etiam amatur: non potest amor cum timore misceri. vnde putas arrogantiss. illud manasse prouerbium, quod iactatur: Totidem nobis hostes esse quot seruos? non habemus illos hostes, sed facimus: cùm in illos superbissimi, contumeliosissimi, crudelissimi sumus. & ad rabiẽ nos cogunt peruenire deliciæ, vt quicquid non ex voluntate respondit, iram furoremq; euocet. Domini enim animos induimus tyrannorum, & non quantum decet, sed quantum libet, exercere volumus in seruos."

212 *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.* Plinius, in Panegyrico: "Vita principis cẽsura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur. item; Melius homines exemplis docentur." Claudianus: *— componitur orbis Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quã vita regẽtis. Mobile mutatur semper cum principe vulgus.*

Idem affirmant Plato libro quarto de legib. Isocrates in orat. de regno. Cicero lib. 3. de legib Xenophon in Cyropæd. Sallust. in Iugurth. D. Greg. Nazian. in Apologet. Chrysostomus, & alij.

214 *Precariò.* regnatur non absolutè, sed cum timore reddendæ rationis administrati regni tum, cùm de regno discedetur. hanc interpretationē exigit precarij significatio apud Vlpianum l. 1. D. de precario.

Vbi non est pudor. rectè ratiocinatur omnis enim ciuitas nullo vinculo melius retinetur, quàm iustitia; quæ, quamuis vna ex quatuor virtutibus sit auctore Platone de legib. Cicerone, & D. Ambrosio de officiis; propriè tamen virtus est & ceteras in se complectitur, iuxta Aristot. 5. ethic. ad Nicomachum. nam sine ea nec prudentia, nec fortitudo, nec temperantia esse potest, vt ait Eguinar. Baro ad tit. Institut. de iust. & iure. Iustitiæ officia tria sunt, honeste viuere, alterum non lædere, suum vnicuique tribuere: ad primum refertur pudor, ad secundū sanctitas, ad tertium pietas & fides; ad omnia tria simul cura iuris. hęc enim tria sunt ipsa iuris præcepta, l. iustitia, D. de iust. & iur. §. iuris præcepta, instit. e. tit. Cumque omne regnū maximè per hæc tria conseruetur, meritò instabile regnum esse dicit vbi illa omnia desunt.

217 *Priuata.* curam iuris omisit: quia illa potiùs publicum bonum sit, & potissimum ad principem pertinèt.

221 *Stupro.* hoc est, adulterio. loquitur καταχρηστικῶς. quemadmodum & lex Iulia de adulteriis, teste Papiniano & Modestino l. inter liberas, l. stuprum D. ad leg. Iul. de adulter. l. 101. D. de verb. signific. vide Alciatum lib. 1. dispunct. cap. 26. & 2. prætermissor. Catellianum Cottam in Memor. in voce adulterium. dixi in Repet. l. transigere, C. de transaction.

224 *Est Pelopis.* apud Ciceronem 3. de natura Deorum exstant de hoc ariete antiqui poëtæ, fortassis Attij in Atreo, carmina huiusmodi:

Addo huc; quod mihi portēto cælestū pater
Prodigium misit, regni stabilimen mei;
Agnum inter pecudes aurea clarū coma.
Quondam Thyestem clepere aussum esse è regia:
Qua in re adiutricem coniugem cepit sibi.

229 *Possessor huius regnat.* hoc non abs re confictum fuit. nam in libro Etruscorū, teste Macrobio 3. Saturnal. traditur, si aries insolito colore fuerit indutus, portendi imperatori rerum omnium felicitatem. & Tarquinius in Epytona. ostentarij Tusci, inquit: „ Purpureo „ aureóve colore ouis ariésve si adspergetur,

Precario regnatur. SER. *vbi non est pudor,* «
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides; «
Instabile regnum est. AT. *sanctitas, pietas, fides,* «
Priuata bona sunt: quâ iuuat, reges eant. «
SER. *Nefas nocere vel malo fratri puta.*
AT. *Fas est in illo, quicquid in fratre est nefas.*
Quid enim reliquit crimine intactum, aut vbi
Sceleri pepercit? coniugem stupro abstulit,
Regnumq́ue furto: specimen antiquum imperi,
Fraude est adeptus, fraude turbauit domum.
Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus,
Arcanus aries, ductor opulenti gregis;
Huius per omne corpus effuso coma
Dependet auro; cuius è tergo, noui
Aurata reges sceptra Tantalici gerunt:
Possessor huius regnat: hunc tantæ domus
Fortuna sequitur: tuta sepositâ sacer
In parte carpit prata; quæ cludit lapis,
Fatale sacro pascuum muro tegens.
Hunc, facinus ingens ausus, assumptâ in scelus
Consorte nostri perfidus thalami auehit.
Hinc omne cladis mutuæ fluxit malum,
Per regna trepidus exsul errauit mea,
Pars nulla nostri tuta ab insidiis vacat.
Corrupta coniux, imperij quassa est fides:
Domus ægra, dubius sanguis est, certi nihil,
Nisi frater hostis. quid stupes? tandem incipe,
Animosq́ue sume, Tantalum & Pelopem aspice:
Ad hæc manus exempla poscuntur meæ.
Profare, dirum qua caput mactem via.
SER. *Ferro peremtus spiritum inimicum expuat.*
AT. *De fine pœnæ loqueris, ego pœnam volo:*
Perimat tyrannus: lenis in regno meo
Mors impetratur. SER. *nulla te pietas mouet?*
AT. *Excede pietas, si modo nostra in domo*
Vnquam fuisti: dira furiarum cohors,
Discorsq́ue Erinnys veniat, & geminas faces
Megæra quatiens. non satis magno meum
Ardet furore pectus, impleri iuuat
Maiore monstro. SER. *quid noui rabidus struis?*
AT. *Nil, quod doloris capiat assueti modum.*
Nullum relinquam facinus, & nullum est satis.
SER. *Ferrum?* AT. *parum est.* SER. *Quid ignis?*
(AT. *etiámnum parum est.*

SER. *Quó-*

principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatem auget, genus progeniemque propagat in claritate lætioremque efficit. non est igitur mirum si Phryxus & Helle ab aureo ariete seruati fingantur, &, quia agnum aurea clarum coma possideret, Argis imperaturum eum responsum fuerit. hunc agnum Atreus, interfecto Chrysippo fratre, fuit adeptus; eundem amisit Aeropes vxoris & Thyestæ fratris fraude. hoc est, scilicet quod dicitur, Malè parta malè dilabi: quo spectat illud Cl. Paradini symbolum de simia fœneratoris nummos extra fenestram dispergente.

SER. *Quónam ergo telo tantus vtetur dolor?*
ATR. *Ipso Thyeste.* SER, *maius est irâ hoc malum.*
ATR. *Fateor, tumultus pectora attonitus quatit,*
Penitusq́ue voluit: rapior, & quò nescio,
Sed rapior. imò mugit è fundo solum,
Tonat dies serenus, ac totis domus
Vt fracta tectis crepuit, & moti lares
Vertêre vultum. fiat hoc, fiat nefas,
Quod dij timetis. SER. *facere quid tandem paras?*
ATR. *Nescio quid animus maius, & solito ampliùs*
Supraq́ue fines moris humani tumet,
Instatq́ue pigris manibus: haud, quid sit, scio.
Sed grande quiddam est: ita sit, hoc anime incipe,
Dignum Thyeste facinus, & dignum Atreo
Vterque faciat. vidit infandas domus
Odrysia mensas. fateor; immane est scelus,
Sed occupatum: maius hoc aliquid dolor
Inueniat. animum filio inspira parens,
Sororq́ue, causa est similis: aßiste, & manum
Impelle nostram. liberos auidus parens,
Gaudensq́ue laceret, & suos artus edat.
Benè est, abundè est. hic placet pœnæ modus.
Tantisper, vbínam est? tam diu cur innocens
Versatur Atreus? tota iam ante oculos meos
Imago cædis errat, ingesta orbitas
In ora patris. anime quid rursus times,
Et ante rem subsidis? audendum est, age.
Quod est in isto scelere præcipuum nefas,
Hoc ipse faciat. SER. *sed quibus captus dolis,*
Nostros dabit perductus in laqueos pedem?
Inimica credit cuncta. ATR. *non poterit capi,*
Nisi capere vellet. regna nunc sperat mea:
Hac spe, minanti fulmen, occurret Ioui;
Hac spe subibit gurgitis tumidi minas,
Dubiumq́ue Libycæ Syrtis intrabit fretum.
Hac spe, quod esse maximum retur malum,
Fratrem videbit. SER. *quis fidem pacis dabit?*
Cui tanta credet? ATR. *credula est spes improba,*
Gnatis tamen mandata, quæ patruo ferant,
Dabimus: relictus exsul hospitiis, vagus
Regno vt miserias mutet, atque Argos regat

234 *Consorte.* vxor dicitur consors: quemadmodum nuptiæ totius vitæ consortium l. 1. D. de ritu nuptiar. & consortio, l. 96. D. sol. matr. CONSORTE. Aerope.

245 *Define pœna.* vide quæ dixi Hercule Fur. num. 512.

263 *Tonat dies serenus.* habebatur hoc pro prodigio, testis Homerus Odyss. ύ. Ex hac opinione est illud Maron. 9. Aeneid.

Audiit & cæli genitor de parte serena
Intonuit læuum ——

264 *Lares.* Penates. eosdem esse indicat Cicero, pro Quinctio, cùm enim dixisset: at hic quidẽ iam de fundo depulsus, iam à suis diis Penatibus eiectus esset: mox subiungit; illud dico, dominum depulsum esse de prædio, domino à familia sua manus illatas esse ante suos Lares familiares.

267 *Nescio quid animus maius.* antiquus ille poëta, in Atreo, apud Tullium:

Maior mihi moles, maius miscendum est malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.

In quibusdam membranis legitur: *Nescio quid animus magnum.*

273 *Odrysia.* de Tereo loquitur; qui fuit rex Odrysarum, (Thraciæ pars est, Thucidides lib. 2. Plinius lib. 4. hist. natural.) quibus sollemne fuit in conuiuiis preliari, & se inuicem vulneribus deformare, teste Ammiano Marcellino. de his loqui puto Horatium l. 1. ode 18. & 27.

—— *monet Sithoniis non leuis Euius.* &,
Natis in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est. tollite barbarum
Morem ——

& Anacreonta Teïum:

ἄγε, δῶτε, μηκέθ' οὕτω
πατάγῳ τε κ' ἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ
μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

279 *Bene est.* sic loquitur infrà actu 5. & Medeæ actu 5. & Agamemn. actu 5.

Ex parte dominus. si nimis durus preces
Spernet Thyestes, liberos eius rudes,
Malisq́; fessos grauibus, & faciles capi
Preces mouebunt. hinc vetus regni furor,
Illinc egestas tristis, hinc durus labor,
Quamuis rigentem tot malis subigent virum.
SER. *Iam tempus illi fecit ærumnas leues.*
ATR. *Erras. malorum sensus accrescit die.*
Leue est miserias ferre, perferre graue.
SER. *Alios ministros consiliis istis lege:*
Peiora iuuenes facilè præcepta audiunt.
In patre facient, quicquid in patruo doces,
Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.
ATR. *Vt nemo doceat fraudis & sceleris vias,*
Regnum docebit. ne mali fiant, times?
Nascuntur: istud, quod vocas sæuum, asperum,
Agiq́; dirè credis, & nimium impiè;
Fortasse & illic agitur. SER. *hanc fraudem scient*
Gnati parari? tacita tam rudibus fides
Non est in annis. detegent forsan dolos.
ATR. *Tacere multis discitur vitæ malis.*
SER. *Ipsósne, per quos fallere alium cogitas,*
Falles? ATR. *at ipsi crimine & culpa vacent,*
Quid enim est necesse liberos sceleri meo
Inserere? per nos odia se nostra explicent.
Malè agis, recedis anime: si parcis tuis,
Parces & illi, consilij Agamemnon mei
Sciens minister fiat, & patris cliens
Menelaus adsit. prolis incertæ fides,
Ex hoc petatur scelere. si bella abnuunt,
Et gerere nolunt odia; si patruum vocant;
Pater est. eatur. multa sed trepidus solet
Detegere vultus, magna nolentem quoque
Consilia produnt. nesciant quantæ rei
Fiant ministri. nostra tu cœpta occule.
SER. *Haud sum monendus: ista nostro in pectore*
Fides, timórque; sed magis cludit fides.

CHORVS.

Choriambici trimetri.

Tandem regia nobilis
Antiqui genus Inachi,
Fratrum composuit minas.
Quis vos exagitat furor,

309 *Peiora iuuenes facilè præcepta audiũt.* de iuuene ait Horatius in arte poëtica:
Cereus in vitiũ flecti, monitoribus asper.

330 *Multa turbatus solet Detegere vultus.* nam ex vultu certissima affectuum animi indicia ducuntur. vide Lambinum in comment. Horat. lib. 1. epist. 18. in verbis; *deme supercilio nubem.*

337 *Antiqui Inachi* Horat. lib. 2. od. 3.
Diuésne prisco natus ab Inacho.
Genus. quia Inachus Argiuorum rex fuit.

338 *Composuit.* condidit. Virg. 1. Aeneid.
Ante diem clauso componet vesper Olympo.
Horat. lib. 4. od. 14.
Te cæde gaudentes Sycambri
Compositis venerantur armis.

Alternis dare sanguinem,
Et sceptrum scelere aggredi?
Nescitis cupidi arcium,
Regnum quo iaceat loco.
Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis fauor,
Vulgi præcipitis mouet;
Non quicquid fodit Occidens,
Aut vndâ Tagus aureâ
Claro deuehit alueo;
Non quicquid Libycis terit
Feruens area messibus:
Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis;
Non eurus rapiens mare,
Aut sæuo rapidus freto
Ventosi tumor Adriæ:
Quem non lancea militis,
Non strictus domuit chalybs:
Qui tuto positus loco,
Infra se videt omnia,
Occurritq; suo libens
Fato, nec queritur mori.
Reges conueniant licet;
Qui sparsos agitant Dacas,
Qui rubri vada litoris,
Aut gemmis mare lucidum
Latè sanguineum tenent;
Aut qui Caspia fortibus
Recludunt iuga Sarmatis.
Certet Danubium licet,
Audet qui pedes ingredi;
Et, quocunque loco iacent,
Seres vellere nobiles.
Mens regnum bona possidet:
Nil vllis opus est equis,
Nil armis, & inertibus
Telis, quæ procul ingerit

340 *Alternis dare sanguinem.* o.v.l. *alternum dare sanguinem.*

355 *Claro deuehit alueo.* in vno cod. antiquo habetur *caro.* Porrò Tagi arenas & messes Libycas, vt noster sic Martialis etiam coniunxit:
Possideat Libycas Messes, Hermumq; Tagumq;.

356 *Non quicquid Libycis terit Feruens area, &c.* sic Horat. ode 1.
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

362 *Ventosi tumor Adriæ.* mare Adriaticum vt ventis & tempestatibus obnoxium, damnat Horatius lib. 1. ode 33. lib. 3. ode 9. & ode 27.

381 *Nil vllis opus, &c.* similia sunt hæc Horatij lib. 1. ode 22.
Integer vitæ, scelerisq; purus
Non eget Mauri iaculis nec arcu,
Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra.

382 *Inertibus.* quia à fugientibus sparguntur. Virg. Georg. 3. Horat. ode 13. lib. 2.

386 *Machinis.* Vitruuius tradit machinam esse continentem ex materia cõiunctionem, maximas ad onerum motus habentem virtutes: eáque mouetur ex arte circulorum rotundationibus, per κυκλικὴν κίνησιν.

388 *Rex est, qui metuit nihil.* horũ & quadamtenus sequentium sententiam fortè ex Euripidis Ione fuit mutuatus. ait Eurip.

> τυραννίδος δὲ τῆς μάτην αἰνουμένης
> τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ, τἀν δόμοισι δὲ
> λυπηρά. τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς,
> ὅστις δεδοικὼς καὶ παραβλέπων βίαν,
> αἰῶνα τείνει; δημότης δ᾽ ἂν εὐτυχὴς
> ζῆν ἂν θέλοιμι μᾶλλον, ἢ τύραννος ὤν.

& quæ sequuntur.

395 *Nullis nota Quiritibus.* ociosam vitam, & à publicis muneribus remotam laudat, ad Epicureorum λάθε βιώσας respiciens; qua de re integer Plutarchi liber exstat. vulgò dicitur:

> *Bene qui latuit, bene vixit.*

quod si cunctis placeret, nulla non ciuitas periret breui.

400 *Illi mors grauis &c.* Euripides, in Iphigenia priore:

> ζηλῶ δ᾽ ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
> βίον ἐξεπέρασ᾽ ἀγνὼς, ἀκλεής.
> τοὺς δ᾽ ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.

402 *Ignotus moritur sibi.* solus sapiens felix est ex Zenonis sententia, (Cicero 4. de finib.) stultus verò omnis infelix & miser, auctore Cicerone in Paradoxis: qui autem seipsum non nouit, stultus est. quia sapientis potissimùm munus est, seipsum nosse. Infelix ergo est qui sibi ipsi ignotus moritur.

405 *Tactum soli natalis.* patria, nihil potest esse iucundiùs.

406 *Cyclopum sacras Turres.* suprà Hercule Furente dixit:

> *Bellum Mycenis restat, vt Cyclopea*
> *Euersa manibus saxa nostris concidant.*

Euripides, in Iphigenia Taurica;

> —— ὦ κυκλωπίδες ἑστίαι,
> ὦ πατρὶς Μυκήνα φίλα.

quæ, quomodo sunt intelligenda, ex Arsenio interprete petere licet.

408 *Per quæ nobilis &c.* vnus m. s. *nobilẽ.* Licet autem hîc notare senilem iactantiam; quam in Nestore Homerus, in Euandro Virgilius bene expresserunt. Aristoteles 2. Rhetoric. huius iactantiæ causam reddit; διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται.

413 *Clarus hic regni nitor Fulgore non est, quod oculos falso auferat.* quoniã magno alicuius rei splendore oculi offenduntur, & quasi cæcantur. Laberius apud Gelliũ lib. 10.

> *Democritus Abderites, physicus philosoph.*

Parthus, cùm simulat fugas:
Admonitis nihil est opus
Vrbes sternere machinis,
Longè saxa rotantibus:
Rex est, qui metuit nihil:
[Rex est quique cupit nihil.]
Hoc regnum sibi quisque dat.
Stet, quicunque volet, potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis saturet quies.
Obscuro positus loco,
Leni perfruar ocio:
Nullis nota Quiritibus
Ætas per tacitum fluat.
Sic cùm transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors grauis incubat;
Qui, notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

ACTVS TERTIVS.

THYESTES. PLISTHENES.

TH. *Optata patriæ tecta, & Argolicas opes,*
Miserisq́; summum ac maximum exsulibus bonũ,
Tactum soli natalis, & patrios deos,
(Si sunt tamen dij) cerno; Cyclopum sacras
Turres, labore maius humano decus,
Celebrata iuueni stadia; per quæ nobilis
Palmam paterno non semel curru tuli.
Occurret Argos, populus occurret frequens:
Sed nempe & Atreus: repete siluestres fugas,
Saltusq́; densos potiùs, & mistam feris
Similemq́; vitam. clarus hic regni nitor
Fulgore non est quod oculos falso auferat.
Cùm, quid datur, spectabis; & dantem aspice.
Modò inter illa quæ putant cuncti aspera
Fortis fui, lætusq́;: nunc contrà in metus
Reuoluor: animus hæret; ac retrò cupit
Corpus referre: moueo nolentem gradum.
PL. *Pigro (quid hoc est?) genitor incessu stupet,*
Vultumq́; versat, seq́; in incerto tenet.
THY. *Quid anime pendes? quídve consilium diu*

Tam

Tam facilè torques? rebus incertißimis,
Fratri atque regno, credis? an metuis mala
Iam victa, iam mansueta, & ærumnas fugis
Bene collocatas? esse iam miserum iuuat.
Reflecte gressum, dum licet, teq́; eripe.
PL. *Quæ causa cogit genitor à patria gradum*
Referre visa? cur bonis tantis sinum
Subducis? irâ frater abiectâ redit,
Partemq́; regni reddit, & laceræ domus
Componit artus, teq́; restituit tibi.
THY. *Causam timoris ipse quam ignoro, exigis.*
Nihil timendum video, sed timeo tamen.
Placet ire: pigris membra sed genubus labant,
Alioq́; quàm quò nitor, abductus feror:
Sic concitatam remige & vento ratem
Æstus resistens remigi & velo refert.
PL. *Peruince, quicquid obstat, & mentem impedit,*
Reducemq́; quanta præmia exspectent vide.
Pater potes regnare. THY. *cùm poßim mori,*
Summa est potestas. PL. *nulla, si cupias nihil,*
Gnatis relinques. TH. *non capit regnum duos.*
PL. *Miser esse mauult, esse qui felix potest?*
TH. *Mihi crede, falsis magna nominib. placent.*
Frustrà timentur dura: dum excelsus steti,
Nunquam pauere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris. ô quantum bonum est,
Obstare nulli, capere securas dapes!
Humi iacentem scelera non intrant casam,
Tutusq́; mensâ capitur angustâ cibus.
Venenum in auro bibitur. expertus loquor.
Malam bonæ præferre fortunam licet.
Non vertice alti montis impositam domum,
Et eminentem ciuitas humilis tremit:

Clypeũ cõstituit contra exortũ Hyperionis,
Oculos effodere vt posset splendore æreo, &
Radiis solis aciem effodit luminis;
Malis bene esse ne videret ciuibus:
Sic ego splendore fulgentis pecuniæ,
Volo eludificare exitum ætatis meæ;
Ne in re bona videam esse nequam filium.

Rationem reddit Lucretius his versibus,

Splendida porrò oculi fugiũt vitantq́; tueri:
Sol etiam cæcat contra si tendere pergas;
Propterea quia vis magna est ipsius, et altè
Aëra per purũ grauiter simulacra ferũtur,
Et feriunt oculos turbantia composituras.
Præterea splendor quicunq; est acer, adurit
Sæpe oculos: ideo quòd semina possidet ignis
Multa, dolorẽ oculis quæ gignũt insinuãdo.

414 *Falso.* non sunt omnino aliena quæ Cicero ad Brutum quadam epist. scribit, ostendens timere se ne animus Octauiani propter flexibilem eius ætatem corrumpatur à nonnullis venenis & pestibus iuuentutis. verba Ciceronis, ni fallor, sunt hæc: multi ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij præstringi posse confidunt.

441 THY. *Cùm possim mori, summa est potestas.* PL. *nulla, si cupias nihil gnatis relinques.* THY. *non, &c.* sic legitur in o.v.l.

443 *Non capit regnum duos.* sic Lucanus:

Nulla fides regni socijs, omnisq́; potestas
Impatiens consortis erit.

nonnulla huc pertinentia tradit Sozinus in consil. nouis in 1. volum. cons. 88.

444 *Miser esse mauult, esse qui felix potest?* meus codex scriptus continet *m. e. mauis, & q. f. potes.*

448 *O quantum bonum est, &c.* Euripides, in Iphigenia Aulidensi:

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς ἀκλεής·
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.
Πρε. καὶ μὴν τὸ καλόν γ' ἐνταῦθα βίου.
Ἀγα. τοῦτο δέ γ' ἐστὶ τὸ καλὸν, σφαλερόν.
καὶ τὸ φιλότιμον
γλυκὺ μὲν, λυπεῖ δὲ προσιστάμενον.

Nec

452 *Venenum in auro bibitur.* Satyricus idipsum sensit, inquiens; —— *non aconita bibuntur*
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata ——

454 *Non vertice alti montis.* dictum videtur propter Valerium Poplicolam; qui, cùm in summa Velia ædificaret, venit in suspicionem affectati regni. itaque ne à ciuibus suis timeretur, non in planum modò ædes suas detulit, sed etiã colli ipsi subiecit, id se facere inquiens, vt populus suprà suspectum se ciuem habitaret, & in Velia ædificarent, quibus meliùs publica libertas, quàm sibi patriæ liberatori credebatur. Liuius libro secundo hunc verò locum traxit totum ab aliis, nec infeliciùs tractauit Lucretius libro primo.

Si non aureæ sunt iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur:
Nec domus argento fulget, auroq́; renidet,
Nec cytharis reboant laqueata aurataq́; templa:
At tamen inter se prostrati in gramine molli,
Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucundè corpora curant.

Virgilius:

Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam,
Nec varios inhiant pulcra testudine postes,

Illusasq; auro vestes, Ephyreiaq; æra,
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui:
At secura quies & nescia fallere vita,
Diues opum variarũ: at latis otia fundis,
Spelunca, viuiq; lacus: at frigida Tempe,
Mugitusq; boum, mollesq; sub arbore somni &c.

Item alius, nescio quis:

Si non Assyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opib⁹ data vellera: si nitor auri
Sublaqueare domus animum non tangit auarum,
Picturaq; decus, lapidum nec fulgor in vlla
Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum
Alconis referũt Boëtiq; toreuma, nec Indi
Conchea bacca maris pretio est: at pectore puro
Sæpe super tenero prosternit gramine corpus;
Florida cùm tellus gemmantes picta per herbas, &c.

Quæcũque enim plus viginti versibus comprehensa sequuntur, omnia huc pertinent.

456 *Tectis.* loquitur de tectis laqueatis, de quibus Cicero 2. de legib. & Horat. 2. carm.

458 *Classibus piscamur.* insanam Romanorum in conquirendis vndique piscibus luxuriam, quasi aliud agens reprehẽdit: de qua vide Macrobium lib 3. Saturnal. cap. 15. sequentibus verbis profusissimam illam libidinem villarum in Baiano sinu, aliisque locis exstruendarum notat.

495 *Tempero animo.* tres m. s. *animum.*

496 *Sic cùm feras.* sic Vlyssem cani latrãti comparat Homerus Odyss. υ'.

—— κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.
ὡς δὲ κύων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα,
ἄνδρ᾽ ἀγνοιήσασ᾽ ὑλάει μέμονέν τε μάχεσθαι.

&, quod ad rem propiùs accedit, Ennius:

—— animusq; in pectore latrat:
Sicuti siquando vinclo venatica aeno
Apta solet canis forte feram si ex nare sagaci
Sensit; voce sua nictatq; vlulatq; ibi acutè.

Nec fulget altis splendidum tectis ebur,
Somnosq; non defendit excubitor meos:
Non classibus piscamur, & retro mare
Iacta fugamus mole: non ventrem improbum
Alimus tributo gentium: nullus mihi
Vltra Getas metitur, & Parthos ager:
Non thure colimur, nec meæ excluso Ioue
Ornantur aræ: nulla culminibus meis
Imposita nutat silua: nec fumant manu
Succensa multâ stagna: nec somno dies,
Bacchoq; nox ducenda peruigili datur:
Sed non timemus: tuta sine telo est domus,
Rebusq; paruis alta præstatur quies.
Immane regnum est, posse sine regno pati.
PL. *Nec abnuendum est, si dat imperium deus.*
THY. *Nec appetendum.* PL. *frater vt regnes rogat.*
THY. *Rogat? timendum est: errat hic aliquis dolus.*
PL. *Redire pietas, vnde summota est, solet,*
Reparatq; vires iustus amissas amor.
THY. *Amat Thyesten frater? ætherias priùs*
Perfundet Arctos pontus, & Siculi rapax
Consistet æstus vnda, & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit
Nox atra terris: antè cum flammis aqua,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq; iungent. PL. *quam tamen fraudem times?*
TH. *Omnem. timori quem meo statuam modum?*
Quantum potest, tãtum odit. PL. *in te quid potest?*
THY. *Pro me nihil iam metuo. vos facitis mihi*
Atrea timendum. PL. *decipi captus times?*
Serum est cauendi tempus in mediis malis.
TH. *Eatur. vnum genitor hoc testor tamen:*
Ego vos sequor, non duco. PL. *Respiciat deus*
Bene cogitata. perge non dubio gradu.

ATREVS. THIESTES.

ATR. *Plagis tenetur clusa dispositis fera,*
Et ipsum, & vnà generis inuisi indolem
Iunctam parenti cerno. iam tuto in loco
Versantur odia: vênit in nostras manus
Tandem Thyestes, vênit, & totus quidem.
Vix tempero animo, vix dolor frenos capit.
Sic, cùm feras vestigat, & longo sagax
Loro tenetur Vmber, ac presso vias

Scrutatur ore, dum procul lento suem
Odore sentit; pâret, & tacito locum
Rostro pererrat: præda cùm propior fuit;
Ceruice totâ pugnat, & gestu vocat
Dominum morantem, seq; retinenti eripit.
Cùm spirat ira sanguinem, nescit tegi,
Tamen tegatur. Aspice, vt multo grauis
Squallore vultus obruat mæstos coma;
Quàm fœda iaceat barba. præstetur fides.
Fratrem iuuat videre: complexus mihi
Redde expetitos: quicquid irarum fuit,
Transierit: ex hoc sanguis ac pietas die
Colantur: animis odia damnata excidant.
THY. *Diluere possem cuncta, nisi talis fores:*
Sed fateor, Atreu fateor, admisi omnia
Quæ credidisti. pessimam causam meam
Hodierna pietas fecit. est prorsus nocens,
Quicunque visus tam bono fratri est nocens.
Lachrymis agendum est. supplicem primus vides.
Hæ te precantur pedibus iniectæ manus:
Ponatur omnis ira, & ex animo tumor
Erasus abeat: obsides fidei accipe
Hos innocentes frater. ATR. *à genubus manus*
Aufer, meosq; potiùs amplexus pete.
Vos quoque, senum præsidia, tot iuuenes, meo
Pendete collo. squallidam vestem exue,
Oculisq; nostris parce, & ornatus cape,
Quales mei: lætusq; frater, imperi
Capesse partem: maior hæc laus est mea,
Fratri paternum reddere incolumi decus.
Habere regnum casus est, virtus dare. ‹‹
THY. *Dij paria frater precia pro tantis tibi*
Meritis rependant: regiam capitis notam
Squallor recusat noster, & sceptrum manus
Infausta refugit: liceat in mediâ mihi
Latêre turbâ. ATR. *recipit hoc regnum duos.*
THY. *Meum esse credo, quicquid est frater tuum.*
ATR. *Quis influentis dona fortunæ abnuit?* ‹‹
THY. *Expertus est quicũq;, quàm facilè effluant.* ‹‹
ATR. *Fratrem potiri gloriâ ingenti vetas?*
TH. *Tua iam peracta gloria est, restat mea.*
Respuere certum est regna consilium mihi.
ATR. *Meam relinquam, nisi tuam partem accipis.*
TH. *Accipio, regni nomen impositi feram:*

506 *Quàm fœda iaceat barba.* de Thyeste videntur illa antiquæ tragœdiæ (sunt tamen de Acëtha) apud Ciceronem 3. Tusc. quæst.
Refugêre oculi, corpus macie extabuit,
Lacrumæ peredêre humore exsangues genas,
Situ nidoris barba pedore horrida
Atque intonsa infuscat pectus inluuie scabrum.

536 *Quàm facilè effluant.* P. Syrus:
Leuis est fortuna, citò reposcit quæ dedit.
Q. Curtius li. 6. Fortunam tuam pressis manibus tene, lubrica est, nec teneri potest. alibi lib. 5. idem versatilem appellat: quod fortè dictum fuit, quia vt ait Tibullus lib. 1. eleg. 5.
Versatur celeri fors leuis orbe rota.
Herodotus lib. 1. qui inscribitur Clio:
ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ, οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν.

556 *Sanguinem Mauors cupiens.* Orpheus:

Ἄρης ἄναξ βελλόδουπε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεί,
αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε, φρικτὲ,
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

562 *Pallidæ matres timuere natis.* hoc Fabricius ex coniectura repoſuit, & ſanè eſt elegantiſſimum; non auſim tamen hoc amplecti, quia in o. v. l. tam excuſis quàm ſcriptis habetur; *pallidæ matres tenuêre natos.* & poteſt videri dictum ad imitationem illius Virgiliani lib. 7. Aeneid.

Et trepidæ matres preſsêre ad vbera natos.

Statius 1. Thebaid.

—— gremioq́; Palamona preſſit.

quod in Orlando furioſo cātu 27. Stanz. 101. ſic expreſſit Ludou. Arioſt.

Si ſtrinzere le madri il figli al ſeno.

& Ludouic. de Camoes, in Luſiadib. cant. 4.

E as mãis que o ſom terribil eſcuitárão
A oſpeitos os filhinhos apertárão.

574 *Litui ſtrepentis.* Lituus incuruus erat, auctore feſto, ideo ſonum ſtreperum & acutum edebat. Ennius:

Inde loci lituus ſonitus effudit acutos.

iccirco ait *ſtrepentis.* imitatus Horatium, qui 2. carmin. ait;

Iam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aures, iam litui ſtrepunt.

580 *Quod rapax hauſtum reuomit Charybdis.* ab Homero Odyſſ. μ'.

—— δῖα Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ
δεινόν —— quæ ſic expreſſit P. Virgilius Aeneid. 3.

—— Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusq́; ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat vnda.

581 *Cyclops metuit parentem.* Conon in Heraclea ſcribit Polyphemi patrem fuiſſe Elaſum; quem Andron Teïus, in lib. de affinitatibus, Elatam appellat; Homer. Odyſſ. α'. Euripides in Cyclope, Apollonius 1. Argonaut. & Lucianus in dialog. marinor. deor. Neptunum fuiſſe dicunt. quod noſter hic ſequitur: fortè quia vt Tzetza chil. 2. hiſtor. 51. ſcribit, *τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους, οὓς καὶ φίλους, ἐραστὰς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος.* Præterea rectè noſter per Neptunum voluit vim maris ſignificare. nam Cicero lib. 1. de nat. deor. ex Chryſippi ſententia, prodidit Neptunum nihil eſſe aliud quàm ſpiritum qui mare commouet.

Sed iura & arma ſeruient mecum tibi.
ATR. *Impoſita capiti vincla venerando gere.*
Ego destinatas victimas ſuperis dabo.

CHORVS.

Sapphici, & vnus Adonius.

Credat hoc quiſquam? ferus ille & acer,
Nec potens mentis, truculentus Atreus,
Fratris aſpectu ſtupefactus hæſit.
Nulla vis maior pietate verâ eſt:
Iurgia externis inimica durant,
Quos amor verus tenuit, tenebit.
Ira cùm magnis agitata cauſis
Gratiam rupit, cecinitq́; bellum;
Cùm leues frenis ſonuere turmæ,
Fulſit hinc illinc agitatus enſis;
Quem mouet crebro furibundus ictu
Sanguinem Mauors cupiens recentem;
Opprimit ferrum, manibusq́; iunctis
Ducit ad pacem pietas negantes.
Ocium è tanto ſubitum tumultu
Quis deus fecit? modò per Mycenas
Arma ciuilis crepuere belli.
Pallidæ matres tenuere natos,
Vxor armato timuit marito;
Cùm manum inuitus ſequeretur enſis,
Sordidus pacis vitio quietæ:
Ille labentes renouare muros,
Hic ſitu quaſſas ſtabilire turres,
Ferreis portas cohibere clauſtris
Ille certabat, pauidusq́; pinnis
Anxiæ nocti vigil incubabat.
Peior eſt bello, timor ipſe belli.
Iam minæ ſæui cecidere ferri,
Iam ſilet murmur graue claſſicorum,
Iam tacet ſtridor litui ſtrepentis,
Alta pax vrbis reuocata læta eſt.
Sic vbi ex alto tumuere fluctus,
Bruttium Coro feriente pontum,
Scylla pulſatis reſonat cauernis,
Ac mare in portu timuere nautæ,
Quod rapax hauſtum reuomit Charybdis;
Et ferus Cyclops metuit parentem

Rupe

Rupe feruentis residens in Ætnæ,
Ne superfusis violetur vndis
Ignis Ætneus resonans caminis.
Et putat mergi sua posse pauper
Regna Laërtes Ithacâ tremente.
Si suæ ventis cecidere vires,
Mitius stagno pelagus recumbit:
Alta quæ nauis timuit secare
Hinc & hinc fusis spaciosa velis,
Strata, ludenti patuere cymbæ:
Et vacat mersos numerare pisces;
Hîc, vbi ingenti modò sub procella
Cyclades pontum timuere motæ.
Nulla sors longa est. dolor ac voluptas
Inuicem cedunt. breuior voluptas.
Ima permutat breuis hora summis.
Ille qui donat diadema fronti,
Quem genu nixæ tremuere gentes,
Cuius ad nutum posuere bella
Medus, & Phœbi propioris Indus,
Et Dacæ Parthis equitem minati:

582 *Ætna.* AEtnæi incendij causam tradit Lucretius lib. 6. his versibus:

—— primùm totius sub caua montis,
Est natura fere, silicum suffulta cauernis:
Omnibus est porrò in speluncis ventus & aër,
Ventus enim fit vbi est agitãdo percitus aër:
Hic vbi percaluit, calefecitq́; omnia circum
Saxa furẽs, qua cõtingit, terrãq́; & ab ollis
Excussit calidũ flammis voracibus ignem;
Tollit se ac rectis ita faucibus eiicit altè,
Funditq́; ardorem longè, longeq́; fauillam
Differt, & crassa voluit caligine fumum,
Extruditq́; simul mirãdo põdere saxa, &c.

addit Claudian. lib. 1. de raptu Proserp.

Quæ scopulos tormenta rotant? quæ tanta cauernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius ignis?
Siue quod obicibus discurrẽs ventus opertis
Offenso per saxa ruens rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatemq́; reposcẽs
Putrida multiuagis populatur flatibus antra:
Seu mare sulphurei ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis & pondera librat, &c.

Anxius Auctor libri de mundo docet terram multos flatus & ignis fontes in se continere: quorum alij sub terra sint occulti & obscuri, alij verò εὐαπνοὰς ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Λιπάρα τε καὶ Αἴτνη καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις· αἳ δὴ καὶ ῥέουσι πολλάκις ποταμῶν δίκην καὶ μύδρους ἀναῤῥιπτοῦσι διαπύρους. adde quæ diximus superiùs in Hercule Furente ex Trogi Pompeij sententia.

595 *Dolor ac voluptas.* Iouem tradunt fabulæ, cùm dolorem ac voluptatem grauiter dissidentes, nullo modo conciliare posset, adamantina cathena simul vinxisse: vt, manente etiamnum dissidio, se mutuo tamen semper consequantur.

597 *Ima permutat breuis hora summis.* rectiùs noster quàm tragicus Græcus; qui diem dixerat. quamobrem in Demetrij Phalerei reprehensionem incidit, vt à Plutarcho accepi, cuius verba in consolatoria ad Apollonium sunt hæc: ὅθεν ὀρθῶς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, εἰπόντος Εὐριπίδου, ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος, καὶ ὅτι μικρότατα σφάλλονται, καὶ ἡμέρα τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὰ δ' ἦρ' ἄνω· τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔφη λέγειν αὐτόν, βέλτιον δ' ἂν εἶχεν ὄν, εἰ μὴ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου. Carmina Euripidis, quæ Demetrius reprehendebat, si coniecturæ licentia datur, fortè fuerunt, in Hecuba:

οὐδ' εὐτυχοῦντας, εὖ δοκεῖν πράξειν ἀεί.
κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ'· ἀλλὰ νῦν οὐκ εἰμ' ἔτι,
τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἕν μ' ἀφείλετο.

Vt vt est, iustè Demetrius. celerrima enim est rerum vicissitudo. Simonides,

ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας
οὕτως ἀμετάστασις.

quia, vt idem inquit,

οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι μένει χρῆμ' ἔμπεδον αἰεί.

neque enim vllus vnquam tam fuit fortunatus, vt non sæpissimè illi multa aduersa acciderint, ne illi quidem qui vixisse felicissimè traduntur. Pindarus:

—— αἰὼν δ' ἀσφαλὴς
οὐκ ἔγεντ' οὔτ' Αἰακίδᾳ παρ' Πηλεῖ,
οὔτε παρ' ἀντιθέῳ
Κάδμῳ· λέγονταί γε μὰν βροτῶν
ὄλβον ὑπέρτατον οἳ
σχεῖν ——

Simonides:

οὐδὲ γὰρ οἳ πρότερόν ποτ' ἐπέλοντο,
θεῶν δ' ἐξ ἀνάκτων ἐγένονθ' υἷες
ἡμίθεοι, ἄπονον, οὐδ' ἄφθιτον,
οὐδ' ἀκίνδυνον βίον ἐς γῆρας
ἐξίκοντο τελέσαντες ——

rationem reddit Pindarus: —— ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ
ὑψιπετᾶν ἀνέμων.
ὄλβος δ' οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται &c.

Ideo Theodectes ait οὐ βεβαίους esse hominum fortunas: & noster Seneca alibi, in lib. de remed. fortunæ:

Neminem illæsum fata transmittunt.

B. Nylus episcopus & martyr, quæ nobis prospera contingunt, rotæ, fumo, ac vmbræ comparauit. quia vt vmbra non permanent, vt fumus euanescunt, & veluti rota

Anxius sceptrum tenet, & mouentes
Cuncta diuitias, metuitq́; casus
Mobiles rerum, dubiumq́; tempus.
Vos, quibus rector maris atque terræ
Ius dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosq́; vultus:
Quicquid à vobis minor expauescit,
Maior hoc vobis dominus minatur.
Omne sub regno grauiore regnum est.
Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.
Miscet hæc illis, prohibetq́; Clotho
Stare fortunam: rotat omne fatum.
Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat.

Vertuntur. In Nelei carmine legitur;

Topper fortuna commutantur hominibus.

Quin etiam si rem recta via reputemus, tum demum nos extra ictus fortunæ constitutos comperiemus; cùm anima nostra hoc corporis carcere emissa in cælum, vnde ducit originem, euolarit. Hoc neque Solonem, neque Euripidem, neque Ouidium latuit. (quorum tamen sententiam malignè, & non sine calumnia vellicat Aristoteles lib. 1. Ethicorum ad Nicomachum cap. 10.) Solon Crœsi gazas despiciens, dixit eum se beatũ nominare, cui deus ad mortem vsque felicem vitam tribuisset. auctores sunt Herodotus & Plutarchus. Euripides testatur omnium, quotquot hoc cæli munere vescimur, vitam lubricam esse & laboriosam, hos erigi afflictos, illos affligi erectos, neque huius vicissitudinis vllũ terminum esse ante mortem; quam Diphilus vult esse malorum medicinam his verbis,

—— οὐκ ἔστι βίος ὃς οὐ κέκτηται κακὰ,
λύπας, μερίμνας, ἁρπαγὰς, στρεβλὰς, νόσους.
τούτων ὁ θάνατος καθάπερ ἰατρὸς φανεὶς
ἀνέπαυσεν τοὺς ἔχοντας, ἀναπαύσας ὕπνῳ.

Ouidius autem:

—— *vltima semper*
Exspectanda dies homini, dicíq́; beatus
Ante obitũ nemo supremaq́; funera debet.

quod fortè mutuatus fuit ab Euripide, qui in Andromache, χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν, πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω. nec non in Troadibus; τῶν δ' εὐδαιμόνων μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν, πρὶν ἂν θάνῃ. vel equidem mutuatus fuit à Sophocle, in Oedipo Tyranno: ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. quod ipsum etiam Dionysius Tyrannus, in Leda, litteris prodidit: eaque causa est, cur D. Augustinus alicubi inquiat, Lauda post mortem, cùm ad triumphum venit. 603 *Mouentes Cuncta diuitias.* cur mouentes cuncta diuitias? an quia nihil tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit? Cicero, in Verrem. Ideo prudenter Pythia consulenti Philippo, quomodo aduersarios vinceret, dicitur respondisse: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. ima, vt ait Aeschylus:, τὰ πάντα χρυσῷ τέμνεται καὶ πράττεται. Aristodemi dictum celebratur hoc: Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. Menander: Χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, καὶ ᾅδου πύλας. Apuleius lib. 9. de asino, scripsit pecuniæ difficultates omnes esse peruias, auroque adamantinas perfringi fores. Archidamus Spartanus lib. 1. Thucidydis inquit, καὶ ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὅπλων τὸ πλέον ἀλλὰ δαπάνης, δι' ἣν τὰ ὅπλα ὠφελεῖ ἄλλως τε καὶ ἠπειρώταις πρὸς θαλασσίους. Porrò in hac Archidami oratione nonnulla videntur esse transposita, non quidem in his verbis, sed alibi. Idem Thucydides lib. 6. tradit. 614 *Nemo confidat nimium secundis.* Q. Curtius lib. 4. Breues & mutabiles vices rerum sunt. T. Liuius lib 45. Exemplum insigne cernitis mutationis rerum humanarum. vobis hoc præcipuè dico, iuuenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbè ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ: cùm, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit; cuius animum nec prospera flatu suo efferet, nec aduersa infringet. Laberius, apud Macrobium; *Non possunt primi esse omnes omni in tempore. Summum ad gradum cùm claritatis veneris, Consistes ægrè, & citiùs, quàm ascendas, decides.* 619 *Crastinum.* Euripides, in Alcesti. βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Horatius: *Quis scit an adiicient hodiernæ tempora vitæ Crastina Dij superi.* Theocritus: οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. Gulhelmus Tirius de bello sacro lib. 1. c. 17. Ignorat enim mortalis infirmitas, quid sibi crastina pariat dies.

ACTVS

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. CHORVS.

NVN. Quis me per auras turbo præcipitem vehet,
Atraq; nube inuoluet, vt tantum nefas
Eripiat oculis? ô domus Pelopi quoque,
Et Tantalo pudenda. CH. quid portas noui?
NVN. Quænam ista regio est? Sparte & Argos, impios
Sortita fratres, & maris gemini premens
Fauces Corinthus? an feris Ister fugam
Præbens Alanis? an sub æternâ niue
Hyrcana tellus? an vagi passim Scythæ?
Quis hic nefandi est conscius monstri locus?
CH. Effare, & istud pande, quodcunq; est malum.
NVN. Si steterit animus, si metu corpus rigens
Remittet artus: hæret in vultu trucis
Imago facti. ferte me insanæ procul
Illò procellæ: ferte, quò fertur dies
Hinc raptus. CH. animos grauiùs incertos tenes.
Quid sit quod horres ede, & auctorem indica.
Non quæro quis sit, sed vter. effare ocyus.
NVN. In arce summâ, Pelopeæ pars est domus
Conuersa ad austros; cuius extremum latus
Æquale monti crescit, atque vrbem premit,
Et contumacem regibus populum suis
Habet sub ictu: fulget hîc turbæ capax
Immane tectum; cuius auratas trabes
Variis columnæ nobiles maculis ferunt.
Post ista vulgo nota, quæ populi colunt,
In multa diues spacia discedit domus.
Arcana in imo regia secessu patet,
Altâ vetustum valle compescens nemus,
Penetrale regni: nulla quæ lætos solet
Præbere ramos arbor, aut ferro coli,
Sed taxus, & cupressus, & nigrâ ilice
Obscura nutat silua; quam supra eminens
Despectat altè quercus, & vincit nemus.
Hinc auspicari regna Tantalidæ solent,
Hinc petere lapsis rebus & dubiis opem.
Affixa inhærent dona, vocales tubæ,
Fractiq; currus, spolia Myrtoi maris,
Victæq; falsis axibus pendent rotæ,
Et omne gentis facinus: hoc Phrygius loco

629 *Alanis.* hi, iuxta Plinium & Ammianum Sarmatiam Europæam incoluerunt: iuxta alios vel Daciæ partem, vel vlterioris Scythiæ. Alanorum formam habes apud Claudianum, de bello Gethico:

Cui natura breues, animus ingẽtibus artus
Finxerat, immaniq; oculos infecerat ira:
Vulneribus pars nulla vacat, recisaq; cũctis
Gloria fœdati splendet iactantior oris.

Lucanus li. 10. feritatis & crudelitatis exempla, Mauros, Scythas, & Alanos proponit.

649. PATET] ampla est & capax.

648 *In multa diues spacia discedit domus.* pars domus interior describitur, quæ reliquis vt plurimum ditior & augustior erat. Catull.

Ipsius at sedes quacunq; opulenta recessit
Regia, fulgenti splendet auro atque argento,
Candet ebur soliis, collucent pocula mẽsis,
Tota domus gaudet regali splẽdida gaza.

Virgilius:

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur.

653 *Nigra ilice.* Virgilius:

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

Claudianus lib. 1. in Rufin.

—— caligantia nigris
Ilicibus ——

quo loco rationem reddidi, cur ilex nigra dicatur.

Fixus tiaras Pelopis: hic præda hostium,
Et de triumpho picta barbarico chlamys.
Fons stat sub vmbrâ tristis, & nigrâ piger
Hæret palude: talis est diræ Stygis
Deformis vnda, quæ facit cælo fidem.
Hîc nocte cæca gemere ferales deos
Fama est: catenis lucus excussis sonat,
Vlulantq; manes: quicquid audire est metus,
Illic videtur: errat antiquis vetus
Emissa bustis turba, & insultant loco
Maiora notis monstra: quin tota solet
Micare flammis silua, & excelsæ trabes
Ardent sine igne: sæpe latratu nemus
Trino remugit: sæpe simulachris domus
Attonita magnis: nec dies sedat metum:
Nox propria luco est, & superstitio inferûm
In luce mediâ regnat: hinc orantibus
Responsa dantur certa, cùm ingenti sono
Laxantur adyto fata, & immugit specus
Vocem deo soluente: quò postquam furens
Intrauit Atreus liberos fratris trahens,
Ornantur aræ. quis queat dignè eloqui?
Post terga iuuenum nobiles religat manus,
Et mæsta vittâ capita purpureâ ligat:
Non thura desunt, non sacer Bacchi liquor,
Tangénsve salsâ victimam culter molâ.
Seruatur omnis ordo, ne tantum nefas
Non ritè fiat. CH. *quis manum ferro admouet?*
NVN. *Ipse est sacerdos, ipse funesta prece*
Lethale carmen ore violento canit,
Stat ipse ad aras, ipse deuotos neci
Contrectat, & componit, & ferro admouet.
Attendit ipse. nulla pars sacri perit.
Lucus tremiscit, tota succusso solo
Nutauit aula, dubia quò pondus daret,
Ac fluctuanti similis: è læuo æthere
Atrum cucurrit limitem sidus trahens:
Libata in ignes vina mutato fluunt
Cruenta Baccho: regium capiti decus
Bis terq; lapsum est: fleuit in templis ebur.
Mouere cunctos monstra: sed solus sibi
Immotus Atreus constat, atque vltrò deos
Terret minantes: iamq; dimissâ morâ
Assiluit aris, toruum & obliquum intuens.

Ieiuna

661 *Tiaras.* vide quæ dixi in not. ad Claudiani Panegyr. de 4. consulatu Honorij A.

666 *Quæ facit cælo fidem.* facit vt diis credatur; qui eius iurare timent & fallere numen, iuxta Hesiodum in Theogon. Homerum Odyss. ε. & Apollonium Argonaut. 6'. vide Herc. Fur. 711.

„ 682 *Liberos.* hic liberos pro filiis posuit. „ rectè, iuxta l. 10. D. de Senator. l. 10. §. libe- „ ros, D. de in ius voc. l. liberorum, D. de verb. signific. vbi traditur liberorum appellatione omnes descendentes contineri, vt parentum nomine omnes superiores l. 51. d. tit. sed & Papirius Fronto lib. 3. responsorum scripsit, filij appellatione etiam aliquando nepotes accipi, quod & Iuliano placuit l. 201. d. tit.

697 *Læuo æthere.* q. v. l. *leuo.* alij *læuo.* priorem orthographiam confirmat Nonius, posteriorem Festus. Lapides vtramque scripturam agnoscunt, non alteram tantùm, vt voluit Aldus Manutius orthograph. pag. 477. nisi nos idem fallit pag. 302.

701 *Fleuit in templis ebur.* solemne prodigium. Tibullus lib 2.

Et simulacra Deûm lachrymas fudere tepentes.

Ouidius 15. Metamorph.

Mille locis lachrymauit ebur ——

Lucanus lib. 7.

—— *rorantia fletu*
Vsque ad Thessaliam Romana & publica signa.

Silius lib. 8.

—— *lachrymaq; vetusta*
Effigie patris latè fluxere Quirini.

Iulius Obsequens, in lib. de prodigiis; testatur L. AEmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo Lanuuij Iunonis sospitæ simulacrum lachrymasse. Ap. verò Claudio & M. Perperna coss. Apollinis effigiem per quatriduum fleuisse.

Ieiuna siluis qualis in Gangeticis
Inter iuuencos Tigris errauit duos,
Vtriusque prædæ cupida, quò primos ferat
Incerta morsus, flectit huc rictus suos,
Illò reflectit, & famem dubiam tenet:
Sic dirus Atreus capita deuota impiæ
Speculatur iræ: quem priùs mactet sibi,
Dubitat; secundâ deinde quem cæde immolet.
Nec interest: sed dubitat, & tantum scelus
Iuuat ordinare. CH. *quem tamen ferro occupat?*
NVN. *Primus locus (ne deesse pietatem putes)*
Auo dicatur: Tantalus prima hostia est.
CH. *Quo iuuenis animo, quo tulit vultu necem?*
NVN. *Stetit sui securus, & non est preces*
Perire frustrà passus: ast illi ferus
In vulnere ensem abscondit, & penitus premens
Iugulo manum commisit: educto stetit
Ferro cadauer; cumq; dubitasset diu
Hac parte an illâ caderet, in patruum cadit.
Tunc ille ad aras Plisthenem sæuus trahit,
Adicitq; fratri: colla percussa amputat,
Ceruice cæsâ truncus in pronum ruit,
Querulum cucurrit murmure incerto caput.
CH. *Quid deinde geminâ cæde perfunctus facit?*
Puerón' e parcit? an scelus sceleri ingerit?
NVN. *Siluâ iubatus qualis Armeniâ leo,*
In cæde multâ victor armento incubat,
Cruore rictus madidus, & pulsâ fame
Non ponit iras: hinc & hinc tauros premens
Vitulis minatur, dente iam lasso piger:
Non aliter Atreus sæuit, atque irâ tumet,
Ferrumq; geminâ cæde perfusum tenens,
Oblitus in quem rueret, infestâ manu
Exegit vltra corpus. at pueri statim
Pectore receptus ensis, in tergo exstitit:
Cadit ille, & aras sanguine exstinguens suo,
Per vtrumq; vulnus moritur. CH. *ô sæuum scelus!*
NVN. *Exhorruistis? hactenus non stat nefas:*
Plus est. CH. *an vltra maius, aut atrocius*
Natura recipit? NVN. *sceleris hunc finem putas?*
Gradus est. CH. *quid vltra potuit? obiecit feris*
Lanianda forsan corpora, atque igne arcuit?
NVN. *Vtinam arcuisset, ne tegat functos humus,*
Ne soluat ignis. auibus epulandos licet

Ferisq;

707 *Inter iuuencos.* Ouid. 5. Metamorph.
Tigris vt, auditis diuersa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit vtro potiùs ruat, & ruere ardet vtroque.

708 *Primos.* o.v.l. habent *primùm.*

711 *Sic dirus Atreus.* hanc animi æstuantis anxietatem præclarè Ennius expressit, in Thyeste:
Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat.

725 *Sæuus.* in nonnullis membranis legitur malè, *ferus.*

731 *Silua iubatus qualis Armenia leo.* quotquot crudelia facinora vel fortia perpetrant, leonibus cõparantur, apud Euripidem, Virgilium & Ouidium passim, apud Homerum Iliad. γ'. Iliad. ι. λ'. ϱ'. & σ'. Hesiodum in Scuto. Lucanum lib. 1. & 4. Statiũ Theb. li. 1. & 6. Silium lib. 5. 10. & 11. & Claudianum lib. 2. in Rufin. & lib. 2. de raptu Proserpinæ.

738 *Fureret.* m. s. *rueret* habent.

740 *Exiit.* tres cod. scripti continent *exstitit.*

747 *Igne arcuit?* fuit hoc sepulturæ genus, vt scilicet mortuorum corpora comburerentur, Græcis, Romanis, & Barbaris valde familiare: vide Claudium Guicciardum lib. 1. de Funerib. cap. 4. cuius consuetudinis varias rationes refert Eustathius Iliad. ά. mihi præ ceteris illa placet, voluisse hoc modo cadauera, quę erant impura, igne purgare. fuit hoc ab Heraclide Pontico institutum, vt docet M. Varro, περὶ ταφῆς, his verbis, « Quare Heraclides Ponticus plus sapit, qui præcepit vt comburerent; quàm Democritus, qui vt in melle seruarent: quem si vulgus secutus esset, peream si centum denariis calicem mulsi bibere possimus. »

Ferisq́; triste pabulum sæuis trahat;
Votum est sub hoc, quod esse supplicium solet,
Pater insepultos spectet. ô nullo scelus
Credibile in æuo, quodq́; posteritas neget.
Erepta viuis exta pectoribus tremunt,
Spirantq́; venæ, corq́; adhuc pauidum salit.
At ille fibras tractat, ac fata inspicit,
Et adhuc calentes viscerum venas notat.
Postquam hostiæ placuere; securus vacat
Iam fratris epulis, ipse diuisim secat
In membra corpus, amputat truncotenus
Humeros patentes, & lacertorum moras:
Denudat artus dirus, atque ossa amputat:
Tantum ora seruat, & datas fidei manus.
Hæc verubus hærent viscera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex
Querente aheno iactat: impositas dapes
Transiluit ignis, inq́; crepitantes focos
Bis ter regestus, & pati iussus moram
Inuitus ardet: stridet in verubus iecur.
Nec facilè dicam, corpora an flammæ magis
Gemuere. piceus ignis in fumos abit:
Et ipse fumus tristis, ac nebulâ grauis
Non rectus exit, seq́; in excelsum leuat,
Ipsos penates nube deformi obsidet.
O Phœbe patiens, fugeris retrò licet,
Medioq́; ruptum merseris cælo diem;
Serò occidisti. lancinat gnatos pater,
Artusq́; mandit ore funesto suos:
Nitet fluente madidus vnguento comam,
Grauisq́; vino: sæpe præclusæ cibum
Tenuere fauces. In malis vnum hoc tuis
Bonum est Thyesta, quòd mala ignoras tua.
Sed & hoc peribit. verterit currus licet
Sibi ipse Titan, obuium ducens iter,
Tenebrisq́; facinus obruat tetrum nouis,
Nox missa ab ortu tempore alieno grauis:
Tamen videndum est, tota patefient mala.

CHORVS.

Anapæstici, & vnus Adonicus.

Quò terrarum, superûmq́; parens;
Cuius ad ortus noctis opacæ,
Decus omne fugit; quò vertis iter,

754 *Erepta viuis.* plerique lib. antiq. *eiecta viuis.* non minori sanè elegantia.

765 *Illa flammatus latex.* Seruius 1. Aeneid. heroes elixis carnibus negat vsos: verùm vt illi non credam faciunt quæ sequuntur. Euripides, in Cyclope, ait Polyphemo parata fuisse ἑφθὰ καὶ ὀπτὰ. Attius, in Atreo, de hac ipsa immanitate agens, inquit; Concoquit partem vapore, flammam tribuit verubus, lacerta in focos. Fuit ergo pars carnium elixa. Ouidius de Lycaone:

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis partim subiecto torruit igne.

&, de Itylo, idem;

—— pars inde cauis exsultat ahenis,
Pars verubus stridit &c.

767 *Crepitantes focos.* v. l. continent; *trepidantes focos.*

769 *Stridet in verubus iecur.* ab Ouidio sumtum; cuius versus suprà posui.

770 *Corpora an flamma gemant, Gemuêre* in o. m. s. legitur; *corpora an flamma magis Gemuere.* postea in solo Moguntino; vulgatam inueni lectionem, sed non placet.

776 *Ruptum.* ex vno cod. peruetusto corrigo *raptum.*

779 *Nitet.* vnguentis nitere, apud Anacreontem & Horatium inuenitur.

783 *Verterit cursus.* sic omnes vulgati & quidam libri scripti; alij autem, *verterit currus.*

788 *Ad ortus.* pleræque membranæ; *ad ortum.*

Medioq́;

Medioq́; diem perdis Olympo?
Cur Phœbe tuos rapis aſpectus?
Nondum ſeræ nuncius horæ
Nocturna vocat lumina veſper:
Nondum Heſperiæ flexura rotæ
Iubet emeritos ſoluere currus.
Nondum in noctem vergente die
Tertia miſit bucina ſignum:
Stupet ad ſubitæ tempora cœnæ,
Nondum feſſis bubus, arator.
Quid te ætherio pepulit curſu?
Quæ cauſa tuos limite certo
Deiecit equos? nunquid aperto
Carcere Ditis victi tentant
Bella gigantes? nunquid Tityus
Pectore feſſo renouat veteres
Saucius iras? num reiecto
Latus explicuit monte Typhoeus?
Nunquid ſtruitur via Phlegræos
Alta per hoſtes, & Theſſalicum
Threſſâ premitur Pelion Oſſâ?
Solitæ mundi periere vices,
Nihil occaſus, nihil ortus erit.
Stupet eoos aſſueta deo
Tradere frenos, genitrix primæ
Roſcida lucis, peruerſa ſui
Lumina regni; neſcit feſſos
Tingere currus, nec fumantes
Sudore iubas mergere ponto.
Ipſe inſueto nouus hoſpitio,
Sol auroram videt occiduus,
Tenebrasq́; iubet ſurgere, nondum
Nocte paratâ. non ſuccedunt
Aſtra, nec vllo micat igne polus.
Nec luna graues digerit vmbras.
Sed quicquid id eſt, vtinam nox ſit.
Trepidant, trepidant pectora magno
Perculſa metu; ne fatali
Cuncta ruinâ quaſſata labent,
Iterumq́; deos, hominesq́; premat
Deforme chaos: iterum terras,
Et mare & ignes, & vaga picti
Sidera mundi natura tegat.
Non æternæ facis exortu

799 *Tertia miſit.* quemadmodum nox, ſic & dies in tres partes diuiditur; eæq́; partes, vt nũc horologiis horæ, bucinarum clangore indicabantur.

Bucina. ita ad vnum o.v. l. & ita ſcribendum docet Aldus Manutius ex Iſidori & marmorum auctoritate.

808 *Typhoeus.* hic etiam Typhon vocatur, de quo Homerus in hymno Apollinis, & Heſiodus in Theogonia. Fuit iſte germanus hominis ambitioſi typus. nam & ambitionis origo, vnde & aliorum vitiorum, ex inferno fluxit; ideo Typhon Erebi filius. ambitioſus æqualis aſtris graditur, & ſidera ſublimi ferit vertice: icc irco Typhon cælum manu cõtingebat, curæ eſt ambitioſo cunctis ſe accommodare: ideo Typhon pedes habebat omni labori perferendo pares. erat illi lingua ſerpentis & oculi ignei, tum quòd ira ambitionis comes ſit, tum etiã quòd ambitioſi nulli non detrahunt, ex aliorum infamia decus ſuum petentes. centum capita habebat, quia ambitioſus variis ſemper cogitationibus æſtuat. varias brutorum animalium voces edebat: quoniam qui hoc morbo laborant, nihil humanum loqui, ſed omnia ſonare immania, omnia belluina conſueuerunt. Poſtremò Typhoeum Iuppiter fulmine deiecit & Aetna obruit, quoniam ambitioſi ſic à Deo puniuntur, vt, cùm ſe iam iam votis ſuis fruituros confidunt, omni tunc ſpe prorſus decidant, & illorum, quos contemſerunt aliquando, cachinnos naſosque onus Aetna grauius perpeti cogantur. vide ſup. Med. 773.

816 *Roſcida.* verũ Auroræ epithetũ. Maro;
Roſcida puniceo Pallantias exit amictu.
quod Egnatius li. 1. de rer. nat. Lunæ tribuit;
Roſcida noctiuagis aſtris labẽtibus Phœbe
Pulſa loco ceſſit concedens noctibus altis.

817 *Neſcit feſſos Tingere currus.* Virgil.
Ni roſeus feſſos iam gurgite Phœbus Ibero
Tingat equos. Sidonius & Claudian. Soli tribuunt Gryphes.

818 *Nec fumantes Sudore iubas mergere ponto.* Solem veteres aſtrologi cùm apparere deſinebat occidere & interire, & cùm rurſus apparere incipiebat naſci credebant, in quo errore etiam Epicurum fuiſſe docet Cleomedes lib. 2. quo loco diram quandam veterum Hiſpanorum fabulam narrat: ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ, ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι.

828 *Perculſa.* in o. v. l. continetur *percuſſa.* ſic Lucret. lib. 1. —— *ſed acri*
Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meũ cor.
ſi quis tamen vulgatam lectionem malit, eſt quo ſe tueatur. dixit enim Virgilius;
Quarũ ſacra fero ingẽti perculſus amore.

835 *Dux astrorum.* Cicero, de nat. deor.; Sol, qui astrorum obtinet principatum.

848 *Zephyro vela tepenti.* meritò *tepenti.* nam Zephyrus aëris, qui est tepidus, habet temperaturam. Ouidius;

Aut niue, quæ Zephyro victa tepente fluit.

849 *Aries.* Aries ille aureo vellere insignis fingitur Hellen; à cuius casu Hellespõtus dicitur; & Phryxum, Athamantis iram fugientes, per mare vexisse, deinde inter astra collocatus. quæ quòd ad fortunæ inconstantiam retulerunt, laudo: sed illud desidero, quod aliàs fere semper requirere soleo; scilicet vt quæ secundùm ipsos temerè; vt ego sentio, magno iudicio sunt addita, accuratiùs singula perpendantur. neque enim inducar facilè, vt credam nihil præterea hac fabula indicari: verùm ex illa arbitror complura nos debere documẽta elicere. Vtpote cùm ab Athamãte legimus Nephelen vxorem repudiatã fuisse, & Ino ductam; monemur non temerè ad secundas nuptias conuolare, ne prioribus liberis simus iniurij, & nobis nocumento: vnde, si non hinc, illæ lachrymæ? vnde in Phryxum & Hellen proprios liberos odium? solent nouercarum delinimẽtis patres capti, erga prioris matrimonij liberos paternum affectum exuere, sic vt illos nonnunquam odio prosequantur. Ino sanè priuignis suis Athamantem infensum reddidit: illi ariete duce fugam arripiunt. Helle metu perculsa decidit in mare, cui nomen indidit Phryxus impauidè fretum superat, & Colchorum regis filiam vxorem ducit. Aries inter astra statuitur. Docemur miserias constanter ferre, neque ab iis perferendis vlla mollitie animi aut metu deterreri. si enim illis obrui nos patimur, nunquã ex iis emergemus; sin rebus aduersis fortes ac animosos nos exhibemus, iis superatis, melior sors nos manet. Monemur amicitiam colere, & amicos in calamitatibus non deserere. quia qui, quos in prospera fortuna coluerunt, eosdẽ in miseriis constitutos amant; illorum memoriam nulla vnquam temporis diuturnitas valet exstinguere.

852 *Perfert Hyadas.* malo, quod est in o. v. l. *prefert.*

855 *Iterum.* semel deciderat cùm ab Hercule fuit suffocatus.

859 *Et qui neruo.* Chiron Centaurus, non quidem, vt Sudas nugatur, Ixionis; sed potiùs Saturni filius ex Cratini & Acusilai comicorum sententia, vulneris impatiens sagittâ Herculis in pedem eius delapsâ, vel, teste Mnesagora, longioris vitæ tædio, à Ioue impetrauit vt sibi mori liceret. itaque inter sidera fuit trãslatus, Higyno auctore. nil mirum: cùm à Pindaro in Pyth. Homero Iliad. 11.

Dux astrorum secula ducens
Dabit æstatis brumæq; notas.
Non Phœbeis obuia flammis,
Demet nocti luna timores,
Vincetq; sui fratris habenas
Curuo breuius limite currens.
Ibit in vnum congesta sinum
Turba deorum.
Hic, qui sacris peruius astris
Secat obliquo tramite zonas,
Flectens longos signifer annos,
Lapsa videbit sidera labens.
Hic qui nondum vere benigno,
Reddit zephyro vela tepenti,
Aries præceps ibit in vndas,
Per quas pauidam vexerat Hellen.
Hic qui nitido taurus cornu
Perfert Hyadas, secum Geminos
Trahet, & curui brachia Cancri.
Leo flammiferis æstibus ardens
Iterum è cælo cadet Herculeus:
Cadet in terras virgo relictas;
Iustæq; cadent pondera Libræ,
Secumq; trahent Scorpion acrem;
Et, qui neruo tenet Æmonio
Pennata senex spicula, Chiron,
Rupto perdet spicula neruo.
Pigram referens hiemem gelidus
Cadet Ægoceros, frangetq; tuam,
Quisquis es, vrnam: tecum excedent
Vltima cæli sidera Pisces:
Monstraq; nunquam perfusa mari
Merget condens omnia gurges:
Et qui medias diuidit vrsas,
Fluminis instar, lubricus Anguis;
Magnoq; minor iuncta draconi
Frigida duro Cynosura gelu;
Custosq; sui tardus plaustri,
Iam non stabilis, ruet Arctophylax.
Nos è tanto visi populo
Digni, premeret quos euerso
Cardine mundus: in nos ætas
Vltima venit. ô nos durâ
Sorte creatos, seu perdidimus

Solem

Solem miseri, siue expulimus.
Abeant questus, discede timor:
Vitæ est auidus; quisquis non vult,
Mundo secum pereunte, mori.

ACTVS QVINTVS.

ATREVS.

AEqualis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum,
Nunc decora regni teneo, nunc solium patris.
Dimitto superos: summa votorum attigi.
Benè est, abundè est, iam sat est etiam mihi.
Sed cur satis sit? pergam, & implebo patrem
Funere suorum. nequid obstaret pudor,
Dies recessit: perge, dum cælum vocat.
Vtinam quidem tenere fugientes deos
Possem, & coactos trahere, vt vltricem dapem
Omnes viderent: quod sat est, videat pater.
Etiam die nolente discutiam tibi
Tenebras, miseriæ sub quibus latitant tuæ:
Nimis diu conuiua securo iaces,
Hilariq; vultu: iam satis mensis datum est,
Satisq; Baccho: sobrio tanta ad mala
Opus est Thyeste. turba famularis fores
Templi relaxa, festa patefiat domus:
Libet videre, capita natorum intuens
Quos det colores, verba quæ primus dolor
Effundat, aut vt spiritu expulso stupens
Corpus rigescat: fructus hic operis mei est.
Miserum videre nolo; sed dum fit miser,
Aperta multâ tecta collucent face.
Resupinus ipse purpurâ atque auro incubat,
Vino grauatum fulciens læuâ caput:
Eructat. ô me cælitum excelsissimum,
Regumq; regem, vota transcendi mea.
Satur est, capaci ducit argento merum.
Ne parce potu, restat etiam nunc cruor
Tot hostiarum. veteris hunc Bacchi color
Abscondit, hoc hæc mensa claudatur scypho,
Mistum suorum sanguinem genitor bibat,
Meum bibisset. ecce iam cantus ciet,
Festasq; voces, nec satis menti imperat.

Apollonio lib. 3. & 4. Xenophonte in Hipparcho, Philostrato lib. 2. imaginum, Clemente lib. 1. Stromat. Ouidio lib. 5. Fastor. Germanico in Phænom. Statio & Claudiano proditum sit singulari illum iustitia ac pietate fuisse.

856 *Senex spicula Chiron.* Theocritus:
κρητῆρ' Ἡρακλῆι γέρων ἐστάσατο Χείρων.

864 *Quisquis es.* diuersi enim diuersos esse credunt, Eubulus Cecropem, Hegesianax & Nigidius Deucaliona Thessalum, Euanthes Aristeum Apollinis F. Echemenes aliique Ganymedem Iouis catamitum & pincernam.

884 *Altum superbo vertice attingens polum.* talia sunt illa Herodoti in Thalia; ψαύσεις τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. Horatius:
Sublimi feriam sidera vertice.
Ouidius:
——quo coniuge felix
Et diis cara ferar, & sidera vertice tangam.

943 *Flore recenti.* quidam m. ſ. *decenti.*
945 *Roſæ.* ſcriptum eſt ab Ariſtotele & Ariſtone Chio, veteres, ne ex immodico potu capite dolerent, tempora coronis vinxiſſe, roſeis potiſſimùm (quæ cephalalgiæ proſunt. vide Mizalolum Centuria. 2. memorabil. aphoriſmo 101): quod Athenæo non probatur, qui exiſtimat huius moris cauſam eſſe, quòd in capite omnes ſenſus contineantur. Plutarchus verò in Sympoſ. cauſam reddit, factum ad ſignificandam hilarem ingenij libertatem, & ſales ab omni moroſitate alienos, proprios eſſe cõuiuiorum. Ceterùm non caput modò aut pectora, ſed collum etiã coronari conſueuiſſe didici ex Stephani Nigri Muſonio. Vtebantur conuiuæ vt plurimum triplici coronarum genere; duobus roſaceis, tertio myrteo; quod, Polycharmo teſte, Naucratiten vocabant. aliæ quoque herbæ coronarum vſum præbebant, vt ex Anacreonte & aliis ſcriptoribus conſtat. vitex auctore Anacreonte & Theodoro Samio; lotos, Callixeno Rhodio; palma, Soſibino; acis, Androne; hyacinthus, anyſa, coriandria, demum omnes herbæ oculos vel nares delectantes, vt docet Pollux in Onomaſtico. Vtrum verò antiqui initio conuiuij an demùm ſecundis menſis coronari fuerint ſoliti, quia Philoxenus & Nicoſtratus diſſentiunt, nequeo dicere. Plura inuenies apud Athenæum lib. 15. c. 5. 6. & ſeqq. Steph. Nigrum in Muſonio, & Leonicum lib. 1. variar. hiſt. cap. 70. & 71.
946 *Pingui madidus crinis amomo.* antiqui coronati & vnguentis delibuti conuiuabantur. De coronis dictum eſt: nunc de vnguentis quædam ponamus. Vnguenta quia variè conficiebantur & diuerſis morbis occurrebant, non iiſdem locis applicabantur. de Metopio multa Hieron. Mercurialis lib. 2. variar. lection. cap. 19. fuit hoc vnguentum Aegyptium, ſicut & Mendeſium. vtroque crura & pedes inungebantur; Phœnicino, malæ & mammæ; herpyllino genua & collum; ſiſymbrino alterum brachium; amaracino ſupercilia & coma; amomo coma, vt patet ex hoc loco Senecæ, & ex aliorum teſtimoniis. Ouidius:

Spiſſaq; de nitidis tergit amoma comis.

Statius:

—— nec pingui crinem deducere amomo,

Sollius Sidonius:

Indus odorifero crinẽ madefactus amomo

Præterea fuiſſe vnguentum hoc, non liquidum, vt Bernardinus opinatur, ſed valde ſpiſſum; cùm ex ſupracitato Ouidij verſu, tum ex hoc Perſij carmine patet;

Compoſitus lecto craſſiſq; lutatus amomis;

quem locum ceteris melius Annæus Cornutus Perſij præceptor (niſi fallit inſcriptio) &

THYESTES.

Anapæſtici, cum Adonio.

Pectora longis hebetata malis,
Iam ſollicitas ponite curas:
Fugiat mæror, fugiatq; pauor,
Fugiat trepidi comes exſilij
Triſtis egeſtas, rebuſq; grauis
Pudor afflictis. magis vnde cadas,
Quàm quò, refert: magnum ex alto
Culmine lapſum, ſtabilem in plano
Figere greſſum: magnum ingenti
Strage malorum preſſum, fracti
Pondera regni non inflexâ
Ceruice pati; nec degenerem
Victumq; malis, rectum impoſitas
Ferre ruinas. ſed iam ſæui
Nubila fati pelle, ac miſeri
Temporis omnes dimitte notas:
Redeant vultus ad læta boni,
Veterem ex animo mitte Thyeſten.
Proprium hoc miſeros ſequitur vitium,
Nunquam rebus credere lætis.
Redeat felix fortuna licet,
Tamen afflictos gaudere piget.
Quid me reuocas, feſtumq; vetas
Celebrare diem, quid flere iubes
Nullâ ſurgens dolor ex causâ?
Quis me prohibet flore recenti
Vincire comam? prohibet, prohibet.
Vernæ capiti fluxere roſæ:
Pingui madidus crinis amomo
Inter ſubitos ſtetit horrores:
Imber vultu nolente cadit.
Venit in medias voces gemitus,
Mæror lachrymas amat aſſuetas.
Flendi miſeris dira cupido eſt.
Libet infauſtos mittere queſtus,
Libet & Tyrio ſaturas oſtro
Rumpere veſtes: vlulare libet.
Mittit luctus ſigna futuri
Mens, antè ſui præſaga mali.
Inſtat nautis fera tempeſtas,
Cùm, ſine vento tranquilla, tument.

Quos

Quos tibi vultus, quósve tumultus
Fingis demens? credula præsta
Pectora fratri: iam quicquid id est,
Vel sine causâ, vel serò times.
Nolo infelix, sed vagus intrà
Terror oberrat. subitos fundunt
Oculi fletus, nec causa subest.
Dolor an metus est? an habet lachrymas
Magna voluptas?

ATREVS. THYESTES.

Festum diem germane consensu pari
Celebremus: hic est sceptra qui firmet mea,
Solidamq́ pacis alliget certæ fidem.
THY. *Saties dapis me, nec minùs Bacchi tenet:*
Augere cumulus hic voluptatem potest,
Si cum meis gaudere felici datur.
ATR. *Hic esse natos crede in amplexu patris,*
Hic sunt, eruntq́, nulla pars prolis tuæ
Tibi subtrahetur: ora, quæ exoptas, dabo,
Totumq́ turbâ iam suâ implebo patrem.
Satiaberis, ne metue. nunc misti meis,
Iucunda mensæ sacra iuuenilis colunt,
Sed accientur. poculum infuso cape
Gentile Baccho. THY. *capio fraternæ dapis*
Donum, paternis vina libentur diis,
Tunc hauriantur: sed quid hoc? non vult manus
Parêre: crescit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaq́ rictus ore decepto effluit,
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo:
Vix lucet ignis: ipse quin æther grauis
Inter diem noctemq́ desertus stupet.
Quid hoc? magis magisq́ concussi labant
Conuexa cæli. spissior densis coit
Caligo tenebris, noxq́ se in nocte abdidit.
Fugit omne sidus. quicquid est, fratri precor,
Gnatisq́ parcat: omnis in vile hoc caput
Abeat procella. redde iam gnatos mihi.
ATR. *Reddam, & tibi illos nullus eripiet dies.*
THY. *Quis hic tumultus viscera exagitat mea?*
Quid tremuit intus? sentio impatiens onus,
Meumq́ gemitu non meo pectus gemit.
Adeste gnati, genitor infelix vocat:

scholiastes exposuit. Fuit autem maximè in precio non Aegyptium illud, de quo Daniel hoc loco, qui inscitè amomum cum metopio confundit: sed Assyrium, de quo Virgilius in eclogis;

Assyrium vulgò nascetur amomum.

De quibusdam vnguenti generibus veluti commageno, rhodino, nardino, crinino, atque aliis, mentio fit à Pomponio lib. 6. ad Sabinum l. 21. D. de aur. argent. &c. leg.

962 *Sine causa.* si nihil in te molitur Atreu.

Serò. si quid molitur. nunc enim in manu ipsius constitutus nequis euadere. debebas itaque vel priùs timuisse, vel nunc timere non debes.

969 *Hic est sceptra.* ambiguè loquitur. aliter enim intelligit Thyestes, aliter Atreus sentit. ille Atreum hoc dicere existimat propter pacem factam: hic propter occisos à se nepotes hoc dicebat.

Adeste, visis fugiet hic vobis dolor.
Vnde obloquuntur? ATR. *expedi amplexus pater.*
Venêre, gnatos ecquid agnoscis tuos?
THY. *Agnosco fratrem. sustines tantum nefas*
Gestare tellus? non ad infernam Styga
Te, nosq́; mergis, rupta & ingenti viâ
Ad chaos inane regna cum rege abripis?
Non tota ab imo tecta conuellens solo,
Vertis Mycenas? stare circa Tantalum,
Auosq́; nostros, si quis intra Tartara est,
Vterq́; iam debuimus. hinc compagibus
Et hinc reuulsis; huc tuam immani sinu
Demitte vallem, nosq́; defossos tege
Acheronte toto: noxiæ supra caput
Animæ vagentur nostrum, & ardenti freto
Phlegethon arenas igneus totas agens,
Exitia supra nostra violentus fluat.
Immota tellus pondus ignauum iaces?
Fugêre superi. ATR. *at accipe hos potiùs libens,*
Recipe hosce citiùs: liberis tandem tuis
Diu expetitis, nulla per fratrem est mora,
Fruere: osculare: diuide amplexus tribus.
THY. *Hoc fœdus? hæc est gratia? hæc fratris fides?*
Sic odia ponis? non peto, incolumes pater
Gnatos vt habeam, scelere quod saluo dari
Odioq́; poßit; frater hoc fratrem rogo;
Sepelire liceat. redde quod cernas statim
Vri. nihil te genitor habiturus rogo,
Sed perditurus. ATR. *quicquid è gnatis tuis*
Superest, habebis: quódq́; non superest, habes.
THY. *Vtrúmne sæuis pabulum alitibus iacent?*
An belluis seruantur? an pascunt feras?
ATR. *Epulatus ipse es impiâ gnatós dape.*
THY. *Hoc est, deos quod puduit: hoc egit diem*
Auersum in ortus. quas miser voces dabo?
Questusq́; quos? quæ verba sufficient mihi?
Abscissa cerno capita, & auulsas manus,
Et rupta fractis cruribus vestigia.
Hoc est, quod auidus capere non potuit pater.
Voluuntur intus viscera, & clusum nefas
Sine exitu luctatur, & quærit viam.
Da frater ensem, sanguinis multum mei
Habet ille: ferro liberis demus viam.
Negatur ensis: pectora illiso sonent

1007 *Chaos inane.* Ouid. lib. 4. Fast.
Possidet alter aquas, alter inane chaos.
vterque de inferis loquitur, apud quos maximum inane, de quo suprà in Herc. Fur. dictum est satis. vide Med. 2.

1022 *Diuide amplexus tribus.* ita Horat.
—— caris multa sodalibus,
Nulli tamen plura diuidit oscula,
Quam caro Lamia ——
Seneca, Troad.
Lassabar in tot oscula & in totum gregem
Diuidere matrem ——
vnde patet Latinè dictum à Claudiano lib. 2. in Rufin.
—— cladem diuisit in orbem.
qua de re memini me in Notis meis ampliasse.

1042 *Sanguinis multum mei.* liberos vocat suum sanguinem. sic in Herc. Furente;
Quo tendis amens? sanguinẽ fundis tuum.
Tibullus:
—— sanguis est tamen ille tuus.
Ouid. in epist. Canaces;
Cùm mea, me corā, siluas inimicus in altas
Viscera montanus ferret edenda lupis.
Item, in epistola Didus;
Forsitan & grauidam Dido scelerate relinquis,
Parsq́; tui latitat corpore clausa meo.
apud Q. Curtium lib. 4. Darius de matre & liberis suis agens, Eripite, inquit, viscera mea ex vinculis.

Concussa planctu. sustine infelix manum.
Parcamus vmbris. tale quis vidit nefas?
Quis inhospitalis Caucasi rupem asperam
Heniochus habitans, quísue Cecropiis metus
Terris Procrustes? genitor en gnatos premo
Premorq́ gnatis. sceleris est aliquis modus?
ATR. *Sceleri modus debetur, vbi facias scelus,*
Non vbi reponas. hoc quoque exiguum est mihi.
Ex vulnere ipso sanguinem calidum in tua
Diffundere ora debui, vt viuentium
Biberes cruorem: verba sunt iræ data;
Dum propero, ferro vulnera impresso dedi.
Cecîdi ad aras, cæde votiuâ focos
Placaui, & artus, corpora exanima amputans,
In parua carpsi frusta: & hæc feruentibus
Demersi ahenis: illa lentis ignibus
Stillare iussi: membra, neruosq́ abscidi
Viuentibus, graciliq́ traiectas veru
Mugire fibras vidi, & aggessi manu
Meâ ipse flammas. omnia hæc meliùs pater
Fecisse potuit. cecidit incassum dolor.
Scidit ore natos impio, sed nesciens,
Sed nescientes. THY. *clusa litoribus vagis*
Audite maria, vosq́ dij audite hoc scelus,
Quocunq́ diffugistis; audite inferi;
Audite terræ; noxq́ Tartareâ grauis
Et atra nube, vocibus nostris vaca:
Tibi sum relictus, sola tu miserum vides,
Tu quoque sine astris. vota non faciam improba,
Pro me nihil precabor: ecquid iam potest
Pro me esse? vobis vota prospicient mea.
Tu summe cæli rector ætheriæ potens
Dominator aulæ, nubibus totum horridis
Conuolue mundum, bella ventorum vndique
Committe, & omni parte violentum intona,
Manuq́, non quâ tecta, & immeritas domos
Telo petis minore; sed quâ montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gigantes: hæc arma expedi,
Ignesq́ torque, vindica amissum diem.
Iaculare flammas, lumen ereptum polo
Fulminibus exple: causa, ne dubites diu,
Vtriusque mala sit: si minus, mala sit mea,
Me pete: trisulco flammeam telo facem

Per

1047 *Inhospitalis Caucasi.* hoc illi epithetum Horatius & Valerius Flaccus tribuunt.

1052 *Non vbi reponas.* æquè impiè Euripides, in Ione;
τὴν δ' εὐσέβειαν, εὐτυχοῦσι μὲν, καλὸν
τιμᾶν· ὅταν δὲ πολεμίους δρᾶσαι κακῶς
θέλῃ τις, οὐδεὶς ἐμποδὼν κεῖται νόμος.

1082 *Qui montibus Stabant pares.* Virgilius 9. Aeneid.
Abietibus iuuenes patriis & montibus aequos.

1085 *Lumen ereptum polo.* huius rei mythologiam habes apud Hyginum in fabulis.

Per pectus hoc transmitte. si gnatos pater
Humare, & igni tradere extremo volo,
Ego sum cremandus. si nihil superos mouet,
Nullumq́ telis impios numen petit;
Æterna nox permaneat, & tenebris tegat
Immensa longis scelera. nil Titan queror,
Si perseueras. ATR. *nunc meas laudo manus,*
Nunc parta vera est palma. perdideram scelus,
Nisi sic doleres, liberos nasci mihi
Nunc credo, castis nunc fidem reddi toris.
TH. *Quid liberi meruere?* ATR. *quòd fuerant tui.*
THY. *Gnatos parenti?* ATR. *fateor, &, quod me iuuat,*
Certos. THY. *piorum præsides testor deos.*
ATR. *Quid coniugales?* THY. *scelere quis pensat scelus?*
ATR. *Scio quid queraris. scelere prærepto, doles:*
Nec, quòd nefandas hauseris tangit dapes,
Quod non pararis: fuerat hic animus tibi,
Instruere similes inscio fratri cibos,
Et adiuuante liberos matre aggredi,
Similiq́ letho sternere: hoc vnum obstitit,
Tuos putâsti. THY. *vindices aderunt dei,*
His puniendum vota te tradunt mea.
ATR. *Te puniendum liberis trado tuis.*

1099 *Quid liberi meruêre.* scelus patris æquum non est filios sustinere, quod diuino & humano iuri congruere ostendit Hieronymus Gygas lib. 3 de crim. læsæ maiestatis q. 1. in princ. nisi in quibusdam casibus, quorum aliquos refert illustrissimus præses Didacus Couarruuias à Leyua lib. 2. variar. resolut. cap. 8. Quomodo autem hac in re diuina iustitia procedat, vide Abulens. in lib. 4. Reg. c. 10. q. [illegible] & cap. 14. q. 5. & 6. Hadrian. Pontif. Quodlib. 12. circa princip. & Adamum Sasbault Quodlib. 3.

L. ANN. SENECÆ Troas.

TRAGOEDIA VIII.

PERSONÆ.

Hecuba
Chorus mulierum.
Talthybius.
Agamemnon.
Calchas.
Helena.
Pyrrhus.
Andromacha.
Senex.
Vlysses.
Astyanax.
Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

HECVBA.

"QVICVNQVE *regno fidit, & magnâ potens*
"*Dominatur aulâ, nec leues metuit deos,*
"*Animúmque rebus credulum lætis dedit;*
"*Me videat, & te Troia: non vnquam tulit*
§ *Documenta Fors maiora, quàm fragili locos*

Sta-

IN TROADES ADVERSARIA.

TROAS. Iulius Scaliger Ideæ cap. 97 hanc inscriptionem vellicat. immeritò. nam in quibusdam codicibus antiq. non *Troas*, sed *Troades* habetur. quod Luctatius agnoscit, & Euripidis, & Attij auctoritate astruitur, & verò elegantissimum est. Potest etiam vulgata inscriptio defendi, siquidem ipsemet Scaliger paullo antè scripserat, titulum esse imponendum ab ea persona, quæ est celeberrima dignitate aut infelicitate, aut quæ plurimum versatur in toto argumento: est autem hic haut dubiè talis Hecuba, cui hæc omnia simul conueniunt: noluerit tamen Hecubam (etsi non immeritò putes, *Hecubam* fuisse inscriptam) inscribere, vel quia Andromachæ, Polyxenæ, ceterarũ Troadum calamitates inseruntur; vel quia Troadis appellatione Hecuba intelligitur; quemadmodum *poetæ* Homerus & Virgilius; (Cicero in Topic. Seneca lib. 8. epist. Aristot. 1. Rhetor. l. aut facta, §. euentus, D. de pœn. §. sed ius quidem, inst. de iur. nat. gent. & ciu.) *Ponti*, mare quod à Mæotide palude vsque ad Tenedum decurrit; (Strabo lib. 1.) *prudentium* & *prudentiæ*, iurisprudentia & iurisprudentes, l. 7. D. de iustit. & iur. & in constitut. de conceptione, D. in §. omnes verò, procem. instit. Quamquam, verũ vt fatear, malim hanc tragœdiam inscribi *Troades*, propter ea quæ dixi. Vir autem doctissimus, quia iudicis & censoris munus obibat, omni affectione liber esse debuerat, odio potissimùm, quo qui non vacat, tantum abest vt iustè iudicare queat, vt etiam sæpiùs litem suam faciat; manifestè iniqua pronuncians, quod illi nimirum accidit, cùm, quod nescio an non inprimis ridiculum sit, Hispanos, quos omnium gentium minimi potus esse constat, idem bibaces scribere veritus non fuit, eadem arte poëtica. Ceterùm *Troades* ediderunt Attius & Euripides, è quibus, & huius Hecuba, multa noster desumsit. Troadem etiam tragœdiam Q. Cicero scripsit, vt ex M. Ciceronis ad eum epistolis patet. Macrobius lib. 5. Saturnal. ait Epicharmum *Troes* composuisse. τὰ τρωικὰ & res sub Priamo gestas memoriæ prodiderunt Græcè quidem Demetrius Scepsius, Dionysius Milesius, Metrophanes Phrygius sophista, Palæphatus Abydenus, Polemõ Euergeti filius, Timolaus Larissæus, Philostratus Neruiani F. Phormus Syracusanus, Hestiæa Alexandrina, Metrodorus Chius, Pisander, Hegesianax Alexandrinus, Acatus Argiuus, Phileas, Chamæleon, Hellanicus, Hermogenes, Idomeneus & Aristonymus, qui Ptolemæi bibliothecæ præfuit; hos omnes citant Athenæus, Plutarchus, Pausanias, Strabo, Laertius, Suidas, Clemens Alexand. & Sholiastæ Homeri, Hesiodi, Dionisij, Apollonij, Theocriti, Euripidis, Arati, Aeschyli, Sophoclis, Pindari, Lycophronis & Aristophanis; quos qui non legerit, vix est vt huiusmodi de rebus scribere queat, vix etiam vt poëtarum fabulas probè intelligat. Idem argumentum prosecuti sunt Dictys, Lesches, Tryphiodorus, Dares, Coluthus, Smyrnæus, Lycophron & Homerus: qui tamen, quod vulgò creditur, primus non fuit. Nam Plutarchus in lib. de Musica refert Phemium Ithacensem ante Homerum scripsisse de Græcorum reditu à Troia. & Dionys. Halycarnass. lib. 1. Antiqu. est auctor, Abratinum quendam omnium antiquissimum poëtam Troianas res scripsisse: & Aelianus lib. 4. var. histor. testatur poëtam quendam Syagrum ante omnes bellum Troianum cecinisse: & in Sudæ lexico legitur Corinnum Iliensem poëtam belli Troiani tempore vixisse, & primum Iliada scripsisse, atque ab eo Homerum Iliada suam mutuatum fuisse. quod ipsum de Sisypho Coo tradidit Ioan. Meleles teste Tzetze Chiliad. 5. histor. 29. Illud penè exciderat, Nestorem Larandensem, Pisandri patrem, Seueri Imp. tẽpore Iliadem scripsisse vt arbitror, non inuita Minerua. eius namque Metamorphoses Parthenij Niceni, in primis laudati scriptoris, Metamorphosium libris comparantur. Teste Laërtio, tertius quidam Aristoteles opus edidit περὶ Ἰλιάδος

Peplum forté, qui exstat. Dionis libellus de Troia non capta ad Ilienses exstat. Latinum qui ex professo hoc argumentum tractauerit scio neminem, exceptis Trimatio, & Nummio Crasso, & Cn. Marilio, quos Iliades scripsisse refert ex Prisciano Lilius dialog. 4. Sed ego nomina duo priora corrupta non dubito, & reponendum C. Matij & Næuij nomen. Addo Clodium Sabinum, quem de bello Troiano scripsisse comperio; & Lucanum, quem P. Crinitus de poët. Latin. lib. 3. ait quædam de Troiæ incendio & Priami calamitate composuisse; Macrum etiã Aemilium. Auorum nostrorum memoria à quodam Guidone (qui & quando vixerit, & cuias fuerit, nescio) Troianum bellum oratione soluta descriptum fuisse inuenio. à Ioan. Scopa citatur Ioan. iudex de columna, in Troiana historia, quem scriptorem non vidi. puto esse illum quem sæpe D. Antoninus in Sum. histor. adducit. Exstat Martirani Coriolani Odyssea ex Homero desumta. & de raptu Helenæ Sfondrati poëma non inelegans. Obiter istam expeditionem attigerunt Virgilius lib. 2. Aenid. Ouid. 12. & 13. Metamorph. & ceteri poëtæ variis locis.

Starent Superbi. columen euersum occidit
Pollentis Asiæ, cælitum egregius labor:
Ad cuius arma vênit, & qui frigidum
Septena Tanain ora pandentem bibit;
Et, qui renatum prorsus excipiens diem,
Tepidum rubenti Tigrin immiscet freto;
Et quæ vagos vicina prospiciens Scythas
Ripam cateruis Ponticam viduis ferit.
Excisa ferro est Pergamos, incubuit sibi.

Et

6 *Superbi.* quia *superbia* commune nobilitatis malum est, teste Sallustio in Iugurth. & Petro Arboriuio lib. 1. Nanceidos, inualuit apud Latinos vt *superbia* pro nobilitate, & *superbi* pro nobilibus dicatur, vt ait Seruius Aeneid. 1. 3. & 7. & sequitur Merula in commentar. Ouidianis, in 5. Tristium eleg. vlt. Virgilius;

—— ceciditq; superbum
Ilium ——

& Silius, de annulis in Cannensi clade nobilibus Romanis detractis agens;

Testes hi stragis; quos, signum illustre, superbis
Mos laua gestare viris. tum funditur ante
Ora admirantum præfulgens annulus auro.

7 *Cælitum.* Neptuni & Apollinis, qui, à Laomedonte mercede conducti Troiæ muros ædificarunt, auctoribus Virg. 3. Aeneid. Ouidio in epist. Paridis, & Aphthonio in Progymnasmat. 8 *Frigidum.* Claudianus; *—— seu fortè rigentem Thermodontiaca Tanaim fregêre securi.* Idem; *Trans gelidum Tanaim ——* apud Senecam Nat. quæst. lib. 6. c. 7. legendum, *Tanaus & Rhenus.* 9 *Septena.* Rhœsum significat. porrò quod Istri est, mulier, cosmographiæ ignara, Tanai tribuit: in quo præclaré Seneca decorum seruauit.

10 *Qui renatum.* Euphratis accolam Memnonem describit; qui non ex Aethiopia, sed ex Susis, auctore Pausania, Troiam venit. Euphrates ortus in penitissima Asia, supra Zimaram, ad Capotis montis radices, totus in paludem quandam influens, & mox egressus, ac, Dione teste, Tigri amni commistus, in Persicum mare influit, non, vt ait noster, in rubrum mare. *Prorsus.* in Armenia enim maiore oritur; quæ in Orientem vergit, itaque Solis ortum ante se videt, & orientem diem quasi excipit. *Prorsus* autem hic idem valet quod rectà. Plautus, in Pseudolo; *Non prorsus, velut in transuersum cedit, quasi cancer solet.* Terentius, in Hecyra; *Trepidari sentio, cursari sursum, prorsum.* 11 *Trepidum rubenti.* ex Herodoti ἐν κλειοῖ, Diodori τῆς τῶν ἱστορ. βιβλιοθ. β'. Q. Curtij lib. 6. Iosephi lib. 1. antiq. cap. 2. D. Hieronymi & aliorum veterum sententia hæc est. Res tamen ipsa testatur Euphratem & Tigrim in mare Persicum, non in Erythræum mare, se exonerare: idque ab Arriano lib. 7. Historiæ Alexandri, Ptolomæo, Mela, Plinio & Solino traditur. Fallitur etiam Philostratus lib. 1. scribens Euphratem in nullum pelagus se exonerare, sed in quandam paludem maximam eius partem illabi, rursúsque in terra sui finem recipere. de hoc flumine quædam admiratione digna refert Procopius lib. 1. de bello Persico.

13 *Viduis.* castis virorum amplexus non expertis. hoc enim inter cetera *viduum* significat. vnde & virgines, viduæ dicuntur. de quo nos alibi ex Antistio Labeone diximus; cuius sententiam in l. malum, D. de verb. sign. immerito And. Alciatus reprehendit. Scio veteribus *viduare* idem fuisse, quod priuare. vnde Horatius, *—— Viduus pharetra Risit Apollo.* Scio *viduertatem* dici calamitatem, quòd viduet bonis, auctore Festo. nec ignoro vidui etymologiam à Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 15. traditam. Non me fugit postremò *viduam* plerumque dici eam, cuius maritus mortuus est. c. vidua, 34. distinct. sed quid tum? obtinent illa omnia, quando in propria significatione, & iuxta vsum quotidianum vocem illam accipimus, vt etiam censuit illustrissimus & optimè meritus episcopus & preses Couarruuias Practicar. quæst. cap. 7. nu 2 Labeonis autem sententia confirmatur auctoritate Senecæ in Agamemnone, scribentis; *Ante morantur virgines viduæ domi?* & Plauti, in Cistellaria;

Hæc equidem ecastor cottidie viro nubit, nupsitq; hodie, Nubet mox noctu, nunquam ego hanc viduam cubare siui. Sic etiam *vidua* dicitur cuius maritus abest. apud Senecam in Agamemn. ait Clytæmnestra;

Decem per annos vidua respiciam virum? apud Ouidium in epist. Heroid. Deianira; *Vir mihi semper abest, & coniuge notior hospes, Monstraq; terribiles persequiturq; feras; Ipsa domo vidua votis operosa pudicis Torqueor infesto ne vir ab hoste cadat.* Plautus, in Stycho; *Credo ego miseram fuisse Penelopen soror, suo Ex animo, quæ tam diu vidua viro suo caruit.* vnde à iuris interpretibus passim receptum est viduam dici quæ maritum inutilem vel senem nacta est, quod & Plautus in milite glorioso probat.

En alta muri decôra congesti iacent,
Tectis adustis regiam flammæ ambiunt,
Omnisq́; latè fumat Assaraci domus.
Non prohibet auidas flamma victoris manus,
Diripitur ardens Troia: nec cælum patet
Vndante fumo, nube ceu densâ obsitus
Ater fauillâ squallet Iliacâ dies.
Stat auidus irâ victor, & lentum Ilium
Metitur oculis, ac decem tandem ferus
Ignoscit annis. horret afflictam quoque,
Victamq́; quamuis videat, haud credit sibi
Potuisse vinci. spolia populator rapit
Dardania, prædam mille non capiunt rates.
Testor deorum numen, aduersum mihi,
Patriæq́; cineres; teq́; rectorem Phrygum,
Quem Troia toto conditum regno tegit;
Tuosq́; manes, quo stetit stante, Ilion;
Et vos meorum liberûm magni greges,
Vmbræ minores: quicquid aduersi accidit,
Quæcunque Phœbas ore lymphato furens,
Credi Deo vetante, prædixit mala;
Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus,
Et vana vates ante Cassandram fui.
Non cautus ignes Ithacus, aut Ithaci comes
Nocturnus in vos sparsit, aut fallax Sinon:
Meus ignis iste est, facibus ardetis meis.
Sed quid ruinas vrbis euersæ gemis
Viuax senectus? respice infelix ad hos
Luctus recentes. Troia iam vetus est malum.

15 *En alta.* Cicero lib. 3. Tusculan.

Quid petam præsidij aut exequar? quo nunc exsilio aut fuga
Freta sim? arce & vrbe orba sum quò accedam? quò applicem?
Quoi nec aræ patria domi stant, fractæ & disiectæ iacent.
Fana flamma deflagrata, tosti alti sunt parietes.

16 *Tectis adustis regiam flammæ ambiũt.* Cicero dicto loco, ex veteri poëta:

O pater, ô patria, ô Priami domus,
Septum altisono cardine templum;
Vidi ego te, adstante ope barbarica,
Tectis cælatis, laqueatis,
Auro, ebore, instructam magnificè:
Hæc omnia vidi inflammari.

Porrò eius imitatione, quod iste vetus poëta, qui, existimo, fuit Attius, dixit; *ope barbaricâ*; scriptum fuit à Virgilio 2. Aeneid.

Barbarico postes auro spoliisq́; superbi.

17 *Omnisq́; latè fumat.* Virg. 3. Aeneid.

—— *& omnis humo fumat Neptunia Troia.*

Assaraci domus. Virgilius Aeneid. 1.

Cùm domus Assaraci, &c.

Horatius, in Epod.

Te manet Assaraci tellus.

32 *Liberûm magni greges.* Homerus, Euripides & Virgilius Hecubæ quinquaginta liberos tribuunt; pauciores Theocritus; Cicero 1. Tuscul. septendecim.

34 *Phœbas.* Cassandræ vaticinia habes apud Lycophronem, nonnulla etiam apud Ciceronem lib. 1. de diuinat. his verbis: Illud quod volumus expressum est, vt vaticinari vera furor soleat:

Adest, adest fax obuoluta sanguine atque incendio:
Multos annos latuit. ciues ferte opem & restinguite.

Deus inclusus corpori humano iam, non Cassandra loquitur; *Iamq́; mari magno classis cita*
Texitur, exitiûm examen capiti
Classis aduenit, & fera veliuolantibus
Nauibus compleuit manus litora.

In eodem libro etiam hæc carmina ponuntur, quæ & ipsa ex Cassandræ vaticiniis esse arbitror:

Eheu videte iudicauit iudicium inclutum
Inter deas tres aliquis, quo iudicio
Mulier, furiarum vna, adueniet.

35 *Credi Deo vetante.* Virgil. 2. Aeneid.

Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei iussu non vnquam credita Teucris.

36 *Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus*) per somnium scilicet, de quo idem Tullius suprà citato loco cecinit;

Quia mater grauida parere se ardentem facem
Visa est in somnis Hecuba; quo facto pater
Rex ipse Priamus, somnio mentis metu
Perculsus, curis sumtis suspirantibus,
Exsacrificabat hostiis balantibus:
Tum coniectorem postulat, pacem petens,
Vt se edoceret obsecrans Apollinem,
Quò se vortant tamta sortes somniûm.
Ibi ex oraclo voce diuina edidit
Apollo, puerum primus qui Priamo foret
Post ila natus tempora, hunc ne tolleret,
Eom esse exitium Troiæ, pestem pergamo.

Ouidius, in epist. Paridis;

Matris adhuc vtero partu remorante tenebar,
Iam grauidus iusto pondere venter erat;
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendaq́; noctis opacæ
Visa, seni Priamo; vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

44 *Vidi execrandum.* hoc concinit Euripidis versibus, quorum initium est, καὶ τὸν φυζυγὸν Πρίαμον, &c.

45 *Ipsasq́ue ad aras.* Iouis. Tryphiodorus;

Α'ιακίδης δὲ γέροντα Νεοπτόλεμος βασιλῆα
πήμασι κεκμηῶτα παρ' ἑρμείῳ κτάνε βωμῷ.

Attius;

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam euitari,
Iouis aram sanguine turpari.

46 *Sæua manu.* læuâ, quam vet. scæuã vocabant. Virgil. 2. Aeneid.

Implicuitq́ue comã læua, dextraq́ue coruscũ
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

53 *Quondam sacrũ Regni iacentis.* quondam ait; quia dij omnes antequam Troia caperetur, vrbem deseruisse credebantur. Virgilius dicto loco:

Excessere omnes adytis, sacrisq́ue relictis
Dij; quibus imperium hoc steterat.

Aeschyli scholiastes; λέγεται γὰρ ὅτι ὅτε ἔμελλε πορθηθῆναι ἡ Τροία ἐφαίνοντο οἱ θεοὶ τοῖς Τρωσὶν ἀνελόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. Veientium quoque vrbem tutelares deos deseruisse Liuius scribit lib. 5. sed hoc facta euocatione; cuius ritus à Sammonico Sereno lib. 5. rerum reconditarum ex Furio quodam refertur, teste Macrobio: qua de re latè Rober. Valturius lib. 6. de re milit. cap. 2. post Plinium lib. 28. cap. 2.

56 *Superi.* o. v. l. *superis.*

58 *Sortitur.* veteres pleraque sortibus decidebant, l. si cùm ambo D. de iudic. l. si duobus in prin. D. comm. de legat. c. hi qui. c. illud. 26. q. 2. cum similib. vt copiosè ostendit more suo And. Tiraquellus, magnus librorũ helluo, de iure primogen. q. 17. pag. 527. & de sortis iudicio nonnulla Ioannes le cirier Parisiensis lib. 1. de iure primogenituræ, seu Maioricatus quæst. 9.

59 *Despondet.* in m. s. legitur *deposcit.*

66 *Fatalis Idæ iudicis.* Ouidius & alij penè omnes scriptores Paridem in Ida monte referunt iudicasse; quam sententiam hoc loco Seneca probat. Strabo autẽ γεωγραφ. ν'. tradit in Antandro iudicium illud fuisse celebratũ.

Diri. propriè, quasi deorum ira ad sententiam illam ferendam electi.

70 *Graias.* hoc addidit ad earum distinctionem quæ sunt in Campania.

Hospes Amyclas. ex Ouidio, qui ait lib. 2. de arte,

Talis ab armiferis Priameius hospes Amyclis
Candida, cum rapta cõiuge, vela dedit.

71 *Pinus matri Sacra Cybeli.* Ouidius libro 10. Metamorph.

Vidi exsecrandum regiæ cædis nefas,
Ipsasq́ue ad aras maius admissum scelus
AEacidæ armis: cùm ferox sæuâ manu
Comâ reflectens regium tortâ caput,
Alto nefandum vulneri ferrum abdidit;
Quod penitus actum, cùm recepisset libens,
Ensis senili tinctus è iugulo redit.
Placare quem non potuit à cæde efferâ,
Mortalis æui cardinem extremum premens,
Superiq́ue testes sceleris, & quondam sacrum
Regni iacentis? ille tot regum parens
Caret sepulchro Priamus, & flamma indiget
Ardente Troia: non tamen superis sat est,
Dominum ecce Priami nuribus & natis, legens
Sortitur vrna. præda quem vilis sequar?
Hic Hectoris coniugia despondet sibi,
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deest tuos Cassandra qui thalamos petat.
Mea sors timetur: sola sum Danais metus.
Lamenta cessant? turba captiuæ mea
Ferite palmis pectora, & planctus date,
Et iusta Troiæ facite: iamdudum sonet
Fatalis Idæ iudicis diri domus.

CHORVS MVLIERVM. HECVBA.

Anapæstici.

Non rude vulgus, lachrymisq́ue nouum
Lugere iubes: hoc continuis
Egimus annis; ex quo tetigit
Phrygius Graias hospes Amyclas,
Secuitq́ue fretum pinus matri
Sacra Cybelli: decies niuibus
Canuit Ide, Ide nostris
Nudata rogis; & Sigeis
Trepidus campis decies secuit
Messor aristas: vt nulla dies
Mærore caret, sed noua fletus
Causa ministrat. ite ad planctus,
Miseramq́ue leua regina manum,
Vulgus dominam vile sequemur:
Non indociles lugere sumus.

HE. *Fidæ casus nostri comites,*

Sol-

Soluite crinem, per colla fluant
Mæsta capilli tepido Troiæ
Puluere turpes, paret exertos
Turba lacertos: veste remissâ
Substringe sinus, vteroq; tenus
Pateant artus. cui coniugio
Pectora velas captiue pudor?
Cingat tunicas palla solutas,
Vacet ad crebri verbera planctus
Furibunda manus. placet hic habitus,
Placet. agnosco Troada turbam.
Iterum luctus redeant veteres,
Solitum flendi vincite morem,
Hectora flemus. CH. *Soluimus omnes*
Lacerum multo funere crinem,
Coma demisso est libera nodo,
Sparsitq; cinis feruidus ora.
HE. *Complete manus, hoc ex Troiâ*
Sumsisse licet: cadat ex humeris
Vestis apertis, vtrunque tegat
Suffulta latus: iam nuda vocant
Pectora dextras. nunc nunc vires
Exprome dolor: Rhætæa sonent
Litora planctu: habitansq; cauis
Montibus Echo, non (vt solita est)
Extrema breuis verba remittat;
Totos reddat Troiæ gemitus.
Audiat omnis pontus, & æther.
Sæuite manus, pulsu vasto
Tundite pectus: non sum solito
Contenta sono. Hectora flemus.
CH. *Tibi nostra ferit dextra lacertos,*
Humerosq; ferit tibi sanguineos,
Tibi nostra caput dextera pulsat,
Tibi maternis vbera palmis
Laniata iacent: fluit, & multo
Sanguine manat, quamcunque tuo
Funere feci rupta cicatrix;

Cola-

Et succincta comas, hirsutáque vertice pinus
Grata Deûm Matri. siquidem Cybeleius Atis
Exuit hac hominem, trūcóq; induruit illo.

plura Pierius lib. 52. Hieroglyphic.

76 *Messor aristas.* simile est illud Catulli;

Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem
Quàm cepta est, nonámque edita post hyemem.

fieri potest, vt Sophoclem Catullus imitatus fuerit. nam apud illū ἄροτος annū denotat.

80 *Sequemur.* tres lib. m. s. *sequamur.*

83 *Soluite crinem.* mos fuit Troianarum mulierum in luctu crinem soluere. Virgilius;

Et circum Iliades crinem de more solutæ.

communis etiam mos Græcis. Seneca, in Herc. Fur.

Sed mæsta venit crine soluto Megara.

Et Herc. Oetæo, Græcanicæ mulieres,

Et comas nullo cohibente nodo
Femina exertos feriat lacertos.

Italicis quoque & Gallicis feminis hunc morem communem fuisse ostendūt Propertius Eleg. lib. 2. eleg. 15. Ouidius Fastor. libro 3. T. Liuius ab. V. C. lib. 1. & Iulius Cæsar lib. 7. de bello Gallico.

100 *Hoc ex Troia.* licet meus cod. m. s. contineat *hac*; placet tamen vulgata lectio. Hecuba cùm istud diceret pauxillum cineris Troiani manu acceptum spargebat.

103 *Suffulta.*] subfibulata.

107 *Non, vt solita est.* Ouid. 3. Metamor.

Corpus adhuc Echo, non vox, erat, & tamen vsum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis vt verba nouissima posset.

Ausonius;

Commoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos,
Et pereuntis adhuc gemitum prosecuta querelis,
Vltima nunc etiā verba loquētis amat.

ideò quidā poëta vocat Echo ῥήματος οὐρά. Penes me est Cælij Symphosij libellus AEnigmatum manuscriptus, in quo de Echo tale AEnigma habetur;

Virgo modesta, sucri legem bene seruo pudoris,
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua;
Vltrò nolo loqui, sed do responsa loquenti.

Echo alicubi à Varrone appellatur Pieridum comes. Echus cuiusdam in Charentonio, primò à Lutetia Paris. lapide, exemplum mirabile, sed quod verum esse non semel cōperi, refert Petrus Boysteauus in historiis prodigiosis, Pausanias Heptaphoni Attici meminit, de quo loqui videtur Lucret. lib. 4. Quomodo verò fiat ista soni iteratio, vide Aristotelem sect. 11. problem. 23. & 51. & Fran. Toletum & alios ad lib. 2. Arist. de Anima.

Columen patriæ, mora fatorum.
Tu præsidium Phrygibus fessis,
Tu murus eras, humerisq́ tuis
Stetit illa decem fulta per annos;
Tecum cecidit: summusq́ dies
Hectoris idem, patriæq́ fuit.
HE. *Vertite planctus, Priamo vestros*
Fundite fletus: satis Hector habet.
CHO. *Accipe rector Phrygiæ planctus,*
Accipe fletus bis capte senex:
Nil Troia semel te rege tulit.
Bis pulsata Dardana Graio
Mœnia ferro, bisq́ pharetras
Passa Herculeas. post elatos
Hecubæ partus, regumq́ rogos,
Postrema pater funera cludis,
Magnoq́ Ioui victima cæsus
Sigea premis litora truncus.
H. *Aliò lachrymas flectite vestras,*
Non est Priami miseranda mei
Mors, Iliades. felix Priamus,
Dicite cunctæ. liber manes
Vadit ad imos, nec feret vnquam
Victâ Graium ceruice iugum.
Non ille duos vidit Atridas,
Nec fallacem cernit Vlyssem:
Non Argolici præda triumphi
Subiecta feret colla trophæis:
Non assuetas ad sceptra manus
Post terga dabit, currusq́ sequens
Agamemnonios aurea dextrâ
Vincula gestans lætus fiet
Pompa Mycenis. CH. *Felix Priamus,*
Dicimus omnes: secum excedens
Sua regna tulit: nunc Elysii
Nemoris tutus errat in vmbris,
Interq́ pias felix animas
Hectora quærit. felix Priamus.
Felix quisquis bello moriens
Omnia secum consumta videt.

ACTVS

121 *Mora fatorum.* viuo Hectore Troia capi non potuit: tantum in eo ad victoriam Græcorum differendam momenti positum erat. ideo Virgilius 9. Aeneid.

Haut sibi cum Danais rem faxo, aut pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.

Horatius; *—— & ademtus Hector*
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiis.

noster, in Agamemnone;

—— sola Danais Hector & bello mora.

qui versus fortè ex illis Abroni Silonis, apud Senecam desumtus fuit;

Ite, agite Danai magnũ Pæana canentes,
Ite triumphãtes, belli mora concidit hora.

nam de Hectore occiso hoc fragmentum accipio. exstant etiã in hanc rem ista Pentadij;

Hectore sub magno summa est mihi gloria cæso,
Qui sæpe Argolicas debilitauit opes:
Ille interfectus subiit, me vindice pœnas:
Pergama tunc ferro procubuere meo.

123 *Tu murus eras.* in vno eorum epigrãmatum, qui Maronis operibus solent subiungi; legitur:

Defensor patriæ, iuuenũ fortissimus Hector,
Qui murus miseris ciuibus alter erat,
Occubuit telo violenti victus Achillis;
Occubuêre simul spesq́ salusq́ Phrygum.

auctor est Higynus Achillem, cùm Hectorẽ raptaret, exclamasse, Expugnaui Troiam.

133 *Bisq́ pharetras Passa Herculeas.* Hercules in Sophoclis Philoctete ait bis debere Troiam telis suis expugnari: τὸ δεύτερον γὰρ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν χρεὼν τόξοις ἁλῶναι. vnde Propertius lib. 3. eleg. 1.

Exiguo sermone fores nunc Ilion & tu
Troia, bis OEtæi numine capta dei.

In eadem elegia obscuriùs est illud;

Idæum Simoenta, Iouis cunabula parui.

Nam Iuppiter in Creta verè natus & sepultus traditur à Callimacho & plerisque, alij in Siciliæ Messana, alij in Thebis Bœotiis, alij in Arcadiæ Olympo natum ferunt. Propertium igitur in errorem videatur induxisse Callimachus scribens;

Ζεῦ σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν ὄρεσι φασὶ γενέσθαι.

cùm tamen Callimachus de Ida Cretæ loqueretur. Virgilius 3. Aeneid.

Creta Iouis magni medio iacet insula põto,
Mons Idæus vbi & gẽtis cunabula nostræ.

Sed nõ est cur Propertium errasse credamus. Nam didici ex scholiaste Apollonij lib. 3. Demetrium Schepsium tradidisse Phrygas Iouem apud se natum & educatũ contendere cum Cretensibus & Arcadibus: ideoque omnia quæ Arcades & Cretenses de ejus natali ac Rheæ puerperio vlulatibus & fanatico discursu exhibebant, eadem Gallos in Phrygia repræsentare. Quò non dubito Propertium respexisse.

138 *Truncus.* Virgilius 2. Aeneid. *—— iacet ingens litore truncus.* Manilius lib. 4. astronom.

ACTVS SECVNDVS.

TALTHYBIVS. CHORVS.

TAL. *Quàm longa Danais semper in portu mora,*
Seu petere bellum, petere seu patriam volunt.
CH. *Quæ causa ratibus faciat, & Danais moram,*
Effare, reduces quis Deus cludat vias?
TA. *Pauet animus, artus horridus quassat tremor,*
Maiora veris monstra vix capiunt fidem.
Vidi, ipse vidi: summa iam Titan iuga
Stringebat, ortus vicerat noctem dies;
Cùm subitò cæco terra mugitu fremens
Concussa, cæcos traxit ex imo sinus.
Mouêre siluæ capita, & excelsum nemus
Fragore vasto tonuit, & lucus sacer,
Idea ruptis saxa ceciderunt iugis:
Nec sola tellus tremuit, & pontus suum
Adesse Achillem sensit, ac strauit vada.
Tunc scissa tellus aperit immensos specus,
Et hiatus Erebi: peruium ad superos iter
Tellure fractâ præbet, ac tumulum leuat.
Emicuit ingens vmbra Thessalici ducis,
Threicia qualis arma præcludens tuis
Iam Troia fatis strauit. aut Neptunium
Canâ nitentem perculit iuuenem comâ:
Aut cùm inter acies Marte violento furens,
Corporibus amnes clusit, & quærens iter
Tardus cruento Xanthus errauit vado:
Aut cùm superbo victor in curru stetit,
Egitq; habenas, Hectorem & Troiam trahens;
Impleuit omne litus irati sonus:
Ite, ite inertes, debitos manibus meis
Auferte honores, soluite ingratas rates
Per nostra ituri maria. non paruo luet
Iras Achillis Græcia: at magno luet
Desponsa nostris cineribus Polyxena.
Pyrrhi manu mactetur, & tumulum riget.
Hæc fatus altâ voce, dimisit diem,
Repetensq; Ditem, mersus ingentem specum
Coeunte terra iunxit: immoti iacent

Inq; rogo Crœsum, Priamumq; in litore truncum
Cui nec Troia rogus ——
quod posterius hemistichium noster poëta imitatus suprà cecinit:
—— *ille tot regum parens*
Caret sepulchro Priamus, & flãma indiget
Ardente Troia ——

146 *Nec fallacem.* Ouidius;
Naryciasq; domos, regnum fallacis Vlyssis.

159 *Felix quisquis.* ideo olidus ille senex Tiberius Priamum felicem censebat. Identidem, inquit Suetonius, felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum extitisset. hæc verba Suetonij sunt è lib. 3. historiar. nam in libros scriptorem illum partiendum esse, non vt vulgò fit, ex m.s. apparet; & quia sic adducitur à Iacobo Magno Sophologij lib. 2. cap. 17. capitum quoque distinctio ab iisdem abest, & sanè est planè commentitia. vtique in m.s. D. Martini Tornacensis recenter ab aliquo capitum distinctio margini fuit ascripta, fortassis ab Erasmo vel Glareano; qui eo libro vsi fuerunt.

168 *Vicerat noctem dies.* maior noctis pars erat peracta: quo tempore, quæ apparẽt somnia, vera veteres existimabãt, vt alibi docem⁹.

174 *Pontus suum.* ideo *suum*, quia Achilles Thetidis filius fuit, Nerei nepos. sic infrà ait Achilles; —— *per nostra ituri maria.*

179 *Thessali ducis.* Achillis. alibi legitur;
Mactanda virgo Thessali busto ducis.
Horatius, in Odis, Achillem, Thessalum vocat. rectè Eguian. cod. *Thessalici.*

180 *Threicia qualis arma.* Thracum & Mysorum exercitum, Telepho duce, Græcos repellentem, Achilles fudit, testis est Dictys Cretensis.

181 *Neptunium.* Cycnum, Neptuni & Mandrodicæ, vel, iuxta alios, Hapalæ filium, de quo Ouidius lib. 12. Metamorph. Izacius in Lycophronem, & Theon sophista, in Encomio Achillis.

182 *Cana nitentem.* in Agamemn. leges;
Non niuea proles Cycnus æquorei Dei.

185 *Tardus cruento.* vide Homer. Iliad. φ'. huc respicit Papinius, in Achilleide;
—— *modo crassa exire vetabit*
Flumina ——
in quatuor codicibus scriptis, Statij Achilleis vnicus est liber.

187 *Egitq; habenas.* Homerus Iliad. χ'.

191 *Per nostra ituri maria.* communem scriptorum sententiam noster sequitur, arbitrantium Achillem Thetidis filium fuisse. Daimachus lib. 2. redituũ, Achillis matrẽ nominat Caloen; Staphylus in lib. de Thessalia, Philomelã vocat; Tzetza scribit Chironis filiam fuisse. 197 *Coeunte terra iunxit.* o.v.l. quos vidi, omnes etiam prælo impressi ita continent, & sententia est minimè obscura. quare non audio eum, qui pro *iunxit* emendat *visit.* SPECVM hiatum quem egrediens aperuerat.

Tran-

200 *Triton.* Tritonis, iuxta Aceſandrum, Neptuni & Celænus; vel ſecundùm Numenium in lib. de piſcationibus, Oceani & Tethyos; vel, ex Heſiodi, in Theogonia, ſentententia, Neptuni & Amphitrites filij, habes formam apud Apollonium Argonaut. δ'. & Claudianu in carm. de nupt. Honor. & Mariæ. hic teſtibus Virg. lib. 10. Aeneid. & Ouid. lib. 1. Metamorph. & Se... in Aethna, eſt maris bucinator. ideo Seneca fingit illum Achilli & Polyxenæ hymenem cecinisse.

212 *Pylij ſenis.* Neſtoris. Horatius;

—— non Pylium Neſtora adſpicis?

Albinouanus Pedo, in elegia de obitu Mæcenatis;

Ter Pylij fleuere ſuum ter Neſtora canum.

218 *Et mitem manum.* Telephus, Herculis F. rex Myſorum, ſtrennuè Græcos aditu regni ſui arcens, Bacchi dolo cadens, in Pergami cacumine, iuxta Suidam, ab Achille lancea percuſſus, ab eodem ſanatus fuit, auctore Higyno c. 101. Dicty, & Izacio in Lycophronem. Propertius;

Myſus & Hæmonia iuuenis qua cuſpide vulnus
Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit o[p]em.

Q. Serenus;

Vt Lariſſæa curatur Telephus haſta.

idem Ouidius & alij pleriq; affirmant, nēpe curatum Telephum ferrugine haſtæ Achilleæ. vnde:

Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

quod inde confictū puto, quia ſyderite herba à ſe inuenta, Telephi vulnus Achilles ſanauit. vide Dioſcoridem lib. 4. cap. 33. Plinium lib. 25. cap. 5. & Apuleium de herbarum viribus cap. 89. qui, ne quis fallatur, non eſt Madaurenſis ille qui de Aſino ſcripſit: ſed ab eo alius, cuius liber ab Aldo excuſus exſtat, & citatur etiam à Scribonio Largo, ac Marcello Burdegalenſi: qui verò à Conſtantino Imp. in Geoponicis citatur, alius eſt antiquior. Hinc intelliges illa Claudiani;

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis;
Cuius pertulerat vires, & ſenſit in vno
Lethalem placidamq; manum, medicina per hoſtem
Contigit & pepulit, quos fecerat ipſe, dolores.

nec mirum. medicinam etenim Achilles didicit à Chirone, vt teſtatur idem Claudianus de 3. conſul. Honorij agens;

—— nec ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis; ſeu cuſpidis artes,
Siue lyra cantus, ſocias ſeu diſceret herbas.

Porrò ab hoc vulnere Telephi, immedicabilia vulnera dicuntur Τηλέφεια τραύματα, auctore Paullo Aegineta lib. 4. cap. 46. quo loco idem de Chironeo vulnere tradit, poſt

Tranquilla pelagi, ventus abiecit minas,
Placidumq; fluctu murmurat leni mare,
Triton ab alto cecinit hymenæum choro.

PYRRHVS. AGAMEMNON.
CALCHAS.

PYR. *Cùm læta pelago vela rediturus dares,*
Excidit Achilles; cuius vnius manu
Impulſa Troia corruit tandem ſolo,
Breui repenſans quicquid obiecit moræ
Scyros, fretumq; Lesbos Ægeum ſecans;
Illo remoto, dubia quò caderet ſtetit:
Velis licet, quod petitur, ac properes dare,
Serò es daturus: iam ſuum cuncti duces
Tulere precium. quæ minor merces poteſt
Tantæ dari virtuti? an is meruit parum,
Qui, fugere bellum iuſſus, & longâ ſedens
Æuum ſenectâ degere, ac Pylij ſenis
Tranſcendere annos; exuit matris dolos,
Falſaſq; veſtes, faſſus eſt armis virum?
Inhoſpitali Telephus regno impotens,
Dum Myſiæ ferocis introitus negat,
Rudem cruore regio dextram imbuit,
Fortemq; eandem ſenſit, & mitem manum.
Cecidere Thebæ, vidit Eetion capi
Sua regna victus: clade ſubuerſa eſt pari
Appoſita celſo parua Lyrneſſos iugo,
Captaq; tellus nobilis Briſeide,
Et, cauſa litis regibus, Chryſe iacet,
Et nota fama Tenedos, & quæ paſcuo
Fœcunda pingui Thracios nutrit greges,
Et ſacra Phœbo Cilla: quid? quas alluit
Vernis Caycus gurgitem attollens aquis?
Hæc tanta clades gentium, ac tantus pauor,
Sparſæ tot vrbes, turbinis vaſti modo,
Alterius eſſet gloria, ac ſummum decus,
Iter eſt Achillis. ſic meus venit pater,
Et tanta geſſit bella, dum bellum parat.
Vt alia ſileam merita: non vnus ſatis
Hector fuiſſet? Ilium vicit pater,
Vos diruiſtis. inclytas laudes iuuat,
Et clara magni facta genitoris ſequi.
Iacuit peremtus Hector ante oculos patris,
Patruiq; Memnon; cuius ob luctum parens

pal-

Pallente mæstum protulit vultu diem,
Suiq; victor operis exemplum horruit,
Didicitq; Achilles, & deâ natos mori.
Tum versa Amazon vltimus cecidit timor:
Debes Achilli, merita si dignè æstimas,
Etsi Mycenis virginem, atque Argis petat.
Dubitatur etiam? placita nec subitò probas?
Priamiq; natam, Pelei nato, ferum
Mactare credis? at tuam natam parens
Helenæ immolasti: solita iam, & facta expeto.
AG. Iuuenile vitiũ est, regere non posse impetũ.
Ætatis alios feruor hic primæ rapit,
Pyrrhum paternus: spiritus quondam truces,
Minasq; tumidi lentus Æacidæ tuli.
Quò plura possis, plura patienter feras.
Quid cæde dira nobilem clari ducis
Aspergis vmbram? noscere hoc primùm decet,
Quid facere victor debeat, victus pati.
Violenta nemo imperia continuit diu.
Moderata durant: quoq; fortuna altiùs
Euexit, ac leuauit humanas opes;
Hoc se magis supprimere felicem decet,
Variosq; casus tremere, metuentem deos
Nimium fauentes. magna momento obrui
Vincendo didici. Troia nos tumidos facit,
Nimium ac feroces: stamus hoc Danai loco,
Vnde illa cecidit. fateor, aliquando impotens
Regno ac superbus, altiùs memet tuli.
Sed fregit illos spiritus hæc, quæ dare
Potuisset alij, causa, fortunæ fauor.
Tu me superbum Priame, tu timidum facis.
Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem
Fulgore tectum nomen, & falso comam
Vinclo decentem? casus hoc rapiet breuis,
Nec mille forsan ratibus, aut annis decem.
Non omnibus fortuna tam lenta imminet.
Equidem fatebor (pace dixisse hoc tuâ
Argiua tellus liceat) affligi Phrygas,
Vinciq; volui: ruere, & æquari solo,

Galenum lib. 4. de composit. med. & Therapeut. lib. 2. 220 *Sua regna.* eam Ciliciæ partem, cuius metropolis Thebæ. Ouidius;

Eetioneas impleui sanguine Thebas.

Horatius; *—Eetionæve Thebæ.*

Propertius lib. 2.

Et Thebæ steterant, altaq; Troia fuit.

Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 14. Theben, vnius, non plurium, numero effert Græcos secutus. cuius rei duo quidem exempla ipse adducit; ego verò etiam altera duo proferre possem, Strabonis lib. 13. & Q. Smyrn. lib. 3. 221 *Lyrnessos.* sic scribendum ex Homero, Smyrnæo, Strabone, Ouidio, cæteris: quam vitio operarum proximè citato Macrobij loco λυρνίσσον, pro λυρνησσὸν exstet. 223 *Caussa litis.* vide Homerum, Iliad. ά. 226 *Sacra Phœbo Cilla.* Homerus; Κίλλαν τε ζαθέην. pro *sacra*, meus cod. antiq. habet *cara.* 231 *Iter est Achillis.* simillimum est illud Claudiani, in 1. panegyr. de 1. consulat. Stilichonis;

Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilicho —

239 *Pallente mæstum.* Ouidius de Aurora Memnonis matre lib. 13. Metam. scripsit;

Cura deã propior luctusq; domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea cãpis
Vidit, Achillea pereuntem cuspide mater,
Vidit & ille color, quo matutina rubescunt
Tẽpora, palluerat, latuitq; in nubibus æther.

idem tradidit Triphilodorus.

241 *Diis natos mori.* o. v. l. quos vidi continent; *Deâ natos mori.* quod amplector. nam & ante Memnonem, Troiano bello, multi diis nati oppetierunt; Memnone verò Auroræ filio, à se occiso, Achilles, Thetidis filius, se quoque mortalem esse, didicit. 242 *Amazon.* Penthasilea; quam Dares à Neoptolemo interfectam scribit. 247 *At tuam natam parens.* Iphigeniam noster, vt Euripides, Agamemnonis ex Clytæmnestra; alij eiusdem ex Chryseide, Astynomæ filia; Duris, & alij nonnulli Thesei ex Helena filiam fuisse tradiderunt. Non minor controuersia est, de Iphigeniæ in sacrificio metamorphosi. Sunt à quibus proditur in anum transformata; Nicandrus ait mutatam in Taurum; Phanodemus historicus in vrsum; plerique in ceruam; Meryllus, primo Bœoticorum, in buculam. Simile quidpiam Romanæ cuidam virgini Metellæ accidisse, tradit alicubi Plutarc. ex Pythocle, in Italicis.

249 *Impetum.* quidam v. l. *impetus.* 252 *Tuli.* Iliad. ά. 260 *Felicem decet.* Horatius; *Contrahes vento nimium secundo Turgida vela.* 261 *Variosq; casus tremere.* Horatius lib. 2. odar. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem bene præparatum Pectus &c.*
262 *Magna momento obrui.* dici solet, facilius est diruere, quàm ædificare. Isocrates πρὸς Φίλιππον οὐκ συνῆσαι

μὲν ἐστὶν ἅπαντα χαλεπὸν, διαλῦσαι δὲ ῥᾴδιον. quo spectat dictum illud Laconis cuiusdam de Philippo, qui Olynthum diruerat, apud Plutarchum περὶ τοῦ ἀκούειν.

290 *Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.* ex Thucydide lib. 1. οὐ γὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι, περιορῶν δὲ, ἀληθέστερον αὐτὸ δρᾷ, εἴπερ καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα φέρεται. Cicero in offic. Nam qui iniustè impetũ in aliquem facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus videtur adferre socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ; tam est in vitio, quàm si parentes aut patriam aut socios deserat. Conuenit autem hæc Senecæ sententia cum nonnullis responsis Pauli, l. 4. D. de noxal. action. l. 45. D. ad leg. Aquil. l. 50. & l. 109. D. de diuers. regul. iur. antiq. & Vlpiani l. 25. §. 5. D. de Damn. infec. l. 11. in fi. D. de his qui notan. infam. huc spectat illud Apulei lib. 6. de asino aureo; An ignoras etiam eos, qui morituris auxilium salutare denegarint, quòd cõtra bonos mores id fecerint, solere puniri? de hac re plura Decius, Cagnol. Faber & Ræuard. ad d. l. 50. & ad d. l. 109. Bart. Alex. Ias. & omnes in l. quæ dotis. D. solu. matri. Phanucius de lucro dot. glos. 13. num. 8. Imbertus Rupellanus in Enchiridio, pag. 160. & alij passim.

297 *Quando in inferias homo.* ab Achille Patroclo duodecim homines in inferias impenduntur apud Homerum Iliad. φ'. & Pallanti ab Aenea, apud Virgilium Aeneid. 10. Præterea pseudodiis antiquorum homines immolari non fuit insolens. Fecerunt hoc Carthaginenses & Celtæ, teste Dionysio Halicarnass. lib. 1. Scythæ auctore Herodoto in Melpom. Leucadij & Albani, si Straboni credimus lib. 10 & 11. Achæi & Lacedæmonij, vt scribit Pausanias in Lacon. & Achaicis, fecere. Aristomenes, Pellæi, Phocenses, Lesbij, Lycij teste Clemente Alex. in Protrept. & Euseb. lib. 4. de præparat. c. 7. & 8. Rhodij, Salaminij, Spartani, & alij de quibus Theodoret. lib. 7. curation. Græcan. necnon Gotthi, vt testantur Olaus Magnus, & Ioannes Magnus in eorum historia.

303 *Solito.* propter Briseidem & Chryseidẽ hoc dicit. sed in o. v. l. legitur *subitò.* vtroque modo πολυφιλίαν eius carpit.

306 *Maiorem.* teipsum.

312 *Supplex paternus.* Iliad. Ω.

315 *Aiaci preces.* Iliad. ι.

320 *Chelym.* apud Homerum dicto loco.

Etiam arcuissem, sed regi frenis nequit,
Et ira, & ardens hostis, & victoria
Commissa nocti. quicquid indignum, aut ferum
Cuiquam videri potuit, hoc fecit dolor,
Tenebræq́; per quas ipse se irritat furor,
Gladiusq́; felix; cuius infecti semel
Vecors libido est. quicquid euersæ potest
Superesse Troiæ, maneat: exactum satis
Pœnarum, & vltra est. regia vt virgo occidat,
Tumuloq́; donum detur, & cineres riget,
Et facinus atrox cædis, vt thalamos vocem,
Non patiar. in me culpa cunctorum redit.
Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.
PYR. *Nullúmne Achillis præmium manes ferent?*
AG. *Ferent, & illum laudibus cuncti canent,*
Magnumq́; terræ nomen ignotæ audient.
Quòd si leuatur sanguine infuso cinis;
Opima Phrygij colla cædantur gregis,
Fluatq́; nulli flebilis matri cruor.
Quis iste mos est, quando in inferias homo est
Impensus homini? detrahe inuidiam tuo
Odiumq́; patri, quem coli pœnâ iubes.
PYR. *O tumide, rerum dum secundarum status*
Extollit animos: timide, cùm increpuit metus.
Regum Tyranne: iámne flammatum geris
Amore subito pectus, ac Veneris nouæ?
Solúsne toties spolia de nobis feres?
Hac dextrâ Achilli victimam reddam suam:
Quam si negas, retinesq́;, maiorem dabo,
Dignamq́; quam det Pyrrhus. & nimium diu
A cæde nostra regiâ cessat manus,
Paremq́; poscit Priamus. AG. *haud equidem nego*
Hoc esse Pyrrhi maximum in bello decus,
Sæuo peremtus ense quòd Priamus iacet,
Supplex paternus. PYR. *supplices nostri patris,*
Hostesq́; eosdem nouimus. Priamus tamen
Præsens rogauit: tu graui pauidus metu
Nec ad rogandum fortis, Aiaci preces
Ithacoq́; mandas, clusus, atque hostem tremens.
AG. *At non timebat tunc tuus fateor parens,*
Interq́; cædes Græciæ, atque vstas rates,
Segnis iacebat, belli & armorum immemor,
Leui canoram verberans plectro chelym.
PYR. *Tunc magnus Hector arma contemnens tua,*
Cantus

Cantus Achillis timuit: & tanto in metu
Naualibus pax alta Thessalicis fuit.
AG. *Nempe iisdem in istis Thessalis naualibus,*
Pax alta rursus Hectoris patri fuit.
PYR. *Est regis alti, spiritum regi dare.*
AG. *Cur dextra regi spiritum eripuit tua?*
PYR. *Mortem misericors sæpe pro vitâ dabit.*
AG. *At non misericors virgines busto petis.*
PYR. *Iámne immolari virgines credis nefas?*
AG. *Præferre patriam liberis regem decet.* “
PYR. *Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit.*
AG. *Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.* “
PYR. *Quodcunque libuit, facere victori licet.*
AG. *Minimum decet libêre, cui multum licet.*
PYR. *His ista iacta, quos decem annorum graui*
Regno subactos Pyrrhus exoluit iugo.
AG. *Hos Scyros animos? P. scelere quæ fratrū caret.*
AG. *Inclusa fluctu. PY. nempe cognati maris.*
Atrei & Thyestæ nobilem noui domum.
AG. *Ex virginis concepte furtiuo stupro,*
Et ex Achille nate, sed nondum viro.
PYR. *Illo ex Achille, genere qui mundum suo*
Sparsus per omnem, cælitum regnum tenet.
Thetide æquor, vmbras Æaco, cælum Ioue.
AG. *Illo ex Achille, qui manu Paridis iacet.*
PYR. *Quem nec deorum comminus quisquam petiit.*
AG. *Compescere equidem verba, & audacem malo*
Poteram domare: sed meus captis quoque
Scit parcere ensis. potiùs interpres deûm
Calchas vocetur: fata si poscunt, dabo.
Tu qui Pelasgæ vincla soluisti rati,
Morasq́ bellis, arte qui reseras polum,
Cui viscerum secreta, cui mundi fragor,
Et stella longâ semitam flammâ trahens
Dant signa fati: cuius ingenti mihi
Mercede constant ora, quid iubeat Deus
Effare Calcha, nosq́ consilio rege.
CAL. *Dant fata Danais, quo solent precio, viam.*
Mactanda virgo est Thessali busto ducis:
Sed quo iugari Thessalæ cultu solent,
Ionidésve, vel Mycenææ nurus.
Pyrrhus parenti coniugem tradat suo.
Sic ritè dabitur. non tamen nostras tenet
Hæc vna puppes causa. nobilior tuo,

Polyxe-

329 *At nunc misericors.* libri m. s. *non* pro *nunc.*

338 *Hos Scyros animos?* scilicet tam vile regnum, vt eius inopia & humilitas adagio, ἀρχὴ σκυρία originem dederit.

342 *Sed nondum viro.* non abs re hoc dictum est. nam qui à iuuenibus procreantur, non æquè robusti aut perfecti esse solent, ac illi qui gignuntur à viris, auctore Aristotele lib. 7. Politic. cap. 16. quare plerique viros matrimonium ante trigesimum ætatis annum contrahere noluerunt, Aristoteles dicto loco, Plato lib. 6. de Repub. Solon apud Philonem lib. 2. de mundi opificio.

352 *Rati.* quædam membranæ, *ratis.*

361 *Iugari.* matrimonio iungi. metaphora à bubus ducta, qui, quādo idem iugum subeunt, iugantur. ea figura sic vsum comperio Plautum, in Curculione:

—— *iámne ea fert iugum?*

& Horatium;

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice ——

Sanè posset quis suspicari, Senecā allusisse ad morem, quem Seruius & S. Isidorus cōmemorant, sponso & sponsæ iugum imponendi, vnde *Iuga Iuno* Sex. Pompeio; *ζυγία* Dionysio, Musonio & Apuleio, vt rectè sensuerunt Brissonius in lib. singulari de ri. nupt. & M. Anton. Antimachus, teste Alexandro Sardio in libro de moribus gentium. à Nonno etiam Panoplitano Dionysiac. δ'. sic nominatur. Musæus citante & emendante Gerarto Falckenburgio ad dictum locum Nonni cecinit;

ἦν γάμος, ἀλλ' ἀχόρευτος. ἔην λέχος,
ἀλλ' ἄτερ ὕμνων·
οὐ ζυγίην ἥρην &c.

Sic ille magni paruus armenti comes,
Primisq́; nondum cornibus findens cutem,
Ceruice ſubitò celſus, & fronte arduus,
Gregem paternum ducit, ac pecori imperat.
Quæ tenera cæſo virga de trunco ſtetit,
Par ipſa matri tempore exiguo ſubit,
Vmbrasq́; terris reddit, & cælo nemus.
Sic malè relictus igne de magno cinis,
Vires reſumit. eſt quidem iniuſtus dolor
Rerum æſtimator: ſi tamen tecum exigas,
Veniam dabis, quòd bella, poſt hiemes decem,
Totidemq́; meſſes, iam ſenex miles timet,
Aliasq́; clades rurſus, ac nunquam benè
Troiam iacentem. magna res Danaos mouet,
Futurus Hector. libera nos hoc metu.
Hæc vna naues cauſa deductas tenet,
Hic claſsis hæret. néve crudelem putes,
Quòd ſorte iuſſus Hectoris natum petam,
Petiſſem Oreſtem: pátere quod victor tulit.
AN. *Vtinam quidem eſſes nate maternâ in manu,*
Noſſemq́; quis te caſus ereptum mihi
Teneret, aut quæ regio: non hoſtilibus
Confeſſa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præſtricta, non acri latus
Vtrunque flammâ cincta, maternam fidem
Vnquam exuiſſem. nate quis te nunc locus,
Fortuna quæ poſſedit? errore auio
Vagus

540 *Quæ tenera cæſo virga.* hanc virgæ comparationem Naſo quoque non neglexit, inquiens;
Quæ præbet latas arbor ſpaciātib⁹ vmbras,
Quo primū poſita eſt tempore virga fuit:
Tūc poterat manibus ſumma tellure reuelli,
Nunc ſtat in immēſum viribus aucta ſuis.
541 *Matri.* arborem plantarum, quæ ab eius trunco, quaſi pulli, naſcuntur, matrem vocauit, vt Virgilius;
Hîc plantas tenero abſcindens de corpore matrum.
Item; —— *Parnaſſia laurus*
Parua ſub ingēti matris ſe ſubiicit vmbra.
554 *Victor.* Agamemnon. Euripides, in Iphigenia priore.
559 *Præſtricta.* manus ferro præſtringuntur. oculi etiam ſplendore præſtringuntur. quod poſteriùs nolim mutari in præſtinguũtur; cùm propter omnium librorum vnanimem conſenſum: tum quia Nonius ait; Stri-
„ cturæ dicuntur propriè ſcintillæ, quæ de fer-
„ ro feruenti exeunt, quod aut ſtrictè emittan-
„ tur, hoc eſt, celeriter: aut oculos ſuo fulgore
„ præſtringant. Et Aſconius Pedianus, digniſ-
„ ſimus cui credatur in re longè maiori:
„ PRAESTRINGAT aciem. Vel à præſti-
„ giatoribus tranſtulit verbum: vel à tironibus,
„ qui ignari & rudes pugnæ etiam vano armo-
„ rum ſonitu terrentur præſtrictis luminibus.
Si à præſtigiatoribus, præſtringo; non ab antiquo verbo ſtinguo, deducitur. ſi à præſtringo, ſtricturæ; præſtringo, non præſtinguo dicendum. alioquin ſtincturas vel ſticturas diceremus. quod quis ferat?
560 *Latus flamma cincta.* veteres flāmam & ignem ad exprimendum, quod volebant, quæſtionibus adhibuiſſe, ex Martyrum hiſtoriis patet à Prudentio & aliis compoſitis: & Lucretio; *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tædæ.* Iudocus Damhauderius V.C. in praxi rerum crimin. c. 37. num. 18. vt & Ludouic. Carrerius in pract. crimin. pagina 69. num. 10. negant vſpiam in iure alterius tormenti fieri mentionem, quam eius quod funibus fit, cuius exſtat veſtigium l. nullus C. ad leg. Iul. Maieſt. exſtat tamen in iure noſtro eculei, vngularum ſeu fidicularum mentio l. 8. C. de malefic. & mathemat. l. 4. C. ad leg. Iul. Maieſt. l. 16. C. de quæſtion. & malæ manſionis, l. 15. §. quæſtionis, D. de iniur. l. 7. D. depoſ. de qua Furnerius lib. 2. ſelection. c. 1. & Cuiacius lib. 9. obſeruat. c. 37 D. Cyprianus de his quæſtionibus & tormentis agens lib. 2. epiſt. Inciſæ ſint, inquit, leges XII. tabulis & publico ære præfixa
„ iura, præſcriptaque ſint: inter ipſas leges delinquitur, inter iura peccatur: innocentia nec illic, vbi defenditur, re-
„ ſeruatur. Sæuit inuicem diſcordantium rabies: inter togas omnia repleta ſunt litibus, haſta illic & gladius & car-
„ nifex præſto eſt, vngula effodiens, eculeus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus vnum plura ſunt ſupplicia,
„ quàm membra. Iam Ammianus Marcellinus quodam loco ita ſcribit; Intenduntur eculei, expenduntur pondera
„ plumbea, fidiculis & verberibus reſultabant omnia. vngularum etiam Euſebius & Tertullianus meminerunt. Synesius nouit δακτυλήθραν, ποδοστράβην, πιεστήριον, ῥινολαβίδα, ὠτάγραν, χειλοστρόφιον. hæc igitur omnia & ſi qua olim alia fuerunt tormentorum ad verum exculpendum genera, veluti rota, taureæ, hyſtriches, icrion, intelligo in Martiani reſponſo d. l. fin. C. ad leg. Iul. maieſt. & præterea quotieſcunque ſimpliciter de quæſtionibus & tormentis in iure agitur. Ferulam verò & habenam, cuius mentio fit in l. 1. D. ad Syllanian. nõ æquè: quia non tam quæſtionis, quàm ad terrendum loco pœnæ adhibetur. ſed & virgis veritas eruebatur. c. circum celliones 23. q. 1. Carrerium & Damhauderium fortè impulit fidicularum ſignificatio ab Acurſio vbique tradita, & ab Albert. & aliis antiquis iuris interpretibus paſſim, &, quod magis miror, à Cælio antiq lect. lib. 10 c. 5. & Turnebo lib. 4. aduerſar. cap. 3. recepta: cùm ſit alia fidicularum ſignificatio magis vſitata, & propria. Iſidorus lib. 5. etymolog. cap. 27.

Vngulæ dictæ, inquit, quod effodiant. hæ & fidiculæ: quia his rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur. eculeus autem dictus, quòd extendat. Papias etiam in Dictionario scribit; Fidiculæ sunt vngulæ, quibus torquētur in eculeo appensi. quod etiam vetus glossarium confirmat. Hinc apparet, vngulas & fidiculas idem quandoque fuisse. & apparet etiam fidiculas, quando in iure earum mentio occurrit, posse non tantùm pro funibus illis & tendiculis (vt apud Maximum & Tranquillum sumuntur) accipi, sed etiam pro vngulis; & temerè D. Isidorum à nonnullis reprehendi. Porrò, vt nec illud taceam, existimo olim veteres reum primò in eculeo extendisse, deinde fidiculas, postremò ignem & flammam adhibuisse. Patet hoc ex Prudentio, in hymno de Eulalia, vbi non fidiculæ post flammam, sed flamma post vngulas lateri & stomacho applicatur. & in hymno de S. Vincentio, præfectus iubet vinctū retortis bracchiis sursum ac deorsum extendi, scilicet in eculeo; deinde vngulis extentum dissecari. Q. Curtius quoque scribit lib. 6. Philotam post fidiculas lampadibus ardentibus tortum fuisse. Suetonius lib. 3. Excogitauerunt inter genera cruciatus, vt repentè veretris diligatis fidicularum simul vrinæque tormento distenderet. Hodie experientia constat nullum tormenti genus efficacius aut præstantius & minus noxium esse, coacta pluriūm dierum vigilia & somni prohibitione.

Vagus arua lustras, vastus an patriæ vapor
Corripuit artus? sæuus an victor tuo
Lusit cruore? nunquid immanis feræ
Morsu peremtus pascis Idæas aues?
VLYS. *Simulata remoue verba. non facilè est tibi*
Decipere Vlyssem. vicimus matrum dolos,
Etiam dearum: cassa consilia amoue.
Vbi natus est? AN. *vbi Hector? vbi cuncti Phryges?*
Vbi Priamus? vnum quæris, ego quæro omnia.
VLYS. *Coacta dices, spontè quod fari abnuis.*
AN. *Tuta est, perire quæ potest, debet, cupit.*
VLY. *Magnifica verba mors propè admota excutit.*
AN. *Si vis Vlysse cogere Andromacham metu,*
Vitam minare: nam mori votum est mihi.
VLYS. *Verberibus, igne, morte, cruciatu, eloqui*
Quodcunque celas, adiget inuitam dolor,
Et pectore imo condita arcana eruet.
Necessitas plus posse, quàm pietas solet.
Stulta est fides, celare, quod prodas, statim.
AN. *Propone flammas, vulnera, & diras mali*
Doloris artes, & famem, & sæuam sitim,
Variasq; pestes vndique, & ferrum inditum
Visceribus vstis, carceris cæci luem,
Et quicquid audet victor iratus, tumens.
Vt animosa nullos mater admittit metus?
Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor
Consulere paruis liberis Danaos monet.
Post arma tam longinqua, post annos decem.
Minus timerem, quos facit Calchas metus;
Si mihi timerem: bella Telemacho paras.
AN. *Inuita Vlyssi gaudium, ac Danais dabo.*
Dandum est: fatere, quos premis, luctus dolor.
Gaudete Atridæ, tuq; lætifica, vt soles,
Refer Pelasgis: Hectoris proles obit.

563 *Vastus an.* duo li. scr. cōtinent *notus an.*
568 *Vlyssem.* de quo sunt illa Hom. Iliad. γ'.
εἰδὼς παντοίους τε δόλους καὶ μήδεα πυκνά.
& Odyss. α'.
πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω.
Vicimus matris dolos. Thetidis. vide Statij Achilleidem.
577 *Morte, cruciatu.* o.v.l. *mortis cruciatu.* & sanè ridiculum sit, si sententiam spectes, mori volenti mortem minari: mortis verò cruciatum illi minari, hoc est minari per cruentos cruciatuum modos se enecaturum, magis metuendum sit.
580 *Necessitas plus posse, quàm pietas solet.* maxima necessitatis vis est. Aeschylus, in Prometheo vincto,
τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος.
idem;
τέχνη δ' ἀνάγκης ἀσθενεστέρα μακρῷ.
Euripides;
δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.
Simonides;
ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.
Thales, apud Laërtium: ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. Laberius;
Necessitas (cuius cursus transuersi impetū
Voluerunt multi effugere, pauci potuerūt)
Quò me detrusit penè extremis sensibus?
Sallustius, in bello Catilinario: Præterea necessitudo, quæ etiā timidos fortes facit. T. Liuius; Necessitate, quę vltimum ac maximum telum est, fortiores estis. Q. Curtius li. 5. Ignauiam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei causa est. Porrò ex omnium membranarum fine post hunc versum, alium; qui in vulgatis libris ab hoc est sextus ordine, collocandū crediderim exigente sentētia: nēpe;
Necessitas plus posse quàm pietas solet.
Stulta est fides, celare, quod prodas statim.
AN. *Propone flammas, &c.*
583 *Famem.* teste Menandro, famis dolor est maximus. Cicero lib. 5. ad Atticū; Fames, qua nihil miserius est. Homerus Odyss. μ'.
πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

&icircco propter famem licet patri filios suos vendere, l. final. C. de patrib. qui lib. distraxer. Lucas de penna in l. 1. C. de quib. muner. vel præstat. nem. lic. se excus. Ceterum istud famis tormentum hodierno die inter quæstionum genera receptum est à criminalium rerum scriptoribus, Gaudino, de malefic. in tit. de quæstionib. Angel. de malefic. in glos. fama publica, in versic. tortura. Hippol. de Marsil. in l. 1. D. de quæstion. Iacob. de Bellouis. in pract. crimin. tit. de quæstion. Fran. Bruno in tract. de indiciis & tortura, Paullo Grillando in tract. de quæstion. & tortura.

584 *Carceris cæci.* Virgilius;

Respiciunt clausæ tenebris & carcere cæco.

603 *Debita.* iusta.

618 *Alioqui.* de hoc loco Mar. Antonius Muretus lib. 2. variar. lection. cap. 4. iampridem eleganter & copiosè disseruit.

640 *Sedibus sacris.* hoc est, sepulchro. nam sepulchra eorumq; iura, sacra fuisse antiquis docent Paullus Manutius de legibus, & Cælius lib. 17. antiq. lection. vide Claudiũ Guicchiardum lib. de funerib. 1. c. 1. & 3. & lib. 2. c. 2. & patet ex multis legibus per totum penè titulum D. de relig. & sumtib. funerũ, &c. & D. de sepul. viol. adeò vt mortuum in locum suum purum inferendo, locus ille religiosus factus, l. 6. §. religiosum. D. de rerum diuis. §. religiosum, eod. tit. instit. nullius efficiatur, l. 1. in princ. D. & §. nullius. instit. dic. titulo: sic vt eius dominium nullus vindicare queat: ius tamen eius ad illum, in cuius fundo est sepulchrum, vel inferentem eiusq; heredes omnemque familiam pertinet, vt latè docet Ioan. Robertus Aurelius lib. 1. recept. iur. ciuil. lection. cap. 5.

VLYS. *Et esse verum hoc, qua probas Danais fide?*
AN. *Ita quod minari maximum victor potest,*
Contingat, & me fata maturo exitu
Faciliq; soluant, ac meo condant solo,
Et patria tellus Hectorem leuiter premat:
Vt luce caret, vt inter exstinctos iacet,
Datusq; tumulo debita exanimis tulit.
VL. *Expleta fata stirpe sublatâ Hectoris,*
Solidamq; pacem lætus ad Danaos feram.
Quid agis Vlysse? Danaidæ credent tibi,
Tu cui? parenti: fingit an quicquam parens,
Nec abominandæ mortis auspicium pauet?
Auspicia metuunt, qui nihil maius timent.
Fidem alligauit iureiurando suam.
Si peierat, timere quid grauius potest?
Nunc aduoca astus anime, nunc fraudes, dolos,
Et totum Vlyssem: veritas nunquam latet.
Scrutare matrem: mæret, illachrymat, gemit,
Et huc & illuc anxios gressus refert,
Missasq; voces aure sollicita excipit.
Magis hæc timet, quàm mœret: ingenio est opus.
Alios parentes alloqui in luctu decet:
Tibi gratulandum est, misera, quòd nato cares;
Quem mors manebat sæua, præcipitem datum
E turre, lapsis sola quæ muris manet.
AN. *Reliquit animus, membra quatiuntur, labant,*
Torpetq; vinctus frigido sanguis gelu.
VL. *En tremuit hac, hac parte quærenda est mihi:*
Matrem timor detexit. iterabo metum.
Ite ite celeres, fraude maternâ abditum
Hostem Pelasgi nominis, pestem vltimam,
Vbicunque latitat, erutam in medium date.
Benè est, tenetur: perge, festina, attrahe.
Quid respicis, trepidasq; ? iam certè perit.
AN. *Vtinam timerem, solitus ex longo est metus.*
Dediscit animus serò, quod didicit diu.
VL. *Lustrale quoniam debitum muris puer*
Sacrum antecessit, nec potest vatem sequi
Meliore fato raptus: hoc Calchas ait
Modo piari posse redituras rates;
Si placet vndas Hectoris sparsi cinis,
Ac tumulus imo totus æquetur solo.
Nunc ille quoniam debitam effugit necem;
Erit admouenda sedibus sacris manus.

AN.

A. *Quid agimus? animũ distrahit geminus timor,*
Hinc gnatus, illinc coniugis cari cinis.
Pars vtra vincet? testor immites deos;
Deosq́ veros, coniugis manes mei;
Non aliud Hector in meo nato mihi
Placere, quàm te: viuat, vt possit tuos
Referre vultus. prorutus tumulo cinis
Mergetur? ossa fluctibus spargi sinam
Disiecta vastis? potius hic mortem oppetat.
Poteris nefandæ deditum mater neci
Videre? poteris celsa per fastigia
Missum rotari? potero, perpetiar, feram,
Dum non meus post fata victoris manu
Iactetur Hector. hic suam pœnam potest
Sentire, at illum fata iam in tuto locant.
Quid fluctuaris? statue, quem pœnæ extrahas.
Ingrata dubitas? Hector est illinc tuus.
Erras, vtrinque est Hector: hîc sensu potens,
Forsan futurus vltor exstincti patris.
Vtrique parci non potest, quídnam facis?
Serua è duobus anime, quem Danai timent.
VL. *Responsa peragam, funditus busta eruam.*
AN. *Quæ vẽdidistis?* VL. *pergã, & è summo aggere*
Traham sepulchra AN. *cælitum appello fidem,*
Fidemq́ Achillis. Pyrrhe, genitoris tui
Munus tuere. VL. *tumulus hic campo statim*
Toto iacebit. AN. *fuerat hoc prorsus nefas*
Danais inausum: templa violastis, deos
Etiam fauentes: busta transierat furor.
Resistam, inermes offeram armatis manus:
Dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
Turmas Amazon strauit: aut qualis deo
Percussa Mænas, entheo. siluas gradu
Armata thyrso terret, atque expers sui
Vulnus dedit, nec sensit: in medios ruam,
Tumuloq́ cineris socia defenso cadam.
VL. *Cessatis? & vos flebilis clamor mouet?*
Furorq́ cassus feminæ? iussa ocyus
Peragite. AN. *me me sternite hîc ferro prius.*
Reuelle Auernum: rumpe fatorum moras.
Molire terras, Hector; vt Vlyssem domes,
Vel vmbra satis es. arma concussit manu:
Iaculatur ignes: cernitis Danai Hectorem,
An sola video? VL. *funditus cuncta erue.*

661 *Serua è duobus anime, quem Danai timent.* variant libri antiq. sunt in quibus legitur; *Serua è duobus illum quem Danai timent.* in aliis continetur; *Serua è duobus malum, quod Danai timent.*

663 *Quæ vendidistis?* Græci vendiderant Priamo non ipsum sepulchrum, sed locum sepulchro ædificando destinatum. hoc est, nõ superficiem, sed solum, loquor more iurisconsultorum, quorũ superficies alia est à superficie mathematicorum, id est, lata extremitate corporis. Iurisconsultis enim superficies est terræ superior pars, faciesq́ue cuiusq; rei quæ oculis cernitur: etiamsi profunditatem habeat. auctore Vaconio lib. 2. declarat. iur. cap. 82. Tu vide Brissonium de verb. significat. lib. 17. pag. 558. & 578. Scaligerum, in Idæa cap. 5.

668 *Deos Etiam fauentes.* propter Palladẽ hoc dicit, in cuius æde Aiax Oileus Cassandram stuprauerat.

673 *Percussa.* vnus lib. scriptus, *perculsa.*

AN. *Quid agis? ruinâ mater & gnatũ & virum*
Prosternis vnâ: forsitan Danaos prece
Placare poteris: conditum elidet statim
Immane busti pondus: intereat miser,
Vbicunque potius, ne pater gnatum obruat,
Prematq; patrem gnatus. ad genua accido
Supplex Vlysse, quamq; nullius pedes
Nouere dextram, pedibus admoueo tuis:
Miserere matris, & preces placidus pias
Patiensq; recipe: quoq; te celsum altius
Superi leuarunt, mitius lapsos preme.
Misero datur, quodcunque fortunæ datur.
Sic te reuisat coniugis sanctæ torus,
Annosq; dum te recipit, extendat suos
Laërta: sic te iuuenis excipiat tuus,
Et vota vincens vestra felici indole,
Aetate auum transcendat, ingenio patrem.
Miserere matris: vnicum afflictæ mihi
Solamen hic est. VLYS. *exhibe gnatum, & roga.*

699 *Iuuenis.* Telemachus. nam Telegonum nondum genuerat.

ANDROMACHA.

Anapæstici.

Huc è latebris procede tuis,
Flebile matris furtum miseræ.
Hic puer, hic est terror, Vlysse
Mille carinis. submitte manus,
Dominiq; pedes supplice dextrâ
Stratus adora: nec turpe puta,
Quicquid miseros fortuna iubet:
Pone ex animo reges atauos,
Magniq; senis iura per omnes
Inclita terras. excidat Hector,
Gere captiuum, positoq; genu,
Si tua nondum funera sentis,
Matris fletus imitare tuæ.
Vidit pueri regis lachrymas
Et Troia prior, paruusq; minas
Trucis Alcidæ flexit Priamus.
Ille, ille ferox, cuius vastis
Viribus omnes cessere feræ;
Qui perfracto limine Ditis
Cæcum retro patefecit iter,
Hostis parui victus lachrymis;
Suscipe, dixit, rector habenas,

718 *Prior.* hoc est, prius, veluti, *serus*, pro *serò*.

Patrioq́; sede celsius solio,
Sed sceptra fide meliore tene.
Hoc fuit, illo victore capi.
Discite mites Herculis iras.
An sola placent Herculis arma?
Iacet ante pedes, non minor illo
Supplice, supplex, vitamq́; petit.
Regnum Troiæ, quocunque volet,
Fortuna ferat.

VLYSSES. ANDROMACHA. ASTYANAX.

VL. *Matris quidem me mæror attonitæ mouet:*
Magis Pelasgæ me tamen matres mouent;
Quarum iste magnos crescit in luctus puer.
AN. *An has ruinas vrbis in cinerem datas*
Hic excitabit? hæ manus Troiam erigent?
Nullas habet spes Troia, si tales habet.
Non sic iacemus Troes, vt cuiquam metus
Poßimus esse. spiritus genitor facit?
Sed nempe tractus ipse post Troiam pater
Posuisset animos, magna quos frangunt mala.
Si pœna petitur; quæ peti grauior potest?
Famulare collo nobili subeat iugum:
Seruire liceat. aliquis hoc regi negat?
VL. *Non hoc Vlysses, sed negat Calchas tibi.*
AN. *O machinator fraudis, ô scelerum artifex,*
Virtute cuius bellicâ nemo occidit,
Dolis & astu maleficæ mentis iacent
Etiam Pelasgi. vatem & insontes deos
Prætendis? hoc est pectoris facinus tui.
Nocturne miles, fortis in pueri necem.
Iam solus audes aliquid, & claro die.
VL. *Virtus Vlyßis nota Danais est satis,*
Nimisq́; Phrygibus: non vacat vanis diem
Conterere verbis: anchoras claßis legit.
AN. *Breuem moram largire, dum officium parens*
Gnato supremum reddo, & amplexu vltimo
Auidos dolores satio. VL. *misereri tui*
Vtinam liceret. quod tamen solùm licet,
Tempus moramq́; dabimus, arbitrio tuo
Implere lachrymis: fletus ærumnas leuat.
AN. *O dulce pignus! ô decus lapsæ domus,*
Summumq́; Troiæ funus! ô Danaûm timor?

727 *Fide meliore.* quàm pater tuus Laomedon.

746 *Collo nobili.* sic Euripides, in Helena;
φασὶ βρόχῳ γ' εὐγενῆ δέρην,&c.
Epitetum hoc additum vim habet. nam, vt ait Attius,
Is demum miser est, cuius miserias nobilitas nobilitat.

752 *Etiam Pelasgi.* Iphigenia, Palamedes, Aiax Telamonius.

758 *Legit.* o.v.l. *legat.* continent.
761 *Misereri tui.* duo m.s. habent *miserere.* nec veró id exemplo caret. Attius in Athamante.
Atque ita de illis merui, vt iure hæc numquam misererent mala.
Ennius in Hecubâ;
Miserete anuis, date ferrum, qui me anima priuem.
764 *Fletus ærumnas leuat.* Ouidius;
Expletur lachrymis, egeriturq́; dolor.
Hieron. Cardanus, in libris de subtilitate, scripsit nonnullis lethale fuisse fletum continere, neque dolori suo indulgere.

770 *Non tu.* hæc vota Andromachæ conueniunt, quæ vbique fingitur mulier virilis animi & nomini suo respondens: talia etiam Theodosius Honorio, apud Claudianum de tertio consulat. Honorij A. & filio suo Telamonius Aiax optat, apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Sed quæ sequuntur muliebria sunt; iis tamen quæ nutricula Flacci lib. 1. epist. alumno optat suo nonnihil grauiora.

777 *Solemne referens Troici lustri sacrum.* scilicet ludorum qui postea Troiani vocati fuerunt, & à Virgilio 5. Aeneid. & Suetonio lib. 1. describuntur.

780 *Concitos cornu modos.* Phrygios modos, de quibus loquitur, meritò concitos nominat. quia tam erant concitati, vt iis homines ad furorem, non ad hilaritatem commouerentur, si quidem Aristoteli lib. 8. Politicorum, & Galeno lib 5. sententiarum Hippocratis & Platonis credimus. de his sunt Telestæ Selinuntij hi versus:

> πρῶτοι παρὰ κρητῆρας Ἑλλάνων ἐν αὐλοῖς
> συνοπαδοὶ Πέλοπος ματρὸς ὀρείας
> Φρύγιον ἄεισαν νόμον,
> τοὶ δ᾽ ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
> κρέκον Λύδιον ὕμνον.

781 *Saltatu.* Phrygio, de quo ait Euripides in Troadib.

> Λίβυς τε λωτὸς ἐκτύπει,
> Φρύγιά τε μέλεα. παρθένοι
> δ᾽ ἄειρον ἀνὰ κρότον ποδῶν
> βόαν τ᾽ ἔμελπον εὔφρον᾽.

782 *O morte dira tristius lethi genus.* Oedipi actu 1. dixit;

> *O dira noui facies lethi*
> *Grauior letho ——*

Sic Martialis:

> *Tristius est letho lethi genus ——*

790 *Quid meos retines sinus.* conueniunt hæc cum illis Euripideis;

> τί μου δέδραξαι χερσὶ, κἀνδέχῃ πέπλων;

797 *Talis è nostro sinu.* comparatio ista prius fuit vsurpata ab Euripide, apud quem Polyxena:

> σκύμνον γάρ μ᾽ ὥστ᾽ οὐρεσιθρέπταν
> μόσχον, δειλαία δειλαίαν
> εἰσόψει χειρὸς ἀναρπαστάν.

813 *Quæ.* velim hunc chorum diligenter comparari cum exactissima Græciæ descriptione, quā composuit Nicolaus Sophianus.

818 *Iolchos.* Græci libri plerique docent scribendum *Iolcos*. Steph. *iolchos*. maris domitrix dicitur, propter Iasonem Argonautarum ducem.

820 *Tricce.* ex Homero, Stephano, Strabone, & Ptolomæo scribas *Tricce*. Porphyrius in libro de Responsis, citante Eusebio lib. 3. de præparat. euangelica: Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω

Genitricis ô spes vana! cui demens ego
Laudes parentis bellicas, annos aut
Medios precabar: vota destituit Deus.
Iliaca non tu sceptra regali potens
Gestabis aulâ, iura nec populis dabis,
Victasq́ gentes sub tuum mittes iugum;
Non Graia cædes terga, non Pyrrhum trahes;
Non arma tenerâ parua tractabis manu,
Sparsasq́ passim saltibus latis feras
Audax sequêris; nec stato lustri die
Solenne referens Troici lustrì sacrum,
Puer citatas nobilis turmas ages:
Non inter aras mobili velox pede,
Reuocante flexo concitos cornu modos,
Barbarica prisco templa saltatu coles.
O morte dirâ tristius lethi genus!
Flebilius aliquid Hectoris magni nece
Muri videbunt. VL. *rumpe iam fletus parens.*
Magnus sibi ipsi non facit finem dolor.
A. *Lachrymis Vlysse parua, quā petimus, mora est.*
Concede paruos vt meâ condam manu
Viuentis oculos. occidis paruus quidem,
Sed iam timendus. Troia te exspectat tua.
I, vade, liber liberos Troas vide.
AST. *Miserere mater.* AN. *quid meos retines sinus,*
Manusq́ matris? cassa præsidia occupas.
Fremitu leonis qualis audito tener
Timidum iuuencus applicat matri latus:
At ille sæuus matre summota leo,
Prædam minorem morsibus vastis premens
Frangit, vehitq́: talis è nostro sinu
Te rapiet hostis. oscula, & fletus puer,
Lacerosq́ crines excipe, & plenus mei
Occurre patri: pauca maternæ tamen
Perfer querelæ verba; si manes habent
Curas priores, nec perit flammis amor:
Seruire Graio pateris Andromachen viro
Crudelis Hector? lentus & segnis iaces?
Rediit Achilles. sume nunc iterum comas,
Et sume lachrymas, quicquid è misero viri
Funere relictum est. sume, quæ reddas tuo
Oscula parenti. matris hanc solatio
Relinque vestem, tumulus hanc tetigit meus,
Manesq́ cari: quicquid hîc cineris latet,

Seru-

Scrutabor ore. VL. *nullus est flendi modus.*
Abripite properè classis Argolicæ moram.

CHORVS.

Sapphici.

Quæ vocat sedes habitanda captas?
Thessali montes, & opaca Tempe,
An viros tellus dare militares
Aptior Phthie? meliorq; fætu
Fortis armenti lapidosa Trachyn?
An maris vasti domitrix Iolcos?
Vrbibus centum spaciosa Crete?
Parua Gortyne, sterilisq; Trice?
An frequens ruscis leuibus Methone;
Quæ sub O Etæis latebrosa siluis
Misit infestos Troiæ ruinis
Non semel arcus?
Olenos tectis habitata raris
Virginis Pleuros inimica diuæ?
An lati maris sinuosa Træzen?
Pelion regnum Protei superbum
Tertius cælo gradus? hic recumbens
Montis exesi spaciosus antro
Iam trucis Chiron pueri magister.
Tinnulas plectro feriente chordas,
Tunc quoque ingentes acuebat iras
Bella canendo.
An ferax varij lapidis Carystos?
An premens litus maris inquieti
Semper Euripo properante Chalcis?
Quolibet vento faciles Echinæ?
An carens nunquam Gonoessa vento?
Quæq; formidant Borean Enispæ?
Atticâ pendens Peparethos ora?
An sacris gaudens tacitis Eleusis?
Nunquid Aiacis Salamina veri?
An ferâ notam Calydona sæuâ?
Quásve perfundit subiturus æquor

Segni-

θεὸς, &c. eodem modo scriptum est in Heliodori ἀπολλυκους ad Nicomachum, si non est mendosus Galeni contextus lib. 2. antidotorum. Domitius Calderinus in Commentario super Statium, Triccen cum Trachyne confundit: sed vel ex hoc Senecæ loco, eas separantis, manifestissimè refellitur: ideoque meritò ab Hermolao, in emendationibus Plinianis, fuit reprehensus.

824 *Non semel.* semel tantùm misit: sed iidem arcus bis Troiæ infesti fuerunt.

826 *Inimica diuæ?* Dianæ, cuius ira aprum Calydoniis immisit.

828 *Pelion regnum Protei superbum.* Proteus enim in Thessalia & Thracia regnauit, quemadmodum in Aegypto. Izacius in Lycophronis Cassandram; Πρωτεὺς Ποσειδῶνος υἱὸς, τῷ γένει Αἰγύπτιος, εἰς Φλέγραν τῆς Παλλήνης ἐκ Θράκης ἐλθὼν, ἐξ Αἰγύπτου Τορώνην γαμεῖ ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες Τμῶλος καὶ Τηλέγονος, οἱ καταπαλαίοντες τοὺς ξένους ἀνῄρουν. τὴν ξενοκτονίαν μὴ φέρων ὁ Πρωτεὺς, ηὔξατο τῷ αὐτοῦ πατρὶ Ποσειδῶνι, πάλιν καταστῆσαι αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ δὲ ὑπακούσας αὐτοῦ, σπήλαιον ἐκ τοῦ χάσματος τῆς Παλλήνης ποιήσας ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, οὕτως διήγαγεν αὐτὸν ἀβρόχως μέχρι Αἰγύπτου. quem locum mihi indicauit Fr. Sanctius meus, homo doctissimus & humanissimus. vide Lilium Syntagm. 5.

830 *Montis exesi.* Chironis antrum describens Papinius, ait;

Longæuum Chirona petit. domus ardua montem
Perforat & certo suspendit Pelion arcu:
Pars exhausta manu, partem sua ruperat ætas.

833 *Tunc quoque ingẽtes acuebat iras Bella canendo.* Papinius in Achilleide de eadẽ re;

Elicit extremo chelym, & solantia curas
Fila mouet, leuiterq; expertas pollice chordas
Dat puero: canit ille libens ingentia laudũ
Semina, &c.

ingentes iras dicit, propter iracundiam Achillis, vnde Ilias Homeri inchoatur.

835 *Varij lapidis.* nonnulli m. s. habent *rari lapidis.* Carystos, teste Plinio, priùs Chalcodoris dicta est, si Ephoro credimus; sin Callidemo apud Solinũ, Chalcis. sed eas separat poëta noster hoc choro. subiungit enim;

Semper Euripo properante Chalcis.

838 *Echidnæ.* m. s. *echinæ.* & ἐχίνας appellant Homerus, Callimachus, Euripides, Strabo; &, quem in compendium redegit Hermolaus Byzantius grammaticus, Stephanus περὶ πολέων. 839 *Genoessa.* lege *Gonoëssa*, ex Homero, qui alto loco sitam scribit: ideo noster ait; ——*nunquam carens Gonoessa vento.* 840 *Formidant Borean Enispæ.* iccirco Homerus Iliad. β'. è quo multa in hunc chorũ translata sunt; —— καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην. 843 *Veri.* vel quia eius nomini exitus vitæ bellè respondit: vel recti & veracis minimeque soliti mentiri; qualem Aiacem Telamonium vbique pingit Homerus. dicit porrò, Salamina Aiacis, quia Aiax Telamonius in illa insula natus sit, vt, ex Aretade Cnidio, Plutarchus in Parallelis memorat.

853 *Sparte.* odio Helenæ, quæ Spartana fuit, negat se Spartam proficisci velle.
854 *Pelopis Mycenæ.* hoc & proximè præcedenti versu ad Ouidij locum respexit;

Argosq; & Sparte Pelopeiadesq; Mycenæ.

856 *Nocens saxis Ithace.* saxosam enim & asperam esse Ithacam Homericus Telemachus Menelao affirmat. Cicero etiam, de Oratore, sic scribit, Ithacam illam in asperrimis saxis tanquam nidulum affixam. Marius Niger Geograph. lib. 11. tradit eam hodie vocari; *val de Compagno*. Sophianus autem appellat *Compare*, vt testatur Ortelius in Theatro orbis. adeo hodierna regionum nomina incerta sunt.

862 *Auspice.* Romanos constat nihil néque priuatim neque publicè inauspicato gessisse. quo ex more, inquit, post Ciceronem Valerius Maximus, nuptiis auspices interponũtur. Lucanus de nuptiis Catonis & Martię;

Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.

quem locum Sulpitius non satis videtur intellexisse. hunc morem Gręcis quoque familiarem fuisse præter Senecam hic, docet Claudianus;

—— hac auspice tæda
OEdipodem matri, natæ iunxère Thyestem.

Porrò de hac re copiosè & eleganter illustrissimus Cardinalis Gabriel Paleottus libro de spuriis & nothis cap. 4.

Helena. Stasimus, Pausanias & Higynus Helenæ matrem Nemesim vocant: Homerus, Theocritus, Euripides, Theon Arati scholiastes & Ouidius Ledam nominant; quæ contraria non sunt. cùm Bassus, in Germanicum, Lactantius lib. 1. de falsa religione, & Crates tradiderint Ledam mortuã Nemesis nomen assumsisse. Apollodorus lib. 3. bibliot. credit Nemesim à Ioue adamatam, cùm periculi euitandi causa in anserem se mutasset, à Ioue, qui cygni formam induerat, compressam, & eo compressu grauidam decimo post mẽse ouum peperisse, quod Ledæ custodiendum tradiderit: inde natam Helenam; quæ quia à Leda educabatur pro sua, Ledæ filia dicta fuit. Clearchus, in amatoriis, teste Athenæo lib. 2. cap. 17. prodidit Helenam in cœnaculis, quæ ὠὰ dicebantur, educatã fuisse: vnde fabula Helenam ouo prognatam. quod tamen Lucianus in Gallo, quia Helena olorinum collum, candidum habuerit & oblongum, putat confictum. Ridicula etiam est Melissi Euboici fabulæ istius interpretatio, quam Fulgentius lib. 2. Mytholog. refert. Magis etiam ridiculum Neoclis Grotoniatę commentum, cecidisse ouum è luna, è quo Helena nata sit, & mulieres lunares oua parere, è quibus nati ceteros homines quin-

Segnibus terras Titaressos vndis,
Bessan & Scarphen? Pulon an senilem?
Pharin, an Pisam Iouis, & coronis
Elida claram?
Quolibet tristis miseras procella
Mittat, & donet cuicunque terræ:
Dum luem tantam Troiæ atque Achiuis
Quæ tulit, Sparte, procul absit, absit
Argos, & sæui Pelopis Mycenæ;
Neritos paruâ breuior Zacyntho,
Et nocens saxis Ithace dolosis.
Quod manet fatum, dominusq; quis te
Aut quibus terris Hecube videndam
Ducet? in cuius moriere regno?

ACTVS QVARTVS.

HELENA. ANDROMACHA. HECVBA.

HE. *Quicunque hymen funestus illætabilis,*
Lamenta, cædes, sanguinem, gemitus habet;
Est auspice Helena dignus. euersis quoque
Nocere cogor Phrygibus. ego Pyrrhi toros
Narrare falsos iubeor, ego cultus dare,
Habitusq; Graios: arte capietur meâ,
Meaq; fraude concidet Paridis soror.
Fraudetur. ipsi leuius hoc equidem reor.
Optanda mors est, sine metu mortis, mori.
Quid iussa cessas agere? ad auctorem redit
Sceleris coacti culpa. Dardaniæ domus
Generosa virgo, melior afflictos Deus
Respicere cœpit, teq; felici parat
Dotare thalamo: tale coniugium tibi
Non ipsa sospes Troia, non Priamus daret.
Nam te Pelasgæ maximum gentis decus
Ad sancta lecti iura legitimi petit,
Cui regna campi lata Thessalici iacent.
Te magna Tethys, teq; tot pelagi deæ,
Placidumq; numen æquoris tumidi Thetys
Suam vocabunt: te datam Pyrrho socer
Peleus nurum vocabit, & Nereus nurum.
Depone cultus squallidos, festos cape.
Dedisce captam. deprime horrentes comas,
Crinemq; doctâ patere distingui manu.

Hic forsitan te casus excelso magis
Solio reponet: profuit multis capi.
AN. *Hoc deerat vnum Phrygibus euersis malum,*
Gaudere. flagrant strata passim Pergama.
O coniugale tempus! an quisquam audeat
Negare, quisquam dubius ad thalamos eat;
Quos Helena suadet? pestis, exitium, lues
Vtriusque populi, cernis hos tumulos ducum;
Et nuda totis ossa quæ passim iacent
Inhumata campis? hæc hymen sparsit tuus.
Tibi fluxit Asiæ, fluxit Europæ cruor:
Cùm dimicantes læta prospiceres viros,
Incerta voti, perge, thalamos appara.
Tædis quid opus est? quidve solenni face?
Quid igne? thalamis Troia prælucet nouis.
Celebrate Pyrrhi Troades connubia,
Celebrate: digni planctus & gemitus sonent.
HEL. *Ratione quamuis careat, & flecti neget*
“ *Magnus dolor, sociosq; nonnumquam sui*
“ *Mœroris ipsos oderit: caussam tamen*
Possum tueri iudice infesto meam.
Grauiora passa luget Andromacha Hectorem,
Et Hecuba Priamum: solus occultè Paris
Lugendus Helenæ est. durũ & inuisum & graue
Seruitia ferre: patior hoc olim iugum “ *(est* “
Annis decem captiua. prostratum Ilium est,
Versi penates; perdere est patriam graue:
Grauius timere. vos leuat tanti mali
Comitatus: in me victus & victor furit.
Quam quisque famulam traheret, incerto diu
Casu pependit: me meus traxit statim
Sine sorte dominus. caussa bellorum fui,
Tantæq; Teucris cladis. hoc verum puta,
Spartana puppis vestra si secuit freta:
Sin rapta Phrygiis præda remigibus fui,
Deditq; donum iudici victrix dea;
Ignosce Paridi. iudicem iratum mea
Habitura caussa est. ista Menelaum manent
Arbitria. nunc hanc luctibus paulum tuis,
Andromacha, omissis flecte. vix lachrymas queo
Retinere. AN. *quantum est, Helena quod lachrymat, malum!*
Cur lachrymat autem? fare quos Ithacus dolos,
Quæ scelera nectat: vtrum ab Idæis iugis
Iactan-

quies & decies proceritate excedant, auctore Herodoto Heracleote. hæc partim ab aliis accepi, partim addidi de meo.

868 *Optanda mors est, sine metu mortis mori.* huc spectat quod de Iulio Cæsare his verbis traditur à Suetonio lib. 1. Illud planè “ inter omnes constitit, talem ei mortem pene “ ex sententia contigisse. nam & quondã cùm “ apud Xenophontem legisset Cyrum vltima “ valetudine mãdasse quædam de funere suo, “ aspernatus tam lentum mortis genus, subi- “ tam sibi celeremq; optauerat, & pridie quàm “ occideretur, in sermone super cænam nato “ apud M. Lepidum, quísnam esset vitæ finis “ commodissimus, repentinum inopinatumq; “ prætulerat. hoc ergo mortis genus præoptauerat Cæsar.

869 *Ad auctorẽ.* m. s. nonnulli *ad auctores.*
Coacti. noster, in Thyeste;
Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.
Mimographus;
Malum consilium consultori pessimum.
vbi notandum, consultoris nomẽ pro eo qui dat consilium esse positum; cùm frequentius ponatur, pro eo qui consilium accipit. Horat.
—— *consultor vbi ostia pulsat.*

875 *Nam te.* in nonnullis v. l. legitur *iam te.*

879 *Æquoris tumidi.* Ouidius;
Obstitit inceptis tumidum iuuenilibus æquor.

887 *Hoc deerat.* hæc verba quibusdam in m. s. Polyxenæ potiùs, quàm Andromachæ tribuuntur. sed infrà, Helena ostendit Andromachæ verba fuisse.

896 *Prospiceres viros.* Iliad. γ'.

902 *Ratione quamuis, &c.* auctor est Plutarchus in orat. consolatoria omnium animi perturbationum grauissimum esse dolorem: eúmque tradit Aristoteles lib. 6. ethic. cap. 5. iudicium rectamque existimationem ad res gerendas corrumpere atque peruertere. eaq; est huius Senecæ loci ratio, quemadmodum & alterius vbi ait, Leuis est dolor qui consilium capere potest.

Iactanda virgo est, arcis an celsæ edito
Mittenda saxo? num per has vastum in mare
Voluenda rupes, latere quas scisso leuat
Altum vadosos Sigeon spectans sinus?
Dic, fare, quicquid subdolo vultu tegis.
Leuiora mala sunt cuncta; quàm Priami gener,
Hecubæq; Pyrrhus. fare, quam pœnam pares,
Exprome, & vnum hoc deme nostris cladibus,
Falli, paratas perpeti mortem vides.
HEL. *Vtinam iuberet me quoque interpres deûm*
Abrumpere ensé lucis inuisæ moras,
Vel Achillis ante busta, furibundâ manu
Occidere Pyrrhi, fata comitantem tua
Polyxena miseranda; quam tradi sibi,
Cineremq; Achilles ante mactari suum,
Campo maritus vt sit Elysio, iubet.
AN. *Vide vt animus ingens, lætus audierit necem.*
Cultus decoros regiæ vestis petit,
Et admoueri crinibus patitur manum.
Mortem putabat illud, hoc thalamos putat.
At misera luctu mater audito stupet,
Labefacta mens succubuit. assurge, alleua
Animum, & cadentem misera firma spiritum.
Quâm tenuis animæ vinculo pendet leui!
Minimū est, quod Hecubam facere felicem potest.
Spirat, reuixit. prima mors miseros fugit.
HEC. *Adhuc Achilles viuit in pœnas Phrygum?*
Adhuc rebellat? ô manum Paridis leuem.
Cinis ipse nostrum sanguinem, ac tumulus sitit.
Modò turba felix latera cingebat mea,
Lassabar in tot oscula, & in totum gregem
Diuidere matrem. sola nunc hæc est super,
Votum, comes, leuamen, afflictæ quies.
Hæc totus Hecubæ fœtus, hac solâ vocor
Iam voce mater. dura & infelix age
Elabere anima: denique hoc vnum mihi
Remitte funus. irrigat fletus genas,
Imberq; victo subitus è vultu cadit.
Lætare, gaude gnata; quàm vellet tuos
Cassandra thalamos, vellet Andromache tuos!
AN. *Nos Hecuba, nos nos Hecuba lugendæ sumus.*
Quas mota classis huc & huc sparsas feret,
Hanc cara tellus sedibus patriis teget.
HEL. *Magis inuidebis, si tuam sortem scias.* AN.

944 *Viden' animus ingens.* in Hecuba Euripidis ait Polyxena;

καὶ σὲ μὲν μᾶτερ δύστανε
κλαίω πανοδύρτοις θρήνοις.
τὸν ἐμὸν δὲ βίον, λώβαν, λύμαν
τ' οὐ μετακλαίομαι. ἀλλὰ θανεῖν μοι
ξυντυχία κρείσσων ἐκύρησεν.

965 *E vultu cadit.* Hecuba apud Euripidem dicto loco idem ait.
& apud Ennium, in Andromacha;

Vide hinc, meæ inquam lachrumæ guttatim cadunt.

971. *Scias.* o.v.l. *scies.*

986 *Armis Achillis.* quæ Vlysses iudicio obtinuerat.

989 *Hectoris spolium feret.* spolium est quod corpori hærens, & corpus quodammodo vestiens, corpori detrahitur. suprà in Herc. Fur.

Illic quæ viduis gentibus imperat.
Aurato religans ilia baltheo,
Detraxit spolium nobile corpori.

Vlpianus in l 6. D. de bon. damnator. spolia definit, quibus quis indutus est, cùm ad supplicium ducitur. Ideo Hecuba se, quæ Hectorem vtero clausum gestauerat, Hectoris spolium vocat. simile ferè est quod ad Claudianum lib. 2. in Rufin. notaui, in notis meis pag. 25. ibi;

AN. *An aliqua pœnæ pars meæ ignota est mihi?*
HEL. *Versata dominos vrna captiuis dedit.*
AN. *Cui famula tradar, ede: quem dominum voco?*
HEL. *Te sorte primâ Scyrius iuuenis tulit.*
AN. *Cassandra felix, quam furor sorte eximit,*
Phœbusq́. HEL. *regū hanc maximus rector tenet.*
HEC. *Estne aliquis, Hecubam qui suam dici velit?*
HEL. *Ithaco obtigisti preda nolenti breuis.*
HEC. *Quis tam impotēs, ac dirus, & iniquæ ferus*
Sortitor vrnæ, regibus reges dedit?
Quis tam sinister diuidit captas Deus?
Quis arbiter crudelis, & miseris grauis?
Eligere dominos nescit, & sæuâ manu
Dat iniqua miseris fata. quis matrem Hectoris
Armis Achillis miscet? ad Vlyssem vocor.
Nunc victa, nunc captiua, nunc cunctis mihi
Obsessa videor cladibus: domini pudet,
Non seruitutis: Hectoris spolium feret,
Qui tulit Achillis. sterilis, & sæuis fretis
Inclusa tellus, num capit tumulos meos?
Duc, duc Vlysse: nil moror. dominum sequor,
Me mea sequentur fata. non pelago quies
Tranquilla veniat, sæuiat ventis mare,
Et bella, & ignis, & mea, & Priami mala:
Dumq́ ista venient, interim hæc pœna in loco est.
Sortem occupaui, præmium eripuit mihi.
Sed incitato Pyrrhus accurrit gradu,
Vultuq́ toruo. Pyrrhe quid cessas? age
Reclude ferro pectus, & Achillis tui
Coniunge soceros. perge mactator senum,
Et hic decet te sanguis. abreptam trahite,
Maculate superos cæde funestâ deos,
Maculate manes. quid precer vobis? precor
His digna sacris æquora. hoc classi accidat
Toti Pelasgæ, ratibus hoc mille accidat;
Meæ precabor, cùm vehar, quicquid rati.

CHORVS.

Sapphici.

Dulce mœrenti populus dolentum,
Dulce lamentis resonare gentes.
Lenius luctus lachrymæq́ mordent,
Turba quas fletu simili frequentat.
Semper ab semper dolor ipse magnus

Flexilis inductis animatur lamina membris.

quam lectionem Pulmannus in contextum recipere debebat.

993 *Sequentur.* melius in m.s. legitur *sequantur*, vt apparet ex sequentibus.

996 *Interim hæc pœna in loco est.* omnes libri impressi ita habent: scripti verò; *interim hoc pœna in loco est.* fuit tempus cùm credidi posse reponi; *interim hoc pœna loco est.* hac sententia; Interim dum ista mala eos manent & ceruicibus eorum, quasi iam iam casura imminent, ipsa hæc mali expectatio pœnæ loco est. nam qui in continuo metu versatur infortunij, grauius nonnunquam cruciatur, & affligitur vehementius, quàm qui malum ipsum patitur. metus enim & spes cuncta in maius efferunt, suntque tyranni mentis nostræ crudelissimi: qui verò nec spe nec metu vrgeatur, felicissimus putandus est. nobis non licet esse tam beatis. Catholicus noster Rex Philippus II. Symboli loco ferebat olim; NEC SPE NEC METV. de quo Symbolo P. Ronsardus, poëta Gallus ita cecinit:

Espoir & crainte est la seule misere
Qui nous tourmente: & qui en ce bas lieu,
Ainsi que toy, ne craint plus ny espere,
Se doit nommer non pas hōme, mais dieu.

Ideo poëtæ Tantalum æterno metu capiti impendentis saxi cruciari finxerunt; ideo vana carpendorum pomorum & aquarum sorbendarum spe ludi tradiderunt. ideo scripsit Ouidius;

Mors q́ minus pœna quàm mora mortis habet.

huc alludit noster, in Hercule OEtæo;

Quicumque misero fortè dissuadet mori,
Crudelis ille est. interim pœna est mori.

Item, in Thyeste;

Peior est bello, timor ipse belli.

Fuit olim hæc mea de recensendo & explicando hoc loco sententia: cuius me (dicam quod res est) ne nunc quidem valde pœnitet. de sententia quidem omnino certus sum, de emendatione non æquè. ideo si quis hunc sensum ex m.s. codicum lectione, quam posui, eliciat, facilè illi assentiar.

1000 *Reclude ferro pectus.* Euripidis Hecuba mori exoptat:

ἡμᾶς δ᾽ ἄγοντες πρὸς πυρὰν Ἀχιλλέως
κεντεῖτε, μὴ φείδεσθε ——

& apud Ennium ait eadem;

" *Miserete anuis, date ferrum, quî*
" *Me anima priuem.*

" 1008 *Dulce.* hanc vocem eodem modo repetit Horatius;

" *Dulce ridentem Lalagen amabo*
" *Dulce loquentem.*

1013 *Gaudet.* tractat eleganter & copiosè „ vulgatiſſimum illud; Solatium eſt miſeris ſo- „ cium habere in pœnis. Item, Mala commu- nia leuius tangunt. Sumta occaſione eius, quod Helena dixerat;

——vos leuat tanti mali
Comitatus, in me victus & victor furit.

1019 *Remoueto centum.* ſimili in re hunc numerum Horatius poſuit;

Te greges centum, Siculæq́ circum
Mugiunt vaccæ ——

& Virgilius de Galeſo;

Terram centum vertebat aratris,

quia numerorum perfectiſſimus. vide Iulia- num epiſt. ad Serapionem.

1021 *Animi iacentes.* membranæ conti- nent; *animi recentes.*

1026 *Rate ſingulari.* vnica & ſola, vel, vt Plautus loquitur, ſingula, vel, vt Turpilius, ſingularia.

„ 1036 *Iactum Fecit.* iecit. Paullus lib. 2. re- „ cept. ſentent. ſi leuandæ nauis gratia iactus „ mercium factus eſt. Calliſtratus etiam, non infimæ auctoritatis I. C. lib. 2. quæſtionum: cùm autem iactus de naue factus eſt. Quod Paullus & Calliſtratus facere iactum, hoc Iu- lianus, in quem Marcellus & Paullus notas ſcripſere, dixit, proiicere, lib. 2. ad Minicium „ his verbis: qui leuandæ nauis gratia res ali- „ quas proiiciunt. Hæc Iuriſconſultorum teſti- monia ex lib. 14. Pandectarum ſeu Digeſto- rum tit. 11. deſumſi: quibus congruit illud „ Senecæ patris lib. 4. declamation. Neceſſitas „ eſt, quæ nauigia iactu exonerat.

1038 *Et vir.* Deucalion Promethei filius iuxta Hellanicum, Heſiodũ, & Apollonium.

Pyrrha. Epimethei filia, auctore Proclo in Heſiodicis enarrationib. de qua & iſto di- luuio multa Natalis lib. 8. Mytholog. cap. 17.

1039 *Et nihil præter mare cùm viderent.* nullum vidi co. m. ſ. vidi autẽ multos, in quo iſte verſus haberetur, ſed aberat ab omnibus.

1043 *Tuba.* imitatur Euripidem, qui in Rhœſo,

πόνους δ' ἔχοντας χρὴ μένειν τυρσωνικῆς
σάλπιγγος αὐδὴν.

& in Heraclidis;

—— ἔστησεν ὄρθρον τυρσηνικῇ
σάλπιγγι.

Sophoclis tamen & Euripidis ſcholiaſtæ tra- diderunt neque Græcos neq; Barbaros Tro- iani belli tempore tuba vſos fuiſſe; quibus Euripides & Seneca, vt videtis, alij etiã poëtę repugnant. vide Comm. Agamemn. ver. 424.

1045 *Fugientq́ litus.* vnus manuſcr. habet *fugietq́.* ſanè è portu ſoluentibus ac altum petentibus litus recedere; contra ex alto por-

Gaudet in multos ſua fata mitti, „
Seq́ non ſolum patuiſſe pœnæ. „
Ferre, quam ſortem patiuntur omnes, „
Nemo recuſat. „
Nemo ſe credit miſerum, licet ſit:
Tolle felices, remoueto multo
Diuites auro, remoueto centum
Rura qui ſcindant opulenta bubus;
Pauperi ſurgent animi iacentes.
Eſt miſer nemo, niſi comparatus. „
Dulce in immenſis poſito ruinis,
Neminem lætos habuiſſe vultus.
Ille deplorat, queriturq́ fatum,
Qui ſecans fluctum rate ſingulari
Nudus in portus cecidit petitos:
Æquor caſum tulit, & procellas, „
Mille qui ponto pariter carinas „
Obrui vidit, tabulaq́ litus
Naufragâ ſpargi, mare cùm coactis
Fluctibus corus prohibet reuerti.
Queſtus eſt Hellen cecidiſſe Phryxus,
Cùm gregis ductor radiante villo
Aureo, fratrem ſimul, & ſororem
Suſtulit tergo, medioq́ iactum
Fecit in ponto: tenuit querelas
Et vir, & Pyrrha, mare cùm viderent,
Et nihil præter mare cùm viderent,
Vnici terris homines relicti.
Soluet hunc queſtum, lachrymaſq́ noſtras
Sparget huc illuc agitata claſſis.
Et tubâ iuſſi dare vela nautæ,
Cùm ſemel ventus properante remo
Prenderint altum, fugientq́ litus.
Quis ſtatus mentis miſeris, vbi omnis
Terra decreſcet, pelaguſq́ creſcet,
Celſa cùm longè latitabit Ide:
Tum puer matri, genitrixq́ gnato,
Troia qua iaceat regione monſtrans
Dicet, & longè digito notabit:
Ilium eſt illic, vbi fumus altè
Serpit in cælum, nebulæq́ turpes.
Troes hoc ſigno patriam videbunt.

ACTVS

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. ANDROMACHA. HECVBA.

NVN. O dira fata, sæua, miseranda, horrida!
Quod tam ferum, tam triste, bis quinis scelus
Mars vidit annis? quod prius referens gemam?
Tuósne potiùs, an tuos luctus, anus?
HEC. Quoscunque luctus fleueris, flebis meos,
Sua quenque tantùm, me omnium clades premit.
Mihi cuncta pereunt quisquis est, Hecubæ est mi-(ser.
NV. Mactata virgo est, missus è muris puer:
Sed vterque lethum mente generosa tulit.
AN. Expone seriem cædis, & duplex nefas
Prosequere: gaudet animus ærumnas meus
Tractare totas: ede, & enarra omnia.
NVN. Est vna magnâ turris è Troiâ super,
Assueta Priamo; cuius è fastigio
Summisq; pinnis, arbiter belli sedens
Regebat acies: turre in hac blando sinu
Fouens nepotem, cùm metu versos graui
Danaos fugaret Hector & ferro & face,
Paterna puero bella monstrabat senex.
Hæc nota quondam turris, & muri decus,
Nunc sæua cautes, vndique effusâ ducum
Plebisq; turbâ cingitur. totum coit
Ratibus relictis vulgus. his collis procul
Aciem patenti liberam præbet loco:
His alta rupes; cuius è cacumine
Erecta summos turba librauit pedes:
Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus gerit,
Et tota populo silua suspenso tremit.
Extrema montis ille prærupti petit,
Semusta at ille tecta, vel saxum imminens
Muri cadentis pressat: atque aliquis (nefas)
Tumulo ferus spectator Hectoreo sedet.
Per spacia latè plena sublimi gradu
Incedit Ithacus, paruulum dextrâ trahens
Priami nepotem: nec gradu segni puer
Ad alta pergit mœnia: ut summâ stetit
Pro turre; vultus huc & huc acres tulit,
Intrepidus animo: qualis ingentis feræ
Paruus tenerq; fœtus, & nondum potens
Sæuire dente, iam tamen tollit minas,

tui appropinquantibus, idem accedere videtur. Vnde Virgilius libro 3. Aeneid.

Preuehimur portu, terræq; vrbesq; recedunt.

Lucretius lib. 4. de rerum natura;

Qua vehimur naui fertur, cùm stare videtur;
Quæ manet in statione, ea præter creditur ire,
Et fugere ad puppim colles campíque videntur,
Quos agimus præter nauim, velisq; volamus.

Seneca alibi;

—— terra procul
Quantum recedunt vela fugientes notat.

1060 *Sua quemque tamtum, &c.* num istud sumsit ex Sophocle in O Edipo Tyranno,

—— κὰι νοσοῦντες ὡς ἐγὼ
οὐκ ἔστιν ὑμῶν ὅστις ἐξ ἴσου νοσεῖ.
τὸ μὲν γὰρ ὑμῶν ἄλγος εἰς ἓν ἔρχεται
μόνον καθ' αὑτὸν, κ' οὐδέν' ἄλλον· ἡ δ' ἐμὴ
ψυχὴ πόλιν τε κἀμὲ καὶ σ' ὁμοῦ στένει.

1068 *Cuius è fastigio.* de turri Scææ portæ loquitur: è qua Priamus vnà cum senioribus vtrumque exercitum contemplatur. Iliad. γ'.

Mor-

Morsuq́; inanes tentat, atque animis tumet:
Sic ille dextrâ prensus hostili puer
Ferox, superbè mouerat vulgum, ac duces,
Ipsumq́; Vlyssem: non flet è turba omnium,
Qui fletur: ac dum verba fatidici, & preces
Concipit Vlysses vatis, & sæuos ciet
Ad sacra superos; spontè desiluit suâ
In media Priami regna.
AN. *Quis Colchus hoc, quis sedis incertæ Scytha*
Commisit? aut quæ Caspium tangens mare
Gens iuris expers ausa? non Busiridis
Puerilis aras sanguis aspersit feri.
Nec parua gregibus membra Diomedes suis
Epulanda posuit. quis tuos artus teget,
Tumuloq́; tradet? NVN. *quos enim præceps locus*
Reliquit artus? ossa disiecta & graui
Elisa casu, signa clari corporis,
Et ora, & illas nobiles patris notas
Confudit imam pondus ad terram datum.
Soluta ceruix, silicis incussu caput
Ruptum, cerebro penitus expresso, iacet
Deforme corpus. AN. *hic quoque est similis patri.*
NVN. *Præceps vt altis cecidit è muris puer,*
Fleuitq́; Achiuûm turba, quod fecit, nefas.
Idem ille populus aliud ad facinus redit,
Tumulumq́; Achillis; huius extremum latus
Rhætea leni verberant fluctu vada:
Aduersa cingit campus, & cliuo leui
Erecta medium vallis includens locum
Crescit theatri more: concursus frequens
Impleuit omne litus: hi classis moras
Hac morte solui rentur; hi stirpem hostium
Gaudent recidi: magna pars vulgi leuis
Odit scelus, spectatq́;: nec Troes minus
Suum frequentant funus, & pauidi metu
Partem ruentis vltimam Troiæ vident.
Cùm subitò, thalami more, præcedunt faces.
It pronuba illi Tyndaris, mæstum caput
Demissa. tali nubat Hermione modo,
Phryges precantur; sic viro turpis suo
Reddatur Helena. terror attonitos mouet
Vtrosq́; populos. ipsa deiectos gerit
Vultus pudore, sed tamen fulgent genæ,
Magisq́; solito splendet extremus decor.

1101 *Dissiluit.* o. v. l. *desiluit.* melius.

1111 *Nobilis.* o. m. f. *nobiles patris notas.*

1115 *Cerebro penitus expresso.* si quis contenderet hoc loco Senecã parum decori meminisse, ex eo quod scribit Euripid. in Troad.

ὃν πόλλ' ἐκήπευσ' ἡ τεκοῦσα βόστρυχον,
φιλήμασίν τ' ἔδωκεν. ἔνθεν ἐκγελᾷ,
ὀστέων ῥαγέντων, φόνος, ἵν' αἰσχρὰ μὴ λέγω.

& quia Apollodorus, teste Athenæo lib. 2. c. 27. tradidit, nullum antiquorum nominasse cerebrum: dicerem me Apollodoro non credere; & Senecam id aliorum, atque ipsius etiam Euripidis exemplo fecisse. ait Euripides, in Cyclope;

τὸν δ' αὖ τένοντος ἁρπάσας ἄκρου ποδὸς,
παίων πρὸς ὀξὺν γ' ὄνυχα πετραίου λίθου,
ἐγκέφαλον ἐξέρρανε.

Sophocles, in Trachiniis;

κόμης δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκραίνει μέσου
κρατὸς διασπαρέντος αἵματός θ' ὁμοῦ.

Virgil. 8. Aeneid.

—— *atque arma cruenta cerebro*
Sternit humi moriens ——

Ouid. 12. Metamorph.

Perq́; cauas nares, auresq́; oculosq́; cerebrum
Molle fluit: veluti concretum vimine querno
Lac solet, vtúe liquor rari sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina succus.

Silius Italicus lib. 9.

—— *concreta cruento*
Per nares cerebro sanies fluit ——

Seneca, in Hercule Furente;

—— *cerebro terra disperso madet.*

Aurel. Prudentius;

O barbarum spectaculum,
Illisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum.

1116 *Similis patri.* quia pater raptatus toto corpore lacer fuit.

1133 *Hermione face.* in o. v. l. scriptum inuenio; *Hermione modo.*

Vt esse Phœbi dulcius lumen solet
Iam iam cadentis, astra cùm repetunt vices,
Premiturq; dubius nocte vicinâ dies.
Stupet omne vulgus, & ferè cuncti magis
Peritura laudant: hos mouet formæ decus,
Hos mollis ætas, hos vagæ rerum vices:
Mouet animus omnes fortis, & letho obuius.
Pyrrhum antecedit: omnium mentes tremunt,
Miserentur, ac mirantur. vt primum ardui
Sublime montis tetigit, atque altè editus
Iuuenis paterni vertice in busti stetit;
Audax virago non tulit retrò gradum,
Conuersa ad ictum stat truci vultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit:
Nouumq; monstrum est, Pyrrhus ad cædem piger.
Vt dextrâ ferrum penitus exactâ abdidit,
Subditus receptâ morte prorupit cruor,
Per vulnus ingens. nec tamen moriens adhuc
Deponit animos. cecidit, vt Achilli grauem
Factura terram, prona, & irato impetu.
Vterq; fleuit cœtus: at timidum Phryges
Misere gemitum. clarius victor gemit.
Hic ordo sacri. non stetit fusus cruor,
Humóve summâ fluxit: abduxit statim,
Sæuusq; totum sanguinem tumulus bibit.
HEC. *Ite, ite Danai, petite iam tuti domos,*
Optata velis maria diffusis secet
Secura classis: concidit virgo, ac puer.
Bellum peractum est. quò meas lachrymas feram?
Vbi hanc anilis expuam lethi moram?
Gnatam, an nepotem, coniugem, an patriam fleam?
An omnia? an me? sola mors votum meum,
Infantibus violenta, virginibus venis,
Vbicunque properas, sæua: me solam times,
Vitasq; gladios inter, ac tela & faces;
Quæsita totâ nocte cupientem fugis.
Non hostis, aut ruina, non ignis meos
Absumsit artus. quàm propè à Priamo steti?
NVN. *Repetite celeri maria captiuæ gradu,*
Iam vela puppis laxat, & classis mouet.

1150 *Virago.* virilis animi virgo. sic in Hippolyto Dianam, sic in Agamemnone Cassandram appellat. sic Iuturna apud Virgiliũ 12. Aeneid. Pallas apud Ouidium. 6. Metamorph. & Statium lib. 4. Siluar. & Bellona apud Ausonium in Epigram. 1. de Augusto, viragines dicuntur. Iulij Firmici locos lib. 6. & 8. Astron. vbi *virago* videtur *virosam* significare, idque nonnulli autumant, potiùs mendosos suspicor. minimó enim negotio, cùm malè scriptum foret, *viroga* pro *virosa*, potuit *virago* perperam scribi.

1153 *Pyrrhus ad cædem piger.* hoc Euripides prior his verbis expressit:

ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων οἴκτῳ κόρης
τέμνει σιδήρῳ πνεύματος διαρροάς.

1157 *Cecidit.* Euripides & Ouidius sollicitam faciunt, ne quid inter cadendum astantium oculis aperiretur, quod natura tectum voluit. Euripides.

—— ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν,
κρύπτειν θ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών.

Ouidius:

Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas
Cùm caderet, castique decus seruare pudoris.

De aliis quoque mulieribus id traditum est ab aliis; de Lucretia Ouidius 2. Fast. de Micca Aristodemi filia Plutarchus in lib. de claris mulieribus. Olympiade Alexandri matre Iustinus libro 14. & Cornelia vestali Plinius Cæcilius lib. 4. epistolar. Vide Magium lib. 2. miscel. cap. vlt.

1166 *Concidit virgo.* ab aliis Philostratus dissentit, scribens Polyxenam, stante Troia, Achillis desiderio egressam vrbe ad ipsius tumulum mortem sibi consciuisse. credo vt à Græcis tantæ crudelitatis notam amoueret.

1168 *Anilis expuam lethi moram.* Prudẽt.

Absoluas precor, Optime,
Huius nunc animæ moras.

Expuam. ita loquitur Varro περὶ ἐξαγωγῆς: Andromeda vincta & proposita Ceto, debuit patri suo, homini stupidissimo, in os exspuere vitam. Seneca Thyeste;

Ferro peremtus spiritum inimicum expuat.

Sed & Merlinus Cocalius, Macaronicorum poëmatum princeps, Baldi lib. 18. id vsurpauit.

ADVERSARIA IN AGAMEMNONEM.

Agamemnon. Agamemnones tragœdias ſcripſerunt Ion & Aeſchylus; è quo tamen pauca noſter fuit mutuatus. Nonius citat L. Pomponij, Agamemnonem ſuppoſitum, ſed illa vel comœdia vel ſanè hilarotragœdia fuit. à Latinis Grammaticis nonnullæ tragœdiæ nominantur, quibus venit aliquando mihi in mentem ſuſpicari, huius fabulæ materiam fuiſſe tractatam: ex hoc numero ſunt Attij Aegiſthus, Agamemnonides, Clytæmneſtra; Liuij Andronici Aegiſthus; Næuij Aegiſthus, & ſimiles.

L. ANN. SENECÆ Agamemnon.

TRAGOEDIA IX.

PERSONÆ.

Thyeſtes.	Eurybates.
Clytæmneſtra.	Caſſandra.
Nutrix.	Agamemnon.
Ægiſthus.	Electra.
Chorus.	Strophius.

ACTVS PRIMVS.

THYESTES.

PACA *linquens Ditis inferni loca,*
Adſum profundo tartari emiſſus ſpecu,
Incertus vtras oderim ſedes magis.
Fugio Thyeſtes inferos, ſuperos fugo.
En horret animus, & pauor membra excutit,
Video paternos, imo fraternos lares:
Hoc eſt vetuſtum Pelopeæ limen domus.
Hinc auſpicari regium capiti decus
Mos eſt Pelaſgis. hoc ſedent alti toro;
Quibus ſuperbâ ſceptra geſtantur manu.
Locus hîc habendæ curiæ, hîc epulis locus.
Libet reuerti. nónne vel triſtes lacus
Incolere ſatius? nónne cuſtodem Stygis
Trigemina nigris colla iactantem iubis?
Vbi ille celeri corpus euinctus rotæ
In ſe refertur: vbi per aduerſum irritus
Redeunte toties luditur ſaxo labor:
Vbi tondet ales auida fœcundum iecur,
Et inter vndas feruidâ exuſtus ſiti
Aquas fugaces ore decepto appetit,
Pœnas daturus cælitum dapibus graues.
Sed ille noſtræ pars quota eſt culpæ ſenex?
Repetamus omnes, quos ob infandas manus
Quæſitor vrna Gnoſius verſat reos:
Vincam Thyeſtes ſceleribus cunctos meis,

14 *Trigemina.* o.v.l. *tergemina.*
15 *Corpus euinctus.* malè in quibuſdam membranis, *deuinctus*, vel *reuinctus.*
23 *Reputemus.* m.ſ.cod. continẽt *repetamus.*

Afra-

A fratre vincar liberis plenus tribus
In me sepultis. viscera exedi mea.
Nec hactenus fortuna maculauit patrem:
Sed maius aliud ausa commisso scelus;
Natæ nefandos petere concubitus iubet.
Non pauidus hausi dicta, sed cœpi nefas.
Ergo vt per omnes liberos irem parens
Coacta fatis nata fert vterum grauem,
Me patre dignum. versa natura est retro:
Auo parentem, (prò nefas) patri virum,
Natis nepotes miscui, nocti diem.
Sed sera tandem respicit fessos malis
Post facta demum sortis incestæ fides.
Rex ille regum, ductor Agamemnon ducum,
Cuius secutæ mille vexillum rates,
Iliaca velis maria texerunt suis;
Post bina Phœbi lustra, deuicto Ilio,
Adest, daturus coniugi iugulum suæ.
Iam iam natabit sanguine alterno domus.
Enses, secures, tela, diuisum graui
Ictu bipennis regium video caput.
Iam scelera propè sunt, iam dolus, cædes, cruor.
Parantur epulæ. causa natalis tui
Ægysthe vênit. quid pudor vultus grauat?
Quid dextra dubio trepida consilio labat?
Quid ipse temet consulis, torques, rogas;
An deceat hoc te? respice ad matrem: decet.
Sed cur repentè noctis æstiuæ vices
Hyberna longâ spacia producunt morâ?
Aut quid cadentes detinet stellas polo?
Phœbum moramur. redde iam mundo diem.

CHORVS.

Anapæstici.

O Regnorum magnis fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioq́; nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptra quietem,
Certúmve sui tenuere diem.
Alia ex altâ cura fatigat,
Vexatq́; animos noua tempestas.
Non sic Lybicis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,

30 *Natæ.* Pelopeiæ.

41 *Velis maria texerunt.* Ingens hyperbole. sic infrà actu 3.
Splendetq́; classe pelagus & pariter latet.
& Octauiæ actu 1.
Ignota tantis classibus texit freta.

53 *Noctis æstiuæ vices Hybernæ longa spacia producunt mora?* æstiuæ noctes hybernis natura breuiores sunt. Ouidius volens rem impossibilem significare, ait lib. 2. de Ponto;
Longa dies citior brumali tempore; noxq́;
Tardior hyberna solstitialis erit.
inter horas quoque æstiuas & hybernas magnum discrimen est longitudinis; qua de re vide Pierium Valerianum in compendio sphæræ cap. 17. Cælium Chalcagninum, & Ioan. Brechæum ad l. 2. §. cuiusque diei, D. de verb. signific.

64 *Libycis Syrtibus.* Lucanus:
Reppulit à Lybicis immensum Syrtibus æquor.

Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina polo; vbi cæruleis
Immunis aquis, lucida versat
Plaustra Bootes;
Vt præcipites regum casus
Fortuna rotat. metui cupiunt,
Metuiq́; timent: non nox illis
Alma recessus præbet tutos,
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.
Quas non arces scelus alternum
Dedit in præceps? impia quas non
Arma fatigant? iura, pudorq́;,
Et coniugii sacrata fides,
Fugiunt aulas. sequitur tristis
Sanguinolentâ Bellona manu,
Quæq́; superbos vrit Erinnys,
Tumidas semper comitata domos:
Quas in planum quælibet hora
Tulit ex alto. licet arma vacent,
Cessentq́; doli, sidunt ipso
Pondere magna, ceditq́; oneri
Fortuna suo.
Vela secundis inflata notis,
Ventos nimium timuere suos.
Nubibus ipsis inserta caput
Turris pluuio vapulat austro,
Densasq́; nemus spargens vmbras
Annosa videt robora frangi.
Feriunt celsos fulmina colles.
Corpora morbis maiora patent.
Et cùm in pastus armenta vagos
Vilia currant; placet in vulnus
Maxima ceruix. quicquid in altum
Fortuna tulit, ruitura leuat.
Modicis rebus longius æuum est.
Felix, mediæ quisquis turbæ
Parte quietus, aurâ stringit
Litora tutâ, timidusq́; mari
Credere cymbam, remo terras
Propiore legit.

75 *Non curarum somnus domitor Pectora soluit.* elegãter pectus vel animus curis solui dicitur. inde solutus, liber & vacuus. Lucret.

—— animi curas è pectore soluat.

Euripides: σὺ νῦν χάριν μοι τὸν φόβον λῦσαι δός. Varro περὶ ἐξυεθλίων.

Non fit thesaurus, non auro pectu' solutũ,
Non animis demunt curas aut relligiones,
Persarum montes, non atria diuiti' Crassi.

verũ, vt hoc loco noster ait, hoc somnus præstat. vnde Themistius: ὅτι τῶν περὶ ἡμᾶς παθῶν ὁ ὕπνος ἥδιστόν ἐστι. πρῶτα μὲν γὰρ αἴσθησιν ἀλγηδόνος πᾶσι σβέννυσι διὰ τὴν ἡδονήν, πολλῷ τῷ οἰκείῳ κεραννυμένης· ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ, κἂν ὦσι σφοδρόταται. Horum effectuum causam pete à Plutarcho li. 5. de placit philosophor. cap. 24. & Aristot. lib. de somn. & vigilia.

96 *Feriunt celsos fulmina colles,* &c. Lucret.

Inuidia quoniam, seu fulmine, summa vaporant
Plerumque & quæ sunt aliis magis edita cumque,

Horatius, quem Seneca imitatur;

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriúntque summos
Fulmina montes.

P. Syrus;

Excelsis multo facilius casus nocet.

Herodotus, in Polymnia; ὁρᾷς ὡς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα κεραυνοῖ ὁ θεός, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι· τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνίζει. ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα, τὰ τοιαῦτα ἀποσκήπτει βέλεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν &c. In hanc sent. multa vlt. chorus Hippolyti.

102 *Modicis rebus longius æuum est.* huius chori sententia fortè desumta est ex quodam fragmento Apollodori.

τὰ μεγάλα δῶρα, τῆς τύχης ἔχει φόβον·
καὶ τὸ πάνυ λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ·
οὐδ' ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐν θνητοῦ φύσει,
ὃ περιέστρεψεν ἢ χρόνος τις, ἢ φθόνος,
ἐπὰν ἐπ' ἄκρον τοῦ καλῶς πράττειν δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα.
τοῦ μήτε λίαν ἐν ταπεινοῖς τῆς ψυχῆς
μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῷ πάλιν.
κἂν γὰρ πέσῃ τις ἐξ ἐλάττονος μέτρου,
οὐ περικάλυπτον ἔσχε τὴν δυσπραξίαν.
ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίνεται μέγα·
πρὸς γὰρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ' ἐκείνους, οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη.

ACTVS SECVNDVS.

CLYTAEMNESTRA. NVTRIX.

CLY. *Quid segnis anime tuta consilia expetis?*
Quid fluctuaris? clusa iam melior via est.
Licuit pudicos coniugis quondam toros,
Et sceptra castâ vidua tutari fide.
Periere mores, ius, decus, pietas, fides;
Et qui redire, cùm perit, nescit pudor. “
Da frena, & omnem prona nequitiam incita.
Per scelera semper sceleribus tutum est iter. “
Tecum ipsa nunc euolue femineos dolos.
Quod vlla coniux perfida, atque impos sui,
Amore cæco; quod nouercales manus
Ausæ; quod ardens impiâ virgo face,
Phasiaca fugiens regna Thessalicâ trabe;
Ferrum, venena: vel Mycenæa domo,
Coniuncta socio, profuge furtiua rate.
Quid timida loqueris furta, & exsiliũ, & fugas?
Soror ista fecit : te decet maius nefas.
NVT. *Regina Danaûm, & inclytum Ledæ genus,*
Quid tacita versas? quídve consilij impotens
Tumido feroces impetus animo geris?
Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.
Proin quicquid est, da tempus ac spacium tibi.
Quod ratio nequiit, sæpe sanauit mora. “
CLY. *Maiora cruciant, quàm vt moras possim pati.*
Flammæ medullas & cor exurunt meum,
Mistus dolori subdidit stimulos timor:
Inuidia pulsat pectus: hinc animum iugo
Premit Cupido turpis, & vinci vetat.
Et inter istas mentis obsessæ faces;
Fessus quidem, & deiectus, & pessundatus
Pudor rebellat. fluctibus variis agor:
Vt, cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda, cui cedat malo.
Proinde omisi regimen è manibus meis:
Quocunque me ira, quò dolor, quò spes feret,
Huc ire pergam. fluctibus dedi ratem.
Vbi animus errat, optimum est casum sequi “
NV. *Cæca est temeritas, quæ petit casum ducem.* “
CLY. *Cui vltima est fortuna, quid dubium timet?*
NV. *Tuta est, latetq; culpa, si pateris, tua.*
CLY. *Perlucet omne regiæ vitium domus.*

120 *Thessalica trabe.* sic Horatius ode 1. Cypriam trabem dixit.

137 *Deiectus.* in v.l. est deuictus.

143 *Dedi ratem.* membranæ continent *de-dam ratem.*

146 *Cui vltima est fortuna.* cuius ita se res habent, illi vt pessima fortuna, hoc est, grauissimæ miseriæ sint subeundæ; sic vltimum sumitur. Cicero lib. 3. de finibus bonorum & malorum; eorum dico qui summum bonum, quod vltimum appellant, in animo reponerent. Seneca;

—— vltimum est nuptæ malum
Palam mariti possidens pellex domum.

148 *Perlucet omne regiæ vitium domus.* id ipsum sensit Cl. Claudianus, poëta prudentissimus;

—— te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas; cunctis tua gentibus esse
Facta palam; nec posse dari regalibus vnquam
Secretum vitiis. nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrasq; per omnes
Intrat & obstrusos explorat fama recessus.

151 *Scelus ſcelere obruit.* in antiq. lib. legitur *ſcelus ſcelere obſtruit.*

156 *Vidua.* de hac voce ſuprà in Hippolyth. & in Troadib. plura diximus.

158 *Filiæ.* Iphigeniæ. Euripides in Iphigenia priore.

170 *Cruore ventos emimus.* Virg. Aen. 2.
Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa.

176 *Phœbei ducis.* Chryſæ Apollinis ſacerdotis. Iliad. α.

177 *Iam tum.* vt nunc rurſus Caſſandræ.

178 *Indomitus.* talem nobis Achillem Homerus vbique, & Horat. in epiſt. ad Piſones de arte poëtica depingunt. poſſet etiam legi *indomitum*, vt ad Agamemnonem referas.

179 *Solus fata qui mundi videt.* Calchas, Homerus Iliad. α.
Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος,
ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

180 *In nos fidelis augur.* quia ſtatim illi Agamemnon credidit, vt Iphigeniam Dianæ ſacrificandam dixit.

In captas leuis. quia cùm Chryſeida reddi debere fateretur, mox Agamemnon illius fidem his verbis eleuauit;
μάντι κακῶν &c. Iliad. α.

181 *Relucentes rogi.* de hac peſte eodem loco ait Homerus;
—— αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

182 *Græciæ.* huius Troianæ expeditionis poëtæ ſemper ita meminerunt, veluti ſi illi tota Græcia interfuiſſet. Sed refragatur Artemidorus inquiens: μόνοι οἱ Θηβαῖοι τῶν Βοιωτῶν οὐκ ἐστράτευσαν εἰς Ἴλιον. verum fortè voluit Homerus eos etiam ad Ilium pugnaſſe: ſiquidem in nauium catalogo, hos inter Bœotios enumerat, Iliad. β'.
οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

183 *Hem Paridis hoſtem.* mihi verò, quia dicendum eſt, cum o v. l. & excuſis ferè omnibus placet legi *En Paridis hoſtẽ*, εἰρωνικῶς.

193 *Scelus occupandum eſt.* antequam Agamemnon me interficiat, tollendus ipſe è medio. ea eſt vis verbi, occupo. ſic ſumitur Thyeſtes actu 2. & Hercule OEtæo actu 2. Sic accipi docet Nonius Marcellus, apud quem, veſtigia membranarum ſecutus, Pacuuij teſtimonium ex Duloreſte ſic lego; Vlyſſes eſt, quem, ſi occupas, letho dabis.

NV. *Piget prioris, & nouum crimen ſtruis?*
CLY. *Res eſt profectò ſtulta, nequitiæ modus.*
NV. *Quod meruit, auget, qui ſcelus ſceleri obruit.*
CLY. *Et ferrum & ignis ſæpe medicinæ loco eſt.*
NV. *Extrema primo nemo tentauit loco.*
CLY. *Capienda rebus in malis præceps via eſt.*
NV. *At te reflectat coniugis nomen ſacrum.*
CLY. *Decem per annos vidua reſpiciam virum?*
NV. *Meminiſſe debes ſobolis ex illo tuæ.*
CLY. *Equidem & iugales filiæ memini faces,*
Et generum Achillem: præſtitit matri fidem.
NV. *Redemit illa claſſis immotæ moras,*
Et maria pigro fixa languore impulit.
CLY. *Pudet, pigetq́, Tyndaris cæli genus,*
Luſtrale claſſi Doricæ peperit caput.
Reuoluit animus virginis thalamos meæ,
Quos ille dignos Pelopeâ fecit domo:
Cùm ſtetit ad aras ore ſacrilego pater
Quaſi nuptiales. horruit Calchas ſuæ
Reſponſa vocis, & recedentes focos.
O ſcelera ſemper ſceleribus vincens domus!
Cruore ventos emimus, bellum nece.
NV. *Sed vela pariter mille fecerunt rates.*
CLY. *Non eſt ſoluta proſpero claſſis Deo.*
Eiecit Aulis impias portu rates.
Sic auſpicatus bella, non melius gerit.
Amore captæ captus, immotus prece
Smynthea tenuit ſpolia Phœbei ducis,
Ardore ſacræ Virginis iam tum furens.
Non illum Achilles flexit indomitus minis,
Non ille ſolus fata qui mundi videt,
In nos fidelis augur, in captas leuis:
Non populus æger, & relucentes rogi,
Inter ruentis Græciæ ſtragem vltimam
Sine hoſte victus marcet, ac Veneri vacat,
Reparatq́ amores: néve deſertus foret
A pellice vnquam barbarâ cælebs torus,
Ablatam Achilli diligit Briſeida:
Nec rapere puduit è ſinu vulſam viri.
En Paridis hoſtem. nunc nouum vulnus gerens.
Amore Phrygiæ vatis incenſus furit:
Et poſt trophæa Troica, ac verſum Ilium,
Captæ maritus remeat, & Priami gener.
Accingere anime, bella non leuia apparas:

Scelus

Scelus occupādum est. pigra quem exspectas diem?
Pelopea Phrygiæ sceptra dum teneant nurus?
Ante morantur virgines viduæ domi,
Patriq́; Orestes similis? horum te mala
Ventura moueant, turbo quis rerum imminet.
Quid misera cessas? en adest natis tuis
Furens nouerca. per tuum, si aliud nequit,
Latus exigatur ensis, & perimat duos.
Misce cruorem. perde pereundo virum.
Mors misera non est, commori quicum velis. "

NV. *Regina frena temet, & siste impetus,*
Et, quanta tentas, cogita: victor venit
Asiæ ferocis, vltor Europæ, trahens
Captiua pergama, & diu victos Phrygas.
Hunc fraude nunc conaris insana aggredi;
Quem non Achilles ense violauit fero,
Quamuis procacem toruus armasset manum;
Non melior Aiax morte decretâ furens,
Non sola Danais Hector, & bello mora;
Non tela Paridis certa; non Memnon niger;
Non Xanthus armis corpora immistis gerens;
Fluctusq́; Simois cæde purpureos agens;
Non niuea proles Cycnus æquorei dei;
Non bellicoso Thressa cum Rhœso phalanx;
Non picta pharetras, & securigerâ manu
Peltata Amazon. hunc domi reducem paras
Mactare, & aras cæde maculare impiâ?
Vltrix inultum Græcia hoc facinus feret?
Equos & arma, classibusq́; horrens fretum
Propone, & alto sanguine exundans solum,
Et tota captæ fata Dardaniæ domus
Regesta Danais. comprime affectus truces,
Mentemq́; tibimet ipsa pacifica tuam.

ÆGI-

195 *Virgines viduæ.* loquitur Clytæmnestra de suis & Agamemnonis filiabus. ideo ridiculus est Ferandus Adduensis lib. 1. explicationum c. vlt. existimans hic viduas dici virgines, quę matre carēt. viuebat enim Clytæmnestra, ac ipsamet loquitur.

201 *Perde pereundo.* talis traductio est illa Catulli;

Dux bonæ virginis boni Cōiugator amoris. apud Senecam huiusmodi traductiones viginti quinque possem ostendere, apud Aeschylum quoque complures inuenio.

202 *Commori qui cum velis.* quid si legas? *commori quo cum velis.* sic loquitur auctor Epitomarum Liuianarum lib. 2. quas nos quoque fuimus conati restituere. (exstant in Plantiniana editione. nam qui iteratò Solinum edidit, ea omnia me incōsulto reliquit, largus alieni laboris, nec bono exemplo) in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est. videntur pro, *quo cum*, qui hanc phrasim non intelligebant, *qui cum*, reposuisse.

208 *Quem non Achilles.* Homerus Iliad. *ά.* narrat Achillem gladium strinxisse, vt Agamemnonē occideret, sed Palladis interuentu se abstinuisse: quo monemur iram ratione temperare.

209 *Procacem.* cædis appetentem. nam *procax* est petax, teste Donato, in Terentij Hecyram actu 2. *procari* enim nihil aliud significat, quàm impudenter petere, auctore Nonio Marcello. inde *procacitas*, immodicè petendi vitium, seu immensa lucrandi cupiditas; quam, *procaciam*, vocant Imperatores in l. si traditio, C. de action. empt. vbi factū erat venditoris procacia, ne res tradi posset. *procacia*, hoc est immodica lucri appetentia, quia videlicet venditor non contentus vni vendidisse, maioris lucri causa, secundo vendidit, & tradidit. quæ fortassis vera est l. illius interpretatio: quod si verum sit, vtique hac lege non confirmaretur Ioannis, Bulgari, Azonis, Zazij, Alciati, & aliorum sentētia, putantium venditorē non teneri præcisè ad rei traditionē, sed prę stationé eius quod interest liberari.

210 *Melior Aiax.* melior, non Achillis, sed Aiacis Oilei respectu. quod confirmat Homerus;

Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας
μείων, οὔ τι τόσος γε ὅσος Τελαμώνιος Αἴας,
ἀλλὰ πολὺ μείων ——

Morte decreta. hoc est, vt ait Horatius de Cleopatra, deliberata morte.

Furens vide Sophoclem ἐν τῷ μαστιγοφόρῳ, & Ouidium 13. Metamorph.

212 *Memnon niger.* Virgilius;

—— *nigri Memnonis arma.*

213 *Xanthus.* Homerus Iliad. φ'

215 *Niuea proles Cygnus.* m. s. *vnica.* quod non placet. *niuea*, dicit propter candidam cæsariem.

Æquorei Dei. Neptuni. additum ad differentiam alterius Cycni, Martis filij, ab Hercule superati, de quo Hesiodus in fragmento Oearum, de Herculis scuto.

216 *Thressa cum Rhœso.* vide Rhœsum tragœdiam incerti auctoris, quæ vulgò perperam Euripidi ascribitur, & nos vulgus secuti sic eam sæpe citauimus, & Homerum Iliad. κ'.

218 *Peltata Amazon.* Penthesilæa. consule Q. Smyrnæum, quem non vulgus tantum, sed & doctiores nonnulli Q. Calabrum appellant. non benè.

ÆGISTHVS. CLYTÆMNESTRA.

AE. *Quod tempus animo semper ac mente horrui,*
Adest profectò rebus extremum meis.
Quid terga vertis anime? quid primo impetu
Deponis arma? crede perniciem tibi,
Et dira sæuos fata moliri deos:
Oppone meritis vile supplicijs caput,
Ferrumq́; & ignes pectore aduerso excipe.
CLY. *Ægisthe non est pœna sic nato mori.*
AEG. *Tu nos pericli socia, tu Ledâ sata*
Comitare tantum. sanguinem reddet tibi
Ignauus iste ductor, ac fortis pater.
Sed quid trementes circuit pallor genas,
Iacensq́; vultus languido obtutus stupet?
CLY. *Amor iugalis vincit, ac flectit retrò.*
Remeemus illuc, vndè non decuit prius
Abire: sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunquam est, ad bonos mores via.
Quem pænitet peccasse, pene est innocens.
AEG. *Quò raperis amens, credis aut speras tibi*
Agamemnonis fidele coniugium? vt nihil
Subesset animo, quod graues faceret metus:
Tamen superba & impotens flatu nimis
Fortuna magno, spiritus tumidos daret.
Grauis ille socijs stante adhuc Troiâ fuit:
Quid rere ad animum suapte natura trucem,
Troiam addidisse? rex Mycenarum fuit,
Veniet tyrannus. prospera animos efferunt.
Effusa circa pellicum quanto venit
Turba apparatu? sola sed longè eminet,
Tenetq́; regem famula veridici dei.
Feréśne thalami victa consortem tui?
At illa nolet, vltimum est nuptæ malum,
Palàm mariti possidens pellex domum.
Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt.
CLY. *Ægisthe, quid me rursus in præceps rapis,*
Iramq́; flammis iam residentem excitas?
Permisit aliquid victor in captas sibi:
Non coniugem hoc respicere, non dominam decet.
Lex alia solio est, alia priuato toro.
Quid quòd seueras ferre me leges viro
Non patitur animus, turpis admissi memor?

234 *Ledâ sata.* plerique v. l. *Leda nata.* quidam, *Leda nata* habent. non probo.

236 *Ignauus iste ductor.* omnes schedæ cōtinent; *ignauus iste victor:* quod fortassis deterius non est.

At fortis pater. qui filiæ necem fortiter tulit; vel qui strennuam liberis procreandis operam det cum concubinis.

241 *Remeemus.* sic Cicero ad Atticum. „Eò, vnde discedere non oportuit, aliquando reuertamur.

249 *Grauis ille socijs.* hoc illi exprobrat Achilles Iliad. α.

252 *Prospera animos efferunt.* stultorū scilicet. „Varro περὶ τύχης. sapiens & bonum ferre „potest modicè, & malum fortiter ac leuiter.

255 *Tenetq́; regem:* regi imperat. Horatius;
O quæ beatam Diua tenes Cyprum.

259 *Nec regna socium ferre.* dixit hoc etiam Lucanus, sed versus nunc non occurrunt. alibi etiam Seneca inquit; Non capit regnum duos. & Matthæi 12. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Cyprianus de idolorū vanitate, relatus à Simanca lib. 2. de repub. c. 3. „Quando vmquam regni societas aut cum fi„de cœpit, aut sine cruore desiit?

260 *In præceps.* sic Virgilius;
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.

262 *Permisit aliquid victor in captam sibi, Nec coniugem hoc respicere, nec dominam decet.* in o. v. l. constanter legitur; *P. a. v. in captas sibi, Non c. h. r. non d. decet.* Dominam, hoc est, reginam. aliâs domina significat matremfamilias. Catullus;
——*domum dominam voca.*
quo verò sensu matresfamiliæ dominæ vocatæ fuerint, docuit Guilhelmus Fornerius lib. 1. selection. cap. 11. Si Seneca dominam pro matrefamilias posuit, vt potuit posuisse; aptissimè hæc duo dominam & coniugem coniunxit. sicut Menander;
ἡ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
ibi enim γυνὴ pro vxore ponitur. Hesychius: δεσποίνας, γυναῖκας Θεσσαλοί. Epictetus, in Enchir. αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται. neque enim aliæ mulieres, quàm vxores, nec ab aliis quàm à maritis sic appellabantur. vt Simplicius ad illum Epicteti locum innuit. Sic apud Scæuolam in l. 41. D. de leg. 3. maritus ait; Peto à te domina vxor.

Det ille veniam facile, cui veniâ est opus.
AEG. *Ita est. pacisci mutuam veniam licet.*
Ignota tibi sunt iura regnorum, haud noua:
Nobis maligni iudices, æqui sibi,
Id esse regni maximum pignus putant:
Si quicquid aliis non licet, solis licet.
CLY. *Ignouit Helenæ, iuncta Menelao redit,*
Quæ Europam & Asiam paribus afflixit malis.
AEG. *Sed nulla Atridem Venere furtiuâ abstulit,*
Nec cepit animum coniugi obstrictum suæ.
Iam crimen ille quærit, & causas parat.
Nil esse crede turpe commissum tibi.
Quid honesta prodest vita, flagitio carens:
Vbi dominus odit? fit nocens, non quæritur.
Spartámne repetes spreta, & à tanto viro,
Patriasq; sedes profuga? non dant exitum
Repudia regum: spe metum falsa leuas.
CLY. *Delicta nouit nemo, nisi fidus, mea.*
AEG. *Non intrat vnquam regium limen fides.*
CLY. *Opibus merebor, vt fidem precio obligem.*
AEG. *Precio parata, vincitur precio fides.*
CLY. *Surgit residuus pristinæ mentis pudor,*
Quid obstrepis? quid voce blandiloquâ, mala
Consilia dictas? scilicet nubet tibi
Regum relicto rege, generosa exsuli?
AEG. *Et cur Atridâ videor inferior tibi,*
Natus Thyeste? CLY. *si parum est, adde & nepos.*
AEG. *Auctore Phœbo gignor, haud generis pudet.*
CLY. *Phœbum nefandæ stirpis auctorem vocas;*
Quem nocte subitâ frena reuocantem sua
Cælo expulistis? quid deos probro aduocas,
Surripere doctus fraude genitales toros,
Quem Venere tantum scimus illicitâ virum?
Secede properè, dedecus claræ domus,
Asporta ab oculis: hæc vacat regi ac viro.
AEG. *Exilia mihi sunt haud noua, assueui malis.*
Si tu imperas regina, non tantum domo
Argísue cedo: nil moror iussu tuo
Aperire ferro pectus ærumnis graue.
CLY. *Siquidem hoc cruenta Tyndaris fieri sinam?*
Quæ inuita peccat, debet & culpæ fidem.
Secede mecum potius, vt rerum statum
Dubium ac minacem iuncta consilia explicent.

CHO-

---

267 *Det ille veniam facilè, cui venia est opus.* ideo Vlpianus lib. 2. de adulteriis in l. si vxor, §. iudex, D. ad leg. Iul. de adulteriis, scripsit; Iudex adulterij ante oculos habere debet & inquirere, an maritus pudicè viuens, mulieri quoque bonos mores colendi auctor fuerit. periniquum enim videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibuit. è quo Vlpiani responso est desumtum illud Lactantij lib. 6. Exemplo continentiæ docenda est vxor, vt castè se gerat. iniquum est enim vt id exigas, quod ipse præstare non possis.

275 *Atridem.* Menelaum.

277 *Ille.* Agamemnon.

280 *Dominus.* rex & maritus. Marcus Brutus, in lib. de officio, Itaque, inquit, patresfamiliæ, domini sumus. Virgilius;

—— connubia nostra
Reppulit & dominum Ænean in regna recepit.

Fit nocens, non quæritur. non inquiritur num deliquerit; sed quasi deliquisset indicta causa damnatur.

289 *Blandiloqua.* χρηστολόγῃ, quam Cicero blandiloquentiam, Græci χρηστολογίαν, & blandiloquos χρηστολόγους vocant. sic vocatus fuit Pertinax Imp. testibus Capitolino & Aurelio Victore.

294 *Auctore Phœbo.* Thyestæ redditũ erat oraculum, quem ex Pelopeia filia sua gigneret, illum ab Atreo pœnas exacturum. ideo filiam suam cõpressit, eaque illi Aegisthum peperit. vide Higynum, in fabulis.

301 *Hæc vacat regia viro.* v. l. dissentiunt, quidam sic habẽt. alij; *hæc vacat regi ac viro.* nonnulli; *regia hæc vacat viro.* quomodo olim ab Ascensio excusum fuit.

311 *Coronat.* videlicet ex lauro. nam fuit hoc in Apollinis sacris sollemne. Apollonius;

ξανθὰ δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα.

313 *Innuba.* ἄγαμος. Ouidius;

—— contenta munere Phœbi
Innuba permaneo ——

Marcus Varro, in Baiis: Quod non solùm innubæ fiunt cõmunes, sed etiam veteres puellascunt, & multi pueri puellascunt.

319 *Fatorum præscia Manto.* omnino sumsit hæc ab Ouid. lib. 6. Metam.

Nam sata Tyresia venturi præscia Mãto,
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata vias: Ismenides ite frequentes
Et date Latonæ Latonigenisq; duobus
Cũ prece tura pia, lauroq; innectite crinem.
Ore meo Latona iubet.

322 *Arcus victor.* ad illud Horatij respicit;

—— neque semper arcum
Tendit Apollo.

337 *Pelion Ossa.* Antipater Sidonius;

—— οὐκ Ὄσσῃ Πήλιον ἀνθέμενος.

Homerus Odyss. λ'.

Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.

Virgilius, Georg. 1.

Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum.

Ouidius Metamorph. 1.

Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, & excussit subiectũ Pelion Ossæ.

338 *Soror & coniux.* Virgilius;

Ast ego quæ diuûm incedo regina, Iouisq;
Et soror & coniux ——

340 *Tua te colimus Turba Mycenæ.* ex Homero Iliad. δ'. vbi Iuno loquitur;

ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

342 *Argos Sola tueris.* ideo Pindarus in Nemeis, Argos vocat Ἥρας δῶμα, iccirco Euripides in Iphig. Aulidensi, ait de Iunone; μὰ τὴν ἄνασσαν θεὰν Ἀργείαν &c. & in Heracl.

—— θεοῖσι δ' οὐ κακίοσι
χρώμεσθα συμμάχοισιν Ἀργείων ἄναξ.
τῶν μὲν γὰρ Ἥρα προστατεῖ Διὸς δάμαρ,
ἡμῶν δ' Ἀθηνᾶ ——

ideo scripsit Horatius;

Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos ditesq; Mycenas.

346 *Multifora tibia Buxo.* Ouidius;

Longaq; multifori delectat tibia buxi.

multifora tibia, quæ multa habet foramina. Apuleius, in Floridis, multiforatiles tibias

CHORVS.

Anapæstici.

Canite ô pubes inclita Phœbum,
Tibi festa caput turba coronat:
Tibi virgineas laurum quatiens
De more comas innuba fundit
Stirps Inachia. tu quoque nostros
Thebana manus comitare choros,
Quæq; Erasini gelidos fontes,
Quæq; Eurotam, quæq; virenti
Tacitum ripâ bibis Ismenon;
Quam fatorum præscia Manto
Sata Tiresiâ, Latonigenas
Monuit, sacris celebrare deos.
Arcus victor pace relatâ
Phœbe relaxa, humeroq; graues
Leuibus telis pone pharetras,
Resonetq; manu pulsa citatâ
Vocale chelys: nil acre velim,
Magnumq;, modis intonet altis:
Sed quale soles leuiore lyrâ
Flectere carmen simplex, lusus
Cùm docta tuos Musa recenset.
Licet & chorda grauiore sones,
Quale sonabas; cùm Titanas
Fulmine misso fregere Dei.
Vel cùm montes montibus altis
Superimpositi, struxere gradus
Trucibus monstris: stetit impositâ
Pelion Ossâ, pinifer ambos
Pressit Olympus. Ades ô magni
Soror & coniux consors sceptri,
Regia Iuno: tua te colimus
Turba Mycenæ: tu sollicitum
Supplexq; tui numinis Argos
Sola tueris: tu bella manu
Pacemq; regis: tu nunc lauros
Agamemnonias accipe victrix:
Tibi multiforâ tibia buxo
Solenne canit: tibi fila mouent
Docta puellæ carmine molli:
Tibi votiuam matres Graiæ
Lampada iactant: ad tua coniux

Can-

Candida tauri delubra cadit,
Nescia aratri, nullo collum
Signata iugo. Tuq́; ô magni
Nata Tonantis, inclita Pallas;
Quæ Dardanias sæpe petisti
Cuspide turres: te permisto
Matrona minor maiorq́; choro
Colit, & reserat veniente deâ
Templa sacerdos: tibi nexilibus
Turba coronis redimita venit:
Tibi grandæui lassiq́; senes,
Compote voto reddunt grates,
Libantq́; manu vina trementi.
Et te Triuia gratâ memores
Voce precamur: tu maternam
Sistere Delon Lucina iubes,
Huc atque illuc prius errantem
Cyclada ventis. nunc iam stabilis
Fixâ terras radice tenet;
Respuit auras, religatq́; rates
Assueta sequi: tu Tantalidos
Funera matris victrix numeras.
Stat nunc Sipyli vertice summo
Flebile saxum, & adhuc lachrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.
Colit impensè femina virq́;
Numen geminum. tuq́; ante omnes
Pater ac rector, fulmine pollens;
Cuius nutu simul extremi
Tremuere poli, generis nostri
Iuppiter auctor; cape dona libens,
Abauusq́; tuam non degenerem
Respice prolem.
Sed ecce vasto concitus miles gradu
Manifesta properat signa lætitiæ gerens.
Namq́; hasta summo lauream ferro gerit,
Fidusq́; regi semper Eurybates adest.

ACTVS TERTIVS.

EVRYBATES. CLYTAEMNESTRA.

EVR. *Delubra & aras cælitum, & patrios lares*
Post longa fessus spacia, vix credens mihi.

dixit. Harum inuentionem Osyridi tribuit Scaliger in arte poëtica.

350 *Coniux Candida Tauri.* diis enim feminis feminæ, maribus mares, superis albæ, inferis atræ victimæ cædebantur.

353 *Signata iugo.* nullum passa iugum. antiqui tria armentorum genera habebant; vt docet Virgilius 3. Georg.

Continuò notas & nomina gentis inurũt,
Et quos aut pecori malunt summittere habendo,
Aut aris seruare sacris aut scindere terrã.

365 *Tu maternam Sistere Delon.* Cicero lib. 3. Accusat. Verrinar. Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariẽdum vicinam temporibus exactis fugisse Delon, atque ibi Apollinem Dianamque peperisse. Innixam scilicet vel oleastro, vel palmæ, vt Homerus tradidit. Virgilius;

—— Delon maternam inuisit Apollo.

366 *Lucina iubes.* Virgilius Aeneid. 3. hoc Apollini tribuit, Lucianus, in dialogo Neptuni & Iridis, Neptuno.

374 *Et adhuc lachrymis.* Ouid. Metam. 6.

—— fixa cacumine montis
Liquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

quæ sunt ex Callimacho, in hymno Apollinis. versus adduxi in Herc. Furente.

379 *Cuius nutu.* ab Homero Iliad. ά. accepit, cuius versus notissimi sunt. Catull. etiam;

Annuit inuito cælestum numine rector,
Quo tunc & tellus atque horrida contremuerunt
Æquora, cõcussitq́; micantia sidera mũdi.

Virgilius;

Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.

Ouidius:

Terrificam capitis cõcussit terq́; quaterq́;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.

Si rectè memini de Ioue Horatius alicubi dixit, cuncta supercilio mouentis.

382 *Abauusq́;* Iupiter Tantalum genuit, Tantalus Pelopem, Pelops Atreum, Atreus Agamemnonem. Iupiter igitur Agamemnonis Abauus, hic illius abnepos.

387 *Eurybates.* huius apud Homerum multa mentio.

388 *Delubra & aras cælitum.* Antonius Muretus, vnus ex luminibus litterarum, in elegantiss. commentario Catulli, adductis Menandri, Plauti, & aliorum auctoritatibus, obseruauit, morem antiquis fuisse, vt qui primum ingrederentur aliquam regionem, ad eámve ex interuallo aliquo reuerterentur, religiosè eam salutarent: quoniam cuique loco suum genium præesse arbitrabantur. testi-

moniis ipsius, & huic Senecæ loco adde quæ sequuntur. Seneca alibi;

Tamdem reuertor sospes ad patrios lares,
O cara salue terra ——

Virgil. 7. Aeneid.

—— salue fatis mihi debita tellus,
Vosq; ait ô fidi Troiæ saluete penates.

Ouidius 1. Fastor.

Diiq; petitorum dixit saluete locorum,
Tuq; nouos cælo terra datura deos;
Fluminaq; & fontes, quibus vtitur hospita tellus,
Et nemorum Nymphæ Naïadúmque chori.

Scholiastes Apollonij lib. 2. τοὺς ἐπιδημοῦντας ἔθος ἦν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ θύειν θεοῖς ἐπιχωρίοις καὶ ἥρωσι. τοῦτο φασὶ καὶ Ἀλέξανδρον ποιῆσαι τὸν Μακέδονα ἐν Ἰλίῳ.

395 *Terras. terram* habent antiq. codic.

412 *Infaustum iubes.* sic Aeneas apud Virgilium 2. Aeneid.

Infandum regina iubes renouare dolorem.

414 *Inhorrescit malis.* Aeneas autem;

Quamquam animus meminisse horret, luctuq; refugit.

423 *Regia vt fulsit rate.* Virgilius dicto loco, *—— flammas vt regia puppis Extulerat.* 435 *Nixu.* o. v. l. *nisu.*

437 *Canæ.* albæ. Catullus:

Tortaq; remigio spumis incanuit vnda.

Ouidius;

—— spumisq; sonantibus albet.

Cærulum mare. Aratus:

—— κυανέου πεφυλαγμένοι ὠκεανοῖο.

444 *Herceum Iouem.* vide Virgilium, Tryphiodorum, & Cælium Rhodiginum li. 21. antiq. lect. cap. 1.

447 *Tyrrhenus.* hoc confirmant Lucanus, Plinius, & S. Isidorus, vide commentarium Hispanicum Ioannis de Mena poëtæ Cordubensis. idem tradiderat Antonius Mizaldus ephimeridum aëris clas. 3. aphoris. 69. scilicet delphinos per maris tranquillitatem lasciuientes, ventorum impetum ex eo tractu, vnde primùm visi fuerunt, portendere. Rationem reddit Cælius Rhodiginus lib. 8. antiq. lection. cap. 6.

451 *Millesimam.* Aeschylus, in Agamemn.

στόλον Ἀργείων χιλιοναύτην.

vt & Virg. Propert. & alij. eaque communis poëtarum est opinio, vt mille fuerint Græcorum naues. quod intelligendum est, iuxta illud Varronis lib. 2. de re rust. cap. 1. Si inquam ,, numerus non est ad amussim, vt cùm dicimus ,, mille naues iisse ad Troiam, centumuirale ,, esse iudicium Romæ. Equidem si quis cum Homero Iliad. β'. rationem subducat, inueniet mille & octoginta naues, Dares au-

Supplex adoro. vota superis soluite.
Telluris altum remeat Argolicæ decus,
Tandem ad penates victor Agamemnon suos.
CLY. *Felix ad aures nuncius venit meas.*
Vbinam petitus per decem coniux mihi
Annos moratur? pelagus, an terras premit?
EV. *Incolumis, auctus gloriâ, laude inclitus,*
Reducem expetito litori impreßit pedem.
CLY. *Sacris colamus prosperum tandem diem,*
Et si propitios, attamen lentos, deos.
Tu pande, viuat coniugis frater mei,
Et pande, teneat quas soror sedes mea.
EV. *Meliora votis posco, & obtestor deos.*
Nam certa fari sors maris dubij vetat.
Vt sparsa tumidum claßis excepit mare,
Ratis videre socia non potuit ratem.
Quin ipse Atrides æquore immenso vagus,
Grauiora pelago damna, quàm bello tulit,
Remeatq; victo similis, exiguas trahens
Lacerasq; victor classe de tantâ rates.
CLY. *Quis, fare, nostras hauserit casus rates,*
Aut quæ maris fortuna dispulerit duces?
EV. *Acerba fatu poscis, infaustum iubes*
Miscere læto nuncium: refugit loqui
Mens ægra, tantis atque inhorrescit malis.
CLY. *Exprome: clades scire qui refugit suas,*
"*Grauat timorem. dubia plus torquent mala.*
EV. *Vt Pergamum omne Doricâ cecidit face;*
Diuisa præda est: maria properantes petunt,
Iamq; ense fessum miles exonerat latus,
Neglecta summas scuta per puppes iacent,
Ad militares remus aptatur manus,
"*Omnisq; nimium longa properanti mora est.*
Signum recursus regiâ vt fulsit rate,
Et clara lentum remigem monuit tuba,
Aurata primas prora signauit vias,
Aperitq; cursus, mille quos puppes secent.
Hinc aura primo lenis impellit rates,
Allapsa velis, vnda vix tactu leuis
Tranquilla zephyri mollis afflatu tremit,
Splendetq; classe pelagus, & pariter latet.
Iuuat videre nuda Troiæ litora,
Iuuat relicti sola Sigæi loca.
Properat iuuentus omnis adductos simul

Len-

Lentare remos: adiuuat ventos manu,
Et valida nisu brachia alterno mouet:
Sulcata vibrant æquora, & latera increpant,
Dirimuntq́ canæ cærulum spumæ mare.
Vt aura plenos fortior tendit sinus,
Posuere tonsas: credita est vento ratis,
Fusuśq́ transtris miles, aut terras procul,
Quantum recedunt vela, fugientes notat,
Aut bella narrat; Hectoris fortis minas,
Currusq́, & emto redditum corpus rogo,
Sparsum cruore regis Herceum Iouem.
Tum qui iacente reciprocus ludit salo,
Tumidumq́ pando transilit dorso mare,
Tyrrhenus omni piscis exsultat freto,
Agitq́ gyros, & comes lateri annatat,
Anteire naues lætus, & rursus sequi.
Nunc prima tangens rostra lasciuit chorus,
Millesimam nunc ambit & lustrat ratem.
Iam litus omne tegitur, & campi latent,
Et dubia parent montis Idæi iuga:
Et iam, quod vnum peruicax acies videt,
Iliacus atrâ fumus apparet notâ.
Iam lassa Titan colla releuabat iugo,
In astra iam lux prona, iam præceps dies:
Exigua nubes sordido crescens globo,
Nitidum cadentis inquinat Phœbi iubar,
Suspecta varius occidens fecit freta.
Nox prima cælum sparserat stellis: iacent
Deserta vento vela: tum murmur graue
Maiora minitans collibus summis cadit,
Tractuq́ longo litus ac petræ gemunt,

tem Phrygius scribit fuisse naues mille, centum & quadraginta. Dictys mille ducentas nonaginta quinque.

453 *Parent.* apparent, conspicua sint. Iurisconsultorum verbum, ad quorum formulam, SI PARET, alludens Petronius, inquit:

Iurisconsultus PARET, NON PARET, *habeto;*
Atque esto quicquid Seruius & Labeo.

459 *Phœbi iubar.* Caluus:

Hesperium ante iubar quatiens.

Varro quoque tempestatem quamdam descripsit his verbis,

Repentè noctis circiter meridiem,
Cùm pictus aër feruidis latè ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet:
Nubes aquales frigido velo leues
Cæli cauernas aureas subduxerant,
Ventiq́ frigido se ab axe eruperant
Phrenetici Septemtrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, sirus.
At nos caduci naufragij ciconiæ,
Quarum bipennis fulminis plumas vapos
Perussit altè mestè in terram cecidimus.

460 *Suspecta varius.* Sol occidens maculis conspersus ventos & pluuias portendit. Aratus;

ἢν μὲν ὑποσκιάησι μελαινομένῃ εἰκυῖα
ἠέλιον νεφέλη, ταὶ δ' ἀμφί μιν ἔνθα καὶ ἔνθα
ἀκτῖνες μεσηγὺς ἑλισσόμεναι διχόωνται,
ἢ τ' ἂν ἔτ' εἰς ἠῶ σκέπαος κεχρημένος εἴης.
εἰ δ' ὁ μὲν &c.

Virgilius 1. Georg.

Hoc etiam immenso cùm iam decedit Olympo
Profuerit meminisse magis. nam sæpe videmus
Illius in vultu varios errare colores:
Cæruleus pluuiã denunciat, igneus Euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni;
Omnia tunc pariter nimbis, ventísque videbis *.

Agi-

* *Feruere, non illa quisquam me nocte per altum*
Ire, neque à terra moneat conuellere funem.

» Nigidius; Si pallidus, inquit, Sol in nigras nubes occi-
» dat Aquilonem ventum significat. Claudianus, de bel-
» lo Gildonico, circa finem;

Heu nimium segnes cauta qui mente notatis,
Si reuolent mergi, graditur si litore cornix,
Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,
Lunaq́ conceptis liuescat turbida coru,
Et concussa vagos iaculentur sidera crines.
Imbribus humescant hœdi, nimbosaq́ taurum
Ducat hyas, totusq́ fretis descendat Orion.

quæ cuncta ferè Claudianus ex Marone decerpsit, vt vel eo solo peruincat quis magnam Claudianum imitationis curam habuisse, non omnia illum sua, at aliquid alienum adferre. ecce ait;

Si reuolent mergi.

Virgilius;

Cùm medio celeres reuolant ex æquore mergi.

Claudianus;

——graditur si litore cornix.

Virgilius;

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spaciatur harena.

Sanè ex cornicis cantu etiam alia auguria veteres colligebant. vnde Virgilius;

Sæpe sinistra mihi prædixit ab ilice cornix.

idque imitatur poeta Hispanus;

Bien claro con su voz me lo dezia
La siniestra corneja repetiendo
La desuentura mia. item;
Acuerdase me agora, que el siniestro
Canto de la corneja y el aguero, &c.

Claudianus;
Ora licet maculis, &c.
quod vnde sumtum sit, iam vidimus. Claudianus;
Lunaq; conceptis liuescat, &c.
Virgilius;
Luna reuertentes cùm primùm colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu;
Maximus agricolis, pelagoq; parabitur imber.
idem testatur etiam Dominicus Cyllenius lib. 3. de disciplina militari cap. 10. Claudianus:
—— vagos iaculentur sidera crines.
Virgilius;
Sæpe etiam stellas vento impendente videbis
Præcipites cælo labi, noctisq; per vmbras
Flammarum longos à tergo albescere tractus.
Claudianus;
Imbribus humescant hœdi ——
Virgilius;
Præterea tam sunt Arturi sidera nobis
Hœdorumq; dies seruandi ——
Columella lib. 11. ait; Quincto Kal. Octobris hœdi oriuntur: Fauonius, nonnumquam Hauster cum pluuia. Claudianus:
—— nimbosaq; taurum
Ducat Hyas ——
hoc non planè à Virgilio, sed partim etiam à Germanico Cæsare, in Phænom. accepit. Germanicus;
Ast vbi se taurus sinuosis cornibus effert,
Grandine significat.
de Hyade Virgilius 3. Aeneid.
Sidera cuncta notat tacito labentia cælo,
Arcturum, pluuiasq; Hyadas, geminosq; triones,
Armatumq; auro circumspicit Oriona.
Claudianus;
- - - totusq; fretis descendat Orion.
Virgilius;
Cùm subitò assurgens fluctu nimbosus Orion.
Propertius lib. 2.
Non hæc Pleiades faciunt, neque aquosus Orion.
Nec repugnat Calpurnius Bassus, Germanici interpres, in hunc modum scribēs; Tempestates vocamus in quibus grandines, procellę, ceteraque similia intelliguntur; quæ, cùm in plenilunio acciderint, maiore vi impelluntur. hæc ab horridis sideribus exeunt, vt sæpe diximus, veluti Arcturo, Orione, hædis &c. nonnulla huc spectantia tradidit Galeottus Martius, de doctrina promiscua c. 37. quem vide.

Agitata ventis vnda venturis tumet:
Cùm luna subitò conditur, stellæ cadunt,
In astra pontus tollitur, cælum perit.
Nec vna nox est, densa tenebras obruit
Caligo, & omni luce subductâ fretum
Cælumq; miscet: vndique incumbunt simul,
Rapiuntq; pelagus, infimo euersum solo,
Aduersus euro zephyrus, & boreæ notus.
Sua quisque mittunt tela, & infesti fretum
Emoliuntur, turbo conuoluit mare.
Strymonius altas aquilo contorquet niues,
Libycusq; arenas auster, ad Syrtes agit.
Nec manet in austro. fit grauis nimbis notus,
Imbre auget vndas: eurus Orientem mouet,
Nabathæa quatiens regna, & Eoos sinus.
Quid rapidus ora corus oceano exerens?
Mundum reuelli sedibus totum suis,
Ipsosq; rupto crederes cælo deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.
Vento resistit æstus, & ventus retrò
Æstum reuoluit: non capit sese mare,
Vndasq; miscent imber & fluctus suas.
Nec hoc leuamen denique ærumnis datum est,
Videre saltem, & nosse, quo pereant malo.

465 *Agitata ventis vnda venturis tumet.* Virgilius;
—— freta ponti
Incipiunt agitata tumescere.
Hinc incipit elegantissima tempestatis descriptio: qua in re multi poetæ ingeniũ suum exercuerunt; pace tamen aliorũ dixero, cunctos (Virgilium excipio, qui nihil molitur ineptè, lib. 1. Aeneid.) facilè poeta noster hac in re superauit. nec enim furit, vt Lucanus libro 5. nec nugatur, vt Ouidius 1. Tristium, & 11. Metamorph. & copiosior est & diligentior epithetorum quam Papinius 5. Thebaid. accuratior quoque & verior quàm Valerius Flaccus 1. Argonaut. qui verò illum cũ Homero Odyss. ε. aut Apollonio lib. 2. velit componere, næ ille valde iniquus sit rerum æstimator. nam in Homerica descriptione multa sunt Homeri ingenio prorsus indigna, quæ inuenies apud Iulium Scaligerum art. poet. lib. 5. cap. 3. Apollonius verò sui similis est, hoc est totus plebeius & vilis, & non meo, sed doctorum quorumdam iudicio, ferè indignus qui legatur.
467 *In astra pontus tollitur.* Ouidius;
—— cælumq; æquare videtur
Pontus, et inductas aspergine tãgere nubes.
Cælum perit. Virgilius;
Eripiunt subitò nubes cælumq; diemq;
Teucrorũ ex oculis, ponto nox incubat atra.
468 *Densa tenebras obruit Caligo.* Apollonius:

Pre-

— ὦρσε δὲ κῦμα
κεκληγὼς πνοιῇσι· κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς
ἄμπεχεν, οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο.

472 *Aduersus Euro Zephyrus.* doctissimus poeta rectissimè suas vnicuique vento sedes attribuit. hæc autem sunt similia illis Homeri:

— πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ,
σὺν δ' Εὖρός τε νότος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαὴς
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

475 *Aquilo.* à Septemtrione flans. Varro Attacinus, in Chorographia; (quos Diomedes lib. vlt. tribuit Paccuuio, & citat mendosissimè.)

Omniuomo Oceano Hyperion fulgurat Euro,
Arctæo plaustro Boreas bacchatur ab Æmo,
Hesperio Zephyro sed Orion voluitur Istro,
Fuluo acriq; Noto vaga Cynthia proruit Afro.

479 *Nabathæa quatiens regna.* adscribam Ouidij locum vnde hæc reor desumta;

Eurus ad Auroram, Nabathæaq; regna recessit;
Persidaq; & radiis iuga subdita matutinis:
Vesper & occiduo quæ litora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus,
Nubibus assiduis pluuioq; madescit ab Haustro.

porrò noster poeta à se ipso dissensit, qui lib. 5. natural. quæst. c. 6. posse fieri negat, vt vno eodemque tempore hi venti contrarij flent. Sed contrarium tenent Homerus, Musæus, Virgilius, ceterique poetæ: & Lucretius quidem libro 4. ait;

Vides etiam diuersis nubila ventis
Diuersas ire in partes —

& Lucanus lib. 5.

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core, mouens æstus; tam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas:
Occurrit gelidus Boreas, pelagusq; retundit, &c.

quem vltimum versum Iul. Scaliger lib. 5. de arte poetica cap. 12. planè meritò reprehendit: nisi dicas, retundit, ibi non in propria significatione positum, sed pro obruit aut confundit: & venti duo ab eadem parte flantes vnus alterius fluctus obruere ac vndæ suæ superuentu confundere possunt. Fluctus autē à fluctu alterius venti obrutus sistitur primò, mox quasi resilit, queādmodum si in solidius quid & durius impegisset: quæ res sensu comprehendi facilius, quàm verbis declarari queat. quomodo Lucanū, poetam non malum in plerisque, magnę & supinæ negligentiæ nota liberari posse censeo.

480 *Corus.* Corus ab Occidentis latere Septemtrionem stipat, quemadmodum Boreas ab Orientis latere.

483 *Et atrum rebus induci chaos.* Furit Lucanus, non canit;

Extimuit natura chaos, rupisse videntur
Concordes elementa moras, rursusq; redire
Nox manes mistura deis —

486 *Vndásque miscent imber & fluctus suas.* similiter poeta;

— *latet obsitus aer*
Inferna pallore domus: nimbisq; grauatus
Deprimitur, fluctusque in nubibus accipit imbrem.

Premunt tenebræ lumina, & diræ Stygis
Inferna nox est: excidunt ignes tamen,
Et nube dirum fulmen elisâ micat,
Miserisq; lucis tanta dulcedo est malæ:
Hoc lumen optant. ipsa se classis premit,
Et prora proræ nocuit, & lateri latus.
Illam dehiscens pontus in præceps rapit,
Hauritq;, & alto redditam reuomit mare.
Hæc onere sidit: illa conuulsum latus
Summittit vndis: fluctus hanc decimus tegit:
Hæc lacera, & omni decore populato leuis
Fluitat: nec illi vela, nec tonsæ manent,
Nec rectus altas malus antemnas ferens;
Sed fracta toto puppis Ionio natat.

490 *Inferna nox est.* interpretatur illud poetæ;

Non cæli nox illa fuit —

Excidunt ignes tamen. sed obscuri. Virg.

— *nec fulgura currunt*
Clara; sed obscurum nimbosus dissilit aer.

Valerius Flaccus:

— *nec sola tridentis*
Regna mouent: vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceóque premit nox omnia cælo.

Pacuuius autem;

Interea prope iam occidente sole inhorrescit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctisq; & nimbûm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit,
Grando mista imbri largifluo subita turbine præcipitans cadit,
Vndiq; omnes venti erumpunt, sæui existunt turbines,
Feruet æstu pelagus.

quos versus citat Cicero lib. 1. de diuinat. & lib. 3. de Oratore.

498 *Fluctus hanc decimus tegit.* decimus fluctus fluctuum maximus est secundùm Valer. Flacc. lib. 2. Silium Ital. lib. 14. Lucanum lib. 5. & Ouidium 1. Tristium & 11. Metamorph. & Latinis decumanus dicitur, auctore Festo, propter denarij numeri perfectionem, de qua Cælius lib. 22. antiq. lection. c. 14. à Græcis vocatur Τρικυμία, teste Hesychio. Euripides in Troadib. de hac tempestate agens, inquit; Αἰγαῖον πόρον τρικυμίαις βρέμοντα. vtuntur etiam hac voce Synesius & Aristides. Sunt qui de decumano fluctu intelligant l. 96. & l. 112. D. de verb. signific. & §. flumina, Institut. de rerum diuis. & acquir. ear. domin.

Nil

503 *Ars cessit malis.* sic Maro;
—— cedit quoniam spoliata magistro est.
Ouidius:
Tāta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Idem;
Deficit ars, animiq; cadunt ——
Lucanus;
Artis opem vicere metus, nescitq; magister
Quam frangat, cui cedat aqua ——
511 *Felix vocatur.* desumtum ex Homero Odyss. ε. vel ex Virg. Aeneid. 1.
Qui meruit. plerique libri scripti habent, *qui potuit.*
518 *Vel Troia lachrymas.* magna sit oportet miseria, cuius hostem misereat. ideo scriptores volentes summas calamitates exprimere, passim hoc addunt. eamque Suidas παροιμίαν vocat. Pacuuius;
Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.
Ennius, Annal. 5.
Cogebant hosteis lachrymantes vt miserent.
Virgilius 11. Aeneid.
—— infanda per orbem
Supplicia & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus ——
Ouidius 14. Metamorph.
Gracia tunc potuit Priamo quoque flenda videri.
Sophocles:
ὡς καὶ παρ' ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.
P. Aemylius hist. Francorum lib. 2. inhumana vastitas, ac, si in alio hoste contigisset, victori etiam miseranda.
524 *Fulmine irati Iouis Armata Pallas.* non est hoc abs re confictum. nam in libris Hetruscorum scriptum fuit, Manubias, id est fulminum iactus, tres deos possidere, Iouem, Palladem, & Vulcanum. docet hoc Seruius, ad illud Virgilij,
Ipsa Iouis rapidū iaculata è nubibus ignē
Disiecitq; rates; &c.
eadem de caussa Pallas apud Euripidem, in Troadibus,
ἐμοὶ δὲ δώσειν φησὶ πῦρ κεραύνιον
βαλοῦσ' Ἀχαιούς, ναῦς τε πιμπράναι πυρί.
528 *Solus inuictus malis.* vide Virgilium 1. Aeneid. Q. Smyrnæum lib. 14. Philostratū in Imaginibus, & Izacium in Lycophron.
540 *Furibundū intonat.* multa ex sequentibus translata sunt ex Homero Odyss. δ'. non vacat totum locum ascribere; incipit ibi,
Αἴας μὲν μετὰ νηυσὶ δάμη δολιχηρέτμοισι.
Γυρῇσιν μιν, &c.

Nil ratio & vsus audent in magnis malis.
Tenet horror artus, omnis officio stupet
Nauita relicto, remus effugit manus.
In vota miseros vltimus cogit timor,
Eademq; superos Troes & Danai rogant.
Quid fata possunt? inuidet Pyrrhus patri,
Aiaci Vlysses, Hectori Atrides minor,
Priamo Agamemnon. quisquis ad Troiam iacet,
Felix vocatur; cadere qui meruit manu,
Quem fama seruat, victa quem tellus tegit.
Nil nobile ausos pontus atque vndæ ferent?
Ignaua fortes fata consument viros?
Pudenda mors est. quisquis es nondum malis
Satiate tantis cælitum, tandem tuum
Numen serena. cladibus nostris daret
Vel Troia lachrymas: odia si durant tua,
Placetq; mitti Doricum exitio genus;
Quid hos simul perire nobiscum iuuat,
Quibus perimus? sistite infestum mare.
Vehit ista Danaos classis, & Troas simul.
Nec plura possunt: occupat vocem mare.
Ecce alia clades: fulmine irati Iouis
Armata Pallas, quicquid aut hastâ minax,
Aut Ægide, aut furore Gorgoneo potest,
Aut igne patrio, tentat, & cælo nouæ
Spirant procellæ: solus inuictus malis
Luctatur Aiax; vela cogentem hunc sua
Tenso rudente flamma perstrinxit cadens.
Libratur aliud fulmen: hoc toto impetu
Tortum reductâ Pallas excussit manu,
Imitata patrem, transit Aiacem, & ratem,
Ratisq; partem secum, & Aiacem tulit.
Nil ille motus; ardua vt cautes salo
Ambustus exstat, dirimit insanum mare,
Fluctusq; rumpit pectore, & nauem manu
Complexus in se traxit: & cæco mari
Collucet Aiax, omne resplendet fretum.
Tandem occupatâ rupe, furibundùm intonat,
Superasse nunc se pelagus, atque ignes: iuuat
Vicisse cælum, Palladem, fulmen, mare.
Non me fugauit bellici terror Dei:
Et Hectorem vnà solus, & Martem tuli,
Phœbea nec me tela pepulerunt gradu:
Cum Phrygibus istos vicimus. tandem horream
Aliena

Aliena inerti tela mitti dextera?
Quid si ipse mittat? plura cùm auderet furens,
Tridente rupem subruit pulsam pater
Neptunus, imis exerens vndis caput,
Soluitq́ montem; quem cadens secum tulit,
Terraq́ & igne victus, & pelago iacet.
Nos alia maior naufragos pestis vocat.
Est humilis vnda, scrupeis mendax vadis,
Vbi saxa rapidis clusa verticibus tegit
Fallax Caphareus: æstuat scopulis fretum,
Feruetq́ semper fluctus alternâ vice.
Arx imminet prærupta, quæ spectat mare
Vtrinque geminum; Pelopis hinc oras tui,
Et Isthmon, arcto qui recuruatus solo
Ionia iungi maria Phryxeis vetat.
Hinc scelere Lemnon nobilem, & hinc Chalcida,
Tardamq́ ratibus Aulida: hanc arcem occupat
Palamedis ille genitor, & clarum manu
Lumen nefandâ vertice è summo efferens,
In saxa ducit perfidâ classem face.
Hærent acutis rupibus fixæ rates,
Has inopis vndæ breuia comminuunt vada:
Pars vehitur, huius prima pars scopulo sedet,
Hanc alia retro spacia relegentem ferit,
Et fracta frangit: iam timent terram rates,
Voluntq́ maria: cedit in luctum furor.
Postquam litatum est: Phœbus in lucem redit,
Et damna noctis tristis ostendit dies.
CLY. *Vtrúmne doleam, læter an, reducem virum?*
Remeasse, lætor: vulnus at regni graue,
Lugere cogor. redde iam Graiis pater,
Altisona quatiens regna, placatos deos.
Nunc omne lætâ fronde veletur caput,
Sacrifica dulces tibia effundat modos,
Et niuea magnas victima ante aras cadat.
Sed ecce turba tristis, incomtæ comas
Iliades adsunt; quas super celso gradu
Effrena Phœbas entheas lauros quatit.

CHO-

549 *Pater Neptunus.* ex multis supra docui hoc esse Neptuni epithetum. quibus adde hoc fragmentum Varronis;

Te Neptune pater cui flumina cana sonãti
Cincta salo resonant: magnus cui præpete nimbo
Perfluit Oceanus, & flumina crinib. errãt.

556 *Fallax Caphareus.* hoc loco Nauplius Palamedis pater Græcos in cæca saxa pertraxit. vnde Pacuuius;

— pater
In Caphareis saxis pleros Achiuos perdidit.

Virgil. Aeneid. 11. hanc cladem Mineruæ sideri ascribit;

— scit triste Mineruæ
Sidus & Euboica cautes, vltorq́ Caphareus.

quæ Virgilij sententia Straboni vera videtur lib. 8: & sit sanè vera: Seneca Euripidem sequitur, cuius sunt illa, in Helena;

πολλοὺς δὲ πυρσεύσας
φλογερὸν σέλας ἀμφὶ ῥύταν
Εὔβοιαν, εἷλ' Ἀχαιῶν
μονόκωπος ἀνὴρ, πέτραις
Καφηρείαις ἐμβαλὼν,
Αἰγαίαις τ' ἐναλίοις ἀκταῖς
δόλιον ἀστέρα λάμψας.

562 *Scelere Lemnon nobilem.* sic Plautus in Rudente;

— qui se scelere fieri volunt nobiles.

D Hieronymus, contra Eluidium: nobilis « factus est scelere. Q. Cicero, de petit. consu- « latus, eodem modo dixit, Flagitio nobiles. Lemniades autem mares omnes occiderunt, excepta vna Hypsipyle; quæ patri Thoanti pepercit.

Hinc Chalcida. sunt qui referant Chalcidenses mulieres maritos suos occidisse. quo de dubito. quidam m. s. *hinc Calcedona.*

564 *Palamedis ille genitor.* Nauplius; quem, vt id faceret, impulsum volunt cupiditate vlciscendi Agamemnonem & Vlyssem, qui Palamedem occiderant iuxta plerosque. nam Dares à Paride interfectũ fuisse scribit, vt vt est, Xenophon in Cynægetico tradidit mortem Palamedis deos vindicasse,

586 *Vitæ dirus amor.* nullus non viuere cupit, quamuis miserè sit victurus. rectè tamen Iamblichus; ὀ τὸ ζῆν ἐπὶ πλεῖστον ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν.

606 *O quàm miserum est nescire mori.* tam miser est qui mori nescit, quàm naufragus qui portum nequit inuenire. quia, vt ait Sotades; πάντων λιμὴν τῶν μερόπων ὁ θάνατός ἐστιν.

607 *Nocte funesta.* excidium Troiæ in noctem incidisse consentaneum est Aeschylo in Agamemn. & Euripidi in Hecuba. auctor paruæ Iliadis idipsum probat:

> νὺξ μὲν ἔην μεσάτη, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελήνη.

Petronius Arbiter, in Troiæ Halosi:

> *Iam plena Phœbe candidũ extulerat iubar,*
> *Minora ducens astra radiante face,*
> *Cùm inter sepultos Priamidas nocte & mero*
> *Danai relaxant claustra, &c.*

Sed quæ nox illa fuerit, nemo facilè certò dixerit; qui sciat Hellanicum, Dionysium Argiuum & Lysimachum prodidisse Troiam captam XII. Febr. Callisthenem verò lib. 2. Græcanicæ historiæ, Februario ineunte. Qui Attica scripserunt, in octauum diem huius mensis desinentis hanc cladem reiiciunt: nec defuerunt, qui ad octauum desinẽtis Martij id retulerint. Dercylas autem & Aegias contendunt funestæ huius noctis diem fuisse octauum desinentis Πανέμου, hoc est, si Corinthios audimus, Iulij; sin Bœotios sequimur, Maij. hæc ex Euripidis scholiis Græcis, & Clemente Aegyptio decerpsi.

614 *Falsus.* Patroclus, Iliad. π'.

616 *Sustulit luctu.* Iliad. σ. τ. υ.

Celeremq́ saltu. Achillem Homerus, ὠκύμορον, πόδας ταχὺν, πόδας ὠκὺν appellat. quemadmodum Seneca Achillem, celerem saltu, sic Ennius Annal. 2. Coclitem, inclutum saltu, vocauit.

> —— *at Horatius inclutu' saltu.*

Saltu. de saltu Achillis, cuius Lycophron in Cassandra, meminit, non vulgaria, ex Antimacho & Euripide, ibi refert Izacius. datum Græcis responsum, eum qui primus Troianę terræ vestigium imprimeret, primum occubiturum: quod cùm Protesilaus morte sua confirmasset; desiluisse Achillem à naui in terram, & eo loco, quem conculcarat, repentè aquæ fontem emanasse. Sed eò non respicit Seneca, verùm solummodo ad Achillis pernicitatem.

622 *Molis immensæ.* magnus fuerit oportet equus Durateus, in cuius aluo tot duces inclusi fuerunt, quot refert Izacius, dicto loco; ἱπποτέκτων ὁ Πανοπέως υἱὸς Ἐπειὸς ἐποίησε τὸν

CHORVS. CASSANDRA.

Versus choriambici, dactylici, iambici, trochaici, sapphici, anapæstici, acatalecti, hypercatalecti, & brachycatalecti, & catalecti, scazontes, mirificè inter se permixti.

Heu quàm dulce malum mortalibus [additũ]
Vitæ dirus amor; cùm pateat malis
Effugium, & miseros libera mors vocet,
Portus æterna placidus quiete.
Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ mouet,
Aut iniqui flamma Tonantis.
Pax alta nullos ciuium cœtus
Timet, aut minaces victoris iras;
Non maria asperis insana coris,
Non acies feras
Puluereamq́ nubem,
Motam barbaricis equitum cateruis;
Non vrbe cum totâ populos cadentes,
Hosticâ muros populante flamma,
Indomitúmve bellum. Perrumpet omne,
Solus contemtor leuium deorum;
Qui vultus Acherontis atri,
Qui Styga tristem non tristis videt,
Audetq́ vitæ ponere finem;
Par ille regi, par superis erit.
O quàm miserum est nescire mori!
Vidimus patriam ruentem nocte funestâ,
Cùm Dardana tecta Dorici raperent ignes:
Non illa bello victa, nec armis,
Vt quondam Herculeâ cecidit pharetrâ:
Quam non Pelei, Thetidisq́ natus,
Carusq́ Pelidæ nimium feroci
Vicit; acceptis cùm fulsit armis,
Fuditq́ Troas falsus Achilles:
Aut cùm ipse Pelides animos feroces
Sustulit luctu, celeremq́ saltu
Troades summis timuere muris.
Perdidit in malis extremum decus,
Fortiter vinci. restitit annis
Troia bis quinis,
Vnius noctis peritura fato.
Vidimus simulata dona molis immensæ,

Fatale

Fatale munus Danaûm traximus nostrâ
Creduli dextrâ: tremuitq; sæpe
Limine in primo sonipes, cauernis
Conditos reges bellumq; gestans:
Et licuit versare dolos, vt ipsi
Fraude suâ capti caderent Pelasgi.
Sæpe commotæ sonuere parmæ,
Tacitumq; murmur percussit aures,
Et fremuit malè subdolo
Parens Pyrrhus Vlyssi.
Secura metu Troica pubes,
Sacros gaudet tangere funes,
Hinc æquæui gregis Astyanax,
Hinc Æmonio desponsa rogo,
Ducunt turmas; hæc femineas,
Ille viriles.
Festæ matres votiua ferunt
Munera diuis: festi patres
Adeunt aras: vnus tota est
Vultus in vrbe.
Et, quod nunquam post Hectoreos
Vidimus ignes, læta est Hecube.
Quid nunc primùm dolor infelix
Quidve extremum deflere paras?
Mœnia diuûm fabricata manu,
Diruta nostrâ?
An templa deos super vsta suos?
Non vacat istis lachrymare malis:
Te magne parens flent Iliades.
Vidi, vidi senis in iugulo,
Telum Pyrrhi vix exiguo
Sanguine tingui.
CA. *Cobibete lachrymas, omne quas tempus petit,*
Troades, & ipsæ vestra lamentabili
Lugete gemitu funera: ærumnæ meæ
Socium recusant. cladibus questus meis
Remouete: nostris ipsa sufficiam malis.
CHO. *Lachrymas lachrymis miscere iuuat.*
Magis exurunt, quos secretæ

Lace-

Δούρειον ἵππον, εἰς ὃν πεντήκοντα, ἢ τρισχίλιοι, ἢ κατ' ἐμὲ κγ' ἄνδρες εἰσελθόντες Ἕλληνες ἐκάθηντο. ideo ait Petronius;

Cùm, Delio præfante, cæsi vertices
Idæ trahuntur, scissaq; in molem cadunt
Robora, minacem quæ figurarent equum,
Aperitur ingẽs claustrũ & obducti specus,
Qui castra caperent ——

molem huius equi declarauit Homer. dicẽs;

αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν.

& Virgilius;

Demissum lapsi per funem.

nam sic quoque altitudo demonstrata est, inquit Fabius lib. 8. Institut. Oratoriar. cap. 3.
623 *Fatale munus.* Virgil. 6. Aeneid.
Cùm fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama.
de quo equo ait Petronius;
—— *vteri notauit fata*
Traximus nostra creduli dextra. ex Virg. 2. Aeneid.
627 *Versare dolos.* Virgilius;
Seu versare dolos, seu certæ occũbere morti.
631 *male subdolo Parens Pyrrhus Vlyssi.* videtur Sophoclem adumbrasse, qui, in Phyloctete, Pyrrho simplex & minime subdolum ingenium tribuit, ægreq; fingit ab Vlysse induci, vt fallaciis & astu vtatur; quod magni & excelsi animi proprium esse docet Aristoteles lib. 4. ad Nicomachum. De morib. ca. 3. Cùm Vlysses dixisset debere illũ callidè Philoctetæ arcus subducere, respondet Pyrrhus;

ἐγὼ μὲν οὓς ἂν τῶν λόγων ἀλγῶ κλύων,
Λαερτίου παῖ, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ.
ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς,
οὔτ' αὐτὸς, οὔθ', ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ.
ἀλλ' εἴμ' ἕτοιμος πρὸς βίαν τὸν ἄνδρ' ἄγειν,
καὶ μὴ δόλοισιν ——

quæ Pyrrho vt iuueni & magnanimo conueniunt optimè; fraudes verò Vlyssi, vt seni & cauto. porrò quod ait οὔθ' ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ, iis quadrant quæ de seipso Achilles Euripidis in Iphigenia Aulidensi ait hoc modo:

ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς
Χείρωνος ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.

talem se apud Euripidem in Licymnio Hercules; & apud incertum poëtam, in Rheso, tales se Hector & Rhesus esse profitentur. apud Ennium etiam nescio qui, his verbis;

Ego eo ingenio natus sum, amicitiam
Atq; inimicitiam in fronte promptã gero.

quæ omnia exemplorũ loco ad d. cap. 3. Aristotelis adferri possunt, quod nullus Interpretum præstitit, & sane indigent illi decem De moribus libri, vberioribus commentariis quàm in illos hactenus editi fuerunt, à Græcis & Latinis.
634 *Tangere funes.* Virgilius; -- *circum pueri innuptaq; puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.* 661 *Magis exurunt, quos secretæ Lacerant curæ.* lacrymæ enim tristitiam leuant, vt alibi dixi. Huc spectat etiam illud Ludouici Ariosti, in Orlando Furioso; *Cosi fa ch' ella vn poco il duol rafrena;*

Ch' auendo oue sfogarlo. è meno acerbo.
» & illud Actij Sinceri, in Arcadia: Perche lo
» sfogare con parole ali miseri suole esser ale-
» uolte aleuiamento di peso.

666 *Nobile carmen.* sic Cornelius Seuerus, in AEtna;

—— hinc auget nobile carmen
Plurima pars scenæ ——

Virgilius ecloga 6.

Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.

hoc carmen etiam celebrat Callimachus in lauacro Palladis.

667 *Querula Edonis.* in Octauia ait;

Repete assuetos
Iam tibi questus, atque equoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias ——

Moschus, in Bionis epitaphio;

οὐδὲ τόσον πυκ' ἄεισεν ἐνὶ σκοπέλοισιν ἀηδὼν,
οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδὼν,
ἀλκυόνος δ' οὐ τόσσον ἐπ' ἄλγεσιν ἴχετο κήυξ.

comparationē verò lusciniæ etiam alij vsurparunt. Homerus Odyss τ'. relatus in Hercule Oetæo. &, Sophocles Trachiniis. & ex Latinis Virgilius;

Qualis populea mærens Philomela sub vmbra
Amissos quærit fœtus.

Euripides, in Helena, lusciniam aduocat, vt secum lugubres cantus moduletur.

671 *Garrula.* de hirundine, in quam mutata fuit ex Senecæ sentētia Procne, loquitur; quæ à Virgilio 4. Georg garrula dicitur. quo loco idipsum ex Stesichoro, Simonide & Sappho Fuluius Vrsinus obseruauit, ex Smyrnæo & Oppiano Griellius.

676 *Halcyones.* cum Græcis malo scribere *Alcyones.* quomodo referunt Ciceronē poëma quoddam inscripsisse; cuius imitatione ipse quoque Gordianus Imp. poëma Alcyones composuit, teste Capitolino.

678 *Fluctu leuiter Plangente.* Lucanus;

—— & planctus illisæ cautibus vndæ.

Sic Attius vndas latrare & cachinnare dixit;

Ac vbi curuo litore latrans
Vnda sub vndis labunda sonit:
Simul & circum magni sonantibus
Excita saxu, sæua sonando
Crepitu clangente cachinnat.

682 *Molles.* sic Claudianus de Eutropio, cuius à puero testes fuerant exsecti;

—— mediaq; tamen mollissimus ira.

Imitata viros. Deæ magnæ Cybeles sacerdotes Gallosi, qui, cùm ea parte carerent qua viri sumus, & molles erant, & male audiebant, quasi muliebria paterētur, teste Apuleio de asino aureo lib. penult. & vltimo. vnde

Lacerant curæ: iuuat in medium
Deflere suos. nec enim quamuis
Dura virago, patiensq; mali,
Poteris tantas flere ruinas.
Non quæ verno nobile carmen
Ramo cantat querula Edonis,
Ityn in varios modulata sonos:
Non quæ tectis Bistonis ales
Residens summis impia diri
Furta mariti garrula deflet:
Lugere tuam poterit dignè
Conquesta domum, licet ipse velit
Clarus niueos inter olores,
Istrum cygnus, Tanaimq; colens,
Extrema loqui: licet Halcyones
Ceyca suum fluctu leuiter
Plangente sonent; cùm tranquillo
Malè confisæ credunt iterum
Pelago audaces, fœtusq; suos
Nido pauidæ titubante fouent.
Non si molles imitata viros
Tristis laceret brachia tecum,
Quæ turritæ turba parenti
Pectore rauco concita, buxum
Ferit, vt Phrygium lugeat Atym.
Non est lachrymis Cassandra modus,
Quia quæ patimur, vicere modum.
Sed cur sacratas diripis capiti infulas?
Miseris colendos maximè superos reor.
CAS. *Vicere nostra iam metus omnes mala.*
Equidem nec vllâ cælites placo prece:
Nec, si velint sæuire, quo noceant, habent.
Fortuna vires ipsa consumsit suas.
Quæ patria restat? quis pater? quæ iam soror?
Bibêre tumuli sanguinem, atque aræ, meum.
Quid illa felix turba fraterni gregis?
Exhausta nempe: regiam miseri senis
Vacuam relicti, totq; per thalamos vident,
Præter Lacænam, cæteras viduas nurus.
Tot illa regum mater, & regimen Phrygum
Fœcunda in ignes Hecuba, fatorum nouas
Experta leges, induit vultus feros:
Circa ruinas rabida latrauit suas,
Troiæ superstes, Hectori, Priamo, sibi.

CHO-

CHO. *Silet repentè Phœbas, & pallor genas,*
Creberq́ totum poßidet corpus tremor.
Stetere vittæ, mollis horrescit coma,
Anhela corda murmure incluso frémunt:
Incerta nutant lumina, & versi retrò
Torquentur oculi; rursus immites rigent.
Nunc leuat in auras altior solito caput,
Graditurq́ celsa: nunc reluctantes parat
Reserare fauces: verba nunc clusò malè
Custodit ore, Mænas impatiens dei.
CAS. *Quid me furoris incitam stimulis noui,*
Quid mentis inopem sacra Parnaßi iuga
Rapitis? recede Phœbe. iam non sum tua.
Extingue flammas pectori infixas meo.
Cui nunc vagor vesana? cui bacchor furens?
Iam Troia cecidit: falsa quid vates ago?
Vbi sum? fugit lux alma, & obscurat genas
Nox atra, & æther abditus tenebris latet.
Sed ecce gemino sole præfulget dies,
Geminumq́ duplices Argos attollit domos:
Idæa cerno nemora. fatalis sedet
Inter potentes arbiter pastor deas.
Timete reges, moneo, furtiuum genus.

à Catullo in Galliambo *Gallæ* vocantur, & *Attis*, quod ipse sibi pondera acuto silice deuoluerat, dicitur *noua mulier*. Gallos idē Catullus semiuiros vocat, vt & Terentius Varro;

Tibi tympana haud inani sonitu, dea, tonimus,
Sonitū æris intonamus tibi nos semiuiri,
Teretem comam volantem Galli tibi iacimus.

684 *Turrita.* Cybelæ. de qua C. Cilnius Mæcenas;

Ades huc, ades Cybele, dea, montigena dea,
Age tympano sonanti quate flexibile caput,
Latus horreat flagello, comitum chorus vlulet.

686 *Atym.* de Atti ab Arnobio, Eusebio & Fulgentio, post Epicharmum, Sosidem Atticum, aliosq; multa digna lectione & cognitu iucunda referuntur.

699 *Totq́ per thalamos.* quinquaginta. Virg. Aeneid. 2.

Quinquaginta illi thalami spes tanta nepotum

703 *Induit vultus feros.* mutata fuit Hecuba in canem, iuxta Euripidem, Lycophronem, & Asclepiadem. alij, quia, vt fures canis latratu, Græcos Hecuba maledictis & conuitiis sit insecuta, fabulam confictam volut, in Menæchm. Plautus, & Cicero 3. Tusc.

705 *Sibi.* humana forma deperdita, & Hecuba homine quasi mortua. Sic, Hercule Oetæo, inquit;

—— sibi Tantalis est facta superstes.

Agrestis

706 *Silet repentè Phœbas.* ex sequentibus nonnulla ad Virgilij Aeneid. 6. nonnulla ad Lucani lib. 5. imitationem dixit.

Pallor. Lucanus;

—— nec qui solet esse timenti
Terribilis sed pallor inest ——

707 *Creberq́ totum.* infrà actu 4.

Cur ista vates corpus effusa ac tremens
Dubia labat ceruice?

Lucanus;

—— nec fessa quiescunt
Corda: sed, vt tumidus borea post flamina, pontus
Rauca gemit; sic multa leuant suspiria vatem.

Idem;

—— rupta trementi
Verba sono ——

708 *Stetêre vittæ.* Virgilius:

—— subitò non vultus, non color vnus,
Non comtæ mansēre comæ: sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument ——

Lucanus;

—— bacchatur demens, aliena per antrum
Colla ferens, vittasq́ dei, Phœbæaq́ serta
Erectis discussa comis ——

709 *Anhela corda.* Virgilius;

—— sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument ——

Lucanus autem;

Effluit & gemitus & anhelo clara meatu, &c.

710 *Incerta nutant lumina.* duo m. s. *micant lumina.* Lucanus;

Torquet ad hæc oculos, totoq́ vagantia cælo
Lumina, nunc vultu pauido, nunc torua minaci.

712 *Altior solito.* Virgilius;

—— maiorq́ videri.

724 *Gemino.* rectè. quia Enthei & ebrij, quæ singula sunt, cuncta gemina vident. exempla habes apud Euripidem in Bacchis, Q. Smyrnæum lib. 12. & Nonnum in Dionysiacis in princ. lib *ιά*. & *ιε'*. septima à fine libri pagina. Virgilius hoc non ignorauit, scripsit .n. Aen 4.

Eumenidum demens veluti videt agmina Pentheus,
Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.

728 *Timete reges moneo.* quædam membranæ continent *timere.*

Furtiuum genus. Furtiua Venere editū, Aegysthum, monet Cassandra cauendum esse à natis ex furtiuo coitu. quare? an quia, vt dixit alibi, nullum nefas per nefas nati putant? quam rationem reddidit auctor libelli Gallici, *de la police Christienne*, vbi docet cur huiusmodi liberi, vt plurimum, ceteris salaciores sunt & ne-

quiores, adde & prauiores: quare fortaßis Veneti, homines prudentißimi & maximè cordati, illegitimos, quamuis natalibus fuerint restituti, in consilium non admittunt, teste Fulgos. consil. 62. Incip. Stante statuto. Nescio tamen, quàm recte. nam

—— πολλάκις δέ τοι
ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορᾷ,
νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.

inquit Euripides, in Andromache, indicans sæpe spurios legitimis esse meliores. quoniã, vt idem alibi scripsit, nomen dispar, natura æqualis est;

ὀνόματι μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

quod verò in eandem sententiam scripsit Euripides;

ἐγὼ γὰρ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
νόμῳ νοσοῦσιν.

iuri nostro conuenit, quo tam male audiunt spurij, vt infames & vilis conditionis esse censeantur, vt docet Andr. Tiraquellus De nobilitate c. 15. nu. 14. cum aliquot sequẽtibus. post quẽ pro spuriorũ vituperatione & defensione multa cõgessit Palæotus in lib. De spuriis & nothis filiis à cap. 55. vsque ad lib. finẽ.

732 *Lacæna ferrum cultu Amazonio gerens.* more Amazonum securim gestans. in o. v. l. valdè constanter legitur; *Lacæna ferrum, cultum Amazonium gerens.* quid si *cultrum*? vt cultrum Amazonium vocet securim, qua Clytæmnestra Agamemnonem occidit. sed nihil muto. nam vet. lib. eandem sententiam admittit; & versus repugnat m. s. lectioni.

733 *Alta.* v. l. *alia*, idque recipi debet.

739 *Troia sepulta.* lege *sepultæ*.

Frater. Hector. loquitur iuxta communem sententiã. nam Porphyrius testimoniis Ibyci & aliorum probat Hectorẽ non Priami, sed Apollinis filium fuisse. vide Scholiastem Homeri Iliad. γ'.

742 *Saucios vinclo graui.* respicit ad illud Virgilij 2. Aeneid.

——*perq; pedes traiectus lora tumentes.*

743 *Nimium cito congresse Achilli Troile.* non dubito quin Virgilij 1. Aeneid. versum voluerit exprimere,

Parte alia fugiens amißis Troilus armis
Infelix puer & impar congressus Achilli.

de Troilo quædam notauit amicus meus, homo egregiè doctus, Guilhelmus Canterus lib. 2. nouarum lectionum: quę tamen quàm parum conueniant Virgilio, olim Seb. Corradus, & postea Guellius docuerunt. minus Senecæ quadrant. quis enim credat sororem fratri tale flagitium affingere? Troili mors vnũ ex fatis Troiæ fuit. Plautus, Baccidibus;

Agrestis ille alumnus euertet domum.
Quid ista vecors tela feminea manu
Districta præfert? quem petit dextrâ virum
Lacæna cultu ferrum Amazonio gerens?
Quæ versat oculos alia nunc facies meos?
Victor ferarum colla vexatus iacet,
Ignobili sub dente Marmaricus leo,
Morsus cruentos passus audacis leæ.
Quid me vocatis sospitem solam è meis,
Vmbræ meorum? te sequor tota pater
Troia sepulte. frater auxilium Phrygum,
Terrorq; Danaûm: non ego antiquum decus
Video, aut calentes ratibus exustis manus;
Sed lacera membra, & saucios vinclo graui
Fortes lacertos. te sequor nimium citò
Congresse Achilli Troile. incertos geris
Deiphobe vultus, coniugis munus nouæ.
Iuuat per ipsos ingredi Stygios lacus:
Iuuat videre Tartari sæuum canem,
Auidiq; regna Ditis. hæc hodie ratis
Phlegethontis atri regias animas vehet,
Victamq;, victricemq;: vos vmbræ precor,
Iurata superis vnda te pariter precor,
Reserate paulum terga nigrantis poli,
Leuis vt Mycenas turba prospiciat Phrygum.
Spectate miseri: fata se voluunt retro.
Instant sorores squallidæ,
Sanguinea iactant verbera,
Fert læua semustas faces,
Ardentq; pallentes genæ,
Et vestis atri funeris
Exesa cingit ilia,
Strepuntq; nocturni metus,
Et ossa vasti corporis
Corrupta longinquo situ
Palude limosâ iacent.
Et ecce defessus senex,
Ad ora ludentes aquas
Non captat, oblitus sitis,
Mœstus futuro funere.
Exsultat, & ponit gradus
Pater decoros Dardanus.
CH. *Iam peruagatus ipse se fregit furor,*
Caditq;, flexo qualis ante aras gradu

Cer-

Ceruice taurus vulnus incisâ gerens.
Releuemus artus entheos. Tandem suos
Victrice lauro cinctus Agamemnon adit,
Coniuxq; pariter obuios illi tulit
Gressus, reditq; iuncta concordi gradu.

ACTVS QVARTVS.

AGAMEMNON. CASSANDRA.

AG. *Tandem reuertor sospes ad patrios lares.*
O cara salue terra: tibi tot barbaræ
Dedêre gentes spolia: tibi felix diu
Potentis Asiæ Troia summisit manus.
Cur ista vates corpus effusa, ac tremens
Dubiâ labat ceruice? famuli attollite,
Refouete gelido latice. iam recipit diem
Marcente visu: suscita sensus tuos.
Optatus ille portus ærumnis adest.
Festus dies est. CAS. *festus & Troiæ fuit.*
AG. *Veneremur aras.* CAS. *cecidit ante aras pater.*
A. *Iouem precemur pariter.* C. *Herceum Iouem?*
A. *Credis videre te Ilium?* C. *& Priamum simul.*
A. *Hic Troia non est.* C. *vbi Helena est, Troiã puto.*
AG. *Ne metue dominam famula.* C. *libertas adest.*
A. *Secura viue.* C. *mors mihi est securitas.*
A. *Nullum est periclũ tibimet.* C. *at magnũ tibi est.*
A. *Victor timere quid potest?* C. *quod non timet.* "
A. *Hanc fida famuli turba, dum excutiat deum,*
Retinete, nequid impotens peccet furor.
At te pater, qui sæua torques fulmina,
Pellisq; nubes, sidera & terras regis,
Ad quem triumphi spolia victores ferunt;
Et te sororem cuncta pollentis viri
Argolica Iuno; pecore votiuo libens
Arabumq; donis, supplice & fibrâ colam.

CHO-

Ilio tria audiui fuisse fata, quæ illi exitio forent,
Signum ex arce si perisset, alterum est etiam Troili mors,
Tertium cùm portæ Scææ limen superum scinderetur.

744 *Incertos.* tales, vt quis dubitare queat tuáne sit facies an alterius; quod etiàm Virgilius innuit lib. 6.

Atq; hic Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataq; tempora raptus
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares:
Vix adeò agnouit pauitantem ——

772 *Caditq;.* Lucanus, de Phœbade, lib. 5.
—— Vixq; refecta cadit ——

784 *Refouete gelido latice.* frigida eis qui deliquium animi patiuntur prodest, auctore Hippocrate in Aphorismis, & Aristotele in Problematibus: quia frigus spiritus cogit, & impedit ne dissoluantur; qui spiritus plurimi ad faciem venire solent. itaque aqua frigida in faciem diffusa illos congregat, quibus congregatis, sensibus functiones suæ redduntur, sicque euanescit λειποψυχία. Calida autem aqua illis prodest qui timuerunt vel laborarunt vehementius. De gelida aqua habes exempla hic, & apud Homerum Iliad. έ. & ξ. ait etiam Ouidius, in epist. Laodamiæ;

Lux quoque tecum abiit, tenebris exsanguis obortis,
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mœsta refecit aqua.

Posterioris, scilicet de calida, exempla suppeditat Homerus Odyss. έ. & Odyss. ί. & Plautus in Bacchidibus, inquiens;

BA. *dabitur opera. aqua calet. eamus intro, vt laues.*
Nam, vt in naui vecta es, credo timida es.
B. *aliquantum soror.*
Simul hic nescio quid turbæ est ——

788 *Cecidit ante aras pater.* autographa habent; *concidit ante aras pater.*

791 *Vbi Helena est, Troiam puto.* Helena hic est in Græcia. ideo videor mihi adhuc in Troia agere. 792 *Ne metue dominam famula.* existimabat Agamemnon Cassandram nondum furere desiisse, ideo superiore versu cùm Helenam dixerat, Clytæmnestram dicere voluisse. iccirco subiungit, ne metue dominam Clytæmnestram. ego enim, qui te maritali affectu diligo, prospiciam ne illa tibi sit iniuria, vel te manumittam. atque ita mihi non quasi famulæ, sed dominę & reginæ futura es loco. Tale illud Propertij lib. 4. *Sic hospes, pariámne tuâ regina sub aulâ; Dos tibi non humilis prodita Roma venit.* Vel sanè, Cassandræ mentem non satis assecutus ait, Helenam non futurã ipsius dominam. *Libertas adest.* ego, inquit, non timeo me illius famulam futuram, quia confestim moriar: mors autem, quæ est vltima rerum linea, me manumittet. 794 *Tibimet.* vox; *met*, superflua est, & solum pro tibicine ad fulciendum versum est addita; nec possis dicere ἔμφασιν aut παραδιαγράφησιν esse.

807 *Imparem æquasti.* in huius versus expositione mera insomnia ab omnibus adferuntur. Videtur Seneca non ad duodecim Deos magnos respexisse, inter quos Hercules non est, & sine quo eorum numerus est par, sunt enim quos ita refert Ennius;

Iuno, Vesta, Ceres, Deiana, Minerua, Venus, Mars,
Mercurius, Ioui', Neptunus, Volcanus, Apollo.

neque ad alios *Selectos*, qui sine Hercule octo erant, Ianus, Saturnus, Genius, Pluto, Bacchus, Sol, Luna, Tellus, vide Aurelium lib. 1. de cognomin. Deor. cap. 2. Sed Seneca respexisse videtur eo, quod Hercules Heben duxit vxorem, & sic imparem numerum Deorum æquauit, Hercules; quod poeta tribuit Argis, quoniam ex ea originem Hercules ducebat, ibique fuerat educatus; hãc interpretationem memini Lipsio meo placere. Vel sanè intellexit Seneca, de communibus Diis; qui ante Herculem tantum tres erant, Mars, Bellona, Victoria; additusque iis Hercules, quaternarium numerum compleuit, sicque imparem numerum æquauit. quia autem de communibus Diis multa non satis nota sunt omnibus, censeo legendos Seruium, Sabinum, & Hartungum ad illud Virg. lib. 12. Aeneid.

—— & diis communibus aras.

Lilium Giraldum, de historia Deorum Syntagmat. 1. & Antonium Roscium memorabilium lib. 2.

811 *Geminauit.* Seneca hic & in Hercule Oetæo, docet Herculem duabus noctibus fuisse genitum, vt Propertius libro 2.

Iuppiter Alcmenæ geminas requieuerat Arctos,
Et cælum noctu bis sine rege fuit.

Lycophron adiicit vnam noctem; Clemens Alexandrinus liberalior in προτρεπτ. inquiens; ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος, ὁ μετ' Ἀλκμήνης συνουσίας ἡδυπαθήσας νύκτας. οὐδὲ γὰρ αἱ νύκτες αἱ ἐννέα τῷ ἀκολάστῳ μακραὶ &c. & Arnobius, hoc imitatus, lib. 4. contra gentes, ait; Hercules natus est, qui in rebus huiusmodi patris sui transiret exsuperaretq; virtutes. ille noctibus vix nouem, vnam potuit prolem excudere, concinnare, compingere: at Hercules, Sanctus deus, natas de Thestio quinquaginta nocte vna perdocuit & nomen virginitatis ponere, & genitricũ pondera sustinere.

825 *Nemeæus.* qui, vt alibi dictum est, ex orbe Lunari deciderat. Epimenides;

καὶ γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελάνας ἠϋκόμοιο,
ἃ δεινὸν φρίξασ' ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
ἐς Νεμέαν ἄγουσ' αὐτὸν διὰ πότνιαν Ἥραν.

826 *Fulmineus leo.* hoc est, rapidus, impo-

CHORVS GRÆCORVM.

Versus choriambici, iambici, sapphici, trochaici, dactylici, valde confusi.

Argos nobilibus nobile ciuibus,
Argos iratæ carum nouercæ,
Semper ingentes educas alumnos,
Imparem æquasti numerum deorum.
Tuus ille bisseno meruit labore
Allegi cælo magnus Alcides:
Cui lege mundi Iuppiter ruptâ,
Roscidæ noctis geminauit horas,
Iussitq; Phœbum tardius celeres
Agitare currus, & tuas lentè
Remeare bigas, candida Phœbe;
Retulitq; pedem, alternis nomen
Stella quæ mutat, seq; mirata est
Hesperum dici. Aurora mouit
Ad solitas vices caput, & relabens
Imposuit senis humero mariti.
Sensit ortus, sensit occasus,
Herculem nasci: violentus ille
Nocte non vnâ poterat creari.
Tibi concitatus substitit mundus,
O puer magnum subiture cælum.
Te sensit Nemeæus arcto
Pressus lacerto fulmineus leo,
Ceruaq; Parrhasis:
Sensit Arcadiÿ populator agri,
Gemuitq; taurus Dictæa linquens
Horridus arua.
Morte fœcundum domuit draconem,
Vetuitq; collo pereunte nasci:
Geminosq; fratres pectore ab vno
Tria monstra natos, stipite incusso
Fregit insultans: duxit ad ortus
Hesperium pecus
Geryonis spolium triformis.
Egit Thrëicium gregem;
Quem non Strymoniÿ gramine fluminis,
Hebríue ripis pauit tyrannus
Hospitum dirus, stabulis cruorem
Præbuit sæuis, tinxitq; crudos
Vltimus rictus sanguis aurigæ.

Vidit

Vidit Hippolyte ferox,
Pectore è medio rapi ſpolium, & ſagittas.
Nube percuſſâ Stymphalis alto
Decidit cælo.
Arborq́; pomis fertilis aureis
Extimuit manus inſueta carpi,
Fugitq́; in auras leuiore ramo.
Audiuit ſonitum crepitante lamnâ
Frigidus cuſtos neſcius ſomni;
Linqueret cùm iam nemus omne fuluo
Plenus Alcides vacuum metallo.
Tractus ad cælum canis inferorum
Triplici catenâ, tacuit, nec vllo
Latrauit ore, lucis ignotæ
Metuens colorem. te duce ſuccidit
Mendax Dardaniæ domus,
Et ſenſit arcus iterum timendos:
Te duce concidit totidem diebus
Troia quotannis.

ACTVS QVINTVS.

CASSANDRA.

Res agitur intus magna, par annis decem.
Eheu quid hoc eſt? anime conſurge, & cape
Precium furoris: vicimus victi Phryges.
Bene eſt, reſurgis Troia, traxiſti iacens
Pares Mycenas: terga dat victor tuus.
Tam clara nunquam prouidæ mentis furor
Oſtendit oculis: video, & interſum, & fruor,
Imago viſus dubia non fallit meos.
Spectamus: epulæ regia inſtructæ domo,
Quales fuerunt vltimæ Phrygibus dapes,
Celebrantur: oſtro lectus Iliaco nitet,
Merumq́; in auro veteris Aſſarici trahunt,
Et ipſe pictâ veſte ſublimis iacet,
Priami ſuperbas corpore exuuias gerens.
Detrahere cultus vxor hoſtiles iubet,
Induere potiùs coniugis fidæ manu
Textos amictus. horreo, atque animo tremo.
Regémne perimet exſul, & adulter virum?
Venêre fata, ſanguinem extremæ dapes
Domini videbunt, & cruor Baccho incidet,
Mortifera vinctum perfidæ tradet neci.
Induta veſtis exitum manibus negat,

Caputq́;

tens, præceps, pernix, &c. ſic Claudianus;

Obuia fulminei properēt ad vulnera pardi,

Aliam rationem habet illud Martialis;

Fulmineo ſpumantis apri ſum dente petita.

nam iccirco hoc dictum eſt, quia, vt Xenophon & Pollux teſtantur, ille in Cynegetico, hic lib. 5. Onomaſt. cap. 12. apri cùm iraſcuntur, dentibus vrunt, vt videatur iis neſcio quid igneum contineri: alioquin crines admoti, quod ſæpe accidit, non adurerentur. ideo etiā Apuleius lib. 8. aſini, dixit de apro; Impetu ſæuo fremētis oris totus fulmineus. Ouidius;

Fulmē habēt acres in aduncis dētibus apri.

& alibi, in apri deſcriptione;

—— dentes æquantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore venit, frondéſque afflatibus ardent.

Vnde apparet hoc naturæ miraculum veteribus fuiſſe notiſſimū. ideo miror Iulium Scaligerum li. 5. de arte poët. cap. 14. exiſtimaſſe, Silium & Statium latuiſſe. quāuis enim expreſsè illius non meminerint; inde tamē non conſequitur, ignorantia, non voluntate prætermiſſum. quinimo ex iis ipſis Silij lib. 1. & Statij lib. 11. Thebaid. verſibus, quos Scaliger adducit, arbitrer ſatis probabiliter cōtrarium colligi. quoniam ſcilicet vterque apros fulmineos appellauit. nec enim temerè tam laborioſis & doctis poëtis tam craſſa ignoratio tribui debet, vt rem vulgo notā ignoraſſe potius quàm leuiter eam vno verbo indicare contenti fuiſſe videātur. Porrò quod Ouid. dicit,

—— dentes æquantur dentibus Indis:

non ſolùm Elephantinorum cornuū reſpectu dictum accipi poteſt; ſed etiam Indicorum aprorum, quos Plinius lib. 8. auctor eſt dentium flexus cubitales habere.

827 *Ceruaq́; Parrhaſis.* hoc ordine recenſet labores Herculis: 1. Nemeæum leonem, 2. aëripidem ceruam. 3. aprum Arcadium. 4. Cretenſem taurum. 5. hydram Lernæam. 6. Geryonem. 7. Diomedem. 8. Hippolytes Amazonis baltheum. 9. Stymphalides. 10. Heſperidum draconem. 11. Cerberum. 12. Ilij expugnationem.

851 *Lamna.* pro, lamina. Sic vocat aurea poma Heſperidum. malè vulgò legitur *flamma.* Sic in Florentinis Pandectis *lamna* ſcriptū eſt, l. Q. Mucius. 27. §. fin. D. de aur. arg. leg. differt autem lamina à bractea, vt docet Valla; quamuis D. Hieronymus ad Fabiolum ea confuderit. Vide Catellianum Cottam, in voce *Lamina.*

860 *Totidem.* Troiam igitur Hercules decem dierum ſpacio expugnauit.

865 *Vicimus victi.* videtur fuiſſe adagium. Plautus, in Caſina;

Noſtro omine it dies, iam victi vicimus.

Cæſius Baſſus:

Romani à Gallis deuicti ſunt victores.

Ouidius 1. Faſtor.

Victa tamen vinces, euerſaq; Troia reſurges. alius quidam;

—— victos vincere poſſe putet.

„ Liuius li. 26. omnibus bellis victi vicerimus.
„ nec longe recedit illud Herodoti, in Vrania: ὅδ᾽ ἐπινικῶντες οἱ Ἕλληνες νικῶσι. itaque quotieſcumque maiorem cladem victis victores acceperunt, dici poterit victos viciſſe. vt auorum noſtrorum memoria in Rauennati prælio (quod melius ceteris deſcribūt Franciſcus Guicciardinus hiſt. lib. 10. & Arnoldus Ferronus Gallicarum rerum lib. 4. & Gondiſaluus Illeſcas Pontificalis Hiſtoriæ, lib. 6. cap. 23. §. 3.) accidit, ſingulari Hiſpani peditis vir-
„ tute; de quo prælio dici ſolet; Los vençidos,
„ vençidos: los vencedores perdidos. Flere victum, at victorē perdi ab ipſa victoria. idem licebit vſurpare, quando qui vno prœlio fuſus fuit, ſecundo victorem profligat.

866 *Traxiſti.* in vno cod. ſcripto legitur, *ſtrauiſti.*

880 *Perimet.* o. v. l. habent *perimat.*

888 *At ille.* ſic etiam Heſiodus in Scuto, Herculem. Homerus Iliad. λ'. Vlyſſem, Virgilius Aeneid. 10. Mezentium, Ouidius Faſtor. 2. Fabios, Statius 2. Thebaid. & Silius libro 1. alios apris compararunt. Izaacius ſolus Agamemnonem irretito piſci.

897 *Habet, peractum eſt.* Hercule Oetæo actu 4. *Habet, peractum eſt. quas petus pœnas, dedit.*

900 *Exanimem petit.* hoc vel timidi eſt, vel ira furentis, vel crudelis, hic timidi potiùs, videtur. 901 *Illa fodientem adiuuat.* ſic apud Euripidem Electra Oreſtem adiuuat in Clytæmneſtra necanda.

Ορ. ἐγὼ μὲν ἐπιβαλὼν φάρη κόραις ἐμαῖσι, φασγάνῳ κατηρξάμην,
ματέρος ἔσω δέρας μεθείς.
Ηλ. ἐγὼ δ᾽ ἐπεκέλευσά σοι
ξίφους τ᾽ ἐφαψάμην ἅμα.

videlicet ſemper qua menſura menſi fuerimus, eadem Deus nobis remetitur. Audiui à viris fide dignis in Friſia non ita pridem contigiſſe, vt quidam, qui patri ſuo ſæpe iniurius fuerat, adeò vt illum pugnis contundere, & crinibus raptare proſtratum ſuſtinuerit; à filio ſuo eodem modo per domum raptatus, cùm ad limen peruentum foret, & nefandi iſtius rabies etiam vlterius progreſſura videretur; miſer iſte parens, intelligens iuſto Dei iudicio hæc ſe perpeti, exclamarit: Hactenus fili, necenim ego parentem meum auum tuum vltra domus limen crinibus traxi. Immane me hercle, horrendumque exemplum, quod ſi Bruſonio, Sabellico, Fulgoſo, & aliis exem-

Caputq; laxi & inuij cludunt ſinus.
Haurit trementi ſemiuir dextrâ latus,
Nec penitus adigit, vulnere in medio ſtupet.
At ille, vt altis hiſpidus ſiluis aper,
Cum caſſe vinctus, tentat egreſſus tamen,
Arctatq; motu vincla, & incaſſum furit;
Cupit fluentes vndique & cæcos ſinus
Diſicere, & hoſtem quærit implicitus ſuum.
Armat bipenni Tyndaris dextram furens;
Qualisq; ad aras colla taurorum prius
Deſignat oculis, antequàm ferro petat:
Sic huc & illuc impiam librat manum.
Habet, peractum eſt. pendet exiguâ malè
Caput amputatum parte, & hinc trunco cruor
Exundat, illinc ora cum fremitu iacent.
Nondum recedunt. ille iam exanimem petit,
Laceratq; corpus: illa fodientem adiuuat.
Vterque tanto ſcelere reſpondet ſuis.
Hic eſt Thyeſte natus, hæc Helenæ ſoror.
Stat ecce Titan dubius emerito die,
Suáne currat an Thyeſteâ viâ.

ELECTRA. STROPHIVS.

EL. *Fuge ô paternæ mortis auxilium vnicum,*
Fuge, ſceleſtas hoſtium euita manus.
Euerſa domus eſt funditus, regna occidunt.
Quis iſte celeres concitus currus agit?
Germane vultus veſte furabor tuos.
Quos anime demens refugis? externos fugis?
Domus timenda eſt, pone iam trepidos metus
Oreſta: amici fida præſidia intuor.
ST. *Phocide relictâ Strophius, Eleâ inclytus*
Palmâ reuertor. cauſa veniendi fuit,
Gratari amico; cuius impulſum manu
Cecidit decenni Marte concuſſum Ilium.
Quænam iſta lachrymis lugubrem vultum rigat?
Pauetq; mæſta? regium agnoſco genus.
Electra, luctus cauſa quæ læta in domo eſt?
EL. *Pater peremtus ſcelere materno iacet.*
Comes paternæ quæritur natus neci.
“ *Ægiſthus arces Venere quæſitas tenet.*
ST. *O nulla longi temporis felicitas!*
EL. *Per te parentis memoriam obteſtor mei,*
Per ſceptra terris nota, per dubios deos;

Recipe

Recipe hunc Oreſten, ac pium furtum occule.
ST. *Etſi timendum cæſus Agamemnon docet,*
Aggrediar, & te Oreſta furabor libens.
Poſcunt fidem ſecunda, at aduerſa exigunt.
Cape hoc decôrum ludicri certaminis
Inſigne frontis, leua victricem tenens
Frondem virenti protegat ramo caput:
Et iſta donum palma Piſæi Iouis,
Velamen eadem præſtet, atque omen tibi.
Tuq́ ô paternis aſſidens frenis comes,
Condiſce Pylade patris exemplo fidem.
Vos, Græciâ nunc teſte, veloces equi
Infida curſu fugite præcipiti loca.
EL. *Exceſſit, abiit, currus effreno impetu,*
Effugit aciem: tuta iam operiar meos
Hoſtes, & vltrò vulneri opponam caput.
Adeſt cruenta coniugis victrix ſui,
Et ſigna cædis veſte maculatâ gerit:
Manus recenti ſanguine etiamnum madent,
Vultusq́ præ ſe ſcelera truculenti ferunt.
Concedam ad aras. Patere me vittis tuis
Caſſandra iungi, paria metuentem tibi.

CLYTÆMNESTRA. ELECTRA.
ÆGISTHVS. CASSANDRA.

CLY. *Hoſtis parentis, impium atque audax caput,*
Quo more cœtus publicos virgo petis?
EL. *Adulterorum virgo deſerui domum.*
CL. *Quis eſſe credat virginem?* EL. *gnatam tuam.*
CLY. *Modeſtius cum matre.* EL. *pietatem doces.*
CLY. *Animos viriles corde tumefacto geris,*
Sed agere domita feminam diſces malo.
EL. *Ni fortè fallor, feminas ferrum decet.*
CLY. *Et eſſe demens te parem nobis putas?*
EL. *Vobis? quis iſte eſt alter Agamemnon tuus?*
CLY. *Indomita poſt hæc virginis verba impiæ*
Regina frangam. EL. *mitius interea mihi*
Tu vidua loquere: vir caret vita tuus.
CLY. *Ediſſere vbi ſit gnatus, vbi frater tuus?*
EL. *Exiit Mycenas.* CL. *redde nunc gnatum mihi.*
EL. *Et tu parentem redde.* CL. *quo latitat loco?*
EL. *Tuto: quietus regna non metuens noua:*
Iuſtæ parenti ſatis, at iratæ parum.
C. *Morieris hodie.* EL. *dummodo hac moriar manu.*

Recedo

plorum collectoribus notum fuiſſet, hautdubiè ab illis non foret omiſſum.

904 *Emerito die.* finito. ducta Metaphora à militum ſtipendiis.

920 *Electra* tunc temporis Laodice dicebatur, poſtea autem Electra vocari cœpit. Aelianus var. hiſtor. lib. 4. Ξάνθος ὁ ποιητὴς τῶν μελῶν, ἐγένετο δὲ οὗτος πρεσβύτης Στησιχόρου τοῦ Ἱμεραίου, λέγει τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Ἀγαμέμνονος οὐ τοῦτο ἔχειν τοὔνομα πρῶτον, ἀλλὰ Λαοδίκην· ἐπεὶ δὲ Ἀγαμέμνων ἀνῃρέθη, τὴν δὲ Κλυταιμνήστραν ὁ Αἴγισθος ἔγημε, καὶ ἐβασίλευσεν, ἄλεκτρον οὖσαν, καὶ καταγηρῶσαν παρθένον Ἀργεῖοι Ἠλέκτραν ἐκάλεσαν, διὰ τὸ ἀμοιρεῖν ἀνδρὸς καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρου. Porrò Oreſtem à Strophio educatum fuiſſe etiam Pyrander in Peloponneſiacis, teſte Plutarcho, tradidit.

950 *Quo more cœtus publicos virgo petis.* inhoneſtum veteres exiſtimarunt virginem in publico verſari, nec virginem ſolùm, ſed etiam matremfamiliæ, vt conſtat ex multis Euripidis locis, in Heraclidis, in Oreſte, in Iphigenia Aulidenſi. & alibi (vide Tiraquel. lege. 10. Connub. nu. 12. & Rhodigin. li. 10. antiq. cap. 3. & lib. 13. cap. 6.) Menander;

ἔνδον μένουσαν τὴν γυναῖκ᾽ εἶναι χρεὼν
ἐσθλήν, θύραζε δ᾽ ἀξίαν τοῦ μηδενός.

quam rem copiosè & eleganter perſequitur D. Gregorius Nazianzenus, in lib. De documentis virginum. hac ratione motus Conſtantinus Imp. l. nemo. C. de offic. diuerſor. iudic. matremfamil. quę intra domum ſemet cõtinet, in publicum protrahi vetuit, propter ſexus verecũdiam, l. 2. §. 1. C. de his qui ven. ætat. impetrar. c. 43. §. porrò ſi. de election. in 6. ob quam illis virorum cœtibus immiſceri non conuenit, auctore Bonifacio octauo, in c. mulieres. de iudic. in 6. Sanè D. Paullo mulier οἰκουρός, Auguſto apud Dionem οἰκουρὸς, οἰκονόμος, vocatur. ait Philo, teſte Cuiacio lib. 7. obſeruat. cap. 16. θηλείαις οἰκουρία καὶ ἔνδον μονὴ ἐφαρμόζουσι. notum eſt illud οἰκουρίας ſymbolum Venus teſtudinẽ calcans.

952 *Quis eſſe credat virginem?* EL. *natam tuam.* ait Electra, rectè ſuſpicaris neminem crediturum me eſſe virginem, non quia cœtus publicos peto; ſed quia filia tua ſum. te ſciunt omnes pudicitiam tuã Aegiſtho proſtituiſſe: me ſuſpicabuntur matris veſtigia ſecutam pudori meo nõ temperaſſe. & meritò. ſunt enim parentibus filij plerumque ſimiles auctore Ariſtotele lib. 3. polit. cap. 8. & lib. 3. Rhetor. ad Theodectem, & filiæ matrũ mores imitantur, vnde Ezechielus vates; ſicut « mater, ita & filia eius. D. Ambroſius autẽ li. 3. « De virginitate; Quid potuit filia de adultera « matre diſcere, niſi damnum pudoris? meritò «

igitur Peleus apud Euripidẽ, in Andromache;

— ἐκφέρουσι γὰρ
μητρὸς ὀνείδη. τοῦτο καὶ σκοπεῖτέ μοι
μνηστῆρες, ἐσθλῆς θυγατέρ' ἐκ μητρὸς λαβεῖν.

960 *Regina frangam.* huc ſpectat illud Attij in Aegiſtho; Neque fera hominum pectora frageſcunt, donec vim perſenſerint imperij. ceterùm in veteribus libris legitur ita;

Indomita poſthac virginis verba impiè
Regina frangam citius. interea mihi
Ediſſere, vbi ſit natus, vbi frater tuus.
EL. exiit &c.

980 *Nomen ambiguum ſuis.* ait per parentum ſcelera AEgiſthum nactum eſſe nomen ambiguũ ſuis. id eſt, quem neſcirent parẽtes (quos ſuos vocat) quo nomine compellarent. Thyeſtes dubius filiúmne an nepotem; Pelopeia ignara filiúmne an fratrem nuncupet.

988 *Vidua ante thalamos.* locus hic confirmat Labeonis ſententiam de vidua. l. malum. D. de verbor. ſignific.

1008 *Veniet & vobis furor.* ſolent eorum, qui morti vicini ſunt vaticinia exitũ habere. teſtis hoc loco Seneca. teſtis Homerus apud quẽ Iliad. χ'. Hector Achilli mortẽ prædicit. teſtis Sophocles in μαστιγοφόρῳ, vbi Aiax moriens imprecatur Agamemnoni & Vlyſſi, vt à cariſſimis occidantur. teſtis Virgilius li. 10. Aeneid. vbi Orodes Mezentio vicinã mortem imminere vaticinatur. teſtis Ouidiana Dryas. lib. 7. Metamorph. inquiens;

Nympha ſub hoc ego ſum Cereri gratiſſima ligno;
Quæ tibi factorum pœnas inſtare tuorum
Vaticinor moriens, noſtri ſolatia lethi.

teſtis Lucani Domitius lib. 7. his verbis;

Non te funeſta ſcelerum mercede petitum,
Sed dubium fati, Cæſar, generoq; minorem
Aſpiciens, Stygias, Magno duce, liber ad vndas
Et ſecurus eo te ſæuo Marte ſubactum,
Pompeioq; graues pœnas, nobisq; daturum,
Cùm morior ſperare licet —

Teſtis Calanus Indus, qui, ſciſcitãti Alexandro Macedoni numquid vellet, reſpondit; Nihil, breui te videbo. teſtis poſtremo Socrates apud Xenophontem ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογ. πρὸς τοὺς δίκας. nam Clytæmneſtram & AEgiſthum occidit Oreſtes, qui quia exinde furere cœpit, ait; *veniet & vobis furor.* ſcilicet Oreſtis. Agamemnon ab vxore & cognato, Vlyſſes à filio Telegono occiſus fuit. Peliam filiæ conſciderũt. Mezentius eodem libro ab Aenea interficitur. Eriſichthon paullo poſt miſerabili fame confectus interit. C. Cæſar corã Pompeij ſtatua, plus viginti vulneribus confectus cecidit. Non multis à Calani morte diebus Alexander Babylone veneno interiit. Anyti quoque filio omnia euenerunt, quæ veriſſimè euentura Socrates moriens diuinarat. quæ cuncta vt ab optimis ſcriptoribus ſunt prodita; lubuit annotare, vt appareat vnde Ethnicorum illa vetus opinio, quam initio poſui, promanarit.

Recedo ab aris. ſiue te iugulo iuuat
Merſiſſe ferrum, præbeo iugulum volens:
Seu more pecudum colla reſecari placet;
Intenta ceruix vulnus exſpectat tuum.
Scelus peractum eſt: cæde reſperſam viri,
Atque obſoletam, ſanguine hoc dextram ablue.
CLY. *Conſors pericli pariter, ac regni mei*
Ægiſthe gaudes? gnata genitricem impiè
Probris laceſſit, abditum fratrem occulit.
AEG. *Furibunda virgo vocis infandæ ſonum,*
Et aure verba indigna maternâ opprime.
EL. *Etiam monebit ſceleris infandi artifex,*
Per ſcelera nactus nomen ambiguum ſuis,
Idem ſororis gnatus, & patris nepos.
CLY. *Ægiſthe ceſſas impium ferro caput*
Demetere? fratrem reddat, aut animam ſtatim.
Abſtruſa cæco carcere, & ſaxo exigat
Æuum, per omnes torta pœnarum modos:
Referre, quem nunc occulit, forſan volet
Inops, egens, incluſa, pædore obſita,
Vidua ante thalamos, exul, inuiſa omnibus,
Æthere negato. ſerò ſuccumbet malis.
EL. *Concede mortem.* CLY. *ſi recuſares, darem.*
Rudis eſt tyrannus, morte qui pœnam exigit.
EL. *Mortẽ aliquid vltra eſt?* C. *vita, ſi cupias mori.*
Arripite famuli monſtrum, & auectam procul
Vltra Mycenas, vltimo in regni angulo
Vincite, ſeptam nocte tenebroſi ſpecus,
Vt inquietam virginem carcer domet.
At iſta pœnas capite perſoluat ſuo,
Captiua coniux, regij pellex tori:
Trahite, vt ſequatur coniugem ereptum mihi.
CAS. *Ne trahite, veſtros ipſa præcedam gradus.*
Perferre prima nuncium Phrygibus meis
Propero, repletum ratibus euerſis mare,
Captas Mycenas, mille ductorem ducum,
Vt paria fata Troicis lueret malis;
Periſſe dono feminæ, ſtupro, dolo.
Nihil moramur, rapite: quin grates ago.
Iam iam iuuat vixiſſe, poſt Troiam iuuat.
CL. *Furibunda morere.* CA. *veniet & vobis furor.*

L. ANN.

L. ANN. SENECÆ Octauia.

TRAGOEDIA X.

PERSONÆ.

Octauia.
Nutrix.
Chorus.
Poppæa.
Nuncius.
Agrippina.
Seneca.
Nero.
Præfectus.

ACTVS PRIMVS.

OCTAVIA.

Anapæstici.

AM vaga cælo sidera fulgens
Aurora fugat: surgit Titan
Radiante comâ, mundoq́ diem
Reddit clarum: age tot tantis
Onerata malis, repete assuetos
Iam tibi questus, atque æquoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias, grauior namque his
Fortuna tua est. semper genitrix
Deflenda mihi, prima meorum
Causa malorum, tristes questus
Nate exaudi, si quis remanet
Sensus in vmbris. vtinam antè manu
Grandæua suâ, mea rupisset
Stamina Clotho; tua quàm mœrens
Vulnera vidi,
Oraq́ fœdo sparsa cruore.
O lux semper funesta mihi!
Tempore ab illo lux est tenebris
Inuisa magis.
Tulimus sæuæ iussa nouercæ,
Hostilem animum, vultusq́ truces.
Illa illa meis tristis Erinnys
Thalamis Stygios prætulit ignes,
Teq́ exstinxit miserande pater:
Modò cui totus paruit orbis

ADVERSARIA IN OCTAVIAM.

OCTAVIA. Hæc tragœdia tota Latina & tota Senecæ est.

4 *Eia age tantis.* sic reposuit N. cùm antè legeretur; *age tot tantisq́*. ego in membranis inuenio; *age tot tantis.* quod placet hiatu recepto.

7 *Vince Alcyonas.* hac comparatione vtitur Euripides in Iphigenia Taurica, & Pacuuius, in Teucro, inquit;

Alcyonis ritu litus peruolgans feror.

9 *Genitrix.* Valeria Messalina; quam cum super cetera dedecora etiam Claudius C. Silio nupsisse comperisset, supplicio affecit.

21 *Nouercæ.* Agrippinæ: hæc mortua Messalina, Claudio patruo suo nupsit.

27 *Vltra Oceanum, cuique Britanni.* de
„ hac Claudij Britannica victoria, sunt hęc in-
„ certi poëtæ carmina;

„ *Ausoniis numquam tellus violata triũphis,*
Icta tuo, Cæsar, fulmine procubuit.
Oceanusq; tuas, vltra se prospicit aras,
Qui finis mundo, nunc erit imperio.
Victa prius nullo, iam iam spectata triumpho
Illibata tuos gens iacet in titulos.
Fabula visa diu, medioq; recondita ponto
Libera, victori iam modo colla dedit.
Eufratés ortus, Rhenus incluserat Arctos,
Oceanus medium venit in imperium.
Libera non hostẽ, non passa Britannia regem,
Æternum nostro qua procul orbe iacet,
Felix aduersis & sorte oppressa secunda,
Communis nobis & tibi, Cæsar, erit.
Vltima cingebat Tibris tua, Romule regna,
Hic tibi finis erat relligiose Numa;
Et tua, Diue, tuum sacrata potentia cælo
Extremum citrà constitit Oceanum:
At nunc Oceanus geminos interluit orbes,
Pars est imperij, terminus ante fuit.
Mars pater, & nostra gentis tutela, Quirine
Et magno positus Cæsar vterque polo,
Cernitis ignotos Latia sub lege Britannos.
Sol citra nostrum flectitur imperium.
Vltima cesserũt adoperto claustra profundo,
Et iã Romano cingimur (sic lego) *Oceano.*
Opponis frustrà rapidũ Germania Rhenum,
Eufrates prodest nihil tibi, Parthe fugax;
Oceanus iam terga dedit, nec peruius vlli
Cæsarios fasces imperiumq; tulit.
Illa procul nostro semota exclusaq; cælo
Alluitur nostra victa Britannis aqua,
Semota & vasto disiuncta Britannia ponto,
Cinctaq; inaccessis horrida litoribus:
Quã pater iunctis Nereus vallauerat vndis,
Quam fallax æstu circuit Oceanus,
Brumalem sortita plagã; quà frigida semper
Præfulget stellis Arctos inocciduis:
Conspectu deuicta tuo Germania Cæsar
Subdidit insueto colla premenda iugo,
Adspice confundit populos imperuia tellus.
Cõiunctũ est quod adhuc orbis & orbis erat.

In quarto à fine versu sententia postulat, vt legatur *Britannia.* nam vnicam hanc expeditionem Claudius suscepit. quare *Germania* legi non potest.

31 *Oppresse.* boleto venenato.

32 *Tyranno.* Neroni.

40 *Ora Tanais.* agit de Britannica Claudij expeditione & victoria; cuius frequens mentio apud Dionem, Zonaram, Plinium, Eutropium, Orosium & Adonem Viennensem. quare cùm à Britannia valde alienus sit Tanais, quare censui aliquãdo hoc loco legendum *Tamesis*, cuius fluminis bis apud Cæ-

Vltra Oceanum: cuiq; Britanni
Terga dedere, ducibus nostris
Antè ignoti, iurisq; sui.
Coniugis (heu me) pater insidiis
Oppresse iaces, seruitq; domus
Cum prole tuâ capta tyranno.

NVTRIX.

Fulgore primo captus, & facili bono
Fallacis aulæ, quisquis attonitus stupet;
Subito latentis ecce fortunæ impetu
Modò præpotentem cernat euersam domum,
Stirpemq; Claudi; cuius imperio fuit
Subiectus orbis; paruit liber diu
Oceanus, & recepit inuitus rates.
En qui Britannis primus imposuit iugo,
Ignota tantis classibus texit freta,
Interq; gentes barbaras tutus fuit,
Et sæua maria, coniugis scelere occidit;
Mox illa gnati, cuius exstinctus iacet
Frater venenis: mæret infelix soror,
Eademq; coniux, nec graues luctus valet
Irâ coacta tegere: crudelis viri
Secreta refugit semper, atque odio pari
Ardens mariti, mutuâ flagrat face.
Animum dolentis nostra solatur fides,
Pietasq; frustra: mutat immitis dolor
Consilia nostra. nec regi mentis potest
Generosus ardor, sed malis vires capit.
Heu quàm nefandum prospicit noster timor
Scelus, quod vtinam numen auertat deûm.

OCTAVIA. NVTRIX.

Anapæstici.

O mea nullis æquanda malis
Fortuna, licet repetam luctus
Electra tuos: tibi mærenti
Cæsum licuit flere parentem,
Scelus vlcisci vindice fratre,
Tua quem pietas hosti rapuit,
Texitq; fides.
Me crudeli sorte parentes
Raptos prohibet lugere timor,

Fratrisq́ necem deflere vetat;
In quo fuerat spes vna mihi,
Totq́ malorum breue solamen.
Nunc in luctus seruata meos,
Magni resto nominis vmbra.
NVT. Vox en nostras perculit aures
Tristis alumnæ: cessat thalamis
Inferre gradus tarda senectus.
OCT. Excipe nostras lachrymas nutrix,
Testis nostri fida doloris.
NVT. Quis te tantis soluet curis
Miseranda dies?
OCT. Qui me Stygias mittet ad vmbras.
NVT. Omina, quæso, sint ista procul.
OCT. Non vota meos tua nunc casus,
Sed fata regunt.
NVT. Dabit afflictæ meliora Deus ‹‹
Tempora mitis: tu modò blando ‹‹
Vince obsequio placata virum.
OC. Vincam sæuos antè leones,
Tigresq́ truces, fera quàm sæui
Corda tyranni.
Odit genitos sanguine claro,
Spernit superbos humilesq́ simul,
Nec fortunam capit ipse suam;
Quam dedit illi, per scelus ingens,
Infanda parens: licet ingratum
Diræ pudeat munere matris,
Hoc imperium cepisse: licet
Tantum munus morte rependat:
Feret hunc titulum post fata tamen
Femina longo semper in æuo.
NV. Animi retine verba furentis,
Temere emissam comprime vocem.
OCT. Toleranda quamuis patiar: haud vnquam queant,
Nisi morte tristi, nostra finiri mala.
Genitrice cæsâ, per scelus rapto patre,
Orbata fratre, miseriis, luctu obruta,
Mœrore pressa, coniugi inuisa, ac meæ
Subiecta famulæ, luce non grata fruor:
Trepidante semper corde, non mortis metu,
Sed sceleris. absit crimen à fatis meis.
Mori iuuabit: pœna nam grauior nece est,

sarem fit mentio, & Dion lib. 60. tradidit Britannos, accepta clade à C. Sidio Geta, perculsos, seq; ad τάμεσαν ποταμὸν recipientes, cùm Romani, Germanorum auxiliariorum virtute, pontem, quo fluuius stratus erat, transiuissent, cæsos fugatosque.

43 *Coniugis.* Agrippinæ.

44 *Gnati.* Neronis.

45 *Frater.* Nero Britannicum Octauiæ fratrem veneno à Locusta accepto sustulit.

49 *Mutua flagrat face.* hoc est, quantum Nero odit Octauiam, tamtum illa odit Neronem.

69 *Magni resto nominis vmbra.* ne existimes imitari illud Virgilij;
Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
sunt enim planè diuersa.

84 *Sæuos ante leones.* Euforbus;
Insequitur leo sæuus & alma virginis astrum.

95 *Hunc titulum.* parti filio imperij. fecerat hoc prius Semiramis, sed modo honestiore.

107 *Pœna nam grauior.* in duobus m. s. *pœna nunc grauior.*

115 *Membra cùm soluit quies.* membrorum enim compages somno soluuntur, auctore Paullo Aegineta lib. 1. cap. 97. Homerus Odyss. σ'.

ἀῦδε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.

quare ab eodem somnus vocatur λυσιμελὴς, quemadmodum & ab Apollonio 4. Argon. & Orpheo in hymnis.

120 *Prosequitur hostis.* m.s. habent *persequitur hostis.*

125 *Nitentem.* in vno cod. antiquo legitur *intentam.*

128 *Sæuior Pelagi fretis.* quæ illi pepercerant. sic Ouidius Metamorph. 11.

—— crudelior ipso
Sit mihi mens pelago ——

132 *Iustæ maritum coniugis.* à Nerone pro præmio poscit meam necē, quæ iusta ipsius vxor sum. Claudius enim Octauiam Neroni, quem adoptauerat, in matrimonium traditurus, ne soror fratri nuberet (nam sororem, ne adoptiuam quidem durante adoptione, ducere leges sinebant) eam prius alteri in adoptionem dedit; vt, eo modo in alienam familiam transiens, iustè Neroni nuberet. Erat ergo Octauia iusta Neronis vxor, quid verò inter iustam & iniustam vxorem intersit, docet Ræuardus lib. 4. de iuris ambiguitatibus cap. 16.

138 *Gnato suo.* Britannico.

Sanguine alieno satum. Neronem.

141 *Toris nefandis.* fratris enim vel sororis filiam vxorem ducere non licet. Suetonius Tranquillus lib. 5. „Agrippinæ, inquit, Germanici fratris sui filiæ, per ius osculi & blanditiarum occasiones illectus in amorem, subornauit proximo Senatu qui cogerent se ad ducēdam eam vxorem, quasi reip. interesset, dandamque ceteris veniam talium coniugiorum; quæ ad id tempus iniusta habebantur. ac, vix vno interposito die, confecit nuptias, non repertis qui sequerentur exemplū, excepto libertino quodam, & altero primipilari; cuius officiū nuptiarum & ipse vna cum Agrippina celebrauit. Eadē à Cornelio Tacito lib. 12. commemorantur, nisi quod Tacitus vnum Taledium Seuerum equitē Romanum exemplum hoc secutū fuisse refert.

Flebili iunxit face. siquidem interfectis triginta Senatoribus & innumeris equitibus Romanis nuptias celebrauit, vt tradit Seneca philosophus ἐν τῇ ἀποκολοκυνθ.

Face. Facem hanc sponsæ mater præferebat. noster inferius;

—— dira cui genitrix facem
Accendit ——

& actu 3. Agrippina dicit se Stygiam facem

Videre tumidos & truces miseræ mihi
Vultus tyranni, iungere atque hosti oscula,
Timere nutus; cuius obsequium meus
Haud ferre posset fata post fratris dolor,
Scelere interemti; cuius imperium tenet,
Et morte gaudet auctor infandæ necis.
Quàm sæpe tristis vmbra germani meis
Offertur oculis, membra cùm soluit quies,
Et fessa fletu lumina oppreßit sopor?
Modò facibus atris armat infirmas manus,
Oculosq́, & ora fratris infestus petit:
Modò trepidus idem refugit in thalamos meos.
Prosequitur hostis, atque inhærenti mihi,
Violentus ensem per latus nostrum rapit.
Tunc tremor, & ingens excutit somnos pauor,
Renouatq́, luctus & metus miseræ mihi.
Adice his superbam pellicem, nostræ domus
Spoliis nitentem; cuius in munus suam
Stygiæ parentem natus imposuit rati.
Quam dira post naufragia, superato mari,
Ferro interemit, sæuior pelagi fretis.
Quæ spes salutis post nefas tantum mihi?
Inimica, victrix, imminet thalamis meis,
Odioq́, nostri flagrat, & precium stupri
Iustæ maritum coniugis captat caput.
Emergere vndis, & fer auxilium tuæ
Gnatæ inuocanti genitor: aut Stygios sinus
Tellure ruptâ pande, quò præceps ferar.
NVT. *Frustrà parentis inuocas manes tui,*
Miseranda, frustrà: nulla cui prolis suæ
Manet inter vmbras cura: qui gnato suo
Præferre potuit sanguine alieno satum,
Genitamq́, fratris coniugem captus sibi
Toris nefandis flebili iunxit face.
Hinc orta series facinorum, cædes, doli,
Regni cupido; sanguinis diri sitis.
Mactata soceri concidit thalamis gener
Victima, tuis ne fieret hymenæis potens.
Prò facinus ingens! feminæ est munus datus
Syllanus, & cruore fœdauit suo
Patrios penates, criminis factus reus.
Intrauit hostis (hei mihi) captam domum
Dolis nouercæ. principis factus gener,
Idemq́, gnatus, iuuenis infandi ingeni,

Capax

Capaxque scelerum; dira cui genitrix facem
Accendit, & te iunxit inuitam metu.
Tantoque victrix facta successu ferox,
Ausa imminere est orbis imperio sacri.
Quis tot referre facinorum formas potest,
Et spes nefandas feminæ, & blandos dolos
Regnum petentis per gradum scelerum omnium?
Tunc sancta pietas extulit trepidos gradus,
Vacuamque Erinnys sæua funesto pede
Intrauit aulam; polluit Stygiâ face
Sacros penates; iura naturæ furens
Fasque omne rupit: miscuit coniux viro
Venena sæua; cecidit atque eadem sui
Mox scelere gnati. tu quoque exstinctus iaces
Deflende nobis semper infelix puer,
Modò sidus orbis, columen augustæ domus
Britannice: heu me! nunc leuis tantùm cinis,
Et tristis vmbra; sæua cui lachrymas dedit
Etiam nouerca; cùm rogis artus tuos
Dedit cremandos, membraque & vultus deo
Similes volanti flamma feruens abstulit.
OCT. *Exstinguat & me, ne manu nostra cadat.*
NVT. *Natura vires non dedit tantas tibi.*
OCT. *Dolor, ira, mæror, miseriæ, luctus dabunt.*
NV. *Vince obsequendo potius immitem virum.*
OC. *Vt fratrem ademtum scelere restituat mihi?*
NV. *Incolumis vt sis ipsa, labentem vt domum*
Genitoris olim sobole restituas tua.
OC. *Exspectet aliam principis sobolem domus:*
Me dira miseri fata germani trahunt.

NVT.

Neronis & Poppeæ nuptiis, præferre. licet haut sciam ex Græco hoc an Romano more dicatur. Vide suprà Medeæ versu 27. Romæ enim pueri videntur facem prætulisse. In Plauti Casina Villicus Chalino armigero seruo minatur;

Primò omnium lucebis huic nouæ nuptæ facem. Catullus;

Tollite ô pueri facem.

apud Græcos & plerosque Barbaros hoc munus matris erat, vt ostēdit Euripides in Iphigenia Aulidensi, apud quem iubenti Agamemnoni donum rediret, dicentique curaturum se omnia, quæ ad filiæ nuptias pertinerent, respondet Clytæmnestra;

—— τίς δ᾽ ἀνασχήσει φλόγα;
Αγ᾽. ἐγὼ παρέξω φῶς ὃ νυμφίοις πρέπει.
Κλυ. οὐχ ὁ νόμος οὗτος ——

& in Phœnissis ait Iocastæ;

ἐγὼ δ᾽ οὔτε σοὶ πυρὸς ἀνῆψα φῶς
νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

in Troadibus cùm Cassandra furore percita sibi ipsi facem præferret, non aliam ob caussam dixit Hecuba:

παράδος ἐμοὶ φῶς, οὐ γὰρ ὀρθὰ πυρφορεῖς
μαινὰς θοάζουσ᾽.

Apollonij scholiastes Argonaut. 4. τὸ παλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δᾳδουχεῖν ἔθος ἦν.

147 *Sillanus*. tres hoc tempore Sillani fuerunt; Appius pater, & duo filij M. & L. hic de Lucio Sillano fit sermo, qui Octauię sponsus funesto die nuptiarum Claudij & Agrippinę fuit interfectus: auctores Seneca, Tacitus, & Suetonius.

148 *Criminis factus reus*. Tacitus Annal. lib. 12. Igitur Vitellius, nomine Censoris seruiles fallacias tegens, ingruentiumque dominationum prouisor, quo gratiam Agrippinæ pararet, consiliis eius implicari, serere crimina in Sillanum; cui sanè decora & procax soror Iunia Caluina, haut multum ante Vitellij nurus, fuerat: hinc initium accusationis, fratrisque non incæstum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. hæc ille. Vnde apparet incæstus crimen, cuius damnatus fuit Sillanus, confictum fuisse. quare mihi non displicet constans schedarū lectio; *criminis facti reus*. nisi potiùs quàm intelligere, malis legere; *criminis ficti reus*. 158 *Per gradum scelerum omnium*. Suauius legitur in vno codice antiquo; *per gradus scelerum omnium*. 167 *Sidus orbis*. non est absimile illud Horatij; *Quamquam sidere pulcrior Ille est* —— 171 *Membraque & vultus Deo similes*. Homerus; ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διῒ τερπικεραύνῳ, Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι. idem; —— θεοῖς ἐναλίγκιος αὐτήν —— Ruffinus in epigrammatibus; ὄμματ᾽ ἔχεις Ἥρας, Μελίτη, τὰς χεῖρας Ἀθήνης, τοὺς μαστοὺς Παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς Θέτιδος. Virgilius; *Os humerosque deo similis*. Q. Catulus, *Mortalis visus pulcrior esse Deo*. Calpurnius eccloga 7. —— *& nisi me decepit visus, in vno Et Martis vultus & Apollinis esse putaui*. Inter antiquæ vrbis inscriptiones à Iacobo Mazochio collectas vna est perantiqua, in qua habetur, FONDI HVIVS DOMINOS INFANS HIC IACET SIMILIS DEO &c. præterea ex AEschyli Persis tria exempla possem adducere: sed hæc sufficiunt, vt sciamus veteres formosa quæque Diis suis comparasse. qui autem virtute præstabant, eos Lacedæmonij Diuos vocabant, auctore Aristotele & ibi Aspasio, lib. 7. Ethicorum ad Nicom. cap. 1. Hodie etiamnum Belgæ; qui Germanico idiomate vtimur, cùm volumus infantulum aliquem innuere esse formosulum & pulchellum, dicimus: een kint gelijck een Iesusken.

182 *Fauor.* amici mei, docti homines, qui *fauor*, negant in hac significatione satis castum aut Latinum esse, cum isthac sua superstitiosa religione, putidiusculi sunt. nam Lucretius, Liuius, Tacitus, Plinius, Seneca, Cornelius Seuerus, Silius Italicus, & alij innumeri scriptores, sic vtuntur. Nec Quinctiliano asserenti Ciceronem non fuisse vsum, est credendum. exstat enim illa etiam hodie in oratione pro Quincto Roscio. & ille Quinctiliani locus valdè mihi suspectus est. quia inuenio ipsum quoque Quinctilianum in Declamat. 280. scripsisse: „ timeo fauorem „ illum populi, misericordiam ciuitatis. Similis est error aliorum; qui inter vocabula Prudentij Poëtæ, quæ quàm longissimè à Latinæ linguæ puritate abesse iudicant, retulerūt, *sequestrare.* non enim *sequester* modo, *sequestratio*, & *sequestrum* Latinè ac purè dicitur, quæ Festus, Vlpianus, Paulus, Asconius, Cicero, Theodosius senior, Symmachus & apud Gellium P. Lauinius ac Modestinus vsurparunt; sed etiam, *sequestrare*, vt docent, post Brissonium, Prateius & Verrutius in lexicis iuris. quid verò sit *sequestratio*, quid *sequester*, abundè docent Budæus ad Pandectas, Alciatus & Brechæus ad leg. sequester. D. de verborum significat. Conanus lib. 7, commentar. iur. ciuilis, Corrasius li. 2. miscellan. cap. 2. & obiter Ræuardus ad leges XII. tabularum, necnon lexicographi suis locis; è quorum scriptis manifestum fit, quid sit *sequestrare*. Explodendi similiter qui, *referre gratiam*, nouam Sexti Victoris phrasim putant. obuia enim in Cicerone.

188 *Iuuenilis ardor impetu primo furit.* nam, vt ait Homerus;

ἀεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

Theophrastus, aliàs Theophanes, lib. 2. de moribus; χαλεπὸν καταμαντεύεσθαι περὶ τῶν νέων. ἄστοχος γὰρ ἡ ἡλικία, καὶ πολλὰς ἔχουσα μεταβολάς, ἄλλοτε ἐπ' ἄλλο φερομένη. Plato libro 2. de legib.; τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκε.

190 *Amor perennis* &c. nam coniugalis amor ex virtute oritur, virtus autem est habitus, qui constans est & perpetuus: sed amor concubinæ vel pellicis, quia vt plurimum ex pulchritudine nascitur, cum ea perit; auctore Aristotele lib. 8. Ethicorū ad Nicomachum. huc spectat illud Terentij, in Heautontim.

Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt;
Hæc vbi imminuta est, illi suum amorem aliò conferunt.

198 *Volucer Cupido.* Ouidianum epithetum lib. 5. Metamorph. Moschus eidyllio ά. de amore, καὶ πτερόεις ὄρνις.

NVT. *Confirmet animum ciuium tantus fauor.*
OCT. *Solatur iste nostra, non releuat mala.*
NVT. *Vis magna populi est.* OCT. *principis maior tamen.*
NVT. *Respiciet ipse coniugem.* OCT. *pellex vetat.*
NVT. *Inuisa cunctis nempe.* OCT. *sed cara est viro.*
NVT. *Nondum vxor est.* OCT. *iam fiet, & genitrix simul.*
NVT. *Iuuenilis ardor impetu primo furit:*
Languescit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi, ceu leuis flammæ vapor:
Amor perennis coniugis castæ manet.
Violare prima quæ toros ausa est tuos,
Animumq́; domini famula possedit diu,
Iam metuet eadem; nempe prælatam sibi,
Subiecta & humilis. atque monumenta extruit
Quibus timorem fassa testatur suum.
Et hanc leuis fallaxq́; destituet deus
Volucer Cupido: sit licet formâ eminens,
Opibus superba, gaudium capiet breue.
Passa est similes ipsa dolores
Regina deûm,
Cùm se formas vertit in omnes
Dominus cæli, diuûmq́; pater,
Et modò pennas sumsit oloris,
Modò Sidonij cornua tauri:
Aureus idem fluxit in imbri.
Fulgent cælo sidera Ledæ,
Patrio residet Bacchus olympo.
Deus Alcides possidet Heben,
Nec Iunonis iam timet iras,
Cuius gener est, qui fuit hostis.
Vicit sapiens tamen obsequium
Coniugis altæ, pressusq́; dolor.
Sola Tonantem tenet ætherio
Secura toro maxima Iuno:
Nec mortali captus formâ
Deserit altam Iuppiter aulam,
Tu quoque terris altera Iuno,
Soror Augusti, coniuxq́; graues
Vince dolores.
OCT. *Iungentur antè sæua sideribus freta,*
Et ignis vndæ, Tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscidæ nocti dies;

Quam cum scelesti coniugis mente impiâ
Mens nostra, semper fratris exstincti memor.
Vtinam nefandi principis dirum caput
Obruere flammis cælitum rector paret;
Qui sæpe terras fulmine infesto quatit,
Mentesq́; nostras ignibus terret sacris,
Nouisq́; monstris. vidimus cælo iubar
Ardens, cometam pandere infestam facem;
Quâ plaustra tardus noctis æterna vice
Regit Bootes, frigido arctoo rigens.
En ipse diro spiritu sæui ducis
Polluitur æther, gentibus clades nouas
Minantur astra; quas regit dux impius.
Non tam ferum Typhona neglecto Ioue
Irata tellus edidit quondam parens:
Hæc grauior illo pestis. hic hostis deûm
Hominumq́; templis expulit superos suis,
Ciuesq́; patriâ: spiritum fratri abstulit,
Hausit cruorem matris. & lucem videt,
Fruiturq́; vitâ; noxiam atque animam trahit?
Prò summe genitor, tela cur frustra iacis
Inuicta toties temerè regali manu?
In tam nocentem dextra cur cessat tua?
Vtinam suorum facinorum pœnas luat
Nero: ipse diuo Domitio genitus patre,
Orbis tyrannus, quem premit turpi iugo,
Morumq́; vitiis nomen augustum inquinat.
NVT. *Indignus ille fateor est thalamis tuis*
Sed cede fatis, atque fortunæ tuæ,
Alumna quæso, néve violenti moue
Iram mariti: forsitan vindex deus
Existet aliquis, lætus & veniet dies.
OC. *Graui deorum nostra iampridem domus*
Vrgetur irâ; prima quam pressit Venus,
Furore miseræ dira genitricis meæ.
Quæ nupta demens nupsit incestâ face,
Oblita nostri, coniugis, legum immemor.
Illo soluta crine, succincta anguibus,
Vltrix Erinnys vênit ad Stygios toros,
Raptasq́; thalamis sanguine exstinxit faces.
Incendit irâ principis pectus truci

Cædem

239 *Hostis Deûm.* Euripides; μῖσος θεοῖς τε, παντί τ' ἀνθρώπων γένει.
243 *Fruiturq́; vita.* Sallustius; Quoniam vita ipsa, qua fruimur, breuis est.
259 *Nupta.* Claudio. NVPSIT. C. Silio.

Proclus, in hymno Veneris;

ἀθανάτοισι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν ἔρωτες.

Orpheus, in hymnis;

κικλήσκω μέγαν, ἁγνόν, ἐράσμιον, ἡδὺν ἔρωτα,
τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον
ὁρμῇ.

qui versus si antiqui illius sunt Orphei; quem Aristoteles & Cicero negant fuisse; iam intelligitis quale sit, quod Græci quidam tradiderunt, vetustissimos poëtas Cupidini non attribuisse alas, sed hoc tantum à recentioribus fuisse proditum. Propertius lib. 2.

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare deum.

quia amantium cupido sit admodum leuis & instabilis, vt Alexander Aphrodisiensis existimat, & noster poëta hoc loco videtur innuere. Heliodorus autem hist. Aethiopicæ lib. 4. vult pictores amorem alatũ pinxisse, vt agilitatẽ amantium & pernicitatem significarent.

207 *Sidera Ledæ* Castor & Pollux. meritò dixit *fulgent.* sunt enim lucida sidera, teste Horatio ode 5. lib. 1. qui lib. 4. ode 8. ait;

—— *clarum Tyndaridæ sidus,*

è quo versu suprà in Herc. Furente, noster;

—— clara gemini signa Tindaridæ micant.

221 *Sæua sideribus freta.* Ouidius;

Nec dederit nanti per freta sæua manum.

222 *Tartaro tristi.* Virgilius;

—— *alias sub tristia tartara mittit.*

223 *Lux alma.* nescio quis in Tetrastichis;

Concessêre Deo tenebræ, rebusq́; colores
Lux iterum cunctis reddidit alma suos.

227 *Obruere flammis.* legitur etiam in. v. l.

Obrueret flammis cælitum rector potens.

229 *Ignibus terret sacris.* Virg. Aeneid. 4.

—— *an te genitor cùm fulmina torques*
Nequicquam horremus, cæciq́; in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent?

230 *Nouisq́; monstris.* maximam humanis mentibus cælestium rerum ignaris religionem, metusque grauissimos nouę in cælo facies, lunæ solisque defectiones, crinitæ stellę, & hoc genus alia incutiunt, vt notauit Matthæus Fortunatus in præfatione annotationum suarum, in naturales quæstiones Senecæ: illa hoc loco vocat, noua monstra.

238 *Irata tellus.* Hesiodus in Theogonia;

αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεύς,
ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη,
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

alij Iunonis filium esse contendunt.

Cædem in nefandam: cecidit infelix parens
(Heu) nostra ferro, meq; perpetuo obruit
Exstincta luctu, coniugem traxit suum,
Natumq; ad vmbras: perdidit lapsam domum.
NVT. *Renouare luctus parce cum fletu pios,*
Manes parentis néve sollicita tuæ;
Graues furoris quæ sui pœnas dedit.

CHORVS ROMANORVM.

Anapæstici.

Quæ fama modò vênit ad aures,
Vtinam falsò credita, perdat,
Frustra toties iactata, fidem:
Nec noua nostri coniux thalamos
Principis intret, teneatq; suos
Nupta penates Claudia proles,
Edat partu pignora pacis,
Qua tranquillus gaudeat orbis,
Seruetq; decus Roma æternum.
Fratris thalamos sortita tenet
Maxima Iuno: soror Augusti
Sociata toris, cur à patriâ
Pellitur aulâ? sancta quid illi
Prodest pietas, diuusq; pater?
Quid virginitas, castusq; pudor?
Nos quoq; nostri sumus immemores
Post fata ducis; cuius stirpem
Prodimus sæuo suadente metu.
Vera priorum virtus quondam
Romana fuit, verumq; genus
Martis in illis, sanguisq; viris.
Illi reges hac expulerant
Vrbe superbos, vltiq; tuos
Sunt benè manes virgo, dextrâ
Cæsa parentis, ne seruitium
Paterere graue, aut improba ferret
Præmia victrix dira libido.
Te quoq; bellum triste secutum est,
Mactata tuâ miseranda manu
Nata Lucreti, stuprum sæui
Passa tyranni: dedit infandi
Sceleris pœnas cum Tarquinio
Tullia coniux; quæ per cæsi

267 *Trusit.* m.s. *traxit.*

280 *Roma.* quo tempore vrbs, & à quo condita, & vocata fuerit, tam variè traditur, vt tutius existimem post alios locos tantum scriptorum apponere, & digitum, vt fertur, ad fontem intendere. vide auctorem de viris illustrib. cap. 1. Messallam Coruinũ in libello ad Cæsarem A. si modo eius liber est, Lactantium lib. 2. cap. 7. AElianum lib. 7. var. histor. Dionysium Halicarnass. lib. 1. & 2. Plutarchũ in Romulo, Diodorum lib. 5. Straboнẽ lib. 5. Eustatium Iliad. ύ. Sallustium de bello Catilinario, Liuium lib. 1. Velleium volumine 1. Iustinum lib. 43. Florum lib. 1. cap. 1. Eutropium lib. 1. Orosium lib. 1. cap. 18. lib. 2. c. 4. Varronem de ling. Latina lib. 4. Ciceronem lib. 2. de diuinatione, Sex. Pompeium in voce Roma, Plinium lib. 15. cap. 15. Solinum cap. 1. & 2. demum illos Annij scriptores, vt credo, commentitios, Berosum lib. 5. Manethonem in supputationibus, Catonẽ in Originib. Fabium Pictorem de aureo sæculo, & Sempronium, de diuisione Italiæ.

295 *Virgo.* L. Virginius filiam suam, ne Appij Xviri libidini subiaceret, cultro è laniena rapto transfixit.

Membra parentis ſæuos egit
Impia currus, laceroq́; ſeni
Violenta rogos nata negauit.
Hoc quoque noſtra videre nefas
Sæcula magnum; cùm Tyrrhenum
Rate ferali princeps captam
Fraude parentem miſit in æquor.
Properant placidos linquere portus
Iuſsi nautæ, reſonant remis
Pulſata freta, fertur in altum
Prouecta ratis; quæ reſoluto
Robore labens preſſa dehiſcit,
Sorbetq́; mare. tollitur ingens
Clamor ad aſtra eum femineo
Miſtus planctu: mors ante oculos
Dira vagatur. quærit lethi
Sibi quiſque fugam: alij laceræ
Puppis tabulis hærent nudi,
Fluctusq́; ſecant: repetunt alij
Litora nantes: multos mergunt
Fata profundo: ſcindit veſtes
Auguſta ſuas, laceratq́; comas,
Rigat & mœſtis fletibus ora.
Poſtquam ſpes eſt nulla ſalutis,
Ardens irâ, iam victa malis;
Hæc, exclamat, mihi pro tanto
Munere reddis præmia gnate?
Hac ſum, fateor, digna carinâ,
Quæ te genui, quæ tibi lucem
Atque imperium, nomenq́; dedi
Cæſaris amens. exſere vultus
Acheronte tuos, pœnisq́; meis
Paſcere coniux. ego cauſa tuæ
Miſerande necis, gnatoq́; tuo
Funeris auctor: en, vt merui,
Ferar ad manes inhumata tuos,
Obruta ſæuis æquoris vndis.
Feriunt fluctus ora loquentis,
Ruit in pelagus, rurſumq́; ſalo
Preſſa reſurgit: pellit palmis
Cogente metu fata, & cedit
Feſſa labori. manſit tacitis
In pectoribus ſpretâ triſti
Iam morte fides: multi dominæ

Ferre auxilium pelago fractis
Viribus audent, brachia quamuis
Lenta trahentem, voce hortantur,
Manibusq́; leuant. quid tibi sæui
Fugisse maris profuit vndas?
Ferro es gnati moritura tui;
Cuius facinus vix posteritas,
Tardè semper credula, credet.
Furit, ereptam pelagoq́; dolet
Viuere matrem impius: ingens
Geminatq́; nefas: ruit in miseræ
Fata parentis, patiturq́; moram
Sceleris nullam. missus peragit
Iussa satelles, reserat dominæ

363 *Pectora ferro.* hic, & sex versus sequentes apud Tacitum paucis verbis mutatis, pro Taciti verbis leguntur, hoc modo; exclamanit, rogans ministrum, vt vtero dirum ensem conderet, adiiciens, hic est hic est fodiendus ferro, monstrum qui tale tulit. post hanc vocem cum supremo mixtam gemitu animam tandem per fera tristē vulnera reddidit. Quæ verba, quamuis in omnibus vulgatis Taciti codicibus contineantur, semper tamen mihi spuria, & à quopiam librario, lacunæ complendæ causa inserta, visa sunt: de quo dubitare desij postquam Lipsius mihi affirmauit, in Taciti Vaticanis autographis ea omnia desiderari.

Pectora ferro: cædis moriens
Illa ministrum rogat infelix;
Vtero dirum condat vt ensem.
Hic est, hic est fodiendus, ait,
Ferro; monstrum qui tale tulit.
Post hanc vocem cum supremo
Mistam gemitu animam tandem
Per fera tristem vulnera reddit.

ACTVS SECVNDVS.

SENECA.

Quid me potens Fortuna, fallaci mihi,
Blandita vultu, sorte contentum mea
Altè extulisti? grauius vt ruerem editâ
Receptus arce, totq́; prospicerem metus.
Melius latebam procul ab inuidiæ malis

376 *Inter Corsici rupes maris.* Claudius Senecam in Corsicam relegarat; sed postmodum, Agrippina faciente, illum reuocauit, & Neroni præfecit, auctore Xichone Polentino, in vita Senecæ.

Remotus, inter Corsici rupes maris:
Vbi liber animus, & sui iuris, mihi
Semper vacabat studia recolenti mea.
O quàm iuuabat (quo nihil maius parens
Natura genuit, operis immensi artifex)

381 *Currus.* malo cum membranis, *cursus.*

Cælum intueri, solis & cursus sacros,
Mundiq́; motus, solis alternas vices,
Orbemq́; Phœbes, astra quem cingunt vaga,
Lateq́; fulgens ætheris magni decus;
Qui sese nescit tantus in cæcum chaos

386 *Nunc adest.* integrior est v.l. lectio *nūc assit.* quia noluit dicere diem illum adesse, sed vt assit optas.

Casurus iterum. nunc adest mundo dies
Supremus ille, qui premat genus impium
Cæli ruinâ, rursus vt stirpem nouam

Generet, renascens melior: vt quondam tulit
Iuuenis tenente regna Saturno poli.
Tunc illa virgo, numinis magni dea,
Iustitia cælo missa cum sanctâ Fide,
Terras regebat mitis. humanum genus
Non bella norat, non tubæ fremitus truces,
Non arma gentes, cingere assuerant suas
Muris nec vrbes: peruium cunctis iter,
Communis vsus omnium rerum fuit:
Et ipsa tellus læta fœcundos sinus
Pandebat vltro, tam piis felix parens,
Et tuta alumnis. alia sed soboles minus
Conspecta mitis. tertium solers genus,
Nouas ad artes exstitit: sanctum tamen,
Mox inquietum; quod sequi cursu feras
Auderet acres, fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui:
Decipere volucres crate: ceruos aut leues
Tenere laqueo: premere subiectos iugo
Tauros feroces: vulnere immunem prius
Sulcare terram; læsa quæ fruges suas
Interiùs altè condidit sacro sinu.
Sed in parentis viscera intrauit suæ

Dete-

392 *Sancta fide.* Iustitiæ fidem coniungit. quia iustitiæ fundamētum est fides, teste Cicerone in officiis. ideo ait Horatius;

—— cui Iustitia soror
Incorrupta fides ——

394 *Non bella norat.* respexit fortassis ad illa Ouidij lib. 1. Metamorph.

Nondum præcipites cingebant opida fossæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galea. non ensis erat: sine militis vsu
Mollia securæ peragebant ocia gentes.

Tibullus lib. 1.

Non acies, non ira fuit; non bella, nec ensem
Immiti sæuus duxerat arte faber.

397 *Communis vsus* ait aurea ætate res omnes fuisse communes. quod sanè primario illo naturali iure obtinuit, sed mutatum fuit à iure gentium; quo iure dominia rerum fuerunt distincta. l. 5. D. de iust. & iure. idq; planè necessarium fuit, vt ciuilis hominum societas tranquillè foueretur, sine litibus, quas parere solet communio. l. cùm pater. §. dulcissimis. D. de legat. 2. Præterea, ne agricultura intermitteretur, fuit hoc præsens remedium. nam quæ communiter possidentur, plerūque solent negligi, l. 2. C. quando & quibus quar. lib. 10. Sic quoque factum est, vt omnia hominum negocia, distributis hoc modo rebus, certo ordine tractari cœperint. c. cùm singul. de præbend. in 6. c. 1. 89. distinct. Facessat igitur Lycurgi & Platonis imaginaria communio; quæ & Aristoteli & Ciceroni meritò

displicuit, & contra quam multa eleganter Lactantius lib. 3. institution. Christian. 398 *Et ipsa tellus.* Hesiodus;
καρπὸν δ᾽ ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον. Virgilius; *—— ipsaq; tellus*
Omnia liberius nullo poscente ferebat. Ouidius; *Ipsa quoque immunis, rastroq; intacta, nec vllis*
Saucia vulneribus per se dabat omnia tellus. 405 *Rete.* non sum nescius, rete & plagas sæpe confundi:
sed puto proprie rete esse, quo pisces; plagas, quibus feras capimus. Vlpianus in l. ex emto. 11. §. qui autē, sub finem
D. de act. emt. veluti, inquit, cùm futurum iactum retis à piscatore emimus, aut indaginem plagis positis à venatore, vel pantheram ab aucupe. quæ vltima verba nec Budæus, nec Alciatus intellexerunt, non animaduertentes locum esse mendosum, & reponendum; *vel pantherem ab aucupe.* Nam teste Varrone in libris de lingua Latina, " panther est rete aucupis. quod ante Pardulfum Prateium, in lexico iuris, iampridem plurimæ lectionis vir Ioan- " nes Brodæus, in Annotationibus in Oppianum, obseruauerat. 406 *Crate.* de hoc venationis genere idem "
Brodæus libro 1. miscellaneorum egit, adductis his Plauti verbis; *Hoc vno excepto quod non crate, sed retibus*
hæ aues capiuntur. Fit ista venatio hoc modo. cùm humus niue contecta est, venator, niue ablata, areolas quasdam concinnat: in his superiecta crate, ordeum effundit, variaque semina ad inescandas aues spargit. eæ verò sub hac desuper incumbente pascentes, fune, qui cratem suspendit, clam laxato, omnes facilè opprimuntur. hæc Brodæus. Alio quoque modo æquè expedito aues crate capere possumus, vt tantum terræ egeratur quantum opus sit fossæ faciendæ; super quam craticula leuis, palo vel bacillo traiecta suspenditur, eo vtrimque in terram immisso, tum semina ad inescandas alites super craticulam sparguntur; in quam illæ deuolantes, craticulæ vnum latus pondere suo deprimunt, eoque cedente incidunt in foueā; ipsa verò craticula rursus assurgit, sic vt euolare nequeant, ab hoc aucupij genere non multum distat illa ratio lupos capiendi, quam tradidit Ioannes de Clamorgan in libro De luporum venatione cap. 21. seu finali. porrò alias quasdam aucupiorum species valde expeditas & certas refert Garcias Lassus poeta Hispanus, in ecloga 2. Sed hæc omnia pueris & rusticis notissima, satius fortè fuerat præterire: illud prætereundum non est, hoc loco maximè grassatā fuisse cuiusdam eruditi viri audaciam; qui cùm rectissimè in o. v. l. legeretur; *—— fluctibus tectos graues Extrahere pisces rete, vel calamo leui: Decipere volucres crate: ceruos aut leues Tenere laqueo: premere subiectos iugo &c.* flagitiosè reposuit, & excudi mandauit; *—— fluctibus tectos graues Extrahere pisces rete, vel calamo leui Decipere volucres premere subiectos iugo.* ô immanem licentiam! ô temeritatem non ferendam! si quis βιβλιογράφων hoc attentasset, facilè hoc contemnerem: sed magnæ doctrinæ & nominis clari virum, tam temerè tot verba reiicere, non possum vtique tacitus ferre.

vsus ille fuisset saltem ea modestia, vt in annotationibus solummodo sententiam suam & causam posuisset, non verò ex ipso poëtæ contextu sex vocabula sustulisset.

411 *Eruit ferrum graue*. hæc, quemadmodum pene tota ista ætatum descriptio ex Ouidio 1. Metamorph. vel Arato aut Hesiodo sumta sunt.

413 *Regna constituit*. regna propriè dicuntur regiones illæ simul iunctæ, quæ, ab vno principe supremum imperium habente, possidentur; qui à regendo rex vocatur. Sic Seneca hic, sic regni nomen accepit Hermogenianus l. 5. D. de iust. & iure. discretæ gentes, regna condita, dominia distincta, &c.

418 *Astræa virgo*. eadem tradunt Aratus ἐν τοῖς φαινομένοις. Virgilius 2. Georg. Ouidius 1. Metamorph. Iuuenalis Satyr. 10. & Plato in Gorgia. Nigidius grammaticus, virginem inquit, Iustitiam dici, siue æquitatem; quæ ab hominibus recesserit, & ad immortales meritò transierit.

419 *Auri fames*. Virgilius;

> —— *quid non mortalia pectora cogis*
> *Auri sacra fames?* ——

427 *Luxuria victrix*. sic legendum, non *vltrix*, vt somniat Badius. nam videri vult luxuriam vicisse mundum, ideo victricẽ vocat, quomodo legitur in o. v. l. nec repugnat Iuuenalis;

> —— *sæuior armis*
> *Luxuria incubuit, victumq́ue vlciscitur orbem.*

431 *Plauti mihi Syllæq́ue*. de his consule Tacitum & Suetonium.

441 *Regenda magis*, &c. idipsum disertè Plutarchus tradit in libro De liberis educandis, eiusque rationem reddit. ipsum videte. nam mihi nunc aliò properanti verba non vacat ascribere.

446 *Crede obsequenti parcius, leuis est dea*. de fortuna loquitur, sicut Alexis;

> Κἂν δυστυχῇ τις, ὡς ἔοικε προσδοκᾶν
> ἀεί τι δεῖ, καὶ μήποτε πιστεύειν τύχῃ.

448 *Id facere laus est quod decet, non quod licet*. Cicero, pro Rabirio; hic iam iudices vestri consilij res est, vestræ sapientiæ, quid deceat vos, non quantum liceat spectare debetis. & copiosius in Oratione pro Cornelio Balbo: Quid ait accusator fecisse Põpeium, quod ei facere non licuerit; quod grauius est quàm si diceret hoc ab eo factum quod non oportuisset. est enim aliquid quod non oporteat, etiamsi licet: quicquid verò non licet, certè non oportet: quicquid enim non licet, honestum non est, ideoq́; non oportet. at non quicquid licet, hoc etiam honestum est, imò verò plerumque non oportet. Claudianus in Panegyr. de 4. consulat. Honorij A.

Deterior ætas, eruit ferrum graue,
Aurumq́ue, sæuas mox & armauit manus:
Partita fines regna constituit, nouas
Exstruxit vrbes: tecta defendit suis
Aliena telis, aut petit, prædæ imminens.
Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruentâ cæde pollutas manus
Astrea virgo, siderum magnum decus.
Cupido belli creuit, atque auri fames.
Totum per orbem maximum exortum est malum,
Luxuria, pestis blanda; cui vires dedit,
Roburq́ue longum tempus, atque error grauis.
Collecta vitia per tot ætates diu
In nos redundant, sæculo premimur graui;
Quo scelera regnant, sæuit impietas furens,
Turpi libido Venere dominatur potens:
Luxuria victrix orbis immensas opes
Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.
Sed ecce gressu fertur attonito Nero,
Trucíque vultu. quid ferat, mente horreo.

NERO. PRAEFECTVS.

SENECA.

NE. *Perage imperata, mitte: qui Plauti mihi,*
Syllæq́ue cæsi referat abscissum caput.
PR. *Iussa haud morabor, castra confestim petam.*
SE. *Nihil in propinquos temerè constitui decet.*
NE. *Iustum esse facile est, cui vacat pectus metu.*
SE. *Magnum timoris remedium clementia est.*
NE. *Exstinguere hostem, maxima est virtus ducis.*
SE. *Seruare ciues maior est patriæ patri.*
NE. *Præcipere mitem conuenit pueris senem.*
SE. *Regenda magis est feruida adolescentia.*
NE. *Ætate in hac satis esse consilij reor.*
SE. *Vt facta superi comprobent semper tua.*
NE. *Stultè verebor; esse cùm faciam deos.*
SE. *Hoc plus verere, quòd licet tantum tibi.*
NE. *Fortuna nostra cuncta permittit mihi.*
SE. *Crede obsequenti parcius, leuis est dea.*
NE. *Inertis est, nescire quid liceat sibi.*
SE. *Id facere laus est, quod decet, nõ quod licet.*
NE. *Calcat iacentem vulgus.* SEN. *inuisum opprimet.*

NE. Fer-

NE. *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.*
NE. *Decet timeri Cæsarem.* SE. *at plus diligi.*
NE. *Metuant necesse est.* SE. *quicquid exprimitur, graue est.*
NE. *Iußisq; nostris pareant.* SE. *iusta impera.*
NE. *Statuam ipse.* SE. *quæ consensus efficiat rata.*
NE. *Despectus ensis faciet.* SE. *hoc absit nefas.*
NE. *An patiar, vltrò sanguinem nostrum peti,*
Inuisus, & contemtus: vt subitò opprimar?
Exsilia non fregere summotos procul
Plautum atque Syllam, pertinax quorum furor
Armat ministros sceleris in cædem meam.
Absentium cùm maneat etiam ingens fauor
In vrbe nostrâ, qui fouet spes exsulum:
Tollantur hostes ense suspecti mihi.
Inuisa coniux pereat, vt carum sibi
Fratrem sequatur. quicquid excelsum est, cadat.
SE. *Pulchrum eminere est inter illustres viros:*
Consulere patriæ, parcere afflictis, ferâ
Cæde abstinere, tempus atque iræ dare,
Orbi quietem, seculo pacem suo.
Hæc summa virtus: petitur hac cælum via.
Sic ille patriæ primus Augustus parens,
Complexus astra est, colitur & templis deus.
Illum tamen fortuna iactauit diu
Terrâ mariq;, per graues belli vices
Hostes parentis donec oppreßit sui.
Tibi numen incruenta summisit suum,
Et dedit habenas imperi facili manu.
Nutuq; terras, maria subiecit tuo.

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemq; domet respectus honesti.

plura de hac re collegit Pet. Faber ad l. non omne 144. D. de diuers. reg. iur. antiq.

450 *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.* ait quidam;

Non sic excubiæ, non circumstantia pila
Vt tutatur amor ——

Cyrus apud Xenophontem; Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ φίλοι πιστοὶ σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. apud Herodianum quoque moriens Marcus, inquit; οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας προσποιήτου δρῶντές τε καὶ πάσχοντες διατελοῦσιν, οὐδέποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετρῆσαί τε καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. Q. Curtius ait; Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia sempiterna est. nam vt scribit in vita Agricolæ Cornelius Tacitus fidelissimus & prudentissimus historicus: plerosque dominationi alienæ sanguinem accommodantes, diutius tamen hostes quàm seruos, fide & affectu teneri putatis? metus & terror est, infirma vincula caritatis; quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient. Ideo T. Liuius lib. 8. tradidit id firmissimum longè imperium esse, quo obedientes gaudent. hæc grauissimorum auctorum testimonia addi possunt iis, quæ Pet. Velleius Gueuara scripsit ad l. 19. D. de Offic. Præsidis, & collectis à Simanca lib. 3. de repub. cap. 12.

464 *Vt carum sibi.* v. l. habent; *& carum sibi.*

465 *Quicquid excelsum est cadat.* meminerat Nero hac arte Sex. Tarquinium Gabios in potestatem suam redegisse; quam historiam sic describit Liuius lib. 1. vt facilè mihi persuadeam verũ tradidisse Dionysium Halicarnass. lib. 4. cùm scribit Tarquinium imitatum fuisse Cypseli Corinthij & Thrasybuli Milesij stratagema; quod à quo Thrasybulus acceperit, docet Aristoteles lib. 3. Politicorum his verbis; ὅθεν καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβούλευμά ἐστιν, ἡ τῶν ὑπερεχόντων σταχύων κόλουσις, ὡς δέον ἀεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν. cuius consilij etiam Herodotus in Terpsichore meminit, sed à Thrasybulo scribit Periandro datum fuisse, contrà scilicet quàm refert Aristoteles, vt obseruauit Genesius Sepulueda in commentariis ad dictum locum Aristotelis, scilicet lib. 3. cap. 9. Fuit igitur hæc Periandri seu Thrasybuli, deinde Cypseli, postea Tarquinij, demum Neronis de stabilienda tyrannide opinio, improba illa quidem, iniusta & tyrannica: sed quæ, quod eorum cogitationibus conueniebat optimè, astuta & callida dicatur. vtilis enim erat, sed non honesta; quæ duo in omni consilio capiendo, vel coniuncta simul, vel separatim per se singula considerantur. 470 *Petitur hac cælum via.* egregiis enim factis, vt gradibus, in cælum ascenditur, non inertia, aut ignauia, non crudelitate aut sceleribus. virtutes colendæ, vitia fugienda, labores ferendi sunt. rectè Alexander Magnus, apud Arrianum ni fallor; ἀλλὰ παραμείναντ' ἄνδρες

Inui-

Μακεδόνες καὶ ξύμμαχοι. πονούντων τοι καὶ κινδυνευόντων τὰ καλὰ ἔργα καὶ ζῆν τε ξὺν ἀρετῇ ἡδὺ, καὶ ἀποθνήσκειν κλέος ἀθάνατον ὑπολειπομένους. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι ὁ πρόγονος ὁ ἡμέτερος οὐκ ἐν Θιρύνθῳ, οὐδ' ἐν Ἄργει, ἀλλ' οὐδὲ ἐν Πελοποννήσῳ ἢ Θέβαις μένων, ἐς τοσόνδε κλέος ἦλθεν, ὡς θεὸς ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι, ἢ δοκεῖν οὐ μὲν δὴ οὐδὲ Διονύσου, ἀκροτέρου τούτου θεοῦ ἢ καθ' Ἡρακλέα, ὀλίγοι πόνοι. Callisthenes apud Q. Curtium lib. 8. „Interuallo opus est, vt credatur deus: semperq; hanc gratiam magnis viris posteri reddũt. Ego autem seram immortalitatẽ precor regi, vt vita diuturna sit & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, numquam comitatur diuinitas. Herculem modò & patrem Liberum consecutæ immortalitatis exempla referebas. credísne illos vnius conuiuij decreto deos factos? prius ab oculis mortalium natura amolita est; quàm in cælum fama perueheret. Horatius lib. 2. epistolarum:

Romulus & Liber pater & cum Castore Pollux
Post ingentia facta Deorũ in tẽpla recepti,
Dum terras hominúmque colunt genus, aspera bello
Componunt, agros assignãt, opida condunt.

ad quem Horatij locum alia testimonia congessit Lambinus.

489 *Seruare ciues.* pro *ciues*, in m. s. legitur; *viros.*

492 *In cædem ducis.* C. Iulij Cæsaris.

500 *Quot interemit.* Octauius enim, qui, initio collegis ne qua fieret proscriptio aliquandiu restiterat, incœptam crudelius vtroque exercuit. illi sæpe non nullis mortem remisisse: hic ne cui parceretur magnopere fertur contẽdisse. Iunius Saturninus auctor est, cùm peracta proscriptione Lepidus in Senatu excusasset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset; Octauium è contra professum, ita modum se proscribendi statuisse, vt omnia sibi libera relicta meminerit. hæc ex Suetonio.

502 *Trium.* Lepidi, Antonij & Octauij III. virorum.

510 *Tristes Philippi.* Siculum bellum cum Philippensi prœlio semper coniungunt poetæ. Propertius lib. 2.

—quotiens Mutinam aut ciuilia busta Philippos,
Aut canerem Siculæ classica bella fugæ.

Ouidius vltimo Metamorph.

Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petẽt Mutinæ, Pharsalia sentiet illũ,
Æmathiq́; iterũ madefient cæde Philippi,
Et magnũ Siculis nomẽ superabitur vndis.

513 *Superatus.* M. Antonius, vel Põpeius.

Inuidia tristis victa consensu pio
Cessit Senatus. Equitis accensus fauor,
Plebisq́; votum est, atque iudicium patrum.
Tu pacis auctor, generis humani arbiter
Electus, orbem tu sacrâ specie regis,
Patriæ parens: quod nomen, vt serues, petit,
Suosq́; ciues Roma commendat tibi.
NE. *Munus deorum est, ipsa quod seruit mihi*
Roma, & Senatus; quodq́; ab inuitis preces,
Humilesq́; voces exprimit nostri metus.
Seruare ciues principi & patriæ graues,
Claro tumentes genere, quæ dementia est?
Cùm liceat vnâ voce suspectos sibi
Mori iubere? Brutus in cædem ducis,
A quo salutem tulerat, armauit manus.
Inuictus acie, gentium domitor, Ioui
AEquatus, altos sæpe per honorum gradus,
Cæsar, nefando ciuium scelere occidit.
Quantum cruoris Roma tunc vidit sui,
Lacerata toties? ille qui meruit piâ
Virtute cælum, diuus Augustus; viros
Quot interemit nobiles, iuuenes, senes,
Sparsos per orbem? cùm suos mortis metu
Fugerent penates, & trium ferrum ducum
Tabulâ notante deditos tristi neci?
Exposita rostris capita cæsorum patres
Videre mæsti, flere nec licuit suos,
Non gemere, dirâ tabe polluto foro.
Stillante sanie per putres vultus graui.
Nec finis hic cruoris aut cædis stetit:
Pauere volucres, & feras sæuas diu
Tristes Philippi: hausit & Siculum mare
Classes, virosq́; sæpe cædentes suos.
Concussus orbis viribus magnis ducum.
Superatus acie, puppibus Nilum petit
Fugæ paratis, ipse periturus breui.
Hausit cruorem incesta Romani ducis
AEgyptus iterum, nunc leues vmbras tegit.
Illic sepultum est impiè gestum diu
Ciuile bellum. condidit tandem suos
Iam fessus enses victor, hebetatos feris
Vulneribus, & continuit imperium metu.
Armis, fideq́; militis tutus fuit,
Pietate gnati factus eximia deus,

Post

Post fata consecratus, & templis datus.
Nos quoque manebunt astra: si sæuo prior
Ense occuparo, quicquid infestum est mihi,
Dignaq́; nostram sobole fundaro domum.
SE. *Implebit aulam stirpe cælesti tuam*
Generata Diuo, Claudiæ gentis decus,
Sortita fratris more Iunonis toros.
NE. *Incæsta genitrix detrahit generi fidem,*
Animusq́; nunquam coniugis iunctus mihi.
SE. *Teneris in annis haud satis clara est fides,*
Pudore victus cùm tegit flammas amor.
NE. *Hoc equidem & ipse credidi frustrà diu,*
Manifesta quamuis pectore insociabili,
Vultuq́; signa proderent odium mei.
Tandem quod ardens statuit vlcisci dolor,
Dignamq́; thalamis coniugem inueni meis;
Genere atque formâ, victa cui cedat Venus,
Iouisq́; coniux, & ferox armis dea.
SE. *Probitas, fidesq́; coniugis, mores, pudor,*
Placeant marito: sola perpetuò manent
Subiecta nulli, mentis atque animi bona:
Florem decôris singuli carpunt dies.
NE. *Omnes in vnam contulit laudes deus,*
Talemq́; nasci fata voluerunt mihi.
SE. *Recedat à te, temerè ne credas, amor.*
NE. *Quem submouere fulminis Dominus nequit,*
Cæli tyrannum; sæua qui penetrat freta,
Ditisq́; regna, detrahit superos polo.
SE. *Volucrem esse Amorem fingit, immitẽ deum,*
Mortalis error, armat & telis manus,
Arcusq́; sacros instruit sæua face:
Genitumq́; credit Venere, Vulcano satum.
Vis magna mentis, blandus atque animi calor,
Amor est; iuuentâ gignitur; luxu, otio
Nutritur, inter læta fortunæ bona:
Quem si fouere atque alere desistas, cadit,
Breuiq́; vires perdit exstinctus suas.
NE. *Hanc esse vitæ maximam causam reor,*
Per quam voluptas oritur; interitu caret,
Cùm procreetur semper, humanum genus
Amore grato; qui truces mulcet feras.
Hic mihi iugales præferat tedas deus,
Iugetq́; nostris igne Poppeam toris.
SE. *Vix sustinere posset hos thalamos dolor*

516 *Iterum.* semel Cn. Pompeij Magni. iterum M. Antonij, IIIviri.

525 *Ense occuparo.* malè in membranis *occupato.*

539 *Cui cedat Venus.* Ouidianum hoc est.
540 *Ferox armis Dea.* Minerua.
549 *Cæli tyrannũ.* de amore ait Anacreon.
ὁ δὲ καὶ θεῶν δυνάστης.
" Menander;
" ἔρως δὲ τῶν θεῶν ἰσχὺν ἔχων πλείστην.
" Sophocles de eodem;
οὗτος γὰρ ἄρχει καὶ θεῶν ὅπως θέλει.
" Eodem nomine Plato & Euripides vocant.
Sæua qui penetrat freta. cuidam Cupidinis statuæ olim subscriptum legebatur;
Sol calet igne meo, flagrat Neptunus in vndis,
Pensa dedi Alcidæ, Bacchum seruire coegi.
556 *Otio.* otio amorem nutriri docet Ouidius lib. 1. de remed.
Fac monitis fugias otia prima meis:
Hæc vt ames faciunt; hæc vt fecêre tuentur,
Hæc sunt iucundi causa cibusq́; mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemtaq́; iacent & sine luce faces.
adde quæ scribunt Antonius Guibertus Polyhistoris cap. 8. pag. 28. & hunc locum nominatim laudans Pius II. lib. 1. epist. 106.
560 *Hanc esse.* hæc Neroni, non Senecæ tribuenda sunt.
563 *Qui truces mulcet feras.* Argentarius;
αὐγάζω τὸν ἄφυκτον ἐπὶ σφραγῖδος ἔρωτα
χερσὶ λεοντείαν ἀνιοχεῦντα βίαν.
ὃς τῇ μὲν, μάστιγα κατ' αὐχένος. ᾗ δὲ χαλινούς
εὐθύνει. πολλὴ δ' ἀμφιτέθηλε χάρις.
φρίσσω τὸν βροτολοιγόν. ὁ γὰρ καὶ θῆρα δαμάσδων
ἄγριον, οὐδ' ὀλίγον φείσεται ἀμερίων.
566 *Vix sustinere posset hos thalamos dolor videre populi: sancta nec pietas sinat.* hæc est o. v. l. lectio probatissima.

Videre populi, sancta nec pietas sinat.
NE. *Probibebor vnus facere, quod cunctis licet?*
SE. *Maiora populus semper à summo exigit.*
NE. *Libet experiri, viribus fractus meis*
An cedat animus, temerè conceptus furor:
SE. *Obsequere potiùs ciuibus placidus tuis.*
NE. *Malè imperatur, cùm regit vulgus duces.*
SE. *Nihil impetrare cùm valet, iustè dolet.*
NE. *Exprimere ius est ferro, quod nequeunt preces.*
SE. *Negare durum est.* NE. *principem cogi nefas.*
SE. *Remittat ipse.* NE. *fama sed victum feret.*
SE. *Leuis atque vana.* NE. *sit licet, multos notat.*
SE. *Excelsa metuit.* NE. *non minus carpit tamen.*
SE. *Facile opprimetur: merita te Diui patris,*
Ætasq́; frangant, coniugis probitas, pudor.
NE. *Desiste tandem, iam grauis nimium mihi,*
Instare: liceat facere quod Seneca improbat.
Et ipse populi vota iampridem moror,
Cùm portet vtero pignus, & partem mei,
Quin destinamus proximam thalamis diem?

571 *Furor.* o. v. l. *fauor.*

585 *Partem mei.* Ouidius;
Parsq́; tui latitat corpore clausa meo.

ACTVS TERTIVS.

AGRIPPINA.

Tellure ruptâ Tartaro gressum extuli,
Stygiam cruentâ præferens dextrâ facem
Thalamis scelestis: nubat his flammis meo
Poppea gnato iuncta; quas vindex manus,
Dolorq́; matris vertet ad tristes rogos.
Manet inter vmbras impiæ cædis mihi
Semper memoria, manibus nostris grauis
Adhuc inultis, reddita & meritis meis
Funesta merces puppis, & precium imperi,
Nox illa; qua naufragia defleui mea.
Comitum necem, natiq́; crudelis nefas
Deflere votum fuerat: haud tempus datum est
Lachrymis, sed ingens scelere geminauit nefas.
Peremta ferro, fœda vulneribus, sacros
Intra penates spiritum effudi grauem,
Erepta pelago. sanguine exstinxi meo
Nec odia gnati. sæuit in nomen ferus
Matris tyrannus, obrui meritum cupit,
Simulachra, titulos destruit, mortis metu,
Totum per orbem, quem dedit pœnam in meam,
Puero

588 *Præferens.* in scriptis libris legitur, *deferens.*

603 *Sæuit in nomen.* impetrauerat enim Nero à Senatu, vt natalis Agrippinæ inter nefastos dies haberetur: eradere etiam nomen & titulos conabatur, & delere memoriam.

Puero regendum noster infelix Amor.
Exstinctus vmbras agitat infestus meas,
Flammisq́; vultus noxios coniux petit,
Instat, minatur, imputat fatum mihi,
Tumulumq́; gnati poscit auctorem necis.
Iam, parce, dabitur. tempus haud longum peto.
Vltrix Erinnys impio dignum parat
Lethum tyranno; verbera, & turpem fugam,
Pœnasq́; quis & Tantali vincat sitim,
Dirum laborem Sisyphi, Tityi alitem,
Ixionisq́; membra rapientem rotam.
Licet exstruat marmoribus, atque auro tegat
Superbus aulam, limen armatæ ducis
Seruent cohortes, mittat immensas opes
Exhaustus orbis, supplices dextram petant
Parthi cruentam, regna diuitias ferant:
Veniet dies tempusq́;, quo reddat suis
Animam nocentem sceleribus, iugulum hostibus,
Desertus, & destructus, & cunctis egens.
Heu quò labor, quò vota ceciderunt mea!
Quò te furor prouexit attonitum tuus,
Et fata gnate: cedat vt tantis malis
Genitricis ira, quæ tuo scelere occidit!
Vtinam antequàm te paruulum in lucem dedi
Aluiq́;, sæuæ nostra lacerassent feræ
Viscera: sine vllo scelere, sine sensu innocens
Meus occidisses, iunctus atque hærens mihi,
Semper quietam cerneres sedem inferûm,
Proauos, patremq́;, nominis magni viros;
Quos nunc pudor, luctusq́; perpetuus manet
Ex te, nefande, meq́; quæ talem tuli.
Quid tegere cesso Tartaro vultus meos,
Nouerca, coniux, mater infelix meis?

OCTAVIA. CHORVS.

Anapæstici.

Parcite lachrymis vrbis festo
Lætoq́; die: ne tantus amor,
Nostriq́; fauor, principis acres
Suscitet iras, vobisq́; ego sim
Causa malorum. non hoc primum
Pectora vulnus mea senserunt,
Grauiora tuli, dabit hic nostris
Finem curis, vel morte, dies.

611 *Tumulumq́; gnati.* Britannici. *Auctorem.* Neronem.

638 *Quid tegere cesso.* in schedis quibusdam habetur; *non tegere.*

639 *Nouerca.* Britannici. *Coniux.* Claudij. *Mater.* Neronis.

646 *Grauiora tuli.* consuetudine mala fiũt leuiora, vt docet Ouidius libro 2. de arte amandi, lib. 3. & 5. Tristium, & 3. de Ponto; quo loco quod ait:

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
Subtrahit & duro colla nouella iugo.

est ex illis Propertij, lib. 2.

Ac veluti primò taurus detrectat aratra,
Post venit assuetus mollis ad arma iugo.

Dabit. sic Virgilius; Aeneid. 1.

O socij neque enim ignari sumus ante malorum,
O passi grauiora; dabit deus his quoque finem.

huc noster respexit.

647 *Vel morte.* omnino, inquit, hodie his malis liberabor: vt enim aliter hoc mihi contingere nequeat, at certè moriar. mors autem " vltima linea rerum est.

" *Famulæ.* Poppeæ: cuius nomen mendosè " excusum est apud Iosephum lib. 20. antiquit. Iudaic. vbi reponas; δι' ἣν φίλην οὖσαν Ποππαίας τῆς Νέρωνος γυναικὸς.

Non ego sæui cernere cogar
Coniugis ora, non inuisos
Intrare mihi thalamos famulæ:
Soror Augusti, non vxor, ero.
Absint tantum tristes pœnæ,
Lethiq́; metus.

654 *Socerûm.* Claudij patris mei, & Poppeæ patris viri quæstorij, quem Iacobus de Strada in Epit. Thesauri antiquitatum pag. 36. vocat Titum Ollium; quod Taciti auctoritate lib. 14. Annal. confirmatur.

Socerûm diri miseranda viri
Potes hæc demens sperare memor?
Hos ad thalamos seruata diu,
Victima tandem funesta cades.
Sed quid patrios sæpe penates
Respicis vdis confusa genis?
Propera tectis efferre gradus,
Linque cruentam principis aulam.
CH. *En illuxit, suspecta diu,*
Famâ toties iactatâ, dies.
Cessit thalamis Claudia diri
Pulsa Neronis, quos iam victrix
Poppea tenet: cessat pietas
Dum nostra, graui compressa metu,
Segnisq́; dolor. vbi Romani
Vis est populi? fregit claros
Quæ sæpe duces; dedit inuictæ
Leges patriæ, fasces dignis
Ciuibus olim; iussit bellum,
Pacemq́;, feras gentes domuit,

674 *Reges.* Syphacem, Persen, Iugurtham, Herodem.

Captos reges carcere clusit.
Grauis en oculis vndique nostris
Iam Poppeæ fulget imago
Iuncta Neroni.
Affligat humo violenta manus
Similes nimium vultus dominæ,
Ipsamq́; toris detrahat altis:
Petat infelix mox & flammis

682 *Feris.* scio in o. vulgat. libris sic haberi; malo tamen ex membranis legere; *telisque feri principis*, vt Nero ferus vocetur.

Telisq́; feri principis aulam.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX. POPPEA.

NV. *Quò trepida gressum coniugis thalamis tui*
Effers alumna? quódve secretum petis

685 *Fletu madent.* o. v. l. *fletu manant.*

Turbata vultu? cur genæ fletu madent?
Certè petitus precibus & votis dies
Nostris refulsit: Cæsari iuncta es tuo

Tæda

Tæda iugali; quem tuus cepit decor,
Et culpa Senecæ; tradidit vinctum tibi
Genitrix amoris, maximum numen Venus.
O qualis, altos quanta presßisti toros
Residens in aulâ! vidit attonitus tuam
Formam Senatus, thura cùm superis dares,
Sacrasq́; grato spargeres aras mero,
Velata summum flammeo tenui caput:
Et ipse lateri iunctus atque hærens tuo
Sublimis inter ciuium læta omina
Incesßit, habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps superbo: talis emersam freto
Spumante Peleus coniugem accepit Thetin;
Quorum toros celebrasse cælestes ferunt,
Pelagiq́; numen omne consensu pari.
Quæ subita vultus causa mutauit tuos?
Quid pallor iste, quid ferant lachrymæ, doce.
POP. *Confusa tristi proximæ noctis metu,*
Visuq́; nutrix mente turbatâ feror,
Defecta sensu. læta nam postquam dies
Sideribus atris cesßit, & nocti polus;
Inter Neronis iuncta complexus mei
Somno resoluor, nec diu placidâ frui
Quiete licuit. visa nam thalamos meos
Celebrare turba est mæsta, resolutis comis
Matres Latinæ flebiles planctus dabant;
Inter tubarum sæpe terribilem sonum
Sparsa cruore coniugis genitrix mei
Vultu minaci sæua quatiebat facem:
Quam dum sequor coacta præsenti metu,
Diducta subitò patuit ingenti mihi
Tellus hiatu: læta. quo præceps toros
Cerno iugales pariter, & miror meos
In quîs resedi fessa. venientem intuor
Comitante turbâ coniugem quondam meum,
Gnatumq́: properat petere complexus meos
Crispinus, & intermissa libare oscula.
Irrupit intra tecta tum trepidus mea,
Ensemq́; iugulo condidit sæuum Nero.
Tandem quietem magnus excusßit timor,
Quatit ora, & artus horridus nostros tremor,
Pulsatq́; pectus: continet vocem timor,
Quam nunc fides pietasq́; produxit tua.
Heu quid minantur inferûm manes mihi,

689 *Culpa Senecæ.* quæ culpa? an quia is dissuadendo vehementius Neronem impulit?
Nitimur, enim, in vetitum semper, cupimusq́; negata:
Sic interdictus imminet æger aquis.

690 *Maximum numen Venus.* Bion: ἁ μεγάλα μοι Κύπρις. Theocritus; Κύπριδος ἐκ μεγάλας, &c. Sophocles: μεγάλη σθένος ἁ Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί.

693 *Tura cùm superis.* Seruius tradit vxorem olim, non nisi peractis sacrificiis domum duci consueuisse. quo spectat etiam illud Valerij Balbi:
Inde vbi sacrificas cum coniuge venit ad aras
Æsonides, vnaq́; adeunt, vnaq́; precari
Incipiunt. ignem Pollux, vndamq́; iugalem, &c.

697 *Omina* vnus cod. antiq. *agmina.*

699 *Talis emersam freto spumante.* Catul.
Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
Tortaq́; remigio spumis incanuit vnda;
Emersere feri canenti è gurgite vultus
Æquoreæ monstrū Nereides admirantes.
Illaq́; atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi, nudato corpore, Nymphas
Nutricum tenus exstantes è gurgite cano.
Tū Thetidis Peleus incēsus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sensit.

710 *Placida.* Virgilius;
—— placidam per membra quietem
Irrigat ——

715 *Sparsa cruore.* malo ex v. l. *sparsam,* legere. quia ferè semper inferis sanguineæ videlicet cruentæ faces attribuuntur, vt alibi docui.

722 *Coniugem.* equitem Romanum, teste Suetonio, Tacito, Plutarcho.

723 *Gnatumq́.* Rufrium Crispinum; quē adhuc impuberem, quia ferebatur imperia & ducatus ludere, mergendū mari, dum piscaretur, seruis suis Nero mādarat. auctor Sueton.

729 *Continet vocem.* Virgilius Aeneid. 3.
Obstupui, steteruntq́; comæ, vox faucibus hæsit.

734 *Quacunque mentis.* similes Attij Lucretij & Claudiani locos memini obseruare me in Notis ad Claudianum pag. 65. nunc addam alios. Nonnus Dionysiac. μβ'.
—— ἀντίτυπον γὰρ
ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤματι, νυκτὶ δοκεύει·
βουκόλος ὑπνώων κεραοὺς βόας εἰς νομὸν ἕλκει,

δίκτυα θηρητῆρε φαίνεται ὄψις ὀνείρου.
κλοπόνοι δ' εὕδοντες ἀργυρεύουσιν ἀργύρους, &c.

Petronius Arbiter;

Somnia, quæ mentes ludunt volitantibus umbris,
Non delubra deûm, nec ab æthere numina mittunt;
Sed sibi quisque facit. nam cùm prostrata sopore
Languent membra, quies & mens sine pondere ludit.
Quicquid luce fugit, tenebris agit. opida bello
Qui quatit & flammis miserandas sæuit in vrbes;
Tela videt, versasq; acies & funera regũ,
Atq; exundantes profuso sanguine cãpos.
Qui causas orare solent; regesq; forumq;
Et pauido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit auarus opes, defossumq; inuenit aurum,
Venator saltus canibus quatit: eripit vndis,
Aut premit euersam periturus nauita puppim.
Scribit amatori meretrix. dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia latrat.
In noctis spacio miserorũ vulnera durant.

Herodotus, in Polymnia: *πεπλανῆσθαι αὗται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψιες τῶν ὀνειράτων τά τις ἡμέρης φροντίζει.* Sed & Tertullianus ni fallor in eo opere, quo de insomniis agitur, simile quid prodidit. suntque hæc Galeno, Aristoteli, & Hippocrati consentanea; quorum vltimus in lib. de insomniis scribit, idipsum animum fortem valetudinemq; constantem significare.

750 *Numen deûm.* at quorum deûm? num *Telluris & Heroum*? sic opinor. quia Hippocrates, de insomniis, auctor est, secundis in rebus Iouem cælestem, Iouem opulentum, Solem, Mineruam, Iunonem, Mercurium, & Apollinem supplicationibus adiri solere: in aduersis verò, pro malis auerruncãdis, placari consueuisse Tellurem & Heroës malorum auerrũcatores, quos noctu multum pollere probat Athenæus lib. 11. Quibus addes me auctore *Iouem prodigialem*, de quo Plautus in Amphitryone;

Rectè dicit, vt commeminit, somnium narrat tibi.
Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie aut ture comprecatam oportuit.

Aut quem cruorem coniugis vidi mei?
NVT. *Quæcunq; mentis agitat infestus vigor,*
Ea per quietem sacer & arcanus refert,
Veloxq; sensus. coniugem, thalamos, rogos,
Vidisse te miraris, amplexu noui
Hærens mariti? sed mouent læto die
Pulsata palmis pectora, & fusæ comæ.
Octauiæ dissidia planxerunt sacros
Intra penates fratris, & patrium larem.
Fax illa, quam secuta es Augustæ manu
Prælata; clarum nomen inuidiâ tibi
Partum ominatur. inferûm sedes; toros
Stabiles futuros spondet æternæ domus.
Iugulo quòd ensem condidit princeps tuo;
Bella haud mouebit, pace sed ferrum teget.
Recollige animum, recipe lætitiam, precor:
Timore pulso, redde te thalamis tuis.
POP. *Delubra & aras petere constitui sacras,*
Cæsis litare victimis numen Deûm:
Vt expientur noctis & somni minæ,
Terrorq; in hostes redeat attonitus meos.
Et vota pro me suscipe, & precibus piis
Superos adora, mânet vt præsens metus.

CHORVS.

Anapæstici.

Si vera loquax fama Tonantis
Furta & gratos narrat amores;
Quem modò Ledæ pressisse sinum
Tectum plumis pinnisq; ferunt;
Modò per fluctus raptam Europen
Taurum tergo portasse trucem:
Quæ regit, & nunc deseret astra,
Petet amplexus Poppea tuos;
Quos & Ledæ præferre potest,
Et tibi quondam; cui miranti
Fuluo Danaë fluxit in auro.
Formam Sparte iactet alumnæ
Licet, & Phrygius præmia pastor;
Vincet vultus hæc Tyndaridos,
Qui mouerunt horrida bella,
Phrygiæq; solo regna dedêre.
Sed quis gressu ruit attonito?
Aut quid pectore portat anhelo?

NVN.

NVNCIVS. CHORVS.

NVN. *Quicunque tectis miles exsultat ducis,*
Defendat aulam; cui furor populi imminet.
Trepidi cohortes ecce præfecti trahunt
Præsidia ad vrbis victa, nec cædit metu
Concepta rabies temerè, sed vires capit.
CHO. *Quis iste mentes agitat attonitus furor?*
NVN. *Octauiæ furore perculsa agmina,*
Et efferata per nefas ingens ruunt.
CHO. *Quid ausa facere, quóve consilio, doce.*
NVN. *Reddere penates Claudiæ Diui parant,*
Torosq́ fratris, debitam partem imperi.
CHO *Quos tam tenet Poppea concordi fide?*
NVN. *Hic vrit animos pertinax nimium furor,*
Et in furorem temerè præcipites agit.
Quæcunque claro marmore effigies stetit,
Aut ara fulgens, ora Poppeæ gerens,
Afflicta vulgi manibus, & sæuo iacet
Euersa ferro, membra per partes trahunt
Diducta laqueis, obruunt turpi diu
Calcata cœno. verba conueniunt feris
Immista factis. quæ timor recipit meus.
Sepire flammis principis sedem parant,
Populi nisi iræ coniugem reddat nouam,
Reddat penates Claudiæ victus suos.
Vt noscat ipse ciuium motus meâ
Voce, haud morabor iussa præfecti exequi.
CHO. *Quid fera frustra bella mouetis?*
Inuicta gerit tela Cupido,
Flammis vestros obruet ignes:
Quîs exstinxit fulmina sæpe,
Captumq́ Iouem cælo traxit,
Læsi tristes dabitis pœnas
Sanguine vestro. non est patiens
Feruidus iræ facilisq́ regi.
Ille ferocem iussit Achillem
Pulsare lyram: fregit Danaos,
Fregit Atridem, regna euertit
Priami, claras diruit vrbes.
Et nunc animus quid ferat horret,
Vis immitis violenta dei.

754 *Vt expientur noctis & somni mina.* antiqui mane mala somnia expiabant. apud Apollonium Circe;

—— ἔνθα καὶ Κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπὶ φαιδρύνουσαν,
τοῖον γὰρ νυχίοισιν ὀνείρασιν ἐπτοίητο.

idem ex Sophocle, Aeschylo & Persio annotauit Cælius Rhodiginus lib. 27. antiq. lect. cap. 17.

765 *Danaë fluxit in auro.* Cornelius Seuerus, in AEtna;

Taurus in Europen, in Ledam candidus Olor,
Iuppiter in Danaën pretiosus fluxerit imber.

de Danaë Horatius inquit;

Inclusam Danaën turris ahenea,
Robustæq́ fores & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditæ
Custodem pauidum Iuppiter & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens
Conuerso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo, &c.

quibus versibus innuitur, per hanc fabulam docere poëtas, a ro quiduis impetrari, & auro largitionibusque omnia esse peruia; quæ mythologia Natali Comiti placet, nec mihi displicet: excogitaui tamen & aliam, quæ, vt mihi quidem videtur, nec ipsa malè cōuenit. nempe Acrisium hominem esse magnæ eruditionis; quæ eruditio (hæc est Danaë filia eius) animo & mente abdita latet, & quia mentis sedes caput est, in turri ahenea conclusa dicitur. corporis enim arx seu turris est caput. hæc eruditio latet abdita & quasi mācipata carceri, estque sterilis & infœcunda, donec aureo imbre irrigetur, hoc est, donec potentis alicuius munificentia foueatur & excitetur: quod cùm euenit, confestim hæc Danaë Perseum parit, qui saxificam Medusam interficit. Enimuero tunc eruditio ista præmiis excitata, discussa tenuis fortunæ caligine, & effractis paupertatis compedibus, pariet liberos præstātissimos, videlicet libros, æterna scientiæ monumenta; à quibus ignorantia & inscitia debellabuntur. ignorantia, inquā, quæ stupidos, hebetes, & planè saxeos homines reddebat. hi libri quia per ora virum volitant: ideo alata talaria Perseo tribuuntur. Idem Andromedam Ceto eripuisse fingitur: quia his monūmentis salutaria vitæ hominum præcepta ab antiquis composita, ab interitu vindicantur. Andromeda namque λέω

ACTVS

τοῦ ἀνδρὸς & μέδω formatur, & virum curans significat. Demum poëtæ fabulantur Perseum vna cum Andromeda in cælum fuisse translatum: propterea quod huiusmodi scripta, cum antiquorum illis placitis à se sanatis & conseruatis, perpetuo viuunt, & quodammodo immortalitatem consequuntur. Docemur itaque per hanc fabulã sine emolumenti & præmiorum ope, quantumuis clara ingenia iacere ac delitescere. inquit ille;

Haut facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

& alius;

Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones.

Nec frustra Musas Andronicus Diuæ Monetæ filias vocauit, vt & Higynus; & quæ Græcis μνημοσύνη, Latinis Moneta dicta. qui plura volet, legat elegantissimum Lucani Panegyricum ad Calpurnium Pisonem, circa finem.

Fluxit. quidam manusc. *fulsit.* sed nihil muto.

778 *Quis iste mentes agitat attonitus furor.* membranæ continent:

Quid i.m.a.attonitus furor. Sed malè.

817 *Funerea.* tres libri scripti; *funesta.*

826 *Turpis egestas.* Virgilius;

—— malesuada fames & turpis egestas.

Sæua, cum luctu, fames. Lucanus;

Sed patitur sæuam, veluti circumdatus arta
Obsidione, famem ——

„ 832 *Malus domanda.* T. Liuius lib. 2. Pa-
„ lamque ferrent malo domandam Tribuni-
„ ciam potestatem.

ACTVS QVINTVS.

NERO.

O lenta nimium militis nostri manus,
Et ira patiens post nefas tantum mea.
Quod non cruor ciuilis accensas faces
Exstinguit in nos, cæde nec populi madet
Funerea Roma; quæ viros tales tulit.
Admissa sed iam morte puniri parum est,
Grauiora meruit impium plebis scelus:
Et illa, cui me ciuium subiecit furor,
Suspecta coniux & soror semper mihi.
Tandem dolori spiritum reddat meo,
Iramq́ nostram sanguine exstinguat suo:
Mox tecta flammis concidant vrbis meis,
Ignes, ruinæ, noxium populum premant,
Turpisq́ egestas, sæua cum luctu fames.
Exsultat ingens seculi nostri bonis
Corrupta turba, nec capit clementiam
Ingrata nostram, ferre nec pacem potest;
Sed inquieta rapitur; hinc audaciâ,
Hinc temeritate fertur in præceps suâ.
Malis domanda est, & graui semper iugo
Premenda: ne quid simile tentare audeat,
Contraq́ sanctos coniugis vultus meæ
Attollere oculos. fracta per pœnas metu
Parêre discet Principis nutu sui.
Sed adesse cerno, rara quem pietas virum
Fidesq́ castris nota præposuit meis.

PRAEFECTVS. NERO.

PRÆF. *Populi furorem, cæde paucorum, diu*
Qui restiterunt temerè, compressum affero.
NE. *Et hoc sat est? sic miles audisti ducem?*
Compescis? hæc vindicta debetur mihi?
PR. *Cecidere motus impij ferro duces.*
NE. *Quid illa turba, petere quæ flammis meos*
Ausa est penates, Principi legem dare,
Abstrahere nostris coniugem caram toris:
Violare quantum licuit, incestâ manu
Et voce dirâ, debitâ pœna vacat?
PR. *Pœnam dolor constituet in ciues tuos.*
NE. *Constituet, ætas nulla quam famæ eximat.*
PR. *Quam temperet non ira, non noster timor?*
NE. *Iram*

NE. *Iram expiabit, prima quæ meruit meam.*
PR. *Quam poſcat ede, noſtra ne parcat manus.*
NE. *Cædem ſororis poſcit, & dirum caput.*
PR. *Horrore victum trepidus aſtrinxit rigor.*
N. *Parêre dubitas?* PR. *cur meam damnas fidem?*
N. *Quod parcis hoſti.* PR. *femina hoc nomen capit?*
N. *Si ſcelera cepit?* PR. *éſtne qui ſontem arguat?*
N. *Populi furor.* PR. *quis regere dementes valet?*
N. *Qui concitare potuit.* PR. *haud quenquam reor.*
N. *Mulier, dedit natura cui pronum malo*
Animum, ad nocendum pectus inſtruxit dolis.
Sed vim negauit, vt ne inexpugnabilis
Eſſet, ſed ægras frangeret vires timor,
Vel pœna: quæ tam ſera damnatam premit,
Diu nocentem. tolle conſilium, ac preces,
Et imperata perage: deuectam rate
Procul in remotum litus interimi iube,
Tandem vt reſidat pectoris noſtri tumor.

CHORVS. OCTAVIA.

Anapæſtici.

O funeſtus multis populi
Diruſq; fauor; qui cùm flatu
Vela ſecundo ratis impleuit,
Vexitq; procul; languidus idem
Deſerit alto ſæuoq; mari.
Fleuit gnatos miſeranda parens,
Perdidit ingens quos plebis amor,
Nimiuſq; fauor, genere illuſtres,
Pietate, fide, linguâ claros,
Pectore fortes, legibus acres.
Te quoque lenis ſimili letho
Fortuna dedit; quem neque faſces
Texere ſui, nec tecta domus.
Plura referre prohibet præſens
Exempla dolor. modò cui patriam
Reddere ciues aulam, & fratris
Voluere toros; nunc ad pœnam
Lethumq; trahi, flentem, miſeram
Cernere poſſunt. benè paupertas
Humili tecto contenta latet.
Quatiunt altas ſæpe procellæ,
Aut euertit fortuna domos.

855 *Aſtringit.* ſic pro *aſtrinxit*, in membranis legitur.

861 *Mulier dedit natura cui pronum malo animum.* de muliere ait Simonides Amorgynus:

οὐδ᾽ ἂν τιν᾽ εὖ ἔρξειεν· ἀλλὰ τοῦθ᾽ ὁρᾷ,
καὶ τοῦτο πᾶσαν ἡμέρην βουλεύεται,
ὅκως τί χ᾽ ὡς μέγιστον ἔρξειεν κακόν.

863 *Sed vim negauit.* Anacreon mulieribus à natura non prudentiam, non robur, neque fortitudinem, ſed horum loco datã pulchritudinem aſſerit, his verſibus (ſi modò ipſius ſunt, quod Fran. Robortellius negauit)

γυναιξὶν οὐκ ἔτ᾽ εἶχεν
τί οὖν δίδωσι; κάλλος,
ἀντ᾽ ἀσπίδων ἁπασῶν
ἀντ᾽ ἐγχέων ἁπάντων.

870 O *funeſtus multis populi diruſq; fauor.* Pauſanias, in Atticis, aſſerit nemini vmquam qui ſe effusè ad rempub. gerendã contulerit, ſeſeq; auræ populari crediderit, optabilem vitæ exitum contigiſſe: οὐ δέ μοι λελέχθω δοκεῖ, ἄνδρα ἀφειδῶς ἐπεσόντα ἐς πολιτείαν, καὶ πιστὰ ἡγησάμενον τὰ τοῦ δήμου, μήπω καλῶς τελευτῆσαι. & ſanè hoc tam verum eſt, quàm quod veriſſimum. & facilè eſſet non modò ex ſuperiori memoria multis hoc exemplis confirmare; ſed iis etiam quæ ipſi in hac tam non multorum annorum ætate vidimus: verùm nolo nondum planè obductas cicatrices retegere.

875 *Fleuit.* Ti. & C. Gracchos homines mirè populares, Agrariarum legum auctores acerrimos, Cornelia mater luxit.

880 *Te quoque leuis.* omiſſis aliorum nugis intellige de M. Liuio Druſo tribuno pl. quem cùm potiſſima Pop. Romani pars maximo fauore complecteretur, incertum, a quo domi ſuæ fuit interfectus. hunc Bruſonius libro 7. c. 16. mendosè, Iulium Druſum vocat.

Lenis. legendum, non cum Badio *leuir*; nec cum N, *lenis.* ſed cum v. libris *leuis.* fortuna enim quid leuius? quid inconſtantius? quid volubilius? in illo Varronis fragmento, quod iam ſemel poſuimus, forte commodius legetur;

“ *Nemini fortuna currum à carcere vltimi leuis*
“ *Miſſum, inoffenſum per æquor, candidum ad calcem ſubit.*

OC. *Quò me trahitis? quòdve tyrannus*
Aut exilium regina iubet?
Si mihi vitam fracta remittit
Tot iam nostris euicta malis;
Si cæde meâ cumulare parat
Luctus nostros: inuidet etiam
Cur in patriâ mihi sæua mori?
Sed iam spes est nulla salutis.
Fratris cerno miseranda ratem:
Hæc est; cuius vecta carinâ
Quondam genitrix, nunc & thalamis
Expulsa soror miseranda vehar.
Nullum pietas nunc numen habet,
Nec sunt superi: regnat mundo
Tristis Erinnys.
Quis mea dignè deflere potest
Mala? quæ lachrymis nostris questus
Reddet Aëdon? cuius pinnas
Vtinam miseræ mihi fata darent:
Fugerem luctus ablata meos
Pennâ volucri, procul & cœtus
Hominum tristes, cædemq́ue feram:
Sola in vacuo nemore, & tenui
Ramo pendens, querulo possem
Gutture mæstum fundere murmur.
CH. *Regitur fatis mortale genus,*
Nec sibi quicquam spondere potest
Firmum & stabile: perquàm casus
Voluit varios semper nobis
Metuenda dies. animum firment
Exempla tuum iam multa, domus
Quæ vestra tulit. quid sæuior est
Fortuna tibi? tu mihi primùm
Tot natorum memoranda parens
Nata Agrippæ, nurus Augusti,
Cæsaris vxor; cuius nomen
Clarum toto fulsit in orbe,
Vtero toties enixa graui
Pignora pacis; mox exsilium,
Verbera, sæuas passa catenas,
Funera, luctus, tandem lethum
Cruciata diu. felix thalamis
Liuia Drusi, natisq́ue ferum
Ruit in facinus, pœnamq́ue suam.

893 *Regina.* cùm in o. v.l. & antiquis editionibus ita legatur, cur non eam lectionem retineamus? etenim *fortuna*, quod M. intrusit, ex glossa interlineari in cōtextum irrepsit. *Regina*, hoc est, vel Poppea, vel potius fortuna; quam Ennius quoque simpliciter heram vocauit:

Vósne velit, an me regnare hera, quidve ferat fors,
Virtute experiamur ——

900 *Fratris.* ἐμφατικῶς. sic supra Thyest.
Agnosco fratrem. sustines tantum scelus, &c.

906 *Tristis Erinnys.* sic Maro;
—— *quo tristis Erinnys*
Quo fremitus vocat.

913 *Cædemq́ue feram.* Ouidius;
Plena feræ cadis, plena cruoris erant.

918 *Nec sibi quicquam spondere potest.* Euripides in Ione;
ἠλιαςόμεσθ' ἐκεῖθεν
ἐνθάδε δυστυχίαισιν,
εὐτυχίαις τε πάλιν
μεθίσταται δὲ πνεύματα.
ideo Bathon, in AEtolo, inquit:
ἄνθρωπος ὢν ἔχπαικας ἐν δὲ τῷ βίῳ
τέρας ἐστὶν, εἴτις εὐτύχηκε διὰ βίου.

929 *Toties.* nouies peperit enim hæc Agrippina (quæ M. Agrippæ & Iuliæ filia, Germanici vxor, Tiberij nurus fuit) nouem liberos, quorum duo infantes, vnus puerascens mortuus est; ceteri, Agrippina, Drusilla, Liuilla, Nero, Drusus, & C. Cæsar diutius vixerunt. hanc Agrippinam Tiberius, primo quidem dedignatus alloqui, vocari desiit; mox in Pandatariam relegauit, conuiciantique per centurionem oculum excussit; rursus ei, per vim ore diducto, cibum insulciri iussit: postremò voluntaria inedia absumtam, criminosissimè fuit insectatus, diem quoque natalem illius nefastum esse, cadauer verò in Gemonias proiici voluit.

934 *Ferum.* Liuia Drusi vxor, quia maritum Drusum interfici curarat, Tiberij, cuius nurus erat, iussu fuit infecta.

Iulia matris fata secuta est:
Post longa tamen tempora ferro
Cæsa est, quamuis crimine nullo.
Quid non potuit quondam genitrix
Tua, quæ rexit Principis aulam,
Cara marito, partuq; potens?
Eadem famulo subiecta suo,
Cecidit diri militis ense.
Quid, cui licuit regnum in cælum
Sperare, parens tanta Neronis:
Num funestâ violata manu
Remigis antè, mox & ferro
Lacerata diu, sæui iacuit
Victima nati?
OC. *Me quoque tristes mittet ad vmbras*
Ferus, & manes, ecce tyrannus.
Quid iam frustrà miseranda moror?
Rapite ad lethum; quîs ius in nos
Fortuna dedit. testor superos.
Quid agis demens? parce precari,
Quîs inuisa es, numina diuûm.
Tartara testor, Erebiq; deas
Scelerum vltrices, & te genitor
Dignum tali morte, & pœna:
Non inuisa est mors ista mihi.
Armate ratem, date vela fretis,
Ventisq;, petat puppis rector
Tandem Phariæ litora terræ.
CH. *Lenes auræ, Zephyriq; leues;*
Tectam quondam nube ætheriâ
Qui vexistis raptam sæuæ
Virginis aris Iphigeniam:
Hanc quoque tristi procul à pœnâ
Portate precor templa ad Triuiæ.
Vrbe est nostrâ mitior Aulis,
Et Maurorum barbara tellus.
Hospitis illic cæde litatur
Numen superûm: ciuis gaudet
Roma cruore.

FINIS.

INDICES TRES, SYNTAGMATIS Tragœdiæ Latinæ.

TYPOGRAPHVS LECTORI S.

T commodior tibi fiat & fructuosior vsus SYNTAGMATIS huius, tres indices curaui concinnandos.

Primus RERVM & VERBORVM Grammaticus ea complectitur quæ ad POESIM, HISTORIAM, & scribendi dicendique præcepta, omnem denique ANTIQVARIAM pertinent.

Secundus totus CRITICVS, continens scriptorum omnis generis nomina, quorum locis vel explicationis Lux vel correctionis Medicina adminiculatur.

Tertius ceteris dignitate præstantior & emolumentis ad DIVINAE & humanæ PHILOSOPHIAE viam, hoc est, veram SAPIENTIAM prælucet, suggerens MATHEMATICA, PHYSICA, MORALIA & THEOLOGICA, quorum in vniuerso opere mentio facta. Vale.

INDEX PRIMVS,

GRAMMATICVS, ORATORIVS, POETICVS, & HISTORICVS.

T.

Tra-

V.

X.

FINIS INDICIS PRIMI.

INDEX SECVNDVS CRITICVS

Locorum in variis auctoribus correctorum vel explicatorum.

INDICVLVS TRAGICORVM, quorum fragmenta collecta, correcta, conlucata.

PARTE PRIMA.

FINIS.

INDEX.
RERVM ET VERBORVM PARTIS I. SYNTAGMATIS.

B.

C.

Expectō

Hip-

Q.

V.

Z.

RO bellariis Orcheſtricis breue apophoretum deguſta; cui non plauſum, ſed veniam peto; trilingue, triſyllabum, trilitterum vno in nomine, ERRORES. pars mei; qui crebris lituris, adnotamentisq́ nebulas offudi; pars prali, quod præſtiſtinâ, me vrgente, properatione non cæcos (vt aiunt) ſed maculoſos catulos effudit. Vt, vt eſt: dona, non damna. prudentiæ fuerit, notare & agnoſcere; ſedulitatis corrigere & recognoſcere; comitatis & clementiæ, miſereri & ignoſcere. Notaui, non omnes, quid opus planè conſpicuos? ſed præcipuos; qui meâ taciturnitate vel tranſitione tuâ, moram adferre, & nauigio litterarium hoc æquor deſiderij velis expanſis ſulcanti remoram poſſent adfigere. cur culpes; qui malum comiter piſciculum oſtendit, vt tollas? cur damnes Pharon, intempeſtâ in nocte claris ignibus cæca vada & abruptos fluctibus ac æuo ſcopulos illuſtrantem? cur vulnerum iraſcaris medico; quæ fugiente autographi atramento typographi medicinam fugerunt? tuam quoque fortaſſis, niſi, quem ſubiunxi, Indiculus præiret. Nunc tibi facilè ſanare; ſi vis vti, & quæ legis probè capere. Negligis, & mauis carpere petulcè ac ſubſannare? licet, non moror, ad hanc menſam non inuito, nec inuito beneficium obtrudo. tantùm obtendo contra liuoris hirrientem caniculam, hoc triplicis caninæ litteræ textu ſcutum horridum, non mutum; ſed oblatrans, & garrulum qualis Argûs carinæ compages. Conſtat vocula, Latino, Græco, & Hebraico.

ERRORES PARTIS PRIMÆ.

IN Prefationis margine corriges אֲשֶׁר אֶהְיֶה

Pagina 1. verſ. 19. & 21. τραχεῖαν. verſ. 31. ἵνα ver. 33. ἦδον.
Pag. 2. ver. 15. dare cenſebitur. 23. ἡδυσμένα- ἑκάστε.
Pag. 3. ver. 34. προφάσεις.
Pag. 5. ver. 33. αὖτεον. 34. ἐπίπονον. 35. λυπηρ'. ſunt & alij leuiuſculi.
Pag. 6. ver. 2. τεθνηκέτων. 3. τίς ἐστι. 4. κατέμαθε. 17. docuere togatas. 32. paucis capite ex obſeruatis.
Pag. 10. ver. 31. σύστασιν. 32. ἀναγνωρισμόν. idem error eſt ver. 36.
Pag. 11. ver. 35. præterea reddes.
Pag. 16. ver. 6. παραστάτης.
Pag. 19. ver. 17. θεολογεῖον. 18. κραδὴ. 23. ἑῶραι.
Pag. 25. ver. 16. de quo prius. *Theophilus* apud.
Pag 28. ver. 3. Turanius.
Pag. 31. in marg. lin. 8. Sophilogij.
Pag. 53. ver. 12. ἄστλα. 14. οἷς. 32. redeat ſæuitia.
Pag 58. ver. 19. culcita. 38. Serenum.
Pag. 61. ver. 16. Marcia. 38. conſolatorium.
Pag. 63. ver. 24. Maximum.
Pag. 70. ver. 7. diſciplinis inimica. In
Pag. 73. ver. 8. συστηματικόν. ver. ult. pallidi.
Pag. 74. ver. 19. Hephæſtion. 34. Philelias.
Pag. 75. ver. 34. διθυραμβῶδες.
Pag 77. ver. 4. à fine, Lyaci.
Pag. 78. ver. 27. ἰαμβίζειν.
Pag. 90. ver. 7. Caryſtos.
Pag 91. ver. 38. Eguiano.
Pag. 94. ver. 14. Antiopa.
Pag 95. ver. 14. præſtolaras. 23. Chiron.
Pag 98. ver. 6. à fine, lachrymæ.
Pag. 99. ver. ult. procede gradum, proferre pedem Nitere.
Pag. 107. ver. 9. per mœna.
Pag. 109. ver. 12. illicitè.
Pag. 111. ver. 7. inſomniâ.
Pag. 114. ver. 14. exortu.
Pag. 117. delendus primus aſteriſcus. *.
Pag. 121. ver. 21. Mane. expedibo factum mihi, quod contra rogo, reſpondeas.
Pag. 123. ver. 14. terrigena graditur, Quadrupes tardigrada, agreſtis.
Pag. 131. ver. 14. altiſpicem.
Pag. 133. ver. 4. flori.
Pag. 134. ver. 12. pigrent.
Pag. 153. tollatur primus paginæ aſteriſcus *. & ver. 24. legatur ſatisfandis.
Pag. 154. ver. à fine. 4. Argiuûm.
Pag. 161. ver. 26. noſter. Laſciuum.
Pag. 163. ver. 24. vtrumque.
Pag. 165. ver. 25. πόλυ. ver. 26. μυστήρια.
Pag. 168. ver. 20. epicrocum- τηλαυγής.
Pag. 177. ver. 6. à fine ſteterit.
Pag. 183. ver. 20. Phrygiam. ver. 36. φειδίας.

LOCA

LOCA SCRIPTORVM in hac ſecunda parte elucidatorum in Aduerſariis.

Primus numerus paginam, ſecundus denotat verſum.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
PARTIS II. SYNTAGMATIS.

Prior numerus paginam, posterior versum denotat.

Acquo

Allu-

11. Fru-

B.

Coma

Compa-

E.

Exigi-

F.

G.

H.

Horri-

L.

M.

Nox

O.

Odores

Parra

Pelides

Q.

R.

Rogus

S.

 Saluti

T.

 Tartari

Tyran-

V.

Verba

 Virtus

X AN-

X.

Z.

INDEX ERRATORVM PARTIS SECVNDÆ.

LECTOR BENEVOLE S.

QVANTVM *moles operis, tantum numerus* erratorum *crescit. mentiri nequit illud* VERITATIS; In mutiloquio peccatum non defuturum. *Verborum sunt errores, plurium plures: non tot mẽtis, quot linguæ; nec linguæ tam multi, quàm librorum. nam illius, dicentis tantum; istorũ, dicentis & alieni: suos habet auctor, suos operæ & præla. huiusmodi sunt quos damus, non mentus: optimâ dedimus; quo tu melior, hoc meliore par est hæc à te capi. Non mirêre, si multi. duæ namque partis huius secundæ partes, & quasi volumen duplex;* CONTEXTVS & ADVERSARIA. *Vtramque gratius mihi, vtilius tibi; si ad exemplar istud recenseas, priusquam legas: plus tamen tua interest, mea quoque; si non prætermittas* SENECAE *contextum emaculare. huic desudat labor noster, huic deseruit hæc qualis qualis ingenÿ fœtura. Vale.*

ERRATA CONTEXTVS SEV VERSVVM SENECAE.

Pag. 17. *ver.* 364. cessit Pontus, &c.
Pag. 26. *ver.* 1. profundum.
Crimini, &c.
Pag. 27. ver. 9. rigens,
Et omne.
Pag. 33. *ver.* 19. furit, vt iussus, ignis.
Pag. 34. *ver.* 13. peperit. placuit.
Pag. 35. *vers.* 25. fidus, dolens
Concurre.
Pag 40. *ver.* 20. *delendæ sunt semilunulæ marginales. quia nulla hic moralis sententia hoc & aliàs admissum: sed & aliquando prætermissæ, vbi apponendæ erant. facilè deprehendes.*
Pag. 47. *ver.* 28. cæli pinna quæ.
Pag. 48. *ver. à fine.* 3. asello.
Pag. 53. *ver.* 25. cæcus Furor.
Pag. 55. *ver.* 26. quîs est liber.
Pag. 63. *ver.* 40. ferox.
Pag. 65. *ver.* 1050. *reponendum in margine* 1055. *nam numeri perperam adscripti versibus.*
Pag 67. *ver.* 15. gnatum, seque. Felices.
Pag. 69. *ver.* 30. qui Sphingis.
Pag 72. *ver.* 8. -luci abstulit: Mors me antecessit. aliquis. *ver.* 9 tulit: sed nunquid. *ver.* 5. *à fine paginæ.* spernitur pacti fides.
Pag. 77. *ver. à fine.* 3. patiare potius.
Pag. 79. *ver.* 9. Egêre.
Pag. 85. *ver.* 24. retrò lacus.
Pa. 97 *ver.* 18. diuisit agros arbiter populis lapis.
Pag. 103. *ver.* 5. mortis intentans metum Ferro.
Pag. 106. *ver.* 10. vastoque.
Pag. 109. *ver.* 10. Natura.
Pag. 110. *ver.* 8. obisse.

Pag. 112. *ver.* 21. vulnere infelix.
Pag. 115. *ver.* 2. viro. Quid. *ver.* 4. Nouercâ. condere.
Pag. 127. *ver.* 6. Ac iusta sæuâ.
Pag. 130. *ver.* 26. bellicus.
Pag. 133. *ver.* 9. Alcidæ.
Pag. 152. *ver.* 30. Genitore coram?
Pag. 155. *ver.* 22. tantum redI.
Pag. 159. *ver.* 16. miseræ.
Pag. 164. *ver.* 32. Eurystheus.
Pag. 168. *ver.* 28. deprêndit quies.
Pag. 173. *ver.* 8. illita Abiectus, *deleto puncto intermedio.*
Pag. 178. *ver.* 7. Sisyphia.
Pag. 186. *ver.* 15. discussâ.
Pag. 188. *ver.* 2. Giganta crede.
Pag. 201. *ver.* 23. feriatque grauis.
Pag. 203. *ver. à fine* 10. cessit, èx oculis abit.
Pag. 207. *ver. vlt.* deceptor domini.
Pag. 213. LECTOR, *Aduerte ab huius paginæ ver.* 1. *cunctos marginales numeros hoc pacto castigandos.* 340. Alternis. 345. Non vestis. 350. Quem non. *& sic deinceps. ne mireris Indicum in quibus verum numerum sequor, numeros à mendoso contextu discrepare.*
Pag. 214. *ver.* 2. Admotis.
Pag. 213. *ver.* 5. loco.
Pag. 239. *ver.* 20. præludens tuis.
Pag. 249. *ver.* 10. *à fine*, VLY. Animosa.
Pag. 251. *ver.* 1. AN. Quid. *ver.* 33. Mænas entheo siluas.
Pag. 252. *numerus paginæ emendandus* 225. *pro,* 252.

Pag.

Pag. 256. ver. 2. Pilon an senilem.
Pag. 263. ver. 16. subitus recep &.
Pag. 270. ver. 13. obtutu stupet.
Pag. 29 . ver. 13. Natæ.
Pag. 292 ver. 14. iugum.
Pag. 295. ver. 12. domum.
Pag. 308. *hic etiam omnes numeri versuum huius paginæ in margine notati sunt mendosi, corrige, si lubet.*

ERRATA IN ADVERSARIIS COMMISSA.

Pag 7. lin. 7. vel de Pace seu Concordiâ, vel de Venere. lin. 39 ἀνασχέτως.
Pag. 8. lin. 10. Castore.
Pag. 13. lin. 1. Zetes & Calais. lin. 34. τὴν γῆν.
Pag. 14. lin 48 εἶναι.
Pag. 17. lin. 5. οὕτω.
Pag. 18. lin. 6. à fine. facetque. Quâ libet. insidias.
Pag. 19 lin. 30. De Orat. lin. 22. ὡς.
Pag 24 lin. 18 ὕδωρ.
Pag. 25. lin. 27. Α'ιδος.
Pag. 28. lin. 4 ἐπαρηρώς.
Pag. 31. lin. 20. contectæ. Nominat. lin. à fine, 4. Scholiasten.
Pag. 33. lin. 15. antecurrens. lin. 30 ἠγασμένη.
Pag. 42. lin. 31 τοῖσι.
Pag 45. lin. 18 Λαΐδ'. lin. 33. λυτρῶ.
Pag 52. lin. 43. μελικρῆτα.
Pag. 53. lin. 14. ὀξείῃ ὑλακῇ.
Pag. 63. lin. 14. ἄρθρα.
Pag. 81 lin. 18 pro, Senecam philosophum, repone, Senecam patrem. lin. 28. ὧτα.
Pag 88. lin. 47 ἔλκει.
Pag. 94 lin. 21. pro, 490 repone; 390.
Pag. 97. lin. 19. plurimum. lin. 42. sub dio. nam vt Paullus Festi.
Pag. 99. lin. 17. Eguian.
Pag. 100. lin. 31. tibi consuit.
Pag 101 lin. 20 pro, 461. repone 641.
Pag 102 lin. 7. à fine. Persicâ violentus vndâ.
Pag 103. lin. 56. ἄχρι.
Pag. 104. lin. 14. Illæ vt. lin. 5. à fine; Α'ρχωδες.
Pag 106 lin. 13. ζυγοσατεῖν.
Pag. 113. lin 4. à fine, pro Diana, repone, Pallas.
Pag. 118. lin. 15. à fine; Scholiastæ.
Pag. 122. lin. 6. à fine. pro, lætitia, repone mæstitia.
Pag. 124. lin 45. κλαῦθμος.
Pag 126 lin. 4. ἴδια.
Pag. 130. lin. 28. Sipyli.
Pag. 146. lin. 21 ἐπιφέροντι.
Pag. 147. lin. 31. in arua ruina.
Pag. 149. lin. 2. ἐνοήσατε.
Pag. 150. lin. 32. tectum interpretor.
Pag. 151. lin. 6. à fine. iuxta l. Qui taces. D. de reg. iur.
Pag. 152. lin. pen. legimus, hoc modo quo edi curauimus.
Pag. 155. lin. 15. litora.
Pag. 156. lin. 11. μῖνας. lin. à fine 4. iubare spirat: sic libri quod melius quàm, iubâ respirat. vel omnino mallem ex coniecturâ, iubâ spirat: vel fortè, iubâ expirat. lin 11. à fine, languificoque.
Pag. 157. lin. 33. Εὐβοΐς
Pag. 164. lin. 38. versus citati sunt more Elegiaco scribendi.
Pag. 16 lin. 14. Calcagnino. lin. 51. γόης καὶ φαρμακεύς.
Pag 166 lin. 54 πορθμεύς.
Pag 168. lin. 23. κέντρον.
Pag 169. lin. 14. pro, in Agamemnone, restitue, mox paucis interpositis.
Pag. 170. lin 27. οἴχεται.
Pag. 178 lin. 8. in me.
Pag 188 lin 11. πάντα.
Pag 190. lin. 14 δακών.
Pag 193. lin. 47. ὁ δίτης lin. à fin. 4. pro Seneca senior; repone Seneca philosophus.
Pag. 195. lin. 8. δρυός. lin. 6. à fine, funibus.
Pag 205. lin. 1 à fine, obtemperare debere.
Pag. 210. lin à fine 2. Epitomâ Ostentarij.
Pag. 214. lin. 5. κίνησιν
Pag. 215. lin. 39. ἀνδρῶνος ἀκίνδυνον.
Pag. 220 lin εἶδεν ὄλβιον. lin. 31. μηδένα εὐτυχεῖν.
Pag. 225. lin 10 à fine, miram quandam.
Pag. 228 lin. 6. Mizaldum.
Pag. 229. lin. 12. Atreus.
Pag. 233. lin. 7 à fine, Atratinum.
Pag. 234. lin. 37. tepidum rubenti. Herodoti.
Pag.. 237. lin. 48. εὐρήν.
Pag. 238. lin. 37. τόξοις.
Pag. 241 lin. 16 λυρήσασαν. lin. 32. Triphiodorus.
Pag. 247 lin. 10. ἑκών.
Pag. 249 lin. 11. à fine, fide.
Pag. 250. lin. 17. alloqui.
Pag 252. numerus paginæ mendosus, 225. pro, 252.
Pag. 260. lin 48. ἑρμήνευε.
Pag. 266. lin. 14 ἄλλων
Pag. 278 lin. 48. βάλλειν.
Pag. 281. lin. 36. ἐκφύσας. lin. 45. τούς. à fine, Gallos.
Pag. 281. lin. 39. Guellius. lin. 4. qui.
Pag. 284 lin. 18. ἐνδείις.
Pag 289. lin. 18. Pisander.
Pag. 290. lin 48. τοὺς δικαστάς.
Pag. 296. lin. 38 ἁπλοτέρων-πειθόντων.
Pag. 307 lin. 29. φίλην οὖσαν.
Pag. 309. lin. 7. μεγάλα. lin. 9. μεγάλη. lin. 57. ... κάλλος.
Pag. 311 lin. 5. ὕδωρ χάρη ἐπιφαιδρύνασα.
Pag. 314. lin. 26. ἐν ἐκπαγκαις.

colorchecker CLASSIC

calibrite